

**תלמוד
ירושלמי**

זרעים א'

היכל הקודש ברסלב

הכתובת להשיג את הספר הקדוש הזה וכל ספרי
אדמו"ר מוהר"ן מברסלב זי"ע וספרי תלמידיו הקדושים

To obtain this and other Breslov publications:

היכל הקודש בארא פארק
Heichal Hakodesh Boro Park
1011 41 Street
718-384-1652

היכל הקודש וויליאמסבורג
Heichal Hakodesh Williamsburg
27 Skillman Street
718-384-1652

היכל הקודש קרית יואל
Heichal Hakodesh Kiryas Joel
8 Premishlan Way.
845-243-0563

היכל הקודש קרית יואל
Heichal Hakodesh Kiryas Joel
8 Hayes Ct.
845-467-5299

היכל הקודש מאנסי
Heichal Hakodesh Monsey
32 Dolson Rd.
347-733-7551

היכל הקודש בלומינגראוו
Heichal Hakodesh Bloominggrove
24 Merriewold Ln S
845-379-1161

בארץ ישראל

מוסדות "היכל הקודש" חסידי ברסלב

שע"י עמותת "ישמח צדיק-קהילת ברסלב בגליל"
בהתייסדות ע"י כ"ק מוהרא"ש זצוק"ל

רחוב רבי נחמן מברסלב 1 ת.ד. 421 יבנאל 15225

טלפון רב קווי 04-6708356

פקס: 04-6708359

Visit Our Web Site:

www.breslevcenter.com

לשמוע השיעורים 191-914-444-212

Find our entire book selection at: amazon.com

To donate and/or sponsor one of our books please call: 845-248-1651

פרק ראשון

הלכה א'

מתני' מאימתי קורין את שמע בערבין? משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן, עד סוף האשמוזה הראשונה; דברי רבי אליעזר. והכמים אומרים: עד חצות. רבן גמליאל אומר: עד שיגלה עמוד השחר.

מעשה וכאו בניו מבית המשתה, ואמרו לו: לא קרינו את שמע. אומר להן: אם לא עלה עמוד השחר – תיבינ אתם לקרות.

ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות – מצותן עד שיגלה עמוד השחר. הקמר חלבים ואיברים – מצותן עד שיגלה עמוד השחר. כל הנאכלים ליום אחד – מצותן עד שיגלה עמוד השחר. אם בן, למה אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

גמרא אנו תנינן: משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן. תני רבי תיאי: משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת. ותני עלה: קרובים דבריהון להיות שוין.

[דף א' ע"ב]

איאתא חמי: משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן, ומא הוא ועם פוכביא הוא. משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת – שעה ותרתמי ליליא הוא, ואת אמרת קרובים דבריהון להיות שוין?!

אמר רבי יוסי: תפתר באילין בפרגניא דקיימא דאורחיהון מסתלקא עד דהוא ומא דצדי לון מימיה היותא.

תני: תקורא קודם לכן – לא יצא ידי חובתו. אם בן, למה קורין אותה בבית הכנסת? אומר רבי יוסי: אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו, אלא כדי לעמוד בתפילה מתוך דבר של תורה.

רבי ועירא בשם רב ירמיה: ספק בירך על מזוננו, ספק לא בירך – צריך לברך, דכתיב (דברים ח) **ואכלת ושבעת וברכת**. ספק התפלל, ספק לא התפלל – אל יתפלל. ודלא ברבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: וגואי שיתפלל אדם כל היום בול! למה? שאין תפילה מפסדת.

ספק קרא ספק לא קרא – נישמעניה מן הדא: תקורא קודם לכן – לא יצא ידי חובתו. וקודם לכן לאו ספק הוא? ואת אמרת צריך לקרות! הדא אמרה: ספק קרא, ספק לא קרא – צריך לקרות. סימן לדבר: משיצאו הכוכבים.

ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, (נחמיה ד) **ואנחנו עשים במלאכה ונצנים מחזיקים ברכמים מעלות השחר עד צאת הכוכבים**. (שם) והיו לנו הלילה משמר, והיום מלאכה.

כמה בוכבים יצאו ויהא לילה? רבי פינחס בשם רבי אבא בר פפא: בוכב אחד – ודאי יום. שנים – ספק לילה. שלשה – ודאי לילה.

שנים – ספק? והכתיב עד צאת הבוכבים! אלא, מעוט בוכבים שנים קדמיה לא מתחשב.

בערב שבת, ראה בוכב אחד ועשה מלאכה – פטור. שנים – מכיבא אשם תלוי. שלשה – מכיבא חטאת.

במוצאי שבת, ראה בוכב אחד ועשה

[דף ב' ע"א]

מלאכה – מכיבא חטאת. שנים – מכיבא אשם תלוי. שלשה – פטור.

רבי יוסי ברבי בון בעי: אין תימר: שנים – ספק, ראה שני בוכבים בערב שבת והתרו בו ועשה מלאכה. ראה שני בוכבים במוצאי שבת והתרו בו ועשה מלאכה. מה נפשך, אם הראשונים יום הן – אף האחרונים יום הן, ויהא חייב על האחרונים. אם האחרונים לילה – אף הראשונים לילה, ויהא חייב על הראשונים!

ראה שני בוכבים בערב שבת, וקצר פחזי גרוגרת. בשחרית, וקצר פחזי גרוגרת. ראה שני בוכבים במוצאי שבת וקצר כחזי גרוגרת, מה נפשך, אם הראשונים יום הן, אף האחרונים יום הן, ויצטרף של שחרית עם של מוצאי שבת, ויהא חייב על האחרונים! אם האחרונים לילה, אף הראשונים לילה, ויצטרף של שחרית עם של לילי שבת, ויהא חייב על הראשונים! הדין דתימר באילין דלית אורתהון מתחמיה ביממא. ברם, באילין דאורתהון מתחמיה ביממא – לא משערין בהון.

אמר רבי יוסי ברבי בון: ובלהוד דיתחמוז תלתא בוכבין בר מן הדין בוכבתא.

רבי יעקב דרומנה בשם רבי יהודא בן פזי: בוכב אחד – ודאי יום. שנים – לילה. ולית ליה ספק? אית ליה ספק בין בוכב לבוכב. תני: כל זמן שפני מזרח מאדימים – זהו יום.

[דף ב' ע"ב]

הכסיפו – זהו בין השמשות. השחירו נעשה העליון שוה לתחתון – זהו לילה. רבי אומר: הלכנה בתקופתה, התחיל גלגל חמה לשקוע ותחלת גלגל לכנה לעלות – זהו בין השמשות. אומר

[דף ג' ע"א]

רבי חנינא: סוף גלגל חמה לשקע, ותחילת גלגל לכנה לעלות. ותני שמואל בן: אין הלכנה זורחת בשעיה שהחמה שוקעת, ולא שוקעת בשעיה שהחמה זורחת.

רבי שמואל בר חייא בר יהודה בשם רבי חנינא: התחיל גלגל חמה לשקע, אדם עומד בראש הר הכרמל, ויורד וטובל בים הגדול, ועולה ואוכל בתרומתו – חזקה ביום טבל. הדין דתימר, בההוא דאזיל ליה בקפונגרא, ברם, תהווי דאזיל ליה באיסרטא – לא בדה.

אֵיזוֹהוּ בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת? אָמַר רַבִּי תַנְחֻמָּא: לְמִיפָה שֶׁל דָּם שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל גְּבִי הַדָּהָה שֶׁל סִיף, נְחַלְקָה הַמִּיפָה לְכָאן וּלְכָאן – זֶהוּ בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת!

אֵיזוֹהוּ בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת? מִשֶּׁתְּשַׁקֵּעַ הַחֲמֹה כְּדֵי שִׁיחַלֵּף אָדָם חָצִי מִלֵּי; דְּבָרֵי רַבִּי נְחֻמֵּיה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת – פְּהֶרֶף עֵינַי, וְלֹא יִכְלוּ לַעֲמוֹד עָלָיו חֲכָמַיִם.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי אֶחָא הָווּ יַתְבִּין, אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי אֶחָא: לֹא מִסְתַּבְּרָא סוּף חָצִי מִלֵּי דְרַבִּי נְחֻמֵּיה, פְּהֶרֶף עֵינַי דְּרַבִּי יוֹסִי. אוּף אֲנָא סָבַר בְּנִי. רַבִּי חֲזַקְיָה לֹא אָמַר בְּנִי, אֶלָּא כֹּל הָרַף עֵינַי וְהָרַף עֵינַי שֶׁבְּחָצִי מִלֵּי דְרַבִּי נְחֻמֵּיה, סָפֵק הוּא.

אָמַר רַבִּי מְנָא: קִשְׁיִיתָהּ קוּמִי דְרַבִּי חֲזַקְיָה, כִּד תַּנְיִנְנָא תַּפְּזִי: רָאָה אַחַת בַּיּוֹם וְאַחַת בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת, אַחַת בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת וְאַחַת לְמַהָר, אִם יְדוּעַ שֶׁמִּקְצַת הָרְאִיָּה מִהַיּוֹם, וּמִקְצַתָּהּ לְמַהָר – וְדַאי לְמִימָאָה וְלִקְרָבֵנּוּ.

[דף ג' ע"ב]

וְאִם סָפֵק שֶׁמִּקְצַת הָרְאִיָּה מִהַיּוֹם, וּמִקְצַתָּהּ לְמַהָר – וְדַאי לְמִימָאָה וְסָפֵק לְקָרְבָּנֵי.

רַבִּי חֵיִיא בְּרַי יוֹסֵף בְּעָא קוּמִי רַבִּי יוֹחָנָן: מֵאַן תִּנְא "רְאִיָּה נְחַלְקַת לְשָׁנַיִם"? רַבִּי יוֹסִי אָמַר לֵה.

קִשְׁתָּהּ עַל דַּעְתָּךְ דְּאַתְּ אָמַר: כֹּל הָרַף עֵינַי וְהָרַף עֵינַי שֶׁבְּחָצִי מִלֵּי דְרַבִּי נְחֻמֵּיה סָפֵק הוּא, לְמַה? אָמַר לֵיה: קִשְׁתִּיהּ לְכַשְׁיבָא אֵלֶיזוּ וְיֹאמַר זֶהוּ בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת. מֵאַן פְּלִיג!

רַבִּי חֲנִינָא חֲבֵרְהוֹן דְּרַבְּנֵי בְּעֵי: כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר בְּעַרְבִית, נִרְאוּ שְׁלֹשָׁה בּוֹכָבִים, אִף עַל פִּי שֶׁהַחֲמֹה נְתוּנָה בְּאֲמִצַּע הָרְקִיעַ – לִילָה הוּא.

וּמַר אִף בְּשִׁהְרִית בְּנֵי אָמַר רַבִּי אַבָּא: כְּתִיב (בראשית יט): **הַשָּׁמֶשׁ יָצָא עַל הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צַעְרָה.** וְכְתִיב (ויקרא כב) **וּבֹא הַשָּׁמֶשׁ וְטָהַר.** מִקִּישׁ יִצְיָאָתוּ לְבִיאָתוּ, מַה בִּיאָתוּ – מִשְׁיִתְּפֶסֶה מִן הַבְּרִיּוֹת, אִף יִצְיָאָתוּ – לְכַשְׁיִתּוּדַע לְבְּרִיּוֹת.

[דף ד' ע"א]

אָמַר רַבִּי בָּא: כְּתִיב (בראשית מד): **הַבֶּקֶר אוֹר.** הַתּוֹרָה קִרְאָה לְאוֹר בּוֹקֵר.

תַּנְי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל (שמות טו): **בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר** – כְּדֵי לִיתֵן תַּחֲוִם לְבוֹקְרוֹ שֶׁל בּוֹקֵר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוֹז: אִם אוֹמַר לִיתֵן עוֹבְיוֹ שֶׁל רְקִיעַ לְלִילָה, בֵּין בְּעַרְבִית בֵּין בְּשִׁהְרִית, נִמְצְאָתָּ אוֹמַר: שְׂאִין הַיּוֹם וְהַלִּילָה שְׂוִינָא וְתַנְי: בְּאֶחָד בְּתַקּוּפַת נִסָּן, וּבְאֶחָד בְּתַקּוּפַת תִּשְׂרִי – הַיּוֹם וְהַלִּילָה שְׂוִינָא. אָמַר רַבִּי הוֹנָא: נִלְפִינָה מִדְּרַךְ הָאָרֶץ, שְׂרִי מִלְּבָא נֶפֶק, אִף עַל גַּב דְּלֹא נֶפֶק, אֲמַרִּין דְּנֶפֶק. שְׂרִי עֲלִיל, לֹא אֲמַרִּין דְּעַל עַד שְׁעָתָה דִּייעוּל.

זֶהוּ שְׁעוּמַד וּמִתְפַּלֵּל – צְרִיךְ לְהַשׁוֹת אֶת רַגְלָיו. תְּרִין אֲמוּרִין, רַבִּי לִוִי וְרַבִּי סִימוּן. חַד אָמַר: כְּמִלְּאָכִים, וְחַד אָמַר: כְּכֹהֲנִים. מֵאַן דְּאָמַר: כְּכֹהֲנִים, (שמות כ) **וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי**, שְׁהִי מִהַלְכִים עִקֵּב בְּצַד גִּידֵל וְגוּדֵל אֲצֵל עִקֵּב. וּמֵאַן דְּאָמַר: כְּמִלְּאָכִים, (יחזקאל א) **וְרַגְלֵיהֶם רַגְלֵי יִשְׂרָה.**

רבי חנינא בר אנדריי בשם רבי שמואל בר סוטר: הפולאכים אין להן קפיצין¹. ומה טעמא (דניאל ז') קרבת על חד מן קמיא קיימא.

אמר רבי הונא: זה שרואה את הכהנים בבית הכנסת בכרחה ראשונה – צריך לומר ברכו את ה' מלאכיו. בשניה – ברכו את ה' כל צבאיו. בשלישית – ברכו את ה' כל מעשיו. במוסף

[דף ד' ע"ב]

בכרחה הראשונה – צריך לומר (תהלים קלד): שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העמדים בבית ה' בלילות. בשניה – (שם) שאו ידכם קדש. בשלישית – (שם) יברכה ה' מציון. אם היו ארבע חזר תליתיאתא בקדמיתא ורביעתא פתיננותא.

אמר רבי חננא: מאילת השחר עד שיאזר המזרח – אדם מהלך ארבעת מילין. משיאזר המזרח עד שתנץ החמה – ארבעת מיל.

ומניין משיאזר המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל? דכתיב (בראשית ט'): וכמו השחר עלה וגו'. וכתיב (שם): השמש יצא על הארץ ולוט בא צערה. ומן סדום לצוער ארבעת מיל. יותר הוון! אמר רבי זעירא: הפולאך היה מקדר לפניהן הדרה.

ומניין מאילת השחר עד שיאזר המזרח ארבעת מיל? כמו, וכמו, מילה מדמיא להכירתה.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: הדיא איילתא דשחרא. מאן דאמר בוכבתא היא, טעיא! זימנין דהיא מקדמא וזימנין דהיא מאחרה. מאי בון? במין תרין דקורנין דגהור דסלקין מן מדינחא ומגהרין.

דלמא, רבי הווי רבא ורבי שמעון בן חלפתא, הוו מהלכין בהדיא בקעת ארבל בקריצתה וראו איילת השחר שפקע אורה. אמר רבי הווי רבה לרבי שמעון בן חלפתא בי רבי: כה היא גאולתן של ישראל. בתהילה – קימאה קימאה, כל מה שהיא חולכת – היא רבה והולכת. מאי טעמא? (מיכה

ז') כי אשב בחשך, ה' אור לי. כה בתהילה (אסתר ב') ומרדכי ישב בשער המלך, ואחר כה (שם ח')

ויקח המן את הלבוש ואת הסוס, ואחר כה (שם) וישב מרדכי אל שער המלך, ואחר כה (שם ח')

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות, ואחר כה, ליהודים היתה אורה ושמחה.

ואתיא דרבי הווי רבי יודה! דתני בשם רבי יודה: עביו של רקיע – מהלך חמישים שנה. אדם בינוני מהלך ארבעים מיל ביום. עד שהחמה נוסרת ברקיע – מהלך חמישים שנה. אדם מהלך ארבעת מיל. נמצאת אומר: שעוביו של רקיע – אחד מעשרה ביום.

וכשם שעוביו של רקיע – מהלך חמישים שנה, כה עוביה של ארץ ועוביו של תהום – מהלך חמישים שנה. ומה טעם? (ישעיה ב') הישב על חוג הארץ. וכתיב: וחוג שמים יתהלך. וכתיב (איוב כב'): בחקו חוג על פני תהום. חוג חוג – לגזירה שוה.

¹ חוליות ברגליים.

תְּנִי: עֵץ חַיִּים – מִהֶלֶדֶד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. אָמַר רַבִּי יוֹדָה בִּי רַבִּי אֶלְעָאי: לֹא סוֹף דְּבַר נֹזֵפוּ, אֲלֵא אֶפְלוּ בּוֹרְתוֹ וְכָל פִּילוּג מִי בְּרֵאשִׁית מִתְּפַלְגִּין מִתְּהַתְּיוּ. וּמַה טַעַם? (תהלים א) **וְהָיָה כְּעֵץ שְׂתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם.**

תְּנִי: עֵץ חַיִּים – אֶחָד מִשְׁשִׁים לָגֵן. הֲגֵן – אֶחָד מִשְׁשִׁים לְעֵדֵן. (בראשית ב) **וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֵן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן.** תְּמַצִּית כּוֹר – תִּרְקַב

[דף ה' ע"א]

שׁוֹתָה. תְּמַצִּית בּוֹשׁ – מִצְרִים שׁוֹתָה. נְמוֹצֵאת אֹמֵר: מִצְרִים – מִהֶלֶדֶד אַרְבָּעִים יוֹם, וְכוּשׁ – מִהֶלֶדֶד שִׁבְעַת שָׁנִים וְעוֹד.

וּרְבִנְיָן אֲמַרִּין: בְּשָׁנֵי אֲבוֹת הִרְאִישׁוֹנִים, **בִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ** (דברים יא, כא).

וְכֹשֶׁם שְׁבִין הָאָרֶץ לְרַקִּיעַ – מִהֶלֶדֶד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, כִּף בֵּין רַקִּיעַ לְרַקִּיעַ – מִהֶלֶדֶד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. וְעוֹבְיוֹ – מִהֶלֶדֶד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. וּמַה חֲמִית מִימֵר: עוֹבְיוֹ שֶׁל רַקִּיעַ מִהֶלֶדֶד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה? אָמַר רַבִּי בּוֹן: (בראשית א) **יְהִי רַקִּיעַ בַּתּוֹךְ הַמַּיִם** – יְהִי רַקִּיעַ בַּתּוֹךְ!

רַב אָמַר: לַחִים הָיוּ שָׁמַיִם בַּיּוֹם הִרְאִישׁוֹן, וּבְשָׁנֵי קָרְשׁוֹ. רַב אָמַר: **יְהִי רַקִּיעַ** – יְהוּק הַרַקִּיעַ, יִקְרַשׁ הַרַקִּיעַ, יִגְלַד הַרַקִּיעַ, יִמְתַּח הַרַקִּיעַ. אָמַר רַבִּי יוֹדָה בֵּן פּוּז: יַעֲשֶׂה כַּמִּין מִמְּלִית הַרַקִּיעַ, הַיּוֹד מַה דָּאֵת אָמַר (שמות לט): **וְיִרְקְעוּ אֶת פְּחֵי הַזָּהָב וְגוֹי.**

תְּנִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: עוֹבְיוֹ שֶׁל רַקִּיעַ – בְּשָׁתֵי אַצְבָּעִיִּים. מִילְתִּיהָ דְרַבִּי חֲנִינְיָא פְּלִינְיָא! דְּאָמַר רַבִּי אֲחָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינְיָא: (איוב לו) **תִּרְקִיעַ עִמּוֹ לְשַׁחֲקִים חֲזָקִים בְּרֵאֵי מוֹצֵק.** תִּרְקִיעַ – מִלְּמוֹד שֶׁהוּן עֲשׂוּיִין כְּטַם. יְכוֹל שְׂאִינְן בְּרֵאִיזֵי? תִּלְמוּד לֹמַר: **חֲזָקִים.** יְכוֹל שֶׁהוּן נִתְרַפְּיִין? תִּלְמוּד לֹמַר: **בְּרֵאֵי מוֹצֵק** – בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה נִרְאִין מוֹצֵקִים.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּנוֹהַג שְׁבַעֲוֹלָם, אָדָם מוֹתַח אוֹהֵל, עַל יְדֵי שְׁהוּת – רְפָה. בְּרַם הֲכָא, (ישעיה ב) **וַיִּמְתַּחַם כְּאֹהֵל לְשַׁבָּת.** וְכַתִּיב: **חֲזָקִים.** רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: בְּנוֹהַג שְׁבַעֲוֹלָם, אָדָם נוֹסֵף בְּלִים, עַל יְדֵי שְׁהוּת – הוּא מַעְלָה חֲלוּדָה. בְּרַם הֲכָא, **בְּרֵאֵי מוֹצֵק,** בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה הוּן נִרְאִין בְּשַׁעַת יִצְיָקְתָן.

רַבִּי עֲזַרְיָה אָמַר עַל הָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: (בראשית ב) **וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי.** מַה כְּתִיב בְּתַרְיָה? אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם. וְכִי מַה עֲנִין זֶה אֲצַל זֶה? אֵלֶּה, יוֹם נִכְנַם יוֹם יוֹצֵא, שַׁבָּת נִכְנַם שַׁבָּת יוֹצֵא, חוֹדֶשׁ נִכְנַם חוֹדֶשׁ יוֹצֵא, שָׁנָה נִכְנַם שָׁנָה יוֹצֵא, וְכַתִּיב: אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ **בְּהִבְרָאָם בַּיּוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם.**

רַבִּי אֹמֵר: אַרְבַּע אֲשִׁמּוּרוֹת בַּיּוֹם, וְאַרְבַּע אֲשִׁמּוּרוֹת בַּלַּיְלָה. הַעוֹנָה – אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לְשַׁעָה. הַעַת – אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לְעוֹנָה. הַרְנַע – אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לְעַת.

כמה הוא הרגע? רבי ברכיה בשם רבי הלבו אמר: כדי לאומרו. ורפנן אמרין: הרגע – כהרג עין. תני שמואל: הרגע – אחד מחמשת ריבוא וששת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה לשעה. רבי נתן אומר: שלש, (שופטים 1) ראש האשמרת התיכונה.

רבי זריקו ורבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש: טעמא דרבי – (תהלים קיט) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך. ובתיב (שם): קדמו עיני אשמרות.

רבי חזקיה אמר רבי זריקו, רבי בא, חד אמר טעמיה דרבי, וחרניה אמר טעמיה דרבי נתן. מאן דמר טעמא דרבי, חצות לילה. ומאן דמר טעמיה דרבי נתן, ראש האשמרת התיכונה.

מה מקיים רבי נתן טעמיה דרבי חצות לילה? פעמים חצות לילה, ופעמים קדמו עיני אשמרות. הא באי זה צד? בשעה שתייה דוד סועד סעודת מלכים – חצות לילה. ובשעה שתייה סועד סעודת עצמו – קדמו עיני אשמרות.

מכל מקום לא הוה שהרא אתיא ומשפח לדוד דמיד! הוא שדוד אמר (תהלים 13): עורה כבודי עורה הגבל וכבוד אעירה שחר – איתעיר

[דף ה' ע"ב]

יקרי מן קומי איקריה דברוי, איקרי לא חשיב בלום מן קדם איקריה דברויי אעירה שחר, אנא הוינא מעורר שחרה, שחרה לא הוה מעורר לי.

והיה יצרו מקטרגו ואומר לו: דוד! דרבן של מלכים – להיות השחר מעוררו, ואת אמר – אעירה שחר! דרבן של מלכים – להיות ישיגין עד שלש שעות, ואת אמר – חצות לילה אקום! והוא אומר: על משפטי צדקך.

ומה היה דוד עושה? רבי פינחס בשם רבי אלעזר ברבי מנחם: היה נוטל גבל וכינור ונותנו מראשותיו ועומד בקצי הלילה ומנגן בהם כדי שישמעו חבירי תורה. ומה היו חבירי תורה אומרים? ומה אם דוד הפלך עוסק בתורה, אנו – על אחת כמה וכמה.

אמר רבי לוי: כנור היה תלוי בנגד חלונותיו של דוד, והיה רוח צפונית מנשבת בלילה ומנפנפת בו והיה מנגן מאליו. הדיא הוא דכתיב (מלכים ב, א) והיה בנגן המנגן, בנגן במונגן אין כתב כאן, אלא בנגן המנגן. הכינור היה מנגן מאליו.

מה מקיים רבי טעמא דרבי נתן? ראש האשמרת התיכונה! אמר רבי הונא: סופה של שניה וראשה של שלישית הן מתווכות את הלילה.

אמר רבי מנא: ויאות? מי כתיב תיכונות? לא תיכונה קדמותא לא מתחשבא, דעד דדון ברייתא עירין.

פיסקא. וחכמים אומרים: עד חצות. רבי יסא בשם רבי יוחנן: הלכה כחכמים.

רבי יסא מפקד לחברייא: אין בעיתון מתעסקא באוריתא, אתון קרייה שמע קודם תצות ומתעסקין. מילתיה אמרה: שהלכה בהכמים. מילתיה אמרה: שאמר דברים אחר אמת ויציב.

תני: הקורא את שמע בבית הכנסת בשחר – יצא ידי חובתו. בערב – לא יצא ידי חובתו. מה בין הקורא בשחרית ומה בין הקורא בערבית? רבי הונא בשם רב יוסף: מה טעם אמרו: אדם צריך לקרות שמע בביתו בערב?

[דף ו' ע"א]

בשביל להבריא את המזיקין. מילתיה אמרה: שאין אמר דברים אחר אמת ויציב.

מילתיה דרבי שמואל בר נחמני אמר בן! רבי שמואל בר נחמני בר יהודה נחית לעיבורה, יהוה מקבל גבי רבי יעקב גרוסה. והוה רבי זעירא מטמר ביני קופיאי, משמענא היד יהוה קרי שמע, והוה קרי והוה וקרי עד דהוה שקע מיניה גו שינתיה.

ומאי טעמא? רבי אהא ורבי תהליפתא חמוי בשם רבי שמואל בר נחמן: (תהלים ד) **רְגֹזוּ וְאַל תִּחְטְאוּ** ואמרו בלבבכם על משפבכם, ודמו סלה.

מילתיה דרבי יהושע בן לוי פליגא! דרבי יהושע בן לוי קרי מזמורים בתרה. והא תני: אין אומר דברים אחד אמת ויציב! פתר לה: באמת ויציב של שחרית. דמר רבי זעירא בשם רבי אבא בר ירמיה: שלש תקיפות הן, תקף לפמיכה – שחיטה, תקף לנטילת ידים – ברכה, תקף לגאולה – תפילה.

תקף לפמיכה שחיטה – (ויקרא א) **וְסִמֵּךְ וְשַׁחַט**. תקף לנטילת ידים ברכה – (תהלים קלד) **שְׂאוּ יַדְכֶם קִדְּשׁ וּבְרַכּוּ אֵת ה'**. תקף לגאולה תפילה – (תהלים יט) **יְהִיו לְרִצּוֹן אִמְרוּ פִי**. מה פתיב בתרייה? **יענך ה' ביום צרה:**

אמר רבי יוסף בי רבי בון: כל מי שהוא תוכף סמיכה לשחיטה – אין פסול נוגע באותו קרבן. וכל מי שהוא תוכף לנטילת ידים ברכה – אין השטן מקטרג באותה סעודה. וכל מי שהוא תוכף גאולה לתפילה – אין השטן מקטרג באותו היום.

אמר רבי זעירא: אנא תקפית גאולה לתפילה ואיתצדית באנגריא מובליא הדם לפלטינן! אמרו ליה, רבי, רבו היא! אית בני אינשי יחבין פריטין מחכים פלטינן.

אמר רבי אמאי: כל מי שאינו תוכף לגאולה תפילה, למה הוא דומה? לאתכו של מלך שבא והרתיק על פתחו של מלך. יצא לידע מה הוא מבקש, ומצאו שהפליג. עוד הוא הפליג.

פיסקא. רבן גמליאל **אומר עד שיעלה עמוד השחר**. אתינא דרבן גמליאל ברבי שמעון! דתני בשם רבי שמעון: פעמים שאדם קורא את שמע, אחת לפני עמוד השחר, ואחת לאחר עמוד השחר, ונמצא יצא ידי חובתו של יום ושל לילה.

הא רבן גמליאל ברבי שמעון בערבית, אף בשחרית בן? או יהא בה פני דמר רבי זעירא תנאי אחוי דרב הויא בר אשיא ודרב אבא בר חנה: הקורא עם אנשי משמר – לא

[דף ו' ע"ב]

יצא, כי משכימין היו.

פיסקא. מעשה שבאו בניו וכו'. ורבן גמליאל פליג על רבנן ועבד עובדא פוותיה? והא רבי מאיר פליג על רבנן ולא עבד עובדא פוותיה! והא רבי עקיבא פליג על רבנן ולא עבד עובדא פוותיה! והן אשכחנן דרבי מאיר פליג על רבנן ולא עבד עובדא פוותיה? דתני: סכין אלוונתית לחולה בשבת. אימת? בזמן שטרפו ביין ושמן מערב שבת, אבל אם לא טרפו ביין ושמן מערב שבת – אסור.

תני: אמר רבי שמעון בן אלעזר: מתיר היה רבי מאיר לטרופ יין ושמן ולסוף לחולה בשבת. וכבר חלה, ובקשנו לעשות לו בן, ולא הניח לנו. ואמרנו לו, רבי, דבריד מבטל בתייד! ואמר לו: אף על פי שאני מיקל לאחרים, מהמיר אני על עצמי, דהא פליגי עלי חברי!

והן אשכחנן דרבי עקיבא פליג על רבנן ולא עבד עובדא פוותיה? פיי דתנינן תפוז: השדרה והגולגולת משני מתים, רביעית דם משני מתים, ורובע עצמות משני מתים, אכר מן הפת משני מתים, אכר מן החי משני אנשים – רבי עקיבא מטמא, והכמים מטמין.

תני: מעשה שהביאו קופה מליאה עצמות מכפר טבי, והניחה באויר הכנסת בלוד. ונכנס תודרום הרופא ונכנסו כל הרופאים עמו. אמר תודרום הרופא: אין כאן שדרה ממת אהד, ולא גולגולת ממת אהד. אמרו: הואיל ויש כאן מטמין ויש כאן מטמאין – נעמוד על המניין. התחילו מרבי עקיבא, וטיהר! אמרו לו: הואיל והיית מטמא וטיהרת – מהור!

והן אשכחנן דרבי שמעון פליג על רבנן ולא עבד עובדא פוותיה? פיי דתנינן תפוז: רבי שמעון אמר: כל הספחין מותרין, הוין מספיהי פרוב שאין פיוצא בהן בירקות שדה, והכמים אומרים: כל הספחין אסורין.

רבי שמעון בן יוחי עבד עובדא בשמיטתא, המא חד מלקט ספיהי שביעית. אמר ליה: ולית אסור? ולאו ספיהין אינו? אמרו ליה: ולא אתה הוא שאת מתיר? אמר ליה: ואין חבירי חולקין עלי? וקרי עלוי (קהלת ט) ופרץ גדר ישבנו נחש. וכן הות ליה.

ורבן גמליאל פליג על רבנן ועבד עובדא פוותיה? שנייא הכא שהיא לשינון.

מעשה, אף משיעלה עמוד השחר! ואית

[דף ז' ע"א]

דבעי מימר: תפוז, היו יכולין לקיים דברי חכמים. ברם הכא, כבר עבר הצות ולא היו יכולין לקיים דברי חכמים. אמר לון: עובדין עובדא פוותיה.

פיסקא. ולא זו בלבד וכו'. הקטר חלבים ואיכרים, ואכילת פסחים, מצותן עד שיעלה עמוד השחר.

אֲנִי תַנְיִנָּן אֲכִילֵת פְּסָחִים. אֵיךְ דִּלָּא תַנְיִי אֲכִילֵת פְּסָחִים. מֵאַן תַּנְיָא אֲכִילֵת פְּסָחִים? רַבְנָן. וּמֵאַן דִּלָּא תַנְיָא אֲכִילֵת פְּסָחִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

וּמֵאַי טַעֲמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? נֶאֱמַר בְּאֵן (שְׁמוֹת י"ב): לֵילָה, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן (סוֹס): לֵילָה. מַה לֵּילָה שְׁנֶאֱמַר לְהֵלֵן – חֲצוֹת, אַף בְּאֵן – חֲצוֹת. אָמַר רַבִּי חֻנְיָה: וְלֵית בֵּן אֲכִילֵת פְּסָחִים אֲפִילוּ בְּרַבְּנָן. דְּתַנְיִנָּן: הַפְּסַח אַחַר חֲצוֹת – מִטַּמְא אֶת הַיָּדִים.

פִּיִּקְסָא. כָּל הַנֶּאֱכָלִין לַיּוֹם אַחַד וְכוּ'. כָּל הַנֶּאֱכָלִין לַיּוֹם אַחַד – קִדְשִׁים קָלִים. וְאַם בֵּן לְמָה אָמְרוּ הַכֹּהֲנִים וְכוּ'. אִם אֵת הוּא אֹמֵר עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשַּׁחַר, הוּא סָבוּר שְׁלֵא עָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר, נִמְצָא אוֹכֵל וּמִתְחַיֵּיב. מִתּוֹךְ שְׂאֵת אֹמֵר לוֹ עַד חֲצוֹת, אֲפִילוּ הוּא אוֹכֵל אַחַר חֲצוֹת, אֵינוֹ מִתְחַיֵּיב.

הַלְכָה ב'

מתני' מֵאַיִמְתִּי קוֹרִין אֶת שְׁמֵע בְּשַׁחְרִית? מִשִּׁיבִיר בֵּין תְּכֵלֶת לְלָבָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: בֵּין תְּכֵלֶת לְכֶרֶתָן.

עַד הַגֵּץ הַחֲמֻה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר: עַד שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת, שֶׁבֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי מְלָכִים לְעֲמוּד בְּשֹׁלֵשׁ שְׁעוֹת.

הַקּוֹרָא מִבְּאֵן וְאַיִלָּךְ – לֹא הַפְּסִיד בְּאֵדָם שֶׁהוּא קוֹרָא בַּתּוֹרָה.

גמרא פִּינֵי מִתְנִיתָא: בֵּין תְּכֵלֶת שְׁבִיעָה לְלָבָן שְׁבִיעָה.

[דף ז' ע"ב]

וּמַה טַעֲמוֹן דְּרַבְּנָן? (במדבר טו) וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ – מִן הַסְּמוּדָה לוֹ. וּמֵאַי טַעֲמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ – כְּדִי שְׂיִהֵא נִיבָר בֵּין הַצְּבוּעִים.

תַּנְיִ בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר: וְרֵאִיתֶם אוֹתָהּ אֵין בְּתִיב בְּאֵן, אֶלָּא וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, מִגִּיד שְׁכַל הַמְּקִיִּים מִצֹּת צִיצִית – בְּאֵלוֹ מִקְבֵּל פְּנֵי שְׂכִינָה.

מִגִּיד: שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמָה לַיּוֹם, וְהַיּוֹם דּוֹמָה לְעֵשָׂבִים, וְעֵשָׂבִים דּוֹמִין לְרִקִיעַ, וְרִקִיעַ דּוֹמָה לְכֶסֶף הַכְּבוֹד, וְהַכֶּסֶף דּוֹמָה לְסִפִּיר, דְּכִתִּיב (יחזקאל י'): וְאַרְאֶה וְהִנֵּה אֵל הַרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הַכְּרָבִים בְּאֵבָן סִפִּיר כְּמִרְאֵה דְמוֹת כֶּסֶף.

אַחֵרִים אֹמְרִים: וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ – כְּדִי שְׂיִהֵא אָדָם רְחוֹק מִחֲבִירוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִפִּירוֹ. רַב הַסְּדָא אָמַר: כְּתִידָא דְאַחֵרִים מַה אֲנִי קְיָיִמִין? אִם בְּרַגְלִי – אֲפִילוּ רְחוֹק כְּמוֹהוּ, חֲכִים לִיהוּ! וְאַם בְּשִׂאֵינוֹ רַגְלִי – אֲפִילוּ קְרוֹב לִיהוּ, לֹא חֲכִים לִיהוּ! אֶלָּא פִּי אֲנִי קְיָיִמִין: בְּרַגְלִי וְשִׂאֵינוֹ רַגְלִי, כִּהְהוּא דְאֵזִיל לִיהוּ לְאַכְסְנִיָּא וְאַתָּא לְקִיצִין.

אֵיךְ תַנְיִ תַנְיִ: בֵּין זָאב לְכֶלֶב. בֵּין חֲמוֹר לְעֲרוּד. וְאֵיךְ תַנְיִ תַנְיִ: כְּדִי שְׂיִהֵא רְחוֹק מִחֲבִירוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִפִּירוֹ.

הוּא בְּעֵי מִימְרֵ: מִן דְּמַר בֵּין זָאב לְכֶלֶב, בֵּין חֲמוֹר לְעֲרוּד – כְּמוֹן דְּמַר בֵּין תְּכֵלֶת לְכֶרֶתָן. וּמִן דְּמַר כְּדִי שְׂיִהֵא אָדָם רְחוֹק מִחֲבִירוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִפִּירוֹ – כְּמוֹן דְּמַר בֵּין תְּכֵלֶת לְלָבָן.

אָבֵל אָמְרוּ: מִצְוָתָהּ עִם הַנֶּזֶץ הַחֲפֹה, כְּדִי שְׂיִסְמוּךְ גְּאוּלָּה לְתַפִּילָה וְנִמְצָא מוֹתַפְלָל בַּיּוֹם. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: וְאֵינָא אִמְרִית טַעְמָא, (תהלים עב, ה) **יִירָאוּךְ עִם שְׁמִשׁ**. אָמַר מַר עֲוֹקְבָא: הִוְתִּיקִין הָיוּ מִשְׁפִּימִין וְקוּרִין אוֹתָהּ, כְּדִי שְׂיִסְמְכוּ לָהּ תַּפְלָתָן עִם הַנֶּזֶץ הַחֲפֹה.

תַּנִּי: אָמַר רַבִּי יוֹדָה, מַעֲשֵׂה שְׁהִייתִי מִהַלֵּךְ בְּדַרְךְ אַחֲרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְאַחֲרֵי רַבִּי עֲקִיבָה וְהָיוּ עִסְקִים בְּמִצְוֹת, וְהִגִּיעַ עֹנֶת קְרִית שְׁמַע, וְהִייתִי סְבוּר שְׂמָא נְתִיבֵאֲשׁוּ מְקָרִית שְׁמַע, וְקְרִיתִי וְשִׁנִּיתִי. וְאַחַר כֵּן הִתְחִילוּ הֵם, וְכִבֵּר הִוְתָה הַחֲפֹה עַל רֵאשֵׁי הָהָרִים!

עַד הַנֶּזֶץ הַחֲפֹה. רַבִּי זְבִדְיָה בְּרִיה דְּרַבִּי יַעֲקֹב בַּר זְבִדִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָה: כְּדִי שְׂתֵהָא הַחֲפֹה מִטַּפְּסַתָּ עַל רֵאשֵׁי הָהָרִים.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִמְרַי: עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת. רַבִּי אִידִי, וְרַב הַמְּנַנְיָא, וְרַב אֶדָא בַּר אֶחָא בְּשֵׁם רַב: הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּשׁוֹכְחָ.

רַבִּי הוּנָא אָמַר: תַּרְוִין אַמְוָרָאִין, חַד אָמַר: בְּשׁוֹכְחָ אָגִיב לִיה חֲבָרִיה. וְכִי יֵשׁ הִלְכָה בְּשׁוֹכְחָ? כֵּן הוּא הִלְכָה! וְלָמָּה אָמְרוּ בְּשׁוֹכְחָ? כְּדִי שְׂיִהָא אָדָם מוֹרֵוּ בְּעֲצָמוֹ לְקוּרָתָהּ בְּעוֹנָתָהּ.

[דף ח' ע"א]

תַּמָּן תַּנִּנְנִין: מַפְסִיקִין לְקְרִית שְׁמַע, וְאִין מַפְסִיקִין לְתַפִּילָה. אָמַר רַבִּי אֶחָא: קְרִית שְׁמַע – דְּכַר תּוֹרָה, וְתַפִּילָה – אֵינָה דְּכַר תּוֹרָה. אָמַר רַבִּי בָּא: קְרִיאת שְׁמַע – זְמַנָּה קְבוּעָה. וְתַפִּילָה – אִין זְמַנָּה קְבוּעָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: קְרִיאת שְׁמַע – אֵינָה צְרִיכָה בְּוֹנָה. וְתַפִּילָה צְרִיכָה בְּוֹנָה.

אָמַר רַבִּי מְנָא: קְשִׁיתָה קוּמִי רַבִּי יוֹסִי, וְאַפִּילוּ תִימַר קְרִית שְׁמַע – אֵינָה צְרִיכָה בְּוֹנָה, שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים הִרְאוּשׁוּנִים – צְרִיכִין בְּוֹנָה! מִן גּוּ דְּאִינָן צְבָחָה, מִיכּוּוֹן.

רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי: כְּגוֹן אֲנִי שְׁעוּסְקִים בְּתַלְמוּד תּוֹרָה – אֶפִּילוּ לְקְרִית שְׁמַע אִין אֲנִי מַפְסִיקִין. רַבִּי יוֹחָנָן אָמְרָה עַל גְּרַמְיָה: כְּגוֹן אֲנִי שְׂאִין אֲנִי עִסְקִים בְּתַלְמוּד תּוֹרָה – אֶפִּילוּ לְתַפִּילָה אֲנִי מַפְסִיקִין.

דִּין כְּדַעֲתִיָּה, וְדִין כְּדַעֲתִיָּה. רַבִּי יוֹחָנָן כְּדַעֲתִיָּה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְלוֹאִי שְׂיִתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם. לָמָּה? שְׂאִין תַּפִּילָה מַפְסַדָּת.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי כְּדַעֲתִיָּה, דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר: אֵלֹו הוּינָא קְאִים עַל טוּרָא דְסִינִי בְּשַׁעֲתָא דְאַתִּיחִיבַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הוּינָא מִתְבַּעֵי קוּמִי רַחֲמֵנָא דִּיתְבָּרִי לְכַר נְשָׂא תַרְוִין פּוּמִין, חַד – דְּתַוִּי לְעִי בְּאוּרִיתָא, וְחַד – דְּעַבַד לִיה כָּל צוּרְכִיָּה.

חֹזֵר וּמַר: וּמָה אִין חַד הוּא – לִית עֲלֵמָא יְכִיל קְאִים בֵּיה מִן דִּילְטוּרִיא דִּילִיָּה. אֵילוּ הוּוּ תַרְוִין – עַל אַחַת פְּמָה וְכַפָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי קוּמִי רַבִּי יְרֵמְיָה: אֶתִּיא דְּרַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי הַנִּנְיָא בֶּן עַקְבָּיא. דְּתַנִּי: כּוֹתְבֵי סְפָרִים תַּפִּילִין וּמְזוּוֹת, מַפְסִיקִין לְקְרִיאת שְׁמַע וְאִין מַפְסִיקִין לְתַפִּילָה.

רבי חנינא בן עקביא אומר: בשם שמופסיקין לקריאת שמע – בך מופסיקין לתפילה, ולתפיליו, ולשאר כל מצותיה של תורה.

ולא מודה רבי שמעון בן יוחי שמופסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב? ולית ליה לרבי שמעון בן יוחי הלמד על מנת לעשות, ולא הלמד שלא לעשות! שהלמד שלא לעשות – נוח לו שלא נברא! ואמר רבי יוחנן: הלמד שלא לעשות – נוח לו אילו נהפכה שילייתו על פניו ולא יצא לעולם! טעמיה דרבי שמעון בן יוחי,

[דף ה' ע"ב]

זה שינון וזה שינון, ואין מבטל שינון מפני שינון, והא תנינן: הקורא מכאן ואילך – לא הפסיד, פאדם שהוא קורא בתורה. הא בעונתה, חביבה מדברי תורה! היא היא.

אמר רבי יודן: רבי שמעון בן יוחי על ידי שהיה תדיר בדברי תורה – לפיכך אינה חביבה יותר מדברי תורה.

אמר רבי אבא מרי: לא תנינן אלא פאדם שהוא קורא בתורה, הא בעונתה פמשנה היא. רבי שמעון בן יוחי פדעתיה דרבי שמעון בן יוחי אומר: העוסק במקרא – מידה ואינה מידה, ורבנן עבדי מקרא פמשנה.

הלכה ג'

מתני' בית שמאי אומרים: בערב כל אדם וישו ויקרא, ובבקר יעמוד, שנאמר (דברים ו, ז): **ובשכבך ובקומך**. ובית הלל אומרים: כל אדם קורא בדרבו, שנאמר (שם) **ובלכתך בדרךך**. אם בן למה נאמר **ובשכבך ובקומך**? בשעה שבני אדם שוכבין, ובשעה שבני אדם עומדים.

גמרא הא דבית הלל מקיימים תרין קריין, מה מקיימין דבית שמאי **בשבתך בביתך** **ובלכתך בדרךך**? **בשבתך בביתך** – פרט לעוסקים במצות. **ובלכתך בדרךך** – פרט לחתן.

ותני: מעשה ברבי אלעזר בן עזריה ורבי ישמעאל שהיו שרויין במקום אחד, ותיה רבי אלעזר בן עזריה מוטה, ורבי ישמעאל זקוף. הגיע זמן קריאת שמע, נזקף רבי אלעזר בן עזריה והטה רבי ישמעאל.

אמר רבי אלעזר בן עזריה לרבי ישמעאל: אומר לאחד מן השוק מה לך זקנך מגודל, והוא אומר: יהיה כנגד הפשוהיתים! אני שהייתי מוטה – נזקפתי, ואתה שהיית זקוף – הטיית!

אמר ליה: אתה נזקפת בדברי בית שמאי, ואני הטייתי בדברי בית הלל. דבר אחר: שלא יראוני התלמידים ויעשו הלכה קבע בדברי בית שמאי.

הלכה ד'

מתני' אומר רבי טרפון: אני הייתי בא בדרך והטייתי לקרות בדברי בית שמאי, וספנתי בעצמי מפני הלסטים.

אמרו לו: פדי הית לוחב בעצמך שעברת על דברי בית הלל.

גמרא חכרייא בשם רבי יוחנן: דודים דברי סופרים לדברי תורה, וחכיבים כדברי תורה. (שיר השירים)
 ח כהן ביין הטוב.

שמעון בר וזה בשם רבי יוחנן: דודים דברי סופרים לדברי תורה, וחכיבים יותר מדברי תורה. (שם)
 כי טובים דידך מיין.

רבי בא בר כהן בשם רבי יודה בן פוי: תדע לך שחכיבים דברי סופרים מדברי תורה. שהרי רבי טרפזן אלו לא קרא לא היה עובר אלא בעשה, ועל ידי שעבר על דברי בית הלל נתחייב מיתה! על שם (קהלת י) **ופרץ גדר ישכנו נחש**.

תני רבי ישמעאל: דברי תורה יש בהן איסור ויש בהן היתר. יש בהן קולין ויש בהן חומרים. אבל דברי סופרים, כולן חמורין הן!

תדע לך שהוא כן, דתנינן תמן: האומר אין תפילין, לעבור על דברי תורה – פטור. המש טוטפות, להוסיף על דברי סופרים – חייב.

רבי חנניה בריה דרב אדא בשם רבי תנחום בי רבי הויה: חמורים דברי זקנים מדברי נביאים,

[דף ט' ע"א]

דכתיב (מכה ב) **אל תטפו יטיפון, לא יטפו לאלה, לא יסג בלמות**. וכתיב (שם) **אטיף לך ליין ולשכר**.

נביא וזקן למי הן דומין? למלך ששולח ב' פלמטרין שלו למדינה. על אחד מהן כתב: אם אינו מראה לכם הוותם שלי וסמנטירין שלי, אל תאמינו לו. ועל אחד מהן כתב, אף על פי שאינו מראה לכם הוותם שלי, האמינוהו בלא הוותם ובלא סמנטירין. כך בנביא כתיב: **ונתן אליך אות או מופת**. ברם הקא על פי התורה אשר יורוד.

הדא דתימא, משיצאת בת קול. אבל עד שלא יצאת בת קול – כל הרוצה להחמיר על עצמו לנהוג כחומרי בית שמאי וכהומרי בית הלל – על זה נאמר (קהלת ב) **הכסיל בחשך הולך**.

כקולי אילו ואילו – נקרא רשע. אלא אי כקולי דין וכהומרי דין, אי כקולי דין וכהומרי דין.

הדא דתימא, עד שלא יצאת בת קול. אבל משיצאת בת קול לעולם – הלכה כדברי בית הלל. וכל העובר על דברי בית הלל – חייב מיתה.

תני: יצאת בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים, אבל הלכה כדברי בית הלל.

איכן יצאה בת קול? רבי ביבי אמר בשם רבי יוחנן: ביבנה יצאה בת קול.

הלכה ה'

מתני' בשחר – מכרד שתים לפניה, ואחת לאחריה. וכערב – מכרד שתים לפניה ושתיים לאחריה. אחת ארבה, ואחת קצרה.

מקום שאמרו להארירי – אינו רשאי לקצר. לקצר – אינו רשאי להארירי. להתם – אינו רשאי שלא להתם. שלא להתם – אינו רשאי להתם.

גמרא רבי סימון בשם רבי שמואל בר נחמן: על שם (יהושע א) והגית בו יומם ולילה – שתהא הגיות היום והלילה שוין.

רבי יוסי בר אבין בשם רבי יהושע בן לוי: על שם (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. רבי נחמן בשם רבי מנא: כל המקיים שבע ביום הללתיך – כאלו קיים והגית בו יומם ולילה.

מפני מה קורין שתי פרשיות הללו בכל יום? רבי לוי ורבי סימון. רבי סימון אמר: מפני שכתוב בהן שכיבה וקומה. רבי לוי אמר: מפני שעשרת הדברות כלולין בהן.

אנכי ה' אלהיך – שמע ישראל ה' אלהינו.

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני – ה' אחד.

לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא – ואהבת את ה' אלהיך. מאן דרחים מלכא – לא משתבע בשמיה ומשקר.

זכור את יום השבת לקדשו – למען תזכרו. רבי אומר: זו מצות שבת שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה, דכתיב למען תזכרו.

רבי אומר: זו מצות שבת שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה, דכתיב: (נחמיה ט, יד) ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות וחקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך – להודיעך שהיא שקולה כנגד מצוותיה של תורה.

כבד את אביך ואת אמך – למען ירבו ימיכם וימי בניכם.

לא תרצח – ואבדתם מהרה. מאן דקטיל – מתקטיל.

לא תנאף – לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. אמר רבי לוי: ליבא ועינא תרין סרסורין דקטאת, דכתיב (משלי כג): תנא

[דף ט' ע"ב]

בני לבד לי ועיניך דרכי תצרנה. אמר תקדוש ברוך הוא: אי יתבת לי לבד ועיניך – אנא ידע דאת לי.

לא תגנב – ואספת דגנך, ולא דגנו של חבירך.

לא תענה ברעך עד שקר – אני ה' אלהיכם, וכתיב (ירמיה י) וה' אלהים אמת. מהו אמת? אמר רבי אבון: שהוא אלהים חיים ומלך עולם.

אמר רבי לוי: אמר תקדוש ברוך הוא, אם העדת לחבירך עדות שקר – מעלה אני עליך כאלו העדת עלי שלא בראתי שמים וארץ.

לא תחמד בית רעך – וכתבתם על מזוזות ביתך, ביתך – ולא בית הכיורך.

תמן תנינן: אמר להם הממונה, ברכו ברכה אחת, והן ברכו. מה ברכו? רב מתנא אמר בשם שמואל: זו ברכת תורה. וקראו עשרת הדברים, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר.

רבי אמי בשם ריש לקיש: זאת אומרת: שאין הפרכות מעקבות.

אמר רבי בא: אין מן הדא, לית את שמע מינה כלום, שעשרת הדברות הן הן גופה של שמע! דרב מתנא ורבי שמואל בר נחמן תרווייהון אמרי: בדין היה שיהיו קורין עשרת הדברות בכל יום, ומפני מה אין קורין אותן? מפני טענות המינין, שלא יהו אומרים: אלו לבדן נתנו לו למשה בסנין!

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יהודה בר יבדא: בדין היה שיהיו קורין פרשת בלק ובלעם בכל יום, ומפני מה אין קורין אותן? שלא להטריח את הצבור.

רבי הונא אמר: מפני שפתיב בה שכיבה וקומה. רבי יוסי בי רבי בון אמר: מפני שפתיב בהן יציאת מצרים ומלכות. אמר רבי אלעזר: מפני שפתיבה בתורה, ובנביאים, ובכתובים.

אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והן ברכו. מה ברכו? מה רב מתנא בשם שמואל: זו ברכת התורה. והלא לא ברכו יוצר המאורות? רבי שמואל אחוי דרבי ברכיה: עדיין לא יצאו המאורות, ותימר יוצר המאורות!

ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מהו ברכה? אמר רבי חלבא: זו היא: "השוכן בפית הזה יטע ביניכם אהנה ואהבה ושלום ורעיות".

שמואל אמר: השפים לשנות קודם קריאת שמע – צריד לברך. לאחר קריאת שמע – אין צריד לברך. אמר רבי בא: והוא ששנה על אתר.

רבי הונא אמר: נראים הדברים, מדרש – צריד לברך. הלכות – אין צריד לברך.

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: בין מדרש בין הלכות – צריד לברך.

אמר רבי הניא בר אשי: נהגין הוינן יתבין קומי רב, ובין מדרש בין הלכות – וקיינן למיברכה.

תני: הקורא עם אנשי מעמד – לא יצא,

[דף י' ע"א]

פי מאחרים היו.

רבי זעירא בשם רבי אמי: ביומי דרבי יוחנן הוינן נפקין לתעניתא וקרוי שמע בתר תלת שעין ולא הוה קמחי בידן.

² פעם אחת ספר רבנו זכרוננו לברכה לפני בדרך קבלנא על גדל היסורים שיש לו, שאמר שהוא מקרח לחשב במחשבתו בכל יום את בלעם בתוך תפלתו, ולא ספר יותר. והמוכן מדרביו בפשיטות, שהוא צריד בכל יום בשעת התפלה להכניע את בלעם הרשע לבשל טמאתו מן העולם (ספר חיי מוהר"ן – סימן רמד).

רבי יוסי ורבי אהא נפקין לתעניתא, אתו ציבורא ומקרי שמע בטר תלת שעינן, בעא רב אהא מחויי בידן, אמר ליה רבי יוסי: והלא כבר קראו אותה בעונתה! כלום קורין אותה אלא כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה. אמר ליה: מפני התדיוטות שלא יהו אומרים: בעונתה הן קורין אותה. אלו ברכות שמאריכין בהן: ברכות ראש השנה ויום הכפורים, וברכות תענית ציבור.

ומברכותיו של אדם – ניפר אם תלמיד חכם הוא, אם בור הוא.

אלו ברכות שמקצירין בהם: המקורף על המצות, ועל הפירות, וברכת הזימון, וברכה אחרונה של ברפת המזון אחר המזון. הא כל שאר ברכות – אדם מאריך.

אמר הנזקיה: מן מה דתני: המאריך – הרי זה מגונה, והמקצר – הרי זה משופח! הדין אמרה: שאין זה כלל.

תני: צריך להאריך בגזאל ישראל בתענית. הא בשש שהיא מוסיף – אינו מאריך? אמר רבי יוסה: שלא תאמר: הואיל והוא מעיין י"ח, לא יאריך בה! לפום פן צריך מימר: צריך להאריך בגזאל ישראל בתענית.

אלו ברכות שזוחין בהן: בראשונה – תחילה וסוף. ובמודים – תחילה וסוף. השוחה על כל ברכה וברכה – מלמדין אותו שלא ישחה.

רבי יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע בן לוי: פהן גדול – שוחה על סוף כל ברכה וברכה. המלך – ראש כל ברכה וברכה, וסוף כל ברכה וברכה.

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: המלך משחוי פורע – אינו נזקף עד שהוא משלים כל תפילתו. מאי טעמא? (מלכים א, ח) ויהי בכלות שלמה להתפלל אל ה' את כל התפלה והתחנה הזאת, קם מלפני מזבח ה' מברע על ברביו.

אי זו פריעה ואי זו בריכה? רבי חייא רבא הראה בריכה לפני רבי, ונפסח, ונתרפא. רבי לוי בר מיסי הראה פריעה לפני רבי, ונפסח, ולא נתרפא.

וכפיו פרושות השמים (שם). אמר רבי אייבו: בגון הדין נקדים³ הדין עומד. אמר רבי אלעזר בר אבינא: ככפים הללו שלא חטפו מבנין בית המקדש כלום.

תנא רבי חלפתא בן שאול: הכל שוחין עם שליח צבור בהודאה. רבי זעירא אמר: ובלבד במודים.

[דף י' ע"ב]

רבי זעירא סבר לקרובה כדי לשוח עמו תחלה וסוף.

רבי יסא בד סליק להכא, המתון גחנין ומלחשין.

³ פירוש: כעין המנוקד ומצויר על הכותל בלי שום תנועה.

אמר לון: מהו דין לחישה? ולא שמיע דמר רבי הלבו, רבי שמעון בשם רבי יוחנן בשם רבי ירמיה: רבי חנינא בשם רבי מיישא, רבי היא בשם רבי סימאי, ואית דאמרין ליה: חכרייא בשם רבי סימאי: מודים אנחנו לך אדון כל תבריות אלוה התושבחות, צור עולמים, חי העולם, יוצר בראשית, מחיה מתים, שהחייטנו וקיימתנו וזכיתנו וסייעתנו וקרבנתנו להודות לשמך, ברוך אתה ה' אל ההודאות.

רבי בא בר זבדא בשם רב: מודים אנחנו לך שאנו תיבין להודות לשמך תרננה שפתי בי אומרה לך ונפשי אשר פדית, ברוך אתה ה' אל ההודאות.

רבי שמואל בר מינא בשם רבי אחא: הודייה ושבח לשמך, לך גדולה, לך גבורה, לך תפארת, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתסמכנו מנפילתינו, ותזקפנו מכפיפתינו, כי אתה סומך נופלים וזוקף כפופים ומלא רחמים, ואין עוד מלבדך, ברוך אתה ה' אל ההודאות.

בר קפרא אמר: לך פריעה, לך פפיפה, לך השתחויה, לך פריכה, כי לך תכרע כל ברוך תשבע כל לשון. לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ, לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש, והעושר והכבוד מלפניך, ואתה מושל בכל, ובנדך בח וגבורה, ובנדך לגדל ולחוק לכל.

ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך בכל לב ובכל נפש משתחוים. כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגדלו, ברוך אתה ה' אל ההודאות. אמר רבי יודן: נהגין רבנן אמרין פולחון. ואית דאמרי או הדא או הדא.

תני: ובלבד שלא ישוה יותר מדאי. אמר רבי ירמיה: ובלהוד דלא יעביד כהדין חרדונא, אלא כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך!

מילתא דחנן בר בא פליגא! דחנן בר בא אמר לחכרייא, נימר לכוז מילתא טבא דחמית לרב עביד ואמרייתה קמיה דשמואל וקם ונשק על פומי! ברוך אתה – שוחה. בא להזכיר את השם – זוקף.

שמואל אמר: אנא אמרית טעמא, ה' זוקף כפופים (תהלים קמו, ח).

אמר רבי אמי: לא מסתברא, אלא מפני שמי נחת הוא (מלאכי ב, ה).

אמר רבי אבין: אילו תוה פתיב בשמי נחת הוא – יאות. לית פתיב אלא מפני שמי נחת הוא, קודם עד שלא הזכיר את השם, כבר נחת הוא.

רבי שמואל בר נתן בשם רבי חמא בר חנינא: מעשה באחד ששחה יותר מדאי, והעבירו רבי רבי אמי אמר: רבי יוחנן תוה מעביר. אמר ליה רבי חייא בר בא: לא תוה מעבירו, אלא גער ביה. אלו ברכות שפותחין בהן בברוך. כל הברכות פותחין בהן בברוך. ואם היתה ברכה כמוכה לחברתה בגון קריאת שמע ותפילה – אין פותחין בהן בברוך.

התיב רבי ירמיה: הרי גאולה! שנייא היא, דמר רבי יוחנן: הלל אם שמעיה בבית הפנסת – יצא.
התיב רבי אלעזר בי רבי יוסה קומי רבי יוסה: והא סופה! אמר ליה: שתים הנה, אחת לבא, ואחת

[דף י"א ע"א]

לשעבר.

התיבון: הרי הבדלה! שנייא היא, דמר רבי בא בר זבדא: רבי היה מפורן וחוזר ופולקן על הפוס!
רבי חייא רבה היה מכנסן!

התיבון: הרי נכרד! שנייא היא, שאם היו שנים יושבים ואוכלים – שאינן אומרים נכרד.

הרי הון את הכל! קשיא.

הרי הטוב והמטיב! שנייא היא, דמר רב הונא: משניתנו הרוגי ביתר לקבורה – נקבעה הטוב
והמטיב. הטוב – שלא הכריחו, והמטיב – שניתנו לקבורה.

הא קדושה! שנייא היא, שאם היה יושב ושותה מבעוד יום וקדש עליו היום – שאינו אומר בורא
פרי הקפון.

והא סופה! אמר רבי מנא: טופס ברכות כך הוא. אמר רבי יודן: מטבע קצר – פותח בהן בכרוד,
ואינו חותם בהן בכרוד. מטבע ארוך – פותח בהן בכרוד וחותם בכרוד.

כל הברכות – אחר היתומיהן. אין אומרים ברכה פסוק.

התיב רבי יצחק ברבי אלעזר קומי רבי יוסה: מפיו דתימר אחר היתומיהן אין אומרים ברכה
פסוק? אמרין: תימי תדין מלייא! דהוא סבר: מהו אחר היתומיהן? שאם היה עומד בשחרית ושכח
והזכיר את של ערבית וחזר והתם בשל שחרית – יצא.

אמר רבי אחא, כל הברכות – בעין חותמותיהן. ואילין דאמרין צהלי ורוגי יושבת ציון וגו' –
אין בו משום ברכה פסוק.

הלכה ו'

מתני' מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבועים שנה, ולא
זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טו, א) **למען תזכר את**
יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך – הימים. כל ימי חייך – הלילות. והכמים
אומרים: ימי חייך – העולם הזה, כל ימי חייך – להביא את ימות המשיח.

גמרא אף על פי שנכנס לגדולה – האריף ימים. הדי אברה: שהגדולה – מקצרת ימים.

[דף י"א ע"ב]

תמן אמרין: לא יתחיל ויאמר. ואם התחיל – גומר. ורבנן דהכא אמרין: מתחיל ואינו גומר.

מתניתין פליגא על רבנן דהקא! מוזכרין יציאת מצרים פלילות! רבי בא רב יהודה בשם רב: מודים אנחנו לך שהוצאתנו ממצרים ופדיתנו מבית עבדים להודות לשמך.

מתניתא פליגא על רבנן דהקא! ויאמר – אינו נוהג אלא ביום! כל פרשת ויאמר – אינו נוהג אלא ביום.

רבי בא בר אבהו נחית לתמן חמיתון מתהילין וגומרין, ולא שמייע דתמן אמרין: לא יתחיל ויאמר, ואם התחיל – גומר. ורבנן דהקא אמרין: מתחיל ואינו גומר.

בעון קימוי רבי אחיאי ברבי זעירא: היד תוה אבוך נהוג? עביד ברבנן דהקא, או ברבנן דהתם? רבי חזקיה אמר: ברבנן דהקא. רבי יוסה אמר: ברבנן דהתם. אמר רבי חנינא: מסתברא דרבי יוסה דרבי זעירא מחמיר, ויגין מחמירין, והוא עבד נהיג דכוותהון.

תני: הקורא את שמע בבוקר – צריך להזכיר יציאת מצרים ב"אמת ויציב".

רבי אומר: צריך להזכיר בה מלכות.

אחרים אומרין: צריך להזכיר בה קריעת ים סוף, ומפת ככורים.

רבי יהושע בן לוי אומר: צריך להזכיר את כולן. וצריך לומר: "צור ישראל וגואלו".

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אמר: לא הזכיר תורה בארץ⁵ – מחזירין אותו. מה טעם? (תהלים קה) ויתן להם ארצות גוים. מפני מה? בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצרו.

רבי בא ברבי אבהו בשם רבי: אם לא הזכיר ברית בארץ, או שלא הזכיר כבוזה ירושלים מלכות בית דוד – מחזירין אותו. אמר רבי אילא: אם אמר מנחם ירושלים – יצא.

בר קפרא אמר: הקורא לאברהם אברהם – עובר בעשה. רבי לוי אמר: בעשה ולא תעשה, ולא יקרא עוד את שמך אברהם – הרי בלא תעשה. והיה שמך אברהם – הרי בעשה.

התיבון: הרי אנשי בנות קראו אותו אברהם, (נחמיה ט) אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברהם! שנייא היא, שעד שהוא אברהם – בחרת בו.

ודכוותה, הקורא לשרה שרי – עובר בעשה? הוא נצטווה עליה.

ודכוותה, הקורא לישראל יעקב – עובר בעשה: שני – נתוסף לו, הראשון – לא נעקר ממנו.

ולמה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב, ושמו של יצחק לא נשתנה? אילו – אבותן קראו אותן בשמן, אבל יצחק – הקדוש ברוך הוא קראו יצחק, שנאמר: וקראת את שמו יצחק.

ארבעה נקראו עד שלא נולדו, ואלו הן: יצחק, וישמעאל, יאשיהו, ושלמה.

יצחק – (בראשית יז) וקראת את שמו יצחק.

וישמעאל – דכתיב (בראשית טז) וקראת שמו ושמעאל.

יאשיהו (מלכים א, יג) הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו.

שלמה - (דברי הימים א, כב) כי שלמה יהיה שמו.

עד גדון בצדיקים, אבל פרשעים - (תהלים נח) זרו רשעים מרחם.

בן זמא אומר: עתידין הן ישראל שלא להזכיר וציאת מצרים לעתיד לבוא. ומה טעם? (ירמיהו כג) לכן הנה ימים באים נאם ה', ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה.

אמרו לו: לא שיעקר וציאת מצרים, אלא מצרים מוסף על הפלכיות, מלכיות - עיקר, ומצרים - מפילה.

וכן הוא אומר (בראשית לה): לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. אמרו, לא שיעקר שם יעקב, אלא יעקב מוסף על ישראל, ישראל - עיקר, ויעקב - מפל.

וכן הוא אומר (ישעיה מג): אל תזכרו ראשונות - אילו המצרים. וקדמוניות אל תתבוננו - אילו הפלכיות. הנני עושה חדשה עתה תצמח - זו של גוג.

משלו, משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל מפניו, התחיל מספר מעשה הזאב. ואחר כך פגע בו הארי וניצל מידו, שכח מעשה הזאב, התחיל מספר מעשה הארי. ואחר כך פגע בו נחש וניצל מידו, שכח מעשה שניהם והתחיל לספר מעשה הנחש.

כך היו ישראל, הצרות האחרונות משכחות את הראשונות.

הדרן עלך מאימתי

[דף י"ב ע"א]

פרק שני

הלכה א'

מתני' היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא, אם פיון לבו - יצא. ואם לאו - לא יצא.

ובפרקים - שואל מפני הכבוד, ומשיב. ובאמצע - שואל מפני היראה, ומשיב; דברי רבי מאיר. ורבי יהודה אומר: באמצע - שואל מפני היראה, ומשיב מפני הכבוד. ובפרקים - שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם.

גמרא אמר רבי בא: זאת אומרת: שאין הפרכות מעכבות. אמר רבי יוסה: אם אומר את שהוא צריך לברך, בירך - צריך שיכוין את לבו בכלן?

התיבון: ואינו מפסיק? ולא תנינתה, והכא אף על גב דלא תנינתה - צריך לברך! זאת אומרת: צריך לכוין את לבו בכלן?

נישמעינה מן הדא: רבי אחי אמר משום רבי יהודה: אם ביון לבו בפרק ראשון, אף על פי שלא ביון לבו בפרק שני – יצא.

מה בין פרק ראשון ומה בין פרק שני? אמר רבי חנינא: כל

[דף י"ב ע"ב]

מה שכתוב בזה כתוב בזה.

מעתה לא יקרא אלא אחד! אמר רבי עילאי: הראשון – ליהיד. והשני – לציבור. והראשון – לתלמוד, והשני – למעשה.

בר קפרא אמר: אין לך צריך פנונה אלא ג' פסוקים הראשונים בלבד. ותני בן: **ושננתם**, עד כאן – לפנונה, מיכן ואילך – לשינון.

רבי חוננה, רבי אורי, רבי יוסף, רב יהודה בשם שמואל: צריך לקבל עליו מלכות שמים מעומד. מה, אם היה יושב, עומד? לא! אם היה מהלך – עומד.

תני: צריך להאריך ב**אחד**. רב נחמן ברבי יעקב אמר: ובלבד גד'.

מומכסם בר יוסף אמר: כל המאריך ב**אחד**. – מאריכין לו ימיו ושנותיו במוטב.

רבי ירמיה הוה מאריך סגין. אמר ליה רבי זעירא: לית את צריך כל חבין, אלא כדי שתמליכהו בשמים ובארץ ובארבע רוחות העולם.

רב שאיל לרבי חיאי רבא: ולינא חמי לרבי מקבל עליו עול מלכות שמים! אמר ליה: בד תחמיניה יתיב ידיה על אפוהי – הוא מקבל עליו עול מלכות שמים. ואמר ליה: ואינו צריך להזכיר וציאת מצרים? אמר ליה: לית איפשר דלא יטי מילה.

רבי טביומי שאל לרבי חזקיה: לית הדא אמרה: שאין לך צריך פנונה אלא פסוק הראשון בלבד! אמר ליה: אדא יתנה עד **ושננתם**.

רבי מני אמר משום רבי יודה שאמר משום רבי יוסי הגלילי: אם הפסיק בה כדי לקרות את כולה – לא יצא ידי חובתו. רבי בא רבי ירמיה בשם רב: הלכה ברבי מינא שאמר משום רבי יהודה שאמר משום רבי יוסי הגלילי.

רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוּצְדָק: אף בהלל ובקריאת המגילה – בן.

אבא בר רב הונא ורב חסדא הוו יתבין, אמרינן: אף בתקיעות בן. סלקון לבית רב, ושמעון רב הונא בשם רב הונא: אפילו שמעון עד תשע שעות – יצא.

אמר רבי זעירא: עד דאנא תמן – צריכה לי. וכד סלקית להכא, שמעית רבי יסא בשם רבי יוחנן: אפילו שמעון כל היום – יצא! והוא – ששמעון על הפרד.

רבי יוסי בעי: הוה זה צריך פשוטה הראשונה, וזה צריך פשוטה האחרונה – תקיעה אחת מוציאה ידי שתיקה?

רבי אבון בר חייה בעי: קריאת שמע וברכותיה? היא ולא ברכותיה, ברכותיה ולא היא?
הפסיק שלישה, והזר והפסיק שלישה, פקורא משערין, או בכל אדם משערין? אמר רבי מתנאי:
מסתברא פקורא.

רבי אבהו שאל לרבי יוחנן: בגין דאנא קרי שמע, ועבר במבואות המטונפות ומפסק, נפיק אנא
ידי הובתי? אמר ליה: אבהו בגין אם מפסיק את גדי לקרות את פולח - לא יצאת ידי הובתך.

רבי אלעזר סליק מכקרא לרבי שמעון בר אבא. אמר ליה: בגין דאנא תשיש ואנא קרי שמע
ומתנמנמ, נפיק אנא ידי הובתי? אמר ליה: אין.

רבי ירמיה בעא קומוי רבי זעירא: בגין דרבי אלעזר ידע דרבי שמעון בר אבא

[דף י"ג ע"א]

מדקדק במצוותא סגין, הורי ליה, או בגין דהוא תשיש הורי ליה? אמר ליה: בפרוש פליגין. רבי
אלעזר אמר: יצא. רבי יוחנן אמר: לא יצא.

מה פליגין? בקריאת שמע, מפני שהיא עשויה פרקים פרקים. אבל בהלל ובקריאת המגילה - אוף
רבי אלעזר מודי.

תני: השואל בשלום רבו. או כמו שהוא גדול ממנו בתורה - הרשות בידו. הדיא אמרה: שאדם
צריך לשאול כמו שהוא גדול ממנו בתורה.

ועוד מן הדיא, דתני: קרע וחוזה בו נשמה, אם על אתר - אינו צריך לקרוע. אם לאחר זמן -
צריך לקרוע. וכמה הוא על אתר? גדי דיבור. וכמה הוא גדי דיבור? רבי סימון בשם רבי יהושע
בן לוי: גדי שאילת שלום בין אדם לחבירו. אבא בר בר חנה בשם רבי יוחנן: גדי שאילת שלום
בין הרב לתלמיד, ויאמר לו: "שלום עליך רבי".

רבי יוחנן הוה מיסתמיה על רבי יעקב בר אידי, והיה רבי אלעזר חמי ליה ומיטמר מן קדמוי. אמר:
הא תרתי מילין תדין בכליאי עביד בי. חדא - דלא שאל בשלומי. וחדא - דלא אמר שמועתא
משמיי? אמר ליה: קף אינון נהגין גביהו, זעירא לא שאל בשלמיה דרבך, דאינון קנימין (אויב בט):
ראוני נערים ונחבאו.

מי מהלכין, חמי ליה חד בית המדרש. אמר ליה: הדיא הוה רבי מאיר יתיב דרש ואמר שמועתא
מן שמיה דרבי ישמעאל, ולא אמר שמועתא מן שמיה דרבי עקיבא. אמר ליה: פל עלמא ידעין
דרבי מאיר תלמידו דרבי עקיבא? אמר לו: פוליה עלמא ידעין דרבי אלעזר תלמידיה דרבי יוחנן.
מהו מי עבד קומי אהדורי צילמיה? אמר ליה, מה איתפליג ליה אקרא? אלא עבד קומי וסמי עיניה.
אמר ליה: רבי אלעזר יאות עבד דלא עבר קומיה. אמר: יעקב בר אידי, יודע את לפייס!

ורבי יוחנן בעי דיימרון שמועתא מן שמיה? אף דוד ביקש עליה רחמים (תהלים סא) אגורה באהלך
עולמים. רבי פינחס ורבי ירמיה בשם רבי יוחנן: וכי גלת על לב דוד שהוא חי לעולם? אלא אמר
דוד: אזכח שיהו דברי נאמרין על שמי בבתי בגסיות ובבתי מדרשות.

מהנינא ליה? לוי בר גזירא אמר: כל האומר שמועה משם אומרה – שפתותיו רוחשות עמו בפגור. מה טעם? (שיר השירים ו) **דובב שפתי ישינים**. ככומר הזה של ענבים שהוא זב מאיליו.

רבי חנינא בר פפאי ורבי סימון, חד אמר: פתחין דשתי קונדיטון. וחרגה אמר: פתחין דשתי חמר עתיק, אף על גב דהוא שתי ליה – טעמיה בפומיה.

אין דור שאין בו ליצנים. מה היו פריצי הדור עושיין? היו הולכין אצל חלונותיו של דוד, ואומרים לו: דוד, אימת יבנה בית המקדש? אימתי בית ה' נלך. והוא אומר: אף על פי שמתכונני להכעיסני, יבא עלי שאני שמה בלבי **שמחתי באמרים לי בית ה' נלך** (תהלים קכב).

והיה בי ומלאו מייד (שמואל ב, ו). אמר רבי שמואל בר נחמני: אמר תקדוש ברוך הוא לדוד: דוד! ימים מלאים אני מונח לך, איני מונח לך ימים חסירים. פלום שלמה בנה בונה בית המקדש, לא להקריב בו קרבנות? הדין עלי משפט וצדקה שאתה עושה – יותר מן הקרבנות. ומה טעם? (משלי כא) **עשה צדקה ומשפט, נבחר לה' מזבת**.

פיסקא. ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב. מפני מה הוא משיב? מפני היראה, או

[דף י"ג ע"ב]

מפני הכבוד? נשמעינא מן הדא: ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, דברי רבי מאיר. הא בקדמותא שואל מפני הכבוד ומשיב מפני הכבוד.

ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב, דברי רבי מאיר. מפני מה הוא משיב? מפני היראה או מפני הכבוד? נשמעינא מן הדא. רבי יהודה אומר: באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד. הא קדמותא שואל מפני היראה ומשיב מפני היראה.

עד פדון באמצע הפרשה. ואפילו באמצע הפסוק? רבי ירמיה מדמי. רבי יונה משתעי. רבי הונא רב יוסף, **ודברת בם** – מיכן שיש לך רשות לדבר בם.

הלכה ב'

מתני' ואלו הן בין הפרקים: בין ברכה ראשונה לשניה. בין שניה לשמע. ובין שמע לזהיה אם שמע. בין זהיה אם שמע לויאמר. בין ויאמר לאמת ויצב. בין ויאמר לאמת ויצב לא יפסיק.

גמרא אמר רבי לוי, טעמיה דרבי יודה, **אני ה' אלהיכם**. וכתוב (ירמיה ט) **וה' אלהים אמת**.

הלכה ג'

מתני' אמר רבי יהושע בן קרחה: למה קדמה שמע לזהיה אם שמע? כדי שיקבל עליו מלכות שמים תהילה ואחר כך יקבל עליו על מצות. **והיה אם שמע, לויאמר שוהיה אם שמע** – נוהג ביום ובקולת, **ויאמר** – אינו נוהג אלא ביום.

גמרא רבי חייה בשם רבי יוחנן: מה טעם אמרו: אדם לובש תפילין וקורא את שמע ומתפלל? כדי שיקבל עליו מלכות שמים תחילה משלם. רב אמר: קורא את שמע ולובש את תפיליו ומתפלל. מתניתא רב פליגא עליו, הרי שהיה עסוק עם הפת בפקד והגיע עונת קריאת שמע – הרי זה פורש למקום טהרה ולובש תפילין וקורא את שמע ומתפלל.

מתניתא מסייעא לרב! לא שאדם יקבל עליו מלכות שמים תחילה ואחר כך יקבל עליו עול מצות! אמר רבי ינאי: תפילין – צריכין גוף נקי. מפני מה לא התחיקו בהן? מפני הרמאים. עובדא הוה בחד בר נש דאפקיד גבי חבריה ופפר ביה. אמר ליה: לא לך הימנית אלא

[דף י"ד ע"א]

לאילין דברישה הימנית.

רבי ינאי היה לובשן אחר חוליו ג' ימים, לומר, שתחילי ממרק. מה טעם? **הסלח לכל עונכי הרפא לכל תחלוואיכי** (תהלים קג).

רבן יוחנן בן זבאי, לא הוון תפילוי זעין מיניה לא בקייטא ולא בסיתא. וכך נהג רבי אליעזר תלמידו אחריו.

רבי יוחנן, בסיתא דהוה חזיק רישיה – הוה לביש תרויהון. ברם בקייטא דלא הוה חזיק רישיה – לא הוה לביש אלא דאדרעייה. ואינו אסור משום ערוה? אמר רבי חייה בר אבא: אפיקרסין הוה לובש מבפנים. בד הוה אויל מסחי, פיון שהיה מוגיע אצל האולגיריון, הוה חולצין. אמר רבי יצחק: עד יעקב תרמוסרה הוה לובשן, וכד הוה נפיק מסחי, הוה יתבין לה.

וכד הוה מיינתן ליה, הוה אמר דא מילתא: שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר, ארונו של חי העולמים, וארונו של יוסף. והיו אומות העולם אומרים: מה טיבן של שני ארונות הללו? והיו ישראל אומרים להן, זה ארונו של יוסף, עם ארונו של חי העולמים. והיו אומות העולם מניין את ישראל ואומרים, וכי אפשר לארון הפת להיות מהלך עם ארונו של חי העולמים? והיו ישראל אומרים, על ידי ששימר זה מה שכתב בזה.

ולמה הוא אמר דא מילתא? אמר רבי חנינא: בגין מימר מילא דאוריא. אמר ליה רבי מנא: והכין לא הוי ליה מילא דאוריא חורי למימר אלא דא? אלא קינתורין הוון לומר, יוסף לא זכה למלכות אלא על ידי ששימר מצותיו של הקדוש ברוך הוא ואנו לא זכינן לכל הכבוד הוה אלא על ידי ששמרנו מצותיו של הקדוש ברוך הוא, ואתון בעיי מבפלה מצוותא מינן?

באי זה צד הוא מברך עליהן? רבי זריקן בשם רבי יעקב בר אידי: בשהוא נותן על יד מהו אומר? ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין.

בשהוא נותן על הראש מהו אומר? ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות הנחת תפילין.

בשהוא חולצין מהו אומר? ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חוקיו.

[דף י"ד ע"ב]

ואתיא כמאן דמר: בחוקת תפילין הכתוב מדבר. ברם כמאן דמר: בחוקת הפסח הכתוב מדבר – לא ברא.

רבי אבהו בשם רבי אלעזר: הנותן תפילין בליה – עובר בעשה. ומה מעם? (שמות יא) **ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה**. ימים ולא לילות. **ימימה** – פרט לשבתות וימים טובים. והא רבי אבהו יתיב מתני ברמשא ותפילוי עילו? מצדדין הנה וכמין פיקדון היו בידו.

אית דבגעי מימר: לא אמר אלא הנותן. אבל אם היו עליו מבעוד יום – מותר. אית דבגעי מימר: נשמעיניה מן הדא: (עו) **והיה לך לאות** – את שהוא לך לאות, פרט לימים טובים ושבתות שכולן אות. ולא כן כתב **מימים ימימה**? לית לך אלא כפי דמר רבי יוחנן: כל מיילא דלא מתוורא – מסמכין לה מן אתרין סגין.

תמן תנינן: נשים ועבדים – פטורים מקריאת שמע ומן התפילין. נשים מניין? (דברים יא) **ולמדתם אתם את בניכם** – ולא את בנותיכם. את שהוא חייב בתלמוד תורה – חייב בתפילין. נשים שאינן חייבות בתלמוד תורה – אינן חייבין בתפילין.

התיבון: הרי מיכל בת פושי היתה לובשת תפילין! ואשתו של יונה היתה עולה לרגלים! ולא מיהו בדיקה חכמים! רבי חזקיה בשם רבי אבהו: אשתו של יונה – הושבה. מיכל בת פושי – מיהו בדיקה חכמים!

תני: נכנס למרחץ, מקום שבגני אדם עומדין לבושין – יש שם מקרא ותפילין, ואין צריך לומר שאילת שלום. נותן תפילין, ואינו צריך לומר שלא יחלוץ.

מקום שרוב בגי אדם רגילין להיות עומדין ערומין – אין שם שאילת שלום, ואין צריך לומר מקרא ותפילה. וחולץ תפילין, ואין צריך לומר שלא יתן.

מקצתן ערומין ומקצתן לבושין – יש שם שאילת שלום, ואין שם לא מקרא ולא תפילה, ואינו חולץ תפילין, ואינו נותן. אבל אינו לובשן עד שיצא מאותה רשות של כל אותה מרחץ.

[דף ט"ו ע"א]

ודא מסייעא, כפי דמר רבי יצחק, בגין רבי יוחנן עד יעקב תורמוסרה היה לובשן.

רבי ירמיה בעא קומוי רבי זעירא: היתה מרחץ מרחצת בימות החמה ואינה מרחצת בימות הגשמים? אמר ליה: מרחץ, ואף על פי שאינה מרחצת. ובית הפסא, אף על פי שאין בו צואה.

מר עוקבא אמר: אהן חזירא – בית כפא מטולטל תהו.

רבי יונה בעי: אהן צררה דעל גיף ימא מהו? אמר רבי אמי אסיא: הורי רבי ירמיה מעבר ליה בפילויים ולא סמכין עילו. רבי זעירא בשם אבא בר ירמיה: אוכל בהן אכילת עראי, ואינו אוכל בהן אכילת קבע. ישן בהן שינת עראי, ואינו ישן בהן שינת קבע.

אית תנני תני: מברך פעם אחת. אית תנני תני: פעמין. מאן דמר: פעמין – ניהא. מאן דמר: מברך פעם אחת – הא אכל ואיגון עילו? אמר רבי זעירא: קיימא אבא בר ירמיה באוכל בהן אכילת עראי.

רבי זעירא בשם רבי אבא: לא יכנס אדם לבית המים וספריו ותפיליו בידיו.

רבי יוחנן פד הנה ספרא בידה – הנה יתיב ליה לחורן. פד תניין תפיליו עילו – הנה קאים בון.

מתניתא פליגא על אבא בר ירמיה: נכנס אדם לבית המים וספריו ותפיליו בידו! אמר רבי זעירא: קיימא אבא בר ירמיה: פאן – ביכול לזבשן, פאן – בשאינו יכול לזבשן. דלכו, מצוה לא עביד בון, למה הוא מבזי לון?

בראשונה היו נותנין אותן להביריהו, והיו נוטלין אותן ובורהין. התקינו שיהו מניחין בחורין, וכשאירע אותן

[דף ט"ו ע"ב]

מעשה – התקינו שיהא אדם נכנס והן בידו.

רבי יעקב בר אבא בשם רבי זעירא אמר: והוא שיהא ביום כדי לזבשן, אבל אם אין ביום כדי לזבשן – אסור, דלכו, מצוה לא עביד בון, למה הוא מבזי לון?

מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי אמר: מאן דעבד טבאות – עושה להן בים של טפה ונותנין על לבו. מה טעם? (תהלים טו) **שויתי ה' לנגדי תמיד.**

תמן אמרין: כל שאינו פאלישע בעל בנפים – לא ילבש תפילין.

רבי זעירא בשם רבי אבא בר ירמיה: לא יכנס אדם לבית הקברות ויעשה צרכיו שם, ואם עשה כן – עליו הכתוב אומר (משלי יז) **לעג לרש חרף עשהו.**

דלמא, רבי חייא רובא ורבי יונתן היו מהלכין קומי ערסיה דרבי שמעון בר יוסי בר לקוניא, והנהו רבי יונתן מפסע על קיבריה. אמר ליה רבי חייא רובא: בידן אינון מימר, למחר אינון גבן, ואינון מעיקון לן.

אמר ליה: ותכמין אינון? פלום לא כן פתב (קהלת ט) **והמתים אינם יודעים מאומה!** אמר ליה: לקרות את יודע, לדרוש אין את יודע? **בי החיים יודעים שימותו** – אילו הצדיקים שאפילו במיתתן קרויין חיים. **והמתים אינם יודעים מאומה** – אילו הרשעים שאפילו בתייהן קרויין מתים.

מניין שהרשעים אפילו בתייהן קרויין מתים, ומניין שהצדיקים אפילו במיתתן קרויין חיים? דכתיב (יחזקאל יח): **כי לא אחפין במות המת.** וכי הכות מת? אלא, אילו הרשעים שאפילו בתייהן קרויין מתים.

ומניין שהצדיקים אפילו במיתתן קרויין חיים? דכתיב (דברים לד) **ויאמר אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליעקב לאמר**. מה תלמוד לומר לאמר? אמר לו לך ואמור לאבות, כל מה שהתניתי לכם – עשיתי לבניכם אתריכם.

עירב את האותיות, אית תניי תניי כשר, ואית תניי תניי פסול. רבי אידי בשם רבי שמעון בשם רבי יוחנן: מן דמר כשר, מלמטון מן דמר פסול – מלמעלן. כגון ארצינו תפארתינו. ארצך – צריכה. תפארתך – צריכה.

רבי אידי ברבי שמעון בשם רבי יוסה: לא יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל. מה טעם? אמר רבי אבא בריה דרב פפי: (תהלים קל) **ממעמקים קראתיה ה'**.

אמר רבי אידי ברבי שמעון בשם רבי יוחנן: לא יעמוד אדם ויתפלל וצריך לנקביו. מה טעם? (עמוס ה) **הבון לקראת אלהיה ישראל**.

אמר רבי אלכסנדר (קהלת ד) **שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים**. שמור עצמך מן הטיפים היוצאות מביין רגליך. הדיא דתימר בדיקים, אבל בגנסים, אם יכול לסבול – יסבול.

רבי יעקב בר אבוי בשם רבי אחא: **שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים**. שמור עצמך בשתהא נקרא אל בית האלהים, שתהא טהור ונקי.

אמר רבי אבא: (משלי ה) **הי מקורך ברוך, יהי מקראך לקבר – ברוך**.

אמר רבי ברכיה: (קהלת ג) **עת ללדת ועת למות**. אשרי אדם ששעת מיתתו פשעת לידתו. מה שעת לידתו נקי, כך בשעת מיתתו יהא נקי.

הלכה ד'

מתני' הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו – יצא. רבי יוסי אומר: לא יצא. קרא ולא דקדק באותיותיה, רבי יוסי אומר: יצא. רבי יהודה אומר: לא יצא.

הקורא למפרע –

[דף ט"ז ע"א]

לא יצא. קרא ומעה – יחזר למקום ששעה.

גמרא רב אומר: הלכה בדברי שניהון להקל. דלכו, מה בן אמרין? סתמוה ורבי יוסי – הלכה בסתמא! רבי יוסי ורבי יודה – הלכה ברבי יוסי ומה צריכה למימר רב: הלכה בדברי שניהון להקל? אלא כגון שמע דתני לה רבי חייא בשם רבי מאיר, לפום בן צריד למימרא: הלכה בדברי שניהון להקל.

תני: נתפלל ולא השמיע לאזנו – יצא. למי נצרכה? לרבי יוסי. היידין רבי יוסי? הדיא דתנינו: הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו – יצא. ורבי יוסי אומר: לא יצא. אמר רב מתנה: דרבי יוסי היא. אמר רבי יוסי: הוינו סברין מימר: מה פליגיין רבנן ורבי יוסי בשמע דכתיב בה **שמע**, הא שאר כל המוצות – לא. מן דמר

[דף ט"ז ע"ב]

רב מתנה: דרבי יוסי היא, הוי: היא שאר כל המצות. מאי טעמא דרבי יוסי? (שמות טו) **והאזנת למצותיו** – ושמעו אזניך מה שפיד מדבר.

אמר רב חסדא: לית בן חרש, השגרת לשון היא מתניתא לרבי יודה.

אמר רבי יוסי: מסתברא דיודי רב חסדא בתרומות, דהיא דרבי יוסי. אמר רבי חנינא בשם רב חסדא: דרבי יוסי היא.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: על ברהיף איתמר דהיא דרבי יוסי. דתנינן: המשיתא קדמייתא ולא תנייתא עמהן. אם משום שאין תרומתן תרומה. והא תנינן חמשייתא אהרננייתא ולא תנייתא עמהן! הוי: סופך מימר דרבי יוסי היא.

אלו צריך דיקדוק: **על – לבבך. על – לבבכם. עשב – בשדך. ואבדתם – מהרה. הכנף – פתיל. אתכם – מארץ.** רבי חנינא בשם רבי אחא: **אשר נשבע ה'.**

רבי שמואל בר חנינא בשם רבי הושעיא: יוצר אור ובורא חושך, דלא יימר יוצר אור ובורא נוגה. רבי חניי בשם רבי אבא בר זבדא: "שם שרו לך", דלא יימר: "שם הללו לך".

רבי לוי, רבי אבדימא דחיפה בשם רבי לוי בר סוסי: צריך להתיו **למען תזכרו.** רבי יונה בשם רב חסדא: צריך להתיו **בי לעולם חסדו.**

תני: אין מעבירין לפני התיבה לא חיפניה, ולא בישניה, ולא מיבעוניו, מפני שהן עושין תהיו – תהיו, ועייניו – אאין. אם היה לשונו ערוך – מותר.

פיסקא. תקורא למפרע – לא יצא. רבי יונה אמר: תנא רב נחמן בר אדא, רבי יוסי אמר, תנא נחמן סבא: **והי, כדרך הוייתו והו.**

תני: אף בחלל ובקריאת המגילה – גז. ניהא בקריאת המגילה

[דף י"ז ע"א]

דכתיב ביה (אסתר ט) **בכתבם**, ברם בהלילא? בגין דכתיב (תהלים קיג) **ממזרח שמש עד מבוא מהלל שם ה'.** מה את שמע מינה? אמר רבי אבון: עוד, היא אמורה על סדר, (תהלים קיד) **בצאת ישראל ממצרים – לשעבר.** (שם קטו) **לא לנו ה' לא לנו – לדורות הללו.** (שם קטו) **אהבתי בי ישמע ה' את קולי – לימות המשיח.** (שם קיח) **אסרו חג בעבתים – לימות גז ומגוג.** **אלי אתה ואודך – לעתיד לבוא.**

רבי אחא בשם רבי יהושע בן לוי: אף מי שהתקין את התפילה הזאת, על הסדר התקינה. שלש ברכות ראשונות, ושלש ברכות האחרונות – שבהו של מקום. והאמצעיות – צרכן של בריות.

חננו דיעה. חננתנו דעה – רצה תשובתינו. רצית תשובתינו – סלח לנו. סלחת לנו – גאלינו. גאלתנו – רפא חליינו. ריפית חליינו – ברך שנותינו. ברכת שנותינו – קבצינו. קיבצתנו –

שופטינו בצדק. שפוטתנו בצדק - הכנע קמינו. הכנעת קמינו - צדקינו במשפט. צידקתנו - בנה ביתך ושמע עתירתינו ורצינו בתוכו.

לית צורכה דכנה ביתך ושמע עתירתינו ורצינו בתוכו, אלא כמה דאשתעי קרייא בן אשתעייא מתניתא. (ישעה נ) והביאותים אל הר קדשי, ושמחתים בבית תפלתי.

אמר רבי ירמיה: מאה ועשרים וקנים, ומהם שמונים וכמה נביאים התקינו את התפילה הזאת.

ומה ראו לסמוך האל הקדוש לחונן הדעת? על שם (שם טו): והקדישו את קדוש יעקב. מה כתיב בתרייה? וידעו תעי רוח בינה. דיעה לתשובה, (שם ו) השמן לב העם הזה ואנני הכבד ועיני השע וגו' עד ולבבו יבין ושב.

תשובה לסליחה, (שם נ) וישב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח.

סליחה לגאולה, (תהלים ק) הסלח לכל עונכי הרפא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי.

ויאמר רופא חולים קדמי! אמר רבי אחא: מפני מה התקינו גואל ישראל ברכה שביעית? ללמד שאין ישראל נגאלין אלא בשביעית.

רבי יונה בשם רבי אחא: (תהלים קכו) שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון - שירה שביעית היא, להודיעך שאין ישראל נגאלין אלא בשביעית.

אמר רבי חייא בר אבא: מפני מה התקינו רופא חולים ברכה שמינית? כנגד המילה שהיא לשמנה, על שם (מלאכי ב): בריתי היתה אתו החיים.

אמר רבי אלכסנדר: מפני מה התקינו מברך השנים ברכה תשיעית? כנגד (תהלים טט) קול ה' שבר ארזים, שהוא עתיד לשבר כל בעלי שערים.

רבי לוי בשם רבי אחא בר חנינא: מה ראו לסמוך מברך השנים למקבץ נהדי ישראל? על שם (יחזקאל לו): ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשא לעמי ישראל. למה? כי קרבו לבוא.

נתקבצו הגליות והדין נעשה, הוידים נכנעין והצדיקים שמחים. ותני עלה: כולל של מינים ושל רשעים - במכניע זידים. ושל גרים ושל זקנים - במכבט הצדיקים. ושל דוד - כבונה ירושלים. (דויע א) אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דויד מלכם.

רבנן אמרי: אהן מלכא משיחא? אין מי חייא הוא - דוד שמייה. אין מי דמכייא הוא - דוד שמייה. אמר רבי תנחומא: אנה אמרית מעמא: (תהלים יח) ועשה חסד למשיחו לדוד. רבי יהושע בן לוי אמר: צמח שמו. רבי יודן בריה דרבי אייבו אמר: מנחם שמו. אמר חנינה בריה דרבי אבהו: ולא פליגי, הושפניה דהדין כהושפניה דהדין, הוא צמח הוא מנחם! ודא מסייעא להו, דמר רבי יודן בריה דרבי אייבו: עובדא תוה בחד יהודאי דתוה

קאים רדי. געת תורתיה קומוי, עבר חד ערבי ושמע קלה, אמר ליה: פר יודאי פר יודאי! שרי תורף ושרי קנקנה, דהא חריב בית מוקדשא. געת זמן תנגינות, אמר ליה: פר יודאי פר יודאי! קמור תורף וקמור קנקנה דהא יליד מלכא משיחא.

אמר ליה: מה שמייה? "מנחם". אמר ליה: ומה שמייה דאבוי? אמר ליה: "הוקיה". אמר ליה: מן הן הוא? אמר ליה: מן בירת מלכא דבית לחם יהודה.

אזל, זבין תורוי וזבין קנקנוי, ואיתעביד זבין לכדין למיינוקא. ותהו עייל קרייה ונפקא קריה, עד דעל לההוא קרתא ותויין כל נשייא זבנן, ואיפה דמנחם לא זכנה.

שמע קלן דנשייא אמרין, איפיה דמנחם איפיה דמנחם, איתיי וזבנין לברך! אמרה: בעייתא אנא מיתנקניה סנאיהון דישראל, דביומא דאיתיליד – איתרוב בית מוקדשא. אמר לה: רחיציא אנן, דברגליה חריב וברגליה מתבניי. אמרה ליה: לית לי פריטין. אמר לה: והוא מה איכפת ליה, איתיי וזבנין ליה, אין לית קומה יומא דין, בתר יומין אנא אתי ונסיב.

בתר יומין עאל לההוא קרתא, אמר לה: מהו מיינוקא עביד? אמרה ליה: מן שעטא דחמיתני, אתון רוחין ועלעוליה ותמפיניה מן ידיי.

אמר רבי בון: מה לנו לתלמוד מן הערבי הזה? ולא מקרא מלא הוא? (ישעיה י) **והלכנון באדיר פול**. מה בתיב בתרייה? (שם יא) **ויצא חטר מגזע ישי**!

אמר רבי תנחומא: מפני מה התקינו שומע תפילה ברכה חמש עשרה? בנגד ה' למבול ישב (תהלים כט) שהוא כולל את הפורענות מלבוא לעולם.

עבודה להודייה (תהלים ג) **זבח תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלהים**.

והתם בשלום, שכל הברכות – הותמיהן שלום.

אמר רבי שמעון בן חלפתא, אין לה כלי שמהויק ברכה יותר מן השלום. ומה טעם? (שם כט) **ה' עז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום**.

קרא וטעה – יחזור למקום שטעה. טעה בין בתיבת הראשונה לשנייה – חזור לתיבת הראשונה. טעה ואינו יודע היכן טעה – יחזור בכתחילה למקום הפרור לו.

דלמא, רבי הייא, רבי יסא, רבי אמי, סלקון מיעבד גנוניה דרבי אלעזר. שמעון קליה דרבי יוחנן, אי כהדית מילה אמרין, מן נחית שמע לה מיניה? אמרין: וייהות רבי אלעזר דהוא זריו סגין. נחית וסליק, אמר לון: בן אמר רבי יוחנן: קרא ומצא עצמו בלמען – חזקה ביין.

רבי לא, רבי יסא בשם רבי אחא רבא: נתפלל ומצא עצמו בשומע תפילה – חזקה ביין.

רבי ירמיה בשם רבי אלעזר: נתפלל ולא כוין לבו, אם יודע שהוא חוזר ומכוין את לבו – יתפלל, ואם לאו – אל יתפלל.

אמר רבי חייא רובא: אָנָּא מן יומי לא פּוֹנִית, אֵלָּא חד זמן בעי מְכוּנָה, וְתַרְהִירִית בְּלִבִּי וְאָמַרִית: מאן עָלִיל קומי מְלָכָא קְדָמִי, אַרְבַּכְסָה, אי רִישׁ גְּלוּתָא?

שְׁמוּאֵל אָמַר: אָנָּא מְנִית אֶפְרוֹחִיא. רבי בון בר חייא אָמַר: אָנָּא מְנִית דִּימוּסִיא.

אמר רבי מתניה: אָנָּא מְחֻזַּק טַיְבוּ לְרֵאשִׁי, דְּכַד הָוּה מְטִי מוֹדִים – הוּא כְּרַע מְגַרְמִיחָא.

[דף י"ח ע"א]

הלכה ה'

מתני' האומנים קורין בראש האילן או בראש הנדבך, מה שאין רשאים לעשות בן בתפילה.

גמרא ביני מתניתיה: הפועלים קורין בראש האילן, והאומנים בראש הנדבך. ותני בן: מתפללים בראש היות ובראש התאנה. הא בשאר כל האילנות – יורד ומתפלל למטן. ובעל הבית – לעולם יורד ומתפלל למטן.

ולמה בראש היות ובראש התאנה? רבי אבא ורבי סימון, תרוויהון אמרין: מפני שטרהותן מרובה. תני: הכתף אף על פי שמשאו על כתיפו – הרי זה קורא את שמע, אכל לא יתחיל לא בשעה שהוא פורק, ולא בשעה שהוא מוען, מפני שאין לבו מיושב. בין כך ובין כך – אל יתפלל עד שעה שיפורק. ואם היה עליו משאוי של ארבעת קבין – מותר.

אמר רבי יונתן: והוא ששיקל. מהו ששיקל? תרין חלקין להורוי וחד לקומוי.

תני: לא יהא מרפז בעיניו וקורא.

תני: הפועלין שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית – הרי אילו מכרכין ברכה ראשונה, וכולליו של ירושלים ושל ארץ, והותמין בשל ארץ. אכל אם היו עושין עמו בסעודו, או שהיה בעל הבית אוכל עמו – הרי אילו מכרכין ד' ברכות.

אמר רבי מנא: זאת אומרת, שאסור לעשות מלאכה בשעה שיכרה, דלכו, מה אנו אמרין יעשה מלאכה ויכרה.

רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב הונא: לא יעמוד אדם ויתפלל ומין מטבע בידו. לפניו – אסור, לאחוריו – מותר.

רבי יסא היה צוררן ותופשן בידו.

ולמדת הדין אמר רבי יצחק: **וצרת הכסף בידו**, ובלבד בידו. רבי יוסי בר אבון הורי לרבי הלל התניה בן.

רבי חזקיה ורבי יעקב בר אחא הוו יתבין בחד אתר, והוה גבי רבי יעקב בר אחא פריטיו, אתת ענתה דצלותא

[דף י"ח ע"ב]

ושרתו ויחבון ויזקיה קטר פורתיה לפורתיה ושרתו וערק. אמר ליה: ומה בידך?

אמר רבי חנינא: אף מי שהיו מימיו על כתיפו – הרי זה קורא את שמע ומתפלל.

רב חננא אמר: קרית שמע ותפילה – אינן צריכות פוננה.

אמר רבי מנא: קשייתה קומי רבי פינחס, ואפילו תימר קרית שמע צריכה פוננה, תפילה אינה צריכה פוננה?

אמר רבי יוסי: קשייתה, פני דמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן: הגיעוד, סוף מלאכת הפנים, שאינם מהווין דבר תורה.

הלכה ו'

מתני' התן פטור מקרית שמע לילה הראשון עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה.

מעשה ברבן גמליאל שנשא וקרא בלילה הראשון. אמרו לו תלמידיו: ליפדתנו רבינו שחתן פטור! אמר להם: איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפלו שעיה אחת.

גמרא רבי אלעזר בן אנטיגנוס בשם רבי אליעזר בי רבי ינאי: זאת אומרת, שמוותר לבעול בעילה בתהילה בשבת.

אמר רבי חגי קומי רבי יוסה: תיפתר באלמנה שאינה עושה חבורה. אמר ליה: והא תנינן ארבעה לילות, אית לה למימר ארבעה לילות באלמנה?

אמר רבי יעקב בר יבדי: קשייתה קומי

[דף י"ט ע"א]

רבי יוסי: מה בינה לבין שובר את החכית לאכול ממנה גרונרות? אמר ליה: ומור דבתרה, ובלבד שלא יתכוון לעשותה בלי. וכאן שמתכוון לעשותה בעולה, כמי שמתכוון לעשותה בלי!

רב יצחק בר רב משרשיא: או מקשי, מה בינה למיפס מורסא בשבת? אמר ליה: ומור דבתרה, ובלבד שלא יתכוון לעשותה פה, וכאן מתכוון, שהוא מתכוון לעשותה בעולה, כמי שהוא מתכוון לעשותה בלי.

תני: לא יבעול אדם בעילה לכתחילה בשבת מפני שהוא עושה חבורה. ואחרים מתירין. אמר רבי יוסי בי רבי אבון: טעמון דאחרים, למלאכתו הוא מתכוון, מאיליה נעשה חבורה. אפי אמר: אסור. בנימין גנזקיה נפק ומור משמיה דרב: מותר. שמע שמואל ואיפד עילו ומית. ונקרין עילו וקרין: ברוך שנגפו. ועל רב קרא: (משלי יב) **לא יאנה לצדיק כל און.**

שמואל אמר: כל תהיא הילקתא דרישיה דפירקא אחרייא דנידה – להלכה אכל לא למעשה.

רבי יציי ערק אפילו מתינזקת שלא הגיע ומנה לראות ונישאת.

בעון קומיו רבי יוחנן: מהו לבעול בעילה שגויה? אמרין: לתלות בדם המפכה לא הורג, ולבעול בעילה שגויה הוא מורייא? מה צריכה לה? בשבאו לה ימי הפסק ימי טהרה בנתיים.

אמר רבי אבהו: שושביניה דרבי שמעון בר אבא הוינא, שאילית לרבי אלעזר, מהו לבעול בעילה שגויה? ושרא ליה. דהוא סבר בהדא דשמואל, דשמואל אמר: פירצה דחוקה – נכנסין בה בשבת, אפילו משרת צרות.

אמר רבי חגי: שושביניה דרבי שמואל קפודקיא הוינא, שאילית לרבי יאשיה, ושרע מיניה.

שאלית לרבי שמואל בר יצחק, אמר ליה: מעתה, אי זה דם נידה ואי דם בתולים?

תני: פלה – אסורה לביתהא כל שבועה, ואסור ליטול ממנה פום של ברכה; דברי רבי אלעזר.

מאי טעמא דרבי אלעזר? אי איפשר שלא יצא דם נידה עם דם בתולים.

הלכה ז'

מתני' רחין לילה הראשון שמתה אשתו. אמרו לו תלמידיו: ליפדתנו רבנו, שאבל אסור לרחוין! אמר להן: איני בשאר כל אדם, איסטנים אני.

גמרא מאן תנא אבל אסור ברחיצה כל שבועה? רבי נתן!

רבי אמי הוה ליה עובדא, ושאל לרבי חייה בר בא, והורי ליה: כל שבועה, פרי נתן.

רבי יוסי הוה ליה עובדא, ושאל לרבי בא בר בהן לגבי רבי אחא, אמר ליה: לא כן אלפד? רבי אמי הוה ליה

[דף י"ט ע"ב]

עובדא, ושאל לריש לקיש והורי ליה פרי נתן כל שבועה! אמר ליה: דילמא תרין עובדין אינון, אגז אמרין ליה על דרבי חייה בר בא, ואתון אמרין ליה על דריש לקיש.

ועוד מן הדא, רבי חמא אבוי דרבי אושעיא הוה ליה עובדא, שאל לרבנן ואסרו!

רבי יוסי בעי: איילן רבנן, רבנן דהקא או רבנן דרומיא? אין תימר רבנן דהקא, ניהא. אין תימר רבנן דרומיא, רב רבייא קומיו והוא שאל לזעיריא? אין תימר רבנן דרומיא אינון שריין ואינון אסרו? דתני: מקום שנהגו להרחיץ אחר המיטה – מרחיצין. ובדרום מרחיצין! אמר רבי יוסי בי רבי אבון: מי שהוא מתיר את הרחיצה הזאת, עושה אותה כאכילה ושתייה.

הדא דתימר: ברחיצה של תענוג, אבל ברחיצה שאינה של תענוג – מותר. בהדא דשמואל בר אבא, עלו בו חטטין אתון שיליון לרבי יסא, מהו דיסחיה? אמר לו: דלא יסחי מיות הוא – אין בעי אפילו בתשעה באב, אין בעי אפילו ביום הכפורים!

רבי יוסי פרי הנינא, ראו אותו טובל. אם לקרוי, לא ידעין. אם להקר גופו, שאין רחיצת צונין רחיצה, לא ידעין. הורי רבי בא בהין תנאי.

הורי רבי אחא: בקא מן הדרה ותיי רגליו קיהות עליו – שמופתר להרחיצן במים.

תני: אבל ומנוודה שהיו מהלכין בדרך – מותרין בנגעילת הפנדל. לכשיבואו אל העיר – יחלוצו. וכן בתשעה באב. וכן בתענית ציבור.

תני: במקום שנהגו לשאול אבילים בשבת – שואלין. ובדרום – שואלין.

רבי הושעיא רבא אול לחד אתר, והוא אביליא בשופתא, ושאל בון. אמר לון: אני איני יודע מנהג מקומכם, אלא שלום עליכם כמנהג מקומינו!

רבי יוסי בי רבי הלפתא משבח בדרבי מאיר קומי ציפוראי, אדם גדול, אדם קדוש, אדם צנוע!

חד זמן חמא אביליאי בשופתא, ושאל בון. אמרו ליה: אהן דאת מתני שבחיה? אמר לון: מה עיסקיה? אמר ליה, חמא אביליאי בשופתא ושאל בון! אמר לון: בעי אתון מידע מהו חיליה? בא להודיעכם: שאין אבל בשבת!

הדא דכתיב (משלי י): **ברכת ה' היא תעשיר** – זו ברכת שבת. **ולא יוסף עצב עמה** – זו אבילות. כמה דתימא (שמואל ב, יט): **נעצב המלך על בנו**.

הלכה ח'

מתני' וכשמת טבי עבדו – קבל עליו תנחומין. אמרו לו: לא לימדתנו רבנו שאין מקבלין תנחומין על העבדים! אמר להם: אין טבי עבדי בשאר העבדים, בשר היה.

[דף כ' ע"א]

גמרא הא בני חורים אחרים – מקבלין תנחומין עליהן? ביני מתנייתה אין מקבלין תנחומין על העבדים.

תני: מעשה שמתה שפתו של רבי אליעזר ונכנסו תלמידיו לנחמו, ולא קיבל. נכנס מפניהם להצר, ונכנסו אחריו. לפית, ונכנסו אחריו. אמר להן: במדומה הייתי שאתם נכוין בפושרין, ואי אתם נכוין אפילו ברותחין! והלא אמרו: אין מקבלין תנחומין על העבדים, מפני שהעבדים בכההו! אם על בני חורין אחרים – אין מקבלין תנחומין, כל שפן על העבדים!

מי שמת עבדו או בהמתו, אומר לו: המקום ימלא חסרונך.

בד דמוך רבי תייא בר אבא בר אחתיה דבר קפרא, קביל ריש לקיש עילוי דהנה רביה. נימר תלמידיה דבר נשא חביב עליה בכריה.

עאל ואיפטר עילוי (שיר השירים ח) **דודי ירד לגנו לערבות הבשם לרעות בגנים**. לא צורכה אלא **דודי ירד לגנו לרעות בגנים! דודי** – זה הקדוש ברוך הוא. **ירד לגנו** – זה העולם. **לערבות הבשם** – אלו ישראל. **לרעות בגנים** – אלו אומות העולם. **וללקוט שושנים** – אלו הצדיקים שמשלקן מביניהן.

מְשַׁלּוּ מִשָּׁלַח לְמַה הַדְּבָר דּוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן וְהָיָה חָבִיב עֲלָיו יוֹתֵר מִדָּאִי. מַה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ?
נִמְעַ לוֹ פְּרָדִם. בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה הַבֶּן עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ שֶׁל אָבִיו – הָיָה מַחְזֵר בְּכָל הָעוֹלָם פּוֹלוֹ, וְרוֹאֶה אִי זֶה
נִמְיָעָה יָפָה בַּעֲלָם, וְנִמְטָעָה בַּתּוֹךְ פְּרָדִם. וּבְשָׁעָה שֶׁהָיָה מְכַעֵסוֹ – הָיָה מְקַצֵּץ כָּל נִמְיָעוֹתָיו.

כִּף בְּשָׁעָה שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – מַחְזֵר בְּכָל הָעוֹלָם פּוֹלוֹ, וְרוֹאֶה אִי זֶה צָדִיק
בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם וּמְכַיֵּאוֹ וּמְדַבְּקוֹ לְיִשְׂרָאֵל. כַּגֹּזֵן יִתְרוֹ, וְרַחֵב. וּבְשָׁעָה שֶׁהוּן מְכַעֵסִין אוֹתוֹ – הָיָה מִסְלֵק
הַצְּדִיקִים שְׁבִינִיהָ.

דְּלָמָּא, רַבִּי חֵיִיא בַר אַבָּא וְחִבּוּרְתֵיהּ, וְאִית דְּמַרְיוֹ: רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי חֲלַפְתָּא וְחִבּוּרְתֵיהּ. וְאִית דְּמַרְיוֹ:
רַבִּי עֲקִיבָה וְחִבּוּרְתֵיהּ. הוּוּ יִתְבִּין לְעֵיִי בְּאוֹרֵיתָא תַּחוּת הַדָּא תְּאִינְתָּה, וְהוּוּ מְרָא דְתְּאִינְתָּא קְרִיין
וְלָקִיט לָהּ בְּכָל יוֹם. אָמְרִין: שְׁמָא הוּא חוֹשְׁדִינָּה! נְחִלוֹף אֵת מְקוֹמֵינוּ.

לְמַחֵר אֲתֵיָא מְרָה דְתְּאִינְתָּא גְבוּז, אָמַר לוֹ: מְרִי, אַף הַדָּא מְצוּנָה דְחִיּוּתִין נְהִיגִין וְעִבְדִין עִמֵּי,
מִנְעִתוּנְהָ מִינֵי! אָמְרוּן לֵיהּ: אָמְרוּן, דְּלָמָּא דְאַחֲשָׁד לָן. בְּצַפְרָא אֲתֵי מוֹדְעָא יִתְהוֹן וְרַחֵה עֲלֵיו הַחֲפוּהָ
וְהַתְּלִיעוּ תְּאִינּוֹתֶיהָ!

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: "כַּעַל הַתְּאִנָּה יוֹדַע אִימְתֵי עוֹנְתָהּ שֶׁל תְּאִנָּה לְלָקְטָהּ, וְהָיָה לִזְקָטָה!" כִּף הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא יוֹדַע אִימְתֵי עוֹנְתָן שֶׁל צְדִיקִים לְסַלֵּק מִן הָעוֹלָם, וְהוּא מִסְלָקוֹ.

כַּד דְּמַךְ רַבִּי בּוֹן בַּר רַבִּי חֵיִיא, עַל רַבִּי זְעִירָא וְאַפְטָר עִילוּי (קַהֲלַת ה) מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֶבֶד. יֵשֵׁן אִין
כְּתִיב בָּאוּ, אֵלָּא אִם מְעַט אִם הִרְבָּה יֹאכֵל!

לְמַה הָיָה רַבִּי בּוֹן בַּר רַבִּי חֵיִיא דּוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁשָּׁכַר פּוֹעֲלִים הִרְבָּה, וְהָיָה שָׁם פּוֹעֵל אֶחָד וְהָיָה מִשְׁתַּכֵּר
בְּמִלְאכְתּוֹ יוֹתֵר מִדָּאִי. מַה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ? נִמְלוֹ וְהָיָה מְטִייל עִמּוֹ אַרְבֻּבוֹת וּקְצָרוֹת. לְעִיתוֹתַי עֵרַב בָּאוּ
אוֹתָם פּוֹעֲלִים לִיפּוֹל שְׁכָרָן וְנָתַן לוֹ שְׁכָרָו עִמָּהוֹן מִשְׁלָם. וְהָיוּ פּוֹעֲלִים מוֹתַרְעֵמִין וְאוֹמְרִים: אָנּוּ יִנְעֵנוּ
כָּל הַיּוֹם, וְזֶה לֹא יִנְעֵ אֵלָּא שְׁתֵּי שָׁעוֹת, וְנָתַן לוֹ שְׁכָרָו עִמָּנוּ מִשְׁלָם!

אָמַר לָהֶן הַמֶּלֶךְ: יִנְעֵ זֶה לְשֵׁתֵי שָׁעוֹת יוֹתֵר מִפּוּה שְׁלֵא יִנְעֵתֶם אִתְּם כָּל הַיּוֹם פּוֹלוֹ! כִּף יִנְעֵ רַבִּי בּוֹן
בַּתּוֹרָה לְעֵשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה, מַה שְּׂאִין תְּלִמִיד וְוִיתִיק יְכוּל לְלַמּוֹד לְמֵאָה שָׁנָה.

כַּד דְּמַךְ רַבִּי סִימוֹן בַּר זְבִיד, עָאֵל רַבִּי לִיָּא וְאַפְטָר עִילוּי: אַרְבַּעַה דְּכָרִים תְּשַׁמִּישׁוּ שֶׁל עוֹלָם, וּכְוִין
אִם אֶבְדוּ – יֵשׁ לָהֶן חֲלִיפִין, (אִיּוֹב כח) כִּי יֵשׁ לְכֶסֶף מוֹצָא, וּמְקוֹם לְזָהָב יִזְקוּ, בְּרִזָּל מַעְפָּר יִקַּח,
וְאָבִין יִצְוֹן נְחוּשָׁה. אִילוּ אִם אֶבְדוּ – יֵשׁ לָהֶן חֲלִיפִין. אֲכָל תְּלִמִיד חָכֵם שְׁמוֹת, מִי מְכַיֵּא לָנוּ חֲלִיפְתָּנוּ!
מִי מְכַיֵּא לָנוּ תְּמוּרְתָּנוּ! (סו) וְהַחֲכֵמָה מֵאִין תְּמַצָּא וְאִי זֶה מְקוֹם בִּינָה, וְנַעֲלָמָה מַעֲיֵנִי כָּל חַי.

אָמַר רַבִּי לִוִּי: מַה אִתִּי יוֹסֵף עַל שְׁמָצָאוֹ מְצִיָּאתָ – יִצָּא לָבָם, דְּכְתִיב (בְּרַאשִׁית טב): וַיִּצָּא לָבָם, אָנּוּ
שְׂאֵפְדָנוּ אֵת רַבִּי סִימוֹן בַּר זְבִיד –

[דף כ' ע"ב]

עַל אַהֲת כַּפּוּהָ וּבְכַפּוּהָ.

כד דמך רבי לוי בר סיסי, על אבוי דשמואל ואפטר עילווי: (קהלת יב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא.

למה היה לוי בן סיסי דומה? למלך שהיה לו פרום והיה בו מאה גפנים, והיו עושות כל שנה ושנה מאה חביות של יין. עמד על המשים. עמד על ארבעים. עמד על שלשים. עמד על עשרים. עמד על עשר. עמד על אחד. והיה עושה מאה חביות של יין. והיה אותו הגפן חביב עליו ככל הפרס בולו.

כך היה רבי לוי בר סיסי חביב לפני הקדוש ברוך הוא ככל אדם. הדיא הוא דכתיב (סו:): **כי זה כל האדם.**

כהנא הוה עולם סגין כד סליק להכא. חמתיה חד בר פחין. אמר ליה: מה קלא בשמיא? אמר ליה, גזר דיניה דההוא גברא מיהתם, וכן הוות ליה. ומתפגע ביה חמתיה חד חרן, אמר ליה: מה קלא בשמיא? אמר ליה, גזר דיניה דההוא גברא מיהתם, וכן הוות ליה. אמר: מה, סליקית מזכי ואנא איחטי? מה? סליקית למיקמלה בני ארעא דישראל? ניוול וניחות לי מן הן דסליקית.

אתא לגבי רבי יוחנן, אמר ליה: בר נש דאימיה מבקרא ליה, ואיתתיה דאבהוי מוקרא ליה, להן ניוול ליה? אמר ליה: ניוול להן דמוקרין ליה. נחת ליה כהנא מן הן דסלק.

אתון אמרין ליה לרבי יוחנן, הא נחית כהנא לבבל? אמר, מה הוה מיוול ליה דלא מיסב רשותא? אמרין ליה: תהוא מילתא דאמר לה – הוא הוה נטילת רשות דידיה.

רבי זעירא כד סלק להכא, אול אקין דם. אול בעי מוזבון הדיא ליטרא דקופד מן טבחה. אמר ליה: בכמה תדין ליטראתא? אמר ליה: בכמשין מניי וחד קורסם. אמר ליה: סב לה שיתין, ולא קביל עילווי. סב לה שבועין, ולא קביל עילווי. סב לה שמונים, סב לה תשעים, עד דמטא מאה, ולא קביל עילווי. אמר ליה: עביד כמנהגה.

ברומשא נחית לבית וועדא. אמר לון: רבנן! מה ביש מנהגא דהכא דלא אכיל בר נש ליטרא דקופד עד דמחו ליה חד קורסם? אמרין ליה: ומה הוא דין? אמר לון: פלן טבחה שלחון בעיי מויתתיה, ואשבחון ארזניה נפקא. אמר ליה: רבי, כל הכינז? אמר ליה: וייתי עליי דלא כעסית עילווי, מי סברת דמנהגא כן.

רבי יסא, כד סליק להכא, אול ספר, בעי מסחי באהן דימוסן דמיכרין, פגע ביה חד ליצן ויחב ליה פורקדל חד. אמר ליה: עד גדון עונקתיה דההוא גברא רפוא. והוה ארכונא קאים דאין אחד ליסטים ואול, קם ליה גהוד כל קבליה.

אמר ליה ארכונא: מאן הוה עמך? תלה עינוי והמא דהוא גחיד, אמר ליה: אהן דגחיד הוא עמיו! נמביה ודניה ואודי ליה על חד קטיל.

מִי נִפְקִיז תְּרוּוֹהוּזוֹ, טְעִינִיז תְּרִמִּי שְׂרִיז מִן דְּעֵבֵר רַבִּי יִסָּא מִסְחָא, אָמַר לִיה: הַהוּא עֵינְקֵתָא דְהוֹת רַפִּיא, כְּבֵר שְׁנַצַּת. אָמַר לִיה: בִּיש גִּדָּא דְהַהוּא גְבָרָא, וְלֹא כְּתִיב (ישעיה כח) וְעַתָּה אֵל תִּתְּלוּצְצוּ פֶּן יִחֲזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם!

רַבִּי פִּינְחָס, רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: קָשָׁה הִיא הַלִּיצְנָת, שְׁתִּהִילְתָּה יִיסוּרִין וְסוּפִן כְּלִיָּה.

תִּהִילְתָּה יִיסוּרִין דְּכְתִיב: וְעַתָּה אֵל תִּתְּלוּצְצוּ פֶּן יִחֲזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם.

וְסוּפִן כְּלִיָּה דְכְתִיב: כִּי כָּלָה וְנַחֲרָצָה שְׁמַעְתִּי מֵאֵת ה' צְבָאוֹת עַל כָּל הָאָרֶץ.

[דף כ"א ע"א]

הַלְכָה ט' מֵתִנִּי' הָתָן אִם רָצָה לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע לִילָה הָרֵאשׁוֹן – קוֹרָא. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: לֹא כָּל הַרוֹצֵה לִיטוּל לֹא אֵת הַשֵּׁם יִטוּל.

גְּמָרָא תִנִּי: כָּל דְּבַר שֶׁהוּא שֶׁל צַעַר, כָּל הַרוֹצֵה לַעֲשׂוֹת עֲצֻמוֹ יְחִיד – עוֹשֶׂה. תְּלִמִּיד חֲכָם – עוֹשֶׂה וְתִבּוֹא לֹא בְּרַכָּת. וְכָל דְּבַר שֶׁהוּא שֶׁל שְׂבָחָה, לֹא כָּל הַרוֹצֵה לַעֲשׂוֹת עֲצֻמוֹ יְחִיד – עוֹשֶׂה. תְּלִמִּיד חֲכָם – עוֹשֶׂה, אֲלֵא אִם בֶּן מִינֵה אוֹתוֹ פְּרָנָם עַל הַצִּיבּוֹר.

תִּנִּי: מִסְתַּלְקִין לְצַדִּיין מִפְּנֵי יִתְיודוֹת דְּרַכִּים. וּבְשַׁעָה שֶׁהוּא מִשְׁתַּקַּע אֲפִילוֹ בְּשֻׁדָּה שֶׁהִיא מְלִיאָה כּוֹרְכְּמִין!

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיוּ בְּדֶרֶךְ, וְהָיוּ מִסְתַּלְקִין לְצַדִּיין מִפְּנֵי יִתְיודוֹת דְּרַכִּים. וְרָאוּ אֵת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פֶּפּוּס שֶׁהָיָה מִשְׁתַּקַּע וְכָא בְּנִגְדָן, אָמַר רַבִּין גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מִי הוּא זֶה שֶׁמִּרְאָה עֲצֻמוֹ בְּאַצְבָּע? אָמַר לוֹ: יְהוּדָה בֶּן פֶּפּוּס הוּא, שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו לְשׁוֹם שְׁמִים!

אָמַר לִיה: וְלֹא בֶּן תִּנִּי: כָּל דְּבַר שֶׁהוּא שֶׁל שְׂבָחָה, לֹא כָּל הַרוֹצֵה לַעֲשׂוֹת עֲצֻמוֹ יְחִיד – עוֹשֶׂה. תְּלִמִּיד חֲכָם – עוֹשֶׂה, אֲלֵא אִם בֶּן מִינֵה אוֹתוֹ פְּרָנָם עַל הַצִּבּוֹר! אָמַר לִיה: וְהַתִּנִּי: כָּל דְּבַר שֶׁל צַעַר, כָּל הַרוֹצֵה לַעֲשׂוֹת עֲצֻמוֹ יְחִיד – עוֹשֶׂה. תְּלִמִּיד חֲכָם – עוֹשֶׂה, וְתִבּוֹא עָלָיו בְּרַכָּת. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: וּבְלָחוּד דְּלֵא יִבְנֶה הוֹרְנִין.

דְּלִמָּא, רַבִּי יִסָּא וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק הָיוּ יִתְכִּין אַכְלִין בְּחֵדָא מִן אִילִין כְּנִישְׁתָּא עֲלִיָּתָהּ. אֵתָת עוֹנֵתָה דְּצִלוֹתָא וְקָם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מְצִלוֹאֵי. אָמַר לִיה רַבִּי מִיִּישָׂא: לֹא בֶּן אֶלְפִן רַבִּי, אִם הִתְהִילוּ – אִין מִפְּסִיקִין. וְתִנִּי הוֹקֵדָה: כָּל מִי שֶׁהוּא פְּטוּר מִדְּבַר וְעוֹשֶׂה – נִקְרָא הִדְיוּט.

אָמַר לִיה: וְהָא תִנִּינִן: הָתָן פְּטוּר, הָתָן אִם רוֹצֵה! אָמַר לִיה: וְלֹא דְרַבִּין גַּמְלִיאֵל הִיא! אָמַר לִיה: יָכִיל אֲנָא פִּתֵר בְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל, דְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל אָמַר: אִינִי שׁוֹמֵעַ לְכֶם לְכַסֵּל מִפְּנֵי מְלָכוֹת שְׁמִים.

הַדְרָן עֲלֵה הִיָּה קוֹרָא

פֶּרֶק טְלִישִׁי

הַלָּכָה א'

מתני' מוי שפמתו מוטל לפנני - פטור מקרית שמע ומז התפילין.

נזשאי המיטה, והילופיהו, והילופיהו, את שלפני

[דף כ"א ע"ב]

המיטה, ואת של אחר המיטה. את שהמיטה צורך בהן - פטורין. ואת שאין המיטה צורך בהן - תיבין. אלו ואלו - פטורין מן התפילה.

קברו את המת והזרו, אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה - ותחילו. ואם לא - לא ותחילו.

העומדין בשורה, הפנימיים - פטורין, והחיצונים - תיבין.

נשים ועבדים וקטנים - פטורים מקרית שמע ומז התפילין. ותיבין בתפילה ובמוזוזה, ובכרבת המזוז.

בעל קרי - מהרהר בלבו ואינו מכרף לא לפניה ולא לאחריה. ועל המזוז - מכרף לאחרי ואינו מכרף לפנני. רבי יהודה אומר: מכרף לפניה ולאחריה.

היה עומד בתפלה, ונזכר שהוא בעל קרי - לא יפסיק, אלא יקצר. ירד לטבל, אם יכול לעלות ולהתכפות ולקרוא עד שלא תגז החמה - יעלה ויתכפה ויקרא. ואם לא - יתכפה כמים ויקרא. לא יתכפה, לא כמים הרעים ולא כמי המשרה, עד שיטיל לתוכן מים. וכמה ירחיק מהם ומז הצואה? ארבע אמות.

זב שראה קרי, ונדה שפלטתה שכבת זרע, והמשמשת שראתה נדה - צריכין טבילה. ורבי יהודה פוטור:

גמרא תני: ומז התפילין, אבל ביום הראשון - אינו נותן תפילין. ביום השני - הוא נותן תפילין. ואם באו פנים חדשות - הוא חולצן כל שבעה, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: בראשונה ובשני - אינו נותן תפילין, ביום השלישי - הוא נותן תפילין, ואם באו פנים חדשות - אינו חולצן. אם ביום השני אינו נותן תפילין, צורכה מימר מי שפמתו מוטל לפנני? אלא בגין דתנא דא - תנא דא.

רבי זעירא רב ירמיה בשם רב: הלכה כרבי אליעזר בנתינה, ורבי יהושע בחליצה. רבי זעירא בעי: נתן ביום השני כרבי אליעזר, מהו שיעשה רבי אליעזר כרבי יהושע שלא לחלוץ?

אמר רבי יוסי בי רבי בון: וכיני? נתן ביום השני כרבי אליעזר, נעשה רבי אליעזר כרבי יהושע שלא לחלוץ. ואין ביני, נימא הלכה כרבי אליעזר.

[דף כ"ב ע"א]

אמר רבי בון: בתיב (דברים טז): **למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך** – ימים שאית עוסק בהן בתיב, ולא ימים שאית עוסק בהן במתים.

תני: אם רצה להחמיר על עצמו – אין שומעין לו. למה? מפני כבודו של מת, או משום שאין לו מי שישא משואו? מה נפיק מביניהן? הנה לו מי שישא משואו, ואין תימר מפני כבודו של מת – אסור. ואם תאמר מפני שאין לו מי שישא משואו – הרי יש לו מי שישא משואו.

והתני: פטור מנטילת לולב: תיפתר: בחול. והתני: פטור מתקיעת שופר! אית לך מימר בחול, לא ביום טוב? אמר רבי הנינא: מפיון שהוא זקוק לו להביא לו ארון ותכריכין. ביי דתנינן תמן: מחשיכין על התהום לפקח על עיסקי הפלה, ועל עיסקי המת להביא לו ארון ותכריכין חלילים ומקוננות, כמי שהוא נושא משאו.

מאימתי בופין את המיטות? משיצא המת מפתח החצר; דברי רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר: משיפתם הגולל. וכשמת רבן גמליאל, פיון שיצא מפתח החצר – אמר רבי אליעזר לתלמידיו: פפו את המיטות! וכשנפתם הגולל – אמר רבי יהושע: פפו את המיטות! אמרו לו: כבר (כפיטם) כפינום על פי הוקן.

בערב שבת הוא זוקף את מיטתו, ובמוצאי שבת הוא כופן.

תני: דרגש – נזקפת ואינה נכפית. רבי שמעון בן אלעזר אומר: שומט

[דף כ"ב ע"ב]

קלבינטרין שלה ודיו. רבי יוסה בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה פרבי שמעון בן אלעזר.

רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי: מיטה שניקליטיה עולין ויורדין בה – שומטן ודיו.

אי זו היא מיטה, ואי זה הוא דרגש? אמר רבי ירמיה: כל שמסרגין על גופה – זו היא מיטה. וכל שאין מסרגין על גופה – זהו דרגש. והא תנינן: המיטה הערסה – משישופם בעור הדג. אם מסרג הוא על גופה לאי זה דבר הוא שפה? אמר רבי אלעזר: תיפתר באילין ערסותא קיסרייתא דאית להן נקבין.

מניין לכפיית המיטה? רבי קריספא בשם רבי יוחנן: (איוב כח) **וישבנו אתו לארץ**. על הארץ אין כתב פאן, אלא **וישבנו אתו לארץ** – דבר שהוא כמוף לארץ. מיפן שהיו ישנין על גבי מיטות כפופות.

בר קפרא אומר: איקונין אחת טובה הנה לי בתוף ביתך וגרמתני לכופפה, אף את כפה מיפתך. ואית דמפקין לישנא: ויכפה, כפה הפרסור.

רבי יונה ורבי יוסי, תרוניהון בשם רבי שמעון בן לקיש, חד אמר: מפני מה הוא ישן במיטה בפניה?
שיהא נוער בלילה ונזכר שהוא אבל. וחרנה אמר: מתוך שהוא ישן על מיטה בפניה – הוא נוער
בלילה ונזכר שהוא אבל.

אבל, כל זמן שמתו מוטל לפניו – אוכל אצל חבירו. ואם אין לו חבר – אוכל בבית אחר. ואם אין
לו בית אחר – עושה מחיצה ואוכל. ואם אינו יכול לעשות מחיצה – הופך את פניו לפותל ואוכל.
ולא מיסב, ולא אוכל כל צרפו, ולא שותה כל צרפו, ולא אוכל בשר ולא שותה יין. ואין מוּפְנֵין
עליו. ואם בירך – אין עונין אחריו אמן. ואחרים שבירכו – אין עונה אחריהם אמן. הדיא דתימא:
בחול. אכל בשבת – מיסב ואוכל, ואוכל בשר, ושותה יין, ואוכל כל צרפו, ושותה כל צרפו, ומוּפְנֵין
עליו. ואם בירך – עונין אחריו אמן. ואחרים שבירכו – עונה אחריהם אמן.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: הואיל והתרתני לו את כל אלו – חייביהו בשאר כל המצות של תורה!
רבי יודה בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה ברבן שמעון בן גמליאל.

נמסר לרבים – אוכל בשר ושותה יין. נמסר לפתפים – כמי שנמסר לרבים.

כד דמך רבי יסא, קביל רבי חיאי בר ווא אביליו, ואייכלון בשר ואשקיון חמר. כד דמך רבי חיאי
בר אבא, קביל רבי שמואל בר רב יצחק אביליו ואייכלון בשר, ואשקיון חמר.

כד דמך רבי שמואל בר רב יצחק, קביל רבי זעירא אביליו, ואייכלון מלופחין. מימר כמה דהוא
מנהגא.

רבי זעירא מידמה, פקיד ומר: לא תקבלון עלי יומא דין אבילא, ולמחר

[דף כ"ג ע"א]

מזרחיאי.

רבי יצחק בריה דרב הוה בתובה. מטתיה אונם, ועלין לגביה רבי מנא ורבי יודן, והוה חמר טב
ואישתון סגין וגחכין. למחר אתון בעיין למיעל גביה. אמרו לון רבנן: הכין בר נש עביד לחבריה?
לא תוינן חסרין אתמול אלא מיקום ומירקוד.

תני: עשרה פוסות שותין בבית האבל. שנים לפני המזון, וחמישה בתוך המזון, ושלשה לאחר המזון.
אילו שלשה של אחר המזון. אחד לברפת המזון, ואחד לגמילות חסדים, ואחד לתנחומי האבלים.
וכשמת רבן גמליאל, הוסיפו עליהן עוד שלשה, אחד לחון הנכסת, ואחד לראש הנכסת, ואחד לרבן
גמליאל. וכיון שראו בית דין שהיו משתפרים והולכים, גזרו עליהן והחזירוהו למקומן.

כחן מהו שיטמא לכבוד רבו? רבי ינאי זעירא, דמך חמוי, הוא תהו חמוי, והוא תהו רביה. שאל
לרבי יוסי, ואמר ליה. שמע רבי אחא ומר: וטמאו לו תלמידיו. רבי יוסי, נטמאו לו תלמידיו ואכלו
בשר ושתו יין. אמר לון רבי מנא: הדיא מן תרתי לא פליט לכון, אם אבילים אתם – למה אכלתם
בשר ולמה שתיתם יין? ואם אין אתם מתאבלים – למה נטמאתם?

מהו שׁוֹטְמָא בְּהֵן לְכַבּוּד תּוֹרָה? רַבִּי יוֹסִי הָוָה יְתִיב מַתְּנִי, וְעָאֵל מִיְתָא. מִזְּנִיב לִיה – לֹא אָמַר לִיה בְּלוּם. וּמִן דִּיתִיב לִיה – לֹא אָמַר לִיה בְּלוּם.

רַבִּי נְחֵמְיָה בְּרִיה דְּרַבִּי חֵיזָא בַר אֲבָא אָמַר: אֲבָא לָא הָוָה עֵבֶר תַּחֲוֹת בְּפִתְהָ דְקִיסְרִין.

רַבִּי אַמִּי, רַבִּי חֲזַקְיָה, וְרַבִּי בַּהּ, וְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא הָווּ מְטִיילִין בְּאִילִין פְּלִטְוִיתָא דְצַפּוּרִי, הִגִּיעוּ לְבִישָׁה – וּפִירִישׁ רַבִּי בַּהּ. הִגִּיעוּ לְמָקוֹם סְתֵרָה – וְחֹזֵר אֲצֵלָן. אָמַר לוֹ: בְּמַאי עֲסָקִין? אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא: לָא תִימַר לִיה בְּלוּם, אִי מִשּׁוּם דְּבָאֵשׁ לִיה דְּפָרִישׁ שְׁמַטְמָא לְתַלְמוּד תּוֹרָה – לָא יִדְעִין, וְאִי מִשּׁוּם דִּתְהוּהוּ טַיִסָּן – לָא יִדְעִין.

תְּנִי: מְטַמָּא בְּהֵן וְיוֹצֵא הוֹצֵה לְאַרְצָא לְדִינֵי מַמּוֹנוֹת, וְלְדִינֵי נַפְשׁוֹת, וְלְקִידּוּשׁ הַחֹדֶשׁ, וְלַעֲיּוּבֵיבֵר שְׁנָה, וְלְהַצִּיל הַשְּׂדֵה מִיַּד גּוֹי, וְאַפִּילוּ

[דָּף כ"ג ע"ב] לִימּוֹר יוֹצֵא וְעוֹרֵר עָלֶיהָ.

לְלַמּוֹד תּוֹרָה, וְלִישָׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִם יֵשׁ לוֹ מַאיִכֵּן לְלַמּוֹד – אֵל יִטְמָא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֲפִילוּ יֵשׁ לוֹ מַאיִכֵּן לְלַמּוֹד תּוֹרָה, יִטְמָא, שְׁלֵא מִכָּל אָדָם זוֹכֵה לְלַמּוֹד. אָמְרוּ עָלָיו עַל יוֹסֵף הַכֹּהֵן: שְׁהוּהִי מְטַמָּא וְיוֹצֵא אַחַר רַבּוֹ לְצִידָן. אָבֵל אָמְרוּ: אֵל יִצָּא בְּהֵן לְחֹזֵן לְאַרְצָא, אֲלֵא אִם בֵּן הַבְּטִיחוּ לוֹ אִשָּׁה.

מהו שׁוֹטְמָא בְּהֵן לְנִשְׂיָאָת כַּפִּים? מִנְבִּילָה אַחֵיו דְּרַבִּי אֲבָא בַר בַּהּ אָמַר קוּמִי רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי אֲחָא: מִיִּטְמָא בְּהֵן לְנִשְׂיָאָת כַּפִּים. שְׁמַע רַבִּי אֲחָא וּמַר, אֲנָא לָא אֲמַרִית לִיה בְּלוּם. חֹזֵר וְאָמַר, אוּ דִילְמָא לֹא שְׁמַע מִינִי אֲלֵא כִּי דְמַר רַבִּי יוֹדָא בֵּן פְּוִי בְּשֵׁם רַבִּי אֲלַעְזָר: כֹּל בְּהֵן שְׁהוּא עוֹמֵד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאִינוּ נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו – עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה. וְסָבֵר מִימַר שְׁמִצּוֹת עֵשֶׂה דוֹחָה לְמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אֲנָא לֹא אֲמַרִית לִיה בְּלוּם, אִיִּיתְוִנְיָה וְאֲנָא אֲלַקְוִיָּה.

רַבִּי אֲבָהוּ הָוָה יְתִיב מַתְּנִי בְּכַנְיִשְׁתָּא מְדַרְתָּה בְּקִיסְרִין. וְהוּוֹה תַפְּזֵן מִיְתָא. אֶתְתַּ עֲנָתָא דְנִשְׂיָאָת כַּפִּים – וְלֹא שְׁאֲלוּן לִיה. אֶתְתַּ עֲנָתָא דְמִיכְלָא – וְשְׁאֲלוּן לִיה. אָמַר לוֹ: עַל נִשְׂיָאָת כַּפִּים לֹא שְׁאֲלַתוּן לִי, וְלְמִיכְלָא שְׁאֲלַתוּן לִי? כִּיִּן דְשְׁמַעוּ בְּהֵן הָוָה כֹּל חַד וְחַד שְׁמִיט גְרַמְיָה וְעָרְק.

אָמַר רַבִּי יְנָאי: מְטַמָּא בְּהֵן לְרֵאוֹת אֶת הַמְּלָךְ. כַּד סָלִיק דוֹקְלִטְוִינָנוּס מִלְּבָא לְהַכָּא, חֲמוּז לְרַבִּי חֵיזָא בַר אֲבָא מִיפְסַע עַל קַבְרִים דְּצוּר בְּגִין מַחְמוּנְיָה. רַבִּי חֲזַקְיָה וְרַבִּי יְרֵמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהֲנָן: מַצּוּה לְרֵאוֹת גְּדוּלֵי הַמְּלָכוֹת. לְכַשְׁתַּבּוֹא מְלָכוֹת בֵּית דּוֹד – יְהֵא יוֹדַע לְהַפְרִישׁ בֵּין מְלָכוֹת לְמְלָכוֹת.

מהו שׁוֹטְמָא בְּהֵן לְכַבּוּד תְּנִשְׂיָאָה? כַּד דְּמַךְ רַבִּי יוֹדָן נִשְׂיָאָה, אֲכַרְיִז רַבִּי יְנָאי וּמַר: אִין כְּהוּנָה הַיּוֹם!

כַּד דְּמַךְ רַבִּי יוֹדָא נִשְׂיָאָה בַר בְּרִיָּה דְרַבִּי יוֹדָה נִשְׂיָאָה, דְּחַף רַבִּי חֵיזָא בַר אֲבָא לְרַבִּי יְעִירָא בְּכַנְיִשְׁתָּא דְגּוֹפְנָא דְצִפּוּרִין וְסַאבִּיָּה.

כַּד דְּמַכְת בְּהוֹרָאִי אֲחֵתִיָּה דְרַבִּי יְהוּדָא נִשְׂיָאָה, שְׁלַח רַבִּי חֲנִינְיָא בְּתַר רַבִּי מְנָא וְלֹא סָלִיק. אָמַר לִיה, אִם בְּחִיָּהוֹן אִין מְטַמָּאִין לְהוּן, כֹּל שְׁבֵן בְּמִיתְתָּן! אָמַר רַבִּי נָסָא: בְּמִיתְתָּן עֲשׂוּ אוֹתָן כְּמַת מַצּוּה.

מהו שיטמא כהן לכבוד אביו ואמו? רבי יסא שמע דארתת אימיה לבוצרה. אתא שאל לרבי יוחנן, מהו לצאת? אמר ליה: אם מפני ספנת דרכים – צא, אי משום כיבוד אב ואם – איני יודע. אמרה עליו רבי יוחנן ומר, אם גמרת לצאת, תבוא בשלום. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: עוד

[דף כ"ד ע"א]

היא צריכה, שמע רבי אלעזר ומר: אין רשות גדולה מזו!

מהו שיטמא כהן לכבוד הרבים? תני: היו שם שתי דרכים מתאימות, אחת רחוקה וטהורה, ואחת קרובה וטמאה. אם היו הרבים הולכין ברחוקה – הולך ברחוקה. אם לאו – הולך בקרובה, מפני כבוד הרבים. עד דדון בטומאה של דבריהם, אפילו טומאה שהיא מדברי תורה? מן מה דמר רבי זעירא: גדול הוא כבוד הרבים שהוא דוחה מצוה בלא תעשה שעשה אחת, אדא אמרה: אפילו בטומאה שהיא מדבר תורה.

רבי יונה רבי יוסי גליליא בשם רבי יסא בר חנינא, אין שואלין הלכה לפני מיטתו של מת. והא רבי יוחנן שאל לרבי ינאי קומי ערסיה דרבי שמואל בן יצחק: הקדיש עולתו לבדק הבית, והוא מגיב ליה! גימר, בד תהו רחוק, או, בד הוין מסקין ליה לסדרה.

והא רבי ירמיה שאל לרבי זעירא קומי ערסיה דרבי שמואל בר רב יצחק! גימר בד תהו רחוק – תהו מגיב ליה, בד תהו קריב – לא תהו מגיב ליה.

תני: הכתפים – אסורין בנעילת הסנדל, שמוא יפסוק סנדלו של אחד מהן ונמצא מתעכב מן המצוה. רבי זעירא שרע בדיבורא אתון בעיין מיוקפניה ואשבהניה אעני. אמרו ליה, מהו בן? אמר לון: לכן דאתינן על שם (קלות ו) והחי יתן אל לבו.

הלכה ב'

מתני' קברו את המת וקורו, אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה – יתחילו. ואם לאו – לא יתחילו. העומדים בשורה, הפנימים – פטורין, והחיצונים – תיבין.

גמרא תני: אין מוציאין את המת סמוך לקרית שמע, אלא אם בן הקדימו שעשה אחת, או אם איחרו שעשה אחת, כדי שיקראו ויתפללו. והא תנינן: קברו את המת וקורו! תיפתר באילין דהו סברין דאית ביה ענה ולית ביה ענה.

[דף כ"ד ע"ב]

תני: ההספד וכל העוסקין בהספד – מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפילה. מעשה הנה והפסיקו רבותינו לקרית שמע ולתפילה. והא תנינן: אם יכולין להתחיל ולגמור! מתניתא – ביום הראשון. ומה דתני תנא – ביום השני.

אמר רבי שמואל בר אבדומא: זה שהוא נכנס לבית הכנסת ומצאן עומדין ומתפללין, אם יודע הוא מתחיל וגומר עד שלא יתחיל שליח ציבור כדי לענות אחריו אמן – יתפלל, ואם לאו – אל יתפלל.

באיזה אמן אמרו? תרין אמוראי, חד אמר: באמן של האל הקדוש. וחד אמר: באמן של שומע תפילה. אמר רבי פינחס: ולא פליגי, מאן דמר: באמן של האל הקדוש – בשבת. ומאן דמר: בשומע תפילה – בחול.

תני: רבי יודה אומר: היו פולס בשורה אחת, העומדין משום כבוד – חייבין. משום אכל – פטורין. ורדו לקפד, הרואין פנים – פטורין. ושאין רואין פנים – חייבין.

הוי, הדיא דתנינן: העומדין בשורה, הפנימים – פטורין. והחיצונים – חייבים; משנה אחרונה. הדיא דתני: העומדים משום כבוד – חייבין, משום אכל – פטורין; משנה ראשונה. והיי דתנינן תמן: וכשהוא מנחם את אחרים, דרף כל העם עוברין זה אחר זה, והמנוחה ממצעו בינו לבין העם – משנה אחרונה (ראשונה).

[דף כ"ה ע"א]

אמר רבי חנינא: בראשונה היו משפחות עומדות, ואכלים עוברין. משרפה תחרות בציפורין – התקין רבי יוסי בן חלפתא: שיהו המשפחות עוברות, והאכלים עומדים. אמר רבי שמעון דתוספתא: חזרו הדברים ליושנן.

הלכה ג'

מתני' נשים ועבדים וקטנים – פטורין מקריאת שמע ומן התפילין, וחיבין בתפלה ובמוזון ובברכת המזון.

גמרא נשים מניין? (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם. את בניכם – ולא את בנותיכם.

עבדים מניין? שנאמר (דברים ו): שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד – את שאין לו אדון אלא הקדוש ברוך הוא. יצא העבד שיש לו אדון אחר.

קטנים מניין? (שמות יג) למען תהיה תורת ה' בפיך – בשעה שהוא תדיר ביה.

והחיבין בתפילה, כדי שיהא כל אחד ואחד מבקש רחמים על עצמו.

ובמוזון, דכתיב (דברים ו): וכתבתם על מזוזת ביתך ובשעריך.

וברכת המזון, דכתיב (דברים ח): ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך.

תמן תנינן: כל מצות עשה שהזמן גרמא – אנשים חייבים, והנשים פטורות. וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא – אחד אנשים ואחד נשים חייבין. אי זהו מצות עשה שהזמן גרמא? כגון: סוכה, לולב, שופר, ותפילין.

ואי זו היא מצות עשה שאין הזמן גרמא? בגין: אבדה, ושילוח חסון, מעקה, וציצית. רבי שמעון פוטר את הנשים ממצות ציצית, שהיא מצות עשה שהזמן גרמא,

[דף כ"ה ע"ב]

שהרי כסות לילה פטור מן הציצית.

אמר רבי לויא: טעמון דרבנן, שכן אם היתה מיוחדת לו ליום וללילה – שהיא חייבת בציצית.

תני: כל מצות שאדם פטור – אדם מוציא את הרבים ידי חובתו, חוץ מברכת המזון. והא דתנינן: כל שאינו חייב בדבר – אין מוציא את הרבים ידי חובתו, הא אם היה חייב אפילו אם יצא, מוציא!

אמר רבי לויא: שנייא היא ברכת המזון דכתיב ביה (דברים ח): **ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך**. מי שאכל – הוא יברך!

רבי יוסי ורבי יודא בן פוי הוו מתיבין, אמרו: לא מסתברא בקריאת שמע שיהא כל אחד ואחד משנן בפיו! לא מסתברא בתפילה שיהא כל אחד ואחד מבקש רחמים על עצמו!

מה בין סיבה ומה בין לולב? סיבה – אינה טעונה ברכה אלא לילי יום טוב הראשון בלבד. לולב – טעון ברכה כל שבועה.

רבי יוסי ורבי אחא הוו יתבין אמרין: מה בין סיבה ומה בין לולב? סיבה – נוהגת בפילות ובמים. לולב – אינו נוהג אלא ביום.

התיב רבי יעקב דרומיא: הרי תלמוד תורה נוהג בפילות ובמים. מיי בדין? סיבה – איפשר לה ליבטל, תלמוד תורה – איפשר לו שלא ליבטל?

תני: אכל אמרו: אשה מברכת לבעלה, ועבד מברך לרבו, וקמן לאביו.

לא כן אמר רבי אחא בשם רבי יוסי בי רבי נהוראי: כל שאמרו בקטן, כדי להנכו! תיפתר: בעונה אחריהו אמן, כפי דתנינן תמן: מי שהיה עבד או אשה או קטן מקריין אותו –

[דף כ"ז ע"א]

עונה אחריהו מה שהן אומרין, ותהא לו מאירה. אבל אמרו: תבוא מאירה לכן עשרים, שצריך לכן עשר.

הלכה ד'

מתני' בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך, לא לפניה ולא לאחריה. ועל המזון – מברך לאחריה ואינו מברך לפניה. רבי יהודה אומר: מברך לפניה ולאחריה.

גמרא מהו מהרהר? ברכות.

מתניתא – במקום שאין מים, וברבי מאיר. דתני: בעל קרי שאין לו מים לטבול – הרי זה קורא את שמע ואינו משמיע לאוננו, ואינו מכרף לא לפניה ולא לאחריה; דברי רבי מאיר. והכמים אומרים: קורא את שמע ומשמיע לאוננו, ומכרף לפניה ולאחריה.

תני: בעל קרי חולה שנפלו עליו תשעת קבין מים, וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובים – טהר לעצמו, אבל אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיבא בארבעים סאה. רבי יהודה אומר: ארבעים סאה מכל מקום.

רבי יעקב בר אהא, רבי יסא בשם רבי יהושע בן לוי: אין קרי אלא מתשמיש המיטה. רב הונא אומר: ואפילו ראה את עצמו נאות בחלום. הוון בעיין מימר: ובלבד מאשה. רבי יונה ורבי יוסי תרויחוון אמריין: ואפילו מדבר אחר.

תמן תנינן: יום הכיפורים – אסור באכילה ושתיה, וברחיצה, וסיכה, ובנעילת הפנדל, ובתשמיש המיטה. ותני עלה: בעלי קריין – מובלין בדרך בצינעה ביום הכיפורים. ולית הדיא פליגא על רבי יהושע בן לוי, דרבי יהושע בן לוי אומר: אין קרי אלא מתשמיש המיטה! פתר לה: בששימש מטהו מבעוד יום, ושכח ולא טבל.

והתני: מעשה בירבי יוסי בן חלפתא שראו אותו מובל בצינעה ביום הכיפורים,

[דף כ"ז ע"ב]

אית לך מימר על אותו הגוף הקדוש בשוכה? אמר רבי יעקב בר אבון: כל עצמן לא התקינו את הטבילה הזאת אלא שלא יהו ישראל פתרנגולין הללו, משמש מיטתו ועולה ויורד ואוכל.

רבי חנינא הוה עבר על תרעי דימוסין בקריצתא, ואמר: מה מובלי שחרית עושין פה, ויזלו ויתנוו! בההיא דצפרא הוה אומר: מאן דאית ליה עבידא, ויזול ועבד.

מהו להרהר בבית הכפא? חזקיה אומר: מותר. רבי יסא אומר: אסור. אומר רבי זעירא: כל סבר קשי דהוה לי – תמן סבירתיה.

אמר רבי אלעזר בר שמעון: כל ההוא סברא קשיא דטבול יום – תמן סבירתיה. רבי אהא בשם תנחום בירבי חייא: ביומוי רבי יהושע בן לוי ביקשו לעקור את הטבילה הזאת מפני נשי הגליל שהיו נעקרות מפני הצינעה. אומר להן רבי יהושע בן לוי: דבר שהוא גודר את ישראל מן העבירה – אתם מוכשים לעקור אותו! מהו גודר ישראל מן העבירה? מעשה בשומר פרמים אחד שבא להיזקק עם אשת איש. עד שהן מתקנין להן מקום איכן הן מובלין, עברו העוברין והשכין ובטלה העבירה.

מעשה באחד שבא להיזקק עם שפחתו של רבי, אמרה לו: אם אין גבירתי מובלת, איני מובלת. אומר לה: ולא בבחמה אתה? אמרה לו: ולא שמעת בבא על הבחמה שהוא נמקל! שנאמר (שמות כב)

כל שכב עם בהמה מות יומת!

אמר רבי חייה בר ווה: כל עצמן לא התקינו את הטבילה הזאת אלא מפני תלמוד, שאם אתה אומר לו שהוא מותר, אף הוא אומר אני אלק ואעשה צרכי וכא ושונה כל צורכו. ומתוך שאתה אומר: אסור הוא – בא ושונה כל צורכו.

תמן אמרין: אפילו לשמוע דברי תורה – אסור. אמר רבי יודה בר טיטוס, רבי אחא בשם רבי אלעזר: בתחילה [בתחילה] (שמות יט) והיו נכנים ליום השלישי אל תגשו אל אשה. תני: זבין וזבות, נדות ויולדות – קורין בתורה, ושניין מדרש והלכות והגדות. ובעל קרי – אסור בכולן.

רבי אבא בר אחא בשם רבי: שונה הלכות ואינו שונה הגדות. תני בשם רבי יוסי: שונה הלכות רגילות, ובלבד שלא יציע את המשנת. אית דבעי מימר: ובלבד שלא יזכיר זכרות.

רבי זעירא בעי קומזי רבי יסא: לית רבי פשט ביי? עם רבי בין פירקיא בליליא? אמר ליה: אין.

רבי חייה בר אבא פשט עם רבי נחמיה בריה פירקיה בליליא. בההיא צפרא תוה מר: מה דאית ליה עבידא יזיל ועביד.

מעשה באחד שעמד לקרות בתורה בנציבין. בין שהגיע להזכרה – התחיל מגמגם בה. אמר לו רבי יהודה בן בתירה: פתח פיה ויאירו דבריה, שאין דברי תורה מקבלין טומאה!

אמר רבי יעקב בר אחא: ונחגין תמן ברבי אלעאי בראשית הגז, וברבי יאשיה בבלאי הפרס, וברבי יהודה בן בתירה בכעלי קריין.

ברבי אלעאי בראשית הגז, דתנא: רבי אלעאי אומר: אין ראשית הגז אלא בארץ.

ברבי יאשיה בבלאים, דתני: רבי יאשיה אומר: לעולם אינו חייב עד שיזרע חטה וישעורה וחרצן בכפולת יד.

ברבי יהודה בן בתירה בכעלי קריין, דתני: רבי יהודה אומר: אין דברי תורה מקבלין טומאה.

רבי יוסי בר הלפתא תוה אתי באיסקמטא בליליא, ותוה חמרא מהלך בתריה על חד בית שיח. אמר ליה: תוה גברא: בעי מסחי. אמר ליה: לא תספן בנפשך. אמר ליה: מן גדה ומן אשת איש תוה גברא בעי למיסחי. אפילו בן אמר ליה: לא תספן בנפשך. בין דלא שמע ליה. אמר ליה: ייחות תוה גברא ולא יסוק, וכן תוה ליה. רבי יוסי בן יוסי תוה אתי

[דף כ"ז ע"א]

באיילפא, חמא חד קטר גרמיה בחבלא מייחות ומיסחי. אמר ליה: לא תספן בנפשך. אמר ליה תוה: מיכל בעינא. אמר ליה: אכיל. תוה גברא בעי מישתה. אמר ליה: שתי.

בין דמטון ללמינה, אמר ליה: תמן לא שרית לך אלא בגין סכנתא דנפשא. ברם הכא אסור לתוה גברא למיטעם בלום עד שעתא דיסחי.

אמר רבי יצאי: שמעתי שמקילין ומחמירין ביה, וכל המוקמיר ביה – מאריך ימים בטובה. מקילין ביה – לרחוץ במים שאובין, מחמירין ביה – לטבול במים חיים.

הלכה ה'

מתני' היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי – לא יפסיק, אלא יקצר. ירד לטבול, אם יכול לעלות ולהתפסות ולקרות עד שלא תנין החמה, יעלה ויתבטח ויקרא. ואם לאו – יתבטח במים ויקרא.

לא יתבטח לא במים הרעים, ולא במי המשרה, עד שיטיל לתוכן מים. וכמה ירחיק מהן ומן הצואה? ארבע אמות.

גמרא מתניתא – ברבים. אבל בינו לבין עצמו – יפסיק, וברבי מאיר. ברם ברבי יהודה, אפילו בינו לבין עצמו – אינו מפסיק.

בשאינו לו מים לטבול. אבל יש לו מים לטבול – אף רבי יהודה מודה שהוא מפסיק.

הולה ששימש מיפתו, אמר רבי אמי: אם הוא גרם לעצמו – יטבול וימות. ואם באונס – אין מטריחים עליו.

רבי חגי בשם רבי אבא בר זבדי: בין כך ובין כך – אין מטריחים עליו.

הולה מרגיל – צריך תשעה קבין. בריא מרגיל – צריך ארבעים סאה. הולה מאונס – אין מטריחים עליו. בריא מאונס – צריך תשעה קבין.

רבי זבדי בריה דרבי יעקב בר זבדי בשם רבי יונה: עיר שמעיניה רחוק – הרי זה קורא את שמע ויורד וטבול ועולה ומתפלל. אם הוא אדם מסוים – עשו אותו פמעיין רחוק.

פיסקא. **ואם לאו, יתבטח במים ויקרא.** מתניתא – בעכורים. אבל בצלילין – אסור. ואם הוא יכול לעבור ברגליו – יעבור.

תני: מרחיקים מצואת אדם ארבע אמות, ומצואת פלבים ארבע אמות. ובשעה שהוא נותן לעורות. רבי ירמיה בשם רבי זעורה, נבילה שנשרקה – צריך להרחיק ממנה ארבע אמות.

אמר רבי אבינא: ומתניתא אמרה כן: וכמה ירחיק מהם ומן הצואה? ארבע אמות. אמר רבי אמי: אמר רבי שמאי: תפתר במשרה של פובסין. אמר ליה רבי מנא:

[דף כ"ז ע"ב]

אם במשרה של פובסין, הא תנינן: לא במים הרעים ולא במי המשרה!

תני: קטן שהוא יכול לאכול פזית דגן – פורשים מצואתו וממימי רגליו ארבע אמות. ואם אינו יכול לאכול פזית דגן – אין פורשים לא מצואתו ולא ממימי רגליו ארבע אמות.

בעון קומי רבי אבונה: מפני מה פורשים מצואתו וממימי רגליו ארבע אמות? אמר לון: מפני שמחשבותיו רעות. אמרין ליה: ולא קטן הוא? אמר לון: ולא כתיב (בראשית ח) **פי יצר לב האדם רע מנעריו**. אמר רבי יודן: **מנעריו** כתיב, משעיה שהוא ננער ויוצא לעולם.

רבי יוסי בר הנינא אמר: מרהיקין מגללי בהמה ארבע אמות. רבי שמואל בר רב יצחק אמר: ברפים, ובלבד בשל חמור. רבי חייא בר אבא אמר: בכא מן הדרה. לוי אמר: מרהיקין מצואת חזיר ארבע אמות. ותני ג: מרהיקין מצואת חזיר ארבע אמות. ומצואת הנמיה ארבע אמות. ומצואת התרנגולין ארבע אמות. רבי יוסי בר אבון בשם רבי הונא: ובלבד באדומים.

תני: מרהיקין מריח רע ארבע אמות. אמר רבי אמי: מסוף ריח רע – ארבע אמות. תדא דאמר: לאהריו. אכל לפניו – עד מקום שעניו רואות אותו.

בהדא רבי לייא והבריא הוו יתבין קומי פינדקיא ברמשא, אמרין: מהו מימר מיליא דאורייתא? אמר לון: מפניו דאילו הנה ביממא הוינן הקיין מה קומינן, ברם גדון – אסור.

תני: גרף אהד של רעי, ואהד של מים – צריד להרחיק ממנו ארבע אמות. ושלפני הפטה, נתן לתוכו מים כל שהוא – יקרא. ואם לאו – אל יקרא. רבי זבאי אמר: נתן לתוכו רביעית מים – יקרא. ואם לאו – אל יקרא.

ומהו בדי רביעית? רביעית בתוך רביעית. אהד בלי קטן ואהד בלי גדול.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: של אחר המיטה – יקרא, ושלפני המיטה – לא יקרא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אפילו מריקליו עשר על עשר – לא יקרא עד שיכפנו או עד שיניחנו תחת המיטה. רבי יעקב בר אהא בשם רבי חייא בר ווא: הורי רבי חנינה תרתיה בהדא דרבי שמעון בן אלעזר. רבי בנימין בר יפת בשם רבי יוחנן: צואה כל שהוא – מבטלה ברוק.

רבי זעירא, רבי יעקב בר זבדי הוו יתבין, חמוז ציאתה, קם רבי יעקב בר זבדי רקק עלה. אמר ליה רבי זעירא: מן ימא לטינגא.

תיבה שהיא מליאה ספרים – נותנה מראשותי המיטה, ואינו נותנה מרגלות המיטה. רבי אבון בשם רבי הונא: והוא שתהא המיטה גבוהה עשרה טפחים. ובלבד שלא יהו חבלי המיטה נוגעין בתיבה.

הורי רבי יסא במקומיה דרבי שמואל בר רב יצחק, בהדא דרבי הונא.

לא ישמש אדם מיטתו וספר תורה עמו בבית. רבי ירמיה בשם רבי אבהו: אם היה כרוך במפה, או שהיה נתון בחלון שהוא גבוהה עשרה טפחים – מותר.

רבי יהושע בן לוי: עושה לו

[דף כ"ח ע"א]

פיליון.

לא יושב אדם על גבי ספסל שספפר תורה נתון עליו.

מעשה ברבי אלעזר שהיה יושב על גבי ספסל שספפר תורה נתון עליו, והרתיע מלפניו כמרתיע מלפני הנחש.

אם היה נתון על גבי דבר אחר – מותר. עד היכן? רבי אבא בשם רבי הונא: טפח. רבי ירמיה בשם רבי זעירא: אפילו כל שהוא.

דיסקי שהיא מליאה ספרים, או שהיו בתוכה עצמות המת – הרי זה מפשילין מאחוריו ורוכב.

תפילין, תולה אותן מראשות המיטה ואינו תולה אותם מרגלות המיטה. רבי שמואל, רבי אבהו, רבי אלעזר בשם רבי חנינא: רבי היה תולה את התפילין במראשות המיטה.

רבי חזקיה בשם רבי אבהו: ובלבד דלא יעביד בהדין דייקלרא. אלא: תפילין מלמעלה, ורצועות מלמטה.

תנא רבי חלפתא בן שאול: העושב בתפילתו – סימן רע לו. הדיא דאת אמר: מלמטה. אבל מלמעלה – לא.

אתיא דמר רבי חנינא, אני ראיתי את רבי מפקח ומעטש ונותן ידיו על פיו. אבל לא רוקק. רבי יוחנן אמר: אפילו רוקק, כדי שיהא כוסו נקי. לפניו – אסור, לאחוריו – מותר. לימינו – אסור, לשמאלו – מותר. הדיא הוא דכתיב (תהלים צא): **יפל מצדדך אלה**. כל עמא מודיי בההין דרקק איצטלין – דהוא אסור.

רבי יהושע בן לוי אמר: הרזק בבית הכנסת – ברזק בכבת עינו. רבי יונה רקק, ושייף.

רבי ירמיה, רבי שמואל בר חלפתא בשם רבי אדא בר אבהו: המתפלל אל יזק – עד שיהלף ארבע אמות. אמר רבי יוסי בי רבי אבון: וכן הרזק אל יתפלל עד שיהלף ארבע אמות.

תני: המתפלל אל יפיל את המים עד שיהלף ארבע אמות. וכן המטיל מים אל יתפלל עד שיהלף ארבע אמות. אמר רבי יעקב בר אבהו: לא סוף דבר עד שיהלף ארבע אמות, אלא אפילו שהא כדי הילוף ארבע אמות. אמר רבי אמי: אם אומר אתה: "עד שיהלף ארבע אמות יהא אסור" – אני אומר: אחר בא והטיל שם!

רבי אבא בשם רב: צואה – עד שתיכש בעצם. מים – כל זמן שהן מטפחין. גניבא אמר: מים – כל זמן שרישומן ניכר. שמואל אמר: עד שיקרמו פניה. שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן: עד שיקרמו פניה.

רבי ירמיה, רבי זעירא בשם רב: צואה אפילו עשויה בעצם – אסורה. שמואל אמר: עד שיקרמו פניה. שמעון בר ווא אמר בשם רבי יוחנן: עד שיקרמו פניה.

אמר חזקיה: רבי אבא מחמיר במים יותר מן הצואה? אמר ליה רבי מנא: מן הדיא דגניבא!

אמר ליה: אפילו עשויה בעצם – אסורה, מפני שמשמשה קיים, מים – אין משמשה קיים.

הִלְכָה ו'

מתני' זב שראה קרי, ונדה שפלטתה שכבת זרע,

[דף כ"ח ע"ב]

והמשמשת שראתה נדה – צריכים טבילה. ורבי יהודה פוטר.

גמרא עד כדון זב שראה קרי. ואפילו קרי שראה זוב, מועיל הוא שהוא מובל? נשמענא מן הדא: המשמשת שראתה נדה – צריכה טבילה.

ורבי יהודה פוטר. מאי טעמא דרבי יהודה? משום מה מועיל הוא שהוא מובל? או שאין שם לטומאה קלה אצל טומאה המורה.

מה נפיק מביניהון? ראה קרי. אין תימר מה מועיל שהוא מובל – מועיל הוא! הוי: לית טעמא

[דף כ"ט ע"א]

דלא משום שאין שם לטומאה קלה אצל טומאה המורה.

עד כדון בשבאת לו טומאה קלה לבסוף. אפילו באת לו טומאה המורה לבסוף?

נשמענא מן הדא: והמשמשת שראתה נדה – צריכה טבילה. ורבי יהודה פוטר. הדא אמרה: היא הדא, היא הדא.

הדרן עצה מי שמתו

פֶּרֶק רְבִיעִי

הִלְכָה א'

מתני' תפילת השחר – עד הצות. רבי יהודה אומר: עד ארבע שעות. תפילת המנחה – עד הערב. רבי יהודה אומר: עד פלג המנחה.

תפילת הערב אין לה קבע. ושל מוספים – כל היום.

גמרא כתיב (דברים יא): לֹא־הִבֵּה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ כָּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וכי יש

[דף כ"ט ע"ב]

עבודה בלב? ואיזו? זו תפילתו וכן הוא אומר (דניאל ו): אֱלֹהֶיךָ דִּי אַנְתָּ פִּלַח לֵה בְּתַדִּירָא הוּא יִשְׁוִיבִינְךָ. וכי יש פולחן בכבל? ואיזו? זו תפילתו.

יכול יהא מתפלל שלשתן באחת? פירש בדניאל (סו): וּמְנִין תְּלִתָּה בְּיוֹמָא הוּא בְּרַךְ עַל בְּרֻכּוּהִי וְגו'.

יכול יהא מתפלל לכל רוח שירצה? תלמוד לומר (סו): וְכוּיִן פְּתִיחִין לֵה בְּעֵילִיתָהּ נֶגֶד יְרוּשָׁלַם.

יכול משבאו לגולה בן? תלמוד לומר (סו): כָּל קָבֵל דִּי הוּא עָבַד מִן קֳדַמַת דְּנָה.

יכול יהא מתפלל שלשתן בכל שעה שיִרְצֶה? כבר פירש דוד (תהילים נה): **עֲרַב וּבִקֵּר וְצַהֲרִים וְגו'.**
 יכול יהא מנבִּיחַ קולו ומתפלל? פירש בְּחִנּוּה (שמואל א, א) **וְחִנּוּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ.** יכול יהא
 מְהַרְהֵר בְּלִבָּה? תלמוד לומר: **רַק שְׁפָתֶיהָ נְעוּת.** הא ביצד? מרחיש בשפתותיו.

אמר רבי יוסי בר חנינא: מן הפסוק הִזָּה את לְמוֹד אֲרַבְעָה דְּכָרִים: **וְחִנּוּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ**
 – מְבָאָה: שֶׁהַתְּפִילָה צְרִיכָה בְּחִנּוּה. **רַק שְׁפָתֶיהָ נְעוּת** – מְבָאָה: שֶׁהוּא צְרִיךְ לְהַרְחִישׁ בְּשִׁפְתוֹתָיו.
וְקוּלָּהּ לֹא יִשְׁמַע – מְבָאָה: שֶׁלֹּא יִגְבִּיחַ אָדָם אֶת קוּלוֹ וְיִתְפַּלֵּל. **וַיַּחֲשֹׁבָה עָלַי לְשִׁפְחָה** – מְבָאָה:
 שֶׁהַשִּׁיבּוֹר אֲסוּר לְהַתְּפַלֵּל.

מִילְתֵּיהָ דְחֵנָן בַּר אֲבָא פְּלִינָא! דְחֵנָן בַּר אֲבָא אָמַר לְחֲבֵרָא: גִּימַר לְכוּן מִילְתָּא טַבְתָּא דְחֵמִית לְרַב
 עֲבִיד, וְאִמְרִיתָהּ קוּמִי דְשְׂמוּאֵל וְקָם וּגְשָׁקִי עַל פּוּמִי. "בְּרוּךְ אַתָּה" – שׁוֹחֵה. בָּא לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם –
 זֻקָּף. שְׂמוּאֵל אָמַר: וְאֵנָּה אִמְרִית טַעְמָא, ה' זֻקָּף בְּפוּפִים.

אמר רבי אמי: לא מסתברא! דלא אמר אלא (מלאכי ב, ה): **מִפְּנֵי שְׂמֵי נִיחַת הוּא.** אמר רבי אבין:
 אלו תהו בתיב בשמי ניחת הוא – תהו יאות. לית בתיב אלא: **מִפְּנֵי שְׂמֵי נִיחַת הוּא,** קודם עד
 שלא הזכיר את השם – כבר ניחת הוא.

רבי אבא בר זבדי – מצלי בקלא. רבי יונה בד תהו מצלי בכנישתא – תהו מצלי בלחישא. וכד תהו
 מצלי גו בייתיה – תהו מצלי בקלא עד דילפון בני בייתיה צלותיה מיניה. אמר רבי מנא: ובני
 בייתיה דאבא – ילפי צלותא מיניה.

ומאיכן למדו שלש תפילות? רבי שמואל בר נחמני אמר: כנגד ג' פעמים שהיום משתנה על
 הבריות.

בשהר צריך לאדם לומר: מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שהוצאתני מאפילה לאורה.
 במנחה צריך אדם לומר: מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי בשם שזפיתני לראות החמה
 בפזורה, כד זכיתי לראות בפערב.

בערב צריך לומר: וְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, כְּשֵׁם שֶׁהֵייתִי בְּאִפִּילָה וְהוֹצֵאתַנִי לְאוֹרָה,
 כְּד תּוֹצִיאֲנִי מֵאִפִּילָה לְאוֹרָה.

רבי יהושע בן לוי אמר: תפילות – מאבות למדום. תפילת השחר – מאברהם אבינו, (בראשית יט)
וַיִּשָּׁבֵם אֲבָרָהָם בְּבִקְרֵי אֵל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פָּנָיו ה'. ואין עמידה אלא תפילה, כמה
 דתימר (תהילים ק): **וַעֲמַד פִּינָחִם וַיִּפְּלָל.**

תפילת המנחה – מיצחק אבינו, (בראשית כד) **וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֵהוּ.** ואין שיהא אלא תפילה,
 כמה דאת אמר (תהלים קב): **תִּפְּלָה לְעֵנִי כִי יַעֲטֵף וּלְפָנַי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ.**

תפילת הערב – מייעקב אבינו, (בראשית כח) **וַיִּפְּגַע בְּמָקוֹם וַיִּלָּן שָׁם.** ואין פגיעה אלא תפילה, כמה
 דתימר (ירמיה כז): **יִפְּגְעוּ נָא בְּה' צְבָאוֹת.** ואומר (ירמיה ז): **אֵל תִּשָּׂא בְעַדֶּם רְנָה וְתִפְּלָה וְאֵל תִּפְּגַע**

ורבנן אמרי: תפילות – מתמידין גמרו. תפלת השחר – מתמיד של שחר, (במדבר כח) **את הכבש אחד תעשה בבקר.**

תפילת המנחה – מתמיד של בין הערבים, (שם) **ואת הכבש השני תעשה בין הערבים.**

תפילת הערב – לא מצאו במה לתלותה ושנו אותה סתם. הדין היא דתנינן: תפילת הערב – אין לה קבע. ושל מוספין – כל היום.

אמר רבי תנחומא: עוד היא קבעו אותה – כנגד איכול איכרים ופדרים שהיו מתאכלין על גבי המזבח כל הלילה.

מדברי תורה למד רבי יהודה. דתני רבי ישמעאל: **וחם השמש ונמס** (שמות טו) – בארבע שעות. אתה אומר

[דף ל' ע"א]

בארבע שעות, או אינו אלא בשש שעות? כשהוא אומר (בראשית יח): **כחם היום**, הרי שש שעות אמור. הא מה אני מקיים **וחם השמש ונמס**? בארבע שעות. ואת דריש (שמות טו) **בבקר בבקר.**

מה **בבוקר** שנאמר להן – בארבע שעות, אף **בבקר** שנאמר כאן – בארבע שעות.

בארבע שעות – שמשא חמין וטולא קריר. בשית שעות – שמשא חמין וטולא חמין. אמר רבי תנחומא: מהו **כחום היום**? בשעה שאין צל לכל ברייה.

רבי יסא מצלי בתלת שעות. רבי חייא בר ווא מצלי בתלת שעות. רבי ברכיה חמוניה קרי קרית שמע ומצלי בתר תלת שעות. והא תנינן: הקורא מיכן ואילך – לא הפסיד באדם שהוא קורא בתורהו נימר: כבר קיבל מלכות שמים בעונתה.

אי מעדות למד רבי יודה. דמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: בימי מלכות יון היו משלשלין להן שתי קופות של זהב, והיו מעלין להן שני טליים. פעם אחת שילשלו להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני גדיים.

באותה שעה האיר הקדוש ברוך הוא עיניהם ומצאו שני טליים מבוקרים בלישפת הטלאים. על אותה שעה העיד רבי יודה בר בבא על תמיד של שחר – שקרב בארבע שעות.

אמר רבי לוי: אף בימי מלכות רשעה הזאת היו משלשלין להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להם שני כבשים. ובסוף שלשלו להן שתי קופות של זהב והעלו להם שני חזירים. לא הספיקו להגיע לחצי הומה עד שנעץ החזיר בחומה ונודעוה החומה, וקפץ ארבעים פרסה מארץ ישראל. באותה שעה גרמו העונות ובטל התמיד והרב הבית.

מה טעמון דרבנן? **שנים ליום** – חלוק את היום. טעמא דרבי יהודה, **שנים ליום** – חובה ליום.

שנים ליום – שני פרקליטין ליום. **שנים ליום** – שתהא שהיטתן לשם היום.

שנים ליום – שתהא שהיטתן כנגד היום. הדיא היא דתנינן תמן: תמיד של שחר – היה נשחט על קרן מערבית צפונית על טבעת שניה כנגד היום. ושל בין הערבים – היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה, כנגד היום. והוא, שיהא יודע איזה מהן נשחט שחרית, ואיזה מהן נשחט ערבית.

רבי חייא בשם רבי יוחנן: תפלת המנחה ותפלת המוספין – תפלת המנחה קודמת. הוון בעוון מימר כשאין ביום כדי להתפלל שניהם. אבל אם יש ביום כדי להתפלל שניהם – תפלת מוסף קודמת.

רבי זעירא בשם רבי יוחנן: אפילו יש ביום כדי להתפלל שניהם – תפלת המנחה קודמת. רבי נתן בר טוביה בשם רבי יוחנן: אפילו יש ביום כדי להתפלל שניהם – תפלת המנחה קודמת.

[דף ל' ע"ב]

והתני: הקדים תפלת המנחה לתפלת המוספים – יצא. לשעבר. הא בתהילה – לא בדיא! פתר לה: בשלא הגיע זמן התפילה.

בהדיא דרבי יהושע בן לוי מפקד לתלמידיו: אין הוה לכוון אריסטון ומטא יומא לשית שעוין עד דלא תסקון לאריסטון תיהוון מצלון דמנחתא עד דלא תפקון.

וכמה הוא פלג המנחה? אחת עשרה שעוין חסר רביע.

תמן תנינן: תמיד – נשחט בשמנה ומחצה, וקרב בתשע ומחצה. ערב פסחים – נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמנה ומחצה. בין כהול בין בשבת.

רבי ירמיה בעי: הכא את עביד מנחה שתי שעוין ומחצה, והכא את עביד מנחה שלש שעוין ומחצה!

אמר רבי יוסי: לא הוקשה תפלת המנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקמרת. מה טעם? **תבון תפלת קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב**. צא שעוה אחת לעיסוקו, ואת עביד מנחה שתי שעוין ומחצה.

רבי יוסי בן חנינא היה מתפלל עם דמדומי חמה, כדי שיהא עליו מורא שמים כל היום.

אמר רבי יוסי בן חנינא: ויהא חלקי עם המתפללים עם דמדומי חמה. מה טעם? (תהלים לב) **על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא**. מהו לעת מצא? לעת מצווין של יום.

אחוי דאימיה דרב אדא. הוה מצייר גולתיה דרב בצומא רבא. אמר ליה: פד תיחמי שמשא בריש דיקלי – תיהב ליה גולתי דנצלי דמנחתא.

ושמשא בריש דיקלי תמן. איממא הוא הכא. דמר רבי יוחנן: (ישעיה מד) **האמר לצולה חרבי** – זו ככל שהיא זומזו של עולם.

אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמה צולה? ששם צללו מיתי דור הפלוג. (ירמיה נא) **גם בבבל לנפל חללי ישראל, גם בבבל נפלו חללי כל הארץ**.

בתיב (בראשית יא): **וַיִּמְצְאוּ בַקְעָה בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם**. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָה **שְׁנַעַר**? שָׁשׁם נִנְעָרוּ מִיְּתֵי דוֹר הַמַּבּוּל. דָּבָר אַחֵר: **שְׁנַעַר** – שָׁהֶם מֵתִים בְּתַשְׁנוּק בְּלֹא נֶר וּבְלֹא כְּרֹהֵץ. דָּבָר אַחֵר: **שְׁנַעַר** – שָׁהֶם מִנְעוּרִים מִן הַמִּצּוֹת בְּלֹא תְרוּמָה וּבְלֹא מַעֲשֵׂר. דָּבָר אַחֵר: **שְׁנַעַר** – שְׁשָׁרְיָה מֵתִים נְעָרִים. דָּבָר אַחֵר: **שְׁנַעַר** – שְׁהַעֲמִידוּ שׁוֹנֵא וְעַר לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵי זָה? זָה נִבְּוִכְדִּנְצַר הָרְשָׁע.

[דף ל"א ע"א]

רב – פְּרָבִי יְהוּדָה. אִין תַּעֲבָדִנְיָא פְּרַבְנָן – לִית רַבִּי יְהוּדָה מוֹדֵי. אִין תַּעֲבָדִנְיָא פְּרָבִי יְהוּדָה – אוּף רַבְנָן מוֹדוּ.

מַנְיִן לְנַעֲלִיחָה? אָמַר רַבִּי לְוִי: (ישעיה א) **גַּם כִּי תִרְבוּ תַפְלָה**. מִכָּאֵן שְׁכַל הַפְּרֻבָּה בַתַּפְלָה – נַעֲנָה. מִחֻלְפָּא שִׁיטְתִּיהָ דְרַבִּי לְוִי: תַּמּוֹן אָמַר רַבִּי אֲבָא בְּרִיה דְרַב פִּפְי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַבְּרִין בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי: (משלי יד) **בְּכָל עֵצָב יִהְיֶה מוֹתָר וּדְבַר שְׁפָתַיִם אֵף לְמַחְסוֹר**. הִנָּה, עַל יְדֵי שְׁרִיבְתָהּ בַתַּפְלָה – קֶצֶרָה בְּיָמָיו שֶׁל שְׁמוּאֵל, שְׁאֲמָרָה (שמואל א, א): **וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד עוֹלָם**. וְהִלָּא אִין עוֹלָמוֹ שֶׁל לְוִי אֵלָּא הַכּוֹשִׁיִּים שְׁנָה, דְּכַתִּיב (במדבר ח) **וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְבֵּא הָעֶבֶדָה**.

וְהוֹוִין לִיהַּ חֻמְשִׁין וְתַרְתִּין? אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי בּוֹן: שְׁתַּיִם שְׁגַמְלַתּוֹ. וְכֹא אָמַר הֲכִין? אִי אֲמָרָה פֶּן – לְיַחֲדִי, הֵן – לְצִיבוּר.

רַבִּי הִיֵּיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהָנָן, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר: (שמואל א, א) **וְהָיָה כִּי הִרְבַּתָּה לְהַתְּפַלֵּל לְפָנָי ה' מִכָּאֵן: שְׁכַל הַפְּרֻבָּה בַתַּפְלָה – נַעֲנָה**.

אִימְתִי הוּא נַעֲלִיחָה? רַבְנָן דְּקִיסְרִין אָמְרִין: אִיתַפְּלָגוּן רַב וְרַבִּי יוֹהָנָן. רַב אָמַר: בְּנַעֲלִית שְׁעָרֵי שְׁמוּסִים וְרַבִּי יוֹהָנָן אָמַר: בְּנַעֲלִית שְׁעָרֵי הַיְכָל.

אָמַר רַבִּי יוֹדָן אֲנַתוֹרְדָּיָא: מִתְּנִיתָא מְסִיעַ לְרַבִּי יוֹהָנָן? בְּשַׁלְשָׁה פְּרָקִים הִפְתָּנִים נוֹשְׂאִים אֶת פְּפִיָּהֶם אֲרַבְעָה פְּעָמִים בְּיוֹם, בְּשַׁהֲרִית וּבְמִסְפָּה בְּמַנְהָה וּבְנַעֲלִית שְׁעָרִים: בְּתַעֲנִיזוֹת, וּבְמַעֲמַדוֹת, וּבְיוֹם הַכִּיפּוּרִים. אִית לָהּ מִימַר נַעֲלִית שְׁעָרֵי שְׁמוּסִים בְּיוֹם?

אַחֵוּ דְאִימָא דְרַב אָדָא הָוָה צִייר גּוֹלְתִיָּה דְרַב בְּצוּמָא רַבָּא. אָמַר לִיה: פֶּד תִּיחְמִי שְׁמִשָּׂא בְּרִישׁ דִּיקְלִי תִיחַב לִי גּוֹלְתִי דְנִצְלִי נַעֲלִית שְׁעָרִים.

מִחֻלְפָּא שִׁיטְתִּיהָ דְרַב! תַּמּוֹן הוּא אָמַר: בְּנַעֲלִית שְׁעָרֵי שְׁמוּסִים! וְכֹא אָמַר: בְּנַעֲלִית שְׁעָרֵי הַיְכָל! אָמַר רַב מִתְּנָה: עַל יְדֵי דְרַב מֵאִירָא בְּצִלְתָּא סָגִין – תָּוָה מוֹגִיעַ לְנַעֲלִית שְׁעָרֵי שְׁמוּסִים.

נַעֲלִיחָה – מַהוּ שְׁתַּפְּטוּר אֶת שֶׁל עֶרְבָה? רַבִּי אֲבָא וְרַב הוּנָא בְּשֵׁם רַב: נַעֲלִיחָה – פּוֹטְרַת אֶת שֶׁל עֶרְבָה! אָמַר לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַב הוּנָא: הִיאֵף הוּא מוֹכִיר שֶׁל הַבְּדֻלְחָה?

אָמַר רַבִּי יוֹנָה לְרַבִּי אֲבָא: הִיאֵף יְהֵא שְׁבַע פּוֹטְרַת שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה?

אָמַר לִיה: וְלֹא כִּכֵּר אִיתַתְּכַת? אָמַר לִיה: בְּגִין דְּאִיתַתְּכַת, תִּיבְטַל?

[דף ל"א ע"ב]

אמר רבי יוסי: מה דאקשי רבי אבא – קשי יאות. מה דאקשי רבי יונה – לא קשי יאות. קל תקילו עליו משום תעניתו שיהו שבע פומרות שמונה עשרה.

רבי אבא בר ממל אמר להכרייא: מריי! מן פולכון שמעית שאין נעילה פומרת של ערב. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: אין נעילה פומרת של ערב.

אמר רבי יוסי ברבי בון: ותני רבי חיאי: בכל יום אדם מתפלל שמונה עשרה. במוצאי שבת, ובמוצאי יום הכיפורים, ובמוצאי תענית ציבור.

רבי יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע בן לוי: יום הכיפורים שחל להיות בשבת, אף על פי שאין נעילה בשבת – מזכיר של שבת בנעילה.

אוספין עליה ראש חודש שחל להיות בתענית ציבור, אף על פי שאין נעילה בראש חודש – מזכיר הוא של ראש חודש בנעילה.

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: שבת שחל להיות בהנופה, אף על פי שאין מוסף בהנופה – מזכיר של חנופה במוסף.

אוספין עליה ראש חודש שחל להיות בתוכה, אף על פי שאין מוסף בהנופה – מזכיר הוא של חנופה במוסף.

ראש חודש שחל להיות בתענית, הוד מזכיר הוא של ראש חודש? רבי זעירא אומר: בהודייה. רבי אבא בר ממל אמר: בעבודה.

רבי אבינא אמר: אומרה ברכה רביעית. אמר רבי אבא: מה מציינו בכל מקום אומרה ברכה רביעית – אף בן אן אומרה ברכה רביעית. וכן נפק עובדא כהדא דרבי אבא.

במה קורין? רבי יוסי אומר: קורין ברכות וקללות. אמר ליה רבי מנא: בגין מודעתין כי תענית? רביעין על מעיקהו, ולא ידעין דהוא תעניתא?

[דף ל"ב ע"א]

אמר ליה: להודיעך שקורין ברכות וקללות.

רבי יודן קפודקאי אמר קומי רבי יוסי בשם רבי יודה בן פוי: קורין בראש חודש. קם רבי יוסי רבי יודה בן פוי, אמר ליה: את שמעת מאבוב הדא מילתא? אמר ליה: אבא לא הוה אמר בן, אלא בעין טוב על ידי דאינון ידעין דהוא ריש ירחא – קורין בראש חודש. הא שאר כל המקומות – קורין ברכות וקללות.

ירמיה ספרא שאל לרבי ירמיה: ראש חודש שחל להיות בשבת – במה קורין? אמר ליה: קורין בראש חודש.

אמר רבי חלבו קומי רבי אמי: ומתניתא אמרה בן: לכל מפסיקים, לראשי חדשים, ולחנופה, ולפורים.

יצחק סחורה שאל לרבי יצחק: ראש חודש שחל להיות בחנוכה – במה קורין? אמר ליה: קורין שלשה בראש חודש, ואחד בחנוכה. רבי פנחס ורבי סימון, רבי אבא בר זמינא, כמו כה בשם רבי אבדומי דמן חיפא: קורין שלשה בחנוכה, ואחד בראש חודש. להודיעך, שלא בא הרביעי אלא מחמת ראש חודש.

בר שלמינא ספרא שאל לרבי מנא: הגע עצמך, שחל ראש חודש של חנוכה, להיות בשבת, ולא שבעה אינו קורין, אית לך למימר שלא בא הרביעי אלא מחמת ראש חודש? אמר ליה: והדא שאילתא דספרא!

רבי מפקד לאבדון אמוריה, אכריו קומי ציבורא: מאן דמצלי – ליצלי דרמשא עד יומא קאים! רבי הויה בר ווה מפקד לאמוריה, אכריו קומי צבורא: מאן דמצלי – יצלי דרמשא עד יומא קאים.

אמר רבי חנינא: משכני רבי ישמעאל בי רבי יוסי אצל פונדק אחד, אמר לי: "באן נתפלל אבא של ליל שבת בערב שבת".

אמר רבי אמי: רבי יוחנן פליגי! ולא הוה צריך מפלגא על הדא, למה? שפון מוסיפין מחול על הקודש! ועוד דסקון הופרייא מן ערב לציפורין ואמרו: כבר שבת רבי חנינא בן דוסא בעירו!

ווידא אמרה דא? דאמר רבי הויה: משכני רבי ישמעאל בירבי יוסי אצל פונדק אחד, אמר לי: "באן נתפלל אבא של מוצאי שבת בשבת". ואפילו אף עלה לא הוה צריך מפלגא, דרבי מפקד לאבדון אמוריה: אכריו קומי ציבורא, מאן דמצלי – יצלי דרמשא עד יומא קאים. רבי הויה בר ווה מפקד לאמוריה: אכריו קומי ציבורא, מאן דמצלי – יצלי דרמשא עד יומא קאים.

דבית רבי ינאי אמרו:

[דף ל"ב ע"ב]

עלה אדם על מיטתו – אין מטריחין אותו לירד.

אמר רבי זעירא: כל מאן דהוינא עבד בן – הוינא מפחד בלייא. לית לך אלא כהדא דרבי מפקד לאבדון אמוריה, אכריו קומי ציבורא, מאן דמצלי – יצלי דרמשא עד יומא קאים. רבי הויה בר ווה מפקד לאמוריה, מאן דמצלי – יצלי דרמשא עד יומא קאים.

אמר רבי יעקב בר אחא: תניא תמן: תפילת הערב מהו? רבן גמליאל אמר: חוכה, רבי יהושע אומר: רשות. אמר רבי חנינא: אתיין אילין פלגותא באינון פלגותא. מאן דאמר חוכה – אין נעילה פוטרת של ערב, ומאן דאמר רשות – נעילה פוטרת של ערב.

ומעשה בתלמיד אחד שבא ושאל את רבי יהושע: תפלת הערב מהו? אמר ליה: רשות. בא ושאל את רבן גמליאל: תפלת הערב מהו? אמר ליה: חוכה. אמר ליה: והא רבי יהושע אמר לי רשות! אמר ליה: למחר בשאפנס לבית הועד, עמוד ושאל את החלכה הזאת.

למחר עמד אותו תלמיד ושאל את רבן גמליאל: תפלת הערב מהו? אמר ליה: חובה. אמר ליה: והא רבי יהושע אמר לי רשות! אמר רבן גמליאל לרבי יהושע: אתה הוא אומר רשות? אמר ליה: לאו. אמר ליה: עמוד על רגליך ויעידו בך!

והיה רבן גמליאל יושב ודורש, ורבי יהושע עומד על רגליו, עד שרינגו כל העם ואמרו לרבי הוצפת המתורגמן: הפטר את העם. אמרו לרבי זינן החזן: אמור התחיל. ואמר. התחילו כל העם ועמדו על רגליהם, ואמרו לו (נחום ג): **כי על מי לא עברה רעתך תמיד.**

הלכו ומינו את רבי אלעזר בן עזריה בשיבתה בן שש עשרה שנה, ונתמלא כל ראשו שיבות.

והיה רבי עקיבא יושב ומצטער, ואמר: לא שהוא בן תורה יותר מפני, אלא שהוא בן גדולים יותר מפני. אשרי אדם שזכו לו אבותיו. אשרי אדם שיש לו יתד כמי להיתלות בה.

וכי מה היתה היתדותו של רבי אלעזר בן עזריה? שהיה דור עשירי לעזרא.

וכמה ספסליו היו שם? רבי יעקב בר סיסי אמר: שמונים ספסליו היו שם של תלמידי חכמים חוץ מן העומדים לאחורי הגדר.

רבי יוסי בירבי אבון אמר: שלש מאות היו שם חוץ מן העומדים לאחורי הגדר. כפי

[דף ל"ג ע"א]

דתנינן תמן: כיום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בשיבתה.

תמן תנינן: זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם בביבנה. וכי כרם היה שם? אלא אלו תלמידי חכמים שהיו עשויין שורות שורות בכרם.

מיד הלך לו רבן גמליאל אצל כל אחד ואחד לפייסו בביתו. אול גבי רבי יהושע. אשכחיה יתיב עביד מהטין. אמר ליה: אילין אתה חיי? אמר ליה: ועד גדון אתה בעי מודעי? אוי לו לדור שאתה פרנסו! אמר לו: נענית לך.

ושלחון גבי רבי אלעזר בן עזריה חד קצר. ואית דמרינן רבי עקיבא תרה. אמר ליה: מי שהוא מזה בן מזה – יזה. מי שאינו לא מזה ולא בן מזה – יימר למזה בן מזה "מימך מי מערה ואפרך אפר מקלה"! אמר לו: נתרצית! אני ואתם נשפים לפתחו של רבן גמליאל. אף על פי כן לא הורידוהו מגדולתו אלא מינו אותו אב בית דין.

הלכה ב'

מתני' רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: מזה טיבה של תפלה זו? אמר להן: בכניסתי – אני מתפלל שלא תאדע תקלה על ידי. וביציאתי – אני נותן הודיה על חלקי.

גמרא בכניסתו מהו אומר? יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שלא אקפיד כנגד חבירי, ולא חבירי יקפידו כנגדי. שלא נטמא את הטהור ולא נטהר את הטמא. שלא נאסור את המותר ולא נתיר את האסור, ונמצאתי מתבייש לעולם הזה ולעולם הבא.

וביציאתו מהו אומר? מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שנתת חלקי מיושבי בית המדרש ובתי כנסיות, ולא נתת חלקי בבתי תרמיות ובבתי קרקסיות. שאני עמל והן עמלים. אני שוקד והן שוקדים. אני עמל – לירש גן עדן, והן עמלים – לבאר שחת. שנאמר: **כי לא תעזב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת.**

רבי פדת בשם רבי יעקב בר אידי: רבי אליעזר היה מתפלל שלש תפילות לאחר תפילתו. מהו אומר? יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שלא תעלה שנאתינו על לב אדם ולא שנאת אדם תעלה על לבנו. ולא תעלה קנאתינו על לב אדם ולא קנאת אדם תעלה על לבנו. ותהא תורתך מלאכתנו כל ימי חיינו, ויהיו דברינו תחנונים לפניך.

רבי חייא בר אבא מוסיף: ותיחד לכבינו ליראה את שמך, ותרחקנו מפל מוח ששנאת, ותקרבנו לכל מה שאהבת, ותעשה עמנו צדקה למען שמך.

דבית רבי ינאי אמרין: הנוער משנתו – צריך לומר: ברוך אתה ה' מתינה המתים. רבנן, הטאתי לך. יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתתן לי לב טוב, חלק טוב, יצר טוב, חבר טוב, שם טוב, עין טובה, ונפש טוב, ונפש שפלה, ורוח נמוכה. אל יתחלל שמך בנו. ואל תעשינו שיחה בפי כל חבירות, ואל תהי אחתיתינו להכרית, ולא תקוותנו למפח נפש, ואל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם, ואל תמסור מזונותינו בידי בשר ודם, שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה. ותן חלקנו בתורתך עם עושי רצונך. בנה ביתך היכלך עירך ומקדשך במהרה בימינו.

רבי חייא בר ווא מצלי, יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותינו, שתתן בלבנו לעשות תשובה שלימה לפניך, שלא נבוש מאבותינו לעולם הבא. רבי יודן בי רבי ישמעאל קבע ליה לאמוריה דיימר ברת פרשתיה בן.

רבי תנחום בר איסבלוסטיקא מצלי, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתשבור ותשבית עולו של יצר הרע מלבנו, שפך בראתנו לעשות רצונך ואנו חייבים לעשות רצונך. את חפיו, ואנו חפצים. ומי מעכב, שאור שבועיסה. גלוי וידוע לפניך שאין בנו כח לעמוד בו, אלא יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתשפיתנו מעלינו, ותכניענו, ונעשה רצונך פרצוננו בלבב שלם.

רבי יוחנן תהו מצלי, יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתשפן כפוניינו אהבה ואתה שלום ורעות, ותצליח ספינו אחרית ותקוה, ותרבה גבולנו בתלמידים, ונשיש בחלקינו בגן עדן. ותקנינו לב טוב, וחבר טוב, ונשפים ונמצא ייחול לכבינו, ותבא לפניך קורת נפשינו לטובה.

וביציאתי אני נותן הודייה על חלקי. אמר רבי אבון: לאל שחלק לי דעה ומעשה טוב.

מתני' רבן גמליאל אומר: בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה. ורבי יהושע אומר: מעין שמונה עשרה. רבי עקיבא אומר: אם שגורה תפלתו בפיו – יתפלל שמונה עשרה. ואם לאו – מעין שמונה עשרה.

[דף ל"ג ע"ב]

גמרא ולמה שמונה עשרה? אמר רבי יהושע בן לוי: כנגד שמונה עשרה מזמורים שכתוב מראשו של תילים עד יענף ה' ביום צרה. אם יאמר לך אדם: תשע עשרה הן! אומר לו: למה רגשו גוים לית הוא מינהון.

מכאן אומר: המתפלל ולא נענה – צריך תענית. אמר רבי מנא: רמז לתלמיד חכם, שאדם צריך לומר לרבו: "תשמע תפלתך".

אמר רבי סימון: כנגד שמונה עשרה הוליות שבשדרה, שבשעה שאדם עומד ומתפלל – צריך לשוח בכיולן. מה טעם? (תהילים לח) **כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך**.

אמר רבי לוי: כנגד שמונה עשרה אנפרות שכתוב (תהילים כט) **בהבו לה' בני אלים**.

אמר רבי הונא: אם יאמר לך אדם שבע עשרה אינן! אומר לו, של מינים – כבר קבעו חכמים ביבנה.

התיב רבי אלעזר בירבי יוסי קומי רבי יוסי: והא כתיב: **אל הכבוד הרעים!** אמר ליה: והתני: כולל של מינים ושל פושעים במכניע ודים, ושל זקנים ושל גרים במבטח לצדיקים, ושל דוד כבונה ירושלים: אית לך מספקא לכל תדא ותדא מנהון אדכרה.

רבי חנינא בשם רבי פנחס: כנגד שמונה עשרה פעמים שאבות כתובים בתורה, אברהם יצחק יעקב. אם יאמר לך אדם: תשע עשרה הם! אומר לו: **והנה ה' נצב עליו** (בראשית כח) – לית הוא מינהון. אם יאמר לך אדם: שבע עשרה הם! אומר לו, **ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק** (בראשית מח) – מינהון.

רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יוחנן: כנגד שמונה עשרה ציווין שכתוב בפרשת משפן שני. אמר רבי הניא בר ווא: ובלבד מן ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן עד ספיה דסיפרא.

שבע של שבת מניין? אמר רבי יצחק: כנגד שבעה קולות שכתוב **בהבו לה' בני אלים** (תהילים כט). אמר רבי יודן אנתוריא: כנגד שבעה אנפרות שכתוב **במזמור שיר ליום השבת** (תהילים צב).

תשע של ראש השנה מניין? אמר רבי אבא קרטוגנא: כנגד תשע אנפרות שכתוב בפרשת חנה, וכתוב בסופה (שמואל א, ח) **ה' ידין אפסי ארץ**.

עשרים וארבעה של תעניות מניין? רבי הלבו ורבי שמואל בר רב נחמן, תרוויהון אמרין: כנגד עשרים וארבעה פעמים שכתוב בפרשה של שלמה "רינה, ותפילה, ותהינה".

רבי זעירא בשם רבי ירמיה: יחיד שתענית ציבור – צריך להזכיר מעין המאורע. איכן הוא אומרה? בין גואל ישראל לרופא חולים.

ומה אומר? ענינו ה' ענינו בעת ובעונה הזאת, כי בצרה גדולה אנהנו, אל תסתיר פניך מפנינו, ואל תתעלם מתחנונינו, כי אתה ה' עונה בעת צרה, פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה, ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יוציאם, ברוך אתה ה' העונה בעת צרה. רבי ינאי בשם רבי ישמעאל בשם בית רבי ינאי: אומר בשמוע תפלה.

רבי יונה בשם רב: אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית – צריך להזכיר מעין המאורע. איכן הוא אומרה? רבי זעירא בשם רב הונא:

[דף ל"ד ע"א]

פלילי של שבת וקימו. אמר רבי מנא: אגא דלא בדתה, אין בהדא דרבי ירמיה, אין בהדא דרבי ינאי בשם רבי ישמעאל, סלקית לסידרה, ושמעית רב הונה בשם רב: אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית – צריך להזכיר מעין המאורע.

התיב רבי יוסי: והא מתניתא פליגא! בכל יום אדם מתפלל שמונה עשרה, במוצאי שבת ובמוצאי יום הכיפורים ובמוצאי תענית צבור! מן מה דמר רבי יוסי, מתניתא פליגא! הוי בן איתתבת, בין גואל ישראל לרופא חולים.

אמר רבי אחא בר יצחק בשם רבי חייה דציפורין: יחיד במוצאי צריך להזכיר מעין המאורע. מהו אומר? רחם ה' אלהינו ברחמיך הרבים ובחסידיך הנאמנים עלינו, ועל עמך ישראל, ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל העיר האבילה והתריבה וההרוסה והשוממה, הנתונה ביד זרים, הרמוסה ביד עריצים, וירשוה לגיונות ויהללוה עובדי פסילים, ולישראל עמך נתתה נחלה, ולנרע ושורון ירושה הורשתה, כי באש היצתה, ובאש אתה עתיד לבנותה, כאמור ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב, ולכבוד אהיה בתוכה.

רבי אבדימא דציפורין בעי קומי רבי מנא: איכן אומרה? אמר ליה: ועדיין אין את לוז? כל דכר שהוא לבא – אומרה בעבודה. וכל דכר שהוא לשעבר – אומרה בהודאה. ומתניתא אומרה בן: ונותן הודאה לשעבר וצועק לעתיד לבא.

איזהו שבע מעין שמונה עשרה? רב אמר: סוף כל ברכה וברכה. ושמואל אמר: ראש כל ברכה וברכה.

אית תניי תניי: שבע מעין שמונה עשרה. ואית תניי תניי: שמונה עשרה מעין שמונה עשרה. מאן דמר שבע מעין שמונה עשרה – מסייע לשמואל. ומאן דמר שמונה עשרה מעין שמונה עשרה – מסייע לרב.

רבי זעירא שלח לרבי נחום גבי רבי ינאי בי רבי ישמעאל, אמר ליה: איזהו מעין שבע מעין שמונה עשרה דשמואל? אמר ליה: הכיננו, רצה תשובתנו, סלח לנו, גואלנו, רפא חלינו, ברוך שנותנינו.

אמר רבי חגי: אם היו גשמים אומרים גשמי ברכה. אם היו טללים אומרים בטללי ברכה.

כי מפוזרים אתה מקבץ, ותועין עליך לשפוט, ועל הרשעים תשית ידך, וישמחו כל חוסי כף בכנין עירך ובהודוהו בית מקדשך ובצמח דוד עבדך, כי טרם נקרא אתה תענה, באמור והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע, ברוך אתה ה' שומע תפילה. ואומר שלש ברכות ראשונות ושלש ברכות אחרונות. ואומר: ברוך ה' כי שמע קול תחנוני.

הלכה ד'

מתני' רבי אלעזר אומר: העושה תפילתו קבע – אין תפלתו תחנונים. רבי יהושע אומר: המהלך במקום סנה – מתפלל תפלה קצרה מעין שמונה עשרה. אומר: הושיעה השם את עמך את ישראל, ככל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך. ברוך אתה ה' שומע תפלה ותחנונים.

גמרא רבי אבהו בשם רבי אלעזר: ובלבד שלא יהא פקורא

[דף ל"ד ע"ב]

באיגרת. רבי אחא בשם רבי יוסי: צריך לחדש בה דבר בכל יום.

אחיתופל היה מתפלל שלש תפלות חדשות בכל יום. אמר רבי זעירא: כל זמן דהוינא עבדי בן, הוינא טעיי. לית לך אלא בני דמר רבי אבהו בשם רבי אלעזר: ובלבד שלא יהא פקורא באיגרת.

רבי אלעזר היה מתפלל תפלה חדשה בכל יום. רבי אבהו היה מברך ברכה חדשה בכל יום.

רבי יוסי ציידניא בשם רבי יוחנן: לפני תפלתו הוא אומר: ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. ולאחר תפלתו הוא אומר: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רבי יודן אמר תרווייהון קומי צלותיה.

היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל – רב אמר: הותך. ושמואל אמר: אינו הותך.

שמעון בר ווא אומר בשם רבי יוחנן: ולוואי שיתפלל אדם כל הימים? למה? שאין תפילה מפסדת!

רבי זעירא בעי קומי רבי יוסי: לית מיילתיה דרבי יוחנן אמר: ספק התפלל ספק לא התפלל – אל יתפלל! ולא אגיביה. אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן: ספק נתפלל ספק לא נתפלל – אל יתפלל. רבי חנינא לא אמר בן. אלא בעיין קומי רבי יוחנן: ספק נתפלל ספק לא נתפלל? אמר לון: ולוואי שמתפללין כל הימים! למה? שאין תפלה מפסדת!

היה עומד ומתפלל בשבת, ושכח של שבת והזכיר של חול – רבי הונא אמר: איתפלגון רב נחמן בר יעקב ורב ששת. חד אמר: הותך את הברכה. וחרנא אמר: גומר את הברכה.

הכל מודים בהונן הדעת – שהוא גומרה. והא – ברבי, דרבי אמר: תמה אני, היאך בטלו הונן הדעת בשבת? אם אין דיעה – תפלה מניין?

אמר רבי זחק: גדולה היא הדיעה שהיא ממוצע בין שתי אנכרות, שנאמר (שמואל א. ב): **כי אל דעות ה'.** אית דבעי משמעניה מן הדא (משלי ב): **אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא.**

רבי שמעון בר אבא בשם רבי חנינא: כל הדרכים בְּחֻקְתָּ סִפְנָה.

רבי יונה, כד הוה נפיק לאכסניא – הוה מפקד גו ביתיה.

רבי מנא, כד הוה אויל משהי בפירוץן שהיא גיסוקת – הוה מפקד גו ביתיה.

רבי חנינא בריה דרבי אבהו, רבי שמעון בר אבא בשם רבי יהושע בן לוי: כל החולי בְּחֻקְתָּ חִפְנָה.

רבי אחא בשם רבי אסא: כל מזה ששליח צבור עובר לפני התיבה ותובע צרכי עמך לפניך.

רבי פינחס, רבי לוי, רבי יוחנן בשם מנחם דגלוייא: זה שעובר לפני התיבה – אין אומר לו: "בוא והתפלל", אלא "בוא וקרב"! עשה קרבנינו, עשה צרכינו, עשה מלחמותינו, פיים בעדינו.

אחרים אמרי: צרכי עמך ישראל מרובין ודעתן קצרה. אלא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתתן לכל בריה ובריה צרכיה, ולכל גויה וגויה די מחסורה. ברוך ה' כי שמעת קול תחנוני, ברוך אתה ה' שומע תפלה.

רב הסדא אמר: הלכה באחרים.

רב הסדא אמר: שלש ברכות הראשונות ושלש האחרונות.

אית תניי תני: מתפלל ואחר כך תובע צרכיו, ואית תניי תני: תובע צרכיו ואחר כך מתפלל.

מאן דמר מתפלל ואחר כך תובע צרכיו – (תהילים קב) **תפלה לעני כי יעטף ואחר כך ולפני ה' ישפך שיחו.**

ומאן דמר תובע צרכיו ואחר כך מתפלל – (מלכים א, ח) **לשמע אל הרינה, ואחר כך אל התפילה;** דברי

[דף ל"ה ע"א]

חכמים. רבי זעירא בשם רב הונא: יהיד תובע צרכיו בשומע תפילה.

רבי אבא, רבי הניא בשם רבי יוחנן: צריך אדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפילה. ומה טעם? (שמות ב) **בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אשר תזכיר את שמי אין כתב כאן, אלא בכל המקום אשר אזכיר.**

אמר רבי תנחום בר חנינא: צריך אדם לייחד לו מקום בבית הכנסת להתפלל. ומה טעם? (שמואל ב, טו) **ויהי דוד בא עד הראש אשר השתחוה שם לאלהים – אין פתיב כאן, אלא אשר "ישתחוה שם לאלהים."**

רבי יסא, רבי חלב, רבי ברכיה, רבי חלב, רבי מטי בה בשם רבי אבדומה דמון חיפא: צריך אדם להסב פניו לכותל להתפלל. מה טעם? (מלכים ב, כ) **ויסב חזקיהו פניו אל הקיר.**

באיזה קיר נשא עיניו? רבי יהושע בן לוי אומר: בקיר של רחב נשא עיניו, (ירושע ב) **בי ביהה בקיר החומה**. אומר לפנני: רבוננו של עולם! רחב הווננה, שתי נפשות הצילה לה, ראה כמה נפשות הצלת לה. הדרא היא דכתיב (ירושע ו, כג) **ויבאו הנערים וגו'**. תני רבי שמעון בן יוחי: אפילו היתה במשפחה מואתים אנשים, והלכו ודקו במואתים משפחות – כולדם ניצולו בזכותה! אבותי שקרבו לה כל הנגרים האילו – על אחת כמה וכמה.

רבי חיננא בר פפא אומר: בקירות בית המקדש נשא עיניו, (יחזקאל מג) **בתתם ספס את ספי ומזותם אצל מזותי והקיר ביני וביניהם**. בני אדם גדולים היו, ולא היו יכולין לעלות ולהתפלל בבית המקדש בכל שעה, והיו מתפללין בתוך בתיהם, והקדוש ברוך הוא מעלה עליהם כאילו מתפללין בבית המקדש. אבותי שעשו לה את כל השבח הזה – על אחת כמה וכמה.

רבי שמואל בר נחמן אומר: בקיריה של שינמית נשא עיניו, שנאמר (מלכים ב, ד): **נעשה נא עליית קיר קטנה**. אומר לפנני: רבוננו של עולם! השינמית קיר אחת עשתה לאלישע והחייית את בנה. אבותי שעשו לה את כל השבח הזה – על אחת כמה וכמה תתן לי נפשי.

ורבנן אמרי: בקירות לבו נשא עיניו. (ירמיהו ד) **מעני מעני אוחילה קירות לבי המה לי**. אומר לפנני: ריבוננו של עולם! חירותי על רמ"ח איברים שנתת בי, ולא מצאתי שהקעסתיך באחת מהן על אחת כמה וכמה תינתן לי נפשי!

הלכה ה'

מתני' היה רוכב על התמור – ירד. אם אינו יכול לירד – יחזיר את פניו. ואם אינו יכול להחזיר את פניו – יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים.

היה יושב בספינה או באסדה – יכוין את לבו כנגד קדשי הקדשים.

גמרא תני: היה רוכב על התמור – ירד. אם יש לו מי לאחוז בתמורו – ירד ומתפלל למפון. ואם לאו – מתפלל במקומו. רבי אומר: בין כך ובין כך – מתפלל במקומו, שקד לבו מיושב. רבי יודה בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבי.

אמר רבי יעקב בר אחא: תני תפון: לכל הרוחות הן מחזירין חוץ מרוח מזרחית. אומר רבי יוסי בר אבון: בתהילה – (יחזקאל ח) **אחריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והמה משתחויתם קדמה לשמש**.

תני: סומא ומי שאינו יכול לכונן את הרוחות – הרי אילו מתפללין כלפי למעלה, שנאמר (מלכים א, ח): **והתפללו אל ה'.**

העומדים ומתפללין בחוצה לארץ – הופכין את פניהן כלפי ארץ ישראל. ומה טעם? (שם) **והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתת לאבותם**.

העומדין ומתפללין בארץ ישראל – הופכין את פניהן כלפי ירושלים. ומה טעם? (שם) **והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה**.

העומדים ומתפללין בירושלים. – הופכין פניהן כלפי הר הבית, שנאמר (ס:): **והבית אשר בנתי לשמך.**

העומדים ומתפללין בהר הבית – הופכין פניהן כלפי בית קדשי הקדשים. ומה טעם? (דברי הימים ב, ו) **אשר יתפללו אל המקום הזה ואתה תשמע ממקום שבתך מן השמים ושמעת וסלחת.**

נמצא, העומדין בצפון – פניהן לדרום. העומדין לדרום – פניהם לצפון. העומדים במזרח – פניהן למערב. למערב – פניהן למזרח. נמצאו כל ישראל מתפללין אל מקום אחד! הרי הוא דכתיב (ישעיה נא): **כי בתי בית תפלה יקרא לכל העמים.**

אמר רבי יהושע בן לוי (מלכים א, ו) **הוא ההיכל לפני.** "לפנים" – היכל שקל הפנים פנין לו.

עד דודן בבינינו. בהורבנו מניין? אמר רבי אבון: (שיר השירים ד) **בני לתלפיות** – תל שקל הפיות מתפללין עליו.

[דף ל"ה ע"ב]

בברכה, בקרית שמע ובתפלה. בברכה – בונה ירושלים. בתפילה – אלהי דוד ובונה ירושלים. בקרית שמע – פורש סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים.

כתוב אחד אמר (הושע ה): **אלף ואשובה אל מקומי.** וכתוב אחד אמר (מלכים א, ט): **והיו עיני ולבי שם כל הימים.** הא ביצד? פניו – למעלה, ועיניו ולבו – למטה.

ואם לאו, יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים. לאי זה בית קדש הקדשים? רבי חייא רבא: כנגד קדשי הקדשים של מעלן. רבי שמעון בן חלפתא אמר: כנגד בית קדש הקדשים שלמטן.

אמר רבי פינחס: לא פליגי! בית קדשי הקדשים שלמטן – מכון כנגד בית קדש הקדשים של מעלן. (שמות טו) **מכון לשבתך** – מכון כנגד שבתך.

הר המזריה. רבי חייא רבא ורבי ינאי, חד אמר: שמשם הוריה יוצאה לעולם. והרנה אמר: שמשם יראה יוצאה לעולם.

ארון. רבי חייא רבא ורבי ינאי. חד אמר: שמשם אורה יוצאה לעולם. והרנה אמר: שמשם ארירה יוצאה לעולם.

דביר. רבי חייא ורבי ינאי. חד אמר: שמשם דבר יוצא לעולם. והרנה אמר: שמשם דיברות יוצאין לעולם.

היה יושב בספינה או באסדה – יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים. היא אסדה, היא אספריא, היא רפסודות. (דברי הימים ב, ו) **ונביאם לך רפסודות על ים ופו.**

הלכה ו'

מתני' רבי אלעזר בן עזריה אמר: אין תפילת המוספין אלא כחבר עיר. וחכמים אומרים: כחבר עיר ושלא כחבר עיר.

רבי יהודה אומר משמו: כל מקום שיש חכר עיר – תיחיד פטור מתפילת המוספין.

גמרא רבי ביבי בשם רבי חנה אמר: הלכה כרבי יודא שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה.

מילתיה דשמואל אמר בן. דשמואל אמר: אגא מן יומיי לא צלית דמוסףא, אלא חד זמן דמית בריה דריש גלותא ולא צלו ציבורא, וצלייתי.

מיליהון דרבנן פליגין? דמר רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון הסידי: ברועים ובקייצים. הא מתניתא לא אמר ברועים ובקייצים, הא שאר כל אדם – תיבין.

מילתיה דרבי יוחנן אמר בן. דמר רבי יוחנן: אני ראיתי את רבי ינאי עומד ומתפלל בשוק של ציפורין, ומחלף ארבע אמות ומתפלל של מוסף. ואין חכר עיר בציפורין?

את שמע מינה תלת!

את שמע מינה: של ציפורין – בציפורין.

את שמע מינה: הלוקין

[דף ל"ו ע"א]

על רבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה.

את שמע מינה: שאדם מתפלל ומחלף ארבע אמות ומתפלל של מוסף.

אמר רבי אבא: ולא סוף דבר עד שיהלך ארבע אמות, אלא אפילו שהה כדי הילוך ארבע אמות.

רב אמר: צריך לחדש בה דבר. שמואל אמר: אין צריך לחדש בה דבר.

רבי זעירא בעי קומי רבי יוסי: מהו לחדש בה דבר? אמר ליה: אפילו אמר: "ונעשה לפניך את הזבותיננו תמיד יום וקרבת מוסף" – יצא.

רבי שילא בשם רב: נתפלל, ומצא עשרה בני אדם מתפללין – מתפלל עמהן.

רבי זעירא ורב נחמן בר יעקב הוו יתבין. מן דמצלזין, אתת צלותא. קם רב נחמן בר יעקב מצלזא. אמר ליה רבי זעירא: ולא כבר צלינן? אמר ליה: מצלי אגא והור ומצלי. דמר רבי שילא בשם רב:

נתפלל, ומצא עשרה בני אדם מתפללין – מתפלל עמהן.

רבי אחא, רבי יונה בשם רבי זעירא: נתפלל של שחרית, ובא ומצאן מתפללין של מוסף – מתפלל עמהן. לא נתפלל של שחרית, ובא ומצאן מתפללין של מוסף, אם יודע הוא שהוא מתחיל וגומר

עד שלא יתחיל שליח צבור כדי לענות אהריו אמן – יתפלל. ואם לאו – אל יתפלל.

באי זה אמן אמרו? תרין אמוראין, חד אמר: באמן של האל הקדוש. ותרנא אמר: באמן של שומע תפילה.

אמר רבי פינחס: ולא פליגון. מאן דמר באמון של האל הקדוש – בשבת. ומאן דמר באמון של שומע תפילה – בחול.

תמן תנינן: רבן גמליאל אומר: שלוח צבור – מוציא את הרבים ידי חובתן. רבי הונא רובא דציפורין בשם רבי יוחנן: הלכה ברבן גמליאל באילין תקיעתא.

רבי זעירא ורב הסדא הוו יתבין תמן באילין תקיעתא. מן דצלו, אתת צלותא. קם רב הסדא מצליא. אמר ליה רבי זעירא: ולא כבר צלינן? אמר ליה: מצלי אנא, וקור ומצלי, דנחתין מערבאי לתמן ואמרין בשם

[דף ל"ז ע"ב]

רבי יוחנן: הלכה ברבן גמליאל באילין תקיעתא. ואנא דלא פונית. הא אילו פונית – הוינא נפיק ידי חובתי. אמר רבי זעירא: ויאת! כל תנאי תני – בשם רבן גמליאל, ורבי הושעיא תני לה – בשם חכמים.

רבי אדא דקיסרין בשם רבי יוחנן: והוא שיהיה שם מראש התפילה. אמר רבי תנחום בר ירמיה: ומתניתא אמרה בן: סדר ברכות, אומר אבות וגבורות וקדושת השם.

הדרן עלה תפלת השחר

פרק חמישי

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש.

חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוננו את לבם.

אפילו המלך שואל בשלזמו – לא ישיכנו. ואפילו נחש כרוך על עקבו – לא יפסיק.

גמרא רבי ירמיה בשם רבי אבא: הבא מן הדרך – אסור להתפלל. ומה טעם? (ישעיה נא) **לְבַן שְׂמַעִי נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׂכַרְתָּ וְלֹא מִיָּין.**

רבי זריקן רבי יוחנן בשם רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי: המוצר – אסור להתפלל. לא מוסתברא אלא מן הדין קריין: **לְבַן שְׂמַעִי נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׂכַרְתָּ וְלֹא מִיָּין.**

תני: לא יעמוד אדם ויתפלל לא מתוך שיחה, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך דברים בטליו, אלא מתוך דבר של תורה.

וכן אל יפטר אדם מחבירו לא מתוך שיחה, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר של תורה. שכן מצינו בנביאים הראשונים שהיו חותמין את דבריהן בדברי שבה וכדברי נחמות.

אמר רבי אלעזר: הויז מירמיהו שקתם בדברי תוכחות.

אָמַר לֹא רַבִּי יוֹחֲנָן: עוֹד הוּא בְּדַבְרֵי נְחֵמוֹת הָתָם וְאָמַר (ירמיה נא) **כָּכָה תִשְׁקַע בָּבֶל**. לְפִי שְׁהִיָּה יִרְמְיָה הַזֶּה וּמִתְנַבֵּא עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יִכּוֹל בְּהוֹרְבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָתָם, תִּלְמוּד לומר עַד הֵנָּה דַבְרֵי יִרְמְיָהוּ, בְּמַפְלֵת שֶׁל מַהְרִיבֵי הָתָם, לֹא הָתָם בְּדַבְרֵי תוֹכַחֲוֹת.

וְהִתְקַיֵּם (ישעיה סו): **וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר! בְּעֵבֹרִים הָיָא עֲסִיקִין.**

וְהִתְקַיֵּם (איכה ה): **כִּי**

[דף ל"ז ע"א]

מָאֵס מְאִסְתָּנוּ הַשִּׁיבָנוּ – תַּחַת כִּי מָאֵס מְאִסְתָּנוּ.

אָף אֲלֵיָּהוּ לֹא נִפְטָר מְאִלְיָשֻׁעַ אֲלָא מִתּוֹד דְּכָר שֶׁל תּוֹרָה. (מלכים ב, ב) **וַיְהִי הַמָּזָה הַלְכִים הַלּוֹךְ וְדַבֵּר.**

בְּמָה הָיוּ עוֹסְקִין? רַבִּי אֶהוּוּא בְּרַבִּי זְעִירָא אָמַר: בְּקָרִית שְׁמַע הָיוּ עוֹסְקִין, הֵיךְ מַה דְּאָמַר (דברים ו): **וְדַבַּרְתָּ בָּם.**

רַבִּי יוֹדֵה בֵּן פְּזִי אָמַר: בְּבִרְיָאֵת עוֹלָם הָיוּ עוֹסְקִין, הֵיךְ מַה דְּאָמַר (תהלים לג): **בְּדַבַּר ה' שָׁמִים נַעֲשׂוּ.** רַבִּי יוֹדֵן בְּרִיָּה דְרַבִּי אֵיבֹו אָמַר: בְּנִחְמוֹת יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ עוֹסְקִין, כְּמָה דְּאָמַר (ישעיה מ): **דְּבָרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם.**

וְרַבְּנָן אָמְרִין: בְּמִרְכָּבָה הָיוּ עוֹסְקִין, הֵיךְ מַה דְּאָתָּת אָמַר (מלכים ב, ב): **וְהִנֵּה רֹכֵב אִשׁ וְסוּסֵי אִשׁ וְגו'.** רַב יִרְמְיָה אָמַר: לֹא יַעֲמוּד אָדָם וַיִּתְפַּלֵּל אֲלָא מִתּוֹד דִּין שֶׁל הַלְכָה. רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר: הַעוֹסֵק בְּצוּרְכֵי צִיבּוֹר – בְּעוֹסֵק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה.

רַב חִנְנָה אָמַר: הַרְוָאָה טִיפָּה פְּעִין הַהֲרַדְל – יוֹשְׁבֵת וּמִשְׁמַרְתָּ עָלֶיךָ שְׁבָעָה נְקִיִּים. וְקֵאִים וּמְצִלִי. זְעִירָא בַר חִינְנָא אָמַר: הַמְקוֹז דָּם בְּקַדְשֵׁים – מְעַל. עוֹד הוּא מְהַלְכֵת קְצוּבוֹת.

תְּנִי בַר קַפְרָא אָמַר: אַחַד עֶשְׂרִי יוֹם שְׁבִין נְדָה לְנְדָה – הַלְכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי.

תְּנִי רַבִּי הוֹשְׁעִיא: מִרְכָּבָה אָדָם דָּגָן בְּתַבְּנָן וּמַעְרִים עָלָיו לְפִטְרוּ מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת.

אֲבָדָן שְׂאֵל לְרַבִּי: בְּמָה מַעֲלוֹת בְּקוֹדֵשׁ? וְהוּא אָמַר לֵיהּ: אַרְבַּעַ. וְכַמָּה מַעֲלוֹת בְּתַרוּמָה? וְהוּא אָמַר לֵיהּ: שְׁלֹשׁ! וְקֵאִים וּמְצִלִי!

רַבִּי חֲזַקְיָה רַבִּי יַעֲקֹב בַר אֶהוּא, רַבִּי יִסָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחֲנָן: לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה הַפְּסוּק הַזֶּה זָן מִתּוֹד פִּיד, (תהלים מו) **ה' צָבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה.**

רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי אֶבְיָו, רַבִּי אֶבְיָו בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחֲנָן וְהַכְרִיא: **ה' צָבָאוֹת אֲשָׁרֵי אָדָם בְּטַח בְּךָ.**

רַבִּי חֲזַקְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֶבְיָו: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתַּצִּילֵנוּ מִשְׁעוֹת הַתְּצוּפוֹת הַקְּשׁוֹת הַרְעוֹת הַיּוֹצֵאוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת לְבוֹא לְעוֹלָם.

אין עומדין להתפלל אלא מתוך בוךד ראש. רבי יהושע בן לוי אמר: (תהילים כט) השתחוו לה' בהדרת קדש – בהדרת קדש.

רבי יוסי בן חנינא אמר: (תהילים ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. אמר רבי אחא: לכשיבא יום רעדה – תגילו.

אמר רבי יהושע בן לוי: זה שהוא עומד ומתפלל – צריך לישב שתי ישיבות, אחת עד שלא יתפלל, ואחת משיתפלל. עד שלא יתפלל, (תהילים פד) אשרי יושבי ביתך. ואחת משיתפלל, (שם קב) אף צדיקים יודו לשמוך ישבו ישרים את פניך.

חסידים הראשונים היו שזיזין שעה אחת, ומתפללין שעה, ושזיזין שעה אחת לאחר תפילתן. אימתי עסקין בתורה? אימתי עסקין במלאכתן?

אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר: על ידי שהיו חסידים – היתה ברכה ניתנת בתורתן, וברכה נתנה במלאכתן.

הונה אמר: המתפלל אחורי בית הכנסת – נקרא רשע, שנאמר: סביב רשעים יתהלכון.

רב הונה אמר: כל מי שאינו נכנס בבית הכנסת בעולם הזה – אינו נכנס לבית הכנסת לעתיד לבא. מה טעם? סביב רשעים יתהלכון.

אמר רבי יוחנן: המתפלל בתוך ביתו – כאילו מקיפו חומה של ברזל.

מהלפה שיטתיה דרבי יוחנן! תפון אמר רבי אבא אמר רבי חייא בשם רבי יוחנן: צריך לאדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפילה, וכה אמר אבן?

[דף ל"ז ע"ב]

פאן – ביהודי, וכאן – בציפור.

רבי פנחס בשם רבי הושעיא: המתפלל בבית הכנסת – כאילו מקריב מנחה מהורה. מה טעם? (ישעיהו יט) באשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'.

רבי אבהו [ירמיה] בשם רבי אבהו: (ישעיהו נה) דרשו את ה' בהמצאו. איכן הוא מצוי? בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. קראהו בהיותו קרוב. איכן הוא קרוב.

אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר: ולא עוד, אלא שאלהיהן עומד על גבן. מאי טעמא? (תהילים פב) אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט.

רב הסדא אמר: זה שנכנס לבית הכנסת – צריך להיכנס לפנים משני דלתות. מה טעם? (משלי ה) אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום. דלתותי ולא דלתתי. מוזות ולא מוזות. אם עשה כן, מה כתיב תפון? (משלי ח) כי מצאי מצא חיים.

רב הונא אמר: זה שהוא הולך לבית הכנסת – צריך להקל את רגליו. מה טעם? (חושע ו) ונדעה נרדפה לדעת את ה'.

וּבְשָׂהוּא יוֹצֵא – צְרִידָה לְהַלְבֵּד קִימְעָא. מַה טַּעַם? (אייוב יד) **כִּי עַתָּה צְעָדִי תִסְפֹּר.**

אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן: בְּרִית כְּרוּתָהּ הִיא, תֵּינַע תְּלִמּוּדוֹ בְּבֵית הַכְּנָסֶת – לֹא בְּמַהְרָה הוּא מְשַׁבֵּחַ.

אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן עֲנֵתַיִי: בְּרִית כְּרוּתָהּ הִיא, תֵּינַע בְּתִלְמוּדוֹ בְּצַנְעָה – לֹא בְּמַהְרָה הוּא מְשַׁבֵּחַ. מַה טַּעַם? (משלי יא) **וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה.**

אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן: בְּרִית כְּרוּתָהּ הִיא, הַלְּמַד אֲנֵיךָ מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר – לֹא בְּמַהְרָה הוּא מְשַׁבֵּחַ.

אָמַר רַבִּי תַנְחֻמִּים: הַסֹּבֵר תְּלִמּוּדוֹ – לֹא בְּמַהְרָה הוּא מְשַׁבֵּחַ. מַה טַּעַם? (דברים ה) **פֶּן תִּשְׁבַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ.**

רַבִּי יוֹנָה בִּשְׁם רַבִּי תַנְחֻמִּים בִּי רַבִּי הֵימָּא: זֶה שְׂהוּא רוּחָהּ חַלּוּם קָשָׁה – צְרִידָה לֹמַר: יְהִי רַצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שִׁיְהוּ כָּל חַלּוּמוֹתַי שְׁחַלְמַתִּי, בֵּין בְּלִילָה הַזֶּה בֵּין בְּשָׂאֵר הַלֵּילוֹת, בֵּין שְׁחַלְמַתִּי אֲנִי וּבֵין שְׁחַלְמוֹ לִי אַחֲרַיִם, אִם טוֹבִים הֵם – יִתְקַיְּמוּ עָלַי לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׁמַחָה לְבָרְכָה וּלְחַיִּים. וְאִם לְדָבָר אַחֵר – בְּשֵׁם שְׁהַפְכַתְּ אֶת מִי הַמַּרְדָּה לְמַתִּיקָה, וּמִי יִרְיֵחוּ עַל יְדֵי אֱלִישַׁע לְמַתִּיקָה, וְאֶת קַלְלַת כֶּן בַּעוֹר לְבָרְכָה, כֶּן תַּהְפּוּדָה אֶת כָּל חַלּוּמוֹת הַקִּשּׁוֹן וּמַה שְׁחַלְמוֹ לִי אַחֲרַיִם לְטוֹבָה לְבָרְכָה וּלְרַפּוּאָה וּלְחַיִּים לְשְׁמַחָה וְלִשְׁשׁוֹן וְלִשְׁלֹמִים. (תהלים ל) **הַפְּכַת מִסְפְּדֵי לְמַחֹל לִי פִתְחַת שָׁקִי וְתִאֲרָנִי שְׂמַחָה לְמַעַן יִזְמַרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדַּם ה' אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אוֹדְךָ.** (דברים כג) **וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת אֵל בְּלִעָם, וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת הַקְּלָלָה לְבָרְכָה, כִּי אֶהְבֵּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ.** (ירמיה לא) **אִז תִּשְׂמַח בְּתוֹלָה בְּמַחֹל וּבְחַרְתִּים וּזְקָנִים יַחְדוּ, וְהַפְּכַתִּי אֲבָלָם לְשִׁשּׁוֹן וּנְחַמְתִּים וְשִׂמְחַתִּים מִיגוֹנָם.**

אֲפִילוּ הַמְּלָךְ שׂוֹאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ לֹא יִשְׁיַבְנוּ. אָמַר רַבִּי אֲחָא: הֲדָא דְאָמַר – בְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּמַלְכֵי אוּמוֹת הָעוֹלָם – מִשִּׁיב שְׂאִילַת שְׁלֹמֶם.

תַּנְי: הָיָה כּוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם, אֲפִילוּ מְלָךְ שׂוֹאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ – לֹא יִשְׁיַבְנוּ. הָיָה כּוֹתֵב שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה שְׂמוֹת, כַּגֹּזֵן אֵל אֱלֹהִים ה' – הָרִי זֶה גּוֹמֵר אֶת אַחַד מֵהֶן וּמְשִׁיב שְׂאִילַת שְׁלֹמֶם.

רַבִּי יוֹהָנָן הוֹדִי וְיָתִיב קָרִי קוּמִי כְּנִישְׁתָּא דְכָבֵל בְּצִיפּוּרִי, עֲבַר אֲרַכּוּנָא וְלֹא קָם לִיה מְקוּמוֹי, אֲתוֹן בְּעִיּוֹן מִימְחוּנִיה. אָמַר לוֹן: אֲרַפּוּנִיה, בְּנִימוּסִיא דְכַרְיִיָּה הוּא עָסִיק.

רַבִּי חֲנִינְיָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כֶּן לֹוי עֲלוֹן קוּמִי אֲנְטִיפּוּתָא דְקִיפּוּרִי, חֲמַתוֹן וְקָם מִן קוּמִיהוֹן, אָמְרִין לִיה, מִן קוּמוֹי אֵילִין יְהוּדָאִי אֶת קָאִים? אָמַר לוֹן: אֲפִיהוֹן דְּמִלְאֲכִין חֲמִית!

רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסִי עֲלוֹן קוּמוֹי אֲרַסְקִינָם בְּאֲנְטוּכְיָא. חֲמַתוֹן וְקָם מִן קוּמִיהוֹן, אָמְרִין לִיה: מִן קוּמִי אֵילִין יְהוּדָאִי אֶת קָאִים לָךְ? אָמַר לוֹן: אֲפִיהוֹן דְּהִנֵּי אֲנָא חוּזִי בְּקַרְבָּא וְנִצְחָה!

רַבִּי אֲבוֹן עַל קוּמִי מְלַכּוּתָא, כִּי נָפִיק

[דף ל"ח ע"א]

הַפֶּד קַדְל, אֲתוֹן בְּעִיּוֹן מִימְחוּנִיָּה, וְחַמוֹן תַּרְוִין זִיקוּקִין דְּגוֹר נְפָקִין מִקְדְּלִיָּה וְשִׁבְקוּתָהּ. לְקַיִים מַה שְּׂנַאָמַר (דברים כח): **וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָ.**

תני רבי שמעון בן יוחאי: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך. כל – אפילו רוחות, אפילו שדים.

רבי יצחק ורבי יונתן הוו מטיילין באקלטיין, חמתין חד ושאול בהון, אמר להון: שלמכון רבייא! אמרין, אפילו תואר חברות – אין עלינו לרעה.

ריש לקיש, מנהגו באורייתא סגין, תוח נפיק ליה לבר מתהומא דשבתא והוא לא ידע, לקיים מה שנאמר (משלי ה'): באהבתה תשגה תמיד.

רבי יודן בי רבי ישמעאל מנהגיה באורייתא סגין, הוות גולתיה שרעה מיניה וחכינה מוודתרא לה. אמרין ליה תלמידוי, רבי, הא גולתך שריעה! אמר לון: ולית ההיא רשיעתא והירא לה?

אפילו נחש ברוך על עקבו – לא יפסיק. רבי הונא בשם רבי יוסי: לא שנו אלא נחש, אבל עקרב – מפסיק, למה? דמחייא והורה ומחייא. רבי אילא אמר: לא אמרו אלא ברוך, אבל אם היה מרתיע ובה כנגדו – הרי זה מסתיר מלפניו. ובלבד שלא יפסיק את תפילתו.

תני: היה עומד ומתפלל בארטיא או בפלטיא – הרי זה מעביר מפני החמור ומפני הקרן, ובלבד שלא יפסיק את תפלתו.

אמרין עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה עומד ומתפלל, ובה חברבר והבישו, ולא הפסיק את תפילתו. והלכו ומצאו אותו חברבר מת מוטל על פי חורו. אמרו: אי לו לאדם שנשכו חברבר, ואי לו לחברבר שנשף את רבי חנינא בן דוסא!

מה עסקיה דהדין חברבריא? כד הוות נכית לבר נשא, אין בר נשא קדים למיא – חברברא מיית, ואין חברברא קדים למיא – בר נשא מיית. אמרו לו תלמידוי: רבי! לא הרגשת? אמר להן: יבא עלי ממה שהיה לבי מתכוין בתפילה אם הרגשתי!

אמר רבי יצחק בר אלעזר: ברא לו הקדוש ברוך הוא מעיין תחת כפות רגליו, לקיים מה שנאמר (תהילים קמה): רצון יראוי יעשה ואת שונעתם ישמע ויושיעם.

הלכה ב'

מתני' מוזכרין גבורות גשמים בתחית המתים. ושואלין הגשמים בכרפת השנים. והכדלה בחונן הדעת. רבי עקיבא אמר: אומרה ברכה רביעית בפני עצמה. רבי אליעזר אמר: בהודאה.

גמרא בשם שתחית המתים חיים לעולם, כך ירידת גשמים חיים לעולם. רבי הווי בר אבא שמע לה מן תרא (הושע ו'): יחננו מימים, ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו. נדעה נרדפה לדעת את ה' בשחר נכון מצאו.

בתיב (מלכים א, י'): ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל אחאב, חי ה' אם יהיה השנים האלה טל ומטר בי אם לפי דברי. רבי ברכיה אמר רבי יסה ורבנן: חד אמר: בין על הטל ובין על המטר נשמע לו. והרנא אמר: על המטר – נשמע לו. ועל הטל – לא נשמע לו. מאן דמר: על

המטור נשמע לו ועל הפל לא נשמע לו, מן הדא (מלכים א, יח): לך הראה אל אחאב ואתנה מטור וגו'. ומאן דמר בין על הפל בין על המטור נשמע לו, איכן הותר נדרו של טל? אמר רבי תנחומא

[דף ל"ח ע"ב]

אדרעיה: סברין מימר: נדר שהותר מכללו – הותר כולו.

אית דפעי מימר: בבגה של צרפית. (מלכים א, יז) ויקרא אל ה' ויאמר ה' אליהי וגו'. אמר רבי יודה בן פזי: לאחד שגנב נרתיקו של רופא. עם בשהוא יוצא, נפצע בנו. חזר אצלו אמר לו, אדוני הרופא, רפא את בני! אמר לו: לך והחזר את הנרתיק שכל מיני רפואות נתונין בו ואני מרפא את בגה. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא לאלהיו: לך והתר נדרו של טל, שאין המתים חיים אלא בטללים, ואני מהיה את בגה של צרפית.

ומניין שאין המתים חיים אלא בטללים? (ישעיה כח) יחיו מתיך נבלתי יקומו הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אודת טלך וארץ רפאים תפיל. אמר רבי תנחום אדרעיה: וארעא תפקידיה תפליט.

רבי יעקב דכפר הנין בשם ריש לקיש: בשעה שעשה אברהם זקינה רצוני, נשבעתי לו שאני זו טל מכניו לעולם. מה טעם? (תהילים קי) לך טל ילדתך. וכתוב בתריה: נשבע ה' ולא ינחם. אמר רבי יודא בן פזי: בדיותיך נתתיו לאברהם, במתנה נתתיו לו – ויתן לך האלהים מטל השמים.

אמר רבי שמואל בר נחמני: בשעה שישאל באין לידי עבירה ומעשים רעים – הגשמים נעצרים. הן מכיאיין להן וכן אחד בגון רבי יוסי הגלילי והוא מפגיג בעדם, והגשמים יורדים. אבל הפל אינו יורד בנכות ברייה, מה טעם? (מילה ח) בטל מאת ה' כרביבים עלי עשב, אשר לא יקנה לאיש ולא ייחל לבני אדם.

רבי זעירא בשם רבי הנינא: הנה עומד בגשם והזכיר של טל – אין מחזירין אותו. בטל והזכיר של גשם – מחזירין אותו. והתני: בטל וברוחות – לא חייבו חכמים להזכיר, ואם רצה להזכיר – מזכיר! לא דמי ההוא דמיקל לתהוא דלא מצלי ולא מיכל.

בגשם והזכיר של טל – אין מחזירין אותו. והתני: אם לא שאל בכרפת השנים, או שלא הזכיר גבורת גשמים בתהיית המתים – מחזירין אותו! בהוא דלא אידפר כלל לא טל ולא מטור.

רבי זעירא בשם רב הונא: אם לא שאל בכרפת השנים – אומרה בשומע תפילה. ודכוותה, אם לא הזכיר גבורת גשמים בתהיית המתים – אומרה בשומע תפילה. מה אם שאלה שהיא מדוחק – אומרה בשומע תפילה, אומרה שהיא מריוח לא כל שכן!

[דף ל"ט ע"א]

והתני: אם לא שאל בכרפת השנים, או שלא הזכיר גבורת גשמים בתהיית המתים – מחזירין אותו! אמר רבי אבדימי אחוי דרבי יוסי: בשלא אמר בשומע תפילה.

איכן הוא הוֹזֵר? פְּדָמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר וַוַי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: בְּרֵאשׁ הוֹדֵשׁ, אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו – הוֹזֵר לְכַתְּחִילָה. וְאִם לֹא – הוֹזֵר לְעִבּוּדָה. אוּף הֵבֵא, אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו – הוֹזֵר לְכַתְּחִילָה, וְאִם לֹא – הוֹזֵר לְעִבּוּדָה בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָה.

בְּנִינָה צָרְכוֹן מֵיַעֲבֹד תַּעֲנִית בְּתַר פְּסָחָא. אֲתוֹן שְׁיִלוֹן לְרַבִּי. אָמַר לוֹן רַבִּי: לְכוּ וְעִשׂוּ, וּבִלְבַד שְׁלֵא תִשְׁנׁוּ מִטְּבִיעָה שֶׁל תְּפִילָהוּ.

איכן הוא אומרה? רבי ירמיה סבר מימר: אומרה בשומע תפילה. אמר ליה רבי יוסי: לא כן אמר רבי זעירא בשם רב הונא: אם לא שאל בכרפת השנים, או שלא הזכיר גבורות גשמים בתהנית המתים – מחזירין אותו בשומע תפילה? ומר לוֹן רַבִּי: לְכוּ וְעִשׂוּ וּבִלְבַד שְׁלֵא תִשְׁנׁוּ מִטְּבִיעָה שֶׁל תְּפִילָה.

על דעתיה דרבי יוסי איכן הוא אומרה? בשש שהוא מוסף. עד פדון ציפור שיש לו שש, יהיד שאין לו שש מניין? אמר רבי הנינא: לא כן אמר רבי זעירא בשם רב הונא: יהיד – שואל צרכיו בשומע תפילה, ואילו צרכיו הן.

והבדלה בחיזו הדעת. שמעון בר ווי בעא קומי רבי יוחנן: דבר שהוא נוהג ובא, חכמים הולקין עליו? אמר לו: על ידי שעיקרה בכוס, שכהנה בתפלה. מילתיה אמרה: שעיקרה בכוס.

רבי יעקב בר אידי בשם רבי יצחק רובא: אמרה בכוס – אומרה בתפילה, בשביל לזכות את התנינות. מילתיה אמרה: שעיקרה בתפילה.

רבי זעירא, רב יהודה בשם שמואל: אמרה בכוס – אומרה בתפילה. אמרה בתפילה – אומרה בכוס. מילתיה אמרה: שעיקרה כאן וכאן.

רבי אליעזר אומר בהודייה. רבי יוחנן בשם רבי: מטין פרי אליעזר ביום טוב שחל להיות במוצאי שבת מיד.

רבי יצחק רבה בשם רבי הלכה פרי אליעזר ביום טוב שחל להיות במוצאי שבת.

רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הנינא בן גמליאל: הלכה פרי אליעזר לעולם.

רבי אבהו בשם רבי אלעזר: הלכה פרי אליעזר לעולם.

[דף ל"ט ע"ב]

אמר רבי יעקב בר אחא: לא בגין דאתון תרתיי שמועין, אלא בגין דרבי יצחק בר נחמן ורבי אלעזר, תרויהון בשם רבי הנינא בן גמליאל: הלכה פרי אליעזר לעולם.

ואבדלה בחיזו הדעת: דברי חכמים. רבי עקיבא אומר: אומרה ברכה רביעית בעצמה.

רבי יעקב בר אחא בשם שמואל: אומר ברכה רביעית. אמר רבי יודן: אומר מטבע ברכה ואחר כך מבדיל.

ותנייא ברבי. דרבי אומר: תמיחני, היאך ביטלו חזנן הדעת בשבת, אם אין דיעה – תפילה מניין?
וכה אם אין דיעה – הבדלה מניין?

אמר רבי יצחק ברבי אלעזר: מכדיל ואחר כך אומר מטבע ברכה.

רבי אלעזר ברבי הושעיה: ובלבד שלא יפחות משלש אבדלות. אמר רבי יוחנן: אמרו: הפוחת – לא יפחות משלש. והמוסיף – לא יוסיף יותר משבעה אבדלות. לוי אמר: ובלבד מאבדלות האמורות בתורה.

נחום ברבי סימאי נפק ומר בשם אבוי: ואפילו אבדלה אחת. ואמר רבי אבהו: וצריך לחתום בהבדלה.

רבי מנא בעי: מעתה אפילו פתח במכדיל בין קודש לחול, וחזור וחזרתם במכדיל בין קודש לחול?
אמר רבי יוסי בי רבי בון: ולא מפרכות שפותחין בהן בברוך והותמין בברוך הן?

רבי אלעזר בן אנטיגנוס בשם רבי אלעזר בי רבי ינאי: זאת אומרת: שאסור לעשות מלאכה עד שיבדיל. כמה דאמר אסור לעשות מלאכה עד שיבדיל, ודכותה – אסור לו לאדם לתבוע צרכיו עד שיבדיל.

רבי זעירא, רבי אלעזר בר אנטיגנוס ברבי בשם רבי ינאי בשם רבי יודה ברבי: אם לא הבדיל במוצאי שבת – מכדיל אפילו בהמישי בשבת. הדיא דאת אמר: במכדיל בין קודש לחול, אבל בורא מאורי האש – אומרה מיד.

רבי זעירא בשם רבי יהודה, רבי אבא בשם אבא בר ירמיה: אפילו יום טוב שקל להיות באמצע שבת – אומר: בין יום השביעי לששת ימי המעשה.

אמר רבי זעירא לרבי יהודה: וכי ששת ימי המעשה לפניו? אמר ליה: וכי יש מומאה ומהרה לפניו?
רבי ירמיה, רבי זעירא בשם רבי הויה בר אשי: צריך לומר: החל עלינו את הימים ששת ימי המעשה הבאים לקראתינו לשלום.

רבי אבא מוסיף: והשמיענו בהן ששון ושמחה.

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה: הביננו ולמדנו.

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה: העונין אמן – צריכין ליתן עיניהן בכוס, ועיניהן בכר.

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה: ארבעת מינין שבלולב – ניטלין דרף גדוליהן.

הלכה ג'

מתני' האומר: "על קן צפור וגיעו רחמיה". "ועל טוב וזכר שמך". "מודים מודים" – משתקין אותו.

העובר לפני התבה וטעה – יעבר אחר תהתי, ולא יהא סרכן באותה שעה.

ומאין הוא מתהיל? מתהילת ברכה שמעיה זה.

[דף מ' ע"א]

גמרא רבי פינחס בשם רבי סימון: בקורא תיגור על מדותיו של הקדוש ברוך הוא. על קן ציפור הגיעו רחמיך, ועל אותו האיש לא הגיעו רחמיך.

רבי יוסי בשם רבי סימון: כננתן קיצבה למדותיו של הקדוש ברוך הוא. עד קן ציפור הגיעו רחמיך. אית תניי תני: "על". ואית תניי תני: "עד". מאן דמר "על" – מסייע לרבי פינחס. ומן דמר "עד" – מסייע לרבי יוסי.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: לא עבדין טבות, שעושין למדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים.

ואילין דמתרגמין: עמי בני ישראל, כמה דאנא רחמן בשמיא, כך תהוון רחמנין בארעא, תורתא או רחילה, יתה וית ברה לא תיכסון תרויהון ביומא חד – לא עבדין טבאות, שהן עושין מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים.

"מודים מודים" – משתקין אותו. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: (תהלים 80) **כי יסכר פי דוברי שקר**. הך דאמר – בציבורא. אכל ביהוד – תתנונים הן.

העובר לפני התיבה, וטעה – רבי יוסי בן חנינה בשם רבי חנניה בן גמליאל: טעה בשלש ברכות הראשונות – חוזר בתחילה.

אדא בר בר חנה, גניבה בשם רב: טעה בשלש ברכות האחרונות – חוזר לעבודה. רבי הלבו, רב הונה בשם רב: טעה בשלש ברכות הראשונות – חוזר בתחילה.

בשלש ברכות האחרונות – חוזר לעבודה. טעה ואינו יודע איכן טעה – חוזר למקום הכרור לו.

רבי אהא ורבי יודה בן פזי יתבון כחד בגינתא, אתי עבר חד קומי תיבותא, ואשגור חד ברכה. אתון ושיילון לרבי סימון. אמר להו רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: שלית צבור שהשגיר שתים שלש ברכות – אין מחזירין אותו.

אשכח תניי ופליגי. לכל – אין מחזירין אותו, הוין ממי שלא אמר מחנה המתים, ומכניע ודים, ובונה ירושלים. אני אומר: מין הוא!

שמואל תקמן עבר קומי תיבותא ואשגור מכניע ודים. בסופה שרי משקוף עליהון. אמרין ליה: לא שיערו חכמים כך [כך].

רבי יעקב בר אהא, רבי שמעון בר אבא בשם רבי אלעזר: ספק הזכיר של ראש חודש, ספק לא הזכיר – מחזירין אותו.

לאיכן הוא חוזר? שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן: אם עקר את רגליו – חוזר לכתחילה. ואם לאו – חוזר לעבודה. אמר רבי יודה בן פזי: הפיע דעת – כמי שעקר את רגליו. ואילין תתנוניא – צריכת.

רבי אבא בריה דרבי חיאי בר אבא, רבי חיאי בשם רבי יוחנן: הויה קורא בתורה ונשתתק – זה שהוא עומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון. אם אמר את ממקום שפסק, הראשונים –

נתברכו לפניו ולא נתברכו לאחריו, והאחרונים – נתברכו לאחריו ולא נתברכו לפניו, ובתיב (תהלים יט): תורת ה'

[דף מ' ע"ב]

תמימה משיבת נפש, שתהא פולח תמימה.

תני: לא יהו שנים קורין בתורה ואחד מתרגם. אמר רבי זעירא: מפני הברכה.

והתני: לא יהו שנים מתרגמין ואחד קורא. אית לך מימר מפני הברכה? אלא משום שאין שני קולות נכנסין לתוך אוזן אחת.

תני: שנים קורין בתורה, ואין שנים מפטירין בנביא. אמר רבי עילא: קרויות בתורה, ואין קרויות בנביא.

אמר רבי יהושע דרומיאי: שלשה דברים, רובן ומיעוטן – רע, ובינוניתן – יפה. השאור, והפולח, והפירוב, בתחילה – מקרב, שנייה – מעמעם, ובשלישית – רץ וכא.

רבי חונא תנחומי יתיב בחד בנישתא. עאל חונא ואמרה על חד דייעול ולא קבל עילו. בסופא אתא לגבי רבי אלעזר, אמר ליה: לא יכעוס מרי עלי, בגין דלא הוינא מיתער לא עלית. אמר ליה: עלך לא בעסית אלא על הדין דאמרה.

בטייבי אישתתק באופנייה. אתון ושיילון לרבי אבון, אמר לון רבי אבון בשם רבי יהושע בן לוי: זה שעובר תהתיב – יתחיל במקום שפסק. אמרין ליה: והא תנינן: מתחילת הברכה שטעה זה! אמר לון: מבינן דעניתון קדושתא – במי שהוא תחילת ברכה.

הלכה ד'

מתני' העובר לפני התיבה – לא יענה אחר הכהנים אמן, מפני הפירוף. אם אין שם כהן אלא הוא – לא ישא את כפיו. ואם הכתהתו שהוא נושא את כפיו והוזר לתפלתו – רשאי.

גמרא תני: הפורס את שמעו, והעובר לפני התיבה, והנושא את כפיו, והקורא בתורה, והמפטיר בנביא, והמברך על אחת מכל מצות האמורות בתורה – לא יענה אחר עצמו אמן. ואם ענה – הרי זה בור.

אית תניי תני: "הרי זה בור". ואית תניי תני: "הרי זה חכם". אמר רב חסדא: מאן דמר "הרי זה חכם" – בעונה פסוף. ומאן דמר "הרי זה בור" – בעונה על ברכה וברכה.

אמר רבי חנינא

[דף מ"א ע"א]

שנים ישראל ואחד כהן – ממצעין את הכהן. אימתי? בזמן שפולס שוין, אבל אם היה אחד מהן תלמיד חכם – ממצעין את החבר.

אמר רבי יהושע בן לוי: מימי לא ברכתי לפני כהן, ולא הנחתי ישראל לברך לפני.

רבי יודה בן פזי בשם רבי אלעזר: כל כהן שהוא עומד בבית הכנסת ואינו נושא את כפיו – עובר בעשה.

רבי יודה בן פזי בד הנה תשיש – הנה חזק רישיה וקאי ליה אחורי עמודא. רבי אלעזר נפיק ליה לברא.

רבי אחא, רבי תנחומא ברבי חייה בשם רבי שמלאי: עיר שבולגה בהנים – נושאין את כפיהם. למי הם מברכין? לאחיהם שבצפון, לאחיהם שבדרום, לאחיהם שבמזרח, לאחיהם שבמערב. ומי עונה אחריהם אמון? הנשים והטף.

תני אבוי בי רבי בגמין: העומדים לאחורי הכהנים – אינן בכלל ברכה. העומדים לפני הכהנים – אמר רבי חייה בר ווא, אפילו חזקה של ברזל – [אין] הברכה מפסקתן.

העומדים מן הצדדין – נשמענה מן הדא: נתכווין להזות מלפניו, והזה לאחוריו. לאחוריו והזה לפניו – הווייתו פסילה. לפניו והזה על הצדדים – הווייתו בשירת.

הדא אמרה: אף העומדים מן הצדדין בכלל ברכה הן.

אמר רב הסדא: וצריך שיחא החזן – ישראל.

רב נחמן בר יעקב אמר: אם היה כהן אחד – אומר: "כהן". ואם היו שנים – אומר: "כהנים".

אמר רב הסדא: אפילו כהן אחד – אומר: "כהנים", שאינו קורא אלא לשבט.

הלכה ה'

מתני' המתפלל ומעה – סימן רע לו. ואם שליח צבור הוא – סימן רע לשולחיו, מפני ששלוחו של אדם כמותו.

אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים ואומר: זה חי וזה מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להם: אם שגורה תפילתי בפי – יודע אני שהוא מקובל. ואם לאו – יודע אני שהוא מטרף.

גמרא רבי אחא בר יעקב אמר: ובלבד באבות.

מעשה ברבן גמליאל שחלה בנו, ושלה שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא בעירו. אמר לו: המתונו לי עד שאעלה לעליית. ועלה לעלייה וירד. אמר להו: בטוח אני שנינוח בנו של רבן גמליאל מקליו. וסיימו. באותה שעה תבע מהן מזון.

אמר רבי שמואל בר נחמני: אם פוננת את לבך בתפילה – תחא מבושר שגשמעה תפילתך. ומה טעם? (תהלים י) **תבין לבם תקשיב אזנד.**

אמר רבי יהושע בן לוי: אם עשו שפתותיו של אדם תנוכה – יהא מבושר שגשמע תפילתו. מה טעם? (ישעיה נז) **בורא נב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו.**

הדרן עלה אין עומדין

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

כיצד מְבָרְכִין על הפירות? על פרות האילן – הוא אומר "בֹּרֵא פְּרֵי הָעֵץ", חוץ מן תינו, שְׁעַל תינו הוא אומר "בֹּרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן".

ועל פירות הארץ – הוא אומר "בֹּרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה", חוץ מן הפת, שְׁעַל הפת הוא אומר "הַמּוֹצִיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ".

ועל הירקות – הוא אומר "בֹּרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה". רבי יהודה אומר: "בֹּרֵא מִינֵי דְשֵׂאִים".

[דף מ"א ע"ב]

בְּתִיב (תהלים כד): לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תַבַּל וְיֹשְׁבֵי בָהּ. הַנְּהַנְּה כְּלוּם מִן הָעוֹלָם – מְעַל, עַד שְׁיִתְּרוֹ לֹא הַמְּצוֹת.

אָמַר רַבִּי אֲבוּהֵ: בְּתִיב (דברים כב): פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם. הָעוֹלָם כּוֹלֵו וּמְלוֹאֵו עֲשׂוּי כְּכֶרֶם, וּמַהוּ פְּדִינֵנוּ? בְּרַכָּה.

רַבִּי יְחֻזְקִיָּה, רַבִּי יִרְמְיָה, רַבִּי אֲבוּן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ: (תהלים טו) אָמַרְתָּ לַה' ה' אֲתָהּ טוֹבְתִי בַל עָלִיד. אִם אֶכְלֶתָ וּבְרַכָּתָ – כִּכְיֹכֹל כְּאִילוֹ מִשְׁלַח אֶכְלֶתָ.

דָּבָר אַחֵר: טוֹבְתִי בַל עָלִיד – מְכַלָּה אֲנִי טוֹבְתִי בְּגוֹפָהּ. דָּבָר אַחֵר: טוֹבְתִי בַל עָלִיד – יִכְלְלוּ כָּל הַטּוֹבוֹת וְיִבְאוּ עָלֶיךָ.

אָמַר רַבִּי אֶחָא, מַהוּ בַל עָלִיד? שְׂאִינִי מְבִיא טוֹבָה עַל הָעוֹלָם מִבְּלַעְדֶּיהָ. כְּמָה דְאַתָּ אָמַר (בראשית כא) וּבְלַעְדֶּיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ.

תַּנִּי רַבִּי הֵיִיא: (ויקרא יט) קֹדֶשׁ הַלְּוִלִים – מְלַמֵּד שֶׁהוּא טְעוּן בְּרַכָּה לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו. מִיפֵּן הֵיָה רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: לֹא יִטְעוּם אָדָם כְּלוּם עַד שְׁיִכְרֶדָהּ.

רַבִּי חַנְיָ וְרַבִּי יִרְמְיָה סָלְקוּן לְבֵי הַנְּוֹתָא, קָפִין רַבִּי חַנְיָ וּבִירַדָּה עֲלֵיהֶן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה: יֵאוּת עֲבַדְתָּ, שְׁכַל הַמְּצוֹת טְעוּנוֹת בְּרַכָּה.

וּמִנִּין שְׁכַל הַמְּצוֹת טְעוּנוֹת בְּרַכָּה? רַבִּי תַנְחֻמָּא, רַבִּי אֶבָּא בַר כְּהֵנָא בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר: (שמות כד) וְאַתְּנָה לָךְ אֶת לַחַת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה – הַקִּישׁ תּוֹרָה לְמִצְוֹת. מַה תּוֹרָה טְעוּנָה בְּרַכָּתָ, אַף מִצְוֹת טְעוּנוֹת בְּרַכָּה.

רַבִּי יוֹחָנָן נָסַב זֵיתָא וּבִירַדָּה לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו. וְהוּוּ רַבִּי הֵיִיא בַר וָוֵא מִסְתַּבֵּל בֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: כִּכְלִיָּא לְמָה אֲתָּ מִסְתַּבֵּל בֵּי? לֵית לָךְ: כָּל שְׁהוּא מִמִּין שְׂכַעָה – טְעוּן בְּרַכָּה לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו! אֵית לֵיהּ? וּמַה צְרִיכָה לֵיהּ? מִפְּנֵי שְׁגָלְעִינָתוֹ מִמְעַטָּתוֹ.

וְלֵית לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן שְׁגָלְעִינָתוֹ מִמְעַטָּתוֹ? מַה עֲבִיד לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן? מִשּׁוּם בְּרִיָּתוֹ!

[דף מ"ב ע"א]

מילתיה דרבי יוחנן אמרה: שפן אפילו אכל פרידה אחת של ענב, או פרידה אחת של רימון – שהוא טעון ברכה לפניה ולאחריה.

ויו, בזמן שהוא כמות שהוא – אומר עליו "בורא פרי העין" ואין נוטלין ממנו לידים. בזמן שהוא מזוג – אומר עליו "בורא פרי הנפן" ונטולין ממנו לידים; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: בין חי בין מזוג – אומרים עליו "בורא פרי הנפן" [ואין] נוטלין ממנו לידים.

אמר רבי אבא: אין בו משום איבוד אוכלין.

רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו:

[דף מ"ב ע"ב]

שמן זית – אומר עליו "בורא פרי העין". אמר רבי חייה בר פפא קומי רבי זעירא: ומתניתא אמרה פן: הויז מן היין, שעל היין הוא אומר "בורא פרי הנפן". ויין לאו שחוק הוא? לא מר אלא: הויז מן היין. הא שאר כל הדברים, אף על פי ששחוקין הן – בעינן הן.

רבי אבא אמר, רב ושמואל תרויהון אמרין: ירק שלוק – אומר עליו "שהכל נהיה בדרך".

רבי זעירא בשם שמואל: ראשי לפתות ששלקו, אם בעינן הן – אומר עליהם "בורא פרי האדמה". שחוק – אומר עליהן "שהכל נהיה בדרך".

אמר רבי יוסי: ומתניתא אמרה פן? הויז מן הפת, שעל הפת הוא אומר המוציא להם מן הארץ. ופת – לאו שחוק הוא? לא מר אלא הויז מן הפת, הא שאר כל הדברים אף על פי ששחוקין – בעינן הן!

רבי חייה בר ווא בשם רבי יוחנן: זית כבוש – אומר עליו "בורא פרי העין".

[דף מ"ג ע"א]

רבי בנמינ בר יפת בשם רבי יוחנן: ירק שלוק – אומר עליו "שהכל נהיה בדרך".

אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מתניתא מסייעא לרבי בנמינ ברבי יפת! אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין. אם בעינן הן – אדם יוצא בהן ידי חובתן בפסח!

אמר רבי זעירא: מאן ידע משמעה מן רבי יוחנן יאות? רבי חייה בר ווא, או רבי בנמינ בר יפת? לא רבי חייה בר ווא?

ועוד מן הדא: מן מה דאנן המיין רבנן רב רבא עליון לאברייתא, ונסבין תורמסין ומכרכין עליהון "בורא פרי האדמה". ותורמסין לאו שלוקין הן? אין תימר: שנייא היא שאמרה התורה מורין, תורמסין ביון ששלקו – כבר בטלה מרירתן.

אמר רבי יוסי בירבי בון: ולא פליגינן! זית, על ידי שדרכו לאכול חי, אף על פי שכבוש – בעינן הוא. ירק, ביון ששלקו – נשתנה.

רבי יעקב בר אחא אָמַר: אֵיתְּפִלְגִין רב נַחְמָן וְרַבְנָן, רב נַחְמָן אָמַר: "הַמוֹצֵיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ".

[דף מ"ג ע"ב]

וְרַבְנָן אָמְרִי: "מוֹצֵיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ".

אֲתֵיִיא אִילֵין פְּלוּגוּוֹתָא בְּאִינֵן פְּלוּגוּוֹתָא. לַפֶּת – רַבִּי הֵינְנָא בַר יִצְחָק, וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אִימִי, הָד אָמַר: לַפֶּת – לֹא פֶת הִיְתֵהּ? וְהִרְנָא אָמַר: לַפֶּת – לֹא פֶת הִיא עֲתִידָה לְהִיּוֹת? (תהילים עב) **יְהִי פֶסֶת בַּר בְּאָרֶץ בְּרֵאשִׁי הָרִים.**

רַבִּי יִרְמְיָה בְּרִיד קוּמִי רַבִּי זְעוּרָא "הַמוֹצֵיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ" וְקָלְסִיתָ. מַה? כְּרַבִּי נְחֻמְיָה? שְׁלֹא לְעַרְב רְאִשֵׁי אוֹתִיּוֹת. מַעֲתָה, "הַמִּן הָאָרֶץ" שְׁלֹא לְעַרְב רְאִשֵׁי אוֹתִיּוֹת!
עַל דַּעֲתִיָּה דְרַב נַחְמָן – "הַבוֹרָא פְּרִי הַנֶּפֶן". וְעַל דַּעֲתֵהוּן דְרַבְנָן – "בוֹרָא פְּרִי הַנֶּפֶן".

רַבִּי זִרְקָן אָמַר, רַבִּי זְעוּרָא בְּעֵי: אַהֲן דְנָסְבַּ תוֹרְמוֹסָא וּמְכַרְדָּ עִילוּי וְנִפְל מִינְיָה, מַהוּ מְכַרְכָּה עִילוּי זְמַן תַּנְגְּינָתָהּ? מַה בֵּינוּ לְבֵין אַפֶּת הַפְּיִים? אָמְרִין: תַּמָּן – לְכָד בְּוִין דַּעֲתוּ מִתְחִילָה. בְּרַם הֲכָא – לֹא לְכָד בְּוִין דַּעֲתוּ מִתְחִילָה.

תַּנְי רַבִּי הִיָּיא: אֵין מְכַרְכִּין עַל הַפֶּת אֱלָא בְּשַׁעָה שְׁהוּא פּוֹרֵם. אָמַר רַבִּי הִיָּיא בַר וּוּא: הִדָּא אָמְרָה: אַהֲן דְנָסְבַ עֵיגוּלָא וּמְכַרְדָּ עִילוּי, וְהֲכָא לֹא אֲתִי בִידֵיהּ – צְרִיד מְכַרְכָּה עִילוּי זְמַן תַּנְגְּינָתָהּ.
אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בַר יוֹדָן: צְרִיד לּוֹמַר: "בְּרוּךְ שֵׁם כְבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד" שְׁלֹא לְהַזְכִּיר שֵׁם שְׁמַיִם לְכַפֹּלָה.

עַד בְּמַה יִפְרוּם? רַבִּי הֵנְנָא וְרַבִּי מְנָא. הָד אָמַר: עַד בְּזִית. וְהִרְנָא אָמַר:

[דף מ"ד ע"א]

עַד פְּחוֹת מְכֻזֵּת.

מֵאֵן דְמַר: בְּזִית – כִּי דַתְּנִינָן תַּמָּן: וְכוּלָן פְּתִיתִין – בְּזִית.

מֵאֵן דְמַר: עַד פְּחוֹת מְכֻזֵּת – תַּנְי רַבִּי יִשְׁמַעְלָא: אִפִּילוּ מַחְזִירָה לְסוּלְתָהּ.

תַּנְי: כֹּל שְׂאוּמַר אַחֲרֵיו שְׁלֵשָׁה בְּרֻכּוֹת – אוֹמַר לְפָנָיו "הַמוֹצֵיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ". וְכֹל שְׂאוִין אַחֲרֵיו שְׁלֵשׁ בְּרֻכּוֹת – אֵין אוֹמַר לְפָנָיו "הַמוֹצֵיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ".

הַתִּיבּוֹן: הָרִי פְּחוֹת מְכֻזֵּת – הָרִי אֵין אוֹמַר לְאַחֲרָיו שְׁלֵשׁ בְּרֻכּוֹת. מַעֲתָה, לֹא יאֲמָרוּ לְפָנָיו "הַמוֹצֵיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ"! רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא אָמַר: לְשֹׂאֵר הַמִּינִים נִצְרָכָה.

רַבִּי אֲבָא בְּשֵׁם רַב: מְסוּבִין – אֲסוּרִין לְמַעוֹם כְּלוּם עַד שְׂיַמְעוּם הַמְכַרְדָּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי אָמַר: שׁוֹתִין, אַף עַל פִּי שְׁלֹא שְׁתָּהּ. מַה, פְּלִיגָה? מַה דְמַר רַב – בְּשִׁתְּהוּ פּוּלָן וְקוּקִין לְכַבֵּר אַחַד. מַה דְמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי – בְּשִׁתְּהִי כֹל אַחַד וְאַחַד כּוּסוּ בִידוֹ.

תני: המברך – פושט ידו תחילה. אלא אם רצה להלוק לו כבוד לרבו, או למי שגדול ממנו בתורה – הרשות בידו.

רב, בד תורה קאי – הוה טעים בשמאליה ומפליג בימיניה.

רב הונא אמר: אהון דמר סב בריה סב בריה – איין בו משום הפסק ברכת. הב אהוונא לתוריאי – יש בו משום הפסק ברכה.

רב הונא אמר: הדיא שתייתא והדיא מורתא שהיקתא – אומר עליו: "שהכל נהיה בדברו". רב הונא

[דף מ"ד ע"ב]

אמר: הרי שנתן לתוף פיו, ושכה ולא בירך, אם היו משקין – פולטין. אם היו אוכלין – מסלקין לצדדין.

רבי יצחק בר מרי קומי רבי יוסי בירבי אבון, בשם רבי יוחנן: אפילו אוכלין – פולטין, דכתיב (תהילים עא) ויפלא פי תהלתך כל היום תפארתך.

הכוסם את החטים – אומר עליהן "בורא מיני זרעונים". אפיין ובשלו, בזמן שהפריסות קיימות – אומר עליהן "המוציא לחם מן הארץ" ומברך לאחריו שלש ברכות. אם אין הפריסות קיימות – אומר עליהן "בורא מיני מזונות" ומברך אחריו ברכה אחת מעין שלש.

עד כמה יהו פריסות? רבי יוסי בירבי אבון, בהנא בר מלביה, בשם רב: עד פזתים.

הכוסם את האורז – אומר עליו "בורא מיני זרעונים". אפיין ובשלו, אף על פי שהפריסות קיימות – אומר עליו "בורא מיני מזונות" ואינו צריך אחריו לברך.

רבי ירמיה אמר: "בורא פרי האדמה". בר מרינה בריה קומי רבי זעורא, וקומי רבי תיא בר ווא: "שהכל נהיה בדברו". רבי שמעון חסידא אמר: "בורא מיני מעדנים".

אמר רבי יוסי בירבי אבון: ולא פליגינן! מאן דמר "בורא מיני מזונות" – בההוא דעביד בול. מאן דמר "בורא פרי האדמה" – בההוא דבריר

[דף מ"ה ע"א]

מאן דמר "שהכל נהיה בדברו" – בההוא דשליק. ומאן דמר "בורא מיני מעדנים" – בההוא דטרוף.

עד דוון בתחילה. בפוף? רבי יונה בשם רבי שמעון חסידא: אשר ברא מיני מעדנים לעדן בהן נפש כל חי, בא"י (ברוך אתה ה') על הארץ ועל מעדניה.

רבי אבא בר יעקב בשם רבי יצחק רובה: רבי, בשתיה אוכל בשר או ביצה – היה אומר: "אשר ברא נפשות רבות לתחיות בהם נפש כל חי, בא"י (ברוך אתה ה') חי העולמים.

עד דוון בפוף. בתחילה? אמר רבי חגי: "בורא מיני נפשות".

התיב רבי יוסי: והא מתניתא פליגא! על החומין ועל הגזביי ועל הנזבלות – הוא אומר "שהכל נהיה בדרך". והדין גזביי לא מין נפש הוא?

אתיא דרבי שמעון חסידא – גרבי. ודברי שניהן – ברבן גמליאל. דתני: זה הכלל שהיה רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל: כל שהוא ממין שבקעה ואינו ממין דגן, מין דגן ולא אפאז פת – רבן גמליאל אומר: מברך לאחריו שלש ברכות. והכמים אומרים: ברכה אחת. וכל שאינו ממין שבקעה ולא ממין דגן – רבן גמליאל אומר: מברך לפניו ולאחריו. והכמים אומרים: מברך לפניה ולא לאחריה.

רבי יעקב בר אידי בשם רבי חנינא: כל שהוא כעין סולת וכעין חליטה ומחמשת המינין – אומר עליו "בורא מיני מזונות" ומברך לאחריה ברכה אחת מעין שלש. וכל שהוא כעין סולת וכעין חליטה ואינו מחמשת המינין. אמר רבי יונה: שלח רב זעירא גבי אילין דבית רבי ינאי, ואמרון לי, לית אנא ידע מה אמרון לי.

מאי כדון? אמר רבי יוסי: מסתברא "שהכל נהיה בדרך".

רבי ירמיה כעני: הדין דאכל סולת – מהו למיברכה בסופה? אמר רבי יוסי: והכן לא אכל רבי ירמיה סולת מן יומיו. לית צורכה אלא דאי לא.

למה הוא הותם בה בארין? נעשית בברכת פועלים, דתני: הפועלים שהיו עושין מלאכה עם בעל הבית – הרי

[דף מ"ה ע"ב]

אלו מברכין ברכה ראשונה, וכולליו של ירושלם בשל ארין, והותמין בשל ארין. אבל אם היו עושין עמו בסעודתו, או שהיה בעל הבית אוכל עמו – הרי אלו מברכין ארבע.

דבית רבי ינאי עבדן לה כמטבע ברכה.

מהו לתזכיר בה מעין המאורע? אמר רבי אבא בר זימנא: רבי זעירא הוה מזכיר בה מעין המאורע. אמר רבי ירמיה: הואיל וחס לה רבי זעירא – צריכין אנו מיחוש.

תני: מברכין על הדגן כשהוא מן המוכר. קלוסקין ושלומה של בעל הבית – אומר על הקלוסקין. פרוסה של קלוסקין ושלומה של בעל הבית – אומר על השלומה של בעל הבית.

פת חיטין ופת שעורין – אומר על של חיטין. פרוסה של חיטין ושלומה של שעורין – אומר על הפרוסה של חיטין. פת שעורין ופת כוסמין – אומר על של שעורין. והלא של כוסמין יפה מן מנחה? אלא שזו ממין שבקעה, וזו אין ממין שבקעה.

רבי יעקב בר אבא בשם רבי זעורא: דרבי יודה היא! דרבי יודה אומר: אם יש ביניהן ממין שבקעה – עליו הוא מברך.

פת טמאה ופת טהורה – רבי חיאי בר ווא אומר: אומר על הטהורה.

פת נקיייה טמאה ופת קיבר טהורה – רבי חייא בר אבא בשם רבי אחא: על אי זה מהן שירצה יברך.

קורא – רבי יעקב בר אחא בשם שמואל: אומר עליו "בורא פרי העץ". תנא רבי הלפתא בן שאול: שהכל נהיה בדרך. תני רבי יהושע: "בורא מיני דשאים".

מתניתא דרבי אושעיא פליגא עליו! ואילו הו מיני דשאים: הקינרס, והחלימה, והדמוע, והאמד.

[דף מ"ו ע"א]

הלכה ב'

מתני' בירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה" – יצא. על פירות האדמה "בורא פרי העץ" – לא יצא. אם אבר "שהכל" – יצא.

גמרא רבי הוניה בשם רבי יעקב בר אחא: דרבי יודה היא, דרבי יודה עביד את האילנות בקשים. אמר רבי יוסי: דברי הכל היא, פירות האילן בכלל פירות האדמה, ואין פירות האדמה בכלל פירות העץ.

רב הונא אומר: הויז מן היין ומן הפת. מתניתא אמרה בן: הויז מן היין, שעל היין הוא אומר "בורא פרי הגפן". הויז מן הפת, שעל הפת הוא אומר "המוציא לחם מן הארץ".

תני: רבי יוסי אומר: כל המושגה על המטבע שטבעו חכמים – לא יצא ידי חובתו. רבי יודה אומר: כל שגשגתה מבריתו ושינה ברכתו – לא יצא. רבי מאיר אומר: אפילו אמר "ברוך שברא החפץ הזה, מה נאה הוא זה" – יצא. רבי יעקב בר אחא בשם שמואל: הלכה כרבי מאיר.

מילתיה דרב אמרה בן: חד פרסוי אתא לגבי רב, בגין דאנא אכל פיסתי ולא אנא חפס מברכא עליה, ואנא אומר: "ברוך דברא הדין פסא!" נפיק אנא ידי חובתי? אומר ליה: איני!

רב יהודה בשם אבא בר בר חנה: בר קפרא ותריין תלמידוי נתארחו: אצל בעל הבית בהדין פונדיקא דברפתא.

[דף מ"ו ע"ב]

אפיק קומיהון פרגן ואהונניא וקפלוטין, אמרי: נברך על קפלוטה – דו פטר אהונניא ולא פטר פרגינתא. נברך על אהונניא – לא פטר לא דין ולא דין. קפין חד וברך על פרגינתא "שהכל נהיה בדרך" גחיד ליה חבריה. אומר ליה בר קפרא: לא לזה גורגרו, אלא לך לוגלן! זה עשה בגרגרותו, אתה, למה לגלגתה? ולזה אמר: חכם אין כאן, וכן אין כאן? אמרו: לא יצאה שנתן עד שמתו.

אמר רבי יוסי: הא אזלינן תריין ולא שמעינן מינה כלום! מיי בדין? מסתברא, מברך על הקפלוט. "שהכל נהיה בדרך" – טפילה לו.

הלכה ג'

מתני' על דבר שאינו גידוליו מן הארץ – אומר "שהכל נהיה בדברו". על החומץ ועל הגוביי ועל הנזבלות – אומר: "שהכל נהיה בדברו". רבי יהודה אומר: כל שהוא מין קללה – אין מברכין עליו. **גמרא** התמיץ וינו – אומר: "ברוך דיין האמת". בא לאוכלו – אומר: "שהכל נהיה בדברו".

ראה גוביי – אומר: ברוך דיין האמת. בא לאכלן – אומר "שהכל נהיה בדברו".

ראה נזבלות שגשרו – אומר: "ברוך דיין האמת". בא לאוכלן – אומר: "שהכל נהיה בדברו".

הלכה ד'

מתני' היו לפניו מינין הרבה, רבי יהודה אומר: אם יש ביניהן ממין שבעה – עליו הוא מברך. והחמים אומרים: על אי זה מהן שירצה.

[דף מ"ז ע"א]

גמרא רבי יהושע בן לוי אומר: מה פליגין רבי יודה ורבנן? כשהיה בדעתו לאכול פת. אבל אין בדעתו לאכול פת – כל עמא מודיי: שאם יש ביניהן ממין שבעה – עליו הוא מברך.

אמר רבי אבא: צריך לברך בפוף.

אמר רבי יוסי: הדין דרבי בא פליגא על דרבי יהושע בן לוי? דרבי יהושע בן לוי אומר: מה פליגין רבי יודה ורבנן? בשתייה בדעתו לאכול פת. אבל אם אין בדעתו לאכול פת – כל עמא מודיי: שאם יש ביניהן ממין שבעה – עליו הוא מברך. ורבי בא: וצריך לברך בפוף. לא בירך – נעשה טפילה. דתנינן תמן: כל שהוא עיקר ועמו טפילה – מברך על העיקר ופומר את הטפילה!

הדין גריוממתה, רבי ירמיה בשם רבי אמי: מברך על תרמוסיה. אמר רבי לוי: על שם (משלי כב) **אל תגזל דל כי דל הוא**. עד גדון בשיש בדעתו לאכול פת. לא היה בדעתו לאכול פת – לא בדהו!

רבן גמליאל זוגה סלק גבי אילין דבית רבי ינאי. חמתהון נסכין זיתא ומברכין לפניו ולאחריו.

[דף מ"ז ע"ב]

אמר לוי: ועבדין בדין?

רבי זעירא שלה, שאל לרבי שמואל בר נחמן. רבי פהנא בשם רבי אבינא: כל עמא מודיי: שאם יש ביניהן ממין שבעה – עליו הוא מברך.

אמר רבי זעירא: ויאות! מן מאן דאנן חמיין רבנן סלקין לריש ירחא ואכלין ענבין ולא מברכין בכופה. לאו בשיש בדעתו לאכול פת?

היו לפניו מינין שבעה, על איזה מהן הוא מברך? תמן אמרין: כל הפודם למקרא – קודם לברכה, וכל הסמוך לארץ – קודם לכל.

הלכה ה'

מתני' בירך על היין שלפני המזון – פטר את היין שלאחר המזון.

בירך על הפרפרת שלפני המזון – פטר את הפרפרת שלאחר המזון.

בירך על הפת – פטר את הפרפרת. בירך על הפרפרת – לא פטר את הפת.

בית שמאי אומרים: אף לא מעשה קדירה.

גמרא אמר רב הסדא: לא תנינן אלא: בירך על היין שלפני המזון – פטר את היין שלאחר המזון.

אבל אם בירך על היין שבתוך המזון – לא פטר את היין שלאחר המזון!

תמן אמרינן: אפילו בירך על היין שלפני המזון – לא פטר את היין שלאחר המזון.

והא תנינן: בירך על היין שלפני המזון – פטר את היין שלאחר המזון!

רב הונא ורבי יהושע בן לוי: כהדין דשתי קונדיטון. והרבה אמר: כהדין דשתי חמר בתר בליני.

רבי חלב, רב הונא, רב בשם רבי הווא רובא: פת הבאה ביסנין אחר המזון – מעונה ברכה לפניה

[דף מ"ח ע"א]

ולאחריה. אמר רבי אמי: רבי יוחנן פליגי! אמר רבי מנא לרבי חזקיה: כמה הוא פליגי? בשאכל

מאותו המין באמצע המזון? אמר ליה: אפילו לא אכל מאותו המין באמצע המזון. אתא רבי חגי

בשם רבי זעירא: אפילו לא אכל מאותו המין באמצע המזון.

אמר רבי הנינא בר סיסי: הוון אילין דנשנייא משלהין ליה ניקלוסין. והנה שבק לון בתר מוניה,

ומברך עליהן תחילה וסוף. רב חונה אכל תמרין עם פיסתיה. אמר ליה רב הווא בר אשי: פליגי

את על רב? שובקין בתר מוונך ואת מברך עליהן תחילה וסוף! אמר ליה: אינין אינין עיקר

נגיטתי.

רבי יונה ורבי יוסי סלקון למישתיתיה דרבי חנינא ענתגיה. אפיק קומיהון פת הבאה בביסנין

לאחר המזון. אמרינן: נישבוק אולפנה וניתי לן למתניתה. דתני: רבי מנא אמר משום רבי יודה

שאמר משום רבי יוסי הגלילי: פת הבא ביסנין לאחר המזון – מעונה ברכה לפניה ולאחריה. אמרי:

מפנין דהן יחידי ורבנן פליגי עליי – נעביד ברבנן.

אמר מרינוס בי רבי יהושע: אהן אכל גרזמי ופליית אף על גב דהוא מברך על גרזמתה בסופה –

לא פטר סולתא. מה? בבית שמאי? בבית שמאי אומר: אף לא מעשה קדירה!

אמר רבי יוסי: דברי הכל היא. בירך על הפת – פטר את הפרפרת ואת מעשה קדירה; בדברי בית

הלל. בית שמאי אומרים: לא פטר את מעשה קדירה. אבל אם בירך

[דף מ"ח ע"ב]

על הפרפרת תחילה – כל עמא מודוי דלא פטר את הפת ולא מעשה קדירה.

רבי אבא בריה דרבי פפי בעי: אהן דאכל סולת, ובדעתיה מיכול פיתא.

מהו מברכה על סולתא בסופה? רבנן דקיסרין פשטין ליה: צריך לברך בסוף.

הלכה ו'

מתני' היו יושבין – כל אחד ואחד מברך לעצמו. היסבו – אחד מברך לכולן.

בא להן יין בתוך המזון – כל אחד מברך לעצמו. לאחר המזון – אחד מברך לכולן. ואומר על המוגמר, אף על פי שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה.

גמרא רבי יהושע בן לוי אומר: בשבוע הבן היא מתניתא. הא בעל הבית בתוך ביתו – לא. תני רבי חייא: אפילו בעל הבית בתוך ביתו.

תני: סדר סעודה, אורהין נבנסין ויושבין על הספסלין ועל הקתדריות עד שכולן מתבנסין.

הביאו להן יין – כל אחד ואחד מברך לעצמו. הביאו להן לידים – כל אחד ואחד נוטל ידו אחת.

[דף מ"ט ע"א]

הביאו להן פרפרת – כל אחד ואחד מברך לעצמו. עלו והיסבו, הביאו להן יין, אף על פי שברך על הראשון – צריך לברך על השני. ואחד מברך על ידי כולם.

הביאו להן לידים, אף על פי שנטל ידו אחת – צריך ליטול שתי ידיו. הביאו להם פרפרת, אחד מברך על ידי כולם. ואין רשות לאורח ליכנס אחר שלש פרפראות.

תמן תנינן: סוכה שבעה ביצד? גמר מלאכול – לא יתיר את סוכתו. אכל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה, בשביל כבוד יום טוב האחרון. רבי אבא בר כהנא, רב הווי בר אשי בשם רב: צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד יום. רבי יהושע בן לוי אומר: צריך לקדש בתוך ביתו.

רבי יעקב בר אחא בשם שמואל: קידש בבית זה, ונמלך לאכול בבית אחר – צריך לקדש.

רבי אחא, רבי חיננא בשם רבי יהושע: מי שסוכתו עריכה עליו – מקדש לילי יום טוב האחרון בתוך ביתו, ועולה ואוכל בתוך סוכתו. אמר רבי אבין: ולא פליגינן! מה דמר רב – בשלא היה בדעתו לאכול בבית אחר. ומה דמר שמואל – בשדהה בדעתו לאכול בבית אחר. אמר רבי מנא: אתיא

[דף מ"ט ע"ב]

דשמואל – ברבי חייא, ודרבי הושעיא – ברבי יהושע בן לוי. אמר רבי אמי: זאת אומרת שנגחלקין בפירות.

שאלו את בן זומא: מפני מה בא להן יין בתוך המזון – כל אחד ואחד מברך לעצמו? אומר להן: מפני שאין בית הבליעה פנוי. אמר רבי מנא: הדיא אמרה: אהן דעמיש גו מיכלא – אסיר למימר "יים" בגין סכנתא דנפשא.

ואומר על המוגמר. מה בין מוגמר ובין יין? מוגמר – בולן מריחין. יין – אחד הוא טועם.

רבי זעירא בשם רב ירמיה: מוגמר פיון שהעלה עשן – צריך לברך.

רבי ירמיה בעא מיבדוק לרבי זעירא, אמר ליה: ביצד הוא אומר על שמן ערב? אמר ליה: "אשר נתן ריח טוב בשמן ערב". אמר ליה: "אשר נתן ריח טוב בעצי בשמים".

יצחק בר אבא בר מהמיה ורב חננאל הווין יתבין. חד אמר: "ברוך שנתן ריח טוב בעצי בשמים". וחרנה אמר: "ברוך שנתן ריח טוב בעשב הארץ".

מתביב מון דמר "בעשב הארץ" למן דמר "בעצי בשמים": וכי עצים הן? אמר ליה: ודכתוב (יהושע ב): **ותטמנם בפשתי העץ**, וכי עצים הן?

סלקון לבית רב, ושמעון בר חזנה בשם רב: "אשר נתן ריח טוב בעצי בשמים". גניבא אמר:

[דף נ' ע"א]

שמון לזוהמא – אינו צריך לברך. אמר רבי יודן: ואפילו קווי לתוף ידו.

רבי חלבו, רב חזנה בשם רב: המרבץ אלינתיית בתוף ביתו – אינו צריך לברך. אמר רב חסדא: על כולן הוא אומר: "אשר נתן ריח טוב בעצי בשמים" בר מן אהן מוסבין דימר: "אשר נתן ריח טוב במיני בשמים".

הלכה ז'

מתני' הכיאו לז מליח בתחילה ופת עמו – מברך על המליח ופטר את הפת, שהפת מפילה לז. זה הכלל: כל שהוא עיקר ועמו מפילה – מברך על העיקר ופטר את המפילה.

גמרא רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: מתנייתא עד שלא למדו סעודת מזלבים ובמקום שעושים את המליח עיקר, אבל במקום שאין עושין את המליח עיקר – לא ברא.

רבי ירמיה בשם רב: פיתא ופרור – אומר על הפרור. במקום שעושין את הפרור עיקר. אבל במקום שאין עושין את הפרור עיקר – לא ברא.

רבי סימון בשם רבי שמעון בן לקיש, שקיזמי ופיתא – אומר על השקיזמי. במקום שעושין את השקיזמי עיקר. אבל במקום שאין עושין את השקיזמי עיקר – לא ברא.

הלכה ח'

מתני' אבל תאנים וענבים ורמונים – מברך עליהן שלש ברכות: דברי רבן גמליאל. והכמים אומרים: ברכה אחת. רבי עקיבה אומר: אפילו אבל שלק והוא מוזנו – מברך עליו שלש ברכות. השוטה מים לצמא – אומר: "שהכל נהיה בברו". רבי יהודה אומר: "בורא נפשות רבות וחסרונן".

גמרא רבי סימון, רבי תדאי בשם רבי יהושע: אבל במזרחיה של תאנה וביא לאכול במערבה – צריך לברך. אבא בר רב חזנה

[דף נ' ע"ב]

אָמַר: יוֹן וְשֵׁן יוֹן הֲדָשׁ – צָרִיף לְבָרַד. שִׁינּוּי יוֹן – אִין צָרִיף לְבָרַד. שִׁינּוּי מְקוּם – צָרִיף לְבָרַד. הַסִּיעַ דַּעְתוֹ – כְּמִי שֶׁהוּא שִׁינּוּי מְקוּם. רַבִּי, עַל כָּל חֲבִית וְחֲבִית שֶׁהִיָּה פּוֹתַח – הִיָּה מְבָרַד עָלֶיהָ. וּמָה הִיָּה אוֹמְרָ? רַבִּי יִצְחָק רֹכֵב בְּשֵׁם רַבִּי: "בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְטִיב".

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָה שֶׁעָשָׂה מִשְׁתָּה לְשִׁמְעוֹן בְּנֵו. עַל כָּל חֲבִית וְחֲבִית שֶׁהִיָּה פּוֹתַח – הִיָּה מְבָרַד עָלֶיהָ וְאוֹמְרָ: "חֲמַרָּא טְבָא לְחַיִּי רַבְּנָן וְלִתְלַמִּידֵיהוֹן".

הַשּׁוֹתֶה מִיָּם לְצַמָּאוֹ – אוֹמְרָ: בְּרוּךְ "שֶׁהִבֵּל נִהְיָ בְּדָבָרוֹ". אָמַר רַבִּי יוֹנָה: הוֹיֵן מִמֵּי דְקָרִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵפִי: וְלִכְלֵל מִיָּם שֶׁהוּא צָמֵא לְחַזֵּן. אָמַר רַבִּי אֲבוּן: הַשּׁוֹתֶה מִי דְקָרִים מָהוּ אוֹמְרָ? "בְּרוּךְ שֶׁבְּרָא מִי רְפוּאוֹת". אֵית תַּנְיֵי תַנְיָ: "מִי דְקָרִים". וְאֵית תַּנְיֵי תַנְיָ: "מִי דְקָלִים". מָאן דְּמַר "מִי דְקָרִים" – שֶׁחַן דְּיוֹקְרִין אֵת הַמְּרָה. וּמִן דְּמַר "מִי דְקָלִים" – שֶׁחַן יוֹצֵאִין מִבֵּין שְׁנֵי דְקָלִים.

הַדְּרוֹן עָלֶיךָ בִּיצֵד מְבָרְכִין

פֶּרֶק שִׁבְעִי

שֶׁלְשָׁה שֶׁאֲכָלוּ בְּאֶחָת – חֵיבִין לְזַמֵּן. אֲכַל דְּמַאי, וּמַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן שֶׁנִּיטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֶׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשְּׂמֵשׁ שֶׁאֲכַל בְּיָתוֹ, וְהַבּוֹתֵי –

[דף נ"א ע"א]

מִזְמַנִּין עָלֵיהוֹן. אֲכַל אֲכַל טְבָל, וּמַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִיטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֶׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְהַשְּׂמֵשׁ שֶׁאֲכַל פְּהוֹת מִכּוֹנֵית, וְהַנְּכָרֵי – אִין מִזְמַנִּין עָלֵיהוֹן.

גְּמֵרָא חֲקָא אֵיתְמַר: אִין רֵשָׁאִין לְחַלְקֵי. וְכָה אֵיתְמַר: חֵיבִין לְזַמֵּן! שְׁמוּאֵל אָמַר: כָּאן – בְּתַחֲלָה. כָּאן – בַּסּוּף.

אִי זְהוּ בְּתַחֲלָה, וְאִי זְהוּ בַּסּוּף? תַּרְיֵן אַמּוּרִין, חַד אָמַר: נִתְּנָו דַּעַת לְאֲכֹל – זְהוּ בְּתַחֲלָה. אֲכָלוּ בְּיָתוֹ – זְהוּ בַּסּוּף. וְתַרְנַנָּה אָמַר: אֲכָלוּ בְּיָתוֹ – זְהוּ בְּתַחֲלָה. גְּמָרוּ אֲכִילְתָּן – זְהוּ בַּסּוּף.

רַבִּי אֲבָא בְּשֵׁם רַב חִינָּא, רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם אֲבָא בַר יִרְמְיָה: שֶׁלְשָׁה – חוֹבָה. שְׁנַיִם – רְשׁוּת. אֲמַרָה רַבִּי זְעִירָא קוֹמֵי רַבִּי יִסָּא, אָמַר לֵיהּ: אֲנִי אִין לִי אֵלָא מִשְׁבְּהוּ שֶׁלְשָׁה שֶׁאֲכָלוּ בְּאֶחָת – חֵיבִין לְזַמֵּן! רַבְּנָן דְּחֲקָא בְּדַעְתוֹן, וְרַבְּנָן דְּהֵתָם בְּדַעְתוֹן. שְׁמוּאֵל אָמַר: שְׁנַיִם שְׁדָנּוּ – דִּינִיָּהוּ דִּין אֵלָא שֶׁהוּא נִקְרָא בֵּית דִּין חֲצוּף. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּן לָקִישׁ תַּרְוִיְהוֹן אָמְרֵי: אֲפִילוּ שְׁנַיִם שְׁדָנּוּ –

[דף נ"א ע"ב]

אִין דִּינָן דִּין.

רַב חִינָּא אָמַר: שֶׁלְשָׁה שֶׁאֲכָלוּ זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְנִתְעַרְבוּ – מִזְמַנִּין. רַב חֲסֵדָא אָמַר: וְהָן שְׁבָאוּ מִשְׁלַשׁ חֲבוּרוֹת. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי זְעִירָא וְחֲבוּרָתֵיהּ – וְהָן שֶׁאֲכָלוּ שֶׁלְשָׁה בְּאֶחָת.

רבי יונה, על הדין דרב הונא: הטביל שלשה איזובות זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, ונתערכו – מזה בזה. רב הסדא אמר: והן שבאו משלש חבילות. על דעתיה דרבי זעירא וכתבורתה – והוא שהטביל שלשתן כאחת.

אין תימר: אין למידין אוזב מברכהו ואנן חזינן רבנן קיימין בסופה, וילפינן מטיט הנרוק! כפי דתנינן תמן: הרחיק את הסיפוד מן הדפנות שלשה טפחים – פסילה, הא פחות מיכן – כשירה. מהו לישן תחתיו? התיב רבי יצחק בן אלישיב, הרי טיט הנרוק – משלים במקנה ואין מטבילין בו, אף הכא – משלים בסופה ואין ישינן תחתיו.

שלשה שאכלו פאחת וביקש אחד מהן לילך לו, דבית רב אמרי: יברך ברכה ראשונה וילך לו. אי זו היא ברכה ראשונה? דבית רב אמרי: זו ברכת הזימון. רבי זעירא בשם רב ירמיה: זו "הזן את הכל". רבי חלבא בר חנן בשם רב: זו "הזן את הכל". התיב רב ששת: והא מתניתא פליגא! שנים שלשה – חייבין בברכת הזימון,

[דף נ"ב ע"א]

הא ארבעה – לא! אין תימר ברכת זימון ראשונה, ניתני ארבעה! אשפחן תני ארבעה. אין תימר זו "הזן את הכל" – קשיא. אין תימר זו "הטוב והמטיב" – לית את יכיל, שנייא היא, דאמר רב הונא: משניתנו הרוגי פיתר לקבורה – נקבעה הטוב והמטיב! הטוב – שלא נסרהו. והמטיב – שניתנו לקבורה.

אמר רב הונא: תיפתר פרבי ישמעאל, דרבי ישמעאל אמר: הטוב והמטיב – דבר תורה! דכתיב (דברים ח): **ואכלת ושבעת וברכת** – זו ברכת הזימון. **את ה' אלהיך** – זו "הזן את הכל". **על הארץ** – זו ברכת הארץ. **הטובה** – זו ברכת בונה ירושלים. וכן הוא אומר (דברים א): **ההר הטוב הזה והלבנון.**

אשר נתן לך – זה הטוב והמטיב.

כתוב בתורה ברכה לפניה, ואין כתוב בתורה ברכה לאחריה! מה פתיב בה לפניה? (דברים לב) **כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו.** פתיב בפיון ברכה לאחריה, ואין פתיב לפניו. מה פתיב לאחריה? **ואכלת ושבעת וברכת!**

ומניין ליתן את האמור בזה, ואת האמור בזה בזה? רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן: אתיא שם שם לגזירה שוה, מה שם שנאמר בתורה – ברכה לפניו, אף שם שנאמר בפיון – ברכה לפניו. ומה

[דף נ"ב ע"ב]

שם שנאמר בפיון – ברכה לאחריה, אף שם שנאמר בתורה – לאחריה.

עד בְּדוֹן בְּרַבִּי עֲקִיבָא. בְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאל? רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל: קַל וְחוֹמֵר, מַה אִם מִזוֹן שְׂאִין מְעוֹן בְּרַכָּה לְפָנָיו – מְעוֹן בְּרַכָּה לְאַחֲרָיו. תּוֹרָה שֶׁהִיא מְעוֹנָה בְּרַכָּה לְפָנָיהָ – אֵינֶנּוּ דִּין שֶׁתְּהֵא מְעוֹנָה בְּרַכָּה לְאַחֲרֶיהָ!

עד בְּדוֹן תּוֹרָה. מִזוֹן? מַה אִם תּוֹרָה שְׂאִינָה מְעוֹנָה בְּרַכָּה לְאַחֲרֶיהָ – מְעוֹנָה בְּרַכָּה לְפָנָיהָ. מִזוֹן שְׂמַעוֹן בְּרַכָּה לְאַחֲרָיו – אֵינֶנּוּ דִּין שְׂמַעוֹן בְּרַכָּה לְפָנָיו!

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי נִתָּן. רַבִּי יִצְחָק אָמַר: (שמואל א, ט) **כִּי הוּא יִבְרַךְ הַזְּבַח אַחֲרֵי כֵן יֵאָכְלוּ הַקְּרָאִים**. רַבִּי נִתָּן אָמַר: (שמות כג) **וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶיךָ וְאֶת מִימֶיךָ**. אֵימַתִּי הוּא קְרוֹי לַחֲמֶיךָ וְאֶת מִימֶיךָ? עַד שְׁלֹא אָכַלְתָּ.

רַבִּי אֹמֵר: מַה אִם בְּשֻׁעָה שְׂאָכַל וְשָׁבַע – צָרִיךְ לְבָרֵךְ, בְּשֻׁעָה שֶׁהִיא תָּאֵב לֵאכּוֹל – לֹא כָּל שֶׁבֶן! עַד בְּדוֹן מִזוֹן. תּוֹרָה? מַה אִם מִזוֹן שְׂאִינֶנּוּ אֶלָּא "חַיֵּי שְׁעָה" – מְעוֹן בְּרַכָּה לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, תּוֹרָה שֶׁהִיא "חַיֵּי עַד" – לֹא כָּל שֶׁבֶן.

רַבִּי זְעִירָא בְּעֵי: אֵילִין שְׁלִשָּׁה קְרוּיֹת מַה אֶת עֶבֶד לֹוֹן? כְּשִׁלְשָׁה שְׂאָכְלוּ בְּאַחַת, אוּ כְּשִׁלְשָׁה שְׂאָכְלוּ זֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ? אֵין תַּעֲבָדִינוֹן כְּשִׁלְשָׁה שְׂאָכְלוּ בְּאַחַת, הֲרֵאשׁוֹן – מְבָרַךְ בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה, וְהֶאֱחָרוֹן – בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה, וְהֶאֱמָצְעֵי – אֵינֶנּוּ מְבָרַךְ כָּל עֵינָר. אֵין תַּעֲבָדִינוֹן כְּשִׁלְשָׁה שְׂאָכְלוּ זֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ, אֶפִּילוֹ הֶאֱמָצְעֵי – מְבָרַךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אֲבָדִימָא: לֹא לְמַדּוֹ בְּרַכַּת הַתּוֹרָה מִבְּרַכַּת הַזֵּימּוֹן אֶלָּא לְרַבִּים.

[דף נ"ג ע"א]

וְאִם לְרַבִּים, אֶפִּילוֹ בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ – לֹא יִבְרַךְ!

אָמַר רַבִּי אֲבָא מְרִי אַהוּי דְרַבִּי יוֹסִי: עֲשֹׂאוּהָ כְּשֶׁאָר כָּל מַצּוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה. מַה שְׂאָר כָּל הַמַּצּוֹת – מְעוֹנֹת בְּרַכָּה, אִף זֶה – מְעוֹנָה בְּרַכָּה.

אָכַל דְּמָאֵי. הֵדָּא אָמְרָה: אָכַל פִּירוֹת, סָפַק נִיתְקַנּוּ סָפַק לֹא נִיתְקַנּוּ – מִזְּמַנִּין. אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן אַהוּי דְרַבִּי בְּרַכּוּת: בְּשֻׁעָה שְׂגָזְרוּ עַל הַדְּמָאֵי – רוֹב עַמֵּי הָאָרֶץ הֵיוּ מְכַנְּסִין לְכַתִּיבָהּ.

וַיִּי דָּא אָמְרָה? דָּא, כּוֹתֵי – מִזְּמַנִּין עֲלוּי. וְאֵהֵן כּוֹתֵי לָאוּ סָפַק הוּא? אָמַר רַבִּי אֲבָא: תִּפְתָּר כְּמִן דְּמַר: [כּוֹתֵי כְּיִשְׂרָאֵל, דְּאִיתְפְּלְגוּן:] כּוֹתֵי – כְּגוּי; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבִּין שְׂמַעוֹן כֵּן גְּמַלִּיאֵל אָמַר: כּוֹתֵי כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבַר.

הַלְכָה ב'

מתני' נְשִׁים וְעַבְדִּים וְקַמְנִים – אֵין מִזְּמַנִּין עֲלֵיהֶן. עַד כַּמָּה מִזְּמַנִּין? עַד כּוֹתֵי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: עַד כַּפִּיצָה.

גמרא רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, רבי יוסי בן שאול בשם רבי: קטן – עושין אותו סניף לעשרה. והתני: אין מדקדקין בקטן? אמר רבי יוסי: קיימא רבי סימון, רבי חנינא, רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: לשני קטנים נצרכה, שאם היה קטן – עושין אותו

[דף נ"ג ע"ב]

ספק. ספק – עושין אותו ודאי.

רבי יהודה בר פוי בשם רבי יוסי: תשעה נראין בעשרה, מה מומנין? מסויימין? אלא אפילו קטן ביניהן. רבי ברכיה אמר: רבי יעקב בר זבדי בעא קומי רבי יוסי: כמה דברים אמורים תפן: קטן – עושין אותו סניפין לעשרה. ומר אף הכא: עושין אותו סניף לשלשה! מה תפן שמופירין את השם – עושין אותו סניף, כאן שאין מופירין את השם – לא כל שבין!

אמר ליה: והא אינו כל שבין? תפן, על ידי שהן אמרים את השם – עושין אותו סניף. וכאן שאין קורין את השם – אין עושין אותו סניף.

תני: קטן וספר תורה – עושין אותו סניף. אמר רבי יודן: ביני מתניתא: קטן לספר תורה – עושין אותו סניף!

מאימתי עושין אותו סניף? רבי אבינא אמר: איתפלגון רב חונא ורב יהודה, תרויהון בשם שמואל. חד אמר: כדי שיהא יודע טיב ברכה. והרנה אמר: שיהא יודע למי הוא מברך.

אמר רבי נסא: כמה זימנין אכלית עם רבי תהליפא אבא, ועם אננייא בר סייי חביבי, ולא זמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות.

שמואל בר שילת בעא קומי רב: ואית דאמרי, בעון קומי רבי שמואל בר שילת: תשעה פת, ואחד ירק? אמר לון: מומנין. שמונה פת, ושנים ירק? אמר לון: מומנין. שבעה פת, ושלושה ירק? אמר לון: מומנין.

רבי אבינא בעי: מחצה למחצה מהו? אמר רבי זעירא: עד דאנא תפן אצרכה לי, מיצרי לי מינך לא שאלתיה.

רבי ירמיה בעי: אותו שאכל ירק, מהו שייכרד? מחלפה שיטתיה דרבי ירמיה?

תני: שלש מאות גזירין עלו בימי רבי שמעון בן שטח. מאה וחמשים –

[דף נ"ד ע"א]

מצא להן פתה, ומאה וחמשים – לא מצא להן פתה. אתא גבי ינאי מלכא, אמר ליה: אית הכא תלת מאה גזירין, בעיין תשע מאה קרבנין. אלא יהב את פלגא מן דידה, ואנא פלגא מן דידי. שלח ליה ארבע מאה וחמשים.

אזל לישנא בישא ומר ליה: לא יהב מן דידיה בלום. שמע ינאי מלכא, וכעס. דחל שמעון בן שטח, ויערק.

בְּתַר יוֹמִין סְלָקוֹן בְּנֵי נֶשׁ רַבְרַבִּין מִזַּן מַלְכוּתָא דְפָרַס גְּבֵי יִצְאִי מַלְכָּא. מִזַּן דִּיתְבִּין אַכְלִין, אָמְרִין לֵיהּ: נְהִירִין אַנְן, דְהוּהוּ אִית הָכָא חַד גְּבַר סַב, וְהוּהוּ אָמַר קוּמִין מִילִין דְהִחְמַתּוּ: תְּנֵי לֹון עוּבְדָא, אָמְרִין לֵיהּ: שְׁלַח וְאִייתִיתִיהּ.

שְׁלַח וְיָתֵב לֵיהּ מִילָא, וְאָתָא וְיָתֵיב לֵיהּ בֵּין מַלְכָּא לְמַלְכָּתָא. אָמַר לֵיהּ: לְמָה אֶפְלִית בֵּי? אָמַר לֵיהּ: לָא אֶפְלִית בְּדָ! אֶת – מַמְמוֹנְךָ, וְאָנָא – מִן אוֹרִיתִי! דְכָתִיב (קהלת ז): **כִּי בִצֵּל הַחֲכָמָה בִּצֵּל הַכֶּסֶף.** אָמַר לֵיהּ: וְלָמָה עָרַמְתָּ? אָמַר לֵיהּ: שְׁמַעִית דְמָרִי בְעַם עָלִי, וּבַעִיית מְקַיִמָה הַדִּין קְרִינָא (ישעיה כח): **חֲבִי כַמַּעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם.** וְקָרָא עֲלוּי (קהלת ז) **וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בַעֲלִיָּהּ.**

אָמַר לֵיהּ: וְלָמָה יִתְבַּת בֵּין מַלְכָּא לְמַלְכָּתָא? אָמַר לֵיהּ: בְּסִיפְרָא דְבָן סִירָא כְּתִיב: סְלַמְתָּה וְתִרְוּמְךָ, וּבִין גְּגִידִים תּוֹשִׁיבְךָ. אָמַר: הֲכִי לֵיהּ כְּסָא דְלִבְרִיךָ. נָסַב כְּסָא וּמַר: נְבָרְךָ עַל הַמּוֹזוֹן שְׂאֵכֵל יִצְאִי וְחִבְרִינִי: אָמַר לֵיהּ: עַד בְּדוֹן אֶת כְּפִשְׁוִיתְךָ! אָמַר לֵיהּ: וּמָה נָאמַר? עַל הַמּוֹזוֹן שְׂלֵא אַכְלִנוּ? אָמַר: הַבּוֹן לֵיהּ דְלִכּוּל. יִתְבּוּ לֵיהּ וְאָכֵל, וּמַר: נְבָרְךָ עַל הַמּוֹזוֹן שְׂאֵכְלִנוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוֹלְקִין עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁטַח. רַבִּי יִרְמְיָהּ אָמַר: עַל הַרְאִשׁוֹנָה. רַבִּי אַבָּא אָמַר: עַל הַשְּׁנִינָה. מַחֲלַפָּה שִׁיטְתִיהּ דְרַבִּי יִרְמְיָהּ! הַתָּם – צְרִיכָה לֵיהּ, וְכָה – פְּשִׁיטָא לֵיהּ! הֵן דְצְרִיכָה לֵיהּ – בְּרַבְּנָן, הֵן דְפְּשִׁיטָא לֵיהּ – בְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

תְּנֵי: רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: עֲלָה הִיסֵב וְאָכֵל עִמְהוֹן, אַף עַל פִּי שְׂלֵא אָכֵל בְּצִית דְגָן – מוֹזְמִינִי; דְבָרֵי חֲכָמִים. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֶהוּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם אִין מוֹזְמִינִין עֲלוּי עַד שְׂיֵאכֵל בְּצִית דְגָן.

תְּנֵי: שְׁנַיִם פַּת, וְאַחַד יֶרֶק – מוֹזְמִינִין. מוֹתְנִיתָה – בְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

[דף נ"ד ע"ב]

הַלְכָּה ג'

מתני' ביצד מוֹזְמִינִי? בשְׁלִשָּׁה – אוֹמַר: "נְבָרְךָ". בשְׁלִשָּׁה וְהוּא – אוֹמַר: "בְּרַכּוּ". בְּעֶשְׂרֵה – אוֹמַר: "נְבָרְךָ לְאַלְהֵינוּ". בְּעֶשְׂרֵה וְהוּא – אוֹמַר: "בְּרַכּוּ". אֶחָד עֶשְׂרֵה, וְאַחַד עֶשְׂרֵה רַבּוּא.

בְּמֵאָה – אוֹמַר: "נְבָרְךָ לְה' אֱלֹהֵינוּ". בְּמֵאָה וְהוּא – אוֹמַר: "בְּרַכּוּ". בְּאַלְפֵי – אוֹמַר: "נְבָרְךָ לְה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל". בְּאַלְפֵי וְהוּא – אוֹמַר: "בְּרַכּוּ". בְּרִיבּוּא – אוֹמַר: "נְבָרְךָ לְה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי צְבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמּוֹזוֹן שְׂאֵכְלִנוּ".

רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר: לְפִי רֹוב הַקְּהָל – מְבָרְכִים. שְׁנַאֲמַר (תהילים סח, כו): **בְּמִקְהָלוֹת בְּרַכּוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל.**

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב: מָה מְצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶחָד מְרוּבִין וְאַחַד מוֹעֲטִין – אוֹמַר: "בְּרַכּוּ אֶת ה'". רַבִּי יִשְׁמַעְיָל אוֹמַר: "בְּרַכּוּ אֶת ה' הַמְּבֹרָךְ".

גמרא דְלָמָה, רַבִּי יַעֲקֹב וְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֶהוּא וְרַבִּי חֲנִינָא בַּר בָּא, רַבִּי חֲנִינָא חֲבֵרוֹן דְרַבְּנָן הוּוּ וְיִתְבִּין אַכְלִין. נָסַב רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֶהוּא כְּסָא וּבִירָךְ, וְאָמַר: "נְבָרְךָ" וְלֹא אָמַר "בְּרַכּוּ".

אמר ליה רבי חייה בר בא: ולמה לא אמרת "ברכו"? אמר ליה: ולא בן תני: אין מדקדקין בדרך, בין שאמר "נברך" בין שאמר "ברכו" – אין תופסין אותו על כך. והנזקדינין – תופסין אותו על כך. ובאיש לרבי זעירא בגני דצווה רבי יעקב בר אחא לרבי חייה בר בא "נזקדנא".

שמואל אמר: איני מוציא את עצמי מן הכלל. התיבון: הרי ברבת התורה, הרי הוא אומר ברכו! אמר רבי אבון: מפיון דיימר "המבורך" – אף הוא אינו מוציא עצמו מן הכלל.

רבי אבא בר זמינא הוה משמש קומי זעירא. מזג ליה כסא. אמר ליה: סב בריה. אמר ליה: והב דעתך דאת מישתי הורגת. דתני: השמש מברך על כל פוס וכוס, ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסת.

אמר ליה: כמא דאנא יהב דעתי מפקא יתיך ידי הוכתך בכרפתה, בן הב דעתך מפקא ידי הוכתי באמן.

[דף נ"ה ע"א]

אמר רב תנחום בר ירמיה: מתניתא אמרה בן, המתעסק – לא יצא, והשומע מן המתעסק – לא יצא.

במאה אומר בו. אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי יוסי הגלילי. אבל דברי חכמים – אחד עשר, ואחד עשר ריבוא.

רבא אמר: הלכה כמי שאומר אחד עשר, ואחד עשר ריבוא..

מניין לעדה שהיא עשרה? רבי בא ורבי יסא בשם רבי יוחנן: נאמר כאן עדה, ונאמר להלן עדה. מה עדה שנאמר להלן – עשרה, אף עדה שנאמר כאן – עשרה.

אמר רבי סימון: נאמר כאן תוף, ונאמר להלן תוף (בראשית מב) **ויבאו בני ישראל לשבר בר בתוף הבאים.** מה תוף האמור להלן – עשרה, אף כאן – עשרה. אמר ליה רבי יוסי בי רבי בון: אם מתוף את יליף לה – סגין אינו? אלא נאמר כאן **בני ישראל**, ונאמר להלן **בני ישראל**. מה בני ישראל שנאמר להלן – עשרה, אף כאן – עשרה.

מה מקימין רבנן טעמא דרבי יוסי הגלילי? **במקהלות** – בכל קהילה וקהילה. אמר רבי חנינא בריה דרבי אבהו: **במקהלות כתיב.**

פסקא. **אמר רבי עקיבה, וכו'.** רבי חייה בר אשי קם מיקרי באורייתא, ואמר "ברכו" ולא אמר "המבורך". בעון מישלתקניה! אמר להון רב: ארפוגיה דנהיג כרבי עקיבה.

רבי זעירא קם מקרי בהן במקום לוי ובירך לפנייה ולא חריה, ובעון מישלתקניה! אמר לון רבי חייה בר אשי: ארפוגיה, דכן אינו נהיגון גבייהו.

כתיב (נחמיה ח): **ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול.** כמה הוא גדול? גדלו בשם המפורש. רב מתנה אמר: גדלו בכרחה. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: למה נקרו אנשי כנסת הגדולה? שהחזירו הגדולה ליושנה. אמר רבי פנחס: משה התקין מטבעה של תפילה, האל הגדול הגבור

והנזרא. ירמיה אמר (ירמיה לב): **האל הגדול הגבור ולא אמר הנזרא.** למה אמר הגבור? לזה נאח לקרות גבור, שהוא רואה הורבן ביתו ושותק. ולמה לא אמר נזרא? אלא שאינו נזרא אלא בית המקדש, שנאמר **נזרא אלהים ממקדשי.** דניאל אמר (דניאל ט): **האל הגדול והנזרא,** ולא אמר הגבור. בניו מסורין בקולרין, היכן היא גבורתו! ולמה אמר הנזרא? לזה נאח לקרות נזרא, בנזראות שעשה לנו בכבשן האש. וכיון שעמדו אנשי כנסת הגדולה, החזירו הגדולה ליושנה, האל הגדול הגבור והנזרא.

ובשר ודם יש בו פח ליתן קצבה לדברים הללו? אמר רבי יצחק בן אלעזר: יודעין הן הנביאים שאלוהן אמיתי ואינו מחניפין לו.

הלכה ד'

מתני' שלשה שאכלו באחת - אינו רשאי ליחלק. וכן ארבעה, וכן חמשה. שלשה - נחלקין עד עשרה. ועשרה - אינו נחלקין עד שיהיו עשרים.

גמרא תני: היה יושב ואוכל בשבת, ושכח ולא הזכיר של שבת - רב אמר: חזר. ושמואל אמר: אינו חזר. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן: ספק הזכיר של ראש הדיש ספק לא הזכיר - אין מחזירין אותו.

[דף נ"ה ע"ב]

אשכח תני ופליגי, כל יום שיש בו קרבן מוסף, כגון ראש חודש וחולו של מועד - צריך להזכיר מעין המוארע, אם לא הזכיר - מחזירין אותו. וכל שאין בו קרבן מוסף, כגון חנוכה ופורים - צריך להזכיר מעין המוארע, אם לא הזכיר - אין מחזירין אותו.

הנן בר אבא ורבארייא הוו יתבין אכלין בשבתא מן דאכלין ובכרין קם אול ליה. חזר לגבן אשכחנן בכרין. אמר: ולא כבר בירכנו? אמרין ליה: מכרין וחזירין ומכרין דאשכחן מדכרא דשבתא.

לא אמר בן רבי בא בשם רבי הונא, רבי ירמיה ממו בה בשם רב: שכח ולא הזכיר של שבת - אומר אשר נתן מנוחה לעמו ישראל. בן בשחפייע דעתו, וכן בשלא חפייע דעתו.

תני: עשרה בני אדם שהיו מחלקין בדרך, אף על פי שכולם אוכלין מפך אחד - כל אחד ואחד מכרף לעצמו. ישבו ואכלו, אף על פי שכל אחד ואחד אוכל מפך עצמו - אחד מכרף על ידי כולם. רבי ירמיה זמין לחבריה בפונדקא.

הלכה ה'

מתני' שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד, בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו - הרי אלו מצטרפין לזמון. ואם לאו - אלו מזמנין לעצמן ואילו מזמנין לעצמן. ואין מכרין על חיז עד שיתן לתוכו מים; דברי רבי אלעזר. וחכמים אומרים: מכרין.

גמרא רבי יונה ורבי אבא בר זימנא בשם רבי זעירא: לשני בתים נצרכה. אמר רבי יוחנן: והן שנכנסו משעה ראשונה על מנת בן.

אילין בית גשיאי, מה את עבד לון, כבית אחד או בשני בתים? נאמר, אם היה דרכן לעבור אילו על אילו – מומנין. ואם לאו – אין מומנין.

רבי ברכיה מוקים לאמוריה על תרעא מציגינא דבי מדרשא והוא מופון על אילין ועל אילין.

אין מברכין על הניז עד שימתן לתוכו מים; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: מברכין. רבי זריקא בשם רבי יוסי בן חנינא: מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה – שהוא נתן לתוכו מים כל שהוא. נהיגין רבנן בההון כסא דקידושא.

מילתא דרבי יוסה פליגא אדרבי יונה! דרבי יונה טעם כסא ומתקן לה.

[דף נ"ו ע"א]

אין תימר שהוא מווג, והתני: השותה משקין מווגין שעבר עליהן הלילה – דמו בראשו. אמר רבי יוחנן: והן שלגו בכלי מתכות.

רבי ירמיה בשם רבי יוחנן: ראשונים היו שואלין: שמאל מהו שתסייע לימין בכוס של ברכה? את שמע מינה תלת, את שמע שהוא צריך לתופסו בימין. וצריך שתהא ידו גבוהה מן השולחן טפת. צריך שנותן עיניו בו.

אמר רבי אחא: שלשה דברים נאמרו בכוס של ברכה. מלא, עיטור, ומודח. ושלשתן בפסוק אחד (דברים לג) **נפתלי שבע רצון ומלא ברבת ה' שבע – עיטור. רצון – מודח. מלא – כמשמעו.**

אמר רבי חנינא: אם עשיתה בן, מה כתיב תפון? **ים ודרום ירשה** – את זוכה לירש העולם הזה והעולם הבא.

אמר רבי אלעזר: כוס פגום – אין מברכין עליו. טעמו – פגמו. את שמע מינה תלת, שמע מינה: כוס פגום – אין מברכין עליו, וצריך שיהא בו בשיעור, וטעמו פגמו.

אמר רבי תנחום בר יודן: כבוד היום – קודם לכבוד לילה. קדושת הלילה – קודמת לקדושת היום. אי זהו כבוד היום? רבי יוסה בשם רבי יעקב בר אחא, ורבי אלעזר בר יוסה בשם רב: "בורא פרי הקפון".

רבי זריקן בר חמוי דרבי זריקן, הזכיר של חנוכה בארין, וקילסו אותו.

רבי בא בריה דרבי חייא בר בא הזכיר דיין אמת בהטוב ומטיב, וקילסו אותו.

רבי בא בריה דרבי חייא בר אבא אכל מהלך – עומד ומברך. אכל עומד – יושב ומברך. אכל יושב – מיסב ומברך. אכל מיסב – מתעטף ומברך. אם עשה בן – הרי הוא כמלאכי השרת!

[דף נ"ו ע"ב]

מה טעמא? (ישעיה נ) **בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו.**

הדרן עלך שלשה שאכלו

פֶּרֶק שְׁמִינִי

אֵלּוּ דְבָרִים שְׁבִין בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל בְּפִעֻדָּה. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מְכַרְךָ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כֵּן מְכַרְךָ עַל הַיּוֹם. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְכַרְךָ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כֵּן מְכַרְךָ עַל הַיּוֹם.

גמרא מַה טַּעְמָהוֹן דְּבֵית שְׁמַאי? שֶׁהַקְדוּשַׁת הַיּוֹם גְּרָמָה לֵינּוּ שְׁיִבּוֹא, וְכֵּן נִתְחַיֵּב בְּקְדוּשַׁת הַיּוֹם עַד שְׁלֹא בָּא הַיּוֹם. מַה טַּעְמָהוֹן דְּבֵית הַלֵּל? שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לְקְדוּשַׁת הַיּוֹם שֶׁתֵּאָמֵר. דְּכָר אַחַר: הַיּוֹם – תְּדִיר, וְקְדוּשָׁה – אֵינָה תְּדִירָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִדְּבָרֵי שְׁנִינְהוּ, יוֹן וְהַבְּדֵלָה – הַיּוֹם קוֹדֵם. כְּלוּם טַעְמָהוֹן דְּבֵית שְׁמַאי, אֲלֵּא שֶׁקְדוּשַׁת הַיּוֹם גְּרָמָה לֵינּוּ שְׁיִבּוֹא, וְכֵּן הוֹאִיל וְלֹא אֲבָדְלָה גְּרָמָה לֵינּוּ שְׁיִבּוֹא – הַיּוֹם קוֹדֵם.

כְּלוּם טַעְמָהוֹן דְּבֵית הַלֵּל, אֲלֵּא שֶׁהַיּוֹם תְּדִיר וְקְדוּשָׁה אֵינָה תְּדִירָה, וְכֵּן הוֹאִיל וְהַיּוֹם תְּדִיר, וְאֲבָדְלָה אֵינָה תְּדִירָה – הַיּוֹם קוֹדֵם.

אָמַר רַבִּי מִנְּא: מִדְּבָרֵי שְׁנִינְהוּ, יוֹן וְאֲבָדְלָה – אֲבָדְלָה קוֹדֶמֶת. כְּלוּם טַעְמָהוֹן דְּבֵית שְׁמַאי, אֲלֵּא שֶׁכֶּבֶר נִתְחַיֵּב בְּקְדוּשַׁת הַיּוֹם עַד שְׁלֹא בָּא הַיּוֹם. וְכֵּן הוֹאִיל וְנִתְחַיֵּב בְּהַבְּדֵלָה עַד שְׁלֹא בָּא הַיּוֹם – אֲבָדְלָה קוֹדֶמֶת.

כְּלוּם טַעְמָהוֹן דְּבֵית הַלֵּל, אֲלֵּא שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לְקְדוּשַׁת הַיּוֹם שֶׁתֵּאָמֵר, וְכֵּן הוֹאִיל וְאֵין הַיּוֹם גּוֹרֵם לְאֲבָדְלָה שֶׁתֵּאָמֵר – אֲבָדְלָה קוֹדֶמֶת!

אָמַר רַבִּי זְעִירָא: מִדְּבָרֵי שְׁנִינְהוּ מְבַדְּלִין בְּלֹא יוֹן וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֲלֵּא בֵּינּוּ. הִיא דְעֵמִיָּה דְּרַבִּי זְעִירָא. דְּרַבִּי זְעִירָא אָמַר: מְבַדְּלִין עַל הַשֶּׁבֶר, וְאֲזִלִּין מִן אֶתֶר לְאֶתֶר מִשּׁוּם קְדוּשָׁה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי נְהִיגִין תַּפּוּן, בְּמִקּוּם שְׁאִין יוֹן – שְׁלִיחַ צִיּוּר עוֹזֵב לְפָנֵי הַמִּיבָּה וְאוֹמֵר בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין שֶׁבַע וְחוֹתֵם בְּמִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְאֵת יוֹם הַשַּׁבָּת.

וְקָשְׂיָא עַל דְּבֵית שְׁמַאי, בְּלִילֵי שַׁבָּת,

[דף נ"ז ע"א]

הִיךְ עֵבִידָה? הִיךְ יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת וְחֻשְׁכָּה לִילֵי שַׁבָּת וְאֵין שֵׁם אֲלֵּא אוֹתוֹ הַכּוֹס, אֵת אָמַר מַנְיָחוּ לְאַחַר הַפּוּזוֹן, וּמִשְׁלָשֵׁל בְּלֵם עָלָיו.

מַה נִּפְשָׁה, יְכַרְךָ עַל הַיּוֹם – הַפּוּזוֹן קוֹדֵם. יְכַרְךָ עַל הַפּוּזוֹן – הַיּוֹם קוֹדֵם. יְכַרְךָ עַל הַיּוֹם – הַיּוֹם קוֹדֵם! נִשְׁמַעֲינָה מִן הַדָּא: בָּא לְהוֹן יוֹן אַחַר הַפּוּזוֹן וְאֵין שֵׁם אֲלֵּא אוֹתוֹ הַכּוֹס, אָמַר רַבִּי בָּא: עַל יְדֵי שֶׁהוּא בְּרַכָּה קְטָנָה, שְׁמַא יִשְׁבַּח וְיִשְׁתַּחֲוֶה. בְּרַם הַכָּא, מִכִּיּוֹן שֶׁהוּא מְשַׁלְּשָׁה עַל יְדֵי הַכּוֹס – אֵינוֹ שֶׁבַח. בִּיצַד יַעֲשֶׂוּ עַל דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי? יְכַרְךָ עַל הַפּוּזוֹן תְּחִילָה, וְאַחַר כֵּן מְכַרְךָ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כֵּן עַל הַיּוֹם.

וְקָשְׂיָא עַל דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הִיךְ עֵבִידָה? הִיךְ יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל בְּשַׁבָּת, וְחֻשְׁכָּה מוֹצְאֵי שַׁבָּת וְאֵין שֵׁם אֲלֵּא אוֹתוֹ הַכּוֹס, אֵת אָמַר מַנְיָחוּ לְאַחַר הַפּוּזוֹן, וּמִשְׁלָשֵׁל כּוֹזֵן עָלָיו, מַה נִּפְשָׁה, יְכַרְךָ עַל הַפּוּזוֹן – הַנֵּר קוֹדֵם. יְכַרְךָ עַל הַנֵּר – יוֹן קוֹדֵם. יְכַרְךָ עַל הַיּוֹם – הַפּוּזוֹן קוֹדֵם!

נשמענה מן הדא: אמר רבי יהודה: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על ברכת המזון – שהיא בתחילה, ולא על הבדלה – שהיא בפוף. על מה נחלקו? על הנר ועל המשמים. שבית שמאי אומרים: בשמים ואחר כך נר. ובית הלל אומרים: מאור ואחר כך בשמים.

רבא ורב יהודה: הלכה כמי שהיא אומר: בשמים ואחר כך נר. כיצד יעשה על דברי בית הלל? יברך על

[דף נ"ז ע"ב]

המזון תחילה, ואחר כך יברך על המזון, ואחר כך על הנר.

יום טוב שחל להיות במוצאי שבת, רבי יוחנן אומר: יקנ"ה, יין, קידוש, נר, הבדלה.

הנין בר בא אמר בשם רב: יין, קידוש, נר, הבדלה, סוכה וזמן. רבי חנינא אומר: ינה"ק. שמואל אומר פהדא דרבי חנינא. דאמר רבי אחא בשם רבי יהושע בן לוי: מלך יוצא ושלטון נכנס – מלזין את המלך, ואחר כך מכניסין את השלטון.

לוי אומר: נה"ק. מסתברא דלוי אומר מעין שניהם.

אמר רבי יעירא, בעיא קומי רבי יוסי: היך עבדין עובדא? אמר ליה: פרב וברבי יוחנן. וכן נפק עובדא פרב וברבי יוחנן. ורבי אבהו פד הוה אזיל לדרומה – הוה עבד פרבי חנינא. וכד הוה נחית לטבריא – הוה עבד פרבי יוחנן. דלא מפלג על פר נש באתריה.

על דעתיה דרבי חנינא ניהא. וקשיא על דרבי יוחנן, אילו בשאר ימות השנה – אינו מברך על הנר שלא יכבה? וכא מברך על הנר שלא יכבה!

מה עבד ליה רבי יוחנן? מפנין שיש לו יין – אין נרו כובה, ויברך על הנר בפוף! שלא לעקור זמן השבתות הבאות.

הלכה ב'

מתני' בית שמאי אומרים: נוטלין לידים, ואחר כך מוזגין את הכוס. ובית הלל אומרים: מוזגין את הכוס תחילה, ואחר כך נוטלין לידים.

[דף נ"ח ע"א]

מה טעמהון דבית שמאי? שלא יטמאו משקין שבאחורי הכוס מידי, ויהזרו ויטמאו את הכוס. מה טעמהון דבית הלל? לעולם אחורי הכוס טמאין. דבר אחר: אין גמילת ידים אלא סמוך לברכה.

רבי ביבן בשם רבי יוחנן: אתיא דבית שמאי – פרבי יוסי, ודבית הלל – פרבי מאיר. דתנינן תמן: רבי מאיר אומר: לידים טמאות וטהורות. אמר רבי יוסי, לא אמרן אלא לידים טהורות בלבד.

רבי יוסי בשם רבי שבתאי, ורבי חייא בשם רבי שמעון בן לקיש: לחלה ולגמילת ידים – אדם מהלך ארבע מילי. רבי אבהו בשם רבי יוסי בי רבי חנינא: הדא דאמר לפניו, אכל לאתריו – אין מטריהין עליו.

שומרי גנות ופרדיסים מה את עבד להון? בלפניהן בלאחריהן? נשמעינה מן הדא: האשה

[דף נ"ח ע"ב]

יושבת וקוצה חלתה ערומה, מפני שהיא יכולה לכפות את עצמה. אבל לא האישה. והדא אשה לא בתוד הפית היא יושבת? ואת אמר אין מטריחין עליה. וכאן אין מטריחין עליו.

תני: מים שלפני המזון – רשות, ושל אחר המזון – חובה. אלא שבראשונים – נוטל ומפסיק, ובשניים – נוטל ואינו מפסיק.

מה הוא נוטל ומפסיק? רבי יעקב בר אחא אמר: נוטל ושונה. רבי שמואל בר יצחק אמר, בעי: נוטל ושונה, ואת אמרת רשות! אמר רבי יעקב בר אידי: על הראשונים – נאכל בשר חזיר. על השניים – יצאה אשה מביתה. ויש אומרים: שנהרגו עליה שלשה נפשות.

שמואל סלק לגבי רב, חמא יתיה אבל פהתם. אמר ליה: מהו בן? אמר ליה: איסתגניס אני.

רבי זעירא פד סליק להבא, חמא פהניא אכלין פהתם. אמר להון: הא אזילא תהיא, דרב ושמואל! אתא רבי יוסי בר בר פהנא בשם שמואל: נטילת ידים לחולין, ואין נטילת ידים לתרומה. רבי יוסי אומר: לתרומה ולחולין.

רבי יוסה בשם רבי הויה בר אשי, ורבי יונה ורבי הויה בר אשי בשם רב: נטילת ידים לתרומה – עד הפרק. ולחולין – עד קשרי אצבעותיו.

מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי אמר: מן דהוא אכל עם סבי, ולא משטף ידיו עד הפרק – לא תהו אכל עימיה. רב הונא אמר: אין נטילת ידים אלא לפת בלבד.

תני רבי הושעאי: פל דבר שיש בו לכלוף משקה. רבי זעירא אמר: אפילו מקצין תורמוסין – תהו נטל ידיו. רב אמר: נטל ידיו בשחרית – אין מטריחין עליו בין הערבום. רבי אבינא מפמד להפריה: הן דאתון משבחי

[דף נ"ט ע"א]

מיסתהון נסבין ידיכון, ומתני על כל יומא.

רבי זעירא סליק גביה רבי אבהו לקטרין. אשכחיה, אמר אזל למיכול. והב ליה עגולה דקצי. אמר ליה: סב בריד! אמר ליה: בעל הפית יודע כהו של כפרו! מן דאכלון, אמר ליה: סב בריד! אמר ליה: חכים רבי לרב הונא אנשא רבא, והוא תהו אמר: הפותח – הוא הותם.

מתניתא פליגא על רב הונא! דתני: סדר נטילת ידים, עד חמשא – מתחילין מן הגדול. יותר מיפן – מתחילין מן הקטן. באמצע המזון – מתחילין מן הגדול. לאחר המזון – מתחילין מן הפקד. לא שיתקין עצמו לברכה! אין תימר: הפותח הוא הותם – כבר מתוקן הוא! אמר רבי יצחק: תיפתר, באילין דתהו עליו מיטעין מיטעין, ולא ידעין מה מכרכה.

מתני' בית שמאי אומרים: מקננת ידיו במפה ומניחה על השלחן. ובית הלל אומרים: על הכסת.

גמרא מתניתא – בשלחן של שיש ושל פרוקים שאינו מקבל טומאה.

מה טעמון דבית שמאי? שלא יטמאו משקין שבמפה מן הכסת, ויהוו ויטמאו את ידיו.

ומה טעמון דבית הלל? לעולם ספק משקין לידים – טהור.

[דף נ"ט ע"ב]

דבר אחר: אין ידים להולין.

ובבית שמאי יש ידים להולין? תיפתר או פרבי שמעון בן אלעזר, או פרבי אלעזר בי רבי צדוק. פרבי שמעון בן אלעזר, דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: ה'ידים' – תחילה להולין, ושניות לתרומה.

או פרבי אלעזר בי רבי צדוק, דתנינן תמן: הולין שנעשו על גבי הקודש – הרי אילו להולין. רבי אלעזר בי רבי צדוק אומר: הרי אילו בתרומה לטמא שנים ולפסול אחד.

תמן תנינן: הפך שמן טהור, גטמא, וירד וטבל – בית שמאי אומרים: אף על פי מנפח – טהור. ובית הלל אומרים: כדי סיכת אבר קטן.

ואם היה שמן טמא מתחילתו – בית שמאי אומרים: כדי סיכת אבר קטן. ובית הלל אומרים: משקה מופח. רבי יהודה אומר משום בית הלל: מופח ומטפה.

מחלפא שיטהוון דבית הלל! תמן אמרין: טמא. והכא אמרין: טהור! תמן – בעינו הוא, והכא – בלוע במפה הוא.

הלכה ד'

מתני' בית שמאי אומרים: מכבדין את הבית.

[דף ס' ע"א]

ואחר כך נזמלין לידים. ובית הלל אומרים: נזמלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית. מה טעמהוון דבית שמאי? מפני אובדן אוכלין. ומה טעמהוון דבית הלל? אם השמש פיקח – הרי זה מעביר פירויון פחות מפניות, ונזמלין לידים, ואחר כך מכבדין את הבית.

הלכה ה'

מתני' בית שמאי אומרים: גר ומזון, בשמים והבדלה. ובית הלל אומרים: גר ובשמים ומזון והבדלה. בית שמאי אומרים: "שפרא מאור האש". ובית הלל אומרים: "בורא מאורי האש".

גמרא תני: אמר רבי יהודה: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המזון – שהיא בתחילה, ועל הבדלה – שהיא בפוף. ועל מה נחלקו? על המאור ועל הבשמים. שבית שמאי אומרים: בשמים

ומאור. ובית הלל אומרים: מאור ובשמים. רבי בא ורב יהודה בשם רב: הלכה כדברי מי שאומר: בשמים ואחר כך מאור.

בית שמאי אומרים: כוס בימינו, ושמן ערב בשמאלו. ואמר על הכוס, ואחר כך אומר על שמן ערב. בית הלל אומרים: שמן ערב בימינו, וכוס בשמאלו. ואומר על שמן ערב וטחו בראש השמש. אם היה שמש תלמיד חכם – טחו בכותל, שאין שכהו של תלמיד חכם להיות יוצא מבושם.

אבא בר בר חנה ורב הונא הוון יתבין אקלין, והיה רבי ועירא קאים משמש קומיהון. עלה [עלו] ומעין תרוניהון בחדא ידיה. אמר ליה אבא בר בר חנה: מה, ידיך הוריתא קמעין? וכעם עילוי אבוי. אמר ליה: לא מיסתד דאת רביע והוא קאים משמש. ועוד, דהוא פתן, ואמר שמואל: המשתמש בכהונה – מעלו את מיכל ליה? גזירה, דהוא רבע ואת קאים ומשמש תחתוי.

מניין המשתמש בכהונה מעל? רבי אחא בשם שמואל אמר: (עורא ח) **ואמרה אלהם אתם קדש לה' והבלים קדש**. מה בלים – המשתמש בהן מעל, אף המשתמש בכהנים – מעל.

פיסקא, בית שמאי אומרים שברא וכו'. על דעתהון דבית שמאי "אשר ברא פרי הגפן". על דעתיהון דבית הלל "בורא פרי הגפן" וין – מתחדש בכל שנה ושנה. האש – אינו מתחדש בכל שנה.

האש והפלאים, אף על פי שלא נבראו מששת ימי בראשית, אבל עלו במחשבה מששת ימי בראשית. הפלאים, ובני צבעון איה וענה, הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר (בראשית לו, כד). מהו ימים? רבי יהודה בן סימון אומר: המינים. ורבנן אמרין: הימים – תציו סום ותציו חמור.

[דף ס' ע"ב]

ואילו הן המינין? אמר רבי יהודה: כל שאנניו קטנות – אמו סום, ואביו חמור. גדולות – אמו חמורה, ואביו סום.

רבי מנא מפקד לאילין דנשיאה: אין בעיתון מיןבון מוליון, תהון זבנין אילין דאודניהון דסקיון שאמו סוסה ואביו חמור.

מה עשה צבעון וענה? זימן חמורה והעלה עליה סום זכר, ויצא מהן פרדה. אמר הקדוש ברוך הוא להם, אתם הבאתם לעולם דבר שהוא מוזקן, אף אני מביא על אותו האיש דבר שהוא מוזקן. מה עשה הקדוש ברוך הוא? זימן חכינה והעלה עליה תרדון ויצא מפנה חכרבר. מימיו לא יאמר לך אדם, שעקצו חכרבר והיה נשכו בלב שוטף והיהו שבועתו פרדה והיהו! ובלבד פרדה לבנה.

האש, רבי לוי בשם רבי בזירה [גזירה]: שלשים וישש שעות שימשה אותה האורה שנבראת ביום הראשון. שתיים עשרה בערב שבת, ושתיים עשרה בלילי שבת, ושתיים עשרה בשבת. והיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם ועד סופו. פיון שלא פסקה האורה – התחיל כל העולם כולו משורר, שנאמר (איוב לו, ג): **תחת כל השמים ישרהו, למי שאורו על בנפות הארץ**. פיון שיצאת שבת – התחיל משמש החושך וכו', ונתירא אדם ואמר: אלו הוא שכתב בו (בראשית ג): **הוא ישופך ראש**

ואתה תשופנו עקב, שמוא בא לנשכני, ואמר אך חשך ישופני (תהילים קלט). אמר רבי לוי: באותה שעה זימן לו הקדוש ברוך הוא שני רעפין והקישן זה לזה ויצא מהן האור. הדיא הוא דכתיב (שם): ולילה אור בעדני. ובידך עליה "בורא מאורי האש". שמואל אמר: לפיכך מברכין על האש במוצאי שבתות שהיא תחילת ברייתה.

רב הונא בשם רבי אבהו בשם רבי יוחנן: אף במוצאי יום הכיפורים – מברך עליה, שפכר שבת האור כל אותו היום.

הלכה ו'

מתני' אין מברכין על הנר ועל הבשמים של גוים, ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים, ועל הנר ועל הבשמים שלפני עבודה זרה. ואין מברכין על הנר עד שיאזינו לאורו.

גמרא תנא רבי יעקב קומי רבי ירמיה: מברכין על הבשמים של גוים. מהו פליגי? קיומונה במעשיו לפני הנותן.

עשית, אף על פי שלא בכתה – מברכין עליה. נר בתוך חיקו או בתוך פנים, או בתוך ספקלריא, רואה את השלחבת ואינו משתמש לאורה, משתמש לאורה ואינו רואה את השלחבת – לעולם אין מברכין עליה עד שיהא רואה את השלחבת ומשתמש לאורה.

המשה דברים נאמרו בנחלת, והמשה בשלחבת. נחלת של הקדוש – מועלין

[דף ס"א ע"א]

בה. והשלחבת – לא נהנין ולא מועלין. נחלת של עבודה זרה – אסורה, ושלחבת – מותרת. המודר הנאה מחבירו – אסור בגחלתו, ומותר בשלחבתו. המוציא את הנחלת לרשות הרבים – חייב, והשלחבת – פטור. מברכים על השלחבת, ואין מברכין על הנחלת. רבי חייא בר אשי בשם רב: אם היו גחלים לוחשות – מברכין. רבי יוחנן דקרציון בשם רבי נחום בר סימאי: בלבד הנקמפת.

תני: גוי שהדליק מישראל, וישראל שהדליק מגוי. ניהא גוי שהדליק מישראל. מעתה, אפילו גוי מגוי! אשפח תני: גוי מגוי – אין מברכין!

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מבוי שכולו גוים, וישראל אחד דר בתוכו, ויצא משם האור – מברכין עליה בשביל אותו ישראל ששם.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: אין מברכין לא על הבשמים של לילי שבת במכריא, ולא על הבשמים של מוצאי שבת בציפורין, ולא על הנר ולא על הבשמים של אור ערב שבת בציפורין, שאינן עשויין אלא לדבר אחר.

ולא על הנר והבשמים של מתים. רבי חזקיה ורבי יעקב בר אהא בשם רבי יוסי בי רבי חנינא: הדיא דאת אמר – בנתונים למעלה מימטתו של מת. אכל אם היו נתונים לפני מטתו של מת – מברכין. אני אומר: לכבוד החיים הן עשויין.

ולא על הנר ולא על הבשמים של עבודה זרה. ולא, היא של גוים, היא של עבודה זרה? תיפתר: בעבודה זרה של ישראל.

אין מברכין על הנר עד שיאזתו לאורו. דרש רבי זעירא בריה דרבי אבהו: (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב, ואחר כך, ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. אמר רבי ברכיה: כך דרשו שני גדולי עולם, רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. ויבדל אלהים, אבדלה ודאי.

רבי יהודה בי רבי סימון אמר: הבדילו לו. ורבנן אמרין: הבדילו לצדיקים לעתיד לבוא. משלו, משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שני איסטריטיגין, זה אמר: אני משמש ביום, וזה אמר: אני משמש ביום. קרא לראשון, ואמר לו: פלוני היום יהא תחומך. קרא לשני, ואמר לו: פלוני הלילה יהא תחומך. הדיא הוא דכתיב: ויקרא אלהים לאור יום וגו'. לאור אמר לו, היום יהא תחומך. ולחשך אמר לו, הלילה יהא תחומך.

אמר רבי יוחנן: הוא שאמר הקדוש ברוך הוא לאיוב (איוב לח): המימיה צוית בקר ידעתה השחר מקמו. ידעת אי זה מקומו של אור ששנת ימי בראשית איכן נגנו.

אמר רבי תנחומא: אנא אמרית טעמא, (ישעיה מה) יוצר אור ובורא חשך עשה שלום. משניצא – עושה שלום ביניהן.

אין מברכין על הנר עד שיאזתו לאורו. רב אמר: יאותו, ושמואל אמר: יעותו. מאן דמר יאותו, (בראשית לד) אף בזאת נאותה לכם. מאן דמר יעותו, לדעת לעות את יעף דבר (ישעיה ג, ד).

תמן תנינן: כיצד מעברין את הערים? רב אמר: מאברין, ושמואל אמר: מעברין. מאן דמר מאברין, מוסיפין לה אכר. מאן דאמר מעברין, באשה עוברת.

תמן תנינן: לפני אידיהן של גוים. רב אמר: עידיהן, ושמואל אמר: אידיהן. מאן דמר אידיהן – פי קרוב יום אידם (דברים לב). ומאן דמר עידיהן – ועדיהם המה בל יראו ובל ידעו למען יבשו (ישעיה מד). מאן מקיים שמואל טעמא דרב? ועידיהם המה, שהן עתידין לביש את עובדיהן ליום הדין.

אין

[דף ס"א ע"ב]

מברכין על הנר עד שיאזתו לאורו. רב יהודה בשם שמואל: כדי שיהו נשים מזות לאורו. אמר רבי יוחנן: כדי שתהא עינו רואה מה בפוס ומה בפערה. אמר רב חיננא: כדי שיהא יודע להכהין בין מטבע למטבע.

תני רבי אושעיא: אפילו מריקלין עשר על עשר – מברכין. רבי זעירא מקרב קמיה בוצינא. אמרין ליה תלמידיו: רבין מה אתה מחמיר עלינו? והתני רבי אושעיא: אפילו מריקלין עשר על עשר – מברכין!

מתני' מי שאכל, ושכח ולא בירך – בית שמאי אומר: יחזור למקומו ויברך. ובית הלל אומרים: יברך במקום שזנבר. ועד מתי מברך? עד כדי שיתאכל המזון שבמיעו.

גמרא רבי יוסטא בר שונם אומר: תריין אמורין, חד אמר טעמון דבית שמאי, וחד אמר טעמון דבית הלל. מאן דמר טעמון דבית שמאי, אילו שכח שם כים אכנים טובות ומרקליות, שפא לא היה חוזר ונמטל פיסו? אף הכא, יחזור למקומו ויברך! מאן דמר טעמון דבית הלל, אליו פועל עושה בראש תדקל או בתוף תבור, שפא מטריהין שייחזור למקומו ויברך? אלא מברך במקום שזנבר. אף הכא – מברך במקום שזנבר.

עד מתי הוא מברך? רבי הויה בשם שמואל: עד שיתעפל המזון במעיו. וחקמים אומרים: כל זמן שהוא צמא מחמת אותו סעודה. רבי יוחנן אומר: עד שיירעב.

הלכה ח'

מתני' בא להן זין אחר המזון, ואין שם אלא אותו הפוס – בית שמאי אומרים: מברך על הזין ואחר כך מברך על המזון. ובית הלל אומרים: מברך על המזון ואחר כך מברך על הזין.

עונין "אמן" אחר ישראל המברך, ואין עונין "אמן" אחר פותי מברך עד שישמע כל המברך.

גמרא אומר רבי בא: על ידי שהיא ברכה קטנה, שפא ישכח וישתה. ברם הכא שהיא משולשה על ידי הפוס – אינו שוכח. הא אחר ישראל – עונין אמן אף על פי שלא שמע! לא כן תני: שמע ולא ענה – יצא, ענה ולא שמע – לא יצא! הויה בריה דרב אומר: בשלא אכל עמוק פזית הכא מתניתא.

תני: שמע ולא ענה – יצא. ענה ולא שמע – לא יצא. רב בשם אבא בר חנה, ואית דאמרי לה: אבא בר חנה בשם רב: והוא שענה ראשי פרקים. רבי זעירא בעי: הי אינין ראשי פרקים? הללו יה הללו עבדי ה', הללו את שם ה'.

בעון קומי רבי הויה בר אבא: מנין שאם שמע ולא ענה – יצא? אומר: מן מה דאנן חמי רבנן רברביא עבדון בן, אינן קיימין בציבורא, דאילין אמרין דין: ברוך הבא, ואילין אמרין: בשם ה'. ואילין ואילין יוצאין ידי חובתן.

תנא רב אושעיא: עונה הוא אדם "אמן" אפילו לא אכל, ואינו אומר "נברך שאכלנו משלו" אלא אם כן אכל.

תני: אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה ולא אמן חטופה. בן עזאי אומר: העונה אמן יתומה – יהיו בנתי יתומים. חטופה – יתחטפו שנותיו. קטופה –

[דף ס"ב ע"א]

תקטף נשמתו. ארוכה – מאריכין לו ימיו ושנותיו בטובה. אי זו היא אמן יתומה? אומר רב הונא: דין דיתבי [דתייב] למיברכה והוא ענה, ולא ידע למה הוא ענה.

תָּנָא: גוי שְׁבִירָךְ אֶת הַשֶּׁם – עוֹנֵין אַחֲרָיו "אָמוֹן". בּוֹתֵי הַמְּבָרָךְ בְּשֵׁם – אִין עוֹנֵין אַחֲרָיו "אָמוֹן".

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם: אִם בִּירְכָךְ גּוֹי – עֲנָה אַחֲרָיו "אָמוֹן", דְּכַתִּיב (דברים ט): בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים. גּוֹי אֲחֵךְ פָּנַע אֶת רַבִּי וְשִׁמְעָאֵל וְבִירְכּוֹ, אָמַר לִיה: פְּכַר מִיְלִתְךָ אֲמִירָה. פָּנַע אַחֲרֵינָא וְקִילְלוּ, אָמַר לִיה: פְּכַר מִיְלִתְךָ אֲמִירָה, אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו: רַבִּי! כְּמָה דְאֲמַרְתָּ לְהֵדִין אֲמַרְתָּ לְהֵדִין? אָמַר לוֹ: כֵּן כְּתִיב: אֲרִיךְ אַרְוֵר וּמְבָרְכִיךָ בְרוּךְ.

הֲדָרוּ עֲלֵה אִלּוּ דְבָרִים

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

הֲרוּאָה מְקוּם שְׁנַעְשֵׂוּ כּוּ נְסִים לְיִשְׂרָאֵל – אָמַר: "בְרוּךְ שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבּוֹתֵינוּ בְּמְקוּם הַזֶּה". מְקוּם שְׁנַעְקָרָה מִמְּנוּ עֲבוּדָה זָרָה – אָמַר: "בְרוּךְ שֶׁעָקַר עֲבוּדָה זָרָה מֵאַרְצֵינוּ".

גְּמָרָא מִתְנַתִּין – בְּנְפִי וְיִשְׂרָאֵל, אֲכַל בְּנְפִי יְחִידִי שְׁנַעְשֵׂוּ לוֹ – אִינוּ צְרִיךְ לְכַרְךָ. מַהוּ שִׁיבְרָךְ אָדָם עַל נְפִי אֲבִיו וְעַל נְפִי רַבּוֹ? וְאִם הִיא אָדָם מְסִיִּים, כְּגוֹן יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה וְחִבְרִי, וְאָדָם שֶׁנִּקְדַּשׁ בּוֹ שֵׁם שְׁמַיִם, כְּגוֹן הַנְּנִיָּה מִיִּשְׂאֵל וְעֲזַרְיָה, וְנְפִי שְׁבָטִים, מַהוּ שִׁיבְרָךְ? מַאֲן דְאָמַר: כָּל שְׁבָט וְשְׁבָט אִיקְרִי "קְהֵל" – צְרִיךְ לְכַרְךָ. מַאֲן דְאָמַר: כָּל הַשְּׁבָטִים קְרוּיִין "קְהֵל" – אִין צְרִיךְ לְכַרְךָ.

הֲרוּאָה כְּבָל – צְרִיךְ לְכַרְךָ חֻמֵּשׁ בְּרֻכּוֹת. רְאָה פֶּרֶת – אָמַר: "בְרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרָאשִׁית". רְאָה

[דף ס"ב ע"ב]

מְרַקְוִילִים – אָמַר: "בְרוּךְ אֲרֵךְ אַפְסִים". רְאָה בֵיתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר – אָמַר: "בְרוּךְ שֶׁהִתְרִיב בֵּיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע". רְאָה מְקוּם כְּבִשָּׁן הָאֵשׁ וְגוֹב אֲרִיּוֹת – אָמַר: "בְרוּךְ שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבּוֹתֵינוּ בְּמְקוּם הַזֶּה". רְאָה מְקוּם שְׁנוּטְלִין מִמְּנוּ עַפְר – אָמַר: "בְרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, בְרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם". רְאָה כְּבָל – אָמַר: "וְטַאטַא תִּיהָ בְּמַטַּאטַא הַשְּׂמַד".

רַבִּי זְעִירָא וְרַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם רַבִּי: כָּל בְּרַכָּה שְׂאִין עָמָה "מְלַכּוֹת" – אִינָה בְּרַכָּה. אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא: אֲנָא אָמַר טַעְמָא, (תהילים קמח) אַרְוּמַמְךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ. רַב אָמַר: צְרִיךְ לוֹמַר "אַתָּה". וְשִׁמְעוֹאֵל אָמַר: אִינוּ צְרִיךְ לוֹמַר "אַתָּה".

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יוֹנְתָן אֲזִלִּין מִיעֵבַד שְׁלֵמָא בְּאִילִין קְרִייתָא דְדְרוּמָה. עֲלוּן לְחַד אַתְר וְאַשְׁכְּחִין לְחַזְנָא דְאָמַר: "הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא הַאֲבִיר וְהַאֲמִיץ", וְשִׁיתְקוּ אוֹתוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אִין לָךְ רְשׁוּת לְהוֹסִיף עַל מַטְבַּע שְׁטַבְעוֹ חֻמֵּים בְּבְרַכּוֹת.

רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי: (איוב לו, כג) שְׂדֵי לֹא מִצְאָנְהוּ שִׁגְיָא כַח – לֹא מִצְיֵנוּ כְּהוּ וְגִבּוֹרְתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: (שם, ט) הַיִּסְפָּר לוֹ כִּי אֲדַבֵּר כִּי אָמַר אִישׁ כִּי יִבְלַע, אִם כֵּן אָדָם לְסַפֵּר גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – מִתְבַּלַּע מִן הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: (תהילים קלו) **מִי יַמְלֵל גְּבוּרוֹת ה', כַּגֹּזֵן אֲנִי וְחִבְרִי**. אָמַר רַבִּי אֲבוּן: **מִי יַמְלֵל גְּבוּרוֹת ה', תַּרְגָּם יַעֲקֹב כִּפְר נְכוּרֵיִיא בְּצוּר:** (תהילים סו) **לֵךְ דְּמִיָּה תַהֲלֵה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן, כְּמָא דְכוּלָּא – מִשְׁתַּוְקָא. לְמַרְגְּלִית דְּלִית לֵהּ מִימִי, כַּל שְׁמִשְׁבַּת בַּה – פְּגַמָּה.**

תַּנְי: הַפּוֹתַח בְּי״ד ה״א, וְהוֹתַם בְּי״ד ה״א – הָרִי זֶה חֲכָם. בְּאַלְף לַמּוֹד, וְהוֹתַם בְּאַלְף לַמּוֹד – הָרִי זֶה בּוֹר. בְּאַלְף לַמּוֹד, וְהוֹתַם בְּי״ד ה״א – הָרִי זֶה בִּינוּנִי. בְּי״ד ה״א, וְהוֹתַם בְּאַלְף לַמּוֹד – הָרִי זֶה דֶרֶךְ אַחֲרָת.

הַמִּינוּן שְׁאַלּוּ אֶת רַבִּי שְׁמֵלָאִי: כִּמָּה אֵלוֹהוֹת בְּרָאוּ אֶת הָעוֹלָם? אָמַר לֵהּ: וְלִי אַתֶּם שׁוֹאֲלִין? לָכוּ וְשְׁאַלּוּ אֶת אֲדָם הָרֵאשׁוֹן, שְׁנָאמַר (דברים ד): **כִּי שָׂאֵל נָא לְיָמִים רֵאשֵׁנִים וְגו'.** אֲשֶׁר בְּרָאוּ אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ – אִין כְּתִיב כְּאֵן, אֲלָא: **לִמֵּן הַיּוֹם אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ.** אָמְרוּ לִיה: וְהַכְּתִיב (בראשית א, א): **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים: אָמַר לֵהּ: וְכִי בְרָאוּ כְּתִיב? אִין כְּתִיב אֲלָא: בְּרָא.**

אָמַר רַבִּי שְׁמֵלָאִי: כָּל מְקוֹם שֶׁפָּרְקוּ הַמִּינוּן – תְּשׁוּבְתֵן בְּצִדְדֵן.

הָזִרוּ וְשְׁאַלּוּ אוֹתוֹ: מָה אֶהְיֶן כְּתִיב: **נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵינוּ כְּדַמוֹתֵינוּ?** אָמַר לֵהּ: וַיִּבְרָאוּ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמֵם – אִין כְּתִיב כְּאֵן. אֲלָא: **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ.**

אָמְרוּ לוֹ תְּלַמִּידָיו: לָאֵלוּ דְחִיתָה בְּקַנְהָ, לָנוּ מָה אַתָּה מְשִׁיב? אָמַר לֵהּ: לְשַׁעֲבַר – אָדָם נִבְרָא מִן הַעֵפֶר, וְהוּא נִבְרָא מִן הָאָדָם. מֵאָדָם וְאֵילֵךְ – **בְּצַלְמֵינוּ כְּדַמוֹתֵינוּ** אִי אֶפְשָׁר לְאִישׁ בְּלֹא אִשָּׁה, וְאִי אֶפְשָׁר לְאִשָּׁה בְּלֹא אִישׁ, אִי אֶפְשָׁר לְשַׁנְיָהוּן בְּלֹא שְׂכִינָה.

וְהָזִרוּ וְשְׁאַלּוּ אוֹתוֹ: מָה הָהֵן דְּכְתִיב (יהושע כב, כב): **אֵל אֱלֹהִים ה' אֵל אֱלֹהִים ה' הוּא יוֹדֵעַ.** אָמַר לֵהּ: הֵם יוֹדְעִים – אִין כְּתִיב כְּאֵן, אֲלָא: **הוּא יוֹדֵעַ כְּתִיב.**

אָמְרוּ לוֹ תְּלַמִּידָיו: רַבִּי לָאֵלוּ דְחִיתָ בְּקַנְהָ, לָנוּ מָה אַתָּה מְשִׁיב? אָמַר לֵהּ: שְׁלִשְׁתָּן – שֵׁם אֶחָד! כְּאִינֵשׁ דְּאָמַר: בְּסִילִיּוּם קִיסַר אַנְשִׁתָּוּם.

הָזִרוּ וְשְׁאַלּוּ אוֹתוֹ: מָהוּ דְכְתִיב (תהילים ג): **אֵל אֱלֹהִים ה' דְּבַר וַיִּקְרָא אָרֶץ?** אָמַר לֵהּ: וְכִי דִיבְרוּ, וַיִּקְרָאוּ, כְּתִיב כְּאֵן? אִין כְּתִיב אֲלָא: **דְּבַר, וַיִּקְרָא אָרֶץ.** אָמְרוּ לוֹ תְּלַמִּידָיו: רַבִּי לָאֵלוּ דְחִיתָ בְּקַנְהָ, וְלָנוּ מָה אַתָּה מְשִׁיב? אָמַר לֵהּ: שְׁלִשְׁתָּן – שֵׁם אֶחָד! כְּאִינֵשׁ דְּאָמַר: אוּמְנָן, בְּנִינִי, אַרְבִּיטְמָנָן.

הָזִרוּ וְשְׁאַלּוּ אוֹתוֹ: מָהוּ דְכְתִיב (יהושע כד): **כִּי אֱלֹהִים קָדוּשִׁים הוּא?** אָמַר לֵהּ: קְדוּשִׁים הֵמָּה – אִין כְּתִיב כְּאֵן, אֲלָא, הוּא, אֵל קְנוֹא הוּא. אָמְרוּ לוֹ תְּלַמִּידָיו: רַבִּי לָאֵלוּ דְחִיתָ בְּקַנְהָ, וְלָנוּ מָה אַתָּה מְשִׁיב? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: קְדוּשׁ כְּכָל מִינֵי קְדוּשׁוֹת.

דְּאָמַר רַב יוֹזֵן בְּשֵׁם רַבִּי אֶחָא: הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא – דְּרַבּוּ בְּקְדוּשָׁה, דִּיבּוּרוּ בְּקְדוּשָׁה, וַיִּשׁוּבוּ בְּקְדוּשָׁה, חִשִּׁיפַת זְרוּעוֹ בְּקְדוּשָׁה. אֱלֹהִים נוֹרָא וְאֲדִיר בְּקְדוּשָׁה.

דְּרַבּוּ בְּקְדוּשָׁה – (תהילים צ) **אֱלֹהִים בְּקְדוּשׁ דְּרַבְּדָּ.** הִילִיכּוּ בְּקְדוּשָׁה – (תהילים סו) **הִלִּיכּוֹת אֵלֵי מַלְכֵי בְּקְדוּשׁ.** מוֹשְׁבּוּ בְּקְדוּשָׁה – (תהילים מו) **אֱלֹהִים יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא קְדוּשׁוֹ.** דִּיבּוּרוּ בְּקְדוּשָׁה – (תהילים סו)

אלהים דבר. השיפת זרעו בקדושה – (ישעיה נב) **חשף ה' את זרוע קדשו.** נזרא ואדיר בקדושה – (שמות טו) **מי במכה נאדר בקדש.**

חזרו ושאלו אותו: מה אהן דכתיב (דברים ד) **מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו?** אמר להן: פה' אלהינו בכל קראינו אליהם – אין פתיב פאן, אלא: **בכל קראנו אליו.**

אמרו לו תלמידיו: רבנו! לאלו דהית בקנה, לנו מה אתה משיב? אמר להן: קרוב בכל מיני קריבות! דאמר רבי פנחס בשם רב יהודה בר סימון: עבודה זרה – נראית קרובה, ואינה אלא רחוקה. מה מעמא? (ישעיה מז) **ישאחו על פתח יסבלהו וגו'.** סוף דבר, אלוהו עמו בפות, והוא צועק

דף ס"ג ע"א

עד שימות, ולא ישמע ולא ישיע מצרתו. אכל הקדוש ברוך הוא – נראה רחוק ואין קרוב ממנו! דאמר לוי: מהארץ ועד לקיע – מהלך חמש מאות שנה, ומרקיע לקיע – מהלך ת"ק שנה, ועביו של רקיע – ת"ק שנה, וכן לכל רקיע ורקיע, ואמר רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי אבא סמוקה: אף טלפי החיות – מהלך חמש מאות שנה וחמש עשרה – מנין ישרה.

ראה כמה הוא גבוה מעולמו! ואדם נכנס לבית הכנסת, ועומד אחורי העמוד ומתפלל בלהישה, ותקדוש ברוך הוא מאזין את תפלתו שנאמר (שמואל א, א): **וחנה היא מדברת על לבה, רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע.** והאזין תקדוש ברוך הוא את תפילתה.

וכן כל בריותיו, שנאמר (תהילים קב) **תפלה לעני כי יעטף,** כאדם המשיח באזון חבירו והוא שומע. וכי יש לה אלוה קרוב מזה שהוא קרוב לבריותיו כפה לאזון?

רבי יודן בשם רבי יצחק אמר בה ארבע שימין: בשר ודם יש לו פטרונו. אמרו לו: "נתפס בן ביתד"! אמר להן: "אני מקיים עליו". אמרו לו: "הרי יוצא לידון"! אמר להן: "אני מקיים עליו". אמרו לו: "הרי הוא יוצא ליתלות"! היכן הוא ואיכן פטרונו? אכל הקדוש ברוך הוא הציל את משה מהרב פרעה, הדיא הוא דכתיב (שמות יז): **ויצלני מחרב פרעה.**

אמר רבי ינאי: כתיב (שמות ב) **ויברח משה מפני פרעה.** ואיפשר לכשר ודם לברוח מן המלכות? אלא בשעה שתפס פרעה את משה, הייבו להתיו את ראשו, וקחת החרב מעל צוארו של משה, ונשברה. הדיא הוא דכתיב (שיר השירים ו): **צוארך כמגדל השן,** זה צוארו של משה.

רבי אמר רבי אביתר, ולא עוד, אלא שנתנו החרב מעל צוארו של משה על צוארו של קוסנתירו והרגתו! הדיא הוא דכתיב (שמות יח): **ויצלני מחרב פרעה.** לי – הציל, וקוסנתר – נהרג.

רבי ברכיה קרא עליו (משלי כא): **כפר לצדיק רשע.** רבי אבון קרא עליו (משלי יא): **צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו.**

תני בר קפרא: מלאך ירד ונדמה להן כדמות משה, ותפסו את המלאך וברח משה.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: בְּשַׁעַר שֶׁבֶרַח מוֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲה – נִעְשָׂו כָּל אוֹכְלוֹסִין שְׁלוֹ אֵילְמוּן, וּמִהוּן הַרְשִׁיק, וּמִהוּן סוּמִיּוּ. אָמַר לְאֵילְמוּן: "הֵיכָן הוּא מוֹשֶׁה?" וְלֹא הָיוּ מַדְבְּרִים. אָמַר לְהַרְשִׁים, וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין. אָמַר לְסוּמִיּוּ, וְלֹא הָיוּ רוֹאִין. הוּא שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְמוֹשֶׁה (שְׁמוֹת ד'): **מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי יִשׁוּם אֶלֶם וְגו'.** תַּמּוֹן קָמַת לָךְ, וְהִכָּא לִית אֲנָא קְאָיִם? הֲדָא הוּא דְכַתְיב (דברים ד'): **מִי בָה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאנוּ אֵלָיו.**

רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק, שִׁיטָה אוֹחֲרֵי: בְּשַׁר וְדָם יֵשׁ לוֹ פִטְרוּן. אָמְרוּ לוֹ: "הֲרֵי נִתְפַס בֶּן בֵּיתֶךָ!" אָמַר: "הֲרֵי אֲנִי מִתְקַיֵּים עָלָיו". אָמְרוּ לוֹ: "הֲרֵי יוֹצֵא לִידוּן!" אָמַר לָהֶן: "הֲרֵי אֲנִי מִתְקַיֵּים עָלָיו". אָמְרוּ לוֹ: "הֲרֵי הוּא מוֹשִׁלֵּךְ לְמוּסִים!" הֵיכָן הוּא וְהֵיכָן פִטְרוּנוֹ? אֲכָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֲצִיל אֶת יוֹנָה מִמְּוֵעֵי הַדְּגָה. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (יונה ג'): **וַיֹּאמֶר ה' לְדָג וַיִּקַּח אֶת יוֹנָה.**

רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר בְּשִׁיטָה אוֹחֲרֵי: הֲרֵי בְּשַׁר וְדָם יֵשׁ לוֹ פִטְרוּן. אָמְרוּ לוֹ: "נִתְפַס בֶּן בֵּיתֶךָ!" אָמַר לָהֶן: "הֲרֵינִי מִתְקַיֵּים תַּהֲמִיּוּ". אָמְרוּ לוֹ: "הֲרֵי הוּא יוֹצֵא לִידוּן!" אָמַר: "הֲרֵינִי מִתְקַיֵּים עָלָיו". אָמְרוּ לוֹ: "הֲרֵי הוּא מוֹשִׁלֵּךְ לְאִשׁ!" הֵיכָן הוּא וְהֵיכָן פִטְרוּנוֹ? אֲכָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ בֶן, הֲצִיל לְחַנְנִיָּה מִיַּשְׁבָּל וְעוֹזְרִיָּה מִכַּבְּשָׁן הָאִשׁ. הֲדָא הוּא דְכַתְיב (דניאל ג'): **עֲנֵה נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָמַר בְּרִיד אֱלֹהֵהוּן דִּי שְׂדֵרְךָ מִיִּשְׁךָ וְעַבְדְךָ נְגוּ וְגוֹמֵר.**

רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר בְּהַ שִׁיטָה אוֹחֲרֵי: הֲרֵי בְּשַׁר וְדָם יֵשׁ לוֹ פִטְרוּן כּוּ. עַד "הֲרֵי הוּא מוֹשִׁלֵּךְ לְחַיִּיתוּ!" אֲכָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֲצִיל אֶת דְּנִיָּאל מִגּוֹב אַרְיֹות, הֲדָא הוּא דְכַתְיב (דניאל ג'): **אֱלֹהֵי שְׁלַח מַלְאָכָה וּסְגֵר פּוּם אַרְיֹותָא וְגוֹמֵר.**

רַבִּי יוֹדֵן אָמַר מִשְׁמִיָּה דִּידֵיהּ: בְּשַׁר וְדָם יֵשׁ לוֹ פִטְרוּן. אִם בָּאת לוֹ עַת צָרָה – אֵינּוּ נִכְנָס אֲצִלוּ פְתָאוּם, אֲלֵא בָּא וְעַמְד לוֹ עַל פְתָחוֹ שֶׁל פִטְרוּנוֹ וְקוֹרָא לְעַבְדּוֹ אוֹ לְבֵן בֵּיתוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: "אִישׁ פְּלוֹנִי עוֹמֵד עַל פְתָח חֲצִירֶךָ!" שְׁמָא מִכְּנִיסוֹ וְשְׁמָא מִנִּיחוֹ. אֲכָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ בֶן. אִם בָּאת עַל אָדָם צָרָה, לֹא יִצְוּחַ לֹא לְמִיכָאֵל וְלֹא לְגַבְרִיאֵל, אֲלֵא לִי יִצְוּחַ, וְאֲנִי עוֹנֵה לוֹ מִיָּד! הֲדָא הוּא דְכַתְיב (יואל ג'): **כָּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' – יִמְלֹט.**

אָמַר רַבִּי פִינְחָס: עוֹבְדָא תְּוָה בְּרַב דְתוּה עֵייל מִחֲמַתָּה דְמִיבְרִיא. פִּנְעִין בֵּיה רּוֹמָאֵי, אָמְרוּן לֵיה: מִן דְּמֵאן אַתָּה? אָמַר לוֹן: מִן דְּסוֹפִיִינּוּם וּפְנִינָה. בְּרַמְשָׁא אֶתוּ לְגַבִּיָּה, אָמְרוּן לֵיה: עַד אִימְתִי אַתָּה מְקַיִים עִם אֵילִין יְהוּדָאִי? אָמַר לוֹן: לְמָה? אָמְרוּן לֵיה: פִּנְעִין בְּהַד, אָמְרוּן לֵיה יְהוּדָאִי, וְאָמְרוּן לֵיה: מִן דְּמֵאן אַתָּה? אָמַר לוֹן: דְּסוֹפִיִינּוּם. אָמַר לוֹן: וּמָה עַבְדְתוֹן לֵיה? אָמַר לֵיה: דִּין לֵיה פִּנְיָן יְתִיָּה. אָמַר לוֹן: יָאוּת עַבְדִּיתוֹן? וּמָה מִי שְׁהוּא נְתִלָּה בְּבְשַׁר וְדָם – נִיצוּל, מִי שְׁהוּא נְתִלָּה בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – לֹא כָּל שְׁכָן? הֲדָא הוּא דְכַתְיב: **כָּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' – יִמְלֹט.**

אָמַר רַבִּי אֱלֶפְסֵנְדְרוּס: עוֹבְדָא בְּהַד אַרְכוּן דְתוּה שְׁמִיָּה אֱלֶפְסֵנְדְרוּס, וְתוּה קָיִים דִּיין חַד לִיסְמִים. אָמַר לֵיה: מָה שְׁמִךָ? אֱלֶפְסֵנְדְרוּס. אָמַר לֵיה אֱלֶפְסֵנְדְרוּס: פְּנָה אֱלֶפְסֵנְדְרִיאָה! וּמָה אִם מִי שְׁשָׁמוּ בְשֵׁם שְׁל בְּשַׁר וְדָם – הוּא נִיצוּל, מִי שְׁשָׁמוּ בְשָׁמוֹ שְׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – עַל אַחַת בְּמָה וּכְמוֹהּ: הֲדָא הוּא דְכַתְיב: **כָּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' – יִמְלֹט.**

רבי פינחס אמר בה תרמי, תדא בשם רבי זעירא, וחד בשם רבי תנחום בר חנילאי. רבי פינחס בשם רבי זעירא אמר: בשך ודם יש לו פטרוז. אם הטריח עליו ביותר – הוא אומר: אשכח פלן דקא מטרהא לי! אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא כל מה שאת מטריח עליו – הוא מקבלך. תדא הוא דכתיב (תהילים נח): **הַשֶּׁלֶךְ עַל ה' יִהְיֶה וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ.**

רבי פינחס בשם רבי תנחום בר חנילאי: בשך ודם יש לו פטרוז, וכאו שונאים ותפשו אותו על פתח חצירו של פטרוזו. עד דצווה ליה עד דהוא נפק, עברת חרבא על קדליה וקטלית יתיה. אבל הקדוש ברוך הוא הציל את יהושפט מהרב ארם, דכתיב: **וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט וְה' עֲזָרוֹ וַיְסִיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ.** מלמד שלא היה חסר אלא חיתוף הראש, ויסיתם אלהים ממנו.

רבי זעירא בריה דרבי אבהו, רבי אבהו בשם רבי אלעזר: (תהילים קמ) **אֲשָׁרֵי שָׂאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ** וגומר. מה כתיב בתריה? **עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ** וגומר. וכי מה ענין זה לזה? אלא מלך בשך ודם יש לו פטרוז, שולט באיפרכיא אחת ואינו שולט באיפרכיא אחרת. אפילו תימר קוזמוקלטור, שולט ביבשה, שפא שולט בים? אבל הקדוש ברוך הוא – שולט בים ושולט ביבשה! מציל בים מן המים,

[דף ס"ג ע"ב]

וכיבשה מן האש. הוא שהציל את משה – מהרב פרעה. הציל את יונה – ממעי הדגה. הנניח מישאל ועזריה – מכבשן האש. לדניאל – מבור אריות. תדא הוא דכתיב (תהילים קמ): **עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֵת הַיָּם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּם** וגומר.

אמר רבי תנחומאי: מעשה בספינה אחת של גוים שהיתה פורשת מים הגדול והיה בה תינוק אהד יהודי. עמד עליהם סער גדול בים, ועמד כל אהד ואהד מהם והתחיל נוטל יראתו בידו וקורא ולא הועיל כלום. פיון שראו שלא הועילו כלום, אמרו לאותו יהודי: בני, קום קרא אל אלהיך! ששמענו שהוא עונה אתכם בשאתם צועקים אליו, והוא גבור! מיד עמד התינוק בכל לבו וצעק, וקיבל ממנו הקדוש ברוך הוא תפילתו, ושתק הים.

פיון שינדרו ליבשה, ירדו כל אהד ואהד לקנות צרכיו. אמרו לו לאותו תינוק: לית את בעי מזבין לך כלום? אמר להון: מה אתון בעי מן ההון אכסניא עלובה? אמרו לו: את אכסניא עלובה? אינון אכסניא עלובה! אינון הכא, ומעוותהון בככל, ואינון הכא ומעוותהון ברומי, ואינון הכא ומעוותהון עמהון ולא מהנון להון כלום. אבל את, כל אהון דאת אזיל – אלקה עמו! תדא הוא דכתיב: **בַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאֵינוּ אֱלֹוֵי.**

רבי שמעון בן לקיש אמר: בשך ודם יש לו קרוב. אם היה עשיר – הוא מודה בו. ואם היה עני – כופר בו. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא אפילו ישראל נתונין בירידה התחתונה – הוא קורא אותם **אחי ורעי**. ומה טעם? **למען אחי ורעי** (תהילים קכב).

רבי אבון ורבי אהא ורבי שמעון בן לקיש: בשך ודם יש לו קרוב, אם היה פילוסופוס – הוא אומר: ההון פלן מתקרב לן. אבל הקדוש ברוך הוא קורא לכל ישראל קרובים, תדא הוא דכתיב (תהילים קמח): **וַיִּים קָרַן לַעֲמוֹ.**

פיסקא, מקום שנעקרה ממנו עבודה זרה אומר: "ברוך שעקר עבודה זרה מארצינו" כו'. מתניתא – בשנעקרה מכל מקומות ארץ ישראל, אבל אם נעקרה ממקום אחד – אומר: "ברוך שעקר עבודה זרה מן המקום הזה".

נעקרה ממקום אחד ונקבעה במקום אחר, מקום שניתנה בו – אומר: "ברוך ארץ אפים". ומקום שנעקרה ממנו – אומר: "ברוך שעקר עבודה זרה מן המקום הזה". ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, בשם שעקרתי אתה מן המקום הזה, בך תעקור אותה מן המקומות כולם, ותחזיר לב עובדיה לעבודה.

ולא נמצא מתפלל על עובדי עבודה זרה? תני, רבי ישמעאל בן גמליאל אומר: אף בחוזה לארץ צריך לומר בן? אמר רבי יוחנן: (קהלת ט) **כי מי אשר יחבר. יבחר בתיב. אל כל החיים יש בטחון.** שכל זמן שאדם חי – יש לו תקות. מת – אבדה תקנתו. מה מעמא? במות אדם רשע – תאבד תקוה (משלי יא).

תני, רבי יהודה אומר: שלשה דברים צריך אדם לומר בכל יום. "ברוך שלא עשאני גוי". "ברוך שלא עשאני בור". "ברוך שלא עשאני אשה". ברוך שלא עשאני גוי – שאין הגוים בלום, כל הגוים כאין נגדו (ישעיה טו). ברוך שלא עשאני בור – שאין בור ירא הטא. ברוך שלא עשאני אשה – שאין האשה מצווה על המצוות.

אמר רבי אחא: (קהלת ט) **כי מי יחבר וגו'.** אפילו אותם שפשטו ידיהן בזבול – יש להם בטחון. לקרבן אי אפשר – שפכר פשטו ידיהן בזבול, לרחקן אי אפשר – שעשו תשובה. עליהן הוא אומר (ירמיה נא): **וישנו שנת עולם ולא יקיצו.**

רבנן דקיסרין אמרי: קטני גוים וחילותי של נבוכדנצר – אין חיון ואין נידונין. עליהן הפתוב אומר: **וישנו שנת עולם וגו'.**

העובר לפני בתי עבודה זרה – אומר (משלי טו): **בית גאים יסח ה'.** רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי לוי: ראה אותם מוזבלין לעבודה זרה – אומר: **זבח לאלהים יחרם.**

הרוצה את הפושי, ואת הגיחור, ואת הלוקון ואת הכפיח ואת הננס – אומר: "ברוך משנה את הבריות". את הקטועי, ואת הפוקא, את מוכי שהיו – אומר: "ברוך דיין האמת". מתניתין – בשחיו שלמים ונשתנו, אבל אם היה בן ממעי אמו – אומר: "ברוך משנה את הבריות".

הרוצה אילנות נאים, וכני אדם נאים – אומר: "ברוך שבן ברא בריות נאות בעולמו". מעשה ברבן גמליאל שראה גויה אשה נאה ובירד עליה. לא בן אומר רבי זעירא בשם רבי יוסי בר חנינא, רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן: (דברים ו) **לא תחנם** – לא תתן עליהן חן! מה אמר? אבכקטא לא אמר, אלא שפך ברא בריות נאות בעולמו! שבן אפילו ראה גמל נאה, סוס נאה, חמור נאה – אומר: "ברוך שבברא בריות נאות בעולמו". זו דרכו של רבן גמליאל להקטבל בגושים? אלא דרך עקמומיתה היתה, בגון שהן פופסדם, והביט בה שלא בטובתו.

קרא הגבר – אומר: "ברוך חכם הרזים. (איוב לח) מי שת בשחות חכמה וגו'. אומר רבי לוי: בערכיא קורין לאימרא – יובלא. (יהושע ו) והיה במשך בקרן היובל. באפריקא קורין לנידה – גלמודה. (ישעיה טט) ואני שכולה וגלמודה. ברומי צוהוין לתרנגולא – שקוי. (איוב לח) או מי נתן לשכוי בינה.

הרואה אוכלוסין – אומר: "ברוך חכם הרזים". כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה – כך אין דעתן דומה זה לזה. בן זומא כשהיה רואה אוכלוסין בירושלים – אומר: "ברוך שברא כל אלו לשמיני". כמה יגע אדם הראשון עד שלא אכל פרוסה? חרש, זרע, ניבש, עיזר, קצר, עימר, דש, זרה, בירר, טחן, הרקיד, לש, וקיטף, ואפה, ואחר כך

[דף ס"ד ע"א]

אכל פרוסה. ואני עומד בשחרית ומוציא כל אלו לפני.

ראה כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא חלוק ללבוש. גזו וליבו, וניפס, וצבע, וטווה, וארג, כבס, ותפר, ואחר כך מוצא חלוק ללבוש. ואני עומד בשחרית ומוציא כל אלו מתוקן לפני. כמה בעלי אומניות משכימים ומעריכים! ואני עומד בשחרית ומוציא כל אלו לפני.

וכן היה בן זומא אומר: אורח רע מהו אומר? וכי מה אכלתי משל בעל הבית, וכי מה שתיתי משל בעל הבית? התיבה אחת אכלתי לו, כוס יין שתיתי לו, וכל טורח שטרח – לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו! אכל אורח טוב אומר: ברוך בעל הבית, וזכור בעל הבית לטובה. כמה יין הכיא לפני, כמה התיבות הכיא לפני, כמה טורח טרח לפני! כל מה שטרח – לא טרח אלא בשבילי! וכן הוא אומר (איוב לח): זכר בי תשגיא פעלו אשר שדרו אנשים.

הלכה ב'

מתני' על הויקים, ועל הזועות, ועל הכרקים, ועל הרעמים, ועל הרוחות – הוא אומר: "ברוך שכחו מלא עולם". על התרים, ועל הנבעות, ועל הפנים, ועל הנזרות, ועל המדברות – הוא אומר: "ברוך עושה כראשית".

רבי יהודה אומר: הרואה את הים הגדול – אומר: "ברוך שעשה את הים הגדול". בזמן שהוא רואה לפרכים.

על השמים ועל בשורות טובות – הוא אומר: "ברוך הטוב והמטיב". ועל שמועות הרעות – הוא אומר: "ברוך דיין האמת".

גמרא תני בר קפרא: מתריעין על הזועות. שמואל אמר: אין עבר ההן זיקא בכסיל – מהריב העולם. מתיבון לשמואל: ואנן חמיון ליה עבר! אמר להון: לית איפשר! או לעיל מינה, או לרע מינה.

שמואל אמר: הכים אנא בשקמי שמיא בשקמי נהרדעי קרתי, בר מן ההן זיקא לית אנא ידע מה הוא. וכי שמואל עלה לשמים? אלא על שם (איוב לח): מי יספר שחקים בחכמה.

אלהיו זכור לטוב שאל לרבי נהוריי: מפני מה באין ונעות לעולם? אמר ליה: בעון תרומה ומעשרות. כתוב אחד אומר (דברים יא): תמיד עיני ה' אלהיך בה. וכתוב אחר (תהילים קד): המביט לארץ ותתרעד וגע בהרים ויעשנו. הא כיצד יתקיימו שני בתוכי הללו? בשעה שישאל עושי רצונו של מקום, ומוציאין מעשרותיהן בתיקנן – תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, ואינה ניזוקת כלום. בשעה שאין ישראל עושי רצונו של מקום ואינן מוציאין מעשרותיהן בתיקנן – המביט לארץ ותתרעד.

אמר ליה: בני, היך, כך היא סברא דמילתא? אבל כך עיקרו של דבר: אלא בשעה שהקדוש ברוך הוא מביט בכתי תיטויות ובכתי קרקסיות יושבות בטח ושאנן ושלוח, ובית מקדשו חרב, הוא אפילו לעולמו להחריבו. הך הוא דכתיב (ירמיה כה, ל): שאג ושאג על נהו – בשביל נהו.

אמר רבי אחא: בעון משפב זכור. אמר הקדוש ברוך הוא: אתה זועעתה איכרך על דבר שאינו שלך, תיך שאני מועזע עולמי על אותו האיש. ורבנן אמרי: מפני הפחלוקת. ונסתם גיא הרי פי יגיע גי הרים אל אצל (וכריה יד, ח).

אמר רבי שמואל: אין רעש אלא הפסק מלכות. כמה דאת אמר (ירמיה נא): ותרעש הארץ ותחל. מפני מה? בי קמה על בבל מחשבות ה'.

אלהיו זכור לטוב שאל לרבי נהוריי: מפני מה ברא הקדוש ברוך הוא שקצים ורמשים בעולמו? אמר לו: לצורף נבראו! בשעה שהבריות חוטאין – הוא מביט בהן ואומר: מה אלו שאין בהן צורף – הרי אני מקיימן, אלו שיש בהן צורף – לא כל שפון? אמר ליה: עוד הן יש בהן צורף! זכוב – לצירעה. פשפש – לעלוקתה. נחש – לחפפית. שבלון – לחזיות. סממית – לעקרב.

פיסקא, על הברקים וכו'. רבי ירמיה ורבי זעירא בשם רב חסדאי: דיו פעם אחת בכל היום. אמר רבי יוסי: מה אגן קיימין? אם בטורדין – דיו

[דף ס"ד ע"ב] פעם אחת ביום. אם במפסקין – מברך על כל אחת ואחת!

היליה דרבי יוסי מן הדא: היה יושב בחנותו של בשם כל היום – אינו מברך אלא אחת. אבל אם היה נכנס ויוצא נכנס ויוצא – מברך על כל פעם ופעם. אתא אמר רבי אחא ורבי חנינא בשם רבי יוסי: אם בטורדין – דיו פעם אחת ביום. אי במפסקין – מברך על כל אחת ואחת.

היה יושב בבית הכפא או בבית ספיקריא, אם יכול לצאת ולברך בתוך כדי דיבור – יצא. ואם לאו – לא יצא.

רבי ירמיה בעי: היה יושב בתוך ביתו ערום, מהו שיעשה ביתו כמו מלבוש ויוצא ראשו חוץ לחלון ויברך? היה יושב במגדל ערום, מגדל מהו שיעשה לו כמין מלבוש ויוצא ראשו חוץ לחלון ויברך?

פיסקא, על הרחות מהו אומר? "ברוך שפחו מלא עולם". מתניתא – בשבאין בזעף. אבל שבאים בנחת – אומר: "ברוך עושה בראשית".

אמר רבי יהושע בן חנניה: בשעה שהרוח יוצא לעולם – תקדוש ברוך הוא משברו בקהרים ומרשלו בגבעות, ואומר לו: תן דעתך שלא תזיק בריותי מזה טעם? (ישעיה נז) **כי רוח מלפני יעטרף – משלהי ליה**. כמה דאת אמר (תהילים קמב): **בהתעטרף עלי רוחי**. כל כך למה? רבי הונא בשם רבי אחא: **ונשמות אני עשיתי** – בשביל נשמות שעשיתי.

אמר רבי הונא: בשלשה מקומות יצא הרוח שלא במשקל ובקיש להחריב את העולם כולו. אחת בימי יונה, ואחת בימי אליהו, ואחת בימי איוב. בימי יונה – (יונה א) **וה' הטיל רוח גדולה**. בימי איוב – (איוב א) **והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר וגו'**. בימי אליהו מניין? (מלכים א, יט) **והנה ה' עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים**. אמר רבי יודן בר שלום: נימר, אותו של איוב – בשבילו היה. ושל יונה – בשבילו היה. אין לך אלא של אליהו, שהיה קוסמיקון, **והנה ה' עובר וגו'**. ואחר כך רעש, ואחר הרעש אש, לא באש ה'.

פיסקא, **רבי יהודה אמר: הרוח את הים הגדול – אמר: 'ברוך שעשה את הים הגדול'. בזמן שרואהו לפרקים**. וכמה הוא פרק? אחד לשלשים יום. שמעון קמטריא שאל לרבי חייא בר בא: בגין דאנא חמור וסליק לירושלים בכל שנה, מהו שנקרע? אמר ליה: אם בתוך שלשים יום – אי אתה צריך לקרוע. לאחר שלשים יום – צריך אתה לקרוע.

רבי הונא, שמעון קמטריא בשם רבי שמואל בר נחמן: (שופטים יח, ז) **ויהונתן בן גרשם בן מנשה**. נון תלוי. אם זכה – בן משה. ואם לאו – בן מנשה.

חברייא בעון קומי רבי שמואל בר נחמן: פומר היה לעבודה זרה, והארירי מיים? אמר לון: על ידי שהיה עינו צרה בעבודה זרה שלו. ביצד היתה עינו רעה בעבודה זרה שלו? הוה בר נש אתא למיקרבה תור או אימר או גדי לעבודה זרה, ואמר ליה: פייסיה עליו והוא אמר ליה: מה זו מועילה לך? לא רואה, ולא שומעת, לא אוכלת, ולא שותה, לא מטיבה, ולא מריעה, ולא מדברת! אמר ליה: תייד, ומה נעביד? ואמר ליה: אזיל עביד ואייתי לי חד פינג דסולת, ואתקין עלוי עשר בעיני, ואתקין קומוי, והוא אכל מכל מה דאתי, ואנא מפייס לה עליה. מבין דאזיל ליה – הוה אכיל לון. זימנא תדא אתא חד בר פחין, אמר ליה בן. אמר ליה: אם אין מועילה כלום, את מה עביד תכא? אמר ליה: בגין תיי.

בין שעמד דוד המלך, שלח והביאו, אמר ליה: את בן בנו של אותו צדיק, ואת עובד עבודה זרה? אמר ליה: כך אני מקובל מבית אבי אבא: מכור עצמך לעבודה זרה ואל תצטרף לבריות. אמר ליה: חס ושלום, לא אמר בן אלא מכור עצמך לעבודה שהיא זרה לך ואל תצטרף לבריות! בין שראה דוד כך שהוא אוהב כמון, מה עשה? העמידו קומום על תיספרות שלו. תדא הוא דכתיב (דברי הימים א, כו): **ושבאל בן גרשום בן משה נגיד על האצרות**.

[דף ס"ה ע"א]

שבואל – ששב אל אל בכל לבו ובכל כחו. נגיד על האצרות – שמינהו על תיספרות שלו.

מתיבין לרבי שמואל בר נחמן: והא פתיב עד יום גלות הארץ! אמר לון: בין שמת דוד, עמד שלמה וחילף סנקליטין שלו, חזר לקלקלו הראשון. הדיא הוא דכתיב (מלכים א, יג, יא): **וַנְבִיא אֶחָד זָמַן יֵשֵׁב בְּבֵית אֵל יְגוֹי. אֲמַרְיִן: הוּא הָיָה.**

הרואה את החמה בתקופתה, ואת הלכנה בתקופתה, ואת הרקיע בטיהרו – אומר: "ברוך עושה בראשית". אמר רבי חינה: הדיא דתימר, בימות הגשמים בלבד לאחר שלשה ימים. הדיא הוא דכתיב (איוב לו): **וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר יְגוֹי.**

הרואה את הלכנה בהידושה – אומר: "ברוך מחדש חדשים". עד איכא? רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי: עד שתראה פחצי המטה. רבי אחא ורבי חיננא בשם רבי יוסי: עד שתמלא פגימתה. רבנן דקיסרין אמרין: עד ארבעה עשר יום. אמר רבי יוסי בי רבי בון: ויאות, כלום מתמלאת פגימתה אלא עד י"ד יום! הא כל י"ד יום – צריך לברך.

בתפילה, רבי יוסי בר גהורייא אמר: "מקדש ישראל מחדש חדשים". רבי חייה בר אשי אמר: "מקדש ישראל וראשי חדשים". שמואל אמר: צריך לומר "והשיאנו". רב אמר: צריך להזכיר בה זמן. תני רב הושעיא: (בראשית א) **וַהֲיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם.**

העובר בין הקברות מהו אומר? "ברוך אתה ה' מחיה המתים". רבי חייה בשם רבי יוחנן: "ברוך נאמן בדברו ומחיה מתים". רבי חייה בשם רבי יוחנן: "היודע מספרכם, הוא יעזר אתכם, הוא יגלה את העפר מעל עיניכם, ברוך אתה ה' מחיה המתים". רבי אליעזר בשם רבי חיננא: "אשר יצר אתכם בדיו, וכלכל אתכם בדיו, וסילק אתכם בדיו, ועתיד להחיותכם בדיו, היודע מספרכם הוא יגלה עפר מעיניכם, ברוך מחיה המתים". הדיא הוא דאמרת במתי ישראל, אבל במתי אומות העולם – אומר: **בוֹשָׁה אִמְכֶם מְאֹד חֲפָרָה יוֹלְדֵתְכֶם יְגוֹי** (ירמיהו ג).

הרואה הקשת בענן – אומר: "ברוך אתה ה' זוכר הברית". רבי חייה בשם רבי יוחנן: "נאמן בבריתו וזוכר הברית".

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה: כל ימיו של רבי שמעון בן יוחאי – לא נראתה הקשת בענן! רבי חזקיה בשם רבי ירמיה: בן תהו רבי שמעון בן יוחאי אומר, "בקעה בקעה התמלאי דיגרי זהבי!" והיתה מתמלאה.

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה: בן תהו רבי שמעון בן יוחאי אומר: אני ראיתי בני העולם הבא ומעוטים הן. אין תלתין אינון – אגא וכרי מנהון. אין תרין אינון – אגא וכרי אינון. רבי חזקיה בשם רבי ירמיה: כך היה רבי שמעון בן יוחאי אומר: יקרב אברהם מן גביה ועד גביי, ואגא מיקרב מן גביי ועד סוף כל דרי. ואין לא – יצרף אחיה השילוני עמי, ואגא מקרב כל עמא.

וכי מה ראו לסמוך בשורות טובות לגשמים? רבי ברכיה בשם רבי לוי: על שם (משלי כח): **מִיָּם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֹפֶה, וְשִׁמּוּעָה טוֹבָה מֵאַרְץ מְרַחֵק.** וכמה גשמים ירדו ויהא אדם צריך לברך? רבי חייה בשם רבי יוחנן: בתהילה – בדי רביעה, ובסוף – בדי שיזדחו פניה. רבי ינאי בר ישמעאל

בשם רבי שמעון בן לקיש: בתחילה – כְּדִי רביעיה, ולבסוף – כְּדִי שתשרה המגופה. ויש מגופה נשרית? אלא רואין אותה פאלו היא שרויה. רבי יוסי בשם רבי יהודה, ורבי יונה ורבי יהודה בשם שמואל: בתחילה – כְּדִי רביעיה, ולבסוף – אפילו כל שהוא. רבי יוסה בשם רבי זעירא: להפסיק תענית נאמרה.

רבי חזקיה ורבי נחום ורב אדא ורב בימי הווין יתכין. אמר רבי תנחום לרב אדא

[דף ס"ה ע"ב] בר אבימי: לא מסתברא לברכה נאמר? אמר ליה: הוין. אמר רבי חזקיה לרב אדא בר אבימי: לא מסתברא להפסיק תענית נאמר? אמר ליה: אין. אמר ליה: למה אמרת ליה הוין חכין? אמר ליה: בשטות רבי. אמר רבי מנא לרבי חזקיה: מני רביה? אמר ליה: רבי זעירא. אמר ליה: ואנן אמרינן, רבי יוסי בשם רבי זעירא: להפסיק תענית נאמרה.

רבי יהודה בר יחזקאל אמר: אבא מברך על ירידת גשמים, יתגדל ויתקדש ויתברך ויתרומם שמך מלבינו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו, שאת ממניעין זו מזו, (איוב לו) **כִּי יִגַּרַע נַטְפֵי מַיִם**, כמה דאת אמר (ויקרא כז): **וְנִגְרַע מֵעֲרֶבֶד**. אמר רבי יודן: ולא עוד, אלא שהוא מורידן במידה, שנאמר (איוב כח): **וּמַיִם תִּבְּרַן בְּמִידָה**.

רבי יוסי בר יעקב סלק מברא רבי יודן מגדליא. עד דהוא תמן נחת מיטרא ושמע קליה אמר: אלף אלפין ורבי ריבון חייבין להודות לשמך מלבינו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו, שאת גומל טובה לחייבים. אמר ליה: הדיא מנא לך? אמר ליה: חכין הוה רבי סימון מברך על ירידת גשמים.

וכמה גשמים ירדו ויהא בהן כְּדִי רביעיה? מלא כלי מחזיק שלשה טפחים; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אמר: בתחילה – טפה, ובשנייה – שני טפחים, ובשלישית – שלשה טפחים.

תני, רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין לך טפה יורד מלמעלה שאין הארץ מעלה פנגדו שני טפחים. מאי טעמא? (תהלים מב) **תהום אל תהום קורא לקול צנוריה**.

ואמר רבי לוי: תמים העליונים – זכרים, ותחתונים – נקבות. מה מעם? (ישעיה מה) **תפתח ארץ – כננקה הזאת שהיא פותחת לפני הזכר. ויפרו ישע – זו פריה ורבייה. וצדקה תצמיח יחד – זו ירידת הגשמים. כי אני ה' בראתי – לך בראתיה לתקונו וליישובו של עולם.**

רבי אחא תני לה בשם רבי שמעון בן גמליאל: ולמה נקרא שמה רביעיה? שהיא רובעת את הארץ.

רבי חנינא בר יקא בשם רבי יהודה: שורשי חטה בוקעין בארץ ג' אמה. שורשי תאניה רבים בוקעין בצור. תני, רבי ישמעאל בן אלעזר אומר: אין הארץ שותה אלא לפי היפומה. אם בן, מה יעשה שורשי חרוב? מה יעשו שורשי שקמה? אמר רבי חנינא: אחת לשלשים יום תהום עולה ומשקה אותו. ומה טעמא? (ישעיה כז) **אני ה' נצרה, לרגעים אשקה**.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא: תַּנִּי תַמּוֹן, רָאָה זוּל בָּא לְעוֹלָם, וְשׁוֹבֵעַ בָּא לְעוֹלָם, נִהַר מִסְפִּיק לְמִדִּינָה – אָמַר: "בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב". אָמְרוּ לוֹ: מַת אָבִיו – אָמַר: "בְּרוּךְ דֵּינִי הָאֵמֶת". מַת וְהוֹרִישׁוּ – אָמַר: "בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב".

הַלְכָה ג'

מַתְנִי' בְּנָה בֵּית חֲדָשׁ, וְקָנָה פְּלִים חֲדָשִׁים – אָמַר: "בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעַנו לְזִמְנוֹ תַּחֲזֵה". מְבָרַךְ עַל הַרְעָה מִעֵינַי הַטּוֹבָה, וְעַל הַטּוֹבָה מִעֵינַי הַרְעָה, וְהוֹעֵק לְשַׁעֲבֵר – הָרִי זֶה תְּפַלֵּת שְׂוֹא. בִּיצֵדָה הִיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעוּבְרָתָה, וְאָמַר: יְהִי רְצוֹן שֶׁתִּלְד אִשְׁתִּי זָכָר – הָרִי זֶה תְּפַלֵּת שְׂוֹא. הִיְהִי בָּא בְּדַרְדָּר וְשָׁמַע קוֹל צְוֹנָהָ בְּעִיר, אָמַר: יְהִי רְצוֹן שְׁלֵא יִהְיֶה בְּתוֹךְ בֵּיתִי – הָרִי זֶה תְּפַלֵּת שְׂוֹא.

גְּמָרָא אָמַר רַבִּי חֵיִיא בַר בָּא: לֹא סוֹף דְּכָר חֲדָשִׁים, אֲלָא אִפְּלוּ שְׁחָקִים – בְּאֵילוּ הֵם חֲדָשִׁים לוֹ. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר זְבָדִי בְּשֵׁם רַבִּי חֵיִיא בַר אָבָא אָמַר: קָנָה – אָמַר: "בְּרוּךְ שֶׁהִחִיֵּינוּ וְקִיִּימָנוּ וְהִגִּיעַנו לְזִמְנוֹ תַּחֲזֵה". נִיתַן לוֹ – אָמַר: "בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב". רַבִּי בָּא אָבוּהִי דְרַבִּי בָּא מֵאָרִי בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: קָנָה – אָמַר: "בְּרוּךְ שֶׁהִגִּיעַנו לְזִמְנוֹ תַּחֲזֵה". נִיתַן לוֹ – אָמַר: "בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב". לְבַשׁ בְּגָדִים – אָמַר: "בְּרוּךְ מַלְבִּישׁ עֲרוּמִים".

[דף ס"ו ע"א]

הַעוֹשָׂה סוּכָה לְעַצְמוֹ – אָמַר: "בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת סוּכָה". לְאַחֵרִים – "לַעֲשׂוֹת לוֹ סוּכָה לְשָׁמוֹ". נִכְנָס לִישֵׁב בָּהּ – אָמַר: "בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִישֵׁב בַּסּוּכָה". מִשָּׂהוּא מְבָרַךְ עָלֶיהָ לִילֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן – אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרַךְ עָלֶיהָ עוֹד מֵעַתָּה.

הַעוֹשָׂה לֹלֵב לְעַצְמוֹ – אָמַר: "בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת לֹלֵב". לְאַחֵר – לַעֲשׂוֹת לֹלֵב לְשָׁמוֹ. בְּשָׂהוּא נוֹטֵלוֹ – אָמַר: עַל נְטִילַת לֹלֵב, וְאֲשֶׁר הִחִיֵּינוּ. וּמְבָרַךְ בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה שֶׁהוּא נוֹטֵלוֹ.

הַעוֹשָׂה מְזוּזָה לְעַצְמוֹ – אָמַר: "לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה". לְאַחֵר – "לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה לְשָׁמוֹ". בְּשָׂהוּא קוֹבְעָה – אָמַר: "בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת מְזוּזָה".

הַעוֹשָׂה תְּפִלִּין לְעַצְמוֹ וְכוּ'. לְאַחֵר וְכוּ'. בְּשָׂהוּא לֹבֵשׁ – אָמַר: "עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין". הַעוֹשָׂה צִיצִית לְעַצְמוֹ וְכוּ'. לְאַחֵר וְכוּ'. נִתְעַמֵּף וְכוּ'.

הַתּוֹרֵם וְהַמְעַשֵּׂר – אָמַר: "בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר". לְאַחֵר – "לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר לְשָׁמוֹ". הַשּׁוֹחֵט – צָרִיךְ לוֹמַר: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְׁחִיטָה". הַמְכַסֶּה – אָמַר: "עַל פִּיסוּי הַדָּם".

הַמָּל – צָרִיךְ לוֹמַר: "בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה". אָבִי הַבֵּן – אָמַר: "בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ". הַעוֹמְדִים שָׁם – צָרִיכִין לוֹמַר: בְּשֵׁם שֶׁהַכְּנַסְתָּנוּ לְבְרִית בֵּן תַּכְנִימָהוּ לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה.

המְבָרָךְ – צְרִיף לומר: "ברוך אֲשֶׁר קִדְּשׁ יְדִיד מְבָטֵן, וְחֹק בְּשִׁאֲרוֹ שָׁם, וְצִאָצְאָיו חֲתָם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ, עַל בֶּן בְּשֶׁכֶר זֹאת, אֵל הוּא הַקְּלִינֵנו צוֹרִינֵנו, צוּה [צוּה] לְהַצִּיל יְדִידוֹת שִׁאֲרֵנו מִשְׁחַת. בְּרוּךְ אַתָּה ה' בִּזְרַת הַבְּרִית".

מִצּוֹת, אִימַת מְבָרָךְ עֲלֶיהָ? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: עוֹבֵר לַעֲשׂוּיָתָן. רַב הוּנָא אָמַר: בְּשַׁעַת עֲשׂוּיָתָן. אַתְּיָא דְרַב הוּנָא – בְּשִׁמוּאֵל. דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי בּוֹן בְּשֵׁם שִׁמוּאֵל: כָּל הַמִּצּוֹת טְעוּנוֹת בְּרַכָּה בְּשַׁעַת עֲשׂוּיָתָן, חוּץ מִתְקִיעָה וּמְבִילָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: קְדוּשִׁין בְּכַעֲלָה. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: אֵיךְ לֶךְ חוֹרֵי, תְּפִילִין שֶׁל יָד עַד שְׁלֹא יִחְלוּץ. וְשֶׁל רֹאשׁ? עַד שְׁלֹא יִיבָה – לֹא יִיבָה. מִן דְּיִיבָה – הֵיא יִיבָה.

שְׁחִיטָה אִימַתִּי הוּא מְבָרָךְ עֲלֶיהָ? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: עוֹבֵר לְשְׁחוּטֵי. יוֹסִי בֶּן נְהוֹרָאִי אָמַר: מִשִּׁישְׁחוּטֵי, לְמַדָּה? שְׁמַא תַּתְנַבֵּל שְׁחִיטָתָהּ. מַעֲתָהּ, מִשִּׁיבְדוּק הַסִּימְנִין.

[דף ס"ו ע"ב]

חֻזְקַת בְּנֵי מַעֲוִים – בְּשָׂרִים. תְּנִי, שְׁחָטָהּ, וְנִטְלוּ הַזֹּאבִים מֵעִיָּה – בְּשִׁירָה. וְחוֹשֵׁשׁ שְׁמַא נִיבְכוּ? רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּינָן דְּתַמּוּן: בְּנֵי מַעֲוִים – בְּחֻזְקַת בּוֹשֵׁר.

פִּיסקָא, הַצּוּעֵק לְשַׁעֲבֵר בּוֹ. דְּבֵית יַנְאִי אָמַר: בְּיוֹשֻׁבְתָּ עַל הַמַּשְׁבֵּר הִיא מִתְנַתָּא. הֵיא קוֹדֵם בֶּן – יִצְלִי. אָמַר יְהוּדָה בֶּן פְּזִי: אַף הַיּוֹשֻׁבְתָּ עַל הַמַּשְׁבֵּר – יְכוּל לְהַשְׁתַּנּוֹת, עַל שֵׁם (ירמיה יח): הִנֵּה כַחֲמֹר בְּיַד הַיּוֹצֵר. רַבִּי בְּשֵׁם דְּבֵית יַנְאִי: עֵיקַר עֵיבוּרָה שֶׁל דִּינָה – זָכַר הָיָה. מֵאַחַר שֶׁנִּתְפַּלְּגָה רְחֵל – נַעֲשִׂית נִקְבָּה. הִדָּא הִיא (בראשית ל) וְאַחַר יְלֻדָּה בַת וְהַתְקַרָּא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה. מֵאַחַר שֶׁנִּתְפַּלְּגָה רְחֵל, נַעֲשִׂית נִקְבָּה. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פְּזִי בְּשֵׁם דְּבֵית רַבִּי יַנְיִי: אֲמַנּוּ רְחֵל – מִנְּבִיאוֹת הַרְאשׁוֹנוֹת הַיְהוּדָה. אָמְרָה: עוֹד אַחַר יְהִיָּה מְנַי. הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב (סו): יִסַּף ה' לִי בֶן אַחֵר. בְּנִים אַחֵרִים לֹא אֲמַרְהָ, אֲלֵא עוֹד אַחֵר יְהִיָּה מְנַי.

הִיָּה בָּא מְדַרְךָ מַדּוּ אוֹמְרָ? בְּטוּחַ אֲנִי שְׂאִין אֵלָיו בְּתוֹף בֵּיתִי. הִלֵּל הִקְנָן אוֹמְרָ: (תהילים קיב) מִשְׁמוּעָה רַעָה לֹא יִירָא.

הַלְבָּה ד'

מִתְנִי' הַנְּכַנְס לְכֶרֶךְ – מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים, אַחַת בְּכַנְסָתוֹ וְאַחַת בִּיצִיאָתוֹ. בֶּן עֲזַאי אוֹמְרָ: אַרְבַּע, שְׁתִּים בְּכַנְסָתוֹ, וְשְׁתִּים בִּיצִיאָתוֹ. וְנוֹתֵן הוֹדָאָה לְשַׁעֲבֵר, וְצוּעֵק עַל הַעֲתִיד לְבֹא.

גְּמָרָא נְכַנְס לְכֶרֶךְ – מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים, אַחַת בְּכַנְסָתוֹ וְאַחַת בִּיצִיאָתוֹ. בְּכַנְסָתוֹ מַדּוּ אוֹמְרָ? יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתְּכַנְסֵנִי לְכֶרֶךְ זֶה לְשִׁלּוּם. בִּיצִיאָתוֹ אוֹמְרָ: מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְכֹב.

בֶּן עֲזַאי אוֹמְרָ: מְבָרָךְ אַרְבַּע, שְׁתִּים בְּכַנְסָתוֹ וְשְׁתִּים בִּיצִיאָתוֹ. בְּכַנְסָתוֹ הוּא אוֹמְרָ: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתְּכַנְסֵנִי לְכֶרֶךְ זֶה לְשִׁלּוּם. נְכַנְס – אוֹמְרָ: מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁנְּכַנְסֵתִי לְשִׁלּוּם. בֶּן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתּוֹצִיאֵנִי מִתּוֹכוֹ לְשִׁלּוּם. בְּשִׁיצָא – אוֹמְרָ: יְהִי

רְצוֹן מִלְפָּנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתּוֹצִיאֲנוּ מִכְרָךְ זֶה לְשָׁלוֹם. יוֹצֵא – אוֹמֵר: מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁהוֹצֵאתָנִי לְשָׁלוֹם, כִּן יְהִי רְצוֹן מִלְפָּנֶיךָ שְׁתּוֹלִיכֵנִי לְבֵיתִי לְשָׁלוֹם אוֹ לְמָקוֹם פְּלוּנִי לְשָׁלוֹם.

הַדָּא דְאָמַר – בְּמִדּוֹרוֹת עָבוּיִם. אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל – אִין צְרִיךְ לְכַרְךָ. אִם הִיךְ מָקוֹם שְׁהוֹרְגִין שָׁם, אֲפִילוּ מִדּוֹרוֹת יִשְׂרָאֵל – צְרִיךְ לְכַרְךָ.

נִכְנָם לְבֵית הַכֶּסֶף – מִכְרָךְ שְׁתִּימִים, אַחַת בְּכַנְיִסְתּוֹ וְאַחַת בְּיִצְיָאתּוֹ. בְּכַנְיִסְתּוֹ מַהוּ אוֹמֵר? כְּבוֹד לְכֶם הַמְכּוּבָדִים מִשְׁרְתֵי קוֹדֶשׁ, דְּרַךְ אֶרֶץ הוּא, פִּנּוּ דְרַךְ, בְּרוּךְ הָאֵל הַכְּבוֹד. כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא מַהוּ אוֹמֵר? "בְּרוּךְ אֲשֶׁר יוֹצֵא אֶת הָאָדָם בְּחֻמְכָּה".

נִכְנָם לְמִרְחִין – מִתְפַּלֵּל שְׁתִּימִים בְּכַנְיִסְתּוֹ, וְאַחַת בְּיִצְיָאתּוֹ. בְּכַנְיִסְתּוֹ מַהוּ אוֹמֵר? יְהִי רְצוֹן מִלְפָּנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתּוֹצִילֵנִי מִשְׁרִיפַת הָאֵשׁ, וּמִהַיּוֹק הַחַמְיִין, וּמִן הַמְפּוֹלְתָה, וְאֵל יִאֲרַע דְּכַר בְּנַפְשִׁי. וְאִם יִאֲרַע – תִּהְיֶה מִיתַתִּי בְּפִרְהָ עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי. וְתִצְלֵנִי מוֹזֵ וּמִכּוֹיֹצֵא בּוֹ לְעֵתִיד לְבוֹא. כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא – אוֹמֵר: מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁהַצֵּלְתָּנִי מִן הָאוּר.

אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם הַדְּוָא – בְּמִרְחִין שֶׁהִיא נִיבּוֹקְתָה. אֲבָל בְּמִרְחִין שְׁאִינָה נִיבּוֹקְתָה – אִינּוּ אוֹמֵר אֱלֵא מִהַיּוֹק חַמְיִין בְּלִבָּד. רַבִּי חֶלְקִיָה וְרַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: תְּפִלַּת הַמִּרְחִין – אִינָה מְעוֹנָה עֲמִידָה.

[דף ס"ז ע"א]

הַלְכָה ה'

מִתְנַיִ' חַיִּיב אָדָם לְכַרְךָ עַל הַרְעָה כְּשֵׁם שֶׁהוּא מִכְרָךְ עַל הַטּוֹבָה. שְׁנָאֵמַר (דברים ז): **וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ. כְּכֹל לְבָבְךָ** – בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ, בְּיִצְרָא טוֹב וּבְיִצְרָא רָע. **כְּכֹל נַפְשְׁךָ** – אֲפִילוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. **כְּכֹל מְאֹדְךָ** – כְּכֹל מְמוֹנְךָ.

דְּכַר אַחַר: **כְּכֹל מְאֹדְךָ** – כְּכֹל מִיִּדָה וּמִיִּדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ, כִּפְלֵי הוּי מוֹדָה לּוֹ מֵאֵד מֵאֵד.

לֹא יָקַל אָדָם אֶת רֵאשׁוֹ כְּנִגְדָה שְׁעַר הַמְּזוֹרָה שֶׁהוּא מְכוּוֹן כְּנִגְדָה בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. וְלֹא יִכְנָם לְהַר הַבַּיִת בְּמַקְלוֹ, וּבְמַנְעֵלוֹ, וּבְאִפְסוּדוֹתוֹ, וּבְאֲבָק שְׁעַל רַגְלָיו, וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ כְּפִנְדָרְיָא. וְרַקִּיקָה – מַקַּל וְחוֹמֵר. כָּל הוֹתָמֵי הַבְּרֻכּוֹת שֶׁהִיוּ בְּמַקְדָּשׁ – הִיוּ "מִן הָעוֹלָם". וּמִשְׁמַקְלָקְלוּ הַמִּינִים, וְאָמְרוּ אִין עוֹלָם אֱלֵא זֶה – הַתְּקִינוּ שֶׁיְהִיוּ אוֹמְרִים: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם" לְהוֹצִיא מִלֵּב הַמִּינִים.

וְהַתְּקִינוּ שֶׁיְהִי אָדָם שׂוֹאֵל אֶת שְׁלוֹם חֲבִירוֹ בְּשֵׁם, שְׁנָאֵמַר (רות ב): **וְהִנֵּה בָעוֹ בֵּא מִבֵּית לָחֶם, וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים: ה' עִמָּכֶם. וְאוֹמֵר (שופטים ז): ה' עִמָּךְ גְּבוּר הַחִיל.** וְאוֹמֵר (משלי כג): **אֵל תְּבוֹז בִּי זָקְנָה אִמְךָ.** וְאוֹמֵר (תהילים קט): **עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַה' הַפְּרוּ תוֹרַתְךָ.** רַבִּי נֶתָן אוֹמֵר: הַפְּרוּ תוֹרַתְךָ, עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַה'.

גְּמָרָא רַבִּי בְּרַבְּהִי בְּשֵׁם רַבִּי לׁוֹי: עַל שֵׁם (תהילים צב) **וְאַתָּה מְרוֹם לְעֵלָם ה'** – לְעוֹלָם יָדָךְ עַל גְּלוּיָנָה. כְּנִהּוֹג שְׁבַעֲוֹלָם, מִלָּךְ בְּשֶׁר וְדָם יוֹשֵׁב וְדָן. כְּשֶׁהוּא נוֹתֵן דִּימוּם – הַכֵּל מַקְלָסִין אוֹתוֹ. וְכְשֶׁהוּא

נותן ספקולא - הפל מרננים אחריו. למה? ששטף בדינו. ואתה מרום לעלם ה' - לעולם ידך על עליונה.

רבי הונא בשם רבי אחא: (תהילים קא) לדוד מזמור, חסד ומשפט אשירה, לך ה' אומרה. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: אם חסד אתה עושה עמי - אשירה. ואם משפט אתה עושה עמי - אשירה. בין כך ובין כך - לה' אומרה.

אמר רבי תנחומא בן יהודה: (תהילים נ) באלהים אהלל דבר, בה' אהלל דבר. בין על מדות הדין בין על מדות הרחמים - אהלל דבר.

ורבנן אמרי: (תהילים קטו) כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא. צרה וגון אמצא ובשם ה' אקרא. בין כך ובין כך - ובשם ה' אקרא.

אמר רבי יודן בן פילה: הוא שאיוב אמר (איוב ס): ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מברך. בשנתן - ברחמים נתן. ובשלקח - ברחמים לקח. ולא עוד, אלא בשנתן - לא נמלך בבריה. ובשלקח - נמלך בבית דינו.

אמר רבי אלעזר: כל מקום שנאמר וה' - הוא ובית דינו. בגין אב שבכולם - (דברי הימים ב, יח) וה' דיבר עליך רעה.

עשה מאהבה, ועשה מיראה. עשה מאהבה, שאם באת לשנוא - דע כי אתה אוהב, ואין אוהב שונא! עשה מיראה, שאם באת לבעט - דע שאתה ירא, ואין ירא מבעט!

שבגה פרושין הן: פרוש שייכמי, ופרוש ניקפי, ופרוש קיזאי, פרוש מה הנפוי, פרוש אדע חוכתי ואעשנה, פרוש יראה, פרוש אהבה.

פרוש שייכמי - טעין מצוותא על פיתפא. פרוש ניקפי - אקוף לי ואנא עביד מצוה. פרוש קיזאי - עביד תדא חובה ותדא מצוה, ומקוץ תדא בתדא. פרוש מה הנכביה - מאן דאית לי מה נא מנפי עביד

[דף ס"ז ע"ב]

מצוה. פרוש אדע חוכתי ואעשנה - הי דא חוכתה עבדית, דאעבד מצוה פוותה. פרוש יראה - באיוב. פרוש אהבה - באברהם. אין לך חביב מפולם, אלא פרוש אהבה באברהם.

אברהם אבינו עשה יצר הרע - טוב! דכתיב (נחמיה ט): ומצאת את לבבו נאמן לפניך. אמר רבי אחא: והפסיד? אלא, וברות עמו הברית והחסד וגו' (שם). אכל דוד לא היה יכול לעמוד בו והרגו בלבבו. מאי טעמא? ולפי חלל בקרבי (תהילים קט).

רבי עקיבא הוה קיים מיתדון קומי טונסטרופים הרשע. רחמת ענתה דקרית שמע. שרי קרי קרית שמע, ונתן. אמר ליה: סבא! אי הרש את, אי מבעט ביפורין את! אמר ליה: תיפח רוחיה דהווא גברא! לא הרש אנא, ולא מבעט ביפורין אנא. אלא כל יומי קריתי פסוק זה, והייתי מצטער ואומר: אימתי יבואו שלשתן לידו! ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים

ו. רחמתייה בכל לבי. ורחמתייה בכל ממוני. ובכל נפשי לא הוה בדיק לי. וכדון דמטת בכל נפשי, והגיעה זמן קרית שמעי, ולא אפליגא דעתיה, לפום פן אנא קרי וגהד! לא הספיק לומר, עד שפריקה נשמתו.

נהמיה עימוני שימש את רבי עקיבא עשרים ושתים שנה, ולמדו אתים וגמים ריבויין, אכין ורקין – מיעוטין. אמר ליה: מהו הוא ההן דכתיב (דברים ו): **את ה' אלהיך תירא!** אמר ליה: אותו ואת תורתו.⁶

פיסקא. לא יקל אדם את ראשו וכו'. תני: המטיל מים – הרי זה הופך פניו כלפי צפון. המיסך את רגליו – הרי זה הופך פניו כלפי דרום. אמר רבי יוסי בי רבי בון: הדיא דאמר מתניתא – מן הצופים ולפנים. רבי עקיבא אומר: בכל מקום, ובכלבד במקום שאין שם פותל.

תני: המיסך את רגליו – לא יתן פניו למזרח ואחוריו למערב, אלא לצדדין. רבי יהודה אומר: בשעת המקדש. רבי יוסי אומר: מן הצופים ולפנים. רבי עקיבא אומר: בכל מקום, ובכלבד במקום שאין בו פותל.

אמר רבי עקיבא: נכנסתי אחרי רבי יהושע לראות המעשה. אמר לו, מה ראית? אמר להן: ראיתיו יושב וצידו כלפי מערב, ולא פירע עד שישב. ולא ישב עד ששפשוף. ולא קינח בימין אלא בשמאל.

אף שמעון בן עזאי היה אומר בן: נכנסתי אחר רבי עקיבא לראות את המעשה. אמרו לו: מה ראית? וכו'.

תני: לא יפגם אדם בהר הבית במנעלו, ובאבק שעל רגליו, ומעויותיו צרורין בסדינו, ואפונדתו עליו מבחוץ. מה טעם? (קהלת ד) **שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים.**

רבי יוסי בר יהודה אומר: הרי הוא אומר (אסתר ד) **ויבוא עד לפני שער המלך, כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק.** אמר: לפני ליתח סרוקה בן, על אחת כפה וכפה לפני שער המקום.

לא יעשנו קפנדריא, ורקיקה מקל ודומר. מה אם נעילה שהוא של כבוד – את אומר אמר. ורקיקה שהוא של ביוזן – לא כל שבן.

תני: לא היו עונין אמן בבית המקדש. מה היו אומרים? "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". מניין שלא היו עונין אמן במקדש? תלמוד לומר (נחמיה ט): **קומו ברכו את ה' וגו'.** מניין על כל ברכה וברכה? תלמוד לומר (שם): **ומרום על כל ברכה ותהלה.**

אמר רבי יהושע דרומיא: שלשה דברים גזרו בית דין שלמטון, והסבים בית דין שלמעלו עסקו. ואילו הן: הרמה של יריחו, ומגילת אסתר, ושאיילת שלום בשם.

הַרְמוּהָ שֶׁל יְרִיחוֹ – (יהושע ז, יא) **חָטָא יִשְׂרָאֵל**. וְלֹא יְהוֹשֻׁעַ גָּזַר? אֵלֶּא מִלְּמוֹד שֶׁהִסְכִּימוּ בֵּית דִּין שֶׁלְּמַעְלָן עִמָּהֶן.

מְגִילַת אֶסְתֵּר (אסתר ט) קִיָּמוּ וְקִבְּלוּ וְגו'. רב אָמַר: וְקִבַּל כְּתִיב, מִלְּמוֹד שֶׁהִסְכִּימוּ.

וּשְׂאִילַת שְׁלוֹם בְּשֵׁם. – (רות ב) וְהִנֵּה בָּעוֹז בָּא מִבֵּית לֶחֶם. וּמִנֵּינִי שֶׁהִסְכִּימוּ בֵּית דִּין שֶׁלְּמַעְלָן עִמָּהֶן? תְּלִמּוֹד לִזְמוֹר (שופטים, ו): **וַיֵּרָא אֵלָיו מִלְּאֵךְ ה' וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' עִמָּךְ גְּבוּר הַחַיִּל**.

רַבִּי אָבוּן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: אַף הַמַּעֲשֵׂרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג, י'): **הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר וְגו'.** מִהוּ עַד בְּלֵי דִיִּי? רַבִּי יוֹסִי פֵר שֶׁמְעוֹז פֵּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהֲנָן: דְּכָר שְׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִזְמוֹר דִּי – הוּא בְּרַכָּה.

רַבִּי בְּרַכְיָה וְרַבִּי הֶלְבֹּו וְרַב אֲבָא פֵר עִילָאֵי

[דף ס"ח ע"א]

בְּשֵׁם רַב: עַד שֶׁיָּבִלוּ שִׁפְתוֹתֵיכֶם מִלִּזְמוֹר: "דִּיֵּינוּ בְּרֻכּוֹת דִּיֵּינוּ בְּרֻכּוֹת".

(משלי כג) **אֵל תִּבּוֹז בִּי זְקֵנָה אִמְךָ**. אָמַר רַבִּי יוֹסִי פֵר בּוֹז: אִם נִתְיַשְׁנוּ דְּבָרֵי תוֹרָה בְּפִיךָ – אֵל תִּבּוֹזָה עֲלֵיהֶן. מַה טַּעְמָא? **וְאֵל תִּבּוֹז בִּי זְקֵנָה אִמְךָ**.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא: אִם נִזְדַּקְנָה אִימְתָךְ – עֲמוּד וְגוֹדְרָה, בְּשֵׁם שֶׁעָשָׂה אֶלְקָנָה, שֶׁתִּיהַּ מְדֻרֵיךְ אֶת יִשְׂרָאֵל לְפַעְמֵי רְגָלִים. הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (שמואל א, א): **וְעָלָה הָאִישׁ מֵעִירוֹ וְגו'.**

(תהילים קיט) **עַת לַעֲשׂוֹת לַה' הִפְרוּ תוֹרְתְךָ**. רַבִּי נֶתָן מְסַרְס קְרָאֵי, הִפְרוּ תוֹרְתְךָ, עַת לַעֲשׂוֹת לַה'.

רַבִּי הֶלְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן: הַעוֹשֶׂה תוֹרְתוֹ עֵתִים – הֲרִי זֶה מִיפֵר בְּרִית. מַה טַּעְמָא? הִפְרוּ תוֹרְתְךָ, עַת לַעֲשׂוֹת לַה'.

תַּנִּי: רַבִּי שֶׁמְעוֹז בֶּן יוֹחָאֵי אָמַר: אִם רְאִיתָ אֶת הַבְּרִיּוֹת שֶׁנִּתְיַאֲשׁוּ יְדִיָּהֶן מִן הַתּוֹרָה מֵאֵד – עֲמוּד וְהִתְחַזַּק בָּהּ, וְאַתָּה מְקַבֵּל שֶׁכֶּר כּוֹלֵם. מַאי טַעְמָא? הִפְרוּ תוֹרְתְךָ, עַת לַעֲשׂוֹת לַה'.

הֲלַל תִּזְמֵן הִיָּה אָמַר: בְּשִׁעָה דְּמַכְנָשִׁין – בְּדַר. וּבְשִׁעָה דְּמַכְבְּרִין – בְּנוֹשׁ.

וְכֵן הִיָּה הֲלַל אָמַר: אִם רְאִיתָ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חִבִּיבָה עַל יִשְׂרָאֵל וְהַכֵּל שֶׁמְחִיז בָּהּ – בְּדַר. וְאִם לֹא – בְּנוֹשׁ!

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַה הַתִּינּוֹק הַזֶּה – צְרוּךְ לִינָק בְּכָל שְׁעָה שֶׁבַיּוֹם, כִּף כָּל אָדָם שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל – צְרוּךְ לִינָק בַּתּוֹרָה בְּכָל שְׁעוֹת שֶׁבַיּוֹם.

רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶּן גְּזִירָה: כָּל פִּיטְטָא – בִּישׁוּן, וּפִיטְטָא דְּאוּרִיָּתָא – טְכוּין. כָּל כְּדַבְּיָא – בִּישׁוּן, וְכְדַבְּיָא דְּאוּרִיָּתָא – טְכוּין.

אָמַר רַבִּי שֶׁמְעוֹז בֶּן לְקִישׁ: בְּמִגִּילַת חֲסִידִים מְצִאוּ כְּתוּב: יוֹם תַּעֲזוּבֵינִי, יָמִים אֶעֱזוּבְךָ. לְשָׁנִים שֶׁיִּצְאוּ, אֶחָד מִמְּבָרִיא, וְאֶחָד מִצִּיפּוּרִין, וּפְגַעוּ זֶה בְּזֶה בַּחֲדָא מִשְׁבְּנָא. לֹא הִסְפִּיקוּ לְפָרוֹשׁ זֶה מִזֶּה עַד שֶׁהֲלַף

זה מיל וזה מיל – נמצאו רחוקין זה מזה שני מילין. ואשה שהיתה יושבת וממתנת לאיש, כל זמן שהיתה בדעתו להינשא לה – היתה יושבת וממתנת לו. כיון שהפליג דעתו ממנוה – היא היתה הולכת ונשאת לאהר.

תני בשם רבי מאיר: אין לך אהד מישראל שאינו עושה מאה מצות בכל יום! קורא את שמע – ומברך לפניה. ולאחריה. ואכל את פתו – ומברך לפניה ולאחריה. ומתפלל שלשה פעמים של שמונה עשרה. וחזור ועושה שאר מצות – ומברך עליהן.

וכן היה רבי מאיר אומר: אין לך אדם בישראל שאין המצות מקיפות אותו. תפילין בראשו, ותפילין בזרועו, ומזוזה בפתחו, מילה בכשרו, ארבע ציציות בטליתו מקיפין אותו. הוא שדוד אמר (תהילים קט): **שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך.** וכן הוא אומר (תהילים לד): **חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם.**

נכנס לפרהו, ראה את עצמו ערום, אמר: אוי לי שאני ערום מן המצות. כיון שהביט בפילה שלו – התחיל לקלם להקדוש ברוך הוא: **למניצח על השמינית מזמור לדוד** (תהילים יב).

אמר רבי אלעזר בשם רבי חנינא: תלמידי חכמים – מרבים שלום בעולם. מה טעם? (ישעיה נד) **וכל בניך למודי ה' ורב שלום בנך.**

הדרן עלה הרוואה וחפלות מסכת ברכות בריה רחמנא דסייען מריש ועד בען

הדרן עלך מסכת ברכות והדרן עלך, דעתן עלך מסכת ברכות ודעתך עלך, לא נתנשי מןך מסכת ברכות ולא נתנשי מןך, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלפניך וי אליהו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמנותנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא:

חנינא בר פפא. רמי בר פפא. נחמן בר פפא. אחאי בר פפא. אבא מרי בר פפא. רבין בר פפא. רכיש בר פפא. סורקב בר פפא. אדא בר פפא. דרו בר פפא:

הערב נא וי אליהו את דברי תורתך בפנינו ובפיפיות עמך בית ישראל, ונהיה בלנו אנטנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל בלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאזבי תחכמי מצותך, כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקך, למען לא אבוש: לעולם לא אשפח פקודיך, כי בם חיינני: ברוך אתה וי, למדיני חקך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנטנו לפניך וי אליהו ואלהי אבותינו, ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים. אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים. אנו צמלים והם צמלים. אנו צמלים ומקבלים שכר, והם צמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים. אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יתצו ימיהם, ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניך וי אליה, כשם שעזרתני לסיים מסכת ברכות, כן מעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה:

זכות כל המתאים ואמוראים ותלמידי חכמים, יעמוד לי ויזרעי, שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם.

ותתקם בי, בהתבלקך בנתה אהך, בשכבך תשמר עליך, ונתקצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימך, ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וקבוד: וי עז לעמו יתן, וי יצרך את עמו בשלום:

בְּמִסְכַּת פֶּאֶה

פֶּרֶק רֵאשִׁוֹן

הַלָּכָה א'

מתני' אלו דברים שאין להן שעור, הפיאה, והפפורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל מפרותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והקאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה – בנגד כולן.

גמרא רבי ברימון בר לוי אמר: רבי יצחק ורבי אימי הוון יתיבין מקשיי: למה לא תנינן תרומה עמהון? אמר רבי אימי: מפני המחלוקת. אמר רבי יוסי: אדם עושה כל שדהו ביכורים, ואין אדם עושה כל שדהו תרומה.

התיבון: הרי הוא אומר פיאה, והרי אין אדם עושה כל שדהו פיאה ותניתה! אמר רבי יוסי: קצירת שיבולת הראשונה – דומה למירוהו. עד שלא קצר שיבולת הראשונה – לא נתחייבה שדהו פיאה. משקצר שיבולת הראשונה – נתחייבה כל שדהו פיאה. ביקש לעשות כל שדהו פיאה – עושה! ברם הבא, עד שלא נתמרה הכרי – לא נתחייב כריו תרומה. נתמרה, ביקש לעשות כל כריו תרומה – אינו עושה! דתנינן תמן: האומר: כל גורני תרומה, וכל עיסתי חלה – לא אמר כלום עד שישויר מקצת.

שיבולת הראשונה מהו שתהא חייבת בפיאה? איפשר לומר כן? היא חייבה כל שדהו פיאה, והיא חייבת בפיאה!

קצר שיבולת הראשונה ונשרפה, מהו שיהא צריך לקצור פעם שנייה? נשמעינה מן הדא: קצר חציה, ומכר חציה. ומכר – מה שקצר. קצר חציה, והקדיש מה שקצר – נותן מן המשוואר על הכל. והקדיש לאו בשרוף הוא?

[דף א' ע"ב]

הדא אמרה: קצר שיבולת הראשונה ונשרפה – אינו צריך לקצור פעם שנייה. כילה את שדהו, את אמר: "הורה פיאה לעמרין". מהו שתחזור פיאה לקצירת שיבולת הראשונה? אמר רבי יוסי: גילף פיאת עמרין מפיאת קמה, מה פיאת קמה – לא הורה קמה לקצירת שיבולת הראשונה. אף פיאת עמרין – לא תחזור פיאה לקצירת שיבולת הראשונה.

הפּיִאָה – יש לָהּ שיעור מִלְמָטוֹן וְאִין לָהּ שיעור מִלְמַעְלָן. **הַבִּיבּוּרִים וְהַרְאִיזוּן** – אִין לָהֶם שיעור לא מִלְמַעְלָן וְלֹא מִלְמָטוֹן. אִית תַּנִּי תַנְא: הַפּיִאָה וְהַבִּיבּוּרִים וְהַרְאִיזוּן – אִין לָהֶם שיעור, לא לְמַעְלָן וְלֹא לְמָטוֹן. מַה נִּפִיק מִן בִּינִיהוּז? וְהֵן חַד מִן שְׁשִׁים. מִן דְּמַר דְּפִיִאָה יש לָהּ שיעור מִלְמָטוֹן, וְאִין לָהּ שיעור מִלְמַעְלָן מַה שְׁנַתֵּן נַתָּן, חֲזוֹר וְהוֹסִיף – חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂר עַד שְׁעָה שִׁישְׁלִים. מֵאֵן דְּמַר הַפּיִאָה וְהַבִּיבּוּרִים וְהַרְאִיזוּן אִין לָהֶן שיעור לא מִלְמַעְלָן וְלֹא מִלְמָטוֹן, מַה שְׁנַתֵּן – כְּבַר נְפֹטַר. חֲזוֹר וְהוֹסִיף – חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂרוֹת.

רַבִּי בְּרַבְרִיָּה נֵעִי: וְלָמָּה לא תַנִּינֵן עַפְר סוּמָה? וְלָמָּה לא תַנִּינֵן אֶפְרָה? וְלָמָּה לא תַנִּינֵן רוֹק יְבֻמָּה? וְלָמָּה לא תַנִּינֵן דָּם צִיפּוֹר שֶׁל מִצּוֹרֵעַ? לָא אַתִּינֵן מִתְנִיתִין, אֲלֵא דְבָרִים שְׁהוּא מוֹסִיף עֲלֵיהוֹן, וְיֵשׁ בְּעִשְׂיֵיתָן מִצּוֹת. אֵלֵךְ אִף עַל פִּי שְׁהוּא מוֹסִיף עֲלֵיהוֹן –

[דף ב' ע"א]

אִין בְּעִשְׂיֵיתָן מִצּוֹת.

וְהַרְאִיזוּן, מִתְנִיתִין – בְּרֵאִיתִי פְּנִים. אֲכַל בְּרֵאִיתִי קֶרֶן – יש לָהּ שיעור. וְאַתִּיָּא כִּי דְמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: מְעָה כְּסָף שְׁתֵּי כְּסָף – דְּבַר תּוֹרָה.

תַּנְא רַבִּי יֵסָא קוּמִי רַבִּי יוֹחֲנָן: רֵאִיָּה – כֹּל שְׁהוּא, חֲכָמִים הֵן שְׁאֲמְרוּ: מְעָה כְּסָף שְׁתֵּי כְּסָף. אָמַר לֵיהּ: וְיֵשׁ כֵּן זוּ? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: וְכֹל הַשִּׁיעוּרִין לא חֲכָמִים הֵן שְׁנַתְּנוּ? פְּזִית מִן הַמֵּת וְכַזִּית מִן הַנְּבִילָה, וְכַעֲדֻשָּׁה מִן הַשְּׂרָץ? לָא אַתִּיָּא מִישְׁאֹל אֲלֵא כְּהָדָא דְתַנִּי רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: לָא יֵרְאוּ פְּנֵי רִיקָם (שמות כג, טו), אֲפִילוּ כֹל שְׁהוּא. חֲכָמִים הֵן שְׁאֲמְרוּ: מְעָה כְּסָף שְׁתֵּי כְּסָף. וְקוּשִׁיא מִן דִּי סְמוּד לְדְבַר תּוֹרָה הוּא? חֲכָמִים הֵן שְׁנַתְּנוּ פְּזִית מִן הַמֵּת, וְכַזִּית מִן הַנְּבִילָה, וְכַעֲדֻשָּׁה מִן הַשְּׂרָץ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוּן: רַבִּי יוֹחֲנָן בְּדַעַתִּיהּ. דְּרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: כֹּל הַשִּׁיעוּרִין – הִלְכָה לְמַשְׁה מַסְפִּינֵי. דִּי אָמַר: מְעָה כְּסָף שְׁתֵּי כְּסָף – דְּבַר תּוֹרָה!

דְּרַבִּי הוֹשַׁעְיָא בְּדַעַתִּיהּ, דְּרַבִּי הוֹשַׁעְיָא אָמַר: הַאֲוֹכַל אִיסוּר בְּזִמְן תַּזָּה – צְרִיד לְרִשׁוּם עֲלִיו אֶת הַשִּׁיעוּרִין, שְׁמַא יַעֲמוּד בֵּית דִּין אַחַר וְיִשְׁנָה עֲלִיו אֶת הַשִּׁיעוּרִין, וְיִהְיֶה יוֹדַע מֵאֵי זֶה שִׁיעוּר אֲכַל.

אָמְרִי: חֲזוֹר בִּיהּ רַבִּי יוֹחֲנָן מִן הָדָא. רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסִי תְרוּוִיהוּן אֲמְרִין: לא חֲזוֹר בִּיהּ! וְעוֹד מִן הָדָא דְאָמַר רַבִּי לָא בְּשֵׁם רַבִּי אֲמִי: אֵיתְפְּלַגוּן הַזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹחֲנָן. הַזְקִיָּה אָמַר: אָדָם חוֹלֵק אֶת הוֹכְתּוֹ לְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת. רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: אִין אָדָם חוֹלֵק אֶת הוֹכְתּוֹ לְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת. אֲלֵא צְרִיד שְׁיָהָא בְּיָדוֹ שְׁתֵּי כְּסָף לְכָל אַחַת וְאַחַת.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ בְּשֵׁם הַזְקִיָּה: אָדָם טוֹפֵל בְּהֵמוֹת לְכַחֲמָה,

[דף ב' ע"ב]

וְאִין אָדָם טוֹפֵל מַעוֹת לְמַעָה. הִיךְ עֵבִידָא? הִיךְ לְפָנָיו עֲשֵׂר בְּהֵמוֹת וְהַקְרִיב חֶמֶשׁ בְּיוֹם טוֹב הַרְאִישׁוֹן, וְהַמּוֹתֵר מַהוּ שְׁיִדְחָה לְיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן? רַבִּי קְרִיסְפָא אָמַר: אֵיתְפְּלַגוּן רַבִּי יוֹחֲנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ. חַד אָמַר: דוּחָה. וְהַרְנָא אָמַר: אִינוּ דוּחָה. וְלֹא יִדְעִין מֵאֵן אָמַר דָּא, וּמֵאֵן אָמַר דָּא.

אמר רבי זעירא: נפרש מליהון דרבנן מן מליהון. דרבי יוחנן דו אמר: אדם טופל מעות למעות, ואין אדם טופל בהמות לבהמה – הוי: דו אמר דוחה. ורבי שמעון בן לקיש דו אמר: אדם טופל בהמה לבהמה ואין אדם טופל מעות למעה – הוי: דו אמר: אינו דוחה.

אתא שמעון בר וזה בשם רבי יוחנן, לעולם הוא מוסיף והולך ודוחה את יום טוב עד שיאמר: "אין בדעתי להוסיף".

וגמילות הקדים. הדיא דתימר – בגופו. אבל בממונו – יש לו שיעור. ואתייה ביי דמר רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יהודה בן חנינא: נמנו באיזא, שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצות.

עד היכן? רבי גמליאל בן אינינא ורבי אבא בר בהנא. חד אמר: עד כדי תרומה ותרימת מעשר. וחרנה אמר: כבוד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך.

רבי גמליאל בן אינינא בעא קומי רבי מנא: מהו חומש בכל שנה ושנה, לחמש שנים הוא מפסיד כולא? אמר ליה: בתחילה – לקרן. מכאן ואילך – לשכר.

רב הונא אמר: למצות עד שלישי. מהו? לכל המצות עד שלישי, או למצוה אחת? סברין מימר: לכל המצות עד שלישי. רבי אבון אמר: אפי' למצוה אחת.

רב חביבא בשם רבנין דתמן: מהו שלישי? לדמים! הוי עבידא? לקח אדם מצוה, וראה אהרת נאה הימינה, עד פמה ממריהון עליו? עד שלישי.

תני רבי ישמעאל: זה אלי ואנוהו. וכי אפשר לו לאדם לנוות את בורא? אלא, אנוה לפניו במצות. אעשה לפניו לולב נאה, סוכה נאה, שופר נאה, ציצית נאה, תפילין נאין.

[דף ג' ע"א]

אבא שאול אמר: אדמה לז! מה הוא – חנון ורחום, אף את – תהא חנון ורחום.

מעשה ברבי ישכב שעמד והחליק את כל נכסיו לעניים. שלח לו רבן גמליאל, והלא אמרו חומש מנכסיו למצות! ורבן גמליאל לא קודם לאושה הנה? רבי יוסי ברבי בון בשם רבי לוי: כך היתה הלכה בידם, ושכחהו, ועמדו השניים והסכימו על דעת הראשונים, ללמדך, שכל דבר שבית דין נותנין נפשן עליו – סוף הוא מתקיים, כמה שנאמר למשה מסיני.

ואתייה ביי דמר רבי מנא: **בי לא דבר רק הוא מכס** (דברים לב), ואם הוא רק – מכס. למה? שאין אתם יגיעין בו. **בי הוא חייכם.** אימתי הוא חייכם, בשעה שאתם יגיעין בו.

רבי תנחומא בשם רב הונא: ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה. את כל אשר צוה אותו משה – אין פתיב פאן, אלא, אשר צוה ה' את משה! אפילו דברים שלא שמע מפי רבו – הסכימה דעתו כמה שנאמר למשה מסיני.

תְּלִמּוֹד מִסְכַּת פָּאָה יְרוּשָׁלַיִמִי

רבי יוחנן בשם רבי בננה: **כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עֲבֹדוּ, בְּן צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ, וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, לֹא הִסִיר דְבָר** (יהושע יא). מכל אשר צוה אותו משה – אין כתיב כאן, אלא, **אֶת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה!** אפילו דברים שלא שמע מפי רבו – הסביקה דעתו כמה שנאמר למשה בסני.

רבי יוחנן בשם רבי בננה, רבי חונה בשם רבי: **תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ** – אפילו דברים ששמע מפי רבו. **וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו** – אפילו דברים שלא שמע מפי רבו.

ורבנין אמרין **בִּי ה' יְהִיָּה בְּכִסְלָךְ וְשִׁמְרֵךְ מְלֻכְךָ** – אפילו דברים שאת כסיל בהן. **וְשִׁמְרֵךְ מְלֻכְךָ**. רבי הוסיא אמר: מן ההוריייה. ורבנן אמרי: מן העבירה. רבי לוי אמר: מן הפזיקין. אמר רבי אבא: אם נתת מפיסד צדקה – הקדוש ברוך הוא משמרך מן הפיסין, ומן הזמיות, ומן הגולגוליות, ומן הארנוניות.

מונכו הפולך עמד ובזבוזו כל נכסיו לעניים. שלחו לו קרוכין ואמרו לו: אבותיך הוסיפו על שלחן ועל של אבותיך, ואת ביזבוזתה את שלך ואת של אבותיך! אמר להן: **כֵּן לֹא אֲבוֹתֵי – גָּזְזוּ בְּאַרְצֵי, וְאֲנִי – גָּזְזֵתִי בְּשָׂמַיִם**. שנאמר: **אֱמֶת מֵאַרְצֵי תִצְמַח וְצִדְקַת מִשְׁמַיִם נִשְׁקָף**.

אבותי – גזזו אוצרות שאין עושין פירות, ואני – גזזתי אוצרות שהן עושין פירות. שנאמר: **אֲמָרוּ צִדִּיק כִּי טוֹב כִּי פָּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֵאבְלוּ**.

אבותי – כנסו במקום שהיד שולטת בו, ואני – כנסתי במקום שאין היד שולטת בו. שנאמר: **צִדְקָה וּמִשְׁפָּט מְכוּן כִּסְאוֹ**.

אבותי – כנסו כמוז, ואני – כנסתי נפשות. שנאמר **וְלִקְחֵם נַפְשׁוֹת חָכָם**.

אבותי – כנסו לאחרים, ואני – כנסתי לעצמי. שנאמר: **וְלֵךְ תִּהְיֶה צִדְקָה**.

אבותי – כנסו בעולם הזה, ואני – כנסתי לעולם הבא. שנאמר: **וְצִדְקָה תִצְלֵל מִמוֹת**. ולא מית? אלא שלא ימות מיתה לעתיד לבוא.

צדקה וגמילות חסדים – שוקלת כנגד כל מצותיה של תורה. שהצדקה – נוהגת בחיים, וגמילות חסדים – נוהגת בחיים ובמותים. הצדקה – נוהגת לעניים, וגמילות חסדים – נוהגת לעניים ולעשירים. הצדקה – נוהגת כממונו של אדם, וגמילות חסדים – נוהגת בין כממונו בין כגופו.

רבי יוחנן בר מריא בשם רבי יוחנן, אין אני יודעין אי זה מהן חביב, או צדקה או גמילות חסדים. כשהוא אמר: **וְחֶסֶד ה' מַעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יִרְאָיו וְצִדְקָתוֹ לְבָנֵי בְנִים**, הוּא אָמְרָה: שגמילות חסדים חביבה יותר מן הצדקה ותלמוד תורה.

שאלו את רבי יהושע: מהו שילמד אדם את בנו ויונית? אמר להם: **וְלִמְדֵנוּ בְּשַׁעֲה שְׂאִינָה לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, דְּכִתִּיב: וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה**. מעתה אסור לאדם ללמד את בנו אומנות בגין דכתיב **וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה!** והתני רבי ישמעאל: **וּבַחֲרַת בְּחַיִּים** – זו אומנות! רבי בא בריה דרבי חייה בר ווא, רבי חייה בשם רבי יוחנן, מפני הססורות. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מותר לאדם

תְּלִמּוֹד מִסְכַּת פָּאָה יְרוּשָׁלַיִמִי

לְלַמֵּד אֶת בֵּיתוֹ יְיוֹנִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַכְשִׁיט לָהּ. שְׁמַע שְׁמַעוֹן בַּר וּוּה, אָמַר: בְּגִין דּוּ בָּעָה מִלְפָּה בְּנִתְיָהּ, הוּא תְּלִי לִיהּ בְּרַבֵּי יוֹחָנָן. וְכוּא עָלֵי אַם שְׁמַעְתִּיהּ מִרַבֵּי יוֹחָנָן!

כִּיבּוּד אָב וְאָם. רַבֵּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבֵּי יוֹחָנָן, שְׁאַל אֶת רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר: עַד הֵיכָן כִּיבּוּד אָב וְאָם? אָמַר לְהוּ: וְלִי אַתֶּם שׁוֹאֲלִין? לָכוּ וְשְׁאַלוּ אֶת דְּמָה בֶּן נַתִּינָה!

דְּמָה בֶּן נַתִּינָה – רֹאשׁ פְּטַרְבּוּלֵי הָיָה. פֻּעַם אַחַת הָיְתָה אַמּוֹ מְסַטְרָתוֹ בְּפָנָי כֹּל בּוֹלֵי שְׁלוֹ, וְנִפְל קוֹרְדָקוֹן שְׁלָה מִיָּדָה, וְהוֹשִׁיט לָהּ שְׁלָה תַצְטַעַר.

אָמַר רַבֵּי חֲזַקְיָה: גּוֹי אֲשַׁקְלוּנִי הָיָה, וְרֹאשׁ פְּטַרְבּוּלֵי הָיָה. וְאַכְּוֹן שֵׁיִשְׁב אָבִיו עָלֶיהָ – לֹא יֵשֵׁב עָלֶיהָ מִיָּמִיו. וְכִיּוֹן שְׁמַת אָבִיו – עָשָׂה אוֹתָהּ יִרְאָה שְׁלוֹ.

פֻּעַם אַחַת אֲבָדָה יִשְׁפָּה שֶׁל בְּנִימָן. אָמַר: מֵאַן דְּאִית לִיהּ טַבָּא דְּכוּוּתָהּ? אָמְרוּ, אִית לְדְמָה בֶּן נַתִּינָה. אֲזִלוּן לְגַבְיָהּ, וּפְסָקוּ עִמָּיה בְּמֵאָה דִּינָר! סְלִיק בְּעֵי מִייתָהּ לְהוּ, וְאַשְׁכַּח אַבּוּהָ דְּמִי. וְאִית דְּאִמְרִין: מִפְּתָחָא דְּתִיבּוּתָא הָוּה יִתִּיב גּוֹ אֲבָצְעֵתִיהּ דְּאָבִיו. וְאִית דְּמְרִין: רִיגְלִיהּ דְּאָבּוּהָ הָוּת פְּשִׁיטָא עַל תִּיבּוּתָא. נְהַת לְגַבּוּן: אָמַר לוֹן: לֹא יְבִילִית מִיתוּתִיהּ לְכוּן! אָמְרוּ: דִּילְמָא דּוּ בְּעֵי פְרִיטִין טוֹבָן. אֲמַקְוִינָה לְמֵאֲתִים, אֲמַקְוִינָה לְאַלְפָּה. בִּין דְּאִיתְעִיר אַבּוּהָ מִן שִׁינְתִּיהּ, סָלַק וְאִייתוּתִיהּ לוֹן. בְּעוּ מִייתוּן לִיהּ בְּפִסְקוּלִיהּ אַחֲרֵינָא, וְלֹא קָבִיל עָלוּי. אָמַר, מָה אָנָּא מוֹבִין לְכוּן אִיקְרָא דְּאֲבָחְתִּי בְּפְרִיטִין? אִינִי נְהַנְהָ מִכְּבוֹד אַבּוּתִי בְּלוֹם! מַה פֻּרַע לִיהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁכָרָ? אָמַר רַבֵּי יוֹסִי בִּי רַבֵּי בּוּן: בּוּ בּוֹ בְּלִילָהּ יְלָדָה פְּרָתוֹ פְּרָה אֲדוּמָה וְשָׁקְלוּ לּוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל מִשְׁקָלָהּ זָהָב וְנִטְלוּהָ.

אָמַר רַבֵּי שְׁבִתִּי:

[דף ג' ע"ב]

בְּתִיב וּמִשְׁפָּט וְרַב צְדָקָה לֹא יַעֲנֶה. אִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁחָא מִתָּן שְׁכָר שֶׁל עוֹשֵׂה מִצְוֹת בְּנוּם.

אַמּוֹ שֶׁל רַבֵּי טַרְפוֹן יִרְדָּה לְטַיִל לְתוֹף חֲצֵרָה בְּשֶׁבֶת, וְהִלְךָ רַבֵּי טַרְפוֹן וְהִנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו תַּחַת פְּרָסוֹתֶיהָ, וְהוֹתֶה מִחֲלַקְתָּ עָלֶיהוֹן עַד שֶׁהִגִּיעָה לְמִיטָתָהּ. פֻּעַם אַחַת חָלָה, וְנִכְנְסוּ חֲכָמִים לְבַקְרוּ. אָמְרָה לְהוּ: הַתְּפַלְלוּ עַל טַרְפוֹן בְּנִי שֶׁהוּא נוֹחֵג בִּי כְּבוֹד יוֹתֵר מִדָּאִי. אָמְרוּ לָהּ: מַהוּ עֵבֶד לִידָּהּ? וְתַגִּיית לְהוֹן עוֹבְדָא. אָמְרוּ לָהּ: אֲפִילוּ עוֹשֵׂה בֶּן אֶלְפָּה אֶלְפִים, אֲדִיין לְחָצִי כְּבוֹד שֶׁאֲמַרְהָ תוֹרָה לֹא הִגִּיעָה!

אַמּוֹ שֶׁל רַבֵּי יִשְׁמַעֵאל בָּאָה וְקָבְלָה עָלָיו לְרַבּוּתֵינוּ. אָמְרָה לְהוּ: גְּעוּרוּ בִּישְׁמַעֵאל בְּנִי שְׂאִינוּ נוֹחֵג בִּי כְּכּוֹדוֹ! בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִתְפַּרְכְּמוּ פְּנִיחָם שֶׁל רַבּוּתֵינוּ. אָמְרוּ: אִיפְשָׁר לִית רַבֵּי יִשְׁמַעֵאל נוֹחֵג כְּכּוֹד אַבְתִּיו? אָמְרוּ לָהּ, מַה עֵבֶד לִידָּהּ? אָמְרָה, כִּד נִפְּק מִבֵּית וְעוֹדָה אָנָּא בְּעִיא מִשְׁזֵנָה רִיגְלוּי וּמִישְׁתֵּי מַהוּ, וְלֹא שְׁבִיב לִי. אָמְרוּ לוֹ: הוֹאִיל וְהוּא רַצוּנָה – הוּא כְּבוֹדָה!

אָמַר רַבֵּי מְנָא: יְאוּת אִילִין טַחוּנִינָא אֲמְרִין: כֹּל בַּר נֶשׁ וְכַר נֶשׁ, זְכוּתִיהּ גּוֹ קוֹפְתָהּ! אִימִיה דְּרַבֵּי טַרְפוֹן אָמַר לְכוּן אָבִיו, וְאַגְיַבּוּנִינָה אָבִיו. אִימִיה דְּרַבֵּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר לוֹן אָבִיו, וְאַגְיַבּוּנִינָה אָבִיו.

תְּלִמּוֹד מִסְכַּת פָּאָה יְרוּשָׁלַיִמִי

רבי זעירא הוה מצטער ואמר: הלואי היה לי אבא ואימא, דאקרינהון דגירת גן עדן. פד שמע אילין תרתין אילפניא, אמר: בריה דרמנא דלית לי לא אבא ואימא. לא ברבי טרפון הוה יכילנא עביד, ולא ברבי ישמעאל הוונא מקבלה עלי.

אמר רבי אבון: פטור אני מפבוד אב ואם. אמרו, פד עברית ליה אימיה – מית אבוי. פד ילדתיה – מיתת.

יש שהוא מאכיל את אביו פטומות – וירש גיהנם. ויש שהוא פודנו ברחיים – וירש גן עדן. ביצד מאכיל את אביו פטומות וירש גיהנם? חד בר נש הוה מייכיל לאביו תרנגולים פטומין. חד זמן אמר ליה אבוי: ברי, אילין מנן לך? אמר ליה: סבא סבא אכול ואדיש, דפלביא אכלין ומדשין. נמצא מאכיל את אביו פטומות – וירש גיהנם.

ביצד פודנו לרחיים וירש גן עדן? חד בר נש הוה איטחין בריחיא. אתת צמות לטחוניא, אמר ליה: אבא, עול טחון תחתי, אין מפת מבנייא, טב לי אנא ולא את. אין מטות מילקי, טב לי אנא ולא את. נמצא פודנו ברחיים וירש גן עדן.

נאמר: איש אמו ואביו תיראו. ונאמר: את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד. הקיש מורא אב ואם למורא שמים.

נאמר: כבוד את אביך ואת אמך. ונאמר: כבוד את ה' מהונך. הקיש פיבוד אב ואם לכבוד המקום.

נאמר: ומקלל אביו ואמו מות יומת. ונאמר: איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. הקיש קללת אב ואם לקללת המקום. אכל אי אופשר לומר מכה בלפי למעלן. וכן בדיו, מפני ששילשתן שיתפין בו.

אי זהו מורא? לא יושב במקומו, ולא מדבר במקומו, ולא סותר את דבריו. אי זה הוא פיבוד? מאכיל, ומשקה, מלביש, ומנעיל, מכניס, ומוציא.

מן דמאן? הונא בר חייא אמר: משל זקן. ואית דבעי מימר: משלן. לא בן אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה: מניין אפילו אמר לו אביו תשלך את הארנק לים שישמע לו? בטהוה דאית ליה חורין, ובעושה הנחת רוחו של אביו.

אחד האיש ואחד האשה. אלא שהאיש – ספיקה בידו. והאשה – אין ספיקה בידה, מפני שיש רשות לאחרים עליה. נתארמלה או נתגרשה, פמי שהיא ספיקה בידה היא.

מילתיה דרבי חייא בר ווא אמר, תנא רבי יודן בן דורתי דרבי שמעון בן יוחי היא, דתני רבי שמעון בן יוחי אמר: גדול היא פיבוד אב ואם – שהעדיפו הקדוש ברוך הוא יותר מכיבודו.

נאמר כבוד את אביך ואת אמך, ונאמר כבוד את ה' מהונך. ממה את מכבד? משיתחננה. מפריש לקט שכחה ופיאה. מפריש תרומה, ומעשר ראשון, ומעשר שני, ומעשר עני, וחלה, ועושה סופה ולולב, ושופר, ותפילין וציצית. ומאכיל את העניים ואת הרעכים, ומשקה את הצמאים. אם

יש לך – אתה תיבב בכל אלו. ואם אין לך – אין אתה תיבב באחת מהן. אבל כשהוא בא אצל פיבוד אב ואם, בין שיש לך הון בין שאין לך הון – כבוד את אביה ואת אמה. ואפילו אתה מסמב על הפתחים!

רבי אהא בשם רבי אבא בר כהנא, כתיב: ארח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה לא תדע. טיילת הקדוש ברוך הוא מתן שכרן של עושי מצות, כדי שיהיו עושים אותן באמונה.

רבי אהא בשם רבי יצחק: כתיב: מכל משמר נצר לבך כי ממנו תוצאות חיים. מכל מה שאמרו לך בתורה השמר, שאין אתה יודע מאי זה מהן יוצא לך חיים.

אמר רבי אבא בר כהנא: השווה הכתוב מצוה קלה שבקלות למצוה קלה שבקלות. מצוה קלה שבקלות – זה שילוח תקן. ומצוה קלה שבקלות – זה פיבוד אב ואם. ובשתייהן כתיב: והארבת ימים.

אמר רבי אבון: ומה אם דבר שהוא פריעת החוב – כתיב בו למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיה, דבר שיש בו חסרון כים וסיכון נפשות – לא כל שבן.

[דף ד' ע"א]

אמר רבי לוי: והוא דרבה מינה, גדול הוא דבר שהוא בפריעת חוב מדבר שאינו בפריעת חוב.

תני, רבי שמעון בן יוחאי אומר: בשם שמתן שכרן שונה – כך פורענותן שונה. מה טעם? עין תלעג לאב ותבו ליקחת אם – עין שהלעיגה על פיבוד אב ואם וביות על לא תקח אם על הבנים, יקרוה עורבי נחל – יבא עורב שהוא אכזרי ויקרנה, ואל יהנה מפנה. ויאכלוה בני נשר – יבא נשר שהוא רחמן ויאכלנה ויהנה מפנה.

רבי יונתן ורבי ינאי הוו יתיבין, אתא חד בר נש ונשק רינגלוי דרבי יונתן. אמר ליה רבי ינאי, מה טיבו הוא שלים לך מן יומי? אמר ליה: חד זמן אתא קבל לי על בריה דיוננניה, ואמרית ליה: איניל צור כגישתא עלוי ובזיתיה. אמר ליה: ולמה לא כפיתניה? אמר ליה, ופופין ליה? אמר ליה: ואדיין את לוו? חור ביה רבי יונתן וקבעה שמועה מן שמייה.

אתא רבי יעקב בר אהא, רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: שכופין את הבן לזון את האב. אמר רבי יוסי בי רבי בון: הלואי הוון כל שמועתה ברירין לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב.

וגמילות חסדים. דכתיב (משלי כא): רדף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד – כבוד בעולם הזה, וחיים לעולם הבא.

רבי שמואל בר רב יצחק הוה נסיב שיבשתיה והוה מקלם קומי כליא, והוה רבי זעירא חמי ליה ומיטמר מן קומיו, אמר: חמי להדין סבא איך הוא מבחית לן. וכיון דדמוך – הוה תלת שעין קלין וכרקיז בעלקמא. נפקת ברת קלא ואמרה: דמוך רבי שמואל בר רב יצחק גמיל חסדיא, נפקין למיגמול ליה חסד, נחתת אישתא מן שמניא ואיתעבידת פעין שבשא דנור בין ערסא לציבורא, והוון ברייתא אמרין: חיוי דדין סבא דקמת ליה שבשתיה.

וְהִבָּאת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרֹו. כְּתִיב: סוּר מֵרַע וְעֲשֵׂה טוֹב בְּקִשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפֵהוּ. בְּקִשְׁיֵהוּ בְּמִקוּמֵהּ, וְרַדְפֵהוּ בְּמִקוּם אַחֵר. אָמַר רַבִּי טַבְיֹוּמָא: נֹאמַר רַדְיָפָה רַדְיָפָה. מַה רַדְיָפָה שְׁנֹאמַר לְהֵלֵן – כְּבוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה וְחַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא, אִף רַדְיָפָה שְׁנֹאמְרָה פֶּאֶה – כְּבוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה וְחַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא.

וְתִלְמוּד תּוֹרָה. רַבִּי בְּרַכְיָה וְרַבִּי הֵינְי דְכִפֵּר תְּהוּמִין. חַד אָמַר: אֲפִילוּ כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל – אֵינִי שׁוֹה אֲפִילוּ לְדַבֵּר אֶחָד מִן הַתּוֹרָה! וְחַד אָמַר: אֲפִילוּ כָּל מִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה – אֵינִי שׁוֹת לְדַבֵּר אֶחָד מִן הַתּוֹרָה. רַבִּי תַנְהוּמָה וְרַבִּי יוֹסִי בֶן זִימְרָא, חַד אָמַר כִּהְדָּא, וְחַד אָמַר כִּהְדָּא.

רַבִּי אֶבְיָא אָבִי דְרַבִּי אֶבְיָא בַר מְרִי בִשְׁם רַבִּי אֶהָא: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשׁוּ בָהּ. וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר: וְכָל חֲפָצִיךָ לֹא יִשׁוּ בָהּ. חֲפָצִים – אֵלֹו אֲבָנִים מְטוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת. חֲפָצִיךָ – אֵלֹו דְבָרֵי תּוֹרָה, דְּכְתִיב: כִּי בְּאַלֶּה חֲפָצַתִּי נֹאם ה'.

אֲרַמְבֵּן שְׁלַח לְרַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ חַד מְרַגְלֵי טָבָא אֲטִימִיטוּן. אָמַר לִיה: שְׁלַח לִי מִילָה דְטָבָה דְכוּתָהּ. שְׁלַח לִיה חַד מְוֹזָה. אָמַר לִיה, מַה? אָנָּא שְׁלַחִית לָךְ מִילָה דְלִית לָהּ טִימִי, וְאַתָּה שְׁלַחִת לִי מִילָה דְטָבָא חַד פּוֹלַר! אָמַר לִיה: חֲפָצִיךָ וְחֲפָצִי לֹא יִשׁוּ בָהּ! וְלֹא עוֹד, אֶלָּא דְאַתָּה שְׁלַחִת לִי מִילָה דְאַנָּא מְנַטֵר לָהּ, וְאַנָּא שְׁלַחִית לָךְ מִילָה דְאַתָּה דְמַחֵד לָךְ וְהִיא מְנַטֵרָה לָךְ. דְּכְתִיב: בְּהַתְּלַכְךָ תִּנְחַח אֶתְךָ.

רַבִּי מְנָא שְׁמַע בְּפִלְחוֹן מִן הַדִּין קָרְיָא: כִּי לֹא דַבֵּר רַק הוּא מְכַסֵּם – זֶה תִּלְמוּד תּוֹרָה. כִּי הוּא חֵיבָם – זֶה כִּיבוֹד אֵב וְאֵם, וּבְדַבֵּר הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים – זוֹ גְּמִילוֹת חֲסִדִים. עַל הָאֲדָמָה – זֶה הִבָּאת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרֹו.

וּכְנָגְדוּן אֲרַבְעָה דְבָרִים שְׁהוּ נִפְרָעִין מִן הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקָּרָן קָיִימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. וְאֵלֹו הֵן: עֲבוּדָה זָרָה, גִּילּוֹי עֲרִיּוֹת, וּשְׁפִיכוֹת דְּמַיִם, וְלִשׁוֹן הָרַע כְּנָגְדַת פּוֹלֵן.

עֲבוּדָה זָרָה מְנַיִין? הַכְּרַת תְּכַרְתִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא עוֹנָה בָּהּ. מַה תִּלְמוּד לֹאמַר עוֹנָה בָּהּ? מִלְּמַד, שְׁהַנֶּפֶשׁ נִכְרַתָּה וְעוֹנָה עִמָּה. וְכְתִיב: אָנָּא חֲטָא הָעַם הַזֶּה חֲטָא גְּדוֹלָה וְעִשָׂו לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב.

גִּילּוֹי עֲרִיּוֹת מְנַיִין? וְאִיךָ אַעֲשֶׂה הָרַע הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי לְאֱלֹהִים. שְׁפִיכוֹת דְּמַיִם מְנַיִין? וַיֹּאמֶר קִזֵּן אֵל ה' גְּדוֹל עוֹנֵי מְנַשָּׂא.

כְּשֶׁהוּא כָּא אֲצֵל לִשׁוֹן הָרַע מַהוּ אוֹמֵר? לֹא גְּדוֹל, וְלֹא גְּדוֹלָה, וְלֹא גְּדוֹלָה, אֶלָּא גְּדוֹלוֹת! יִכְרַת ה' כָּל שְׁפָתַי חֲלָקוֹת לִשׁוֹן מְדַבְּרַת גְּדוֹלוֹת.

כְּתִיב וַיְבֹא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אָבִיהֶם. מַה אָמַר? רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: חֲשׂוּדִין הֵן עַל אֲבֵר מִן חַחֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְזוֹלְזִין הֵן בְּכַנְי הַשְּׁפָחוֹת וְנוֹהֲגִין בְּהֵן כְּעַבְדִים. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: נוֹתְנִין הֵן עֵינֵיהֶן בְּכַנְי הָאֲרִיץ. אָמַר רַבִּי יוֹדָה בֶּן פּוֹזִי: פֶּלֶם וּמֵאֲזַנֵי מִשְׁפָּט לֹא מַעֲשֵׂהוּ

כל אבני כיס. מה אמר? השוהין הן על אבר מן החי. אמר תקדוש ברוך הוא, כך אני מוכיח עליהן שהן שוהטין ואוכלין, וישחטו שעיר עזים ויטבילו את הכתנת בדם. מה אמר? מוקליו הן בכני השפחות ונהגין בהן כעבדים, לעבד נמכר יוסף. מה אמר? נתנין עיניהם בכנות הארץ, הא דוכא מתגריא לך ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף וגו'.

רבי יסא בשם רבי יוחנן: זה שהוא אומר לשון הרע – אינו אומר עד שהוא כופר בעיקר. ומה טעמא? אשר אמרו ללשננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו.

כל העבירות – אדם חוטא בארץ, ואלו – חוטאין בשמים ובארץ. מה טעמא? שנתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ. אמר רבי יצחק: בינו נא זאת שכחי אלוה פן אטרף ואין מציל. אמר רבי יהושע בן לוי: תשב באחיך תדבר, בגן אמר תתן דפי. מה פתיב תפוז? ולרשע אמר אלהים, מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיד.

אזהרה ללשון הרע מניין? ונשמרת מכל דבר רע.

אמר רבי לא, תני רבי ישמעאל: לא תלך רכיל בעמך – זו רכילות לשון הרע. תני רבי נחמיה: שלא תהא פרוכל הוה מטעין דכריו של זה לזה, ושל זה לזה.

אמר רבי חנינא: בא וראה פמה קשה הוא אבק לשון הרע, שדברו הכתובים דברי בדאי בשביל להטיל שלום בין אברהם לשרה, ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן. ולאברהם אינו אומר כן, אלא למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי. ואדני זקן איז פתיב כאן, אלא ואני זקנתי.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: בא וראה פמה קשה הוא אבק לשון הרע, שדברו הכתובים דברי בדאי כדי להטיל שלום בין יוסף לאחיו. הדיא הוא דכתיב: ויצו אל יוסף לאמר, אביך צוה לפני מותו לאמר, כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וגו' ולא אשכחן דפקד כלום.

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: מותר לומר לשון הרע על בעלי מחלוקת. ומה טעם? ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך.

רבי זעירא בעא קומי רבי יסא: מפני מה נהרג אדוניה בן חגית? מפני שתבע את אבישג השונמית? אמר ליה: עילא היו מבקשין להתיר דמן של בעלי מחלוקת.

בעון קומי רבי יוחנן: איזהו לשון הרע? האומר והידועו.

הנותה דפיתנאי הוה לון צומות, והוה תפון חד מיתקרי בר חובין, ולא סלק. אמרי: מה אנו אכלין יומא דיון? אמר חד: חובבין. אמר: ייתי בר חביין! אמר רבי יוחנן: זה אמר לשון הרע בהצנעו.

בולווטיה דציפורין, הוה להון צומות, והוה תפון חד מתקרי יוחנן, ולא סלק. אמר חד לחד, לית אנו סלקין מבקרה לרבי יוחנן יומא דיון? אמרי: ייתי יוחנן! אמר רבי שמעון בן לקיש: זה אמר לשון הרע בצדק.

אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא: דִּירוּוּ שֶׁל דָּוִד – בּוֹלֵן צְדִיקִים הוּא, וְעַל יְדֵי שֶׁהָיָה לְהֵן דִּילְמוּרִין – הָיוּ יוֹצֵאִים בְּמִלְחָמָה וְהָיוּ נוֹפְלִים. הוּא שֶׁדָּוִד אָמַר: **נַפְשִׁי בַתּוֹךְ לְבָאִם אֲשַׁכְּבָה לְהַטִּים. נַפְשִׁי בַתּוֹךְ לְבָאִם** – זֶה אֲכַנֵּר וְעַמְשָׂא שֶׁהָיוּ לְבָאִים בַּתּוֹרָה. **אֲשַׁכְּבָה לְהַטִּים** – זֶה דּוֹאג וְאַחִיתּוֹפֵל שֶׁהָיוּ לְהוֹטִין אַחֵר לְשׁוֹן הָרַע. **בְּנֵי אָדָם שִׁנִּיהֶם חֲנִית וְחַצִּים** – אֵלּוּ בְּעַלְי קַעֲיִלָה, דְּכַתִּיב **וַיִּסְגְּרֵנִי בְּעַלְי קַעֲיִלָה בִּידוֹ הַיָּרֵד שְׂאוּל. וּלְשׁוֹנָם חֶרֶב חֲדָה** – אֵלּוּ הוֹיִפִּים, כְּבוֹא הוֹיִפִּים וַיֵּאמְרוּ לְשְׂאוּל.

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אָמַר דָּוִד לְפָנָי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹן הַעוֹלָמִים, מַה שִׁכְנִיתָךְ לִירֵד בְּאַרְצִי? סִלַּק שִׁכְנִיתָךְ מִבְּנֵיהוֹן. הֲדָא הוּא דְכַתִּיב: **רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ.**

אָבֵל דִּירוּוּ שֶׁל אַחָב עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הוּא, וְעַל יְדֵי שֶׁלֹּא הָיָה לְהֵן דִּילְמוּרִיא – הָיוּ יוֹרְדִין לְמִלְחָמָה וְנוֹצְחִין. הוּא שֶׁעוֹבְדֵיהוּ אָמַר לְאַלְיָהוּ: **הֲלֹא הִגַּד לְאֹדְנִי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּהַרְג אִיזְבַּל אֶת נְבִיאֵי ה' וְגו' וְאֲכַלְבָּלֶם לַחֵם וּמִים.** אִם לַחֵם לְמָה מִים? וְאִם מִים לְמָה לַחֵם? אֵלּא מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ הַמִּים קְשִׁין לוֹ לְהִבְיֵא יוֹתֵר מִן הַלָּחֶם. וְאַלְיָהוּ מְכַרְיוּ בְּרֵאשׁ הַפְּרָמֹל: **אֲנִי נוֹתַרְתִּי נְבִיא לַה' לְבִדְי. וְכָל עַמּוֹ יִדְעִין וְלֹא מְפָרְסְמִין לְמִלְכָא.**

וְלָמָּה הוּא קוֹרָא אוֹתוֹ "שְׁלִישִׁי"? שֶׁהוּא הוֹרֵג שְׁלֹשָׁה. הַאֲזוּמְרוּ, וְהַמְקַבְּלוּ, וְזֶה שֶׁנֶּאמַר עָלָיו. וּבִימֵי שְׂאוּל נִהְרְגוּ אַרְבַּעַה, דּוֹאג שֶׁאָמְרוּ. שְׂאוּל שֶׁקִּיבְלוּ. אַחִיתּוֹפֵל שֶׁנֶּאמַר עָלָיו. וְאַכְנֵר.

אֲכַנֵּר לְמָה נִהְרַג? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי אָמַר: עַל שֶׁעָשָׂה דְמִן שֶׁל נְעָרִים שְׁחֹק. שֶׁנֶּאמַר: **יְקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנָיו וַיֵּאמְרוּ יוֹאֵב יְקוּמוּ.**

וְרִישׁ לְקִישׁ: עַל שֶׁהַקְּדִים שָׁמוּ לְשִׁמוֹ שֶׁל דָּוִד. הֲדָא הוּא דְכַתִּיב: **וַיִּשְׁלַח אֲבִנָּה מִלְּאֲכִים אֶל דָּוִד תַּחְתּוֹ לֵאמֹר לְמִי אַרְצֶךָ. כְּתַב, מִן אֲכַנֵּר לְדָוִד.**

וְרַבְּנֵין אָמְרוּ: עַל שֶׁלֹּא הֵנִיחַ לְשְׂאוּל לְהַתְּפַיִּים מִן דָּוִד. הֲדָא הוּא דְכַתִּיב: **וְאֲבִי רָאָה גַם רָאָה אֶת כְּנָף מַעֲלֶדֶךָ בִּידְי.** אָמַר לִיה: מַה אַתָּה בְּעֵי מִן גּוֹלְגֵלְוִי דְדִדְוִין? בְּסִירָה הוֹעֵרַת, וְכִיּוֹן שֶׁבָּאוּ לְפַעֲעֵלָה, אָמַר לִיה: **הֲלֹא תַעֲנֶה אֲבִנָּר,**

[דף ה' ע"א]

בְּנֵי כְּנָף אֲמַרְתָּ בְּסִירָה הוֹעֵרַת, חֲנִית וְצַפְחַת בְּסִירָה הוֹעֵרַת!?

וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: עַל יְדֵי שֶׁהִיתָה סְפִיקָה בִּידוֹ לְמַחֹת בְּנוֹב עִיר הַכְּהֻנִּים וְלֹא מִיָּחָה.

חֲצִי גְבוּר שְׂנוּגִים עִם גְּחִלֵי רִתְּמִים. כָּל כְּלֵי זִוּיִן – מִבִּין בְּמִקּוּמוֹ, וְזֶה – מִכָּה מְרוּחֵק. כָּל הַגְּחִלִּים כְּבוֹ מִבְּחִוּץ – כְּבוֹ מִבְּפָנִים, וְאַלּוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁכְּבוֹ מִבְּחִוּץ – לֹא כְּבוֹ מִבְּפָנִים. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁהֵנִיחַ גְּחִלִּים בּוֹעֵרוֹת כְּהֵן וְכֹא וּמִצָּאֵן בּוֹעֵרוֹת בְּפִסְחָה.

אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: אוֹמְרִים לְנַחֵשׁ, מִפְּנֵי מַה אַתָּה מַחֲלֵף וּלְשׁוֹנָךְ שׁוֹתֵת? אָמַר לוֹן, דּוּ גָרַם לִי מַה הִנְיִיחָה לְךָ שְׂאֵת נוֹשֵׁד? אַרְיָה טוֹרֵף וְאוֹכֵל. זֹאב טוֹרֵף וְאוֹכֵל. אֵת מַה הִנְיִיחָה יֵשׁ לְךָ? אָמַר לְהֵן: **אִם יִשְׁדַּךְ הַנַּחֵשׁ בְּלוֹא לְחֹשׁ.** אִילּוּלֵא אֵיתְאָמַר לִי מִן שְׂמִיָּא נְבִית, לֹא הוֹינָא נְבִית. מִפְּנֵי מַה אַתָּה נוֹשֵׁד אֲבָר אֶחָד וְכָל הַאִיבָרִים מְרַגִּישִׁין? אָמַר לְהֵן, וְלִי אַתָּם שׁוֹאֲלִין? אָמְרוּ לְכַעַל הַלְשׁוֹן, שֶׁהוּא

אָמַר בָּאן, וְהוֹרַג בְּרוֹמֵי. אָמַר בְּרוֹמֵי, וְהוֹרַג בְּסוּרְיָא. וּמִפְּנֵי מַה אֵתָּה מְצוּי בֵּין הַגְּדֵרוֹת? אָמַר לְהוּן, אֲנִי פִרְצְתִי גְדָרוֹ שֶׁל עוֹלָם.

הַזְכוּת - יֵשׁ לְהוּן קֶרֶן וְיֵשׁ לָהּ פִירוֹת. עֲבִירָה, יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וְאִין לָהּ פִירוֹת. הַזְכוּת - יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וְיֵשׁ לָהּ פִירוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: **אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכְלוּ**. עֲבִירָה - יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וְאִין לָהּ פִירוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: **אִוִי לְרִשָּׁע רַע כִּי גְמוֹל יָדָיו יַעֲשֶׂה לוֹ**. מַה אֲנִי מְקוּיִם וְיֹאכְלוּ מִפְּרֵי דְרִבְסָה? אֵלֶּא כָּל עֲבִירָה שֶׁעָשִׂת פְּרִי - יֵשׁ לָהּ פְּרִי. וְשִׁלָּא עָשִׂת פְּרִי - אִין לָהּ פְּרִי.

מִחֻשְׁבָּה טוֹבָה - הַמְּקוּם מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה. מִחֻשְׁבָּה רָעָה - אִין הַמְּקוּם מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה. מִחֻשְׁבָּה טוֹבָה הַמְּקוּם מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה, דְּכַתִּיב: **אִזְ נִדְבְּרוּ יְרֵאִי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ**. מִחֻשְׁבָּה רָעָה אִין הַמְּקוּם מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה, **אִן אִם רְאִיתִי בְּלִבִּי לֹא יִשְׁמַע ה'.**

הַדָּא דְתִימָא - בִּישְׂרָאֵל. אֲבָל בְּגוֹזִים - חִילוּפִין, מִחֻשְׁבָּה טוֹבָה - אִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה, מִחֻשְׁבָּה רָעָה - הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה. מִחֻשְׁבָּה טוֹבָה אִין הַמְּקוּם מְצַרְפָּה, דְּכַתִּיב: **וְעַד מַעְלֵי שָׁמַיָא הוּא מִשְׁתַּדֵּר לְהַצְלוֹתָהּ**. וְלֹא כְּתִיב לְשׁוֹבִיבָה. מִחֻשְׁבָּה רָעָה - הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה, **מִקְטֵל מַחֲמַס אַחִיד יַעֲקֹב**. וְכִי הִרְגוּ? אֵלֶּא מִלְּמַד שֶׁחֻשַׁב עָלָיו לְהוֹרְגוֹ, וְהִעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב בְּאֵילֵי הַרְגוֹ.

תְּנִי רַבִּי שְׁמֻעוֹן בְּן יוֹחִי: הֲרֵי שְׁתִּיָּה אָדָם צְדִיק גְּמוּר כָּל יָמָיו, וּבִאֲחֻרְזָה מֵרַד - אֵיבַד זֶה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו. מַה טַעַם? **בְּשׁוֹב צְדִיק מִצְדִּיקְתּוֹ וַעֲשֶׂה עוֹל**. רַבִּי שְׁמֻעוֹן בְּן לָקִישׁ אָמַר: וּבִתְוֹהָא עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת.

הֲרֵי שְׁתִּיָּה אָדָם רִשָּׁע גְּמוּר כָּל יָמָיו, וּבִסּוּפָה עָשָׂה תְּשׁוּבָה - הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבְּלוֹ. מַה טַעַם? וּבְשׁוֹב רִשָּׁע מִרִשָּׁעוֹתָא. אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא כָּל הַעֲבִירוֹת שֶׁעָשָׂה - הֵן נִחְשָׁבִין לוֹ כְּזָכוֹת. מַה טַעַם? **מֵר וְאֵהָלוֹת קָצִיעוֹת כָּל בְּגֻדְתֵיךְ**. כָּל בְּגִידוֹת שֶׁבְּגַדְתָּ בִּי - הֲרֵי הֵן כְּמוֹר וְאֵהָלוֹת וְקָצִיעוֹת.

רַבּוּ וְזָכוֹת וּמִיעוּמוֹ עֲבִירוֹת - נִפְרָעִין מִפְּנֵי מִיעוּט עֲבִירוֹת קְלוֹת שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּשִׁבְלִי לִיתָן לוֹ שְׂכָרוֹ מִשְׁלֵם לְעֵתִיד לְבָא. אֲבָל רַבּוּ עֲבִירוֹת וּמִיעוּמוֹ וְזָכוֹת - נִתְּנִין לוֹ שְׂכָר מִצּוֹת קְלוֹת שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּשִׁבְלִי לִיפְרַע מִשְׁלֵם לְעֵתִיד לְבָא. אֲבָל הַפּוֹרֵק עוֹל וְהַמְּיַפֵּר בְּרִית, וְהַמְּגַלֵּה פְּנִים בַּתּוֹרָה אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בִּידוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים - נִפְרָעִים מִפְּנֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קְיָיְמַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא.

עֲבוּדָה זְרָה וְגִילּוֹי עֲרִיוֹת. רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסִי: הַד אָמַר בְּקָלוֹת. וְהַד אָמַר בְּחִמּוּרוֹת. מַה אֲנִי קְיָיְמִין? אִם בְּאוֹתוֹ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה - אִין כָּל דְּכָר עוֹמֵד בְּפָנָי כָּל בְּעָלֵי תְּשׁוּבָה. אֵלֶּא כִּי אֲנִי קְיָיְמִין: בְּאוֹתוֹ שִׁלָּא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, וּמַת בְּיִסּוּרִין.

תַּמָּן תְּנִינָן: אֵילֵי שְׁאִין לְהֵם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, הָאָמַר אִין תְּהִיִּית מוֹתִים, וְאִין תּוֹרָה מִן הַשְּׁמַיִם, וְאִפִּיקוּרוּס. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אֵף הַמְּוֹרָא בְּסַפְרִים הַהַצּוֹנִיִּים, וְהַלּוּחֻשׁ עַל הַמִּכָּה וְאָמַר **כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּמַצְרִים לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ**. אֲבָא שְׁאוּל אָמַר: אֵף הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם

באותיותיו. הוסיפו עליהן, הפורק עול והמפיץ ברית והמנגלה פנים בתורה, אין להן חלק לעולם הבא. הפורק עול, זה שהוא אומר יש תורה ואיני סובלה. המפיץ ברית, זה שהוא מושך לו ערלה. המנגלה פנים בתורה, זה שהוא אומר לא נתנה תורה מן השמים. ולא כבר תניתה האומר אין תורה מן השמים! תנא רבי חנניה ענתוניא קומי רבי מנא: זה שהוא עובר על דברי תורה בפרהסיא, כגון יהוקים מלך יהודה ותכיריו.

רובו זכיות - יורש בן עדן, רובו עבירות - יורש גיהנם. אמר רבי יוסי בן חנניא: נושא עונות - אין בתיב בן, אלא נושא עון. הקדוש ברוך הוא חוטף שטר אחד מן העבירות, והזכיות מכריעות. אמר רבי אלעזר: וליך ה' חסד בי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ואי לית ליה - אתי יתב ליה מן דידי. היא דעתיה דרבי אלעזר, דרבי אלעזר אומר: רב חסד - מטה כלפי חסד.

[דף ה' ע"ב]

רבי ירמיה אומר, רבי שמואל בר רב יצחק בעי: צדקה תצר תם דרף, ורשעה תסלף חטאת (משלי יג, ו).

חטאים תרדף רעה ואת צדיקים ישלם טוב (משלי יג, כא). אם ללצים הוא יליין ולענוים יתן חן (משלי ג, לד). רגלי חסידו ישמר ורשעים בחשך ידמו (שמואל א ב, ט). כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון (משלי ג, לה).

וסיגין סיגיה ותרעין תרעיה? רבי ירמיה אומר רבי שמואל בר רב יצחק: שומר אדם את עצמו מן העבירה פעם ראשונה שנייה ושלישית - מיפן ואילך הקדוש ברוך הוא משמרו. מה טעם? הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר. אמר רבי זעירא: ובלחוד דלא יתיב ליה. מה טעם? והחוט המשוש לא לעולם ינתק אין בתיב בן, אלא לא במהרה ינתק, אין מטרחת עלוי, מיפסק הוא!

רבי חונא בשם רבי אבהו: הקדוש ברוך הוא - אין לפניו שכחה, הא בשביל ישראל - נעשה שוכח. מה טעם? נושא עון בתיב. וכן דוד הוא אומר: נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה.

הלכה ב'

מתני' אין פוחתין לפיאה ממששים. אף על פי שאמרו: אין לפיאה שעור - הכל לפי גודל השדה, ולפי העניים, ולפי הענוה.

גמרא תני: אין אומרים לו הבא גמלים וטעון. מתניתא - ביתר מפשיעור. אכל בפשיעור - אומרים לו: הבא גמלים וטעון.

שדהו מרובה ועניים מועטין - נתן לפי שדהו. שדהו מעוטה ועניים מרובין - נתן לפי העניים. רבי שמעון דרש שני דברים לקלו של בעל הבית. שדהו מרובה ועניים מועטין - נתן לפי העניים. שדהו מעוטה ועניים מרובין - נתן לפי שדהו.

מתניתא לא אומר בן, אלא הכל לפי גודל השדה ולפי העניים ולפי העניות.

הלכה ג' מתני' נותנין פאה מתחילת השדה ומאמצעה. רבי שמעון אומר: ובלבד שיתן בסוף בשיעור. רבי יהודה אומר: אם שייר קלח אחד – סומק לו משום פאה.

[דף ו' ע"א]

ואם לאו – אינו נותן אלא משום הבקר.

גמרא רבי יוסי בשם רבי שמעון בן לקיש: (ויקרא יט) **ובקצרכם**¹. מה תלמוד לומר: **לקצור**? אלא, אפילו יש לו כמחצית לקצור.

רבי יונה בשם רבי שמעון בן לקיש: **ובקצרכם**. מה תלמוד לומר: **לקצור**? אלא, אחת בתחילה, ואחת בסוף.

רבי יוסי בשם רבי יהושע בן לוי: **ובקצרכם**. מה תלמוד לומר: **לקצור**? אלא אחת לנבחה, ואחד להדיומ.

רבי יודן בעי: כלום מעות הקדש מתחללין אלא בתלוש, שפוא במקוברה? אומר רבי חנינא: שלא תאמר יעשה קציר הקדש בקציר הדיומ.

[דף ו' ע"ב]

ראשונה מהו? מן מה דתני: הרי זו פאה, וצריך ליתן בסוף בשיעור. הרי אומר: קידשה משום פאה.

מהו "בשיעור"? כל שדהו, או בשיעור המשתתיר? איפשר לומר קידשה משום פאה, ותימר בשיעור כל שדהו? אלא, בשיעור המשתתיר.

רבי חייא בשם רבי יוחנן: במקוברה. רבי יסא בשם רבי יוחנן: בתלוש.

[דף ז' ע"א]

מה מתבנין לפטור את שדהו, או לא? נשמעינא מן הדיא דאמר רבי יסא בשם רבי יוחנן: "לעולם הוא מוסף והולך". מה נן קיימין? אם במתכווין לפטור את שדהו – כבר נפטרנו! אלא פי נן קיימין: בשאינו מתכווין לפטור את שדהו.

[דף ז' ע"ב] **הלכה ד' מתני'** כלל אמרו בפאה. כל שהוא אוכל, ונשמר, וגידוליו מן הארץ, ולקישתו פאה, ומכנסו לקיום – חייב בפאה. והתבואה והקטנית – בכלל הנה.

¹ ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצור, ולקט קצירך לא תלמט: וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלמט, לפני ולגר תעוב אתם, אני ה' אלוקיכם:

וּבְאֵילָן: הַאֲזוּג, וְהַחֲרוּבִין, הַאֲגוּזִים, וְהַשְּׁקִידִים, הַגִּפְנִים, וְהַרְמוּזִים, הַזֹּתִים, וְהַתְּמָרִים – הֵיבִינן בְּפִיאָה.
גְּמָרָא וּבְקִצְרָכֶם, אֵינן לִי אֵלָא קוֹצֵר, תּוֹלֵשׁ מִנֵּינָא? תְּלֻמוֹד לֹאמַר: **לְקִצּוֹר**. עוֹקֵר וְקוֹצֵר מִנֵּינָא?
 תְּלֻמוֹד לֹאמַר: **קִצִּירָךְ**. אֵינן לִי אֵלָא תְּבוּאָה, קְטַנִּית מִנֵּינָא? תְּלֻמוֹד לֹאמַר: **בְּאַרְצְכֶם**.
 אֵילָנוֹת מִנֵּינָא? תְּלֻמוֹד לֹאמַר: **שְׂדֵךְ**.

תְּנִי: זוֹרְעִין וְרַעִים וְרַעִי אֵילָן בְּאַחַת.
 וְהַזּוֹרֵעַ מִן הַחֲרָצְנִים – לֹאֲקָה אַרְבָּעִים.
 אָמַר רַבִּי זְעִירָא: כְּתִיב (דְּבָרִים כ"ב, ט) **לֹא תִזְרַע בְּרִמָּךְ בְּלֵאִים**. עֵינֵךְ בְּרִמָּךְ לֹא תִזְרַע בְּלֵאִים!
 אָמַר רַבִּי יוֹדָן קְפוּדְקֵיָא, בְּעֵא קוּמִי רַבִּי יוֹסִי: תַּמָּן אָמְרִין: וְאֵינן וְרַעִי אֵילָן קְרוּוִין וְרַעִים. וְכֹא אִתָּה
 אָמַר: וְרַעִי אֵילָן – קְרוּוִין וְרַעִים!
 אָמַר לִיה: תַּמָּן מֵיעֵט הַכְּתוּב, שְׂאִין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם לֵהוּיֹת קוֹרִין אוֹתָן וְרַעִים.

[דף ח' ע"א]

בְּרַם הֶכָּא, רִיבָה הַכְּתוּב (ויקרא י"א, לו): **עַל כָּל זֶרַע זְרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע**.
 וְאִית דְּבַעֵי נִשְׁמְעִינָא מִן הֶכָּא, **כִּי תִבְצֹר בְּרִמָּךְ**. מַה אִתָּה שְׁמַע מִינָהּ? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: לֹא תִדְקַדֵּק,
 כְּמַה דְּתִימַר (איכה א, כ"ב): **וְעוֹלֵל לָמוּ**.

(דְּבָרִים, כ"ד, ט) **כִּי תַחֲבֹט זִיתְךָ**. מַה אִתָּה שְׁמַע מִינָהּ? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: **לֹא תִקִּיפוּ פֶּאֶת רֵאשֵׁיכֶם**.
 זִית, מַה זִית וְכֶרֶם מִיּוֹתֵדִין, שְׁלֵקִיטָתָן בְּאַחַת וּמְכַנְסֵן לְקִיּוּם – הֵיבִינן בְּפִיאָה, אַף כֹּל דְּכֶר שְׁלֵקִיטָתוֹ
 בְּאַחַת וּמְכַנְסֵמוֹ לְקִיּוּם – הֵיבִינן.

אִי מַה זִית וְכֶרֶם מִיּוֹתֵדִין שְׁתֵּן הֵיבִינן כְּבִיפּוּרִין וְהֵיבִינן בְּפִיאָה, אַף כֹּל דְּכֶר שְׁהוּא חֵיִיב כְּבִיפּוּרִים
 חֵיִיב בְּפִיאָה? תְּלֻמוֹד לֹאמַר: **קִצִּירָךְ**. אֶפִּילוֹ קִצִּיר אֹרְזוֹ, אֶפִּילוֹ קִצִּיר דּוּחָן.

יֹאמַר זִית וְאֵל יֹאמַר **בְּרַם**? שְׂאִילוֹ נֹאמַר זִית וְלֹא נֹאמַר בְּרַם, הֵייתִי אֹמַר זִית שְׁהוּא פְטוּר מִן
 הַפְּרֵט – הֵיבִינן בְּפִיאָה. בְּרַם שְׁהוּא חֵיִיב בְּפְרֵט – לֹא יְהֵא חֵיִיב בְּפִיאָה! הוּי, צְרִיךְ הוּא שְׂיֵהֵא
 אֹמַר בְּרַם.

אוֹ אֵילוֹ נֹאמַר **בְּרַם** וְלֹא נֹאמַר זִית, הֵייתִי אֹמַר: בְּרַם שְׁהוּא חֵיִיב בְּפְרֵט – יְהֵא חֵיִיב בְּפִיאָה, זִית
 שְׁהוּא פְטוּר מִן הַפְּרֵט – יְהֵא פְטוּר מִן הַפִּיאָה! הוּי, צוֹרֵךְ הוּא שְׂיֵאמַר זִית, וְצוֹרֵךְ הוּא שְׂיֵאמַר
 בְּרַם.

יִצָּא זִית וְלִימַד עַל כָּל הָאֵילָנוֹת פִּיאָה. יִצָּא בְּרַם וְלִימַד עַל כָּל הָאֵילָנוֹת פְּרֵט! וְכֵשֶׁם שְׂיִצָּא זִית
 וְלִימַד עַל כָּל הָאֵילָנוֹת פִּיאָה, כֹּךְ יִצָּא בְּרַם וְלִימַד עַל כָּל הָאֵילָנוֹת פְּרֵט!

אָמַר רַבִּי אֲבוּן: דְּכֶר שְׁהוּא שְׁוֵה לַשְּׁנִיחָן – מְלֻמַּד. וְדְכֶר שְׂאִינוֹ שְׁוֵה בְּשְׁנִיחָן – אֵינוֹ מְלֻמַּד.

על דעתיה של רבי ישמעאל – ניקח! דרבי ישמעאל דרש: כל דבר שהוא בכלל ויצא לידון בדבר
החדש – נעקר מן הכלל

[דף ח' ע"ב]

והרי הוא בהודושו – צורך הוא שיאמר פיהא בכרם.

על דעתיה דרבנן דאינון אמרין: הרי הוא בכללו, והרי הוא בהודושו, לאי זה דבר נאמר פיהא
בכרם?

אמר רבי אבין: אילו לא יצא אלא כרם, יאות הוית מקשי. עכשיו שיצא כרם וזית, אילו נאמר זית
ולא נאמר כרם – הויתי אומר: זית שהוא פטור מן הפרט – חייב בפיהא. כרם שהוא חייב בפיהא
– ופטור מן הפיהא!

כמה דתימר גבי קציר, דבר שלקייטתו כחות וחיוב בפיהא, ואמר אף בפועל כדאי! אמר רבי יונה:
שנייה היא, דכתיב (דברים כג): **וקטפת מלילת בידך** – אפילו מדבר שאינו לקיים.

תני: רבי יוסי בי רבי יודה אומר: רוטבי תמרים – פטורין מן הפיהא, לפי שאין הראשון שבהן
ממתין לאחרון.

יאות אמר רבי יוסי בי רבי יהודה! מה טעמא דרבנן? אמר רבי זעירא: מפני שכולן צריכין שאור
בבת אחת.

רבי יצחק בן הקולא ורבי יהושע בן לוי, תרווייהון אמרין: "קולקס" – לירק, ולמעשרות, ולשביעית,
ולפיהא, ולביכורים. ולגדרים – צריכה.

הלכה ה'

מתני' לעולם הוא נותן משום פיהא ופטור מן המעשרות עד שיימרה.

[דף ט' ע"א]

ונטיל מן הגורן וזרע, ופטור מן המעשרות, עד שיימרה. ומאכיל לבחמה לחיה ולעופות, ופטור מן
המעשרות, עד שיימרה; דברי רבי עקיבא.

בהן ולוי שלקחו את הגורן – המעשרות שלהן, עד שיימרה.

המקדיש, ופודה – חייב במעשרות עד שיימרה הגיזבר.

גמרא רבי יוסי גרבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו, רבי נחמיה בר עוקבן, ומטי בה בשם רבי
יוחנן; הפריש בכורים מקרי ממוצה – פטור מתרומה גדולה.

אמר רבי חגי קומי רבי יוסי: מתניתא אמרה בן: לעולם הוא נותן פיהא ופטור מן המעשר, עד
שימרה. הא אם מירח – חייב! מה שאין בן בתרומה.

ולמא, אף בביכורים יחא חייב אף על פי שלא מירח! ויידא אמרה דא? ולמה נקראו שמן ביכורין?

[דף ט' ע"ב]

שהן ביפורים לכל, וכל הקודם את הבירו - הבירו מתחייב בו.

מתניתין - דבית שמאי היא! דבית שמאי אומרים: הבקר עניים - הפקר. ואתיא דרבי עקיבה - בהננות דבני חנון.

דתנא: למה חרבו חנות בני חנון שלש שנים עד שלא חרב בית המקדש? שהיו מוציאין את הפירות מכלל המעשרות, דהוון דרשין: עשר תעשר - פרט לזוקה. ואכלת - פרט למוכר.

אמר רבי יוחנן: קנס קנסו להן, שלא יהיו קופצין לגיתות ולגננות.

טבח כהן - חברייה בשם רבי יהושע בן לוי: פטר לו שבת אחת.

אמר רבי יוסי: אולי לדרומה, ושמיית רבי חנן אבוי דרבי שמעון בשם רבי שמעון בן לוי: פטר לו שבת אחת. רבי יודן מדמי לה להדא דרבי יוחנן, קנס קנסו כהן. אמר ליה רב יוסף: ואי משם קנס, אפילו שבת אחת לא יפטור לו!

חננוני כהן - רבי יודן אמר: פטורין לו שבת אחת. רבי יוסי אמר: אין פוטרים לו שבת אחת.

על דעתיה דרבי יוסי, מה בין חננוני מה בין טבח? חננוני - יכול להערים. טבח - אינו יכול להערים.

תני: לא נחלקו רבי ורבי יהודה הנשיא, על הלוקח פירות מהוברין מן הגוי - שהן תיביין בפועל. ועל של ישראל שנכנסם תהתי, ועל הלוקח פירות תלושין מן הגוי - שהן פטורות מן המעשר.

על מה נחלקו? על הלוקח פירות תלושין מהבירו בשנת מעשר עני. רבי יהודה הנשיא אומר: אהד עני ואהד עשיר - מוציאין מידו. ורבי אומר: עשיר - מוציאין מידו. עני - אין מוציאין מידו.

מה טעמא דרבי יהודה הנשיא? בשם שאין אדם זוכה בלקט שכחה ופיאה שלו - כף לא יזכה במעשר עני שלו.

מה טעמא דרבי? לקט שכחה ופיאה - אינן טובלין. במעשר עני - שהוא טובל, וכבר נטבל עד שהוא ברשותו של ראשון!

מה טעמא דרבי יודה הנשיא? משום קנס. מה טעמיה דרבי? עשיר - יש בידו ליקח. עני - אין בידו ליקח. ורבי יהודה הנשיא אומר: מצוי הוא לקנות. ורבי אומר: אינו מצוי לקנות.

הדרן עלה אלון דברים

² יש גורסים "ברבי" והכוונה הוא לאיזה תנא גדול ולא נודע מי הוא. ויש אומרים ש"רבי יהודה הנשיא" המוזכר כאן - הכוונה הוא להאמורא "רבי יהודה נשיאה".

[דף י' ע"א - דף י' ע"ב]

פֶּרֶק שֵׁנִי

הַלְכָה א' מִתְנִי' וְאֵלּוּ מִפְּסִיקוֹן לְפִיָּאָה: הַנְּחַל, וְהַשְּׁלוּלִית, וְדָרְךָ הַיְחִיד, וְדָרְךָ הַרְבִּים, וְשִׁבִיל הַיְחִיד, וְשִׁבִיל הַרְבִּים הַקְּבוּעַ בַּיּוֹמֹת הַחֶמְחָה וּבַיּוֹמֹת הַגְּשָׁמִים.
הַכּוּר, וְהַנִּיר, וְזֶרַע אַחֵר.

הַקּוֹצֵר לְשַׁחַת - מִפְּסִיק; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמַיִם אֲזַמְרִים: אֵינּוּ מִפְּסִיק, אֲלֵא אִם בֶּן חֶרֶשׁ.

גְּמָרָא שֶׁנֶּאֱמָר (ויקרא יט, ט): **שְׂדֵךְ**. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִצְיִיא מִשְׂדֵּה לְחִבְרָתָהּ.

וְאֵינּוּ מְהוּבָר. וְאִין תִּימַר מְהוּבָר הוּא, אֲפִילוּ שְׂדֵה הָאֵילָן - מִפְּסִיק.

דְּתַנְיִין תַּמּוּ: הַכֹּל מִפְּסִיק לְזֹרְעִים, וְאֵינּוּ מִפְּסִיק לְאֵילָן, אֲלֵא גְדֵר. הָא גְדֵר - מְהוּבָר, וְאֵינּוּ מְהוּבָר?
אִין תִּימַר מְהוּבָר, אֲפִילוּ שְׁעַר כּוֹתֵשׁ - מִפְּסִיק! דְּתַנְיִין: שְׁעַר כּוֹתֵשׁ - אֵינּוּ מִפְּסִיק, אֲלֵא נֹתֵן פִּיָּאָה
לְכָל. הָדָא אָמְרָה: שְׂאֵינּוּ מְהוּבָר.

אִין תִּימַר מְהוּבָר הוּא, אֲפִילוּ מִצַּד אֶחָד [וְאֵינּוּ] מִפְּסִיק. דְּתַנְיִין: אִם הָיָה שְׁעַר כּוֹתֵשׁ מִיָּמֵן וּמִיָּמֵן -
אֵינּוּ מִפְּסִיק. הָא מִצַּד אֶחָד - מִפְּסִיק.

[דף י"א ע"א]

רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶר הַנִּינְא: הַפְּרִישׁ פִּיָּאָה מִשְׂדֵּה לְחִבְרָתָהּ - לֹא קִדְּשָׁהּ.

רַבִּי זְעִירָא בְּעֵא קוּמִי רַבִּי יוֹסִי: נְתַבְּוּן לְזִכּוֹת מִן חֵמִיצָר? וְשִׁרְעַ מִינָהּ.

מִחֻלְפָּא שִׁיטְתִּיהּ דְּרַבִּי יוֹסִי: דְּתַנְיִין תַּמּוּ: מוֹדִים חֻכְמַיִם לְרַבִּי עֲקִיבָא, בְּזוֹרַע שֶׁבֶת אוֹ חֶרְדֵּל בְּשִׁלְשָׁה
מְקוּמוֹת! בִּינֵי מִתְנִיתָא: שֶׁבֶת בְּשִׁלְשָׁה מְקוּמוֹת, חֶרְדֵּל בְּשִׁלְשָׁה מְקוּמוֹת. שְׂמוּאֵל אָמַר: מִפְּנֵי שְׂאִין
הָרַאשׁוֹן שֶׁבֶתוֹן מִמֵּתִין לְאַחֲרוֹן שֶׁבֶתוֹן. רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שְׁדַרְבָּן לְיִזְרַע עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת.
וְכֵה הוּא אָמַר אֲבָן!

פְּשִׁיטָא לִיהּ שְׁהוּא מִפְּסִיק. לֹא צוֹרְכָה דְלָא, קִדְּשָׁה מִשׁוּם פִּיָּאָה, אוֹ לֹא קִדְּשָׁהּ.

תַּנִּי רַבִּי אוֹשְׁעִיא: הַפְּרִישׁ פִּיָּאָה מִשְׂדֵּה לְחִבְרָתָהּ - לֹא קִדְּשָׁהּ. וְשָׁמַע מִימַר, אֲפִילוּ מִיצַר.

רַבִּי יוֹסִי בֶּן הַנִּינְא אָמַר: חֲצוּבוֹת - מִפְּסִיקוֹן לְפִיָּאָה.

רַב הַסְּדָא בְּעֵי: בְּהוֹן חֶלֶק יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ.

אֶתָּא רַבִּי הַנִּינְא בְּשֵׁם רַב הַסְּדָא: בְּהֵם תִּיחַם יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ.

שְׁלוּלִית - כָּל שֶׁהִיא. מוֹשְׁכַת. נְחַל - אֵף עַל פִּי שְׂאֵינּוּ מוֹשֵׁךְ.

מִפְּנֵי דְתַנְיִין: דָּרְךָ הַיְחִיד, דָּרְךָ הַרְבִּים מַה צּוֹרְכָה? אֲנָא מִימַר לָךְ: אֲפִילוּ דָרְךָ הַרְבִּים - אֵינּוּ מִפְּסִיק
לְאֵילָן, אֲלֵא גְדֵר.

מפנין דתנינן: שביל תיחיד, שביל הרבים מה צורכא? להוציא את הקבוע בימות החמה, ואינו קבוע בימות הגשמים.

רב אמר: בור וניר – בית רובע. וזרע אחר – אפילו כל שהוא.

רבי יוחנן אמר: בור וניר וזרע אחר – בשלשה תלמים של פתיה.

מה, ופליגי? מה דמר רב – בחייב פיאה. מה דמר רבי יוחנן –

[דף י"א ע"ב]

בפטור פיאה. והתני: בור וניר – חייבים בפיאה! מן מה דאמר רב – משדה בינונית. מן מה דאמר רבי יוחנן – בחמשים על שתים.

רבי זעירא בשם רבי אלעזר: רבי מאיר ורבי יהודה שניהם אמרו דבר אחד! כמה דרבי מאיר אמר: הקוצר לשחת – מפסיק, בן רבי יהודה אמר: הקוצר לשחת – מפסיק. כמה דרבי יודה אמר: חייב בפיאה – מפסיק, בן רבי מאיר אמר: חייב בפיאה – מפסיק.

והא אשבתנן, דרבי מאיר אמר: חייב בפיאה – מפסיק! בהדא דתני: אכלה גוביי, קירסמוה נמלים, שברתה הרוח, או בהמה, הכל מודין: אם הרש – מפסיק. אם לא הרש – אינו מפסיק.

מני הכל מודין? לא רבי מאיר, אמר, מפני שהוא פטור פיאה. אבל אם הוא [היה] חייב, אפילו לא הרש – מפסיק.

בני דתנינן תפוז: אמר רבי יודן: אימתי? בזמן שהתחיל עד שלא הביא שלישי. אבל אם הביא שלישי – אסור לקצור. וקצור – חייב בפיאה. ודבר שהוא חייב פיאה – מפסיק.

רבי זעירא בעי: כמה דרבי יודה אמר:

[דף י"ב ע"א]

התחיל עד שלא הביאה שלישי, ואפילו הביאה שלישי – פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה. בן רבי מאיר אמר: התחיל עד שלא הביאה שלישי, ואפילו הביאה שלישי – פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה.

הלכה ב'

מתני' אמת הפנים, שאינה יכולה להיקצר באחת. רבי יהודה אמר: מפסקת. וכל החרים אשר במעדר יעדרון (ישעי' ז). אף על פי שאין הבקר יכול לעבר בכליו – הוא נותן פיאה אחת לכל.

גמרא הוון בעי מימר: ולא פליגי. אשפחת תני: אמת הפנים הקבועה – הרי זו מפסקת.

הוון בעיי מימר: מן מה דאמר רבי יודה, בעומד מצד אחד ואינו יכול לקצור מצד השני. אבל אם היה עומד באמצע, וקוצר מיכן ומיכן – אינו מפסיק. אשפח תני ופליגי, היה עומד באמצע, וקוצר מיכן ומיכן – מפסיק. מצד אחד – אינו מפסיק.

היית בר אדא בשם רבי שמעון בן לקיש: הנה שם סלע על פני כל שדהו, אם עוקר הוא את הפוקרישה מצד זה ונותנו מצד זה – מפסיק. מצד אחר – אינו מפסיק.

והתני: מדרגות שחן גבוהות עשרה מפהים – נותן פאה מכל אחד ואחד. פחות מיכן – נותן מאחד על הכל. ופחות מיכן אינו עוקר את הפוקרישה מצד זה ונותנה בצד זה! אפילו פחות מיכן, עוקר הוא!

לא אתינן מיתני עשרה, אלא בגין סופה, שאם היו ראשי מדרגות מעורבין – שהוא נותן מאחד על הכל.

הלכה ג'

מתני' הכל מפסיק לזרעים ואינו מפסיק לאילן אלא גדר. ואם הנה שער פותש – אינו מפסיק, אלא נותן פאה לכל.

ולתרובין – כל הרואין זה את זה. אמר רבן גמליאל, נהגין היו בבית אבא, נותנין פאה אחת לזתים שהיו להן בכל הרות. ולתרובין – כל הרואין זה את זה.

רבי אלעזר בי רבי צדוק אומר משמו: אף לתרובין שהיו להם בכל העיר.

גמרא מה כותש? כעלה במכתש? או פותש על גבי גדר? מן מה שער פותש, אין הגדר

[דף י"ב ע"ב]

פותש – הדיא אמרה: כותש על גבי גדר.

רבי מנא אמר: זימנין דהוי בה בתוף ארבע אמות, וזמנין דהוי בה בתוף עשרה מפהים. בנמועין מטע עשר לבית סאה. מה את שמע מינה? והוא שיהו בתוף ארבע אמות לגדר, והן שיהו בתוף עשרה מפהים בין נוף לנוף. בנמועין מטע עשר לבית סאה.

ולתרובין – כל הרואין בו. מי מכנין להן את הרוחות? העיר מכוננת להן את הרוחות.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: של בית רבי היו להן ארבעה בדים לארבעה רוחות העיר, והן נותנין לכל בד ובד לפי רוחו.

היו שם שלשה אילנות, הראשונים רואין את האמצעיים, והאמצעיים רואין את הראשונים, ואין הראשונים רואין זה את זה – מפריש מן הראשים על האמצעים, ומן האמצעים על הראשים, ואינו מפריש מן הראשים על הראשים.

הלכה ד'

מתני' הזורע את שדהו מין אחד, אף על פי שהוא עושהו שתי גרנות – נותן פאה אחת. וזרעה שני מיניו, אף על פי שהוא עושה גרן אחת – נותן שתי פאות.

הזורע את שדהו שני מיני חטים, עשאן גרן אחת – נותן פאה אחת. שתי גרנות – נותן שתי פאות.

מַעֲשֵׂה שְׁזָרַע רַבִּי שְׁמַעוֹן אִישׁ הַמּוֹצֵפֶה לְפָנָי רַבִּין גַּמְלִיאֵל, אָמַר נַחֲוִים הַלִּיבְלָר: מְקוּבֵּל אֲנִי מִרַבִּי מְיִישָׁא, שְׁקִיבֵל מֵאַבָּא, שְׁקִיבֵל מִן הַזְּוֹגוֹת, שְׁקִיבֵלוּ מִן הַנְּבִיאִים, הִלְכָה לְמוֹשֶׁה מִסִּינַי, בְּזוֹרֵעַ אֶת שְׁדָהוּ שְׁנֵי מִינֵי הַטֵּיִם, אִם עֲשָׂאן גֹּרֶן אַחַת – נוֹתֵן פִּיאָה אַחַת. שְׁתֵּי גֵרְנוֹת – נוֹתֵן שְׁתֵּי פִיאוֹת.

גמרא קָצַר חֲצִי אֵיגְדוֹ וְחֲצִי הַשְּׁמוּטִית לַעֲשׂוֹתָן גֹּרֶן אֶחָד, וְנִמְלָךְ וְעֲשָׂאן שְׁתֵּי גֵרְנוֹת – אֵינּוּ מִפְּרִישׁ מִן הָאֵגְדוֹ עַל הַשְּׁמוּטִית לֹא בִּתְחִילָה וְלֹא בַּסּוּף.

קָצַר חֲצִי הָאֵגְדוֹ וְחֲצִי הַשְּׁמוּטִית לַעֲשׂוֹתָן שְׁתֵּי גֵרְנוֹת, וְנִמְלָךְ וְעֲשָׂאן גֹּרֶן אַחַת – מִפְּרִישׁ מִן הָאֵגְדוֹ שְׁבַסְפוֹף עַל הַשְּׁמוּטִית שְׁבַסְפוֹף. מִן הָאֵגְדוֹ שְׁבַתְחִילָה עַל הַשְּׁמוּטִית שְׁבַתְחִילָה. מִפְּרִישׁ מִן הָאֵגְדוֹ עַל הָאֵגְדוֹ.

בְּשִׁבְלָה אֶת שְׁדָהוּ. אָכַל אִם לֹא כִּילָה אֶת שְׁדָהוּ, אֶפִּילוּ מִן הָאֵגְדוֹ עַל הָאֵגְדוֹ – אֵינּוּ מִפְּרִישׁ.

קָצַר חֲצִי אֵגְדוֹ וְכָל הַשְּׁמוּטִית לַעֲשׂוֹתָן גֹּרֶן אַחַת, וְנִמְלָךְ וְעֲשָׂאן שְׁתֵּי גֵרְנוֹת – מִפְּרִישׁ מִן הָאֵגְדוֹ עַל הָאֵגְדוֹ, וְכָל הַשְּׁמוּטִית שְׁשָׁם נִפְתָּרָה.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אִם בָּאת הִלְכָה תַּחַת יָדֶיךָ וְאִין אַתָּה יוֹדֵעַ מַה טִּיבָהּ,

[דף י"ג ע"א]

אַל תְּפַלְגֶנְהָ לְדַבֵּר אַחֵר, שְׁתֵּרִי בְּפֹה הַלְכוֹת נְאֻמְרוּ לְמוֹשֶׁה בְּסִינַי, וְכוּלְהֵן מְשִׁקְעוֹת בְּמוֹשְׁנָה.

אָמַר רַבִּי אֲבִין: וַיֹּאזֶן הָיָא! שְׁנֵי מִינֵי הַטֵּיִם, אֵילוּלִי שְׁבָא נַחֲוִים וּפְרִישׁ לָנוּ, יוֹדְעִין הֵינְנוּ?

רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר: (ד' ת' ח) **אָכַתְבָּ לּוֹ רַבִּי תוֹרְתִי**. וְכִי רוּבְהָ שֶׁל תּוֹרָה נִכְתְּבָהּ? אֵלֶּא, מְרוּבִין הֵן הַדְּבָרִים הַנִּדְרָשִׁין מִן הַתְּבָב, מִן הַדְּבָרִים הַנִּדְרָשִׁין מִן הַפֶּה.

וְכִינִי? אֵלֶּא כִּינִי: הַכִּיבִין הֵן הַדְּבָרִים הַנִּדְרָשִׁין מִן הַפֶּה, מִן הַדְּבָרִים הַנִּדְרָשִׁין מִן הַתְּבָב.

רַבִּי יוֹדָה בֶּן פּוּי אוֹמֵר: **אָכַתְבָּ לּוֹ רַבִּי תוֹרְתִי** – אֵלֶּוּ הַתּוֹכְחוֹת. אֶפִּילוּ בּוֹ, לֹא כְמוֹ זֶר נַחֲשָׁבוּ.

אָמַר רַבִּי אֲבִין: אֵילוּלִי בְּתַבְתִּי לָךְ רַבִּי תוֹרְתִי, לֹא כְמוֹ זֶר נַחֲשָׁבוּ? מַה כִּינֵן לְאוֹמוֹת? אֵלֶּוּ מוֹצִיאִין סְפָרֵיהֶן, וְאֵלֶּוּ מוֹצִיאִין סְפָרֵיהֶן. אֵלֶּוּ מוֹצִיאִין דְּפַתְרֵיהֶן, וְאֵלֶּוּ מוֹצִיאִין דְּפַתְרֵיהֶן?

רַבִּי חֲגַי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: נְאֻמְרוּ דְּבָרִים בְּפֹה וְנְאֻמְרוּ דְּבָרִים בְּתַבָּב, וְאִין אֲנִי יוֹדְעִין אִי זֶה מִהֶן חִיבִי. אֵלֶּא מִן מַה דְּתַנִּיב (שמות לד): **כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל**, הִדָּא אֲמַרְה: אוֹתָן שְׁבַפְהָ – חִיבִין?

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יוֹדָן בִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן, חַד אָמַר: אִם שִׁמְרַתָּה מַה שְׁבַפְהָ, וְשִׁמְרַתָּה מַה שְׁבַכְתָּב – אֲנִי כוֹרֵת אֶתְךָ בְּרִית. וְאִם לֹא – אֵינִי כוֹרֵת אֶתְךָ בְּרִית.

וְחֲרָנָא אָמַר: אִם שִׁמְרַתָּה מַה שְׁבַפְהָ, וְקִימַתָּה מַה שְׁבַכְתָּב – אַתָּה מְקַבֵּל שְׁכָר. וְאִם לֹא – אִין אַתָּה מְקַבֵּל שְׁכָר.

רבי יהושע בן לוי אָמַר: עֲלֵיהֶם, וְעֲלֵיהֶם³. כָּל, כָּל. דְּבָרִים, הַדְּבָרִים – מִקְרָא מִשְׁנָה תְּלֻמוֹד וְאֵנְדְּהוּ אָפִילוּ מִה שֶׁתְּלֻמוֹד וְוִתִּיק עֵתִיד לְהוֹרֹת לְפָנָי רַבּוֹ – כָּבֵר נֹאמֵר לְמַשָּׁה בְּסִינַי מִה טַעַם? יֵשׁ דְּבָר שְׂיֵאמֵר רֵאֵה זֶה חֲדָשׁ הוּא וְגו' (קהלת א, י). מְשִׁיבֵי הַכִּירוֹ וְאוֹמֵר לוֹ (שם): כָּבֵר הִיָּה לְעֵלְמִים.

רבי זעירא בָּשַׂם שְׂמוּאֵל: אֵין לְמוֹדִים לֹא מִן הַחֲלוֹכוֹת וְלֹא מִן הַהַגְדוֹת, וְלֹא מִן הַתּוֹסְפוֹת, אֲלָא מִן הַתְּלֻמוֹד.

תְּנִי רַבִּי חֶלְפָתָא בֶּן שְׂאוּל: הִיא שְׁנֵי מִינֵי הִיטוּי, הִיא שְׁנֵי מִינֵי שְׁעוּרִין! אָמַר רַבִּי זְעִירָא: כִּף הִיָּתָה הַלְכָה בְּיָדָם, וְשִׁכְחוּהָ. הִיא שְׁנֵי מִינֵי הִיטוּי, הִיא שְׁנֵי מִינֵי שְׁעוּרִים.

וְהַתְּנִינֵנוּ: הַמְּחֻלֵּק בְּצִלְמִים לְחֵין לְשׁוֹק, וּמְקוּיִים וְכִישׁוּיִן לְגוֹרָן. אֵית לָךְ מִימַר: שׁוֹק וְגוֹרָן כִּף הִיָּתָה הַלְכָה בְּיָדָם וְשִׁכְחוּהָ?

רבי חנניה בָּשַׂם שְׂמוּאֵל: אֵין לְמִידִין מִן הַהוֹרִיָּה. הַכֹּל מוֹדִים שְׂאִין לְמִידִין מִן הַמַּעֲשֶׂה.

אָמַר לִיָּה רַבִּי מְנָא: הֲדָא דְתִימַר: בְּהִיּוּא דְלֹא סְבַר. בְּרַם, בְּהִיּוּא סְבַר, עֵבֶד? אָמַר לִיָּה: בֵּין סְבַר בֵּין לֹא סְבַר – בְּהִיּוּא דְפְלִיגִי. בְּרַם בְּהִיּוּא דְלֹא פְלִיגִי – בֵּין סְבַר בֵּין לֹא סְבַר.

הַלְכָה ה'

מִתְנִי' שְׂדָה שְׁקָצְרוּהָ גוּיִם, שְׁקָצְרוּהָ לְסַטְמִים, קִירְסֻמוּהָ נְמוּלִים, שְׁבַרְתָּהּ הַרוּחַ אוֹ בְּהִמָּה – פְּטוּרָה. קָצַר הַצְּיִיָּה וְקָצְרוּ לִיסְטִים הַצְּיִיָּה – פְּטוּרָה, שְׁחֻכְתָּ תְּקָצִיר בְּקֻמָּה. קָצְרוּ לִיסְטִים הַצְּיִיָּה, וְקָצַר הַצְּיִיָּה – נוֹתֵן פִּיּאָה מִפָּה שְׁקָצַר.

[דף י"ג ע"ב]

קָצַר הַצְּיִיָּה וּמְכַר הַצְּיִיָּה – הַלּוֹקַח נוֹתֵן פָּאָה לְכֹל. קָצַר הַצְּיִיָּה וְהַקְדִּישׁ הַצְּיִיָּה, הַפּוֹדֶה מִיַּד הַגְּזֵבֵר – הוּא נוֹתֵן פָּאָה לְכֹל.

גְּמֵרָא מִתְנִיתָא – בְּשִׁקְצוּרָהּ לְעַצְמוֹ. אֲבָל אִם קָצְרוּהָ לְיִשְׂרָאֵל – חֵיבֵיתָ. וְתְנִי כֵּן: אֵין שׁוֹכְרִין פּוּעֵלִין גוּיִם, מִפְּנֵי שְׂאִינֵן בְּקִיּוּאֵין בְּלֻקְמָא.

מִתְנִיתִין – בְּשִׁקְצוּרָהּ לְאִבְדָּה. אֲבָל אִם קָצְרוּהָ שְׂלֵא לְאִבְדָּה – חֵיבֵיתָ. אָמַר רַבִּי הוֹשִׁעִיא בַר שִׁמְיִ: וְאִפִּילוּ תִימָא בְּשִׁקְצוּרָהּ שְׂלֵא לְאִבְדָּה – פְּטוּרָה. מֵאַחַר שֶׁהַפִּיּאָה נִיתְנָת בְּמַחוּבְרָ לְקָרְקַע, וְאֵין קָרְקַע נִגְזָלָת.

מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּרִישׁ מִן תְּקֻמָּה עַל תְּקֻמָּה, וּמִן תְּקֻמָּה עַל תְּקָצִיר. וְאֵינוּ מִפְּרִישׁ מִן תְּקָצִיר, לֹא עַל תְּקָצִיר וְלֹא עַל תְּקֻמָּה.

³ זה לשון המקרא (דברים ט, י): 'וימת ה' אלי את שני לוחות האבנים כתבים באצבע אלקים, ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל':

פעמים שהוא מפריש מן הקציר על הקמה היד עבידא? כילה את שדהו ושירי בה כדי פיאה, בין שןצר שיבולת הראשונה – הורה פיאה לעומרין. מפריש מן הקציר על הקמה.

ולא סוף דבר שפילה את שדהו, אלא אפילו בשןצר ואמר: "מיכן והילך אני מפריש פיאה!" בין שןצר שיבולת הראשונה – הורה פיאה לעומרין. מפריש מן הקציר על הקמה.

המוזכר, מהו שיוזכה בפיאה שהיא מתרת את העומרין? נשמוענה מן הדא: אמר רבי יהודה: אימתו? בזמן שפילה ממנו למחצה לשליש ולרביעי. מה בינה לקדמיתא? אלא לקשתקצר, שלישי תהא שלף.

אמר רבי בון בר הויא: הדא אמרה, שהמוזכר – זכה בפיאה שהיא מתרת את העומרין.

אמר רבי יוסי: תמן – לא נתחייבה שדהו ברשותו. ברם הכא – נתחייבה שדהו ברשותו. אילו קצר חצי שדהו, ומכר מה שןצר, הלוקח מותר בלקט ובשכחה ובפיאה – יאות.

הלוקח, מהו שיוזכה בפיאה שהיא מתרת את העומרין של מוכר? בפלוגתא דרבי ודרבי יהודה הנשיא.

רבי פינחס בעי: קצירת הוצה לארץ, מהו שתהא חייבת בפיאה? שלא תאמר: התקדש – פטור, והוצה לארץ – פטור.

אי מזה תקדש – חייב, אף הוצה לארץ – חייב. אשפח תנא (ויקרא ט) קציר ארצכם – ולא קציר הוצה לארץ.

דף י"ד ע"א

קצר הגיזבר חצי חצויה, ולא הספיק לקצור את השאר עד שפדה את כולו – מפריש מן הקציר על הקציר, וכל מה שןקצר ברשות התקדש – כבר נפטור.

הדרן עלה ואלו מפסיקין

פרק שלישי

הלכה א' מתני' מלבנות התבואה שבין הזיתים – בית שמאי אומרים: פיאה מכל אחד ואחד. בית הלל אומרים: מאחת על הכל. מודין: שאם היו ראשי השורות מעורבין – שהוא נותן פיאה מאחת על הכל.

המנמר את שדהו, ושירי קלחים לחים – רבי עקיבא אומר: פאה מכל אחד ואחד. וחכמים אומרים: מאחד על הכל. מודים חכמים לרבי עקיבא: בזרע שבת או חרדל בשלשה מקומות – שהוא נותן פיאה מכל אחד ואחד.

גמרא אנו תנינו: של בין הזיתים. תני דבית רבי: שבין אילנות. מתניתן צריכה לדבית רבי, ודבית רבי צריכן למתניתן. אילו תנינו אנו, ולא תנו דבית רבי – תנינו אמרין: לא אמרנו אלא

שבין היתים – דבר שהוא חייב בפאה. אבל דבר שהוא פטור פאה – אף בית שמאי מודין שהוא נותן פאה מאחד על הכל. הווי: צורכה למתניתה דרבי.

או אילו תניי לדבית רבי, ולא תנינו אנן – הוינו אמרינן: לא אמרו אלא שבין האילנות, דבר שהוא פטור פאה. אבל דבר שהוא חייב פאה – אף בית הלל מודיי שהוא נותן פאה מכל אחד ואחד. הווי: צורכה למתניתה וצורכה לדבית רבי.

מה אנן קיימינן? אי במרווחין – אף בית שמאי מודיי שהוא נותן פאה אחת על הכל. אם ברופין – אף בית הלל מודו שהוא נותן פאה מכל אחד ואחד!

אלא כי נן קיימינן: בנטועין מטע עשר לבית סאה. בית שמאי עבדין לון במרווחין (פרצופין). ובית הלל עבדין לון פרצופין (במרווחין). מה מטעא דבית שמאי? שאין דרך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין האילנות.

אתיא דבית שמאי פרבי יוסי! כמה דרבי יוסי אמר: אין דרך בני אדם להיות מכניסין בצלים בין הירק. בן בית שמאי אומרים: אין דרך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין האילנות.

מסתברא דבית שמאי יודון לרבי יוסי, רבי יוסי לא יודה לבית שמאי. בית שמאי יודון לרבי יוסי, שכן אין דרך בני אדם להיות מכניסין בצלים בין הירק. רבי יוסי לא יודי לבית שמאי, שכן דרך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין האילנות.

היה שם גדר – במאן דהוא אילן.

עד ברוח, במעורבין מיפן ומיפון. הרי מעורבין מצד אחד, או בשלשה תלמין של פתית, או אפילו כל שהוא?

[דף י"ד ע"ב]

המנמר שדחו בו. בהדין גימרה. מקום הנזילין עולין תחילה, נמרידה קריי לה.

עד ברוח בשתיה יבש מיפן ומיפון, ולח באמצע. היה לח מיפן ומיפון, יבש באמצע?

רבי בא, רבי הניא בשם רבי יוחנן: אתייה דרבי מאיר פשיטת רבי עקיבה רבו. כמו דרבי עקיבה אמר: לח ויבש – שני מיניו. בן רבי מאיר אומר: לח ויבש – שני מיניו.

אמרי חברייא קומי רבי יוסי: ולמה לי פרבי עקיבה? אפילו כרבנין! דתנינו תמן: המוקליק בצלין לשוק, ומקיים בישוין לגורן!

אמר רבי יוסי: שמענן שוק וגורן – שני מיניו הם. לח ויבש – שני מינים הם! חציו לח וחציו יבש – אף רבי עקיבה מודה. והתנינו: מודין חכמים לרבי עקיבה בזורע שבת או

[דף ט"ו ע"א]

הרדל בשלשה מקומות! ביני מתניתא, שבת בשלשה מקומות, הרדל בשלשה מקומות.

שְׁמוּאֵל אָמַר: מִפְּנֵי שְׂאִין הֲרֵאשׁוֹן שְׂבָהֶן מִמֵּתִין לְאַהֲרֹן שְׂבָהֶן. רַבִּי יִסָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהָנָן: מִפְּנֵי שֶׁדָּרְכָן לְיֹזֵעַ עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת. עַל דַּעְתֵּיהֶן דְּשְׁמוּאֵל – מִפְּרִישׁ מִכָּל קִלְחָה וְקִלְחָה. עַל דַּעְתֵּיהֶן דְּרַבִּי יוֹהָנָן – מִפְּרִישׁ מִכָּל עֲרוּגָה וְעֲרוּגָה.

הַלְבָּה ב'

מתני' הַמְּחַלֵּיק בְּצִלִים לַחֲיוֹן לְשׁוּק, וּמִקְמִיִּים וּבִשְׂוִין לְגֹרֶן – נוֹתֵן פִּיאָה לְאֵלֹו לְעֶצְמוֹן וְלְאֵלֹו לְעֶצְמוֹן. וְכֵן בְּאַפְוִיִּים, וְכֵן בְּכֶרֶם הַמֵּידֵל – נוֹתֵן מִן הַמְּשׁוֹאֵר עַל מַה שֶּׁשְּׂוִיר. וְהַמְּחַלֵּיק מֵאַחַת יָד – נוֹתֵן מִן הַמְּשׁוֹאֵר עַל הַכֹּל.

גמרא תַּנְי: הַמֵּירוּג – חַיִּיב בְּתַחֲלִיתוֹ, וְחַיִּיב בְּסוּפּוֹ. וְאִי דִינוֹ מִירוּג? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: בְּהֵדָא דְתַנְיָנִין: הַמְּחַלֵּיק בְּצִלִין לְשׁוּק, וּמִקְמִיִּים וּבִשְׂוִין לְגֹרֶן.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הַדִּין קִיצָחָה, כִּד אַתָּה זֶרַע לִיה – הוּא עֶבֶד בְּצֵל רַב. דִּי לֹא כֹן, מַה נֵּן אֲמַרִּין? הוּאִיל וְהוּא לְזַרְעָה – יְהֵא פְטוּר מִן הַפִּיאָה? וְחַיִּימִין לֹא לְזַרְעָה הֵן? חַיִּימִין – רוּבֵן לְאַכִּילָה. וְזָה – רוּבּוֹ לְזַרְעָה.

עַל דַּעְתֵּיהֶן דְּרַבִּי יִרְמְיָה וְרַק חַיִּיב בְּפִיאָה? מִינּוּ מְכַנְסוֹ לְקִיּוּם. מַה עֶבֶד לָהּ רַבִּי יוֹסִי? גְּמוּרָה הוּא, וְאִינוּ מְחוּסָר אֶלָּא לְיָבֵשׁ.

תַּנְי: לְקַט קִצִּירָךְ – וְלֹא לְקַט קִיטוּף. רַבִּי זְעִירָא, רַבִּי חַיִּיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהָנָן: הַמְּלַקֵּט שׁוֹבְלִין לְעֵיסָתוֹ, אֲפִילוּ כֹּל שְׁהוּא – פְּטוּר מִן הַפִּיאָה. רַבִּי אֲלֵעָזָר אָמַר: אֲפִילוּ בַּמְּגֹל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהוּא שְׂשִׁיר. וְהַתַּנְי: הִיָּה לוֹ חֵמֶשׁ גְּפָנִים, וְהוּא בּוֹצֵרֵן וּמְכַנְסֵן לְתוֹף בֵּיתוֹ – פְּטוּר מִן הַפְּרָט וּמִן הַעֲרָלָה וּמִן הַרְבֵּעִי, וְחַיִּיב בְּעוֹלָלוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹדָן: פֶּאֶן – בְּגְמוּרוֹת, פֶּאֶן – בְּשִׂאֵינָן גְּמוּרוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְאֲפִילוּ תִימָא פֶּאֶן וְכֶאֶן בְּגְמוּרוֹת, פֶּאֶן וְכֶאֶן בְּשִׂאֵינָן גְּמוּרוֹת. פֶּאֶן – בְּשִׁבְיָקֶשׁ לְאוֹכְלֵן עֲנָבִים. בְּרַם חֶכָא – בְּשִׁבְיָקֶשׁ לְעִשׂוֹתָן יוֹן עוֹשָׂה.

הֵדָא יִלְפָא מִן הַיָּהִיא, וְהַיָּהִיא יִלְפָא מִן הֵדָא. הֵדָא יִלְפָא מִן הַיָּהִיא, שְׂאֵם בִּיקֶשׁ לְאוֹכְלֵן מְלִילוֹת – וְאֲפִילוּ לֹא שְׂוִיר. וְהַיָּהִיא יִלְפָא מִן הֵדָא, שְׂאֵם בִּיקֶשׁ לְשִׁתוֹתָן יוֹן – וְהוּא שְׂשִׁיר.

המידל – נוֹתֵן מִן הַמְּשׁוֹאֵר עַל מַה שֶּׁשְּׂוִיר. תַּנְי: אָמַר רַבִּי יוֹדָה: בְּפֹה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִידֵל לְשׁוּק. אֲבָל בְּמִידֵל לְבֹת – נוֹתֵן מִן הַמְּשׁוֹאֵר עַל

[דף ט"ו ע"ב]

הַכֹּל. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: הֵדָא דְתִימָא בְּשִׁעִיבָה עַל מְנַת לְהֵדֵל. אֲבָל אִם עִיבָה עַל מְנַת שְׂלֵא לְהֵדֵל – לֹא סוּף דְבָר לְבֵיתוֹ, אֶלָּא אֲפִילוּ לְשׁוּק – נוֹתֵן מִן הַמְּשׁוֹאֵר עַל הַכֹּל.

הַלְבָּה ג'

מתני' הָאֲמָהוֹת שֶׁל בְּצִלִים – חַיִּיבוֹת בְּפִיאָה. רַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר.

מלבנות הבצלים שבין הירק – רבי יוסי אומר: פאה מכל אחד ואחד. וחכמים אומרים: מאחד על הכל

גמרא רב אומר: פורגרה. ושמואל אומר: צומקתה. רבי יעקב בר בון בשם רבי הנינא: לא אומר רבי יוסי אלא משום הבקר.

רבי בון בר רבי אומר: רבי יוסי אומר: פאה מכל אחד ואחד. ורבי יעקב בר בון בשם רבי הנינא: לא אומר רבי יוסי אלא משום הבקר. ורבי יעקב בר בון בשם רבי הנינא: לא אומר רבי יוסי אלא משום הבקר.

הלכה ד'

מתני' האחין שחלקו – נותנין שתי פאות. חורו ונשתתפו – נותנין פאה אחת.

שנים שחלקו את האילן – נותנין פאה אחת. לקח זה צפנו וזה דרומו – זה נותן פאה לעצמו, וזה נותן פאה לעצמו.

גמרא קצרו חצי שדה בשותפות, וחלקו – אינו מפריש משלו לא בתחילה ולא בסוף. חורו ונשתתפו וקצרו – מפריש משלו שבסוף על של חבירו בסוף, ולא משלו שבתחילה על של חבירו שבתחילה.

[דף ט"ז ע"א]

אמר רבי יוחנן: קצר חצי שדה וקצר חצי חצייה, ולא הספיק לקצור את השאר עד שקצר כולה – מפריש מן הראשון על האמצעיין, ומן האמצעיין על הראשון. ואינו מפריש מן הראשון על הראשון.

אמר רבי יהושע בן לוי: היתה לו שדה אחת, חצייה הביאה שלישי, וחצייה לא הביאה שלישי, ולא הספיק לקצור חצי חצייה עד שהביאה כולה שלישי – מפריש מן הראשון על האמצעיין, ומן האמצעיין על הראשון, ואינו מפריש מן הראשון על הראשון.

הלכה ה'

מתני' המוכר קלחי אילן בתוך שדהו – נותן פאה מכל אחד ואחד. אומר רבי יהודה: אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה. אבל אם שייר שדהו – הוא נותן פאה לכל.

גמרא עד כדון כשהתחיל לקצור. ואפילו לא התחיל לקצור? נשמעינה מן הדא: לקח גז צאנו של חבירו, אם שייר המוכר – המוכר חייב. ואם לאו – הלוקח חייב.

רבי ירמיה בשם רבי יוחנן: דרבי יהודה היא! שנייא היא תפון, בין שהתחיל לגזוז בין שלא התחיל לגזוז. וכא – לא שנייא בין שהתחיל לקצור בין שלא התחיל לקצור!

מה טעמא דרבי יודה? משום דחובת קציר בקמה, או משום דהוי פמוכר לו חוץ מהחובת? נישמעינה מן הדא: לקח גז צאן חבירו, אם שייר המוכר – המוכר חייב. ואם לאו – הלוקח חייב.

אמר רבי ירמיה בשם רבי יוחנן: דרבי יהודה היא! אית לך למימר תמן שחובת קציר בקמה? לא, משום דמקרו לו הויז מחובתו. וכה – במקרו הויז מחובתו. מה נפק מביניהון? עבר הלוקח והפריש,

[דף ט"ז ע"ב]

אין תימר משום שחובת קציר בקמה, הפריש – הפריש. ואין תימר משום פמוכר לו הויז מחובתו, הפריש, ונוטל ממונו דמים. נשרף חלקו של מוכר, אין תימר משום דחובת קציר בקמה, נשרף – נשרף. ואין תימר משום פמוכר לו הויז מחובתו, נשרף – נוטל ממונו דמים.

הלכה ו'

מתני' רבי אליעזר אומר: קרקע בית רובע – תייב בפיהא.

רבי יהושע אומר: בעושה סאתים.

רבי טרפון אומר: ששה על ששה טפחים.

רבי יהושע בן בתיירה אומר: כדי לקצור ולשנות. והלכה כדבריו.

גמרא מה טעמא דרבי אליעזר? נאמר כאן שדה, ונאמר בכלאים שדה. מה שדה שנאמר לחלן – בית רובע. אף כאן – בית רובע.

מה טעמא דרבי יהושע? נאמר כאן שדה, ונאמר לחלן ושכחת עומר בשדה. מה שדה שנאמר לחלן – שתים, אף כאן – שתים.

מה טעמא דרבי טרפון? ששה על ששה – מערוגה.

רבי יהושע בן בתיירה אומר, כדי לקצור ולשנות. והלכה כדבריו. מה? קצירה בדרך תקוצרים, או אפילו כל שהוא? מן מה דכתיב (תהלים קכט): **שלא מלא כפו קוצר וחצו מעמר, הודא אמרה:** קצירה בדרך תקוצרים.

[דף י"ז ע"א]

הלכה ז'

מתני' רבי עקיבא אומר: קרקע כל שהוא – חייבת בפיהא ובכיפורים, ולכתוב עליה פרוזבול, ולקנות עמה נכסים שאין להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה.

הכותב נכסיו שכיב מרע, שיר קרקע כל שהוא – מתנתו קיימת. לא שיר קרקע כל שהוא – אין מתנתו קיימת.

הכותב נכסיו לבנו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא – אבדה פתובתה. רבי יוסי אומר: אם קיבלה עליה, אף על פי שלא כתב לה – אבדה פתובתה.

גמרא רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש בעי: הגע עצמך! שהיה שם שיבולת אחת עד שלא קצר – אין פאן חייב. משקצר – אין פאן שייור! רבי חנניה בשם רבי פינחס: תיפתר, בשהיה שם קלה אחד ובו חמש שבבלים. רבי מנא בעי: וליתנן אמר קמה כל שהיא חייבת בפיאה? אלא, בגין

[דף י"ז ע"ב]

דתנא ביפורים – תנא קרקע.

תני: והריאיון. רבי יוסי בשם רבי יוחנן: מי שאין לו קרקע – פטור מן הריאיון.

רבי מנא בעי: ולמה לי נן אמרו: מי שאין לו קרקע – פטור מן הריאיון! (דברים כו) ואת האדמה אשר נתת לנו. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי יוחנן אמר: שמועתה בן: מי שאין לו קרקע – פטור מן הריאיון, דכתיב: מן האדמה אשר נתת לנו.

רבי יוסי בשם רבי יהושע בן לוי: מי שאין לו קרקע – פטור מן הריאיון, שנאמר (שמות לד): ולא יחמד איש את ארצו.

מעשה באחד שהניח את פרוו, וכא ומצא אריות סוכבין אותו.

מעשה באחד שהניח בית של תרנגולין, וכא ומצא התולות מקורעין לפניהן.

חד בר נש שביק ביתיה פתיה, ואתא ואשפח חכינה פריכה על קרקסו.

רבי פינחס משתעי תדון עובדא: תרון אחיו באשקלון, הוו להון מגורין נוכראין. אמרי: בדון אילין יהודאי סלקין לירושלים, אגן נסבין כל מה דאית להון!

מן מה דסלקון, זימן להם הקדוש ברוך הוא מלאכים נכנסין ויוצאין בדמותן. מן דנתנו, שלחון לו מקפון. אמר לון: אן הויתון? אמרו לון: בירושלים! אמר לון: מאן שבקתון בגו ביתא? אמרו: ולא בר נש! אמרו: "פריה הוא אלהון דיהודאי דלא שבקון, ולא שביק להון.

מניין לנכסים שאין להן אחריות שהם נכנים עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובהקנה? רבי יוסי בשם חזקיה, רבי יונה רבי חנינא תירתייה בשם חזקיה: כתיב (דברי הימים ב, כב): ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצרות ביהודה.

עד דדון בשהיה קרקעות עם המטלטלין במקום אחד. היו קרקעות במקום אחד, ומטלטלין במקום אחד? אמר רבי בון בר חייא: נשמעינה מן הדא: אמר להן רבי אליעזר: מעשה במדוני אחד שהיה בירושלים, והיו לו מטלטלין הרבה, וביקש לחלקן ליתנן במתנה. אמרו לו: אין את יכול, אלא אם כן קנית קרקע.

מה עשה? הלך וקנה סלע אחד בצד ירושלים, ואמר: "הציייה צפוני אני נתן לפלוני עם מאה חביות של יין". "הציייה דרומי אני נתן לפלוני עם מאה חביות של שמן". וכא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו.

אמר רבי חנניא קומי רבי מנא: ולא שכיב מרע הוא? לפי שבכל מקום – אין אדם מוצה אלא בכתב, וכאן – אפילו בדברים. לפי שבכל מקום – אין אדם מוצה עד שיהיו קרקעות ומטלטלין במקום אחד, וכאן – אפילו קרקעות במקום אחד ומטלטלין במקום אחר! אמר ליה: לא רבי אליעזר שנייא היא? שכיב מרע דרבי אליעזר – בפריא דרבנן.

[דף י"ח ע"א]

תמן תנינן: רבי עקיבה אומר: קרקע כל שהוא – הויב בפאה ובכיפורים. קרקע כל שהוא מהו? סב? אמר רבי מתנה: תיפתר, שהיה שם מקום שיבולת אחת ומרגלית ממונה בו.

אי זהו שכיב מרע? כל שלא קפין עליו החולי דרך הארץ. הקרובים – נכנסין אצלו מיד, והרחוקים – נכנסין אצלו לאחר שלשה ימים. אם קפין עליו החולי – אלו ואלו נכנסין אצלו מיד.

דלמא, רבי הונה, רבי פנחס, רבי חזקיה סלקון מבקרה לרבי יוסי בתר תלתא יומין. אמר לון: כי בעיתון מקיימה מתני?

שייר קרקע כל שהוא – מתנתו קיימת, ואפילו לא הכריא. לא שייר קרקע כל שהוא – אין מתנתו קיימת, והוא שהכריא.

רבי פא, רב הונא בשם רב: עשו דברי שכיב מרע – בכריא שכתב ונתן, והוא – שמת מאותו החולי. הא אם הכריא – לא. ובמסיים ובאמר: "תנו שדה פלוני לפלוני". אמר: "תנו חצי שדה פלוני לפלוני, וחצי שדה פלוני לפלוני". כמי שפיים, או עד שיאמר "חצייה בצפון וחצייה בדרום"?

רבי אבינא בשם רבי ירמיה: שייר מטלטלין – לא עשה כלום. אנתא חמיו שייר קרקע כל שהוא – יש לו מחייה. שייר אבנים טובות ומרגליות, אין לו מחייה!

אמר רבי יוסי: יודע הוא האיש הזה, ששכיב מרע מוצה אפילו בדברים. לאי זה דבר כתב בהן קנין? כדי לעשותה מתנת בריא.

שייר עבדים? תנא רבי יודן בר פזי דברדליא, ולא ידעין מה תני.

[דף י"ח ע"ב]

כתב לונה וחזר וכתב לונה – רב אמר: אינו יכול לחזור בו. רבי אבא בר הונא ורבי יוחנן: יכול לחזור בו. היך עבידא? היה רבו הראשון והשני בהן, והשלישי ישראל, על דעתיה דרב – יכול לזבל בתרומה. על דעתיה דרב אבא בר הונא ורבי יוחנן – אינו יכול הוא לזבל בתרומה. הכל מודין שאם היה רבו הראשון ישראל – אינו אוכל בתרומה, שמוא ובריא.

רבי יוסי בי רבי בון בשם רב הונה: מתניתין מסייעה לרב אבא בר הונא ורבי יוחנן! בריא שכתב דייתיקי, ושכיב מרע שכתב מתנה – חזר בו. בריא שכתב דייתיקי – חזר בו. ולא עוד, הוא בריא, ודכוותה, שכיב מרע שכתב מתנה – חזר בו. ולא עוד הוא שכיב מרע.

אִי זֶה הוּא דְיִיתִיקוּ? תְּהֵא לִי לְהִיּוֹת וְלַעֲמוּד, וְאִם מִתִּי – יִנְתְּנֵנּוּ נְכָסֵי לְפִלוֹנִי. אִי זֶה הוּא מִתְּנָה? "הָרִי כֹל נְכָסֵי נְתוּנִים לְפִלוֹנִי מִתְּנָה מֵעַכְשָׁיו". וְשִׁתְּהָא כְּתוּב בָּהּ: "מִהִיּוֹם".

אַחֲרֵיהּ דְרַבִּי גִרְיִן בְּתַבְתַּת נְיָכְסֵי לְאַחֲוֵיהּ, וְסָלַק אַחֲוֵי רַבָּא פִּיּוּסָהּ, וְכַתְּבַת לִיהֵ. אֲתַאי עוּבְדָא קוּמוּי רַבִּי אִימִי, אָמַר: כֵּן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן; חוֹזֵר בּוֹ.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא: לֹא מוֹדִי רַבִּי יוֹחָנָן, שְׂאִם הִיָּה כְּתוּב בָּהּ: "מִהִיּוֹם" – שְׂאִינּוּ יוֹכֵל לְחוֹזֵר בּוֹ? אֲתָא רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן; אִינּוּ יוֹכֵל לְחוֹזֵר בּוֹ. אֲתָא רַבִּי לָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן; אִינּוּ יוֹכֵל לְחוֹזֵר בּוֹ. וְאַנְהָר רַבִּי אִימִי וְחוֹזֵר עוּבְדָא.

רַב אָמַר: בְּמוֹזָה עַל יְדֵיהּ. וְשִׁמוּאֵל אָמַר: בְּמַחְלָק לְפִנְיָהּ.

רַבִּי יוֹסִי בֶן הַנִּינְאָא אָמַר: מְקוּלֵי כְּתוּבָה שֵׁנוּ בְּאֵן. וְכֵן תַּנִּי בַר קַפְרָא: מְקוּלֵי כְּתוּבָה שֵׁנוּ.

אָמַר רַבִּי בָא: מְעַמָּא דְרַבִּי יוֹסִי בַר הַנִּינְאָא, לֹא סוּף דְכָר בְּכַתּוּבַת מְנָה וּמְאִתִּימ, אֲלֵא אֲפִילוּ כְּתוּבָה שָׁל אֲלַף דִּינָר – מְקוּלֵי כְּתוּבָה שֵׁנוּ.

[דף י"ט ע"א וע"ב]

הַלְכָה ז'

מִתְּנִי' הַבּוֹתֵב נְכָסֵי לְעַבְדּוֹ – יֵצֵא בֶן חוֹרִין.

שִׁיר קַרְקַע כֹּל שֶׁהוּא – לֹא יֵצֵא בֶן חוֹרִין.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: לְעוֹלָם הוּא בֶן חוֹרִין עַד שִׁיאָמַר: "הָרִי כֹל נְכָסֵי נְתוּנִין לְאִישׁ פְּלוֹנִי עַבְדִּי, חוּץ מֵאֶחָד מִרִּיבּוּאֵי שְׁבֻתָּן".

גְּמָרָא רַבִּי יִסָּא בְּשֵׁם רַבִּי לְעִזֹּר: שִׁיר מִפְּטוּלִין – לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם, אֲנִי אֹמֵר: גּוֹפּוֹ שִׁיר.

וְכִשְׁבָּא מְעֲשֶׂה לְפִנֵּי רַבִּי יוֹסִי, אָמַר (מִשְׁלֵי כ"ד): שְׁפֹתַיִם יִשְׁקוּ מִשִּׁיב דְּבָרִים נְכֹחִים.

הַדְרָן עַלֵּה מִלְּבַנּוֹת

[דף כ' ע"א]

פֶּרֶק רְבִיעִי

הַלְכָה א' מִתְּנִי' הַפִּיּוּאָה נִיתְּנַת – בְּמַחוּבֵר לְקַרְקַע. בְּדָלִית וּבְדָקָל – בְּעַל חֲפִית מוֹרִיד וּמַחְלָק לְעֵנִיִּים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אִף בְּחִילְקֵי אֲגוּזִים.

אֲפִילוּ תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵה עֲנִיִּים אֹמְרִים לְחֵלֶק, וְאֶחָד אֹמֵר לְכוּז – לָזֶה שׁוּמְעִין שְׂאֲמַר כְּהַלְכָתָה. וּבְדָלִית וּבְדָקָל אִינּוּ כֵן, אֲפִילוּ תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵה אֹמְרִים לְכוּז, וְאֶחָד אֹמֵר לְחֵלֶק – לָזֶה שׁוּמְעִין שְׂאֲמַר כְּהַלְכָתָה.

גמרא בתיב (ויקרא יט): **לא תכלה פאת שדך בקצרה**. מיפן: שהפאה ניתנת – במחובר לקרקע. יכול אפילו בְּדִלִית וּבְדִקְלָה? תלמוד לומר: **קציר**. מה קציר – מיוחד שהקטן מושל בו כגדול. יצאו הדלית והדקל – שאין הקטן מושל בו כגדול.

אית דבְּעֵי משמעינה מן הדא: **תעזוב** – הנח לפניהן תבואה – בקשה. תלתן – בעמיר. תמרים – במכבדות.

[דף כ' ע"ב]

יכול בְּדִלִית וּבְדִקְלָה בְּזַ? תלמוד לומר: **אותם**. מה ראית לרבות את אלו, ולהוציא את אלו? אחר שריבה הפתוב ומיעט, מרבה אני את אלו – שאינן של סבנה, ומוציא אני את אלו – שהן של סבנה.

מחובר ואינו מחובר. אין תימר מחובר – הוא קורא שם פאה למטן (למעלן). אין תימר שאינו מחובר – קורא שם פאה למעלן (למטון).

אין תימר קורא שם פאה למעלן – הוצאה משל עניים. אין תימר קורא שם פאה למטן – הוצאה משל בעל הבית. ואפילו תימר קורא שם פאה למעלן – הטריחו על בעל הבית שתהא הוצאה שלו, מפני הסבנה.

תני בשם רבי מאיר רבי אימיו: כל האילנות – סבנה. רבי מאיר לא דרש **קציר**, ורבנן דרשי **קציר**? כל עמא דרשי **קציר**, אלא רבי מאיר אמר: כל האילנות – סבנה. ורבנן אמרי: אין סבנה אלא הדלית והדקל בלבד.

רבי חנניה בשם רבי שמעון בן לקיש: מעשה שמתו חמשה אחים בחמשה חילקי אגוזים.

בעל הבית שקרא שם פאה וכילה – קורא אני עליו (ויקרא יט): **לא תכלה פאת שדך בקצרה**. לא קרא שם פאה וכילה – קורא אני עליו: **לא תכלה פאת שדך בקצרה**.

התנו ביניהן – אפילו בן אין שומעין לו, בעל הבית יחלק בידו, שלא יראה לעני מודעתו וישליך לפניו.

רבי שמואל בר אבדומא בעי: בילה את שדהו, את אמרת: חזרה פאה לעומרי? אפילו בן, בעל הבית מחלק בידו, שלא יראה לעני מודעתו וישליך לפניו.

[דף כ"א ע"א]

הלכה ב'

מתני' נטל מקצת הפיאה וזרק על השאר – אין לו בה כלום. נפל לו עליה, ופירם טליתו עליה – מעבירין אותו מפנה. וכן בלקט, וכן בעומר השכחה.

גמרא תני בשם רבי מאיר: קונסין בו ומוציאין מפניו את התלוש ואת המחובר. עד כדון מויד. אפילו שוגג? ואפילו בריכות.

רבי שמעון בן לקיש בשם אבא ביהן בר דלויא: אדם זכה להכירו במציאה. מה טעם? (דברי הימים א, כב) [והנה] ואני בעניי הכינותי לבית ה' זהב בכרים מאה אלף, וכסף אלף אלפים בכרים, ולנחשת ולברזל אין משקל כי לרב היה, ועצים ואבנים הכינותי, ועליהם תוסיף.

רבי יונה אומר, רב הושעיא בעי: מה נן קיימינן? אם בתוך ארבע אמות – עשיר הוא. אם בחוץ לארבע אמות, ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו? וקיימניה: במקדיש ראשון ראשון. אומר רבי אבון: מהו בעניי? שאין עשירות לפני מי שאומר והיה העולם. דבר אחר: בעניי – בענוי, שהיה

[דף כ"א ע"ב]

מתענה ומקדיש סעודתו לשמים.

התיב רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש: והתנינו: ראה את המציאה ונפל לו עליה, וקא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה – זכה בה! אומר ליה: תיפתר, בשלא אומר: "זוכו לי ארבע אמות שלי".

והתני: נפל לו עליה, פירם טליתו עליה – מעבירין אותה מנדה. אומר ליה: עוד היא, בשלא אומר: "זוכו לי ארבע אמות שלי".

והתני רבי חייא: שנים שהיו מתפתשין על העומר, וקא עני אחר והטפו מלפניהן – זכה בו. אומר ליה: עוד היא, בשלא אומר: "זוכו לי ארבע אמות".

אמר רבי יסא אומר רבי יוחנן: זו בגיטין. מה שאין בן במתנה, רובה דרבי יוחנן, ורובה דריש לקיש.

רובה דרבי יוחנן, מה אם מציאה שאין זוכה בה מדעת אחר – הרי הוא זוכה בה בתוך ארבע אמות. מתנה שהוא זוכה בה מדעת אחר – לא כל שכן!

רובה דריש לקיש, מה אם מתנה שאינו זוכה בה בתוך ארבע אמות, הרי הוא זוכה בה מדעת אחר. מציאה שהוא זוכה בה בתוך ארבע אמות – לא

[דף כ"ב ע"א]

כל שכן.

התיב רבי זעירא קומי רבי יסא: והתנינו: וכן לענין הקידושיין? אומר ליה: היא גיטין היא קידושיין. והתנינו: וכן לענין החוב? אומר ליה: שכן אם אומר ליה: "זרקוהו לים ויהא מחול לך" – מחול לו.

מעתה, אפילו קרוב לזה – זכה הלזה, ותנינו: קרוב לזה – הלזה חייב! שכן אם אומר ליה: "זרקוהו עד שיכנס לרשותי" ואדיין לא נכנס ברשותו.

אמר רבי אבהו: כל אילין תתוכתה דהוה רבי זעירא מותיב קומי רבי יסא, רבי שמעון בן לקיש מותיב קומי רבי יוחנן, מקבל מיניה, פתר ליה באילין פיתריא.

מתני' פִּיאָה – אֵין קוֹצְרִין אוֹתָהּ בְּמַגְלוֹת. וְאֵין עוֹקְרִין אוֹתָהּ בְּקַרְדּוּמוֹת, כְּדֵי שְׁלֵא יכּוּ אִישׁ אֶת רַעְיָהּ.

שְׁלֵשׁ אַבְעֵיּוֹת בְּיוֹם, בְּשַׁחַר, וּבְחֻצוֹת, וּבְמַנְהָה. רַבֵּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ אֲלָא כְּדֵי שְׁלֵא יִפְתְּחוּ. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ אֲלָא כְּדֵי שְׁלֵא יוֹסִיפוּ.

שֶׁל בֵּית נֶמֶר, הָיוּ מַלְקִיטִין עַל הַחֶבֶל, וְנֹתְנִין פִּיאָה מִכָּל אוֹמֵן וְאוֹמֵן.

גמרא מֵהוּ אַבְעֵיּוֹת? אָמַר רַבִּי אֲבוּן: כְּמָה דְתִימַר (עובדיה א) אֵיךְ נִחְפְּשׂוּ עֲשׂוּ, נִבְעוּ מִצַּפְנִין.

בשחר ובחצות ובמנחה. בְּשַׁחַר – מִפְּנֵי הַמְּנִיקוֹת. וּבְחֻצוֹת – מִפְּנֵי הַתֵּינִיקוֹת. וּבְמַנְהָה – מִפְּנֵי הַנְּמוּשׁוֹת.

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ אֲלָא כְּדֵי שְׁלֵא יִפְתְּחוּ. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף – מוֹסִיף. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ אֲלָא כְּדֵי שְׁלֵא יוֹסִיפוּ. הָא אִם רָצָה לְפַחֹת – אֵינּוּ פּוֹחֹת.

שֶׁל בֵּית נֶמֶר הָיוּ מַלְקִיטִין אוֹתָהּ עִם הַחֶבֶל, וְנֹתְנִין פִּיאָה מִכָּל אוֹמֵן וְאוֹמֵן. תְּנִי: אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר: מוֹפְרִין אוֹתָן לְגַנְאִי, וּמוֹפְרִין אוֹתָן לְשִׁבְחָה. מוֹפְרִין אוֹתָן לְגַנְאִי – שְׁהָיוּ נֹתְנִין פִּיאָה אֶחָד מִפִּיאָה. וּמוֹפְרִין אוֹתָן לְשִׁבְחָה – שְׁהָיוּ מַלְקִיטִין אוֹתָן עִם הַחֶבֶל וְנֹתְנִין פִּיאָה מִכָּל אוֹמֵן וְאוֹמֵן.

תְּנִי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן: מִפְּנֵי הַמּוֹשֶׁה דְּכָרִים לֹא יִתֵּן אָדָם פִּיאָה – אֲלָא בְּסוֹף שְׂדֵהוּ. מִפְּנֵי גְזֵל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי בִיטוּל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי הַרְפָּאִין, וּמִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינַן, וּמִשׁוּם שְׂאֲמָרָה תוֹרָה: לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ.

מִפְּנֵי גְזֵל עֲנִיִּים, כִּיצַד? שְׁלֵא יִרְאֶה אָדָם אֶת הַשְּׂעָה פְּנוּיָה, וְיֹאמַר לְקָרְבוּ עִנִּי: "בֵּא וְטוּל לָךְ אֶת הַפִּיאָה!"

מִפְּנֵי בִיטוּל עֲנִיִּים, כִּיצַד? שְׁלֵא יְהוּ עֲנִיִּים יוֹשְׁבֵינַן וּמְשֻׁמְרִין כָּל הַיּוֹם וְאוֹמְרִים: "עֲכָשְׁיוּ הוּא נֹתֵן פִּיאָה, עֲכָשְׁיוּ נֹתֵן פִּיאָה!" אֲלָא יִלְכוּ וְיִלְקְטוּ בְּשְׂדֵה אַהֲרַת וְיִבְאוּ בַשַּׁעַת הַכִּילּוּי.

מִפְּנֵי הַרְפָּאִים, כִּיצַד? שְׁלֵא יֹאמַר: "כְּבֵר נִתְתִּי!" וְיֵחַא בּוֹרֵר אֶת הַיָּפֶה וּמוֹצִיא אֶת הָרַע.

מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינַן, כִּיצַד? שְׁלֵא יְהוּ הַעוֹבְרִים וְהַשֹּׁכֵימִים אוֹמְרִים: "רְאוּ הֵיאָךְ קָצַר אִישׁ פְּלוֹנִי שְׂדֵהוּ וְלֹא הִנִּיחַ פִּיאָה לְעֲנִיִּים!"

וּמִשׁוּם שְׂאֲמָרָה תוֹרָה: לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ.

הַלְקָה ד'

מתני' נִכְרֵי שְׁקִצָר אֶת שְׂדֵהוּ וְאַחַר כֵּךְ נִתְגַּבֵּיר – פְּטוּר מִן הַלְקָטָה וּמִן הַשִּׁבְחָה וּמִן הַפִּיאָה. רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב בְּשִׁבְחָה, שְׂאֵין הַשִּׁבְחָה אֲלָא בַשַּׁעַת הָעֵימוּר.

יֵאוֹת אָמַר רַבִּי יְהוּדָה! מַה טַּעֲמָא דְרַבְּנָן? רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי, רַבִּי חֲזַקְיָה רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: פְּתִיב: וְשִׁבְחַת עֹמֵר בְּשְׂדֵה, וְשִׁבְחַת קָמָה. אֶת שְׁנֵי לֹ שִׁבְחַת קָמָה – יֵשׁ לוֹ שִׁבְחַת עוֹמְרִין. אֶת שְׂאֵין לוֹ שִׁבְחַת קָמָה – אֵין לוֹ שִׁבְחַת עוֹמְרִין.

יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁהָיוּ שׁוֹתֵפִין בְּקַמְהָ, הֶלְקוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל – חֵיִיב. וְהֶלְקוּ שֶׁל גּוֹי – פְּטוּר.

רבי חזקיה בשם רב ירמיה: בְּמַהְלוֹקֶת.

הֶלְקָה ה'

מתני' הַקְדִּישׁ קָמָה וּפְדָה קָמָה – חֵיִיב. עֲמָרִים וּפְדָה עֲמָרִים – חֵיִיב. קָמָה וּפְדָה עֲמָרִים – פְּטוּרָה, שֶׁבִשְׂעֵת הוֹבְתָה הָיְתָה פְּטוּרָה.

וְכִיזָצָא בּוֹ, הַמְקָדִישׁ פִּירוֹתָיו, עַד שֶׁלֹּא כָּאוּ לְעֹזֶנֶת הַמַּעֲשָׂרוֹת וּפְדָאָן – חֵיִיבִין. מִשְׁבָּאוּ לְעֹזֶנֶת מַעֲשָׂרוֹת וּפְדָאָן – פְּטוּרִין. הַקְדִּישָׁן עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ וְנִגְמְרוּ הַגְּיוּבָר וְאַחַר כֵּךְ פְּדָאָן – פְּטוּרִין; שֶׁבִשְׂעֵת הוֹבְתָן הָיוּ פְּטוּרִין.

גמרא וְלָמָּה תִּנְיִיתָה תְרִין זִמְנִין? רַבִּי יוֹנָה, רַבִּי חֵיִיא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי בְּשֵׁם בַר פְּדִיָה; אַחַת לְמִירוּתָהּ, וְאַחַת לְשֵׁלִישׁ.

רבי יוסי אומר רבי בא וְחַבְרָיא. חַבְרָיא אֲמָרִי; אַחַת לְמִירוּתָהּ, וְאַחַת לְשֵׁלִישׁ.

רבי בא מִפְרָשׁ, בְּחֻלְהָ – לְמִירוּתָהּ. וּבַפִּיאָה – בְּשֵׁלִישׁ.

[דף כ"ב ע"ב]

מִתְנִיתִין – דְּרַבִּי עֲקִיבָה! דְּרַבִּי עֲקִיבָה אָמַר: אַחַר שֵׁלִישׁ הָרֵאשׁוֹן אֶת מַהְלָדָה.

וְאִיתַּפְּלָגוּן: שָׂדֶה שֶׁחֵבִיאָה שֵׁלִישׁ לִפְנֵי גּוֹי, וְלָקַחָהּ מִמּוֹנֵי יִשְׂרָאֵל – רַבִּי עֲקִיבָה אָמַר: פְּטוּר. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: בַּתּוֹסְפוֹת – חֵיִיב. מָאֵי כְּדוֹן? תִּיפְתָר בְּרַבִּי עֲקִיבָה – (בַּמִּירוּתָהּ) בַּתּוֹסְפוֹת. וּכְדַבְרֵי הַכַּל – כְּקוֹצֵר מִיָּד.

הֶלְקָה ו'

מתני' מִי שֶׁלִּקְטָה פִּיאָה, וְאָמַר: "הֲרִי זֶה לְאִישׁ פְּלוֹנֵי עָנִי" – רַבִּי לְעֹזֵר אָמַר: זָכָה לוֹ. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: יִתְנַנֶּה לְעָנֵי הַנִּמְצָא רֵאשׁוֹן.

הֶלְקַט וְהַשְׁכָּחָה וְהַפִּיאָה שֶׁל נִכְרִי – חֵיִיב בְּמַעֲשֵׂר, אֲלֵא אִם בֶּן הַבְּקִיר.

גמרא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי אָמַר: כְּבַעַל חַפְזֵי עֲשִׂיר – נִחְלָקוּ. אֲבָל כְּבַעַל חַפְזֵי עָנִי, מֵאַחַר שֶׁהוּא רְאוּי לְיִטּוּל – זָכָה.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא: רַבִּי לְעֹזֵר וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי – שֶׁלְשֵׁתָן אָמְרוּ דְבָר אֶחָד!

רַבִּי לְעֹזֵר, דְּאָמַר רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי לְעֹזֵר: אָדָם זָכָה לְחַבְרִירָא בְּמַצִּיאָהּ.

רַבִּי יוֹחָנָן, דְּתִנְיַן תַּמּוּן: מַצִּיאַת בְּנֹו וּבַתּוֹ הַקִּטְנִים, עַכְדוּ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מַצִּיאַת אִשְׁתּוֹ – הֲרִי אֵלָיו שְׁלוֹ. מַצִּיאַת בְּנֹו וּבַתּוֹ הַגְּדוּלִים, וְעַכְדוּ וְשִׁפְחָתוֹ הַעַבְרָיִים, מַצִּיאַת אִשְׁתּוֹ שְׁגִירָשָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַתַּן לָהּ בַּתּוֹבָתָהּ – הֲרִי אֵלָיו שֶׁלְהוֹן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשֵׁאֵינָן טְפוּלִין. אֲבָל אִם הָיוּ טְפוּלִין לְאַבְיָהוֹן – מַצִּיאַתָּן שְׁלוֹ.

תְּלִמּוֹד מִסְכַּת פָּאָה יְרוּשָׁלַיִמִי

רבי יהושע בן לוי, דרבי יהושע בן לוי אָמַר: בְּבַעַל הַבַּיִת עֲשִׂיר – נְחֻלְקוּ. אֲבָל בְּבַעַל הַבַּיִת עֲנִי, מֵאַחַר שֶׁהוּא רָאוּי לִיטוּל – זָכָה.

תְּנִי: הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּכָל מְלָאכָה – מוֹצִיָּאָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

רבי שמעון בן לקיש בעי: רְצָה לְחֹזֵר – חֹזֵר בּוֹ, וְאֵת אָמַר מוֹצִיָּאָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת?

רבי יעקב בר אבא אָמַר, רבי יוסא מקשוי: מַה צּוֹרְכָה לְהֵיחָא דְאָמַר רבי שְׁמַעוֹן בְּן לְקִישׁ? וְלֹא נִן שְׁמִיעַ דְּמַר רבי יַעֲקֹב בַּר אֲבָהָא: אֵיתְּפִלְגוּן רבי יוֹחָנָן וְרבי שְׁמַעוֹן בְּן לְקִישׁ, רבי יוֹחָנָן אָמַר: אָדָם זֹכָה לְחִבְרֹוּ בְּמוֹצִיָּאָה. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: אִין אָדָם זֹכָה לְחִבְרֹוּ בְּמוֹצִיָּאָה.

רבי רדיפא אָמַר: אֵיתְּפִלְגוּן רבי יוֹנָה וְרבי יוֹסִי, חַד אָמַר: הָרָאוּי לִיטוּל – זָכָה. וְחֲרַנְהָ אָמַר: הָרָאוּי לִיטֵן – זָכָה. מִן דְּמַר: הָרָאוּי לִיטוּל – כָּל שְׁבִין לִיטֵן. מֵאֵן דְּמַר: הָרָאוּי לִיטֵן, הָא לִיטוּל – לֹא.

מִתְּנִיתָא פְּלִיגָא עַל מֵאֵן דְּאָמַר: הָרָאוּי לִיטוּל – זָכָה. דְּתַנְיִנֵן: "תֵּן גַּם זֶה לְאִשְׁתִּי" שְׁבִין רָאוּי לְקַבֵּל גַּם בְּתוֹ. "וְשִׁטְרָא שִׁיחֲרוּרָא זֶה לְעַבְדִּי" שְׁבִין הוּא רָאוּי לְקַבֵּל שְׁטְרָא שִׁחֲרוּרָא. וְתַנְיִנֵן: "הִתְקַבֵּל גַּם זֶה לְאִשְׁתִּי" אוֹ "הוֹלֵךְ גַּם זֶה לְאִשְׁתִּי" אִם רְצָה לְהַחְזִיר – (לֹא) יַחְזִיר!

[דף כ"ג ע"א]

וְהַעֲבֹד, רָאוּי הוּא לְהוֹלִיף אֶת הַגִּטָּא פֶּתַר לָהּ לְצַדִּיק.

הָא מִתְּנִיתָא פְּלִיגָא עַל מֵאֵן דְּאָמַר: הָרָאוּי לִיטֵן – זָכָה. דְּתַנְיִנֵן תַּמּוּן: "עִישׂוּר אֶחָד שְׁאֲנִי עֲתִיד לְמוֹד נְתִיב לְעַקִּיבָה בְּן יוֹסֵף, וּמְקוֹמוֹ מוֹשֶׁכֶּר לֹא". וְרבי עַקִּיבָה רָאוּי הוּא לִיטוּל? פֶּתַר לָהּ: עַד שְׁלֹא הָעִשִׂיר. וְאִפִּילוּ תִּמְיָא מִשְׁחַעֲשִׂיר, תִּפְתֵּר: בְּשִׁחִיָּה פְּרָנְסָה, וְיַד הַפְּרָנְסָה – כִּיד הָעֲנִי.

מִילְתֵּיהּ דְּרבי יְהוֹשֻׁעַ בְּן לְוִי: הָרָאוּי לִיטוּל – זָכָה. דְּרבי יְהוֹשֻׁעַ בְּן לְוִי אָמַר: בְּבַעַל הַבַּיִת עֲשִׂיר – מְחֻלְקָתָהּ. אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת עֲנִי, מֵתוֹף שְׂרָאוּי לִיטוּל – זָכָה.

רבי ירמיה רבי חזקיה בשם רבי יוחנן: כְּמֵאן דְּאָמַר: יֵשׁ קְנִיין לְגוּי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְפֻטְרוֹ מִן הַפְּעֻשְׁרוֹת. בְּרַם, כְּמֵאן דְּאָמַר: אִין קְנִיין לְגוּי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְפֻטְרוֹ מִן הַפְּעֻשְׁרוֹת, אִפִּילוּ הַבְּקִירוֹ – חַיִּיב.

רבי יוסי בשם רבי יוחנן: כְּמֵאן דְּאָמַר: אִין קְנִיין לְגוּי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְפֻטְרוֹ מִן הַפְּעֻשְׁרוֹת. בְּרַם כְּמֵאן דְּאָמַר: יֵשׁ קְנִיין לְגוּי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְפֻטְרוֹ מִן הַפְּעֻשְׁרוֹת – חַיִּיב.

[דף כ"ג ע"ב]

הַפְּעֻשְׁרוֹת – קַל הַקִּילוּ חֲכָמִים בְּלִיקוּמִין.

רבי לעזר שאל: וְאִין לֹא קְנִיין נְכָסִים? לֹא עַל הֵדָא אֵיתְּאָמַרְתָּ, אֲלֵא עַל הֵדָא. רבי חזקיה, רבי ירמיה בשם רבי יוחנן: כְּמֵאן דְּאָמַר: יֵשׁ קְנִיין לְגוּי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְפֻטְרוֹ מִן הַפְּעֻשְׁרוֹת. בְּרַם כְּמֵאן דְּאָמַר: אִין קְנִיין לְגוּי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְפֻטְרוֹ מִן מַעֲשְׂרוֹת – עֲלִיָּה רבי לְעֶזֶר שְׂאִיל: וְאִין לֹא קְנִיין נְכָסִים?

רבי חנינא בשם רבי פינחס: אף קדמייתא על דרבי יוסי מקשי. דרבי יוסי בשם רבי יוחנן: כמאן דאמר: אין קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. ברם כמאן דאמר: יש קניין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות – עליה רבי אלעזר שאל: ואין לו קניין נכסים?

[דף כ"ד ע"א]

הַלְכָה ז'

מתני' אי זהו לקט? הנושר בשעת הקצירה. היה קוצר מלא ידו, תלש מלא קומצו, הכהו קוץ ונפל מידו לארץ – הרי זה של בעל הבית.

תוף היד ותוף הפגל – לעניים. אחר היד ואחר הפגל – לבעל הבית. ראש היד וראש הפגל – רבי ישמעאל אומר: לעניים. רבי עקיבא אומר: לבעל הבית.

חזוי הנמלים שבתוף הקמה – הרי זה של בעל הבית. ושלאחר הקוצרים, העליונים – לעניים. והתחתונים – לבעל הבית. רבי מאיר אומר: הכל לעניים, שספק לקט – לקט.

גמרא תני: לקט קצירך – ולא כל הקוצר בידו. ודכוותיה: פֶּרֶט כִּרְמֶךָ. ולא הפורט בידו. רב כהנא ורב תחליפה, חד אמר: תוף היד ותוף הפגל. והרנא אמר: תוף היד, ואפילו לאחר הפגל.

רבי יהודה בשם רבי שמואל: העליונים לעניים – בלבנים. והתחתונים לבעל הבית – בירוקין.

רבי מאיר אומר: הכל לעניים, שספק לקט – לקט, שאי אפשר לגזרן לצאת בלא ירוקין. אמר רבי יוחנן: דרבי יהודה בן חגרא היא. דתני: גר שנתגייר והייתה לו קמה, נקצרת עד שלא נתגייר – פטור. משנתגייר – חייב. ואם ספק – פטור.

[דף כ"ד ע"ב] רבי יהודה בן חגרא מחייב.

רבי שמעון בן לקיש אמר: דברי הכל היא. ישראל שעיקרו חייב – ספיקו חייב. וגוי שעיקרו פטור – ספיקו פטור. אמר רבי יוחנן: כך היה רבי מאיר משיב את רבי יהודה בן חגרא. אין את מודה לי שספק לקט לקט! אמר רבי שמעון בן לקיש: כך היה רבי מאיר משיב את החכמים. אין אתם מודין לי שספק לקט לקט!

ומניין שספק לקט – לקט? רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יוחנן: (תהילים פב) **עני ורש הצדיקו – הצדיקהו במתנותיו**. רבי שמעון בן לקיש בשם בר קפרא: (שמות כג) **לא תטה משפט אבינדך בריבו. בריבו** – אין אתה מטהו. אכל מטהו אתה במתנותיו.

אמר רבי יוחנן: וכה זכה הוא מה ששנה לנו רבי, **תעזוב**. הנח לפניהן משלך. אמר רבי לא: כתיב (דברים ט) **לגר ליתום ולא למנה יהיה** – בין מן דידך, בין מדידיה, חב ליה.

הדרן עלה הפיאה ניתנת

פֶּרֶק הַמִּישֵׁי

הַלְכָה א' מִתְנִי' גְּדִישׁ שְׂלֵא לֹקֵט תַּחְתּוֹ, כֹּל הַנּוֹגְעוֹת בְּאֶרֶץ – הָרִי הוּא שֶׁל עֲנִיִּים. הָרוּחַ שֶׁפּוֹרָה אֶת הָעוֹמְרִים – אוֹמְדִין אוֹתָהּ כְּמָה לֵקֵט הִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת, וְנוֹתֵן לְעֲנִיִּים. רַבֵּן שֶׁמְעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹתֵן לְעֲנִיִּים כְּדֵי נִפְיָהּ.

גְּמֵרָא הֵבֵא אֶת אָמֵר: אוֹמְדִים אוֹתָהּ כְּמָה לֵקֵט הִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת וְנוֹתֵן לְעֲנִיִּים. וְכֵן אֶת אָמֵר: כֹּל הַנּוֹגְעַת בְּאֶרֶץ הָרִי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים! רַבִּי אֶבְרָהָם בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: קָנֵם קָנְסוּ בּוֹ, שֶׁגִּדֵּשׁ עַל גְּבִי לִיקָטוֹן שֶׁל עֲנִיִּים. עַד כְּדוֹן מוֹיֵד. אֶפִּילוֹ שׁוֹנֵג. אֶפִּילוֹ כְּרִיכּוֹת. אֶפִּילוֹ הַטִּיֵּן עַל גְּבִי שְׁעוּרִין. וְאֶפִּילוֹ גְּדִישׁוֹ אַחֲרֵים הוּיֵן מוֹדְעָתוֹ. וְאֶפִּילוֹ קָרָא לְעֲנִיִּים וְלֹא כָּאוֹ.

[דף כ"ה ע"א]

רַבִּי אִימִי בְּשֵׁם רַבִּי שֶׁמְעוֹן בֵּן לְקִישׁ: דְּבִית שְׂמַאי הוּא! דְּבִית שְׂמַאי אוֹמְרִים: הֶפְקֵר לְעֲנִיִּים – הֶפְקֵר. וְכַבִּית הֵלֵל – עֲנִיִּים מְעַשְׂרִים וְאוֹכְלִים.

אָמַר לִיה רַבִּי יִסָּא: שֶׁמְעַנּוֹ שֶׁהוּא פְטוּר מִן הַמְעַשְׂרוֹת דְּכַרִּי הַכֹּל מִשּׁוּם קָנֵם, שֶׁהֶפְקֵר בֵּית דִּין – הֶפְקֵר. דְּכַתִּיב (עוֹרָא ט'): וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא לְשִׁלְשֵׁת הַיָּמִים כְּעֵצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקָנִים – יִחַרֵם כָּל רַבּוֹשׁוֹ.

וּמִנִּין שֶׁהוּא פְטוּר מִן הַמְעַשְׂרוֹת? רַבִּי יוֹנָתָן בְּרִיה דְּרַבִּי יִצְחָק בַּר אֲחָא שְׂמַע לְהוֹן מִן הֵדָּא: אִין מְעַבְרִין אֶת הַשְּׂנָה לֹא בְּשַׁבְּעִית, וְלֹא בְּמוֹצָאֵי שַׁבְּעִית, וְאִם עַבְרוּהָ – הָרִי זֶה מְעוֹבְרָת. וְהוֹדֵשׁ אֶחָד שֶׁהוּא מוֹסִיף – לֹא פְטוּר מִמְעַשְׂרוֹת הִיא? עַד כְּדוֹן שַׁבְּעִית. מוֹצָאֵי שַׁבְּעִית מִנִּין? אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם: שְׂלֵא לְרַבּוֹת בְּאִיסוּר חֲדָשׁ.

רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי אֶבְרָהָם: הֵדָּא דְתִימְרָא עַד שְׂלֵא תִתִּיר רַבִּי לְהַבִּיא יָרֵק מִחוּצָה לְאֶרֶץ. אֲבָל מִשֶּׁתִּיר רַבִּי לְהַבִּיא יָרֵק מִחוּצָה לְאֶרֶץ – הִיא שַׁבְּעִית, הִיא שְׂאֵר שְׁנֵי שָׁבוּעַ.

תַּנִּי: אִין מְעַבְרִין כּוֹ. אָמַר רַבִּי מְנָא: הֵדָּא דְתִימְרָא: בְּרֵאשׁוֹנָה, שְׁהִיוּ הַשָּׁנִים כְּסִדְרָן. אֲבָל עַכְשָׁיו שְׁאִין הַשָּׁנִים כְּסִדְרָן – הִיא שַׁבְּעִית, הִיא שְׂאֵר שְׁנֵי שָׁבוּעַ. תַּנִּי: שֶׁל בֵּית רַבֵּן גַּמְלִיאֵל עַבְרוּהָ בְּמוֹצָאֵי שַׁבְּעִית מִיָּד.

אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם: אִין מִן הֵדָּא, אִין אֶת שְׂמַע מִינָהּ כְּלוּם! שְׂמוֹר אֶת חֲדָשׁ הָאֵבִיב – שׁוֹמְרָהוּ שְׂבִיבָא בְּחִידוּשׁוֹ. וְיִידָא אֶמְרָת דָּא? גְּדִישׁ שְׂלֵא לֹקֵט תַּחְתּוֹ. רַבִּי מְנָא בְּשֵׁם רַבִּי שֶׁמְעוֹן בֵּן לְקִישׁ: דְּבִית שְׂמַאי הִיא, דְּבִית שְׂמַאי אוֹמְרִים: הֶפְקֵר לְעֲנִיִּים הֶפְקֵר. בְּרַם כְּבִית הֵלֵל – עֲנִיִּים מְעַשְׂרִים וְאוֹכְלִין. אָמַר לִיה רַבִּי יִסָּא: שֶׁמְעַנּוֹ שֶׁהוּא פְטוּר מִן הַמְעַשְׂרוֹת דְּכַרִּי הַכֹּל מִשּׁוּם קָנֵם.

רַבִּי זְעִירָא, רַבִּי אֶבְרָהָם בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אַרְבַּעַת קַבִּין לְכוֹר. רַבִּי זְעִירָא בְּעֵי קוּמֵי רַבִּי אֶבְרָהָם: אַרְבַּעַת קַבִּין לְכוֹר, אוֹ לְבֵית בּוֹר? אָמַר לִיה: לְבֵית בּוֹר.

תמן תנינן: אמר רבי יהודה: מה קיצבה בפרי? אלא אם יש בה כדי נפילה. אמר רבי אבהו: בנזפל לה כדי לזרעה. וכא את אמר הכין!

הלכה ב'

מתני' שיבולת שבקציר וראשה מגיע לקמה, אם נקצרת עם הקמה - הרי היא של בעל הכות. ואם לאו - הרי היא של העניים.

שיבולת של לקט שנתערבה בגדיש - מעשר שיבולת אחת ונותן לו. אמר רבי אליעזר: וכי העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשות? אלא מוכה את העני בכל הגדיש ומעשר שיבולת אחת ונותן.

גמרא אינהו היא

[דף כ"ה ע"ב]

קמה שהיא מצלת את הקמה? אמר רבי יוחנן: כהדא דתנינן: שיבולת של קציר וראשה מגיע לקמה. אמר רבי יוסי: והוא שיהא הקציר סוכבה. והוא שיהא ראשה מגיע לקמה. והוא שתהא יכולה להקצר עם הקמה.

היתה יכולה להקצר עם הקמה, ואין הקמה יכולה להקצר עמה - ניצולת. היו שתים, הפנימית יכולה להקצר עם הקמה, ואין החיצונה יכולה להקצר עם הקמה, הפנימית - ניצולת ומצלת.

אמר רבי הושעיא: רומם הייתי ותיים עם רבי חייא הגדול, ואמר לי: כל וית שאת יכול לפשוט ירך וליטלו - אינה שכחה. אמר רבי יוחנן: מפיון שעבר עליו ושכחו - הרי זו שכחה.

מתניתא פליגא על רבי הושעיא! שיבולת של קציר וראשה מגיע לקמה. שיבולת שבקציר אינו יכול לפשוט ידו וליטלה? רבי לא בשם רבי הושעיא: באומן השני שנו.

דבר שהוא ראוי להציל ושכחו, מהו שיעשה שכחה? נשמעינא מן הדא: עימר את הראשון ואת השני ואת השלישי, ושכח את הרביעי - אית תניי תני: אם נטל את החמישית - הרי זו שכחה. ואית תניי תני: אם שקה ליטול את החמישית - הרי זו שכחה.

אמר רבי בון בר חייא, מאן דאמר: נטל את החמישית - כשיש שם ששית. מאן דאמר: אם שקה ליטול את החמישית - כשאין שם ששית. אם עד שלא נטל את החמישית לא כבר נראה לו לדון את הרביעית בשורה? הדא אמרת: דבר שהוא ראוי להציל ושכחו - הרי זו שכחה.

דבר שהוא ראוי להציל ושכחו מהו שיעשה שכחה?

[דף כ"ו ע"א]

נשמעינא מן הדא: סאה תבואה עקורה, וסאה שאינה עקורה. ותציל עקורה את שאינה עקורה! הדא אמרת: דבר שהוא ראוי להציל ושכחו - הרי זו שכחה. אמר רבי יונה: תיפתר הקוצר שורה ומעמר שורה, וכבר שכח את הקמה עד שלא ישכח את העומרים.

תְּלַמּוּד מִסְכַּת פָּאָה יְרוּשָׁלַיִמִי

בִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מֵבִיא שְׁתֵּי שִׁיבְלִין וְאָמַר: אִם לָקַט הִיא – הָרִי זֶה יָפֵה. וְאִם לֹא – הָרִי מַעֲשֵׂרוֹתֶיהָ קְבוּעִין בְּזוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ אֶת הָרֵאשׁוֹנָה.

וְחָשׁ לֹאמַר שְׁמָא אוֹתָהּ שִׁיקְבַּע בַּהּ מַעֲשְׂרוֹת – לָקַט הִיא? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: מֵבִיא שְׁתֵּי שִׁיבְלִין וְאָמַר: אִם לָקַט הִיא – הָרִי זֶה יָפֵה. וְאִם לֹא – הָרִי מַעֲשְׂרוֹת קְבוּעִים בְּזוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ אֶת אַחַת מֵהֶן.

רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ: דְּרַבִּי יוֹסִי הִיא! דִּתְנִינָן תַּפְזוֹ: שְׂרַבִּי יוֹסִי אָמַר: כָּל שֶׁחֲלִיפּוֹ בִּיד פִּתְחָן – פְּטוּר מִן הַמִּתְנַנֹּת, וְרַבִּי מֵאִיר מְחַיִּיב. אָמַר רַבִּי בָּא: דְּבַרִּי רַבִּי יוֹסִי – צְרִידָה לְזַבְחוֹתָו לְכַהֵן.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הֲדָא דְרַבִּי בָּא פְּלִיגֵי עַל דְרִישׁ לְקִישׁ. דִּתְנִינָן תַּפְזוֹ: אֵלֶּא מִזְבֵּחַ אֶת הָעֲנִי בְּכָל הַגְּדִישׁ, וּמַעֲשֵׂר שִׁיבּוֹלֶת אַחַת וְנוֹתֵן לוֹ. אָמַר רַבִּי בָּא: דְּבַרִּי רַבִּי יוֹסִי צְרִידָה לְזַבְחוֹתָו לְכַהֵן. הֲוִי: לִית הִיא דְרַבִּי יוֹסִי.

אָמַר רַבִּי מְנָא: כָּל גְּרָמָא הִיא אֲמֶרְהָ: דְרַבִּי יוֹסִי הִיא! תְּנִינָא קוּמְיִיא סְבָרִי מִימְרָ: אֵינּוּ מִזְבֵּחַ אֶת הָעֲנִי בְּכָל הַגְּדִישׁ, אֵלֶּא שִׁיבּוֹלֶת אַחַד. וְתְנִינָא אַחֲרֵינָא סְבָרִי מִימְרָ: מִזְבֵּחַ אֶת הָעֲנִי בְּכָל הַגְּדִישׁ. וְהַתְנִינָא קִדְמֵינָא סְבָר מִימְרָ בִּזְבִּיחָהּ לְשִׁמּוֹלָו וְאֵינְהָ זְכִיבִיהָ. וְהַתְנִינָא אַחֲרֵינָא סְבָר מִימְרָ: אֵינּוּ מִזְבֵּחַ מִימְיֵנוּ

[דף כ"ו ע"ב] לְשִׁמּוֹלָו זְכִיבִיהָ הִיא.

וְהֲתֵנִי רַבִּי זְעִירָא, רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מַחֲלַפְתָּ שִׁיטְתִּיהָ דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר! תַּפְזוֹ הוּא אָמַר: זָכָה לוֹ, וְכָא אָמַר הַכִּינִי? בְּשִׁיטְתָּהּ הַשִּׁיבְהוּ בְּשִׁיטְתוֹ דְאֶתְ אָמַר, עַל יְדֵי תַחֲלוּפִין, הִיאֲדָה הָעֲנִי תְזָה מַחֲלִיף דְבַר שְׂלֵא בָּא בְּרִשׁוֹתָו? אֵלֶּא מִזְבֵּחַ אֶת הָעֲנִי בְּכָל הַגְּדִישׁ, וּמַעֲשֵׂר שִׁיבּוֹלֶת אַחַת וְנוֹתֵן לוֹ.

הַלְכָה ג' מִתְנִי' אֵינּוּ מִגְּלַגְלִין בְּטוֹפִיחָהּ; דְּבַרִּי רַבִּי מֵאִיר. וְהַכְּמִים מִתִּירִין, מִפְּנֵי שְׁאִיפְשֵׁר.

גְּמֵרָא תְּנִי: הַפְּרִבִּץ אֶת שְׂדֵהוּ עַד שְׂלֵא יֵרֵד הָעֲנִי לְתוֹכָהּ, אִם הֲזִיקוּ מְרוּבָהּ עַל שֵׁל עֲנִי – מוֹתֵר. וְאִם הֲזִיק הָעֲנִי מְרוּבָהּ עַל שְׂלֵא – אִסּוּר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: בֵּין כֶּד וּבֵין כֶּד – מְנִיחָן עַל הַגְּדָר, וְהָעֲנִי בָּא וְנוֹטֵל אֶת שְׂלֵא.

מַחֲלַפְתָּ שִׁיטְתִּיהָ דְרַבִּי יְהוּדָה! תַּפְזוֹ הוּא אָמַר: בְּשֵׁם שְׁהוּא מִידֵל בְּשְׂלֵא, בֵּן הוּא מִידֵל בְּשֵׁל עֲנִיִּים. וְכָא אָמַר הַכִּינִי? תַּפְזוֹ – אִי אֲפֻשֵׁר, בְּרַם הָכָא – אֲפֻשֵׁר.

מַחֲלַפְתָּ שִׁיטְתִּין דְרַבְּנָן? תַּפְזוֹ אֵינּוּ אֲמָרִין: אִם הֲזִיקוּ מְרוּבָהּ עַל שֵׁל עֲנִי. וְכָא, אֵינּוּ אֲמָרִין הַכִּינִי! תַּפְזוֹ – הִם גְּרָמוּ לְעַצְמָן וְלֹא בָּאוּ, בְּרַם הָכָא – הָרִי בָּאוּ. וְהָא רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֵינּוּ מִגְּלַגְלִין, וְשִׁמּוֹן שֵׁל בַּעַל הַבַּיִת בְּהַפְסָדוֹ. וְהָא רַבְּנָן אֲמָרִין:

[דף כ"ז ע"א]

מִגְּלַגְלִין וְשִׁמּוֹן לְעֲנִיִּים בְּהַפְסָדָן. וְלָמִי הוּא מְשַׁלֵּם? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: לְעֲנִי אוֹתָהּ הָעִיר. דִּלָּא בְּהּ, מַה אֲנִי אֲמָרִין? אָמַר רַבִּי חֵיטָא בְּרַ אֲדָא: לְמַדַּת הַדִּין גְּצָרְכָהּ.

הַלְכָה ד'

מתני' בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום, וצריך ליטול לקט שכחה פאה ומעשר עני, בשיחזור לביתו – וישלם; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עני היה פאותה שעה.

הפחליף עם העניים, בשלו – פטור. ובשל עניים – חייב.

שנים שקבלו שדה בארסות – זה נותן לזה חלקו מעשר עני, וזה נותן לזה חלקו מעשר עני.

המקבל שדה לקצור – אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שקבלה ממנו למחצה, לשליש ולרביעי. אבל אם אמר לו: "שליש מה שאתה קוצר שלד" – מותר בלקט שכחה ופאה, ואסור במעשר עני.

גמרא תני: אב ובנו, איש וקרובו, שני אחיו, שני שותפין – הדין זה לזה מעשר שני, ונותנין זה לזה מעשר עני.

אמר רבי יודן: תבוא מאירה למי שהוא נותן לאביו מעשר עני. אמרו מניין שאם היו שניהם עניים?

מה ביניה לקדמייתא? אלא, "לכשתקצור שלישי – תרי הוא שלד". אמר רבי הניא בר רבי בון: הדין אמרה: שהמזכר זכוי בפאה – שהיא מתרת את העומרים.

אמר יוסי בי רבי בון: תמן – נתחייבה שדהו ברשותו. ברם הכא – לא נתחייבה שדהו ברשותו.

אמר רבי אבהו בר נגרי: שנייה היא בלקט שכחה ופאה – שחן בעזיבה.

הלכה ה'

מתני' המוכר שדהו, המוכר – מותר. והלוקח – אסור.

לא ישכור אדם את הפועל, על מנת שילקט בנו אחריו. ומי שאינו מניח את העניים ללקט, או שהוא מניח את אחד ואת אחד אינו מניח, או שהוא מסייע את אחד מהן – תרי זה גזול את העניים. על זה נאמר (משלי כג, ט): **אל תסג גבול עולם.**

גמרא מתניתא – בשמכר לו שדהו וקומתה. אבל אם מכר לו קמה, ושיר לו שדה, אצל זה – אני קורא שדך, ואצל זה – אני קורא קצירך.

ואם עשה בן – תרי זה גזול את העניים. בעל הבית שעושה בן – תרי זה

[דף כ"ז ע"ב]

גזול את העניים. פועל שעושה בן – תרי זה גזול לבעל הבית ולעניים.

ועל זה נאמר: **אל תסג גבול עולם.** רבי ירמיה ורב יוסף, חד אמר: אלו עולי מצרים. והרנא אמר: אלו שירדו מנכסיהן. לסמיא צווחין סגיא נהורא.

אמר רבי יצחקי: (ישעיה נח) **ועניים מרודים תביא בית**. אמר רבי אבין: אם עשית בן – מעלה אני עליך באלו הבאת ביכורים לבית המקדש. נאמר כאן: **תביא**, ונאמר להלן (שמות כג) **ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך וגו'**.

הלכה ז'

מתני' העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחוהו בעל הבית. שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים. עמדו עניים בפניו, או שהיפוחו בקש – אינה שכחה.

גמרא העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית – אינה שכחה, דכתיב (דברים כד) **קצירך ושכחת**. שכחו בעל הבית ולא שכחו פועלים – אינה שכחה, דכתיב (שם): **פי תקצר ושכחת**. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: אפילו חמרון שהן עוברין בדרך, וראו עומר אחד ששכחוהו פועלין ולא שכחוהו בעל הבית – אינו שכחה עד שישכחוהו כל אדם.

היה עומד בעיר ואומר: "יודע אני שהפועלין שכיחין עומרין שבמקום פלוני" ושכחוהו – (אינו) הרי זו שכחה. היה עומד בשדה ואמר: "יודע אני שהפועלין שכיחין עומרין במקום פלוני" (הרי זה) אין זה שכחה, שנאמר: **בשדה ושכחת** – ולא בעיר ושכחת.

רבי זעירא בשם שמואל, אף לעגנן מציאה בן. מה אנו קיימין? אם ביכול ליגע בהן – מה לי בתוך העיר, מה לי בתוך שדה? רבי אבא בר כהנא, רבי יוסי בשם רבי יוחנן, והוא שיכול ליגע בהן אפילו בתוך שדהו.

היה פולו מהופה בקש? נשמעינא מן הדא; וכן הפומא לשוכה – יש לו שכחה. וסומא, לא כמי שכולו מהופה בקש הוא?

רבי יונה אומר: בזכר את הששים. אתיא דרבי יונה דרבי זעירא כמה דרבי זעירא אומר: בזכר את העליון, בן רבי יונה אומר: בזכר את הששים.

הלכה ז'

מתני' המעמר לכובעות, לכומסאות, לחררה, ולעומרים – אין לו שכחה. מפנו ולגורן – יש לו שכחה.

המעמר לגדיש – יש לו שכחה. מפנו ולגורן – אין לו שכחה. זה הכלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה – יש לו שכחה.

מפנו ולגורן – אין לו שכחה. למקום שאינו גמר מלאכה – אין לו שכחה. מפנו ולגורן – יש לו שכחה.

גמרא רבי יונה אומר: מן לעיל, כמה דתימר (שמואל א, יז): **וכובע נחשת על ראשו**.

לכומסאות. רבי אבינא אומר: מלרע, כמה דתימר (דברים לב): **הלא הוא כמס עמדי**.

לחררה – גלגל.

לְעוֹמְרִין – רַבְרַבִּין. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: (שם לד) **בִּי תִקְצַר קִצְרִיךָ בְּשִׁדְךָ וְשִׁכְחָתָ עִמָּךְ בְּשִׁדָּה.** מַה קִּצְרִי – שְׂאִין אַחֲרָיו קִצְרִי, אֵף עוֹמֵר – שְׂאִין אַחֲרָיו עוֹמֵר.

הֲדָרִין עֲלֶיךָ גְדִישׁ

[דף כ"ח ע"א]

בְּרַק שִׁטְיִי

הִלְכָה א' מִתְנִי' בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: הֶבְקֵר לְעֲנִיִּים – הֶבְקֵר. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אֵינִי הֶבְקֵר עַד שְׂיִבְקוֹר אֵף לְעֲשִׂירִים בְּשְׂמִיטָה.

כָּל עֲמִירֵי הַשָּׂדֶה – שֶׁל קֶב קֶב, וְאֶחָד – שֶׁל אֶרְבַּעַת קֶבִּין, וְשִׁכְחוּ – בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: אֵינָה שִׁכְחָה. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: שִׁכְחָה.

גְּמֵרָא רַבִּי הֵיִיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: טַעֲמִייהוּ דְּבֵית שְׂמַאי: (ויקרא ט) **לְעֲנִי וְלִגֵּר.** מַה תִּלְמוּד לֹאמַר: **תַּעֲזוּב אַתֶּם?** יֵשׁ לָךְ עֲזוּבָה אַחֲרַת כְּזוֹ, מַה זֶה – לְעֲנִיִּים וְלֹא לְעֲשִׂירִים. אֵף מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּמָקוֹם אַחֵר – לְעֲנִיִּים וְלֹא לְעֲשִׂירִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְוִישׁ: טַעֲמִייהוּ דְּבֵית הֵלֵל, (שמות כג) **תִּשְׁמַטְנָה**. מַה תִּלְמוּד לֹאמַר: **וְנִטְשָׁתָה?** יֵשׁ לָךְ נְטִישָׁה אַחֲרַת שְׂהִיא כְּזוֹ. מַה זֶה – בֵּין לְעֲנִיִּים בֵּין לְעֲשִׂירִים, אֵף מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּמָקוֹם אַחֵר – בֵּין לְעֲנִיִּים בֵּין לְעֲשִׂירִים.

מַה מְקִימוֹן בֵּית הֵלֵל טַעֲמִייהוּ דְּבֵית שְׂמַאי? **תַּעֲזוּב אַתֶּם** – מִיעוּט. זֶה – לְעֲנִיִּים וְלֹא לְעֲשִׂירִים, אֲבָל מַה שֶׁאֶמַר בְּמָקוֹם אַחֵר – בֵּין לְעֲנִיִּים בֵּין לְעֲשִׂירִים.

מַה מְקִימוֹן בֵּית שְׂמַאי טַעֲמִייהוּ דְּבֵית הֵלֵל? **תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשָׁתָה** – מִיעוּט. זֶה – בֵּין לְעֲנִיִּים בֵּין לְעֲשִׂירִים, אֲבָל מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּמָקוֹם אַחֵר – לְעֲנִיִּים אֲבָל לֹא לְעֲשִׂירִים.

אָמַר רַבִּי אֲבוּן: לִישׁוֹן דְּמִתְנִיתָא מְסִיעַ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְוִישׁ, "עַד שִׁפְקִיר אֵף לְעֲשִׂירִים בְּשְׂמִיטָה". הֶפְקֵר לְכַתְּמָה אֲבָל לֹא לְאָדָם, לְגוּזִים אֲבָל לֹא לְיִשְׂרָאֵל, לְעֲשִׂירִים אֲבָל לֹא לְעֲנִיִּים – דְּבָרֵי הַפֶּלֶ: אֵין הֶפְקֵרוּ הֶפְקֵר.

לְאָדָם אֲבָל לֹא לְכַתְּמָה, לְיִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא לְגוּזִים, לְעֲנִי אוֹתָהּ הֵעִיר אֲבָל לֹא לְעֲנִי עִיר אַחֲרַת – פְּלוּגְתָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְוִישׁ. עַל דְּעִתִּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: הֶפְקֵרוּ הֶפְקֵר. וְעַל דְּעִתִּיהּ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְוִישׁ: אֵין הֶפְקֵרוּ הֶפְקֵר.

אָמַר רַבִּי לֹא: בְּפִירוּשׁ פְּלוּגֵי, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הֶפְקֵרוּ הֶפְקֵר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְוִישׁ אָמַר: אֵין הֶפְקֵרוּ הֶפְקֵר.

אמר רבי אבון ברבי חיאי: הדה אמרת: הפקר לעניים וזכו בקון עשירים – תפלוונתא דרבי מאיר ורבי יוסי. על דעתיה דרבי מאיר דו אמר: בין שאדם מפקיר דבר מרשותו – הפקרו הפקר. על דעתיה דרבי יוסי דו אמר: אין הפקר יוצא מתחת ידי בעלים אלא בזכיה – אין הפקרו הפקר.

[דף כ"ח ע"ב]

עד גדון, בשהפקירה לזמן מרובה. אבל הפקירה לזמן מועט – נשמענא מן הדא: הפקר את שדהו שנים ושלושה ימים – חוזר בו. תני רבי שמעון דימא קומי רבי זעירא: אפילו לאחר שלושה ימים – חוזר בו. אמר ליה: בין דאת אמר אפילו לאחר שלושה ימים – היא לאחר שלושה ימים, היא לאחר כמה ימים.

לישן מתניתא מסייע לרבי זעירא. כמה דברים אמורים? בשהפקיר סתם. אבל אם אמר: "שדי מופקרת יום אחד, שבת אחת, חודש אחד, שבוע אחד", אם עד שלא זכה בקון הוא או אחר – יכול לחזור בו. אבל משזכה בו, בין הוא בין אחר – אינו יכול לחזור בו.

הדא אמרה: הוא זמן מרובה, הוא זמן מועט. הדא אמרה: לא חשו על הערמה. הדא אמרה: שאדם מפקיר, וחוזר וזכה בו. הדא פשיטא שאילתיה דרבי זעירא. דרבי זעירא אמר: הוא זמן מרובה, הוא זמן מועט.

מה אנן קיימין? אם משום דבר מסויים – דיו שנים! אי משום שורה – דיו שלושה.

חד בר רבנן אמר קומי ריש לקיש הדא דרבי יוחנן: כל שהוא יכול לחלקו ולעשותו שורה, כבית שמאי.

רבי יונה בעי: כל עומרי השדה של קב קב, ואחד של ארבעה קבין, ושכחו. כל עומרי השדה של שני קבין, ואחד של שמונת קבין!

[דף כ"ט ע"א]

הלכה ב'

מתני' העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש, לפקר ולכלים, ושכחו – בית שמאי אומרים: אינה שכחה. ובית הלל אומרים: שכחה.

גמרא וקשיא על דבית שמאי, בגפה ובגדיש – דבר שהוא מסויים, ואינו אמרין: אינו שכחה? וקשיא על דבית הלל, בפקר ובכלים – דבר שאינו מסויים, ואינו אמרין: שהיא שכחה?

במקומו. היה עומד בצד הגת או בצד הפירצה. מתניתא דבית שמאי! דבית שמאי אומרים: אינו שכחה! אמר רבי יוסי: דברי חלל היא. תמן – דבר מחובר בצד דבר מחובר. ברם הכא – דבר תלוש בצד דבר מחובר.

תְּלַמּוּד מִסְכַּת פָּאָה יְרוּשָׁלַיִמִי

אָמַר רַבִּי אֵילְעָאי, שְׂאֵלְתִי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: בְּאֵלּוּ עוֹמְרִים פְּלִיגִי בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל? אָמַר לִי: בַּתּוֹרָה הִיא: עוֹמֵר הַסְּמוּךְ לַגֶּפֶה וְלַגְּדִישׁ וְלַבְּקָר וְלַפְּלִים וּשְׂכָחוּ, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינּוּ שׂוֹכְחִים. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: שׂוֹכְחִים.

וּכְשֶׁבֵּאתִי אֶצֶל רַבִּי אֵלְעָזָר, אָמַר לִי: לֹא נִחְלַקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל הָעוֹמֵר שֶׁהוּא סְמוּךְ לַגֶּפֶה וְלַגְּדִישׁ וְלַבְּקָר וְלַפְּלִים וּשְׂכָחוּ – שֶׁהוּא שׂוֹכְחֵה. וְעַל מַה נִּחְלַקוּ? עַל הָעוֹמֵר שֶׁנִּמְלָא וַיִּתְּנוּ בְּצַד הַנֶּגֶף, בְּצַד הַגְּדִישׁ, בְּצַד הַבְּקָר, בְּצַד הַפְּלִים, וּשְׂכָחוּ – שֶׁבֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינּוּ שׂוֹכְחֵה מִפְּנֵי שׂוֹכְחֵה בּוֹ. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: שׂוֹכְחֵה. וּכְשֶׁבֵּאתִי וְהִרְצִיתִי אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי אֵלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, אָמַר לִי: הַבְּרִית! הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְמִשְׁחָה בְּחוּרָב!

תִּמְנָן תִּנְיָנָן: הָאִשָּׁה שֶׁנִּפְלוּ לָהּ נְכָסִים עַד שְׁלֹא תִתְאַרְם – מוֹדִים בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל: שְׂמוּכְרַת וַיִּתְּנָת וְקִיָּים. נִפְלוּ לָהּ מִשְׁנַתְּאָרְסָה – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: תִּמְכּוּר. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: לֹא תִמְכּוּר. רַבִּי פְּנַחֵם בְּעֵי קוּמֵי רַבִּי יוֹסִי: וְלָמָּה לֹא תִנְיָנְתָא מַקְוִילִי בֵּית שְׁמַאי וּמַחֲוּמְרֵי בֵּית הַלֵּל? אָמַר לִיהִ: לֹא אִתִּינָן מִתְּנִיתָא אֲלָא דְבַר שֶׁהוּא חוֹמֵר מִשְׁנֵי צְדָדִין וְקַל מִשְׁנֵי צְדָדִים. כֶּרֶם הֵבֵא – חוֹמֵר הוּא מִצַּד אֶחָד, וְקַל מִצַּד אֶחָד.

וְהִתְנִינָן: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: הַפְּקָר לְעֲנִיִּים – הַפְּקָר, הֲרִי הוּא קַל לְעֲנִיִּים, וְחוֹמֵר לְכַעַל הַבֵּית, וְתִנְיָנְתָּה! קַל הוּא לְעֲנִיִּים וְאֵינּוּ חוֹמֵר לְכַעַל הַבֵּית שֶׁמִּדְּעֵתוֹ הוֹפְקָרוּ.

אָמַר לִיהִ: וְהָא תִנְיָנָן: עוֹמֵר שֶׁהוּא סְמוּךְ לַגֶּפֶה וְלַגְּדִישׁ וְלַבְּקָר וְלַפְּלִים וּשְׂכָחוּ – הֲרִי הוּא קַל לְכַעַל הַבֵּית וְחוֹמֵר לְעֲנִיִּים, וְתִנְיָנְתָּה! אָמַר לִיהִ: קַל הוּא לְכַעַל הַבֵּית וְאֵינּוּ חוֹמֵר לְעֲנִיִּים, שְׂעֵדִין לֹא זָכוּ בְּהֵן. וְאִמּוֹר אוֹף הֵבֵא: קַל הוּא לְאִשָּׁה וְאֵינּוּ חוֹמֵר לְכַעַל שְׂעֵדִין לֹא זָכָה בְּהֵן! אָמַר לִיהִ: מִכִּיּוֹן שְׂקִידָשָׁה – לְזָכוּתָהּ וְלִזְכוּתוֹ נִפְלוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָא: אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּין גַּמְלִיאֵל: הוּאִיל וְאַרוּסָה אִשְׁתּוּ, וּנְשִׂיאָה אִשְׁתּוּ, מַה זֶה – מִכְּרָה בְּמַל, אִף זֶה – מִכְּרָה בְּמַל! אָמַר לָהֶם: בְּחֻדָּשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁים, אֲלָא שְׂאֵתֶם מְגַלְגְּלִין עֲלֵינוּ הִישָׁנִים! אֵלּוּ הֵן הַחֻדָּשִׁים? מִשְׁנֵי שְׂאֵת. וְאֵילּוּ הֵן הִישָׁנִים? עַד שְׁלֹא נִישְׂאֵת.

[דף כ"ט ע"ב]

הַלְּכָה ג'

מִתְּנִי רֵאשֵׁי שׁוֹרוֹת, עוֹמֵר שֶׁנִּגְדָּדוּ – מוֹכִיחַ.

הָעוֹמֵר שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר, וּשְׂכָחוּ – מוֹדִים שְׂאֵינּוּ שׂוֹכְחֵה.

אֵלּוּ הֵן רֵאשֵׁי הַשׁוֹרוֹת? שְׁנַיִם שֶׁהִתְחִילוּ בְּאִמְצַע הַשׁוֹרָה, זֶה פְּנֵה לְצַפּוֹן, וְזֶה פְּנֵה לְדָרוֹם, וּשְׂכָחוּ לְפָנֵיהֶם וְלֵאחֲרֵיהֶם, שְׁלִפְנֵיהֶם – שׂוֹכְחֵה, וְשֵׁל אַחֲרֵיהֶם – אֵינּוּ שׂוֹכְחֵה.

יְחִיד שֶׁהִתְחִיל מֵרֵאשׁ הַשׁוֹרָה, וּשְׂכָח לִפְנֵיו וְלֵאחֲרָיו, שְׁלִפְנָיו – אֵינּוּ שׂוֹכְחֵה, וְשֵׁל אַחֲרָיו – שׂוֹכְחֵה. שֶׁהוּא כָּבֵל תְּשׁוּב. זֶה הַפֶּלֶל: פֶּל שֶׁהוּא כָּבֵל תְּשׁוּב – שׂוֹכְחֵה, וְכָל שְׂאֵינּוּ כָּבֵל תְּשׁוּב – אֵינּוּ שׂוֹכְחֵה.

גמרא מניין לראשי שורות? אומר רבי יונה: בתיב (דברים כד): **כי תקצר קצירך בשדך ושכחת** – מה שאתה קוצר, אתה שוכח. עד בדין ראשי שורות קמה. סוף שורות עומרים? אומר רבי יונה: **לא תשוב לקחתו** – ממקומו שבאת, לא תשוב לקחתו.

עד בדין ראשי שורות קמה, וסוף שורות עומרים. ראשי שורות עומרים, וסוף שורות קמה? אומר רבי יונה: גילף ראשי שורות עומרים מראשי שורות קמה, וסוף שורות קמה [עומרים] מסוף שורות עומרים [קמה].

העומר שפגגה מוכיה. ביצד? היו לו עשר שורות של עשרה עשרה עומרים, עימר אחת מהן צפון ודרום, ושכח אחד מהן – אינו שכחה, מפני שהיא נידון מזרח ומערב.

עימר מזרח ומערב ושכח, מהו שיעשה שכחה? נשמיענא מן הדא: עימר את הראשון ואת השני ואת השלישי, ושכח את הרביעי – אית תניי תני: אם נטל את החמישי – הרי זו שכחה. אית תניי תני: אם שהה ליטול את החמישי – הרי זו שכחה.

אמר רבי בון בר חייא: מאן דאמר נטל את החמישי – בשיש שם ששי. מאן דאמר אם שהה ליטול את החמישי – בפשאיז שם ששי. אם עד שלא נטל את החמישי, לא כבר נראה את הרביעי לידון בשורה? ואת אמר: שהווא שכחה! וכא נמי – שכחה.

היה עומר אחד גדול, עימר צד החיצון בצד הפנימי – נידון בשורה. עימר צד הפנימי בצד החיצון, מהו שידון בשורה?

עימר צד העליון בצד התחתון – נידון בשורה. עימר

[דף ל' ע"א]

התחתון בצד העליון, מהו שידון בשורה? רב, כד נחית לתמן אמר: אנא הוא בן עזאי דהכא! אתא חד סב שאל ליה: שני הרוגים זה על גב זה? סבר רב: שהן עורפין. אמר ליה: אין עורפין. אמר ליה: למה? אמר ליה: התחתון – משום טמון. והעליון – משום צף.

כד סלק להכא אתא לגבי רבי, אמר ליה: יאות אמר לך! **כי מצא** – ולא ימצאו.

רבי יהודה ברבי אמר: היה שם אמת המים על כל פני השדה, אם עוקר את הפתרישה מצד זה ונתנה בצד זה – אינו נידון בשורה. ואם לאו – נידון בשורה.

קצר חצי שורה, ישב לאכול, ישב לישן, קרא לו חבירו, חשיכה?

עומר שננטלו להוליכו לעיר, ונתנו על גבי חבירו, ושכח את שניהן, התחתון – שכחה, והעליון – אינו שכחה.

רבי שמעון אומר: שניהם – אינן שכחה. התחתון – מפני שהיא מכוסה. ועליון – מפני שזכה בו.

רבי זעירא אומר: בזוכר את העליון. אתיא דרבי זעירא – ברבי יונה. דרבי יונה אמר: בזוכר את הקשיו, בן רבי זעירא אומר: בזוכר את העליון.

שָׂדֶה שְׁעוֹמְרִיהָ מְעוֹרָבִין, וְשִׁכְחָ אֶחָד מֵהֶן – אֵינּוּ שִׁכְחָה עַד שְׂיִטּוֹל כָּל סְבִיבוֹתָיו.

הַלְכָה ד'

מתני' שְׁנֵי עוֹמְרִים – שִׁכְחָה. שְׁלֹשָׁה – אֵינּוּ שִׁכְחָה. שְׁנֵי צְבוּרֵי זֵיתִים וְחֻרְבִּים – שִׁכְחָה. וְשִׁלְשָׁה – אֵינּוּ שִׁכְחָה. שְׁנֵי הוֹצְנֵי פֶשֶׁתָן – שִׁכְחָה. וְשִׁלְשָׁה – אֵינּוּ שִׁכְחָה.

שְׁנֵי גִרְגְרוֹת – פֶּרֶט. וְשִׁלְשָׁה – אֵינּוּ פֶרֶט. שְׁנֵי שִׁבְלִים – לָקַט. וְשִׁלְשָׁה – אֵינּוּ לָקַט; כְּדַבְּרֵי בֵּית הַלֵּל. וְעַל בּוֹלָן בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה – לְעֲנָיִים. וְאַרְבָּעָה – לְכַעַל הַבַּיִת.

גמרא רבי בון בר חייא בשם רבי יוחנן: עֲשָׂאן כַּמִּין גַּם.

לֹא אָמַר אֱלָא צִיבוּרִין, הָא זֵיתִים – לֹא. מַה בֵּין הַצִּיבוּרִין וּמַה בֵּין הַזֵּיתִים? צִיבוּרִין – גִּמְר מְלֻאכָה. וְזֵיתִים – אֵינּוּ גִמְר מְלֻאכָה.

אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: רוּמָס הָיִיתִי זֵיתִים עִם רַבִּי חֵיִיא הַגָּדוֹל, וְאָמַר לִי: "כָּל זֵית שְׂאֵת יָכוֹל לְפָשׁוּט יָדָךְ וְלִיטְלוֹ – אֵינּוּ שִׁכְחָה". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵין שְׁעֵבֵר עָלָיו וְשִׁכְחוּ – הָרִי הוּא שִׁכְחָה.

רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֵיִיא רַבָּה: הֲצִי אֲשֶׁכּוֹל – פֶּרֶט. תְּנִי רַבִּי חֵיִיא: הֲצִי אֲשֶׁכּוֹל אוֹ אֲשֶׁכּוֹל שְׁלָם – פֶּרֶט. וְהַתְּנִי: שְׁנֵי גִרְגְרוֹים – פֶּרֶט! רַבִּי אִימִי בְּשֵׁם רַבִּי חֵיִיא: בְּקוֹצֵר וּמְנִיחַ תַּחַת הַגֶּפֶן.

הָיוּ עֲשׂוּוִין כַּמִּין סִינְפִין, מִנְחָם בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן; וְהוּא – שִׁיחָא חוֹתְכָן בְּשָׂוֶה.

אָמַר רַבִּי אֲבוּן: טַעֲמִייהוּ דְּבֵית שְׂמַאי – (דברים כד) לִגְר לִיתוּם וְלֹא לִמְנָה יְהִיה. טַעֲמִייהוּ דְּבֵית הַלֵּל – (ויקרא יט) לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזוֹב אֹתָם.

אָמַר רַבִּי מְנָא: שְׁנִיחָם מְקָרָא אֶחָד דְּרִשׁוּ, לִגְר לִיתוּם וְלֹא לִמְנָה יְהִיה. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: לְעֲנָיִים. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: לְכַעַל הַבַּיִת.

הַלְכָה ה'

מתני' הַעוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ בוֹ סְאֵתִים וְשִׁכְחוּ – אֵינּוּ שִׁכְחָה. שְׁנֵי עוֹמְרִים וּבִהֶן סְאֵתִים, רַבָּן גְּמְלִיאֵל אוֹמַר: לְכַעַל הַבַּיִת. וְחֻקִּים אוֹמְרִים: לְעֲנָיִים.

אָמַר רַבָּן גְּמְלִיאֵל: וְכִי מְרֻבַּ הַעוֹמְרִים יוֹפֵי כּוּחוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ הוֹרַע כּוּחוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת? אָמְרוּ לוֹ: יוֹפֵי כּוּחוֹ. אָמַר לָהֶם: וְכֹה אִם בְּזִמְן שֶׁהוּא עוֹמֵר אֶחָד וּבוֹ סְאֵתִים – אֵינּוּ שִׁכְחָה, שְׁנֵי עוֹמְרִים וּבָהֶם סְאֵתִים – אֵינּוּ דִין שְׁלֵא יְהִי שִׁכְחָה! אָמְרוּ לוֹ: לֹא! אִם אָמְרוּ: בְּעוֹמֵר אֶחָד – שֶׁהוּא כְּגִדְיֵשׁ. תֹּאמַר בְּשְׁנֵי עוֹמְרִים – שֶׁחֵן כְּכַרְיֹכּוֹת.

קָמַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סְאֵתִים וְשִׁכְחָה – אֵינְהָ שִׁכְחָה. אֵין בּוֹה סְאֵתִים אֲכָל הוּא רְאוּיָה לְעֲשׂוֹת סְאֵתִים, אֲפִילוּ הוּא שֶׁל טוֹפַח – רוֹאִין אוֹתָהּ כְּפֹאֵל הוּא עֲנֻכָּה שֶׁל שְׁעוּרִין.

גמרא אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: פְּתִיב (דברים כד): **כִּי תִקְצֹר קִצְרֶךָ בְּשָׂדֶךָ וְשִׁכְחָתָ עִמָּךְ בְּשָׂדֶךָ**. עוֹמֵר שְׂאֵתָהּ יָכוֹל לְפָשׁוּט יָדָךְ וְלִיטְלוֹ. אֵית תְּנִי תְּנִי: וְשִׁכְחָתָ עוֹמֵר – וְלֹא גְדִישׁ. הֵיאֵךְ עֵבִידָא? שִׁכְחָ עוֹמֵר אֶחָד כְּצִידוֹ, אֵין תַּעֲבִידִנָּא עוֹמֵר – דְּכַרִּי הַכֵּל שִׁכְחָה.

[דף ל' ע"ב]

ואין תעבדינא גדיש – מחלוקת בית שמאי ובית הלל.

שכח שני עומרים בצידו, אין תעבדינא עומר – מחלוקת בית שמאי ובית הלל. אין תעבדינא גדיש – אינו נידון בשורה.

אמר רבי יונה: **בי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר בשדה**. עומר שיש בו סאתים ושכחו – אינו שכחה, קמה שיש בה סאתים ושכחה – אינה שכחה. אמר רבי יוסי: ובלבד שיבלין.

היו דקות – רואין אותן באלו הן ארוכות. שדופות – רואין אותן באלו הן מליאות.

הלכה ו'

מתני' קמה – מצלת את העמר ואת הקמה. והעומר – אינו מציל לא את העומר ולא את הקמה. איזה היא קמה שהיא מצלת את העומר? כל שאינה שכחה. אפלו קלה אהד.

קמה תבואה עקורה, וסאה שאינה עקורה. וכן באילן, השום והבצלים – אינן מצטרפין. רבי יוסי אומר: אם באת רשות העני באמצע – אין מצטרפין. ואם לאו – הרי אלו מצטרפין.

גמרא אמר רבי: כתיב: **בי תקצר קצירך בשדה, ושכחת עמר בשדה** – עומר שסביבותיו קציר. לא עומר שסביבותיו קמה. ולמה עומר שסביבותיו עומרים, ולא עומר שסביבותיו קמה? עומר שסביבותיו עומרים – מה שתחתיו שדה. עומר שסביבותיו קמה – מה שתחתיו קשין.

תנא, קמת חבירו – מצלת על שלו. של גוי – מצלת את של ישראל. של חמין – מצלת את של שעורין; דברי רבי. והכמים אומרים: אינה מצלת אלא שלו, ואינה מצלת אלא ממינה.

תני רבן שמעון בן גמליאל: כלשם שהקמה מצלת את העומר, כך העומר מציל את הקמה. ודין הוא! ומה אם הקמה שניפה בה כח העני ושכחה – הרי מצלת, עומר שהורע בו כח העני – אינו דין שיצילו!

אמר לו רבי: מה אם קמה שניפה כח העני בה ושכחה הרי מצלת. עומר – שהורע כח העני בו, ושכחו אינו דין שיצילו.

מדברי שניהם נלמד: מצילין עומר מעומר, ואין מצילין קמה מקמה.

הא אם שכח – שכחה! תיפתר: בששכח את הקמה תחילה. הא אם היו שתיהן עקורות – לבעל הבית, מתניתא פרבן גמליאל.

[דף ל"א ע"א]

ותציל עקורה שאינה עקורה! הרי אמרה: דבר שהוא ראוי להציל ושכחו – שכחה. אמר רבי יונה: תיפתר בקוצר שורה ומעמר, וכבר שכח את הקמה עד שלא שכח את העומר.

מה? עד שתבא ממש, או אפילו נראית להביא? נשמעינא מן הדין: כגון תבואה וכרם. וכרם לא על אתר הוא! הרי אמרה: אפילו נראית להביא.

הַלְכָה ז'

מתני' תבואה שניתנה לשתת או לאלומה, וכן באיגודי השום, ואגודות השום והבצלים – אין להן שכחה. וכל הטמונים בארץ, כגון הלוח והשום והבצלים – רבי יהודה אומר: אין להם שכחה. והכמים אומרים: יש להן שכחה.

גמרא אומר רבי יונה: לא סוף דבר ניתנה. אלא אפילו נטלה על מנת ליתנה.

תמן תנינן: הפדליק את הגדיש והיו בו פלים, רבי יהודה אומר: משלם כל מה שבתוכו. והכמים אומרים: אינו משלם אלא גדיש היטין או גדיש שעורין.

מהלפה שיטתיה דרבי יהודה! תמן הוא אומר: לרבות את הטמון, וכא הוא אומר: פרט לטמון! תמן – (שמות כב) **וְנֹאכַל הַגְּדִישׁ אוֹ הַקִּמָּה**. ממשמע שגומר קמה, איני יודע שהגדיש הוא בכלל? ומה תלמוד לומר **גְּדִישׁ**? לרבות את הטמון. והכא, **שְׂדֵה** – בגלוי פרט לטמון.

מהלפא שטתיהו דרבנן! תמן אינו אמרין: פרט לטמון, וכא אינו אמרין לרבות את הטמון! תמן, **אוֹ הַקִּמָּה אוֹ הַשְּׂדֵה**, מה שדה בגלוי – אף כל דבר שהוא גלוי. ברם הכא, **שְׂדֵה** – בגלוי, פרט לטמון. **קציר** – בגלוי, פרט לטמון. והוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט – אלא לרבות את הטמון.

הַלְכָה ח'

מתני' הקוצר בלילה, והמעפור, והסוקא – יש לו שכחה. ואם היה מתכוין ליטול את הגם הגם – אין לו שכחה.

אם אומר: "הרי אני קוצר על מנת מה שאני שוכח אטול" – יש לו שכחה.

גמרא ביני מתניתאי: הקוצר בלילה, והמעפור – בלילה, וסוקא – בין ביום ובין בלילה.

אמר רבי יונה: לא סוף דבר גסין, אלא אף דקין. דכי מאחר שדרכו ליפחן בגסין, אפילו דקין – אין להם שכחה.

אמר: "הרי אני קוצר אל מנת מה שאני שוכח אני אטול" – יש לו שכחה. שהתנה על מה שכתוב בתורה. וכל המתנה על מה שכתוב בתורה – תנאו בטל.

הֲרֵץ עֲלֶיהָ בֵּית שְׂמָאִי

פֶּרֶק שִׁבְעִי

הלכה א' מתני' כל זית שיש לו שם בשדה, אפילו בזית הנמופה בשעתו ושכחו – אינו שכחה.

כמה דברים אמורים? בשמו, ובמעשיו, ובמקומו. בשמו – שהיה שופכני או בישני. במעשיו – שהוא עושה הרבה. במקומו – שהוא עומד בצד הגת או בצד הפרצה.

ושאר כל הזיתים,

[דף ל"א ע"ב]

שְׁנַיִם – שִׁכְחָה. שְׁלֹשָׁה – אֵינָן שִׁכְחָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין שִׁכְחָה לְזוֹתִים

גְּמָרָא אָמַר רַבִּי לָא: כְּתִיב: וְשִׁכְחָתָ עִמָּךְ בְּשָׂדֶה – עוֹמֵר שְׂאֵתָה שׁוֹכְחֵהוּ לְעוֹלָם. יֵצֵא זֶה – שְׂאֵת זֹכְרוֹ לְאַחַר זְמַן.

רַבִּי יִרְמְיָה בְּעֵי: הִיָּה מְסוּיִים בְּדַעְתּוֹ – כְּמִי שֶׁהוּא מְסוּיִים. הִיָּה עוֹמֵד בְּצַד הַדְּקָל – הַדְּקָל מְסוּיָמוֹ. הִיָּו שְׁנֵיהֶם נְמוּפָה – זֶה מְסוּיִים אֶת זֶה וְזֶה מְסוּיִים אֶת זֶה. הִיָּתָה כָּל שְׂדֵהוּ נְמוּפָה נִישְׁמַעְנָא מִן הַדָּא: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין שִׁכְחָה לְזוֹתִים. וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יָקִים: לָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי – אֵלָא בְּרֵאשׁוּנָה, שְׁלֹא הִיָּו הַזּוֹתִים מְצוּיִין, שְׁבָא אֲדַרְיֵינָם הַרְשָׁע וְהַחְרִיב אֶת כָּל הָאָרֶץ. אֲבָל עַכְשָׁיו שְׁהַזּוֹתִים מְצוּיִין – יֵשׁ לָהֶם שִׁכְחָה.

שׁוֹפְכֵי – נוֹמֵף שְׁמֵן. וְהַתְּנִינָן: נְמוּפָה! אֵלָא שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁמֵן הַרְבֵּה. וְהַתְּנִינָן: בְּמַעֲשָׂיו – שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַרְבֵּה! אֵלָא שׁוֹפְכֵי – שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁמֵן הַרְבֵּה. נְמוּפָה – נוֹמֵף שְׁמֵן. בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַרְבֵּה – שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֵיתִים הַרְבֵּה.

בְּיִשְׁנֵי, אֵית דְּבַעֲי מִימֵר: בְּיִשְׁנֵי מַמְשֵׁ. אֵית דְּבַעֲי מִימֵר: דֵּהוּא מְכַעֲיָת לְחַבְרִיָּה עַד דִּי עָבִיד אַרְבַּעָה בִּיפְלִיסִין.

כִּי הִיָּיא דְתַנְיָנָן תַּמּוּן: כָּל עוֹמְרֵי הַשְּׂדֵה שֶׁל קַב קַב, וְאֶחָד שֶׁל אַרְבַּעַת קַבִּין, וְשִׁכְחוּ. מַכִּינָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה יוֹתֵר מִחֲבִירוֹ – כְּמִי שֶׁהוּא מְסוּיִים.

עַד דִּי יַעֲבֵד כָּל שְׁנָה וְשְׁנָה? מַכִּינָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רוּבָן שֶׁל שְׁנַיִם – כְּמִי שֶׁהוּא מְסוּיִים.

בְּמִקְוָמוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצַד הַגֵּת אוֹ בְּצַד הַפִּירְצָה. מִתְּנִיתָא דְבֵית שְׁמַאי הִיא! דְּבֵית שְׁמַאי אוֹמְרִים: הַפְּקֵר עֲנִיִּים – הַפְּקֵר.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: דְּבַרִּי הַכֹּל הִיא. תַּמּוּן – תְּלוּשׁ בְּצַד דְּבַר הַמְּחֻבָּר. בְּרַם הָכָא – דְּבַר מְחֻבָּר בְּצַד דְּבַר מְחֻבָּר.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין שִׁכְחָה לְזוֹתִים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יָקִים: לָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֵלָא בְּרֵאשׁוּנָה שְׁלֹא הִיָּו הַזּוֹתִים מְצוּיִין שְׁבָא אֲדַרְיֵינָם הַרְשָׁע וְהַחְרִיב אֶת כָּל הָאָרֶץ. אֲבָל עַכְשָׁיו שְׁהַזּוֹתִים מְצוּיִין – יֵשׁ לָהֶם שִׁכְחָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לָא חַיִּיב אָדָם שִׁכְחָה לְזוֹתִים אֵלָא רַבִּי עֲקִיבָא, דִּו דְּרִישׁ אַחְרֵיָךְ, אַחְרֵיָךְ. מַעֲתָה, אֵין שִׁכְחָה לְזוֹתִים כְּרַבִּי יוֹסֵי דְלָא דְרִישׁ אַחְרֵיָךְ.

הַתִּיבּוֹן: הָרִי עוֹמֵר – שִׁכְחָה, הָרִי לָא כְּתִיב אַחְרֵיָךְ! מַכִּינָן שְׁכָתִיב לָא תְּשׁוּב לְקַחְתָּו, כְּמִי שְׁכָתִיב אַחְרֵיָךְ.

רַבִּי יוֹנָה בְּעֵי: הָהֵן זֵית נְמוּפָה, הוֹאִיל וְהוּא מְסוּיִים, עַל דְּעָתִיָה דְרַבִּי יוֹסֵי, אֲפִילוּ הַתְּחִיל בּוֹ – כְּמִי שְׁלֹא הַתְּחִיל בּוֹ.

[דף ל"ב ע"א]

הַלְכָה ב'

מתני' זית שנמצא עומד בין שלש שורות של שני מלבנים ושכחו – אינו שכחה. זית שיש בו סאתים ושכחו – אינו שכחה. במה דברים אמורים? בזמן שלא התחיל בו. אבל התחיל בו, אפילו זית הנמזפה בשעתו ושכחו – יש לו שכחה. כל זמן שיש לו תחתיו – יש לו בראשו. רבי מאיר אומר: משתלף המזבא.

גמרא אמר רבי אלעזר: ביני מתניתא: של שני מלבנים ושכחו. מה אנו קיימין? אם משום דבר מסויים, אין כאן זיתים! אם משום שורה, הוא עצמו נידון בשורה? אלא, על ידי שורה ועל ידי שורות. אמר רבי יוחנן: בזית נודיין היא מתניתא. אמר רבי יוסי: לא סוף דבר נודיין, אלא אפילו שאר כל הזיתים, מפיון שדרבו ליבחקו בנודיין, אפילו שאר כל הזיתים – אין להן שכחה.

אית תנאי תני: שנמצא. אית תנאי תני: שנמצא עומד.

מאן דאמר: שנמצא – מסייע לרבי יוחנן. מאן דאמר: שנמצא עומד – מסייע לרבי אלעזר. מתניתא מסייע לרבי יוחנן. דתני: במה דברים אמורים? בזמן שאינו מכירו. אבל בזמן שמכירו – רץ אהריו ונוטלו אפילו עד מאה אמה.

הא אם יש בו סאתים ושכחו – אינו שכחה. לא על הדא איתאמרת אלא על הקדמייתא: כל זית שיש לו שם בשדה בזית הנמזפה בשעתו ושכחו – אינו שכחה, עליה איתאמרת, הא אם יש בו סאתים ושכחו – אינו שכחה.

כל זמן שיש לו תחתיו – יש לו בראשו. פתר לה תרין פיתרין, כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו. קודם לכן, אף על פי שאין לו תחתיו – יש לו בראשו.

[דף ל"ב ע"ב]

פתר חורן, כל זמן שיש לו תחתיו – יש לו בראשו. הלכה המחבואה, אף על פי שאין לו בראשו – יש לו תחתיו. תני משום בית שמאי: משינייה את הפרפר ונמרו – הרי זה יש לו בראשו. רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש: בר פרה.

אמר רבי אבהו: שהוא משייר את המחבויין. (שמואל א, כג) ודעו וראו מכל המחבויין אשר יתחבא שם.

הַלְכָה ג'

מתני' איזו פרט? הנושר בשעת הבצירה. היה בוצר, עקץ את האשכול, הוסבד בעלים ונפל לארץ ונפרט – הרי זה של בעל הבית.

המוניח את הכלפלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר – הרי זה גוזל את העניים. על זה נאמר (משלי כב): אל תסג גבול עולם.

תְּלִמּוֹד מִסְכַּת פָּאָה יְרוּשָׁלַיִמִי

אַיִזוּהוּ עוֹלָלָתָּ? כָּל שְׂאִיז לֹא כְתוּב וְלֹא נִטְמָה. אִם יֵשׁ לָהּ כְּתוּב אוֹ נִטְמָה – הֲרֵי זֶה שֶׁל פֶּעַל הַבַּיִת.
אִם סָפֵק – לְעֵנַיִם. עוֹלָלוֹת שֶׁבְּאַרְכּוּבָה, אִם נִקְרְצָת הִיא עִם הָאֶשְׁכּוֹל – הֲרֵי זֶה שֶׁל פֶּעַל הַבַּיִת.
וְאִם לֹא – הֲרֵי הִיא שֶׁל עֵנַיִם.

גְּרַגְרַי יְהוּדִי, רַבִּי יְהוּדָא אֹמְרִי: אֶשְׁכּוֹל. וְחֻכְמַיִם אֹמְרִים: עוֹלָלוֹת.

גְּמָרָא הִדָּא אָמְרָה: פְּרַט בְּנִשְׁרִיתוּ – קֹדֶשׁ. לִית הִדָּא פְּשִׁיטָא שְׂאֵלְתִּיהָ דְאֵילְפָא? דְאֵילְפָא שְׂאֵל:
לְקַט בְּנִשְׁרִיתוּ מַהוּ שְׂקִידֵשׁ? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲבָדוּמָא: שְׁנַיִי הִיא, שֶׁהוּא גָרַם לֹא שְׂלֵא יֵרֵד
לְאַרְצֵי!

אִיזוּ הִיא עוֹלָלוֹת בּוֹ. אִיזוּ הִיא כְּתוּבָה? פְּסִיגִים זֶה עַל גְּבִי זֶה. אִיזוּ הִיא נִטְמָה? הַתְּלוּיוֹת בְּשׁוֹדְרָה
וְיִוִּרְדוֹת. רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָא: וְהָן שְׂיִהִי בּוּלָן נִזְנְעוֹת בְּפֶסֶם יְדוֹ. לֹא כֵן אָמַר רַבִּי הִיא, מְעִשָּׂה
שְׂשָׁקְלוּ עוֹלָלוֹת שְׁבַע לִיטְרִיּוֹת בְּצִיפּוֹרִינִי! אָמַר רַבִּי חֵינְנָה: שְׂאֵם נִתְנָה עַל גְּבִי מִכְּבֵּלָה, וְהָן שְׂיִהִי
כּוּלָן נִזְנְעוֹת בְּמִכְּבֵּלָה.

כֵּן לֹא שְׁנַתְּמוּנָה לֹא מְעִשֵׁר מִכְּבֵּל, וּמִצָּא בְּתוֹכָהּ עוֹלָלוֹת – הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמַת

[דף ל"ג ע"א]

מְעִשֵׁר בְּמִקּוּם אַחֵר. וְעוֹלָלוֹת לֹא שֶׁל עֵנִי הֵם? רַבִּי אֲבִין בְּשֵׁם רַבְּנָן דְתַמְנָן: אֲנִי אֹמְרִי: עִם הַנִּקְרְצוֹת
עִם הָאֶשְׁכּוֹלוֹת.

אָמַר רַבִּי סִימּוֹן: מְעִמָּא דְרַבִּי יְהוּדָא, (ישעיה יז) וְנִשְׂאָר בּוֹ עוֹלָלוֹת כְּנוֹקֶף זֵית שְׁנַיִם שְׁלִשָּׁה גְּרַגְרַיִם.
יֹתֵר מִכָּאן – אֶשְׁכּוֹל.

דְּלִמָּא, רַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי יוֹסִי כֵּן חֲנִינָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן כֵּן לְקִישׁ עֲבָרוּ עַל פְּרָם דּוֹרוֹן. אֲפִיק לֹזֵן אֲרִיסָא
הִדָּא פְּרִיסָא. אֲכֵלוּן אִינּוּן, וְחֻמְרִיהוֹן, וְאִוִּיתְרוֹן, וְשְׁעָרוֹנָא כְּהִדִּין לְפִיסָא דְכִפְר חֲנִינָא מְחֻזֵּיק סָאָה
שֶׁל עֲדָשִׁים. כְּתֵר יוֹמִין עֲבָרוֹן תַּמּוּן, אֲפִיק לֹזֵן תְּרִי תֵּלֵת לְגוֹ יְדָא. אָמְרוּ לִיה: מִן תְּהוּא אֵילְנָא אֲנִן
כְּעִיזִין. אָמַר לֹזֵן: מִינִיָּה אִינּוּן. וְקִרוֹן גְּלוּי (תהילים קז): אֲרָץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יוֹשְׁבֵי בָּהּ.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: כִּד סִלְקַת לְחֵבָא, נְסִיבַת אִיזוּרִי, וְאִיזוּרִיָּה דְכָרִי, וְאִיזוּרִיָּה דְחֻמְרִי, מִקְפָּא בִּירְתָא
דְחֻרִיבְתִּיהָ דְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְלֹא מְטִינִי. קֶצֶת חַד חֲרוּב, וְגִגַּד מְלֵא יְדוּי דוּבְשָׂא.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יָפָה סִפְסוּף שְׂאֲכֵלְנוּ בְּיַלְדוּתֵינוּ, מִפְּרָסְקִים שְׂאֲכֵלְנוּ בְּזַקְנוּתֵינוּ. דְכִיזְמוּי אִישְׁתַּנִּי
עֲלִמָּא.

אָמַר רַבִּי חֵינְיָא בְּרַ בָּא: סָאָה אַרְבְּלִית – הִיִּתְהָ מוֹצִיאָה סָאָה סוֹלֵת, סָאָה קָמַח, סָאָה קִיפּר, סָאָה
מוֹרְסָן, סָאָה גְּנִינִין. וְכַדוֹן – אֲפִילוּ הִדָּא בְּהִדָּא לֹא כְּנִימָא.

רַבִּי חֲנִינָא בְּשֵׁם רַבִּי אֲבִין: קִינְמוֹן – מֵאֲכַל עֵזִים הָן, וְהִיוּ יִשְׂרָאֵל מְגַדְלִין אוֹתוֹ.

רַבִּי חֲנִינָא בְּשֵׁם רַבִּי אֲבִין: שְׁנֵי תְּמִידִין שְׁהִיוּ מְקַרְבִּינִין בְּכָל יוֹם – הִיוּ מְרַכִּיבִין אוֹתָן עַל גְּבִי גְּמָל,
וְרַגְלֵיהֶן נִזְנְעוֹת בְּאַרְצֵי!

רבי חננאל בשם רב אידי: מעשה באחד שקשר עז לתאינה, ובא ומצא דבש וחלב מעורבין!

רבי אמר לרבי פרידא, לית את חמי לי ההיא סגולה בנו פרמך? אמר ליה: אין. נפיק בעי מחמיא ליה, עד דהוא רחוק, צפה ביה כמין תור. אמר ליה: לית תדין תורא מחבל פרמך? אמר ליה: תדין תורא דאת סבר – הוא סגולה! וקרא עליו (שיר השירים א): **עד שהמלך במסבו, נרדי נתן ריחו**. בית מקדשא הריב, ואת קאים בקשיותד! מיד איתבעין ולא אשפה.

איתון קומיה תרין פוגלין מבין ריש שתא לצומא רבא, והנה אפוקי שמיטתא, והוון בעון טעיניה דגמלא. אמר לון: ולית אסור? ולית ספחים אינון? אמר ליה: באיפוקי ריש שתא אינדרעין! באותה שעה התיר רבי ילקח ירק במוצאי שביעית מיד.

בעון קומי: מהו תדין דכתיב (ויאל א): **עבשו פרודות תחת מגרפתיהם?** אמר ליה: תחת שהינו גורפים דבש, הרי אנו גורפין רקובות.

מעשה באחד שהיה לו שורה של תאינין, ובא ומצא גדר של דבש מקוף אותן.

חד בר נש זרע הקלא לפת, והנה מקמע ומזבין.

מעשה בשועל שבא וקינן בראשה של לפת. מעשה בשיחין בקלה אחד של חרדל שהיו בו שלשה בדין, ונפשה אחד מהם, וסיככו בו סוכת יוצרים, ומצאו בו שלשת קבין של חרדלי.

אמר רבי שמעון בן חלפתא: קלח אחד של חרדל היה לי בתוך שלי, והייתי עולה בו בעולה בראש התאינה.

מעשה באחד שזרע סאה של אפונים ועשת שלש מאות סאין. אמרו לו: התחיל הקדוש ברוך הוא לברכה? אמר לון: אולון לכו, די אנתת מלא בישא עליה, די לא נה, כפפלא תוות מעבד.

אמר רבי שמעון בן חלפתא: היה מעשה שאמר רבי יהודא לבנו כסיכנין: עלה והביא לנו גרונרות מן החביות. עלה והושיט ידו ומצאה ידו ואת מעלה גרונרות.

מעשה שאמר רבי יוסי לבנו בציפורן: עלה והביא לנו גרונרות מן החביות. עלה והושיט ידו ומצאה של דבש. אמר ליה, אבא, של דבש הוא. אמר ליה, השקע ידך ואת מעלה גרונרות.

מעשה שאמר רבי יוסי לבנו בציפורן: עלה והביא לנו גרונרות מן העלייה. עלה ומצא את העלייה צף עליה דבש.

רבי חנניא מזבין דבש דבבוריין והנה ליה דבש דצליין. בתר יומין עברין תמן, אמר ליה: בגין לא ממעניא לכו, הוון ידעין ההוא דובשא דיתבית לכו דצליין אינון! אמר ליה: מיניה אנו בעון דו טב לעבידתיה, ואפריש טמיתיה ובנא בי מדרשא דציפורן.

רבי אלעזר בי רבי שמעון אול לחד אתר ואיתון קומיה פרוב מצמק. אמר לון: סגין דבש יתבתון ביה! אמרין ליה, לא יתבינון ביה, מיניה וביה הוא!

הַלְבָּה ד'

מתני' המדל בגפנים, בשם שהוא מידל בתוף שלו, כך הוא מידל בשל עניים; דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: בשלו הוא רשאי, ואינו רשאי בשל עניים.

גמרא הכל מודים במוכר לחבירו עשרה אשכולות – שיהא אסור ליגע בהן.

[דף ל"ג ע"ב]

הכל מודים בשותף, בשם שהוא מידל בתוף שלו, כך הוא מידל בתוף של חבירו. רבי יהודה עבד ליה בשותף, רבי מאיר עבד ליה במוכר. אמר ליה רבי אימי: הגע עצמך, שאכילתו תיה אין תעבדינא בשותף, והא תיב לשלם לו.

אמר רבי יוחנן: נראית מוחלפת שיטתו של רבי יהודה! תמן הוא אומר: בין כך ובין כך – נוטלן ומניחן על הגדר, והעני בא ונוטל את שלו. וכא הוא אומר הכין! מתוף שהוא מעכן – הוא עושה יותר לשנה הבאה. ואמור אף הכא, מתוף שהוא מרבצה – היא עושת יותר לשנה הבאה. אמר ליה: מצוי הוא לזרעה ירק ולהכריחה מן העניים.

הַלְבָּה ה'

מתני' כרם רבעי – בית שמאי אומרים: אין לו חומש ואין לו ביעור. ובית הלל אומרים: יש לו. בית שמאי אומרים: יש לו פרט, ויש לו עוללות, ועניים פודין לעצמן. ובית הלל אומרים: פולז לנת.

גמרא תני: רבי אומר: לא אמרו בית שמאי, אלא בשביעית. אכל בשאר שני שבוע, בית שמאי אומרים: יש לו חומש ויש לו ביעור. על דעתיה דהדין תני, לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני. כמה דתימר: אין מעשר שני בשביעית, דכוותיה – אין נטע רבעי בשביעית.

מעתה, אל יהא לו קדושה! קדושתה מאיליו למדו **קודש הילולים** – הרי הוא בקודש שקורין עליו את החלל.

ויהא מותר לאונן! תני: **קודש** – מגיד שהוא אסור לאונן. ויהא תיב בביעור! בגין דרבי שמעון פוטר בביעור. ויפדה במחויבר לקרקע!

תני רבן שמעון בן גמליאל: אחד שביעית, ואחד

[דף ל"ד ע"א]

שאר שני שבוע, בית שמאי אומרים: אין לו חומש ואין לו ביעור. על דעתיה דהדין תני, לא למדו נטע רבעי ממעשר שני כל עיקר. מעתה, אל יהא לו קדושה! קדושתו – מאיליו למדו **קודש הילולים** – הרי הוא בקודש שקורין עליו את החלל.

ויהא מותר לאונן! תני: **קודש הילולים** – מגיד שהוא אסור לאונן. ויהא תיב בביעור! בגין דרבי שמעון פוטר בביעור. ויפדה במחויבר לקרקע!

רבי זעירא בעי קומי רבי אבהו: מניין שהוא טעון הילולא? קודש הילולאים – קודש הילולאים. לא מתמנעין רבנן בין ה"י להי"ת.

תני רבי אייבו בר נגרי קמיה רבי לא: דרבי ישמעאל, (ויקרא כו) **וְאִם גָּאֵל יִגְאֹל אִישׁ מִמַּעֲשָׂוֹ, חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֹּף עָלָיו** – פְּרָט לְנִטְע רַבְעִי שְׁאִין מוֹסִיף עָלָיו הוֹמֵשׁ. הוֹר וְתַנִּי קוּמִיָּה: שְׁתֵּי גְאוּלוֹת הֵן, אַחַת לְמַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאַחַת לְנִטְע רַבְעִי.

תמן תנינן: רבי יהודא אומר: אין לנכרי פְּרָם רַבְעִי. וְחֲכָמִים אֹמְרִים: יֵשׁ לוֹ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בִּינֵי מִתְנִיתָא, אִין לְנִכְרִי פְּרָם רַבְעִי כָּל עֵינָר.

רב ביבי אומר: בעון קומי רבי זעירא בשם רבי אלעזר, אתיא דרבי יהודא פְּבִית שְׁמַאי עַל דְּעִתִּיה דְּרַבִּי, כְּמָה דְּבִית שְׁמַאי אֹמְרִים: לֹא לְמַדּוֹ לְנִטְע רַבְעִי אֶלָּא מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּמָה דְּתִימַר אִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּשַׁבְעִיעִית, וְדַכּוּתִיה, אִין נִטְע רַבְעִי בְּשַׁבְעִיעִית, כֵּן רַבִּי יְהוּדָא אֹמֵר: לֹא לְמַדּוֹ נִטְע רַבְעִי אֶלָּא מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי. כְּמָה דְּתִימַר: אִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּסוּרְיָא, דַּכּוּתִיה אִין נִטְע רַבְעִי בְּסוּרְיָא. אָמַר לִיה: חֲמִי מַה אָמַר, לֹא אָמַר אֶלָּא אִין לוֹ הוֹמֵשׁ וְאִין לוֹ בִיעוּר, הָא שְׂאָר דְּכָרִים – יֵשׁ לוֹ.

רבי יהודא אומר: אין לנכרי פְּרָם רַבְעִי בְּסוּרְיָא. שְׁמוּאֵל בַּר אֲבָא בְּעִי: הָא בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: לֹא לְמַדּוֹ נִטְע רַבְעִי אֶלָּא מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּמָה דְּתִימַר: "אִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּשַׁבְעִיעִית", וְדַכּוּתִיה, אִין נִטְע רַבְעִי בְּשַׁבְעִיעִית, וְדַכּוּתִיה שְׁלִישִׁית וְשִׁישִׁית, הוֹאִיל וְאִין כְּהֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי – לֹא יְהֵא כְּהֵן נִטְע רַבְעִי? אָמַר רַבִּי יוֹסִי: שְׁלִישִׁית וְשִׁישִׁית – אַף עַל פִּי שְׁאִין כְּהֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי, יֵשׁ כְּהֵן מַעֲשֵׂר עֲנִי שְׁבִיעִית – אִין כְּהֵן מַעֲשֵׂר כָּל עֵינָר.

היפה שאל: הא רבי יודא אומר: לא למדו נטע רַבְעִי אֶלָּא מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּמָה דְּתִימַר אִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּסוּרְיָא, וְדַכּוּתִיה אִין נִטְע רַבְעִי בְּסוּרְיָא. דַּכּוּתִיה, לֹא לְמַדּוֹ תְּרוּמַת תּוֹדָה אֶלָּא מִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, כְּמָה דְּתִימַר: אִין תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּמִדְבָּר. וְדַכּוּתִיה, לֹא תְהֵא תְּרוּמַת תּוֹדָה בְּמִדְבָּר! אָמַר רַבִּי יוֹסִי: לֹא לְמַדּוֹ מִפְּנֵי אֶלָּא לְשִׁיעוּרָן.

תני רבי יוסי ברבי יהודא, רבי אליעזר ברבי שמעון אומר: לא נתחייבו ישראל בנטע רַבְעִי אֶלָּא לאחר ארבע עשרה שנה, שבע שביבשו, ושבע שהילקו.

אמר רב הסדא: אתיא דרבי יוסי ברבי יהודא בשיטת רבי יהודא אבוי. כְּמָה דְּרַבִּי יְהוּדָא אָמַר לֹא לְמַדּוֹ נִטְע רַבְעִי אֶלָּא מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּמָה דְּתִימַר: אִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי אֶלָּא לְאַחַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְדַכּוּתִיה אִין נִטְע רַבְעִי אֶלָּא לְאַחַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהוּא בְּשִׁיטַת בְּנֵי! סוּרְיָא לְמַדָּה מֵאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. אִין אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַדָּה מִסוּרְיָא.

כתיב (ויקרא יט, כח): **וּבִשְׁנַת הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִיּוֹ**. רבי יוסי הגלילי אומר: הרי את פְּמוֹסִיף פִּירוֹת חֲמִישִׁית עַל פִּירוֹת רְבִיעִית. מַה פִּירוֹת חֲמִישִׁית – לְבַעְלִים, אַף פִּירוֹת רְבִיעִית – לְבַעְלִים. רַבִּי זְעִירָא, רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֲתֵיָא דְּרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי כְּרַבִּי יְהוּדָא. כְּמָה דְּרַבִּי יְהוּדָה עֲשֵׂה אֹתָהּ בְּנִכְסֵי כֵּן רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי עוֹשֵׂה אֹתוֹ בְּנִכְסֵי.

רבי ירמיה בעי קומי

[דף ל"ד ע"ב]

רבי זעירא: בְּדַבְרֵי מִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּנִכְסָיו, מִהוּ שָׁיחָא חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂרוֹת? אָמַר לִיה: כִּי דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי. דְאָמַר רַבִּי אֲבוּן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי: לֹא סוֹף דְּבַר הִלְכָה זוּ, אֲלֵא פֶל הִלְכָה שֶׁהִיא רוֹפֶפֶת בְּבֵית דִּין וְאִין אֶת יוֹדַע מַה מֵיבָה – צֵא וְרֵאָה מַה הַצִּיבּוֹר נוֹהֵג, וְנִהוּג. וְאֲנִן חֲמִינִין צִיבּוֹרָא דְלֵא מְפָרְשִׁין!

אָמַר רַבִּי מֵנָא: אֵלּוּ נֵאמַר בְּבֵית שְׁמַאי. וְיֵשׁ צִיבּוֹר עוֹשִׂין בְּבֵית שְׁמַאי? אָמַר רַבִּי אֲבוּן: בְּלוּם לְמוֹדוּ נִטַע רַבְעֵי אֲלֵא מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּמַה דְתִימַר אִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂרוֹת, דְכּוֹתִיחָא אִין נִטַע רַבְעֵי חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂרוֹת.

רַבִּי פֵאָה, רַבִּי הֵיִיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עֵיסַת מַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם, כְּרַבִּי מֵאִיר – פְּטוּרָה מִן הַחֲלָה. כְּרַבִּי יְהוּדָה – חַיִּיבַת בְּחֲלָה. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: לֹא אָמְרוּ אֲלֵא בִירוּשָׁלַיִם, אֲכַל בְּבִבְלוּלִין – לֹא.

רַבִּי פֵאָה בַר כֶּהֵן בְּעֵי קוּמֵי רַבִּי יוֹסִי: בְּדַבְרֵי מִי שֶׁהוּא חַיִּיב בְּפֶרֶט, מִהוּ שֶׁתְּהֵא חַיִּיבַת בְּחֲלָה? אָמַר לִיה: וְלֹא רַבִּי יְהוּדָה הִיא? וְסַבְרִינֵן מִימַר: כֹּל הֵדָא הִלְכְתָא רַבִּי יְהוּדָה בְּבֵית שְׁמַאי.

הִלְכָה ז'

מִתְנִי' פֶּרֶם שְׂכוּלוֹ עוֹלָלוֹת, רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אָמַר: לְכַעַל הַבֵּית. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: לְעֲנִיִּים.

אָמַר רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר: כִּי תִבְצֵר לֹא תֵעוּלָל, אִם אִין בְּצִיר, עוֹלָלוֹת מִנִּינִין? אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: וְכִרְמָךְ לֹא תֵעוּלָל – אֲפִילוּ כֹל עוֹלָלוֹת. אִם בֶּן לְמֹה נֵאמַר: כִּי תִבְצֵר לֹא תֵעוּלָל? אִין לְעֲנִיִּים בְּעוֹלָלוֹת קוֹדֵם לְבְצִיר.

גְּמֵרָא וְדַכּוּתִיחָא, אִם אִין בְּצִיר – אִין פֶּרֶט, עַד שֵׁיחָא בְצִיר בְּצֵד הַבְּצִיר. אֲכַלְתָּן הִיח – לֹא.

וְכַמָּה הוּא בְצִיר? דְּבֵית שִׁילָא אָמְרוּ: שְׁלֹשָׁה אֲשַׁפְלוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂים רַבִּיעַ. וְהָא רַבִּי עֲקִיבָא מְקַיֵּם תְּרֵי קְרָאִי. וּמַה מְקַיֵּים רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר וְכִרְמָךְ לֹא תֵעוּלָל? שְׁלֹא תֵאמַר: הוּאִיל וְאִין לְעֲנִיִּים עוֹלָלוֹת קוֹדֵם לְבְצִיר – יוֹכֵה בְהֵן כַּעַל הַבֵּית, לְפִיּוֹם בֶּן צְרִיד מִימַר: וְכִרְמָךְ לֹא תֵעוּלָל.

הִלְכָה ז'

מִתְנִי' הַמְקֻדֵּשׁ כְּרָמוֹ עַד שְׁלֹא נוֹדְעוּ הָעוֹלָלוֹת – אִין הָעוֹלָלוֹת לְעֲנִיִּים. מִשְׁנוֹדְעוּ הָעוֹלָלוֹת – הָעוֹלָלוֹת לְעֲנִיִּים. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: יִתְנוּ שְׂכַר גִּידוּלָן לְהַקְדֵּשׁ.

וְאִי זוּ הִיא שְׂכִיחָה? בְּעָרִים – כֹּל שְׂאִינּוּ יָכוֹל לְפָשׁוּט אֶת יָדוֹ וְלִיפְלָהּ. וְכִרְמָלִיּוֹת – מִשְׁיַעֲבוֹר מִפְּנֵה.

גְּמֵרָא תַפְּוֹן תְּנִינֵן: מִתִּירִין בְּנִמְזוּיֹת שֶׁל הַקְּדֵשׁ. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: אִין אַתֶּם מוֹדִים לָנוּ בְּגִידוּלֵי הַקְּדֵשׁ שֶׁהֵן אֲסוּרִים? וְאָמְרוּ, הֵן אֲבוֹתֵינוּ בְּשֶׁהַקְּדִישׁ, לֹא הִקְדִּישׁוּ אֲלֵא קוֹרוֹת, מִכְּפִי בְעֵלְי אֲגָרוֹף שֶׁהִיוּ בְּאִין וְנִטְלִין אוֹתָן בְּרוּעַ.

מה רבנן סברין מימר? קורות ופירות. ואפילו תימר קורות ופירות, קורות – הקדישו, ופירות – לא הקדישו. צריכה לרבנן, המקדיש שדה אילן – מהו שיששיר לו בגדוליה?²

נשמעיןא מן הדא, משונדעו העוללות – העוללות לעניים. שנייה היא, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. מעתה, אפילו לא נודעו העוללות, יהיו העוללות לעניים! שנייה היא, שהוא פרום הקדש. כהדא דתנא: הנוטע פרום להקדש – פטור מן הערלה, מן הרבעי, ומן העוללות, ותייב בשביעית.

רבי זעירא בשם רבי יוחנן: (ויקרא כח) **ושבתה הארץ שבת לה**. דבר שהוא לה – שביעית חלה עליו. רבי חייא בר אבא בעי קומי רבי מנא: לאוכלו בלא פדיון אי אפשר, שאי אפשר להקדש לצאת בלא פדיון. לפדותו ולאכלו – נמצא פלוסקה לו קורדם מדמי שביעית. אמר ליה:

[דף ל"ה ע"א]

הגיזבר מהליפו ביד אחר.

אמר רבי מתנאי: ולמה לית אנן אמרין כיי דאמר רבי יוחנן, דברי רבי יוסי, מפני שקדם נדרו להקברו. וכא, מפני שקדם הקברו להקדשו. אמר רבי יוחנן: מעשה היה, והורו פרבי יוסי.

לית הדא פליגי על רבי יוחנן? דרבי יוחנן אמר: מפנין שעבר ממנו – הרי זו שכחה. שנייה היא בערים, שדרבו לבחן.

ואפילו על רבי הושעיא לית הדא פליגי, דרבי הושעיא אמר: רומס הייתי ויתים עם רבי חייא הגדול, ואמר לי: כל זית שאת יכול לפשוט ידך וליטלו – אינו שכחה. שנייה היא, שכל רוגליות ורוגליות – אומן בפני עצמו.

הדרן עלה כל זית

פֶּרֶק שְׁמִינִי

הלכה א' מתני' מאימתי כל אדם מותרין בלקט? משילכו הנמושות. בפרט ובעוללות – משילכו העניים בפרם ויבואו. וביתים – משתרד רביעה שנייה.

אמר רבי יהודה: ותלא יש שאין מוסקין ויתיהם אלא לאחר רביעה שנייה! אלא, כדי שיהא העני יוצא ולא יהא מביא בארבעה איפרות.

גמרא אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן נמושות? שהן באות בסוף. אבא שאול היה קורא אותן – משושות. אית תניי תני: נמושות, ואית תניי תני: משושות. מאן דאמר נמושות – שהן באין בסוף. ומאן דאמר משושות – שהן ממשמשים ובאין. רבי הונא בשם מנחם, רבי יוחנן בן נורי היה יוצא עם הנמושות ומביא פרנסתו של כל השנה.

תני: מתנות עניים שבשדה שאין עניים מקפידים עליהם – הרי הן של בעל הפית. רבי בון בר חייא בעי: ויש אדם קורא שם פיאח לעצמו? תני רבי שמעון בן יוחאי: **לעני ולגר תעזוב אותם** – ולא לעורכים ולעמלפים.

בְּפֶרֶט וּבְעוֹלָלוֹת וְכוּ'. וְלֹא תִנְיֵן נְמוּשׁוֹת? עַל יְדֵי שֶׁהֵן חֲבִיבִין – הֵן בָּאִין עַל אֶתֶר.

וּבִזְיָתִים מִשְׁתַּרְדַּר רְבִיעָה שְׁנִיָּה. וְלֹא תִנְיֵן נְמוּשׁוֹת? מִפְּנֵי שֶׁהֵן יָמֵי צָנָה וְאִין יוֹצְאִין אֱלָא בְּחוּרִים.

וְקוֹדֵם לָכֵן אֵינוֹ אִסּוּר מִשּׁוּם גְּזוּלָה? בְּשִׂמְתָן הִשְׁיִבְנוּ לֹא אֶתֶם שְׂאֵתֶם אוֹמְרִים מִפְּנֵי שֶׁהוּא צִינָה – אִין

יוֹצְאִין אֱלָא בְּחוּרִים. מִתּוֹךְ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִינוֹ מְכִיא פְּרָנְכְתוֹ – אָף הוּא אֵינוֹ יוֹצֵא.

[דף ל"ה ע"ב]

הַלְכָה ב'

מִתְנִי' נְאֻמִּים עַל הַלְקָטָה וְעַל הַשְׂכָּחָה וְעַל הַפֶּאָה – בְּשַׁעֲתוֹ. וְעַל מַעֲשֵׂר עֲנִי – בְּכָל שְׁנָתוֹ. וְכֵן לִוִי

– נְאֻמָּן לְעוֹלָם. וְאֵינָן נְאֻמִּין אֱלָא עַל דְּבַר שֶׁכֵּן דְּרַךְ בְּנֵי אָדָם לְהִיּוֹת נוֹהֲגִין בּוֹ.

גְּמָרָא עַד אֵיכּוֹן? אָמַר רַבִּי הֵינְיָא: עַד מָקוֹם שֶׁדְּרָכּוֹ לִילָף וְלִבּוֹא בּוֹ בַּיּוֹם. מַעֲשֵׂה וְהֶאֱמִין רַבִּי

לְחַמְשָׁה אַחִים בְּחַמְשָׁה בּוֹרִין שֶׁל הַטִּים. וְאָפְשֵׁר בְּנֵי אֱלָא: מִכָּא צְבָחָר, וּמִכָּא צְבָחָר, בּוֹרָה סְלִיק.

רַבִּי אֶלְעָזָר דְּרוּמָה בְּעֵי קוּמֵי רַבִּי יוֹסִי: מִתְנִיתִין דְּרַבִּי אֶלְעָזָר? דְּרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: נְאֻמָּן עַל הַשְׁנִי

– נְאֻמָּן עַל הַרְאִשׁוֹן. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: דְּבָרֵי הַכֹּל הִיא. שְׁנָיָא הִיא, שְׂאִין אָדָם עוֹשֶׂה בְּדַבַּר עֲרוּהָ

[עֲרָמָה].

רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשְׁעִיא: בְּשֵׁם שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל תְּרוּמָה גְּדוּלָה – כֵּן לֹא נִחְשְׁדַּךְ כֵּן לִוִי

עַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. אָמַר רַבִּי הוֹשְׁעִיא: מִתְנִיתִין אֶמְרָה בּוֹ; וְכֵן לִוִי נְאֻמָּן לְעוֹלָם!

רַבִּי מְנָא בְּעֵי: וְכֵן לִוִי נְאֻמָּן לְעוֹלָם, אֶפִּילוֹ בְּשִׁבְעִיעִית? אָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר חֵיִיא: נְאֻמָּן כֵּן לִוִי לֹאמַר:

מַעֲשֵׂר בְּרוּר הוּא, לְפוּטְרוֹ מִן הַשְׁנִי, אֲכָל בְּאוּמַר: נִיתֵן לִי, אוֹ בְּאוּמַר: מִשְׁלֹו הֵן – אֵינָן נְאֻמִּין. דּוּ

מִתְנִיתָא, אֵינָן נְאֻמִּין אֱלָא עַל דְּבַר שֶׁכֵּן דְּרַךְ בְּנֵי אָדָם נוֹהֲגִין בּוֹ. בִּינֵי מִתְנִיתָא: אֵינָן נְאֻמִּין אֱלָא

עַל דְּבַר שֶׁבְנֵי אָדָם נוֹהֲגִין בּוֹ.

הַלְכָה ג'

מִתְנִי' נְאֻמִּים עַל הַחִיטִים, וְאֵינָן נְאֻמִּים לֹא עַל הַקָּמַח, וְלֹא עַל הַפֶּת.

נְאֻמִּים עַל שְׁעוּרָה שֶׁל אוֹרֵז, וְאִין נְאֻמִּים עֲלֵיו בֵּין חֵי בֵּין מְבוּשָׁל.

נְאֻמִּים עַל הַפּוֹל, וְאִין נְאֻמִּים עַל הַגְּרִיסִין, בֵּין חֵיין בֵּין מְבוּשָׁלִין.

נְאֻמִּין עַל הַשְּׂמֹן לֹאמַר: "שֶׁל מַעֲשֵׂר עֲנִי". וְאִין נְאֻמִּין עֲלֵיו לֹאמַר: "שֶׁל וִיתִי נִקּוּף הוּא".

נְאֻמִּים עַל יֶרֶק חֵי, וְאִין נְאֻמִּים עַל הַמְּבוּשָׁל, אֱלָא אִם כֵּן הָיָה לוֹ דְּבַר מְמוּעָט, שֶׁכֵּן דְּרַךְ בְּעַל

הַכִּית לְהוֹצִיא מִלְּפָסוֹ.

גְּמָרָא מוּהוּ שְׁיָהָא נְאֻמָּן לֹאמַר: "חִיטִים נִיתֵן לִי וְעִשִׂיתִי אוֹתָן קָמַח?" "חִיטִין נִיתֵן לִי וְעִשִׂיתִי אוֹתָן

פֶּת"וּ? פְּשִׁיטָא לָן שֶׁהוּא נְאֻמָּן.

הָיָה הַכֹּל יוֹדְעִין שְׂרוּב בְּנֵי אָדָם מְכַנְסוּ לְקַט – אֶפִּילוֹ כֵּן אֵינוֹ נְאֻמָּן.

[דף ל"ו ע"א]

תְּנִי רַבִּי יְהוּדָא אוֹמֵר: מְקוֹם שֶׁנִּתְּנָהּ לְהֵיחֹד דּוֹרְכִין אֶת הָעוֹלָלוֹת – יְהֵא עֲנִי נְאֻמָּן לֹמֵר: "יִינן זֶה שֶׁל עוֹלָלוֹת הוּא".

וְדַבְּרוּתֵיהּ, מְקוֹם שֶׁנִּתְּנָהּ לְהֵיחֹד מוֹסְקִים זֵיתֵי נִיקוּף – יְהֵא עֲנִי נְאֻמָּן לֹמֵר: "שְׁמֻן זֶה שֶׁל זֵיתֵי נִיקוּף הוּא".

אֵילֵן דְּבֵית אֶפְסֵי, בְּשִׁלּוֹן יֶרֶק, אֲנִישׁוֹן מִתְּקַנְתֵּיהּ, סֶלַק גְּמִילִיאַל זַוְנָה וְתַקְנֵיהּ מִן גּוֹ לְפָסָא.

הַלְקָה ד'

מתני' אין פוחתין לעניים בגורן מחצי קב הטיון, וקב שעורים.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חֲצִי קֶב, קֶב וְחֲצִי פּוֹסְמִין, וְקֶב גְּרוֹגְרוֹת, אוּ מִנְה דְּבִילָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: פָּרַם. חֲצִי לֶג יִין. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: רְבִיעִית.

רְבִיעִית שְׁמֻן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: שְׁמִינִית. וְשָׂאָר כָּל הַפִּירוֹת, אָמַר אֲבָא שְׂאוּל: כְּדֵי שְׂיִמְכְּרִם וְיִקַּח בָּהֶם מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת.

גמרא תְּנִי: רֹבֵעַ אוֹרְזוֹ. עוֹבְלָא תְּבִלִין. לִיטְרָא יֶרֶק. שְׁלֹשֶׁת קִבִּין חֲרוּבִין. חֲצִי לֹג יִין. רְבִיעִית שְׁמֻן. עֲשָׂרָה אַגֻּזִים, חֲמִשָּׁה אַפְרָסְקִין. שְׁנֵי רְמוּנִים, וְאַתְרוּג אֶחָד.

מֵאִי טַעְמָא? וְאֵבְלוּ בְּשַׁעֲרֵיהּ וְשָׁבְעוּ – תַּנן לֹא כְּדֵי שׁוֹכְעוּ. הַזְקִיחַ שְׂאֵל לְאַבְוֵי: מִנְה אֵילֵין שִׁיעוּרֵיִיא? אָמַר לֵיה: אַחַן צָרְרָא סְמִיד דָּא בְּרַתָּא.

רַבִּי חֲנַנְיָה הוֹדָה יְתִיב קוּמֵי רַבִּי [אַמִּין]. וְהוּא אָמַר טַעְמִין, וְהוּא סִתַּר. אָמַר טַעְמִין, וְהוּא סִתַּר. אָמַר לֵיה: לֹא כְּלָן מִסְתַּר אֱלָא מִכְּבִי.

אָמַר רַבִּי מְנַא: תְּנִינָא: אַרְבַּע לִיטְרִין.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: וְכֵן לְעִירוּב. אָמַר רַבִּי חֵינְנָא: הֵדָא דְּתִימָר: בִּיּוּן. אֲבָל בְּשִׁמֻן – מְעַרְבִין מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת.

תְּנִי: מְעַרְבִין בְּחֻמִּין מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת. רַבִּי יְרֵמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כְּדֵי לְמַבּוֹל בְּיֶרֶק הַנֶּאֱמָד שְׁתֵּי סְעוּדוֹת.

רַבִּי יִצְחָק עֲטוּשְׂיָא אָמַר קוּמֵי רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם דְּבִי רַבִּי יְנָאִי: אֶפְוִינן חֵיין – מְעַרְבִין בְּהֵן מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת.

לְמִי נִצְרַכְהָ? לְרַבִּי מֵאִיר. שְׂאֵל תְּאֹמַר: הוּאִיל וְהֵן מְכַרְיִחִין אֶת הַפָּה – אֵין מְעַרְבִין בְּהֵן.

דַּג מְלִיחַ – מְעַרְבִין בּוֹ. בְּשַׁר מְלִיחַ – מְעַרְבִין בּוֹ. בְּשַׁר חֵי, תְּנִינָן: תְּכַבְּלִין אוּכְלִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא חֵי מִכְּפֵי שְׂדַעְתָּן מְקוּלְקֵלַת.

רַבִּי יוֹדֵן כְּעִי: הֵדָא סְלִקְרָא, הוּאִיל וְאֵילִין כּוּתְּאֵי אֲכָלִין מִינְה תְּיִיה – מְעַרְבִין בְּהֵן.

שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילֵת בְּשֵׁם רַב: פְּעוּעִין וְגוּדְגָדְנִיּוֹת וְחִלּוּגְלוּגוֹת – מְעַרְבִין בְּהֵן. בְּעִין קוּמִיָּה: הַיִּידִין יִינּוּץ? אָמַר לֹן: קְקוּלִין וְהַנְדוּקְקִי וּפְרָפְחִינִיָּה.

הַלְכָה ה'

מתני' מידה זו – אָמורה בַּפְתָּנִים וּבְלֹוִים וּבִישְׂרָאֵלִים.

הִיָּה מוּצִיל – נֹתֵן מַחְצָה וְנוֹטֵל מַחְצָה. הִיָּה מְמוּעֵט – נֹתֵן לַפְּנִיָּהֶם וְהוּן מַחְלְקִין בִּינֵיהֶן.

גמרא רַבִּי יוֹנָה פֶּתַר מִתְּנִיתִין בְּיֹתֵר מִכְּשִׁיעוֹר. הִיָּה מוּצִיל – נוֹטֵל מַחְצָה וְנֹתֵן מַחְצָה. אָבֵל בְּכִשְׁיעוֹר – הוּא נֹתֵן לַפְּנִיָּהֶם וְהוּן מַחְלְקִים בִּינֵיהֶן.

רַבִּי חֲזַקִּיָּה פֶּתַר מִתְּנִיתָא בְּכִשְׁיעוֹר. בִּיקֶשׁ לְחֻצִיל וְנוֹטֵל מַחְצָה וְנֹתֵן מַחְצָה, שְׁמוּתוּף שְׁנוֹטֵל מַחְצָה וְנֹתֵן מַחְצָה – נַעֲשֶׂה דְבַר מוּעֵט. הוּא נֹתֵן בִּינֵיהֶן וְהוּן מַחְלְקִין בִּינֵיהֶם.

תְּנִי: הַמְּסַבֵּיין עַל הַפְּתָחִים – אֵין נִזְקָקִים לְהֵן לְכָל דְּבַר. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: וּבְלַחֹד דְּלָא יַפְחוֹת לִיהַ מִן אַתְּרוּדוֹן דִּילִיהַ. הִכָּא אֵתְ אָמַר: אֵין פּוֹחְתִין לְעֵנִים בְּגוֹרָן. וְכָא אֵתְ אָמַר: אֵין פּוֹחְתִין לְעֵנֵי הַעוֹבֵר מִמְּקוֹם

[דף ל"ז ע"ב]

לְמִקוֹם! רַב הוֹנָא אָמַר: צָא מִחֵן שְׁלִישׁ לַיְצִיאָה. רַבִּי יוֹסִי בִירְבִי בּוֹן מַפִּיק לְאֵילִין נַחְתוּמִיָּא בְּהָדָא דְרַב הוֹנָא. וּבְלַחֹד בְּהַדִּין שִׁיעוֹרָא.

רַבִּי בָּא בָּא בָּא בַּר מַפֵּל בְּעֵי קוּמִי רַבִּי לָא: רְאוּ אוֹתוֹ יוֹצֵא מִן הָעִיר וְנִכְנָס לִיהַ? אָמַר לִיהַ: הַנּוֹתֵן – נֹתֵן. וְחִלּוּקָה – יַחוּשׁ לְעַצְמוֹ.

הַלְכָה ו'

מתני' אֵין פּוֹחְתִין לְעֵנֵי הַעוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמִקוֹם מִכְּפַר בְּפוּנְדִין, מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסַלְעַ. לָן – נֹתֵנִין לוֹ פְּרָנְסַת לִינָה. שֶׁבֶת – נֹתֵנִין לוֹ מוֹזֵן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. מִי שֵׁישׁ לוֹ מוֹזֵן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת – לֹא יִפּוֹל מִן הַתְּמַחוּי. מוֹזֵן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת – לֹא יִפּוֹל מִן הַקּוּפָה. וְהַקּוּפָה – נִיגְבַת בְּשָׁנִים, וּמִתְחַלְקַת בְּשָׁלְשָׁה.

גמרא תְּמַחוּי – בְּכָל יוֹם. קוּפָה – מְעַרְב שֶׁבֶת לְעַרְב שֶׁבֶת. תְּמַחוּי – לְכָל אָדָם. קוּפָה – אֵינָה אֵלָא לְאִנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר בְּלַבַּד. רַבִּי הוֹנָה אָמַר: תְּמַחוּי – בְּשָׁלְשָׁה, שֶׁהוּא עַל אֵתֵר.

רַבִּי חֲלַבּוֹ בְּשֵׁם רַבִּי בָּא בַּר זְבָדִי, אֵין מְעִמִּידִין פְּרָנְסִין פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה. אָנָּא חָמִי, דִּינִי מְמוֹנֵת בְּשָׁלְשָׁה, דִּינִי נְפֹשׁוֹת לֹא כָּל שְׁבָן! וְיִהוּ עוֹשְׂרִים וְשֹׁלְשָׁה! עַד דְּהוּא מְצִמִית לְהוּן – הוּא מְסַבֵּן.

רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין מְעִמִּידִין שְׁנֵי אַחִין פְּרָנְסִים. רַבִּי יוֹסִי גְּבַר חַד מִן תְּרִין אַחִין. עָאֵל וְאָמַר קוּמִיָּהוּן: לֹא נִמְצָא לְאִישׁ פְּלוּנִי דְבַר עֲבִירָה, אֵלָא שְׂאֵין מְעִמִּידִין שְׁנֵי אַחִין פְּרָנְסִין.

רבי יוסי עאל לכפרה. בעי מוקמה לון פרנסין ולא קבלון עליהון. עאל ואמר קומיהון: בן בכי – על הפקיעו! ומה אם זה שנתמנה על הפתילה – זכה להימנות עם גדולי הדור, אתם שאתם נתמנין על חיי נפשות – לא כל שבון?

רבי חגי בד הנה מקים פרנסין – הנה מטעין לון אורייתא. לומר: שכל שררה שניתנה – בתורה ניתנה. (משלי ח) **בני מלכים ימלכו, בני שרים ישרו.**
רבי חייא בר בא, מקיים ארכוניי.

רבי אלעזר הנה פרנס. חד זמן נחית לבייתיה. אמר ליה: מאי עבדיתון? אמר ליה: אתא חד סיעא ואכלון ושתון וצלו עלך. אמר לון: ליבא אגרי טוב. נחת זמן תיננין, אמר לון: מאי עבדיתון? אמר ליה: אתא חד סיעא חורי, ואכלון ושתון ואקלונך. אמר לון: כדון איבא אגרי טוב!

רבי עקיבא בעון ממניתיה פרנס. אמר לון: נמלך גו בייתא! הלכון בתריה, שמעון קליה דיימר: על מנת מתקל, על מנת מכונייא.

רבי בא בר זבדי אמר: איתפלגין רב ורבי יוחנן. חד אמר: מדקדקים בתי נפשות. וחרנא אמר: אף בכסות אין מדקדקין, מפני בריתו של אברהם אבינו.

מתניתא פליגי על מאן דאמר: אף בכסות אין מדקדקים! פתר ליה: לפי כבודו. ותני בן: במה דברים אמורים? בזמן שאין מכירין אותו. אבל בזמן שמכירין אותו – אף מכסין אותו. והכל לפי כבודו.

והתני: למזונות – שלשים יום. לכסות – ששה חדשים! פתר לה: ליתן. והתני: למזונות – שלשים יום. לפסין ולצדקות – שנים עשר הודש. הא קדמייתא – ליטול! עוד הוא, ליתן. מהו לפסין ולצדקות – שנים עשר הודש? בשכר סופרים ומשנים.

הַלְבָּה ז'

מתני' מי שיש לו מאתים זוז – לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. היה לו מאתים חסר דינר – אפילו אלק נותנין לו פאחת – חרי זה יטול. היו לו מאתים זוז, אלא שהיו ממושכנין בכתובת אשתו או לבעל חובו – חרי זה יטול. אין מחייבין אותו

[דף ל"ז ע"א]

למכור את ביתו ואת כלי תשמישו.

גמרא חד תלמיד מן דרבי היה לו מאתים זוז חסר דינר. ונהו רבי יליף זכי עמיה חד לתלת שני מעשר מסכנין. עבדון ביה תלמידוי עינא בישא ומלון ליה. אתא בעי מזבי עימיה. אמר ליה: רבי! אית לי שיעורא! אמר: זה, מפת פרושים נגעו ביה! רמו לתלמידיו, ואעלניה לקפילין וחסרוניה חד קרט וזכה עימיה היאד מה דנהו וליף.

מִשְׁפַּחַת אַנְטוֹבִילָא הָיְתָה בִירוּשָׁלַיִם, וְהָיְתָה מִתְיַחֶסֶת שֶׁל אַרְנָן הַיְבוּסִי. פֻּעַם אַחַת פָּסְקוּ לְהֵזֵן חֲכָמִים שֵׁשׁ מֵאוֹת כְּבָרֵי זֶהָב שְׁלֵא לְהוֹצִיאֵן הוּיֵן לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּוּן דְּרִשׁוּן: **בְּשַׁעְרֵיךָ** (דְּבָרִים י"ד, כ"ט) **בְּשַׁעְרֵיךָ** – לְרַבּוֹת יְרוּשָׁלַיִם.

וְהִתְנִי: מַעֲשֵׂה בְּחֵלֶל הַזָּקֵן שְׁלֵקָה לְעֵינֵי בֶן טוֹבִים סוּם אֶחָד לְהִתְעַמּוֹל בּוֹ וְעָבַד לְשִׁמְשׁוֹ. שׁוֹב מַעֲשֵׂה בְּאַנְשֵׁי גְלִיל שְׁהָיוּ מוֹעֲלִין לְזִקְנֵי אֶחָד לִיטְרָא בְּשַׂר צִיפְרִין בְּכָל יוֹם. וְאַפְשָׁר בְּזֵן? אֵלָּא דְלָא הָוּה אֲכִיל עִם הוֹרְגִין.

תְּנִי: מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלֵי זֶהָב – נוֹתְנִין לוֹ כְּפִי כְּסָף. כְּפִי כְּסָף – נוֹתְנִין לוֹ כְּפִי נְחוֹשֶׁת. כְּפִי נְחוֹשֶׁת – נוֹתְנִין לוֹ כְּפִי זְכוּכִית. אָמַר רַבִּי מִנְאֵה: כְּפִי כְּסָף וְכָלֵי זְכוּכִית – בְּגוֹפִיהוּן. וְהִתְנִי: הֵיךְ מִשְׁמֵשׁ בְּכָלֵי מִילַת – נוֹתְנִין לוֹ כְּפִי מִילַת! כָּאֵן – בְּגוֹפּוֹ, כָּאֵן – בְּשִׂאֵינוֹ גּוֹפּוֹ.

חַד מִן אֵילִין דְּנִשְׁוִיתָא אֵיתְנַחַת מִן נִיכּוּסֵי, וְהוּוּן זְכִין לִיהַּ כְּמֵאן דְּחִסַּף וְהוּא אֲכִיל וּמוֹתִיב. אָמַר לִיהַּ אֲמִיא: עֵיקַר תְּבַשְׂיָלָא לֹא מִן גּוֹ לְפִסָּא הוּא? אֲכוּל מִן לְפָצָא!

עַד בְּדוּן, בְּבַעַל חוֹב שְׁהוּא דוֹחֵק. אֲפִילוּ בְּבַעַל חוֹב שְׂאִינוֹ דוֹחֵק? נִישְׁמַעְנָא מִן הֵדָּא: הָיוּ כְּמוֹשְׁבָנִין לְכַתּוּבַת אֲשֶׁתּוֹ אוֹ לְבַעַל חוֹב. וְדָא אֵיתְתָּא לָאוּ בְּבַעַל חוֹב שְׂאִינוֹ דוֹחֵק הוּא!

אֵין מְתִיבִין אוֹתוֹ לְמַבּוּר. אָמַר רַבִּי חֲנִינְה: צְרִיךְ שְׁיִהְיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲטִיפִין, אֶחָד לְחוּל וְאֶחָד לְשִׁבְתָּ. מֵאֵי טַעְמָא? (ר"ת א) **וְרַחֲצֵת וְסִכָּת וְשִׁמַּת שְׁמֹלְתֵיהּ**. וְכִי עָרוּמָה הָיְתָה? אֵלָּא, אֵילוּ בְּגָדֵי שִׁבְתָּהּ.

כַּד דְּרָשָׁה רַבִּי שְׁמֹלָאֵי בְּצִיבּוֹרִיאַי, כְּכּוּן חֲבָרִיאַי לְקוֹבְלִיָּה, אָמְרוּ לִיהַּ: רַבִּי: כְּעֲטִיפְתֵינוּ בְּחוּל בֶּן עֲטִיפְתֵינוּ בְּשִׁבְתָּ. אָמַר לִיהַּ: אַף עַל פִּי כֵן צְרִיכִין אַתֶּם לְשִׁנּוֹת לְשִׁבְתָּ, מִן הֵדָּא: **וְרַחֲצֵת וְסִכָּת וְשִׁמַּת שְׁמֹלְתֵיהּ עָלֶיךָ**.

וְיִרְדַּת הַגָּרֵן, וְיִרְדַּתִּי כְּתִיב, אָמְרָה לָהּ: זְכוּתִי תִרְדַּד עִמָּךְ. וְעָרְמִילָא הוּוֹת? אֵלָּא אָמְרָה לָהּ: לְבוּשׁ מֵאֵנָּךְ דְּשׁוֹבְתָא.

הַלְבָּה ח'

מִתְנִי' מִי שֵׁישׁ לוֹ חֲמִשִּׁים זָוָה וְהוּא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּהֵן – הֲרִי זֶה לֹא יִשׁוּל. וְכָל מִי שְׂאִינוֹ צְרִיךְ לִישׁוּל וְנוֹטֵל – אֵינוֹ מֵת מִן הַזְּקֵנָה עַד שְׁצָרִיךְ לְכָרִיזֵת. וְכָל מִי שְׁהוּא צְרִיךְ לִישׁוּל וְאֵינוֹ נוֹטֵל – אֵינוֹ מֵת מִן הַזְּקֵנָה עַד שְׁיִפְרַנֵּם לְאַחֲרִים מִשְׁלוֹ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (ירמיהו י'): **בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּין וְהָיָה יְיָ מִבְּטָחוֹ**. וְכֵן דִּיין שְׁדָן דִּין אָמַת לְאִמִּיתוֹ.

וְכָל מִי שְׂאִינוֹ לֹא חִיגָר, וְלֹא סוּמָא, וְלֹא פִישַׁת, וְעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ כְּאַחַד מֵהֵן – אֵינוֹ מֵת מִן הַזְּקֵנָה עַד שְׁיִהְיָה כְּאַחַד מֵהֵן. שְׁנַאֲמַר (משלי י"א): **וְדַרְשׁ רַעְיָה תְּבוֹאֲגוּ**. וְנֶאֱמַר (דְּבָרִים ט"ו): **צִדֵּק צִדֵּק תִּרְדָּף**.

וְכָל דִּיין שְׁלֹקַת שׁוֹחַד וּמִפְּתָה אֵת הַדִּין – אֵינוֹ מֵת מִן הַזְּקֵנָה עַד שְׁיִהְיָה עֵינָיו כְּהוֹת, שְׁנַאֲמַר (שם): **וְשׁוֹחַד לֹא תִקַּח, כִּי הַשַּׁחַד יַעֲזוּר עֵינֵי חֲכָמִים וְגו'.**

גְּמֵרָא הֵדָּא אָמְרָה: חֲמִשִּׁין דְּעָבְדֵן – טְבִין מִן מֵאֲתִים דְּלָא עָבְדִין.

הַמִּסְמָא אֶת עֵינוֹ, וְהַמְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקוֹ, וְהַמְצַבֵּה אֶת פְּרִיסוֹ – אֵינוֹ נִפְטָר מִן הַעוֹלָם עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֵּן.
 שְׂמוּאֵל עָרַק מִן אָבִיו, אֲזַל וְקָם לִיהַ בֵּין תַּרְיִן צָרִיפִין דְּמִיִּסְבְּנִין. שָׁמַע קוֹלְהוֹן אֲמַרִין: בְּהַדְרִין אֲנִינְטִין
 אֲנִן אֲכַלִּין יוֹמָא דִּיהוּ, בְּאַנְגְּטִין דְּדַחְבָּא וּבְאַנְגְּטִין דְּכִסְפָּא אֲנִן אֲכַלִּין. עָאֵל וְאָמַר קוּמִי אָבִיו. אָמַר
 לִיהַ: צָרִיכִין אֲנִן לְהַחְזִיק טוֹבָה לְרַמְאִין שְׁבָהּ.

דְּלִמָּא, רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ עָלוּן מִיִּסְחִין בְּהַדְרִין נִימוּסִין דְּטַבְרַיָא. פִּנְעַע בּוֹן חַד מִסְפָּה, אָמַר לוֹ: זְכִין
 בִּין אֲמַרִי לִיהַ: מִי תְּזַרְזִין.

[דף ל"ז ע"ב]

מִי תְּזַרְזִין, אֲשֶׁכְּהוֹנִיָּה מִיִּת. אָמַרוּ: הוּאֵיל וְלֹא זְכִינִין בֵּיהַ בְּחַיִּיו, נִיטְפַל בֵּיהַ בְּמִיתוּתֵיהַ. מִי מִיטְפַלְזִין
 בֵּיהַ, אֲשֶׁכְּהוֹן פִּים דִּינְרִים תְּלֹוי בֵּיהַ.

אָמַרוּ: הֵדָא דְאָמַר רַבִּי אָבָהוּ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: צָרִיכִין אֲנִן לְהַחְזִיק טוֹבָה לְרַמְאִין שְׁבָהּ, שְׂאִילֹזִי
 הַרְמַאִין שְׁבָהּ, הֵיךְ אַחַד תּוֹבַע צְדָקָה מִן הָאָדָם וְלֹא נוֹתֵן לוֹ – מִיִּד נַעֲנֵשׁ.

אָבָא בַר בָּא יְהִיב לְשְׂמוּאֵל בְּרִיָּה פְּרִיטִין דִּיהָא פְּלִיג לְמַסְפִּינְיָא. נָפַק וְאֲשַׁכַּח חַד מִסְכָּן אֲכַל קוּפַד
 וְשִׁתִּי חֲמַר. עָאֵל וְאָמַר קוּמִי אָבִיו. אָמַר לִיהַ: תֵּב לִיהַ יְתִיר, דְּנַפְשִׁיהַ מְרַתִי (מִיִּדְתִּיהַ).

רַבִּי יַעֲקֹב בַר אִידִי וְרַבִּי יִצְחָק בַר נַחֲמָן הוֹזִין פְּרַנְסִין, וְהוֹזִין וְהָבִין לְרַבִּי חֲמָא אָבִיו דְּרַבִּי אוֹשְׁעִיא
 חַד דִּינְרָא, וְהוּאֵי יְהִיב לִיהַ לְהוֹרְנִין.

רַבִּי זְכַרְיָהוּ תַתְּנִיָּה דְרַבִּי לֹזִי, הָיוּ הַכֹּל מְלִוִּזִין עָלָיו. אָמַרוּ: דֵּלָא צָרִיף וְהוּאֵי נָסַב. כַּד דְּמוּף, בּוֹדְקִין
 וְאֲשֶׁכְּהוֹן דְּהָהוּ מַפְלִיג לִיהַ לְהוֹרְנִין.

רַבִּי חֲנִינְיָא בַר פֶּפְאָה הָהוּ מַפְלִיג מִצְוָה בְּלִילִיא. חַד זְמַן פִּנְעַע בֵּיהַ רַבְּהוֹן דְּרוּחִיָּה, אָמַר לִיהַ: לֹא כִּף
 אוּלְפָן רַבִּי, (דְּבָרִים יט) **לֹא תִסַּע גְּבוּל רֵעֶךָ!** אָמַר לִיהַ: וְלֹא בֵּן כְּתִיב (מְשֵׁלִי כ"א): **מִתֵּן בַּסֶּתֶר יִכְפֹּה
 אָרְיָ.** וְהֵיךְ מִתְּכַפִּי מִיִּנְיָה וְעָרַק מִן קַמְזִי.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה: (תְּהִלִּים נ"א) אֲשֶׁרִי נוֹתֵן לְדָל אֵין כְּתִיב כְּאֵן, אֵלָא אֲשֶׁרִי מִשְׁבִּיל אֵל דָּל. הֵדָא דְּמַסְתַּבֵּל
 בְּמִצְוָה הֵיאֵךְ לְעִשׂוֹתָהּ! כִּיִּצַד הָיָה רַבִּי יוֹנָה עוֹשֶׂהָ? בְּשִׁתְּיָה רֹאָה בֵּן טוֹבִים שִׁירַד מְזַכְסִין, הָיָה
 אוֹמַר לוֹ, בְּנִי, בְּשִׁבִיל שְׂשֻׁמְעִיתִי שְׁנַפְלָה לָךְ וְיֹרְשָׁה מִמָּקוֹם אַחַר, טוֹל וְאֶת פּוֹרְעַ. מִן דְּהָהוּ נָסַב לִיהַ,
 אָמַר לִיהַ: מִתְּנָה!

אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא בַר אֲדָא: אֵיתְהוּוּ סְכִין בְּיוֹמֵינוּ, מֵאֵן דְּהָהוּ יְהִיב לוֹן, מִכִּין רִישׁ שְׁתָּא לְצוּמָא רַבָּא –
 הוּוּ נָסְבִין, מִן בְּתַר בֵּן – לֹא הָווּ נָסְבִין. אֲמַרִי: דְּשׁוּתָן גַּבְזִין.

נְחֻמָּיָא אִישׁ שִׁיחִין פִּנְעַע בֵּיהַ יְרוּשָׁלַיִמִי אַחַד. אָמַר לִיהַ: זְכַה עָמִי הֵדָא תַרְנַגְלוּתָא! אָמַר לִיהַ: הֵיךְ
 טוּמִיתָא וְזִיל זְכִין קוּפַד. וְאֲכִיל וּמִית. אָמַר: בּוּאֵי וְסַפְדוּ לְהַרְוִגוּ שַׁל נְחֻמָּיָא.

נַחֲוִים אִישׁ גַּם זֶה הָיָה מוֹלִיד דְרוּזִין לְבִית חֲמוּזִי. פִּנְעַע בֵּיהַ מוּכָה שְׁחִין אַחַד. אָמַר לִיהַ, זְכַה עָמִי מִכּוּהַ
 דְּאֵית גַּבְזִין! אָמַר לִיהַ: מִי תְּזַרְזִין. תְּזַרְזִין וְאֲשֶׁכְּהוֹנִיָּה וּמִית. וְהָהוּ אָמַר: לְקִיבְלִיָּה עֵינֵיהִי דְחֻמוּנָהּ וְלֹא

יְהִיבּוֹן לֵידָּ – יִסְתַּמְיִין. יְדוּם דְּלָא פִּשְׁטוֹן לְמִיתוּן לָדָּ – יִתְקַטְעוּן. רַגְלִיִּים דְּלָא רְהָטוּן מִיתוּן לֵידָּ – יִתְכַּרְוּן. וּמְטַתִּיה בּוֹ.

סְלִיק לְגַבִּייה רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר לִיה: אֵי לִי שְׂאֲנִי רוּאָה אוּתְרָד בְּדָּ! אָמַר לִיה: אֵי לִי שְׂאֲנִי אִין רוּאָה אוּתְרָד בְּכָדָּ! אָמַר לִיה: מַה אַתְּ מְקַלְלֵנִי? אָמַר לִיה: וּמַה אַתְּ מְכַעֵט בְּיַסּוּרִין!

רַבִּי הוֹשַׁעְיָא רַבָּא, תְּוֹה רַבִּייה דְּבַרְיָה חַד סַגֵּי נְהוּרָא, וְתוֹה יְלִיף אַכְל עֵימִייה בְּכָל יוּם. חַד זְמוֹן הוּוּ לִיה אוּרְחִין, וְלֹא מְטָא מִיכּוֹל עֵימִייה. בְּרוּמְשָׁא סְלִיק לְגַבִּייה, אָמַר לִיה: לֹא יִכְעַם מְרִי עָלֵי בְּגִין דְּתוֹה לִי אוּרְחִין, וְלֹא בְּעֵינָה מְכּוּבִייה אִיְקַרִּייה דְּמְרִי, בְּגִין בּוֹ לֹא אַכְלִייה עֲפָדָּ יוֹמָא דִּין.

אָמַר לִיה: אַתְּ פִּיּוּסָתָּ לְמֵאן דְּמַתְחַמֵּי וְלֹא חַמֵּי, דִּין דְּחַמֵּי וְלֹא מַתְחַמֵּי וְקַבֵּל פִּיּוּסָדָּ! אָמַר לִיה: מְנָא לָדָּ הָא? אָמַר לִיה: מַרְבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב!

דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב עַל חַד דְּסַגֵּי נְהוּרָא לְבִיתִיה, יִתֵּב לִיה אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב לְרַע מֵינִייה. אָמְרוּן: אֲלוּלֵי דְהוּא בַר נֶשׁ רַבָּא, לֹא יִתֵּב לִיה אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב לְרַע מֵינִייה, עַבְדִּין לִיה פְּרַנְסָה דִּיאִיקָר. אָמַר לְהוּ: מַהוּ חֲבִיזָּ? אָמְרוּ לִיה: אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב יִתֵּיב לְרַע מֵינִייה.

וְצִלֵּי עֲלוּי הֵדָּא צְלוּתָא: אַתְהָ גְמֵלְתָּ חֶסֶד לְמֵאן דְּמַתְחַמֵּי וְלֹא חַמֵּי, דִּין דְּחַמֵּי וְלֹא מַתְחַמֵּי וְקַבֵּל פִּיּוּסָדָּ וּיְגַמּוּל יִתְדָּ חֶסֶד!

דְּלָמָא, רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא וְרַבִּי הוֹשַׁעְיָא הוּוּן מְמַיִלָן בְּאִילִין כְּנִישְׁתָּא דְלוּד. אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא לְרַבִּי הוֹשַׁעְיָא: בְּמַה מִּמּוֹן שִׁיקְעוּ אַבּוּתִי כְּאִין! אָמַר לִיה: בְּמַה נְפִשׁוֹת שִׁיקְעוּ אַבּוּתֵיךָ כְּאִין! לֹא הוּוּן בְּנֵי גִישָׁא דִּילְעוּן בְּאוּרִייתָא!

רַבִּי אֶחָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא: בִּינֵי מַתְנִיתִין, כָּל מִי שְׁהוּא צְרִיךְ לִיטוּל וְאִינוּ נּוֹטָל – הֲרִי זֶה שׁוֹפֵד דְּמִים וְאֶסּוּר לְהַתְרַחֵם עֲלוּי. עַל נְפִשִׁייה לֹא חַיִּים, עַל הוּרְגִין – לֹא כָּל שְׂכָן.

וְכָל מִי שְׁאִינוּ צְרִיךְ לִיטוּל וְנּוֹטָל – אִינוּ מַת מִן הַזְקָנָה עַד שִׁיְצַטְרֵד לְבְרִיּוּת. וְכָל מִי שְׁהוּא צְרִיךְ לִיטוּל וְאִינוּ נּוֹטָל – אִינוּ מַת מִן הַזְקָנָה עַד שִׁיְפְרָנֵם לְאַחֲרִים. עַל זֶה נְאָמַר: בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּה' וְהָיָה ה' מִבְּטָחוֹ:

חֲדָרָן עֲלֵדָּ מֵאִימַתִּי כָּל אֲדָם, וְסְלִיקָא לָהּ מִסְכַּת פָּאָה

הֲדָרִין עֲלֵךְ מִסְכַּת פֶּאָה וְהַדְרִיף עֲלֵךְ, דַּעֲתֵן עֲלֵךְ מִסְכַּת פֶּאָה וְדַעֲתֵךְ עֲלֵךְ, לֹא נִתְנָשֵׁי מִנֶּךָ מִסְכַּת פֶּאָה וְלֹא תִתְנָשֵׁי מִנִּי, לֹא בְעֵלְמָא דְרִין וְלֹא בְעֵלְמָא דְאַתִּי: (ג' פ' ע"א)

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא תּוֹרַתְךָ אֲמִנוּתָנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְתֵהָא עִמָּנוּ לְעוֹלָם הַבָּא:

חֲנִינָא בְּרַ פֶּפְאָה. רְמִי בְּרַ פֶּפְאָה. נַחְמֵן בְּרַ פֶּפְאָה. אַחֲאִי בְּרַ פֶּפְאָה. אַבָּא מְרִי בְּרַ פֶּפְאָה. רַפְרָם בְּרַ פֶּפְאָה. רְכִישׁ בְּרַ פֶּפְאָה. סוֹרְחָב בְּרַ פֶּפְאָה. אַדָּא בְּרַ פֶּפְאָה. דְּרוּ בְּרַ פֶּפְאָה:

הַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תּוֹרַתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפוֹת עַמְךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה כְּלָנוּ אֲנַחְנוּ וְנִצְאָצְאֵנוּ וְנִצְאָצְאֵי עַמְךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרַתְךָ: מֵאִיבֵי תַחֲפִמְנִי מִצְּוֹתֶיךָ, כִּי לְעוֹלָם הַיָּא לִי: יְהִי לִפְנֵי תַמִּים בְּחַקֶּיךָ, לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֲשַׁכַּח פְּקוּדֶיךָ, כִּי כִּם חִיֵּיתָנִי: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, לְמַדְנֵי חֲקֶיךָ: אֲמֵן אֲמֵן אֲמֵן סְלֵה וְעַד:

מִוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁשָּׁמַתְּ חֻלְקָנוּ מִיוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שָׁמַתְּ חֻלְקָנוּ מִיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שְׁאֲנוּ מְשַׁפְּימִים וְהֵם מְשַׁפְּימִים. אֲנוּ מְשַׁפְּימִים לְדִבְרֵי תּוֹרָה, וְהֵם מְשַׁפְּימִים לְדִבְרֵים בְּטָלִים. אֲנוּ עֲמָלִים וְהֵם עֲמָלִים. אֲנוּ עֲמָלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר, וְהֵם עֲמָלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שָׂכָר. אֲנוּ רְצִים וְהֵם רְצִים. אֲנוּ רְצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רְצִים לְבָאָר שַׁחַת, שְׁנֶאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֶם לְבָאָר שַׁחַת, אֲנָשֵׁי דְמִים וּמְרַמָּה לֹא יִחְצוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֲבִטַח בְּךָ:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי, כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתָּנִי לְסַיִם מִסְכַּת פֶּאָה, כֵּן תַּעֲזֹרְנִי לְהַתְּחִיל מִסְכַּתוֹת וּסְפָרִים אַחֵרִים וְלְסַיִם, לְלַמּוֹד וְלִלְמַד לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי תְּלַמוּד תּוֹרַתְךָ בְּאַהֲבָה:

וּזְכוֹת כָּל הַתְּנָאִים וְאֲמוּרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, יַעֲמוּד לִי וְלִזְרַעִי, שְׁלֹא תִמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זִרְעִי וְזִרְעַי זִרְעֵי עַד עוֹלָם.

וְתַתְּקִים בִּי, בְּהַתְּחַלְכֶךָ תִּנְחָה אִתְּךָ, בְּשִׂכְכֶךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ, וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחֶךָ: כִּי כִי יִרְבוּ יְמֶיךָ, יוֹסִיפוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים: אוֹרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד: יְיָ עַז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

מִסְכֵּת דְּמַאי

פֶּרֶק רֵאשִׁון

הַלְכָה א' מִתְנִי' הַקְּלִין שֶׁבְּדַמַּי – הַשִּׁיתִין וְהַרִימוּן, וְהַעוּזְרִין, וּבְנֹת שוּחַ, וּבְנֹת שֶׁקְמָה, וְנוֹכְלוֹת הַתְּמָרָה, וְהַגּוֹפְנִין, וְהַנְּצֵפֶת. וְכִי הוֹדָא – הָאוֹג, וְחֹמֶץ וְהַפּוֹסְפֶר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כָּל הַשִּׁיתִין – פְּטוּרוֹת, הוּן מִשְׁלַל דִּיּוֹפְרָא. וְכָל הַרִימוּן – פְּטוּרִין, הוּן מְרִימֵי שִׁיקְמָה. וְכָל בְּנוֹת שִׁיקְמָה – פְּטוּרוֹת, חוּץ מִן הַפּוֹסְפֶת.

גְּמָרָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְפִי שְׂרוּב מִיָּנִין הִלְלוּ אֵין בְּאִין אֶלָּא מִן הַהֶפְקֶר – לְפִיכָד מְנֹו אֹתָן חֲכָמִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: לֹא שָׁנֹו אֶלָּא דְּמַאי, אֶבֶל וְדַאי – הַיִּיבִין. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לֹא שְׁנִיָּיא, בֵּין דְּמַאי בֵּין וְדַאי – פְּטוּרִין.

וְקָשְׂיָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנֹו אֶלָּא דְּמַאי, אֶבֶל וְדַאי – הַיִּיבִין! אָמַר רַבִּי לֹא: לְפִי שֶׁבְּכָל מְקוֹם וּמְקוֹם לֹא חָשִׁיב אֶלָּא דְּמַאי, וְהִכָּא לֹא אֶתִינֵן אֶלָּא וְדַאי.

מִתְנִיתָא מְסִיעֵי לְרַבִּי יוֹחָנָן! מְכַזֵּיב וְלַחֲזֵן – פְּטוּר מִן הַדְּמַאי. וְשְׁנִיָּיא הִיא מְכַזֵּיב לְחַלְזֵן בֵּין דְּמַאי בֵּין וְדַאי! אוּף הִכָּא, לֹא שְׁנִיָּיא בֵּין דְּמַאי בֵּין וְדַאי!

מִתְנִיתָא פְּלִינָא עַל רִישׁ לָקִישׁ! אִם הָיוּ נְשִׁמְרִים – הַיִּיבִין. עֵיקְרָן לֹא מִן הַהֶפְקֶר הֵן בְּאִין? פְּתַר לְהַ, אַחֲרֵי רוּב נְשִׁמְרִים. אֵתָא חֲמִי: אִם הָרוּב מִשְׁמְרִין – דְּכַרִּי הַכֵּל הַיִּיבִין בֵּין דְּמַאי בֵּין וְדַאי. אִם אֵין הָרוּב מִשְׁמְרִים – דְּכַרִּי הַכֵּל פְּטוּרִין, בֵּין דְּמַאי בֵּין וְדַאי. מְחַצֵּה עַל מְחַצֵּה – לִית יָכִיל.

[דף א' ע"ב]

דְּתַנִּינֵן: מְחַצֵּה עַל מְחַצֵּה – דְּמַאי.

אָמַר רַבִּי זִירָא: לֹא סוּף דְּכַר הַקְּלִין שֶׁבְּדַמַּי, אֶלָּא אִפִּילוּ דְּמַאי עֲצָמוּ.

תְּנִי: נִכְנַס לְעִיר שְׂרוּבָה עַבּוּ"ם, סָפֵק רוּב מִשְׁמְרִין, סָפֵק אֵין הָרוּב מִשְׁמְרִין – דְּכַרִּי הַכֵּל הַיִּיבִין בֵּין דְּמַאי בֵּין וְדַאי.

נִכְנַס לְעִיר שְׂרוּבָה יִשְׂרָאֵל, סָפֵק רוּב מִשְׁמְרִין, סָפֵק אֵין הָרוּב מִשְׁמְרִין – דְּכַרִּי הַכֵּל הַיִּיבִין.

סָפֵק רוּב עַבּוּ"ם, סָפֵק רוּב יִשְׂרָאֵל. סָפֵק רוּב מִשְׁמְרִין, סָפֵק אֵין הָרוּב מִשְׁמְרִין – מְחַלְזֶקֶת רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ.

אִילוּ הֵן הַשִּׁיתִין? רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִיהַ דְּרַבִּי אֲבָא אָמַר: אִילוּ שְׁחֵן יוֹצְאוֹת מִתַּחַת הָעֵלִין.

הַפְּכוּרוֹת וְהַמְסִיפּוֹת – הָרִי אֵלֹו פְּטוּרוֹת. וְאִילוּ הֵן הַפְּכוּרוֹת? עַד שְׁלֹא הוֹשִׁיב שׁוֹמֵר עֲלֵיהֶן.

ובשומר הדבר תלוז? אמר רבי יוסי: כשאין בהן כדי טיפול שומר.

ואילו הן המסוייפות? משוקפלו המקצועות.

רבי לעיי אמר משום רבי אליעזר: הפבורות – הרי אלו תייבות, מפני שהן בהזקת משתמרות. רבי יוסי בן חלפתא אמר: השיתין שבציפורין – הרי אלו תייבות מפני שהן בהזקת משתמרות.

נמתייפו התאינים והוא משמר שדהו מפני ענבים. ענבים והוא משמר שדהו מפני הירק, אם נכנס הוא הפועל ובעל הפית מקפיד עליו – אסורות משום גזל.

עולא בר ישמעאל בשם רבי יוחנן: רבי ורבי יוסי בי רבי יהודה נכנסו לזבל במסוייפות, וצווח בהן השומר, ומשך רבי יוסי בי רבי יהודה את ידיו מהן. אמר לו רבי: אכול שבכר נתייאשו הבעלים מהן.

רבי יוחנן בעיי: צווח ואת אמר הכין!

אמר רבי יונה: יאות הוא מקשי.

והא מתניתא

[דף ב' ע"א]

פליגא, הסיאה והאיזוב והקורנית שבחצר, אם היו נשמרין – תייבים. אם בגינה, אפילו נשמרין – פטורות. תמן – יכול הוא לומר לו: הרי כל העולם פולז לפניך. ברם הקא – פלפלה אחת היא, ואני משמרה לבעל מלאכתי.

תני רבי יוסי בי רבי יהודה: הנובלות הנמכרות עם התמרים – הרי אלו פטורות [חייבות].

מה, שתי קופות זו בצד זו, או שתי קופות זו על גב זו? לא שנייה, היא זו בצד זו, והיא זו על גב זו. אלא כי אגן קיימין, במעורבות.

כשהטילו שאור, או כשלא הטילו שאור? רבי מנא אמר: כשהטילו שאור אגן קיימין. אם כשהטילו שאור בפני עצמן – יהו חייבות! לית יכול, דאמר רבי יוחנן: מפני שרוב המינין האלו באין מן ההפקר, לפיכך מנו אותן חכמים.

רבי הנניא אמר: כשלא הטילו שאור אגן קיימין. אם כשלא הטילו שאור, אפילו במעורבות יהו פטורין! לית יכול, דאמר רבי ישמעאל ברבי יוסי משום אביו: אשכול שביכר בו גרגיר יהודי – פולז חיבור למעשרות.

רבי יוסי בי רבי בון אמר: רבי זעירא ורבי הילא, חד אמר פתדין, וחד אמר פתדין. והכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא את שהטילו שאור – חייבות, ואת שלא הטילו שאור – פטורות.

והגופנן, שמירה. מה? בין יהודא בין גליל? מן מה דמתלין לה מתל בגלילא, שומרה – שומר מרה. מאן מתל לה עם תבלייא, הודא אמרה, בגליל – פטור, וביהודא – חייב.

בוספּרה בוספּרתה. מהו? בין יהודא בין גליל? מן מה דמתליד לה מתל בדרומא, בוספּרה בוספּרתה, מן מתליד עם תבלייא, הך אַמְרָה: בגליל – חייבת, וביהודה – פטורה.

תניא אמר רבי יהודה: בראשונה, היה חומץ שביהודה – פטור מן הפעשרות, שהיו עושין יינן בטהרה לנסכים ולא היה מחמיץ, והיו מביאין מן התמיד. ועכשיו שהיו מחמיץ – חייב.

מחלפא שיטתיה דרבי יהודא! דתנינן תמן: המתמיד ונתן במים במידה ומצא כדי מידתו – פטור, ורבי יהודא מחייב. וכא, הך אמר הכין!

אמר רבי לא: בראשונה היו ענבים מרובות ולא היו הרצנים חשובות. ועכשיו שאין ענבים מרובות – הרצנים חשובות.

רבי הוּנָא אַמְר, רבי ורמיה בעי: לית הךא פליגי על רבי שמעון בן לקיש?

וירבו כל הרמונים על רימי שקמא, ויהיו פטורין! אמר רבי יוסי: תיפתר במקום שרוב משמרין.

רבי יוסי ברבי בעי: ואין כל העולם לפניו! וירבו כל הרימוזן שבְעוֹלָם על רימי אותו המקום ויהיו פטורין!

[דף ב' ע"ב]

הלכה ב'

מתני' הדמאי – אין לו חומש ואין לו ביעור.

ונאכל לאונן.

ונכנס לירושלים ויוצא.

ומאבדין את מיעוטו בדרכים.

ונותנו לעם הארץ ואוכל בנגדו.

ומחלל אותו כסף על כסף, ונחושט על נחושט, כסף על נחושט, ונחושט על פירות, ויחזור ויפדה את הפירות; דברי רבי מאיר. והקמים אומרים: יעלו הפירות ויאכלו בירושלים.

גמרא לא יוחנן פהו גדול העביר הודיית מעשר? העבירן – שלא יתוודו, הך לבער – צריד לבער. ובודאי. אכל בדמאי – אין צריד לבער.

תני: נאכל באנינה, ואינו נאכל בטומאה. מה בין אנינה מה בין טומאה? אמר רב נחמן: טומאה – מצויה, אנינה מצויה. גזרו על דבר שהוא מצוי, ולא גזרו על דבר שאינו מצוי.

אמר רבי יוסי: אפילו כספך טבל לא עשו אותו. אילו כספך טבל, ספק ניתקן מעשר שני ספק לא ניתקן – שמה אינו אסור לאונן? ברם הכא – מותר לאונן!

תמן תנינן: התרומה ותרומת מעשר של דמאי. והכא את אמר הכין!

אמר רבי זעירא: תמן תנינן, תרומת מעשר של דמאי. ברם הכא מעשר שני של דמאי.

אמר רבי אימי: אין המושגה הזאת יוצאת ידי תרומת מעשר של דמאי. מאי כדון? תמן רבי מאיר. ברום הכא – רבנן.

רבי זעירא אמר בשם רבנן: בדין הוה, תרומת מעשר של דמאי – שלא יפריש עליה חומש. ולמה אמרו שיפריש? מפני גדירה, שאם את אומר לו שלא יפריש, אף הוא אינו נוהג בה כקדושה.

בדין הוה, מעשר שני של דמאי – שיפריש עליו חומש. ולמה אמרו שלא יפריש? מפני גדירו, שאם את אומר לו שיפריש, אף

[דף ג' ע"א]

הוא אינו מפריש כל עיקר.

רבי בון בר הויה בעא קומי רבי לא: למה לי דמאי? אפילו ודאי! למה לי מיעוט? אפילו רוב! ולא בן תני: אין מביאין תרומה מן הגורן לעיר, ולא מן המדבר ליישוב, אלא אם בן היתה במקום שהיתה גוררתה – מביאה, ונוטל דמים מן השבט.

אמר ליה: ואינו מצוה להשיב אבידה? אמר רבי יוסי: מצוה הוא להשיב אבידה בדבר מועט, ואינו מצוה להשיב אבידה בדבר מרובה.

ובדאי, אכל לא בדמאי, אפילו בדבר מועט אינה מצוה להשיב אבידה. דתנינן: ומאבדין את מיעוטו בדרכים.

עד כדון בשאין בידו מעות. הוה בידו מעות? רבי יוחנני בריה דרבי הויה בר בא אמר: אבא, הוה לו מעות בדיסקינא, ולא הוה מחללו.

אתויה דרבי הויה בר בא – כרבי זעירא, ודרבי

[דף ג' ע"ב]

אילא – כרבי אמי.

דבי רבי ינאי אמרי: פחות מאוכל מותר לאבדו – בפרוס. אכל בשלם – עד גרונרות.

רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוודק, בשלם – עד כגונרות. בפרוס, אפילו פמה – מותר. מה פליגינן? רבי מנא אמר: בדה פליגינן.

דבי רבי ינאי אמרי: פחות מאוכל מותר לאבד – בפרוס. אכל בשלם – עד גרונרות. רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוודק: בין בפרוס בין בשלם – עד גרונרות.

רבי הושעיה בעי: מהו להפריש כל שהוא ולאבד?

ונותנו לעם הארץ ויאכל בנגדו. בדמאי, הוא בודאי – לא, שאין מוסרין ודאי לעם הארץ.

מתני' הלוקח לזרע ולבְּהֵמָה, קמח לעורות, ושמן לנר, שמן לסוד בו את הכלים – פטור מן הדמאי. מן הכזיב ולהלן – פטור מן הדמאי.

חלת עם הארץ, והדומוע, והלקוח בכסף מעשר שני, שירי הפנחות – פטורין מן הדמאי. ושמן ערב – בית שמאי מחייבין, ובית הלל פוטרין.

גמרא מפיון שלקחו לזרע – לא שנייא, היא דבר שזרעו פלה, היא דבר שאין זרעו פלה. אמר רבי יוחנן: ותני פז: לקחו לזרע וחישב עליהן לאכילה – באין מהשבה. לקחו לאכילה וחישב עליהן לזרע – לא הכל כמנו.

תני: אין זורעין טבל. אכל (ואין) מחפין טבל. אכל (ואין) עושים עם העכו"ם בטבל.

(ש)שבה זרע טבל – פטור, שפבר אבד. בדבר שאין דרכו להתלקט, אכל בדבר שדרכו להתלקט – קונסין אותו שילקט אותו. בלא צמח. אכל אם צמח – נעשה בדבר שאין דרכו להתלקט.

רבי יוחנן, בד תוה אכיל אפילו קופד, אפילו ביעה – תוה מתקן. אמרו לו תלמידיו: לא בן אילפן רבי: **עשר תעשר את כל תבואת זרעך** (דברים יד, כב)! הו חשש למשקין שיש בהן.

רבי ירמיה שלח לרבי זעירא תדא מסאנא דתאנים דלא מתקנא. ותוה רבי ירמיה סבר מימר: מה, רבי זעירא מיכול דלא מתקנא?! ותוה רבי זעירא סבר מימר: מה, אפשר דרבי ירמיה משלחה לי מילא דלא מתקנא?! בין דין לדיו, איתאכלת טבל.

למְדוּר קם עימיה, אמר ליה: ההוא מסנאָתא דשלחת לי אתמול, מתקנא תוה? אמר ליה: אמרית, מה, רבי זעירא מיכל מילא דלא מתקנא?! אמר ליה: אוף אָנא אמרית פז, תוה מה רבי ירמיה משלח לי מילא דלאו מתקנא?!

רבי אבא בר זבינא בשם רבי זעירא אמר: אין הוון קדמאי בני מלאכים – אָנז בני נש. ואין הוון בְּנֵי נש – אָנז חמורין.

אמר רבי מנא: בההיא שעתא אמרין: אפילו לחמרתיה דרבי פנחס בן יאיר לא אידמינן! חמרתיה דרבי פנחס בן יאיר גְּבֻבָה לסטיי בְּלִילִיא,

[דף ד' ע"א]

עבדת טמורה גבן תלתא יומין דלא טעמא בלום. בתר תלתא יומין איתמלכן מהזרתה למרה. אמרין: נישלחנה למרה דלא לימות לגבן ותיכרי מערתא. אפוקנה, אזלת וקמת על תרעת דמרה, שיריית מנהקא. אמר לון: פתחין להדא עלוקתא דאית לה תלתא יומין דלא טעימת בלום! פתחין לה, ועלת לה, אמר לון: יהבון לה בלום למיכל, תיכל.

יהבין קומה שערין ולא בעיית מיכל. אמרו ליה: רבי, לא בעיית מיכל! אמר לון: מתקנין אינן? אמרו ליה: אין? אמר לון: וארימותן דמיין? אמרו ליה: ולא בן אילפן רבי: הלוקח לזרע, לבְּהֵמָה, קמח לעורות, שמן לנר, שמן לסוד בו את הכלים – פטור מן הדמאי! אמר לון: מה נעביד להדא עלבְּתא, דהיא מחמר על גרמה סגין וארימון דמיין, ואכלת.

תריז מספינין אפקדון תריז סאיז דשערין גבין רבי פנחס בן יאיר. ורעין ורחצין ואעלון. בענין מיסב שעריהון, אמר לון: אייתון גמליא וחקמריא וסבון שעריכון.

רבי פנחס בן יאיר אול לחד אתר, אתון לגביה, אמרו ליה: עכבריא אכל עיפורין? גזר עליהון וצמתון, שרון מצפצפין, אמר לון: ודעין אתון מה אינון אמרינן? אמרו ליה, לא! אמר לון, אמרן דלא מתקנה. אמרו ליה: עורבון? וערבון ולא אנכון.

מךגלי מן דמלכא סרקיא נפלת, ובלעת חד עכבר. אתא לגבי רבי פנחס בן יאיר. אמר ליה: מה, אנא חבך? אמר ליה: לשמד טבא אתית! גזר עליהון וצמתון. חמא חד מנבע ואתא. אמר: גבי ההן ניהו! וגזר עלוי ופלטא.

רבי פנחס בן יאיר אול לחד אתר, אתון לגביה, אמרו ליה: לית מבווען מספק לון? אמר לון: דילמא לא אתון מתקנן? אמרו ליה: עורבון? וערבון ומספק להון.

רבי פנחס בן יאיר הוה אול לבית וועד. והוה גיניין גביר. אמר ליה: גיניין! מה את מנע לי מן בית וועדא? ופליג קומין ועבר. אמרו ליה תלמידיו: יכלין אנן עברין? אמר לון: מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מן ישראל מן יומי – יעבור ולא מנכה.

רבי, בעי משרי שמיטתא. סלק רבי פנחס בן יאיר לגביה. אמר ליה: מה עיבוריה עבידין? אמר ליה: עולשין יפות. מה עיבוריא עבידין? אמר ליה: עולשין יפות. וידע רבי דלית הוא מסכמה עמיה. אמר ליה: מוישגח רבי למיכל עימי ציבחר בטל יומא דין? אמר ליה: אין.

מי נחית, חמא מולוונתא דרבי קיימין. אמר, כל אילון יהודאי ונין? אפשר דלא חמי סבר אפוי מן כדון. אזולין ואמרון לרבי. שלח רבי בעי מפייסתיה. מטון בי גבי קרתיה, אמר, בני קרתי, קורבין לי. ונחתו בני קרתיה ואקפון עלוי. אמר לון: רבי בעי מפייסתיה! שבקניה ואזול לון. אמר: בני דידי קורבין לין נחתת אישתא מן שמיא ואקפת עלוי. אזולין ואמרון לרבי. אמר: הואיל ולא זכינן נישבע מיניה בעלמא חדון, ניוכי נישבע מיניה בעלמא דאתא.

רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן: מעשה בחסיד אחד שהיה הופר בורות שיחין ומערות לעובדים ולשבים. פעם אחת היתה בתו עוברת לינשא, ושטפה נהר. והוון כל עמא עלליו לגביה, בעיין מנחמתיה, ולא קביל עלוי מתנחמה.

עאל רבי פנחס בן יאיר לגביה בעי מנחמתיה, ולא קביל עלוי מתנחמה. אמר לון: דין הוא חסידכון? אמרו ליה: רבי, כך וכך הוה עושה, כך וכך אירעין. אמר: אפשר שהיה מכבד את בורא במום, והוא מקפחו במום? מיד נפל קול הכרה בעיר: "באת בתו של אותו האישי" אית דאמרי. בסיכתא איתערית. ואית דאמרי, מלאך ירד בדמות רבי פנחס בן יאיר והצילה.

רבי חנינא בן דוסא הוה יתיב אכול בלילא שבת. פחת פתורא קומין. אמרו ליה: מהו בן? אמר ליה: תכלין שאלתי משכינתי. ולא עשרתינו. והזכיר תיניין, ועלה השולחן מאיליו.

רבי טרפון הוה יתיב אכול, ונפיל פיתותא מיניה. אמרי ליה: מהו בן? אמר ליה: קורדם שאלתי ועשיתי על גבו טהרות.

ויון למוריים, ויון לאלונטימית, קמניית לעשותן טהינין - תיביבין בדמאי. ואין צורך לומר: בודאי. הן עצמן - פטורין מן הדמאי.

מה אנו קיימין? אין ברבי - אפילו בדמאי יהיו תיביבין. אין ברבי אלעזר ברבי שמעון - אפילו [דף ד' ע"ב]

בודאי יהוון פטורים! אלא ברבי אנו אמרין, בקלין שהקילו בדמאי.

ויון לקילור, קמח לעשותה מלוגמא - תיביבין בודאי, ואין צורך לומר בדמאי ופטורים בדמאי. הן עצמן - פטורים מן הדמאי.

הכא את אמר: פטורים מן הדמאי, והכא את אמר: פטורים מן הדמאי! כאן - על גב גופו הוא בטל. וכאן - ביון שהוא נותנו הוא בטל.

והתני: קילור של עבודה זרה - אסור בהננייה! שנייא היא, דכתיב: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. מה בינן לשמרים של עכו"ם? אלו שמרים של עכו"ם שמה אינן אסורים בהננייה! הא שמרים שניבשו - אין בהם משום הננייה עבודה זרה.

מגזיב ולחלו פטור מן הדמאי. כזיב עצמה מה היא? תני: גזיב עצמה - פטורה מן הדמאי.

הלוקח מן החמרת בצור, ומן המגורת בצידן - תיב. הא מן המגורת בצור, ומן החמרים בצידן - פטור. מהמר וידי בצור.

חמרת שניבנס לצור דרך כזיב, אתא חמי, אילו עמדה לה בכזיב - פטורה. עכשיו שניבנסה לצור - תיבית?

אמר רבי יוחנן: בשעה שגזרו על הדמאי - לא גזרו על דברים הללו. אמר רבי הושעיא: אימת קדשים עליו, ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן.

וחלת עם הארץ. על דעתיה דרבי הושעיא - בחלת עם הארץ היא מתניתא. אבל חבר שלקח עיסה מעם הארץ והפריש חלתה - לא. על דעתיה דרבי יוחנן - היא הדא היא הדא.

והמדימעי. על דעתיה דרבי הושעיא - בפירות עם הארץ היא מתניתא. אבל חבר שלקח פירות מעם הארץ ונדמעו - לא. על דעתיה דרבי יוחנן - היא הדא היא הדא. מאי נפק

[דף ה' ע"א]

מביניהן? סאה עולה מתוך מאה, על דעתיה דרבי יוחנן - תיבית. על דעתיה דרבי הושעיא - פטורה.

תני: וכולן שקרא שם לתרומת מעשר, או למעשר שני שלה – מה שעשה עשוי. על דעתיה דרבי יוחנן, ניהא. על דעתיה דרבי הושעיא, מתוקנין ואת אמרת הכן? מפני אחד שאינו מתקן שאין אימת קדשים עליו.

תני: וכולן שקרא שם לתרומת מעשר או למעשר שני שלהן – מה שעשה עשוי מפני אחד שאינו מתקן.

רבי בון בר חייא בעי קומי רבי זעירא: עד כדון, בכסף מעשר של דמאי. אפילו בודאי.

תני: וכולן שקרא שם לתרומת מעשר, או למעשר שני שלהן – מה שעשה עשוי. רבי אלעזר אמר: הוין משירי מנהות. רבי ירמיה אמר: השאר – במחלוקת.

רבי יוסי בעי: היידי מחלוקת? מה נן קיימין? אין פרי מאיר, היא מעשר היא שירי מנהות – לא עשה ולא בלום. פרי יהודא – מה שעשה עשוי.

אמר רבי מנא: אזלית לקסרין, ושמעית רבי חזקיה יתיב ומתני: המקדש בקלקו בקדשי קדשים, או בקדשים קלים – אינה מקודשת. רבי אלעזר אמר: דברי הכל. רבי יוחנן אמר: במחלוקת. ואמרית ליה: מאן שמע רבי הדיא מילתא? ואמר לי: מן רבי ירמיה.

ואמרית, יאות רבי ירמיה דהוא שמע הדיא דרבי אלעזר דברי הכל הוא, דאמר במחלוקת. רבי יוסי דלא שמיע ליה – צריכה ליה, הוא דאמר: היידיה מחלוקת? אין פרי מאיר, היא מעשר שני היא שירי מנהות – לא עשה ולא בלום. אין פרי יהודא – מה שעשה עשוי.

תני: אמר רבי יודה: לא פטרו בית הלל אלא שמן של פליטון בלבד. אחרים אומרים בשם רבי נתן: מחיבין היו בית הלל בשמן וורד, ויירדינון.

[דף ה' ע"ב]

הלכה ד'

מתני' הדמאי – מערבין בו. ומשתתפין בו. מכרכין עליו. ומזמנים עליו. ומפרישין אותו ערום. ובין השמשות.

ואם הקדים מעשר שני לראשון – אין בכך בלום.

שמן שהגרדי סף באצבעותיו – חייב בדמאי. ושהפורק נותן בצמר – פטור מן הדמאי.

גמרא מפרישין אותו ערום, שאינו טעון ברכה.

ובין השמשות, הדיא דתנינן: ספק חשיכה ספק לא חשיכה.

תני רבי חלפתא בן שאיל: מחללין דמאי במרחץ, שאינו טעון ברכה. הא ודאי – טעון ברכה.

רבי מנא בעי קומי רבי יודן: כיצד הוא מברך? אם היו פירות – "על פדיון מעשר שני". אם היו מעות – "על היולל מעשר שני".

אם הקדים שני לראשון – אין בכך כלום. בשעבר. הא בתהילה – לא.

רבי בא בריה דרבי חייא בר ווא, רבי חייא בשם רבי יוחנן: מותר להקדים שני לראשון בדמאי. רבי יעקב בר אחא בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי: לא יעשה. ואם עשה – מה שעשה עשוי.

מהו ליקבע שני במקום ראשון? רבי יוסי בן שאול איתי ליה אריסיה פירי. אמר ליה: "צא וקבע שני". והור ואמר ליה: "צא וקבע ראשון". והש לומר שפא קבע שני במקום ראשון! הדיא אמרה: שמוותר לקבע שני במקום ראשון.

[דף ו' ע"א וע"ב]

עולא בר ישמעאל בשם רבי יוחנן: פוטר אדם את טבלו בסאה אחת של טבל. ביצד הוא עושה? מכיא סאה אחת של טבל, ועושה אותה שני. ופודה אותה, וחזור ועושה אותה תרומת מעשר למקום אחר.

נחת עולא לתמו, ואמרה בשם רבי יוחנן, וחברון עלוי. התיב רב ששת: והא מתניתא פליגא, היו לפניו שתי פלגולות של טבל. ותני עלה: נוטל מן השניה שני תאנים ושני עישורים, ועישורו של עישור. ויטול שני תאנים ויעשה אותן שני, ויפדם, ויחזור ויעשם תרומת מעשר למקום אחר!

אמר רבי מנא: ואין שני שבראשונה טבול לראשון שבשניה? אמר רבי חנניה: תמן – כרי שהיא טבול לראשון ולשני. ברם הכא – שני שנתקן מחמת ראשון – את חזור ועושה אותו ראשון?

שמון שהגרדי סה באצבעותיו – חייב בדמאי. מה שהפורג ניתן בצמר – פטור מדמאי. מה בין זה לזה? זה – על גב גופה בטל. וזה – על גב צמר הוא בטל.

הדרן עלה הלזין

[דף ז' ע"א]

פרק שני

הלכה א' מתני' אלו דברים מועשרין דמאי בכל מקום: הדבילה והתמרים, והחרובים, האורז והכמון. האורז שבהוצה לארץ, כל המשתמש ממונו – פטור.

גמרא תמן תנינן: שום בעל כבי, ובצל של רכפה, וגריסין המילקין, ועדשין המצריות. המינין הללו, על ידי שיש פיוצא בהן בארץ ישראל – צרכו חכמים ליתן להן סימן. אבל האלצרין והפסטקין והאצטובולין, על ידי שאין פיוצא בהן בארץ ישראל – לא צרכו ליתן להם סימן.

אמר רבי אבין: הדיא מתניתא חילופא! חייב המינין האלו, על ידי שאין פיוצא בהן בהוצה לארץ – צרכו חכמים למנותן.

וְהָא דְבִילָח בְּבוּצָרְהוּ שְׁהִיקָהּ הֵיא. וְהָא תַמְרִין בְּאַלְפִסְנִדְרִיא! דְקִינִין אִינּוּ. וְהָא תְרוּב בְּבִיאָרִי! גִּידוּד הוּא.

וְהָא אוּרְזוּ בְּחולֵתָא! אַכְתֵּר הוּא, סוּמָק הוּא. וְהָא כְּמוֹן בְּקִיפְרוֹס! עָקוּם הוּא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא הַלּוּקָח מִן הָעֵבְרִים, אָבָל הַלּוּקָח מִן יִשְׂרָאֵל (דְּמַאי) – וְדַאי. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לֹא שָׁנִיָּא, הֵיא הַלּוּקָח מִיִּשְׂרָאֵל, הֵיא הַלּוּקָח מִן הָעֵבְרִים – דְּמַאי.

רַבִּי לְעֹזֵר סָבַר מִימֵר: רוּב אֶרְצוּ יִשְׂרָאֵל – נְתוּנָה בְּיַד עֵבְרִים. רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר מִימֵר: רוּב אֶרְצוּ יִשְׂרָאֵל – נְתוּנָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל. וְאַפְּלוּ יִסְבּוּר רַבִּי לְעֹזֵר בְּרַבִּי יוֹחָנָן: רוּב אֶרְצוּ יִשְׂרָאֵל נְתוּנָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל, רַבִּי לְעֹזֵר חָשׁ לְמַעוּט. בְּהֵדָא סוּרְקִיא שְׁהִיא מְסַתְּפַקַת יוֹם אֶחָד מִן הָאִיסוּר – נַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה לְכָל הַיָּמִים.

רַבִּי יוֹסִי בְּעֵי: מַעֲתָה, גֵּר שָׂבָא לְהַתְּגִיר – אִין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ! אֲנִי אוֹמֵר: מַעֲמוּן וּמוֹאֵב הוּא. וְנַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַגֵּר הַזֶּה לְכָל הַיָּמִים לְכָל הַיָּמִים: אֶלָּא בִּינֵי הָא: רַבִּי לְעֹזֵר סָבַר מִימֵר, רוּב אֶרְצוּ יִשְׂרָאֵל – נְתוּנָה בְּיַד עֵבְרִים, וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר

[דף ז' ע"ב]

מִימֵר: רוּב אֶרְצוּ יִשְׂרָאֵל – נְתוּנָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל.

וְעוֹד מִן הָדָא: רַבִּי זְעִירָא שָׁלַח שְׂאֵל לְרַבִּי אֶלְפִסְנִדְרִיא דְדִדּוּקָא: אֵילִין נְקֻלוּסִין דְּהִכָּא מַה אוֹתוֹן מִשְׁעָרִין בְּהוּז? רוּב מִן הָעֵבְרִים, אוּ רִבְּן מִיִּשְׂרָאֵל? אָמַר לֵיה: לִית אֲנִן יְכֻלִין מִשְׁעָרִין בְּהוּז.

מַתְּנִיתָא מְסִייעַ לְדִין, וּמַתְּנִיתָא מְסִייעַ לְדִין. מַתְּנִיתָא מְסִייעַ לְרַבִּי לְעֹזֵר, הַתְּגֵר – בְּכָל מְקוֹם דְּמַאי. אִימְתִּי? בְּזִמְן שְׂרוּב מְכַנְסוּ מִיִּשְׂרָאֵל. אָבָל אִם הִיָּה לִקְחָה מִן הָעֵבְרִים – וְדַאי.

מַתְּנִיתָא מְסִייעַ לְרַבִּי יוֹחָנָן. תַּנִּי: רַבִּי נְחֵמְיָה אָמַר: אֶחָד עֵבְרִים וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל, אֶחָד פּוֹתִי וְאֶחָד עִם הָאֶרְצוּ, פְּעָמִים שְׁהוּא לִקְחָה פְּעָם אֶחָת מִן הָעֵבְרִים, פְּעָם אֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל – דְּמַאי.

רַבִּי תַיִיא בַר אֲדָא בְּעֵי קוּמִי רַבִּי מְנָא: מַמּוּי לְקַח הָאִישׁ תְּהוּז? נֹאמַר מִיִּשְׂרָאֵל – דְּמַאי. מִן הָעֵבְרִים – וְדַאי תִּפְתָּר: שְׁהִיָּה הַתְּגֵר עֵבְרִים, וְעֵבְרִים וְיִשְׂרָאֵל מְטַיְלִין לְפָנָיו – דְּמַאי.

הַתִּיב רַב הוֹשַׁעִיא: וְהָא מַתְּנִיתָא מְסִייעַ לְרַבִּי יוֹחָנָן! דְּתַנִּי: אָמַר רַבִּי יוֹדֵן: לֹא הוֹזְכְּרוּ רִימוּזֵי בְּדִין וְחִצִּיר גִּבְעֵי, אֶלָּא שְׁהוּז מַתְּעַשְׂרִין וְדַאי בְּכָל מְקוֹם.

מַה אֲנִן קְיָמִין? אִם בְּלוּקָח מִיִּשְׂרָאֵל, בְּהֵדָא תַנִּינִן וְדַאי? אֶלָּא בִּי אֲנִן קְיָמִין: בְּלוּקָח מִן הָעֵבְרִים. הָא שְׂאָר כָּל הַדְּבָרִים – דְּמַאי.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: בְּדַאי אֲנִן קְיָמִין, וּבְלוּקָח מִיִּשְׂרָאֵל אֲנִן קְיָמִין. תִּפְתָּר: שְׁהִיָּה אֲגְרוּנִימוּס גְּדוּל וְדַחַק עֲלָיו לְהִיָּת מוֹכֵר בּוּזֵל, וְהַתִּירוּ לוֹ לְהִיָּת

[דף ח' ע"א]

מוֹכֵר מְכָלִים. וְהַלּוּקָח – יְהוּשׁ לְעַצְמוֹ.

איזהו התנא? כל שהביא, ושנה, ושילש.

רבי יונה בעי: הכיא שלשה משואין פאחת - אין זה תנא. זה אחר זה - הרי זה תנא. רבי יונה בעי: למפרע נעשה תנא, או מפאן ולהפא? מה נפק מפניניהו? בא והתקין, אין תימר מפאן ולהפא - מעשר מזה על זה.

רבי מנא בעי: הוא ובנו ופועלו, מהו שויצטרפו לשלשה משואות פאחת? רבי יונה בעי: ספינה הפאה מרומי, וכמה מינין יש בה, את רואה אותה פאילו אחת?

הפירות, לא תילכו בהן לא אחר הריח, ולא אחר המראה, ולא אחר הטעם, ולא אחר הדמים, אלא אחר הרוב. רבי יעקב בר אהא בשם רבי יוחנן: אם היה יין, כגון יין חדש ויין ישן - תלכו בו אחר הטעם.

אמר רבי מנא: אולית לקיסרין, והמיתון נהיגין בהדא דבילתא שוריי. שאולית לרבי יצחק בר אליעזר ואליעזר, ואמר לי, כך נהג זוגא, שוריי.

רבי יצחק בר אליעזר ואליעזר בשם זוגא דקיסרין: כל דחמי מיא, שוריי. אית דבעי מימר: עד מגדל מילחא. ואית דבעי מימר: עד מערת מלימון.

אמר רבי אבא מרי: מיליהון דרבנן אמרי בן: כל המינין האסורין בקיסרין, החיטים, והפת, והיין, והשמן, והתמרים, האורז, והכמון. ולא פרשינן דבילהו כגין דתניתא, והא תנינן: אורז וכמון ופרשתנן. הוי שיריה היא.

הרי אלו, בשביעית - היתר. בשאר שני שבוע - דמאי.

הרי אלו בשביעית היתר. ויהיו בשביעית - שביעיתו ושביעית ישראל משמטין, ועבד'ם פטור. וישראל ועבד'ם רבים על כותיים.

בשאר שני שבוע - דמאי. דיהודאי ישראל מתקנין, ועבד'ם פטורין. וישראל וכותיים רבים על כותיים. עד תיבן? פונדקא דעמודא, פונדקא רטיבתא, עד כפר סבא.

וצורן - ודאי בקיסרין.

רבי אבהו בשם רבי יוסי בר הנינא: פולקסין הנמכרין בקיסרין - הרי אלו אסורים, מפני שרוכן באין מהר המלך. רבי חייא בר אבא אמר: בלכנין, ורבנן דקיסרין אמרי: באדומין.

רבי זעירא, רבי חייא בשם רבי יוחנן: רבי התיר בית שאן. מפי יהושע בן זריז בן חמיו של רבי מאיר שאמר: אני ראיתי את רבי מאיר לוקח ירק מן הגינה בשביעית. והתיר את כולה.

אמר רבי זעירא: הדיא אמרה: אסור לבר נש למיעבד מלה פציבורא אני אומר: אותה הגינה היתה מיוחדת לו דהתיר את כולה.

רבי התיר בית שאן. רבי התיר קיסרין. רבי התיר בית גוברין. רבי התיר כפר צמח. רבי התיר ליקח ירק במוצאי שביעית, והיו הכל מלויזין עליו.

אמר להו: באו ונדידו, פתיב (מלכים-ב יח, ד): וכתת נחש הנחושת. וכי לא עמד צדיק ממשע עד הנקיהו להעבירו? אלא אותה עמרה הניח לו הקדוש ברוך הוא להתעטר בהו ואנו, העמרה הזאת הניח הקדוש ברוך הוא לנו להתעטר בהו!

[דף ח' ע"ב]

רבי יהושע בן לוי היה מפקד למליאי: לא תיזבין לי ירק אלא מן גינתא דסיסרא. קם עימיה הזכור למוב, אמר ליה: זיל אומר לרבך, לית הדיא גינתא דסיסרא, דייהדיי הות וקטלו, ונסביה מיניה. ואין בעית מהמרא על נפשה, אשתרי להכרך.

רבי יוסי דכפר דן בשם רבי בן מעדיה: המינין האסורים בבית שאן, הקצח, והשימוש, וההרדל, והשום, והבולקסין, האפונים השחורים, ובצלים הנמפרים, ובני המדינה הנמפרים במידה, ופול הנאגד בשיפה, מינתה הנאגד בפני עצמה, והאסטפניני לעולם. וקפלוטות מן עצרת עד הנופה.

אמר רבי זעירא: מן העצרת עד הנופה - איסור רבה על ההיתר. מן הננופה עד העצרת - ההיתר רבה על האיסור. ולענין ספיהין, מראש השנה עד הננופה - אסור ספיהין. מן הננופה עד עצרת - היתר ספיהין. מן העצרת עד ראש השנה - צריכה.

הקישועין, והדלועין, והאבטיחים, ומלפפונות, והיון, והשמן, ותמרין אפסיות. ויש אומרים: אף התורמסין, ופת חלה - לעולם הרי אלו פשביעית.

שביעית בשאר שני שבוע מה? רבי יונה אמר: דמאי. רבי יוסי אמר: ודאי. ולא פליגי, מה דרבי יונה אמר דמאי - בלוקח מן הפלגקים, ומה דרבי יוסי אמר ודאי - בלוקח מן הגינה.

עד היכן פרשתא וריצפתא ונפשא דפגושי עד כפר קרנים. מכפר קרנים - בבית שאן. רבי יונה בשם ר"ש בן זכריה: המינין האסורים בפנינים, האגוזים, והאורז, והשמשמין, ופול המצרי. גמליאל זיגא אמר: אהינות הבכורות.

אמר רבי יונה: הדיא דתימר, מתרנגול קיסרן ולמעלן. אבל מתרנגול קיסרן ולמטון - פארין ישראל היא.

רבי יונה בעי: היתה שדהו זרועה ירק, ובא ומצאה אורז - ירק מותר ואורז אסור. אורז מלמעלן וירק מלמטון - ירק מותר ואורז אסור. אבל רוב השדות הללו עושות המינין הללו. ואפילו תימר: רוב השדות הללו עושות רוב מינין - רוב המינין הללו אינן באות אלא מן האיסור.

תנא: האורז שבחולת אנטוכיא - מותר במקומו. רבי לעזר ברבי יוסי התיר עד בורן.

רבי יונה בעי: וכמדתה לכל רוח?

אילו עיירות אסורות בתחום צור, שצת, ובצת, ופי מצובה, עליותה, וחנוטה, תחתיה, ובית פריא, וראש מנא, ואמו, ומי. אמר רבי מנא: הדיא דאת אמר - בראשונה, אבל עכשיו - יש מוסיתה, עיניש, ועין תדע, ורם פרין, ועיון, וערוט, וכפר, והרוב, ונוב, והכפיה, וכפר צמה. רבי התיר כפר צמה.

רבי אימי בעי: ולא מופעלי מסין הו? סבר רבי אימי, מופעלי מסין כמי שנתפכשו. אילו עירות שהן מותרות בתחום צור, נכי צור, וציר, וציר,

[דף ט' ע"א]

וגשפוי, וזיוין, ויגדי חמס, ודבב תרבתיה, ופרכב דכר חורג.

חד טעין דצמוקין עאל לטבריא. שאל גמליאל זוגא לרבי בא בר פהנה: אמר לו: אין כל ארץ ישראל עשוי משאוי אחד של צמוקין. ואין כל ארץ ישראל עשוי משאוי אחד של צמוקין? אלא כן אמר ליה: אין מקום בארץ ישראל עושה משאוי אחד של צמוקין.

חד בר נש איתיה תדא אשפלה דקפלוטין לרבי יצחק בר טבליי. שאל לרבי יוחנן, אמר ליה: פוק שאל לחנניה בן שמואל דתנניתא. נפק ושאל ליה. אמר ליה: מתנניתא לא יחמי לי, שמועה אמר לי. דאמר רבי יוסא בשם רבי יוחנן: איתפלגין רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון. חד אמר: אחר מקומו. תרנה אמר: אחר מעמדו. רבי אבהו אמר: רבי אמר: אחר מקומו. והורי ליה פהדא דרבי אלעזר ברבי שמעון, אחר מעמדו.

תדא דתימא - באילין אשפלתא. ברם, באילין טוענייא - כל עמא מודיי: אחר מקומו. הנה מקומו ומעמדו היתר והוא עתיד להעבירו דרך איסור, אותו האיסור כמי שלא העבירו.

רבי בא בר פהן בעי קומי רבי יוסי: לא בן אמר רבי חייא בשם רבי יוחנן: רבי וחבירו הלכה ברבי. ואמר רבי יונה: ואפילו רבי אצל רבי אלעזר ברבי שמעון? אמר ליה: מה את בעי מרבי יוחנן? רבי יוחנן כדעתיה. דרבי יוחנן אמר: קל הקילו בשביעית שהיא מדבריהם. אית דבעי מימר: נצטרפה דעתו של רבי יוחנן עם רבי אלעזר ברבי שמעון ורבו על רבי.

הלכה ב'

מתני' המקבל עליו להיות נאמן - מעשר את שהוא מוכר, ואת שהוא אוכל, ואת שהוא לוקח. ואינו מתארח אצל עם הארץ.

רבי יהודה אומר: המתארח אצל עם הארץ - נאמן. אמרו לו: על עצמו אינו נאמן, כיצד יהא נאמן על של אחרים?

גמרא מה שהוא לוקח על מנת לאכול. והא תנינן: את שהוא אוכל! אלא את שהוא לוקח על מנת למכור. והא תנינן: את שהוא מוכר! אלא את שהוא לוקח על מנת למכור, את שהוא מוכר מפירות מכנסו.

תני: אמר רבי יודה: מימיהן של בעלי בתים, לא נמנעו להיות מתארחין אצל בעלי בתים חביריהם. אף על פי כן נהנין בפירותיהם מתוקנין לתוך בתיהן. אמר רבי יונה: חברין - אינן חשודין לא לאכול ולא להאכיל. אמר רבי יוסי: חברין - חשודין לאכול, ואינן חשודין להאכיל.

מתניתא פליגא על רבי יוסי ויונה! אמרו לו: על עצמו אינו נאמן, היאך יהא נאמן על של אחרים?

מיליהון דרבנן מסייעין על רבי יוסי! דאמר רבי חנינא, רבי ייסא בשם רבי יוחנן: לא אמר רבי יודה אלא בסוף. אבל בתהילה – אף רבי יודה מודי. אין תימר: חברין אינן חשודין לא לאכול ולא להאכיל, מה בין בתהילה מה בין בסוף?

(דתני) תני: המקבל עליו להיות נאמן חוץ מדבר אחד – אין מקבלין אותו. החשוד על דבר אחד – חשוד על הכל. רבי יודה אומר: אינו חשוד

[דף ט' ע"ב]

אלא על אותו דבר בלבד. תני: הנאמן על הטהרות – נאמן על הפעושרות.

תניתה רבי ינאי בי רבי ישמעאל, ואמר טעמא. הדיא דתימר: במתארת אצלו. אבל ברבים – אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים.

רבי זעירא, רבי יסא בשם רבי יוחנן: אפילו חבר ששלח לחבר – צריך לעשר. רבי זעירא בעי קומי רבי יסא: כגון אני לרב שמואל בר רב יצחק, ורבי שמואל בר רב יצחק לי. אמר ליה: מה את בעי מרבי שמואל בר רב יצחק? דכל מה דהוא אוכל – משוקא הוא אבל.

הוא נאמן, ואשתו אינה נאמנת – לוקחין מפניו ואין מתארחין אצלו. אבל אמרו: הרי כדר עם הנחש בכפיפה.

אשתו נאמנת, והוא אינו נאמן – מתארחין אצלו ואין לוקחין מפניו. אבל אמרו: תבוא מאירא למי שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן.

תני: לא ישמש חבר במשתה עם הארץ, ולא בסעודת עם הארץ, אלא אם בן תיה הכל מתוקן ומעושר תחת ידו. ואפילו מניקת של יין.

ואם ישמש חבר במשתה עם הארץ ובסעודת עם הארץ – הרי זו חזקה למעשרות. ראו אותו מיסב – אינה חזקה, אני אומר: על התנאים שקבלו הוא מיסב. בנו מיסב אצלו – צריך לעשר על ידיו. חבירו – אין צריך לעשר על ידיו.

הלכה ג'

מתני' המקבל עליו להיות חבר – אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש, ואינו לוקח מפניו לח, ואינו מתארח אצל עם הארץ, ולא מארחו אצלו בכסותו.

רבי יהודה אומר: אף לא יגדל בהמה ודקה, ולא יהא פרוץ בנדירים, ובשחוק, ולא יהא מטפוא למתים, ומשמש בבית הפודרש. אמרו לו: לא באו אלו לפלל.

גמרא אינו לוקח מפניו לח. הא יבש – מותר, שעמי הארץ נאמנים על הכשירות. ותני בן: נאמן עם הארץ לומר: הפירות הללו לא הוכשרו. אבל אינו נאמן לומר: הוכשרו אלא שלא קבלו את המומא. הא מפלל, דו מודי בקמייתא.

לית הדין פליגי עלה דרבי יונה! דרבי יונה אמר: חבירין – אינן חשודין לא לאכול ולא להאכיל, שלא ילך ויטמא גופו ויבא ויטמא טהרות. ואפילו על דרבי יוסי לית הדין פליגא! דרבי יוסי אמר: חבירין – חשודין לאכול, ואינן חשודין להאכיל! תמן – לטהרות. אבל הכא – למעשרות. הנאמן על הטהרות – נאמן על המעשרות.

תנא: פל הכא – צריך לקבל עליו, אפילו חבר תלמיד חכם. אבל חכם שישב בשיבה – אינו צריך לקבל

גביי – דוחין אותו מחבורתו. יצא מונכיתו – הרי הוא כחבר. היי אר בר בון בשם רבי יוחנן: חבר שיצא הוצה לארץ – אין דוחין אותו מחבורתו. הא קמן – אין צריך קרוב.

הלכה ד'

מתני' הנחתומין – לא הייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה.

החננונין – אינן רשאים למכור את הדמאי. וכל המשפיעין במידה גסה, כגון: הסיטונות ומוכרי תבואה.

גמרא תמן תנינן: הלוקח מן הנחתום כיצד הוא מעשר? הכא את אמר: הלוקח – מפריש. והכא את אמר: הנחתום – מפריש. רבי יונה אמר: איתפלגין רבי לעזר ורבי יוחנן. חד אמר: כאן – בעושה בטהרה. וכאן – בעושה בטומאה. וחרנה אמר: כאן – במידה דקה. וכאן – במידה גסה. ולא ידעון מאן אמר דא. ומאן אמר דא. מן מה דאמר רבי יוחנן: מפני הטהרות, הוי רבי לעזר דו אמר, כאן במידה דקה כאן במידה גסה.

וקשיא על דרבי יוחנן, אם בעושה בטהרה – יפריש על הכל! בדין היה שלא יפריש כלום שאין מוסרין ודאי לעם הארץ ואלא שאין מוסרין טהרות לעם הארץ. וקשיא על דרבי לקיש, אם במדה דקה – יפריש על הכל!

[דף י' ע"ב]

הננוני – אין רשאי למכור דמאי. חברייא בשם רבי לעזר: דרבי מאיר היא. דרבי מאיר אמר: לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד.

התיב רבי יוסי: והא מתניתא פליגא, אילו הן המשפיעין במידה גסה, כגון הסיטונות ומוכרי תבואה. הוי: אית חורנין!

אמר רבי יוסי: לא על הדין רבי אילא אמר הדין מילתא, אלא על הדין דתני: בפה דברים אמורים? בזמן שהוא מוכר בהנותו או על פתח הנותו. אבל אם היה מוכר בפלטר או בהנותו שהוא סמוך לפלטר – מעשר על הכל. עליה, חברייא בשם רבי לעזר: דרבי מאיר היא. דרבי מאיר אמר: לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד.

היידן רבי מאיר? הדין דתנינן לכתרה: רבי מאיר אמר: את שדרבו למדוד בנפה ומדדו בדקה – מפילה דקה לנפה.

תני רבי חייא בן: את שדרכו להימדד בגסה ומדדו בדקה – מפילה דקה לגסה. את שדרכו להימדד בגסה ומדדו בדקה – מפילה דקה לגסה. וכן פלטר – מידה דקה, והנות – מידה גסה – מפילה היא גסה לדקה.

חברייא בשם רבי יוחנן: מפני התינוקות דלא ייכלון טבל.

רבי לא בשם רבי יוחנן: מידה דקה, הואיל והמוכר משתפר – המוכר מפריש. מידה גסה, הואיל והלוקח משתפר – הלוקח מפריש.

[דף י"א ע"א]

מתניתא מסייע לדיו, מתניתא מסייע לדיו.

מתניין מסייע לחברייא, רבי נחמיה אומר: את שהוא טפל לדקה – בדקה, ואת שהוא טפל לגסה – בגסה.

מתניתין מסייע לרבי לא, תני: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מדד לו בדקה – הויב. אפילו לא מדד לו אלא סאה ורובע – צריך לעשר את אותו הרובע.

אמר רבי זעירא: השבון שבר ביניהן. מדד לו סאה לענין רביעיין, הואיל והמוכר משתפר – המוכר מפריש. מכר לו רביעיין לענין סאה, הואיל והלוקח משתפר – הלוקח מפריש.

הלכה ה'

מתני' רבי מאיר אומר: את שדרכו למדוד בדקה, ומדדו בגסה – מפילה דקה לגסה. ואת שדרכו למדוד בגסה, ומדדו בדקה – מפילה גסה לדקה.

איזו היא מידה גסה? ביבש – שלשה קבין. ובלח – דינר. רבי יוסי אומר: סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק, כל זמן שהוא מוכרן אכסרא – פטור.

גמרא על דעתיה דהאי תנא: נתנו שיעור ליבש, לא נתנו שיעור ללח. נתנו דמים ללח, לא נתנו דמים ליבש.

תני רבי חייא: "היו" – מידה גסה. מן ההין ולמטן – מידה דקה. מטן – מידה דקה. מן הטמן ולמעלה – מידה גסה. על דעתיה דהדין תניא: נתנו שיעור ללח, ולא נתנו שיעור ליבש. נתנו דמים ליבש, ולא נתנו דמים ללח.

רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוץדק: תניי בית דין הוא, שתהא תרומת מעשר – משל מוכר, ומעשר שני – משל לוקח. מה אנו קיימין? אם במידה דקה, הואיל והמוכר משתפר – המוכר מפריש. ואם במדה גסה, הואיל והלוקח משתפר – הלוקח מפריש!

אמר רבי בון בר חייא: תפתר, באומר לו מכנסו.

אמר רבי יוסי: אפילו תימר שלא מהכנסו, באומר: בדעתו נתקן, אף על פי כן אמרו לו, תניי בית דין הוא, שתהא תרומת מעשר – משל מוכר, ומעשר שני – משל לוקח.

רבי לעזר בשם רבי הושעיא: תניי בית דין הוא, תחלב – משל טבחה, וגיד הנשה – משל לזקה.
הנהיג רבי אבהו בקיסרין: שיהו שניהן משל לזקה, בגין דיהווין מרבין טבאות.

הדרן עלך אלו דברים

פרק שלישי

הלכה א' מתני' מאכילין את העניים דמאי, ואת האכסניא דמאי. רבן גמליאל היה מאכיל את הפועלים דמאי.

גבאי צדקה, בית שמאי אומרים: נותנין את המעושר – לשאינו מעושר, ואת שאינו מעושר – למעושר. נמצאו: כל אדם אוכלין מתוקן. והקמים אומרים:

[דף י"א ע"ב]

גובין סתם ומהלקין סתם, והרוצה לתקן – יתקן.

גמרא אמר רבי יונה: מתניתין – בעניי חברים. ובאכסניא – רבי יהושע.

תני: מעשה ברבי יהושע שהלך אחר רבן יוחנן בן זבאי לברור טיל, והיו אותן בני עירות מביאין להן פירות. אמר להן רבי יהושע: אם לנו כאן – חייבים אנו לעושר. ואם לאו – אין חייבין לעושר.

רבי יוסי אמר: בעניי עם הארץ היא מתניתא. אם אמר את בעניי חברים, נמצאת נועל דלת בפני עם הארץ!

מה מקיים רבי יוסי לאכסניא? בהדא דתני: **הגרים עמכם** (ויקרא כה, ו) – לרבות את האכסניא. רבי לעזר אומר: זו אכסניא של עבדים.

תני: צריך להודיע. על דעתיה דרבי יונה דו אמר בעניי חברים היא מתניתא – ניקא. על דעתיה דרבי יוסי דו אמר בעניי עם הארץ היא מתניתא, אפילו מודיעו, מהו מועיל? מפני אחד שהוא (שאינו) מתקן.

אמר רבי מנא: הדין אמרה: אילין דיהבון בביתין – אסור ליתן מדמי שביעית, שאינו אלא פפורע חוב מדמי שביעית.

בהדא דתני: אחד שביעית, ואחד מעושר שני – אין נפרעין מהן מלוה וחוב, ואין עושין מהן שושבינות, ואין משלמין מהן תשלומים, ואין פוסקין מהן צדקה לעניים בבית הכנסת. אבל משלמין מהם דבר של גמילות חסד, וצריך להודיע.

[דף י"ב ע"א]

תמן תנינן: פועל שאינו מאמין לפעל הבית, תמן את אמר: הפועל מפריש. וכא את אמר: בעל הבית מפרישו! אמר רבי יונה: תמן – במאכילו מן המנויין. ברם הכא – במאכילו מן האבוס.

רבי זריקו, שמעון בר יוא בשם רבי יוחנן: רופא חבר שהיה מאכיל לחולה עם הארץ – נותן לתוך ידו, ואינו נותן לתוך פיו.

בדמאי. אבל בודאי, אפילו לתוך ידו – אסור.

משל חולה. אבל משל רופא – אסור.

בישראל. אבל בכזו נח, אפילו בודאי – מותר. משל רופא – אסור.

אם היה אבר מן החי, אפילו משל חולה – אסור, שלא יבא לידי תקלה. וקשיא על דבית שמאי,

[דף י"ב ע"ב]

בגין דו כשר יפסדו! נותן לו כדי תיקונו.

מה טעם דבית שמאי? אפילו תגדרנו, עכשיו – יכול את לגדרו, לאחר זמן – אין את יכול לגדרו.

מה טעם דרבנן? אם מדקדק את אחריו, אף הוא ממעט בצדקה.

גבאי צדקה ביום טוב – לא יהו מקריזין פדרה שמקריזין בחול. אבל גובים בצנעה, ונותנין לתוך היקו, ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה.

גבאי קופה בשביעית – לא יהו מדקדקין בחצירות של אוכלי שביעית. נתנו להן פת – מותר, שלא נחשדו ישראל להיות נותנין אלא או מעות או ביצות.

רבי חנינא בשם רבי פנחס: הדיא דתימר: במקום שזורעין ולא אוכלין. לאכול – אינן חשודין, כל שכן להאכיל.

פתיים המגבלין בטהרה – לא יהו מדקדקים בחצירות של אוכלי שביעית.

אית תניי תני: מדקדקין.

אמר רבי פנחס: מאן דתני מדקדקין – מפני חלתן.

מאן דאמר אין מדקדקין – מכריחו מן תקלה ומכניסו לתמורה. טבל – בעון מיתה. שביעית – בלא תעשה.

פיצד הוא עושה? אמר רבי חונה: מביא בהן חשוד, ומטבילה ומאכילה לו.

ולא נמצא מוסר טהרות לעם הארץ? אמר רבי מנא: מביא בהן חשוד ומטבילה, ומשמרה עד הערב, ומאכילה לו.

ולא נמצא מחזיק יד עוברי עברה? רבי שמעון בר בר שני בשם רבי אחא: משמרה עד ערב הפסח ושורפה.

[דף י"ג ע"א]

מתני' הרוצה לחזום עלי ירק להקל ממשאו – לא ישליך עד שיעשר.

הלוקח ירק מן השוק ונמלך להחזיר – לא יחזיר עד שיעשר, שאינו מחסר אלא מנין.

היה עומד ולוקח, וראה טוען אחר ופה ממנו – מותר להחזיר, מפני שלא משך.

גמרא אמר רבי אלעזר: דרבי מאיר היא דרבי מאיר אמר: לא התירו למכור דמאי אלא לסימון בלבד.

אמר רבי יוחנן: דברי הכל היא! שנייא היא, שהזוכה – זוכה בדקה, ואין המפקיר מבקיר בגסה. [שנייא היא, שהמפקיר – מפקיר בגסה, ואין הזוכה זוכה בדקה].

ולית הדיא פליגי על דרבי מאיר! דרבי מאיר אמר: בין שאדם מבקיר דבר ויוצא מרשותו – הפקרו הפקר. שנייא היא, שהזוכה – זוכה בדקה, ואין המפקיר מבקיר בגסה.

ואפילו על דרבי יוסי לית הדיא פליגי דרבי יוסי אמר: אין ההפקר יוצא מתחת ידי הפעלים אלא בזכיה, אין הפקרו הפקרו! שנייא היא, שהמפקיר – מפקיר בגסה, ואין הזוכה זוכה בדקה [בגסה].

חוקיה אמר: אין מהוסר לבעליון אלא בזכיה מניין. כיצד הוא עושה? נוטל מן העליון ומתקן, ואינו אסור משום גזל.

בהדיא רבי שמעון בר כהנא הוה מסמיך לרבי לעזר, עברו על חד פרום, אמר ליה: "אייתי לי חד קיסם מהצד שיניו". חזר ואמר ליה: "לא תיתי לי פרום!" אמר: דאין אייתי כל בר נש ובר נש מיעבדו בן – הא אזיל סינא דגוברא!

רבי חגי הוה מיסמיך לרבי זעירא. עבר חד טעון חד מיכיל דקיסין. אמר ליה: "אייתי לי חד קיסם מהצד שיניו". חזר אמר ליה: "לא תיתי לי פרום!" דאין אייתי כל בר נש ובר נש מיעבדו בן – הא אזילא מיכלא דגוברא. לא רבי זעירא פשר כל פד, אלא מילין דייצרון שמע לך.

[דף י"ג ע"ב]

ניעבדין.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: בין שמשך – קנה, לא היה חסר אלא ממני ליה. כיצד הוא עושה? נותן דמי אחת מהן ומתקן.

ולא נמצא עושה תקלה לבאים אחריו? עושה אותן ציבור לפניו.

ויקבע אותן תוך פירותיו! ולא בן תני: קובע אדם מעשרותיו של חברו לתוך פירותיו, ואפילו עושה תקלה לבאים אחריו! אמר רבי חיננא: תקנו בלוקח, ולא תקנו במחזיר. ביני מתניתא: היה עומד ובורר. עד כדון באתו מין, אפילו מין אחר?

הלכה ג'

מתני' המוצא פירות בדרך, ונטלן לאכלן, ונמלך להצניע – לא יצניע עד שיעשר. אם מתחילה נטלן בשביל שלא יאבדו – פטור.

כל דבר שאין אדם רשאי למכרו דמאי – לא ישלח לחברו דמאי. רבי יוסי מתיר בודאי, ובלבד שיודיענו.

גמרא תני: אין מעבירין על האוכלין. רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו: הא דמר – בראשונה. אבל עכשיו – מותר מפני הפסחים.

תמן תנינן: החופף את הנלל ברשות הרבים והוזק בהן אחר – תייב בגזקו. תני: ואסורין משום גזל. כהנא אמר: והוא שהפכה על מנת לזכות בה. אבל אם הפכה על מנת שלא לזכות בה – לא בדיא. ולענין גזקין – לא בדיא שנייא. בין הפכה על מנת לזכות בה, בין שהפכה על מנת שלא לזכות בה, והוזק בהן אחר – תייב בגזקו. והכא את אמר הכן?

אמר רבי אבי: תמן בתיב: בעל הבור ישלם, בעל הנזק ישלם. ברם הכא: עשר תעשר – משלף את מעשר, ואין את מעשר משל אחרים.

כל דבר שאין אדם רשאי למכרו דמאי – לא ישלח לחבירו דמאי. מידה דקה שאין אדם רשאי למכרה דמאי – לא ישלח לחבירו דמאי. מידה גסה שאדם רשאי למכרה דמאי – ישלח לחבירו דמאי. רבי יוסי מתיר בודאי, בין דקה בין גסה, ואוסר בדמאי בדקה.

[דף י"ד ע"א]

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מפני גידורו התירו דמאי בגסה. דו מתניתא, רבי יוסי אמר: סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק, כל זמן שהוא מוכרו אכסרה – פטור.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: שלח לי רבי יוסי בי רבי אתרוג, ואמר לי: "זה בא בידי מקיסרין!" ולמתי בו שלשה דברים. שהוא ודאי, שהוא טמא, שלא בא בידי אחר.

שהוא ודאי, שפירות קיסרין – ודאי. שהוא טמא, שפרכיזין עליו מים. שלא בא בידי אחר, שאילו בא בידי אחר – היה מעשר מזה על זה.

ועשר מפני עליו! דו חשש להדא דבר קפרא, דבר קפרא אמר: אין דרד בגי אדם להיות משלחין לחביריהו דברים חסרין.

ולא מתניתא היא, רבי יוסי מתיר בודאי, בלבד שיודיעו! אתא מימר לה: אף על גב דו פליג על רבן – לא עבד עובדא פותיה.

רבי זעירא בעי קומי רבי יסא: ולא מפירות שהן מותרין בקיסרין הוא! אמר ליה: ולא רבי התיר קיסרין? ורבן שמעון בן גמליאל קודם לרבי היה.

הלכה ד'

מתני' המוליד היטין לטוחן כותי או לטוחן עם הארץ – בהזקתו למעשרות ולשביעית. לטוחן עכו"ם – דמאי.

המפקיד פירותיו אצל הכותי או אצל עם הארץ – בהזקתן לפעושרות ולשביעית. אצל העכו"ם – בפירותיו. רבי שמעון אומר: דמאי.

גמרא רבי חייא בשם רבי יוחנן: נתחלפה קופתו אצל הטוחן, אם היהזק עם הארץ להיות טוחן שם באותו היום – חושש. ואם לאו – אינו חושש.

ויחוש! מה בינה ולסירקי? לא בן תני: סרקי שהיתה מסתפקת יום אחד מן האסור – נעשה אותו היום הזכח לכל הימים!

סירקי – אפשר לה שלא להסתפק? ברם הכא – לא היהזק עם הארץ להיות טוחן שם באותו היום. רבי מייפה סמוקה בשם רבי אבהו: כותים – נאמנים על הפקדון.

[דף י"ד ע"ב]

ולא מתניתא היא? אצל הכותי! מתניתא – עד שלא נחשדו. אתא מימר לך: אפילו משנחשדו. מהו שיהא נאמן לומר: "נטלתיו והנחתי אחרים מתוקנים תחתיהן"? אם את מאמינו שנמל תאמינו שנתן. אם אין את מאמינו שנתן – אל תאמינהו שנמל. כותי – את מאמינו שנמל, ואין את מאמינו שנתן.

רבי יונה בעי: מה נן קיימין? אם באומר: "משלי חם" – אפילו עם הארץ לא יהא נאמן. אם באומר: "פלוגי עישר לי" – אפילו כותי יהא נאמן!

אמר רבי בא: תפטר כמאן דאמר: כותי – פעכו"ם.

דאיתפלגין, כותי – פעכו"ם; דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כותי – בישראל לכל דבר.

הכא את אמר: לטוחן העכו"ם – דמאי. והכא את אמר: אצל העכו"ם – בפירותיו!

כאן – קופה בקופות, וכאן – פירות בפירות.

רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא: מהו? בפירותיו ממש? פטר טבל ברור במקום אחר.

אמר ליה: ולכל דבה?

[דף ט"ו ע"א]

ולא על יאות הנה רבי חנינא מתרים לקביל רבי אחא.

רבי חייא בר בון בשם רבי יוסי בן חנינא: לא אמר רבי שמעון – אלא כדי קופתו. הפקיד אצלו שתים – אחת דמאי ואחת ודאי. בקיימות. אכל אם נאכלה הראשונה – השנייה דמאי.

נמלו ממנו מאה בני אדם מאה סאין בת אחת – כל אחד ואחד מתקן דמאי. נתנם לאדם אחר – כבר נראה להיות ודאי [דמאי]. נמל ממנו אדם אחד פמה סאין בת אחת, הראשונה – דמאי,

והשאר – ודאי. נתנם למאה בני אדם – כבר נראו להיות ודאי.

והתני בשם רבי שמעון בשם רבי טרפון: עשו פירות ישראל זה בפירות עכו"ם זה דמאי. עוד היא, לא אמר רבי שמעון אלא עד כדי קופתו.

[דף ט"ו ע"ב]

אמר רבי יהושע בן קבסוי: כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה (במדבר יט): והזה הטוהר על הטמא – טוהר אחד מזה על טמא אחד. עד שלפדתינה מאוצרה של יבנה. וחכמים אומרים: אפילו כולו עכו"ם, וישראל אחד מפיל לתוכו – דמאי.
הדא אמרה: שטוהר אחד מזה על כמה טמאים.

דתנינן: אצל הנכרי – בפירותיו! אמר רבי אלעזר: חכמים שהן בשיטת רבי מאיר [רבי שמעון]. רבי יוחנן אמר: חכמים ממש. בעון קומיה: מה טעם? אמר לון: בד תסאבון, אגא אומר לכון. מה הנה מימר להון? במאן דאמר: מאליהן קבלו עליהן את המעשרות.

שמואל בר אבא בעי: ניקח לטהרות לא אמר להון – מפני גדר טהרות. למעשרות לא אמר להון – מפני גדר מעשרות. לקדשים לא אמר להון. ואילו הנה אמר להון מה הנה מימר להון גבי מעשרות? מאליהן קבלו עליהן את המעשרות.

[דף ט"ז ע"א]

רבי ירמיה, רבי הויה בשם רבי יוחנן: מודה רבי שמעון שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה. הא רבי שמעון אומר: מפריש, הא רבנן אמרי: מפריש, מה ביניהון?

רבי שמעון אומר: מפריש ונטל דמים מן השבט. ורבנן אמרי: מפריש ואינו נטל דמים מן השבט. אפילו בתרומת חוצה לארץ אינה? אילו תרומה חוצה לארץ, שפא אינו נטל דמים מן השבט? דילמא על עיקר טבלו של עכו"ם איתאמרת אלא בגין דתני: רבי יהודה ורבי שמעון אומר: יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל לפוטרו מן המעשר – עליה, רבי ירמיה, רבי הויה בר אבא בשם רבי יוחנן: מודי רבי שמעון שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה.

[דף ט"ז ע"ב]

הלכה ה'

מתני' הנותן לפונדקית – מעשר את שהוא נותן לה, ואת שהוא נטל מפנה, מפני שהיא חשודה להלף. אמר רבי יוסי: אין אנו אתראין לרמאין! אינו מעשר אלא מה שהוא נטל מפנה בלבד.

גמרא רבי יוסי ורבן שמעון בן גמליאל אמרו דבר אחד. במה דרבי יוסי אמר: אין אנו אתראין לרמאין, בן רבן שמעון בן גמליאל אמר אין אנו אתראין לרמאין.

מסתברא רבי יוסי יודי לרבן שמעון בן גמליאל, ורבן שמעון בן גמליאל לא יודי לרבי יוסי.

רבי יוסי יודי לרבן שמעון בן גמליאל, שאין אנו אתראין לרמאין.

ורבן שמעון בן גמליאל לא יודי לרבי יוסי, שאין דרך חבר להיות מוציא מביתו דבר שאינו מתוקן.

הלכה ו'

מתני' הנותן לחמותו – מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה לחלף את המתקלקל.

אמר רבי יהודה: רוצה היא בתקנת בתה, ובושה מהתנה.

ומודה רבי יהודה בנותן לחמותו שביעית שאינה חשודה להחליף להאכיל את בתה שביעית.

גמרא אמר רבי יוחנן: אוף קדמייתא על דעתיה דרבי יהודה היא. דרבי יודא אמר: הנותן לחמותו – בנותן לפונדקית. ורבנן אמרי: הנותן לחמותו – בנותן לשכנתו. ביהודה דתניא: הנותן לשכנתו פת לאפות לו, תבשיל לעשות לו – אינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשרות. אימתי? בזמן שנתן לה שאור ותבלין. אבל אם לא נתן לה שאור ותבלין – חושש משום שביעית ומשום מעשרות.

מה? חמותו מן האירוסין או חמותו מן הנישואין? נשמעינה מן הדא: מודה רבי יודה בנותן לחמותו שביעית, שאינה חשודה להאכיל את בתה שביעית. שנייא היא תפון, בין מן האירוסין בין מן הנישואין, אוף הכא לא שנייא בין מן האירוסין בין מן הנישואין.

הדרן עלה מאכילים את העניים

פרק רביעי

הלכה א' מתני' הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות, ושכח לעשרן – שואלו בשבת ואוכל על פיו. חשיכה מוצאי שבת – לא יאכל עד שייעשר.

תרומת מעשר של דמאי שהורה למקומה – רבי שמעון השזורי אומר: אף בחול שואלו ואוכל על פיו.

גמרא חברייא בשם רבי יוחנן: מפני כבוד שבת התירו. אם מפני כבוד שבת, למה לי שואלו? על ידי עולי עולה.

רבי ביבי בשם רבי חנינא: אימת שבת עליו, והוא אומר אמת! ואם אימת שבת עליו, בדה תנינן: חשיכה מוצאי שבת – לא יאכל עד שייעשר? מפני אחד שאין אימת שבת עליו.

תני: שואלו בחול – לא יאכל בשבת. מאן דאמר: אימת שבת עליו – ניהא. מאן דאמר: מפני כבוד שבת, אפילו שואלו בחול – יאכל בשבת! לא אמר אלא שוגג, הא מויד – אסור. דתנינן: שכח לעשרו!

בשאינ עמו תנאי. אכל אם יש עמו תנאי - אוכל על תנאי. מהו שיאכל על שאילת חבירו? היאך עבדא? לקחו ממנו שני בני אדם באחת, שאלו על אחת מהן - השני לא יאכל עד שיעשר ועד שישאלנו. אני אומר: של זה עישר, ושל זה לא עישר.

[דף י"ז ע"א]

לקח ממנו אדם אחד שתי כלכלות באחת, שאלו על אחת מהן - השני לא יאכל עד שיעשר ועד שישאלנו. אני אומר: זה עישר, וזה אינו עישר. חשבה מוצאי שבת - מעשר מזה על זה. מאן דאמר: מפני כבוד שבת - ניהא. ומאן דאמר: מפני שאימת שבת עליו, למה מעשר מזה על זה? עד גדון, בשאינ לו מאותו המין. ואפילו יש לו מאותו המין - הוצר תאוב.

יום טוב שהוא כמון לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה. וכן שני ימים טובים של גליות, מאן דאמר: קדושה אחת היא - אוכל. מאן דאמר: שתי קדושות הן - אינו אוכל. אפילו למאן דאמר שתי קדושות הן - אוכל עד שלא נראה לעישר מעשר בנתיים.

ותנינן: שאלו ביום טוב - אוכל בשבת. בשבת - אוכל ביום טוב. רבי יונה בשם רבי זעירא: תיפתר, בפירות דעתו עליהן מערב שבת. אבל בפירות שלא נסמכה דעתו עליהן מערב שבת - לא בדא.

אמר רבי מנא: מיליהון דרבנן מסייעין לרבי יונה אבא. דתנינן תמן: הפדיר את חבירו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על הפעושר. רבי ינאי בשם רבי ישמעאל, בשם רבי יוחנן: בשבת של פרוטנמיא התירו, מפני איבה. בשבת של פרוטנמיא, לא בפירות שנסמכה דעתו עליהן מערב שבת היא? ולא אמר אלא מפני איבה.

שאלו שבת הראשונה ולא בא - השנייה לא יאכל עד שיעשר, או עד שישאלנו. ולא כבר שאלו? אמר רבי יונה: תמן - בההוא דשאל על נפשיה. ברם הכא - בההוא דשאל חורין עלוי.

[דף י"ז ע"ב]

ורבי יונה בעי: מהו שישאלנו דרף עקלתון? רבי יונה כדעתיה. רבי יונה זבין חיפי מן דבר הקיולא, נפק לגביה אמר ליה לא דאנא חשיד לך, אלא בגין דזבנית מינד חיפי וחמית אוכלסין עלך, ואמרית דילמא דאנשיתיה מתקנה. מתקנין הויין! טען מחזקה עלוי. אמר ליה: מה אנא חשיד לך? תני: תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה - מדפעת. שלא למקומה - אינה מדפעת. דברי רבי אלעזר.

וחכמים אומרים: בין למקומה בין למקום אחר - מדפעת.

רבי שמעון אומר: בין למקומה בין שלא למקומה - אינה מדפעת.

רבי בון בר חייא בעי קומי רבי זעירא: מאן דאמר מדמעת - מדמעת. ושאנינה מדמעת - אינה מדמעת - ניהא. מאן דאמר: למקומה מדמעת, שלא למקומה אינה מדמעת - מה בין למקומה, מה בין שלא למקומה?

על רבי חגי, אמרין: בדין הוא מימר: "משה דאנא אומר טעמא". אומר: "משה דאנא אומר טעמא" מאן דאמר: מדמעת - שהיא מתרת את השיריים לאכילה. מאן דאמר: אינה מדמעת - שאינה מתרת השיריים לאכילה.

הורי רבי לא כהדא דרבי חגי.

אמר רבי זעירא: אתא עובדא קומי דרבי חנינא, והורי פרבי שמעון שזורי.

רבי אחא בשם רבי יונתן: אין הלכה פרבי שמעון שזורי.

יתר מכאן היה רבי שמעון שזורי אומר: הפריש תרומת מעשר ונשרפה - הרי זה שואל ואוכל על פיו.

לא בך אומר רבי זעירא: אתא עובדא קומי דרבי חנינא, והורי פרבי שמעון שזורי?

אמר רבי אבין: לא דמיא ההיא שאילתא לההיא קדמייתא. תמן, לא בגין חשוד ליד אלא בגין דזבנית מנה אתמול חיטין וחמית אוכלסין עלך ואמרית דילמא דאנשיתה מתקנה, מתקנין הויין. ברם הכא, בגין דחשדתייה, ותקינתין ואיתקריין מתקנין הוויין?

רבי שמואל בריה דרבי יוסי בי רבי בון אמר: תני בר קפרא בן: אימת הדימוע עליו, והוא אומר אמת.

הלכה ב'

מתני' הפדיר את חבירו שיאכל אצלו, והוא אינו מאמינו על הפעשרות - אוכל עמו בשבת הראשונה, אף על פי שאינו נאמן על הפעשרות. בלבד שיאמר לו: "מעושרין הן". ובשבת שניה, אף על פי שהוא נודר מפני הניה - לא יאכל עד שייעשר.

גמרא רבי ינאי בי רבי ישמעאל בשם רבי יוחנן: בשבת של פרוטגמייא התירו מפני איבה. אומר רבי אבון: פאן התירו טבלים משום דרכי שלום.

רבי חנינא אומר, רבי ירמיה בעי: אם מפני דרכי שלום, למה לי בלבד שיאמר לו מעושרים הן?

שאלו בשבת הראשונה ולא בא, השניה מהו שתיעשה ראשונה?

[דף י"ח ע"א]

אמר רב חסדא: פאן שנינו שאמר לחבר שיאכל בסעודה שאין לה שם.

הלכה ג'

מתני' רבי אלעזר [אליעזר] אומר: אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי. והכמים אומרים: קורא שם ואין צריך להפרישו.

מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי, ולמעשר עני של ודאי – לא יפלים בשבת. ואם היה כהן או עני למזדים לוכל אצלו – יבואו ויאכלו, ובלבד שיודיעם.

גמרא רבי בא בר הונא בשם רב: האוכל פירותיו טבולין למעשר (שני) עני – חייב מיתה.

מה טעם דרבי אליעזר? מפיון שהוא יודע שהוא בעון מיתה – מפריש.

מה טעם דרבנן? בלא כף קורא שם ואינו צריך להפריש.

(הנאמן) ראו אותן מפריש שני, תני: הנאמן לשני – נאמן לראשון; דברי רבי אליעזר. והכמים אומרים: הנאמן לראשון – נאמן לשני. הנאמן לשני – אינו נאמן לראשון.

מה טעם דרבי אליעזר? משום שאינו חשוד להקדים, או משום שהפריש שני, חזקה שהפריש ראשון.

והתנינן: רבי יעזר אומר: אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי, הא שני [ראשון] – צריך! מה אם שני שאין לרבו טובת הנאה – צריך להפריש. עני [ראשון] שיש לרבו טובת הנאה – לא כל שבין?

[דף י"ח ע"ב]

הוציא להם מעשר שני מתוך ביתו, אמר להן: "פדוי הוא" – נאמן. "פדוי לי, ופדוי לכם" – אינו נאמן.

מתניתא דרבי אליעזר היא, דרבי אליעזר אומר: הנאמן לשני – נאמן לראשון. אמר רבי יוסי: דברי הכל היא! עשו אותה בתוספות הכפורים. מה תוספות הכפורים – נאכלת במהרה ופסורה מן הדמאי, אף זה – נאכלת משום שני ופסור מן הראשון.

אתא רבי הנגיה בשם רבי אימי: דרבי אליעזר היא.

כיני מתניתא: לא יתנום בשבת. דתנינן תפון: בית שמאי אומרים: אין מוליכין חלה ומתנות לפהו כיום טוב, בין שהורמו מאמשי, בין שהורמו מהיום. ובית הלל מתירין.

הדא ילפא מן ההיא, וההיא ילפן מן הדא. הדא ילפא מן ההיא, היא יום טוב היא שבת. וההיא ילפא מן הדא. בלימודין, אכל בשאינו למודין – לא סלק על בר נש מיכול פיסתיה בביתיה דחבריה.

תני: לא יסרב אדם בחבירו לארחו, בשעה שהוא יודע שאינו רוצה. ולא ירבה לו בתקרוכת, בשעה שהוא יודע שאינו מקבל. מהו בתקרוכת? ידע דהוא רחיץ והוא מטרח עלוי.

ובירושלים, הוה מפיד פילכיה דשמאלא לימינא.

תני: אין מוליכין לבית האבל בכלי זכוכית צבועה, מפני שהוא טוענו טענת הינם.

[דף י"ט ע"א]

תני: עיר שיש בה עכו"ם וישראל – הגבויים גובין משל ישראל ומשל עכו"ם, ומפרנסין עניי ישראל ועניי עכו"ם, ומבקרין חולי ישראל וחולי עכו"ם, וקוברין מתי ישראל ומתי עכו"ם, ומנחמין אבילי ישראל ואבילי עכו"ם, ומכניסין כלי עכו"ם וכלי ישראל, מפני דרכי שלום.

גידרתי שאליו לרבי אימי, יום משתה של עכו"ם, מהו? סבר משרי לון מן הכא, מפני דרכי שלום. אמר לון רבי בא: והתני רבי הוויא: יום משתה של עכו"ם – אסור! אמר רבי אימי: אילולי רבי בא, היה לנו להתיר עבודה זרה שלהם, וברוך המקום שריתקנו מהם.

הלכה ד'

מתני' האומר למי שאינו נאמן על הפעשות: "קח לי ממי שהוא נאמן, וממי שהוא מעשר" – אינו נאמן. "מאיש פלוני" – הרי זה נאמן. הלך ליקח מפונג, אמר לו: "לא מצאתיו, ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן" – אינו נאמן.

גמרא תני: אמר רבי יוסי: אפילו אמר לו: "מפלוני" – אינו נאמן עד שיאמר לו: "קח, ואני נתן מעות".

מה טעמא דרבי יוסי? אני אומר: אחד קרוב מצא ולקח מפונג.

דתנינן תפוז: התקבל לי גיטי במקום פלוני – אוכלת בתרומות עד שיגיע גט לאותו מקום. רבי לעזר אומר מיד. מה טעמא דרבי לעזר? אני אומר אחר הדלת מצא.

אתא דרבי אלעזר ברבי יוסי, ודרבי יוסי ברבי אלעזר.

דרבי יוסי ריבה מן דרבי לעזר ולא מודה רבי לעזר שאם (אמר) אמרה לו: "אל תקבלהו לי אלא במקום פלוני" – שהיא אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום.

והכא, אפילו אמר לו: "מפלוני" – אינו נאמן עד שיאמר לו: "קח ואני נתן מעות!" מה טעמא דרבי יוסי? אני אומר: אחד קרוב מצא ולקח מפונג.

הלכה ה'

מתני' הנכנס לעיר, ואינו מכיר אדם שם, אמר: "מי כאן נאמן?" "מי כאן מעשר?" אמר לו אדם אחר: "אני איני נאמן, איש פלוני נאמן!" – הרי זה נאמן.

הלך ליקח הימנו, אמר להן: מי כאן מוכר ישן? אמר לו: "מי ששלקה אצלי!" אף על פי שהן בגומלין זה את זה – הרי אלו נאמנים.

החפרים שנכנסו לעיר, אמר אחד מהן: שלי – חדש, ושל חברי – ישן. שלי – אינו מתוקן, ושל חברי – מתוקן – אינן נאמנים. רבי יהודה אומר: נאמנים.

גמרא ועד אחד נאמן? אמר רבי יוחנן: קל הקילו באכסנאי, מפני חיי נפש.

תני: נכנס לעיר ואינו מכיר אדם, או שתיה עומד בגורן ואינו מכיר אדם שם – הרי זה נשאל בין לחבר בין לעם הארץ; דברי רבן שמעון בן גמליאל. רבי אומר: אין נשאלין על התרומה אלא לחבר בלבד.

אתיא דרבי – פרבי מאיר, ודרבן שמעון בן גמליאל – בשיטתיה. דתנינן תמן: כל המומין הראוין לבא בידי אדם, רועין ישראל – נאמנין, רועין כהנים – אינן נאמנים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נאמן הוא על של חבירו, ואינו נאמן על של עצמו. רבי אומר: החשוד על הדבר – לא דנו ולא מעידו.

אמר רבי יונה: מה פליגינן? ליקח. אבל לחלק – אף רבן שמעון בן גמליאל מודה. מה בין לחלק מה בין ליקח? קול יוצא לחילוק.

תני: הנכנס לעיר, ומצא סיעות של בני אדם, אומר: מי באן נאמן? מי באן מעשר? אומר לו אחד: "אני נאמן". אם אמרו לו שהוא נאמן –

[דף י"ט ע"ב]

הרי זה נאמן. אמרו לו: "שאינו נאמן", בפניו – אינו נאמן, שלא בפניו – נאמן.

אמר רבי יונה: בן עיר – בסיעות חברים, ובאכסנאי – בסיעות עם הארץ. וקשיא על דרבי יונה, חבריו, ואת אמרת שלא בפניו נאמן!

מה טעם דרבי יודה? מפני חיהו של בני העיר. מה טעמיהו דרבנן? מצויין הן להתפרנס מעיר אחרת.

הדרן עלה הלוקח פירות

פרק המישי

הלכה א' מתני' הלוקח מן הנחתום ביצד מעשר? נוטל פדי תרומת מעשר וחלה, ואומר: "אחד ממאה שיש באן – הרי זה בצד זה מעשר, ושאר מעשר – סמוך לו. זה שעשיתי מעשר – עשיתי תרומת מעשר עליו, והשאר – חלה. ומעשר שני – בצפונה או בדרומה, ומחולל על הפעוֹת".

גמרא אף על החלה? וחלה חייבת בדמאי? ולא בן תנינן: חלת עם הארץ והמדומע – פטורין מן הדמאי!

רבי אהא, רבי בון בר חייא בשם רבי יוסי בן חנינא: דבית שמאי היא! ותני בן, רבי שמעון בן יהודא אומר משום רבי שמעון: חלה – בית שמאי כחייבין, ובית הלל פוטריין.

כלום אמרו בית שמאי אלא דבר שהוא לזריעה ולאכילה, אילו הלוקח לזרע, ולכהמה, קמח לעורות, שמן לנר, שפוא אינו פטור מדמאי? אלא, במגבל עיסתו במי פירות.

לא פן אמר רבי יוסי בי רבי חנינא: דרבי אלעזר פן יהודה איש ברתותא הוא! הא פרבנין – לא! אלא ולא] פרבי יוהנן, דרבי יוחנן אמר: פאן – בעושה בטרהרה, וכאן – בעושה בטומאה.

[דף כ' ע"א]

אלא פרבי אלעזר, דרבי אלעזר אמר: פאן וכאן – בעושה בטרהרה, אלא במתארה אצלו.

לא פן תני: הנאמן על הטרהרות – נאמן על הפעשורות. ותניתיה רבי ינאי בי רבי ישמעאל ואמר: הדיא דתימר – במתארה אצלו. אבל ברבים – אינו נאמן עד שיקבלו עליו ברבים. וכא – ברבים אנו קיימין.

רבי אבין, רבי שמאי בשם רבי אחא שמע לה מן דבתרה. הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר פאחת. וכמה דתימר תמן: חוין מן הראוי ליקדש לשם תרומה, והכא חוין מן הראוי ליקדש לשם חלה.

תנינן חלה בין ראשון לשני. רבי יונה בשם זעירא אמר: חלה – אין בה משום כל תאחר. רבי יוסי בשם רבי זעירא: אין משנה אמורה על סדר. ולא בדמאי אנו קיימין? לא פן אמר רבי בא פריה דרבי חייא בשם רבי יוחנן: מתניתין – דמאי. הא בודאי – לא. והכא, בדמאי אנו קיימין!

תני רבי חייא: אף בודאי! עליה, רבי יונה בשם רבי זעירא אמר: זאת אומרת: חלה – אין בה משום כל תאחר.

רבי יוסי בשם רבי זעירא אמר: אין משנה אמורה על סדר! אלא תקדים חלה לראשון. מעתה תהא חלה חייבת במעשורות, ומעשורות לא יהו חייבין בחלה, שכל הקודם את חבירו חבירו מתחייב בו!

[דף כ' ע"ב]

ותני פן: העושה עיפה מן הטביל, בין שתקדים חלה לתרומה, בין שתקדים תרומה לחלה – מה שעשה עשוי. חלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה, תרומה לא תאכל עד שיפריש עליה חלה.

ולמה קדמה ראשון? מפני שקדמה לגורן. והרי שני קדמו לגורן! אמר רבי מתניה: בדין תיה שתקדום חלה לכל, ולמה קדמה ראשון? מפני שקדמה לגורן, וכתוב בו ראשית. שני, אף על פי שקדמו לגורן – אין פתיב בו ראשית.

הלכה ב'

מתני' הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר פאחת – נוטל אחד משלשים ושלש ושלש, ואומר: "אחד מפאה מפה שיש פאן – הרי זה בצד זה הולין, ושאר תרומה על הכל. ומהחולין שיש פאן – הרי זה בצד זה מעשר, ושאר מעשר – סמוך לו. זה שעשיתי מעשר – עשוי תרומת מעשר עליו, והשאר – חלה, ומעשר שני – בצפזנו או בדרומו, ומהולל על הפעות".

גמרא תני: הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה פאחת – נוטל כדי תרומה ותרומת מעשר וחלה פאחת. וכמה הן? אחד מעשרים, ואומר: אחד מפאה מפה שיש פאן – הרי הן בצד

זה חולין טבל, ועוד אחד מארבעים ושמונה סמוך לו, והשאר – תרומה על הכל. ומתחילין שיש בו, וזה שעשיתי חולין טבל – עשוי מעשר, ושאר מעשר – סמוך לו. וזה שעשיתי מעשר – עשוי תרומת מעשר עליו. ומעשר שני – בצפונה ובדרומו מחולל על המעות.

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: צריד לברך המש ברכות. תני רבי חייה: כוללן ברכה אחת. עד כדון פהו, לוי. ישראל, אין יאמר תרומת מעשר – נמצא מפריש על דבר שאינו שלו!

[דף כ"א ע"א]

מעשר ואח"כ תרומה – נמצא מקדים. תרומה ואחר כך מעשר – נמצא או פוחת מפעשותיו, או מוסיף על מעשותיו! בהדא דתני: הפוחת מפעשותיו – מעשותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלים. המעדיף על מעשותיו – מעשותיו מקולקלים ופירותיו מתוקנים.

אמר רבי יוסי: בסמוך על תניי בית דין הוא. מהו תניי בית דין? עד מקום שהדעת מועה. מהו תניי בית דין? אמר רבי יוחנן: כדי שיהא קובע מעשר ראשון בצפונה, ומעשר שני לדרומו, ותרומת מעשר בצפון צפונת.

מהו תניי בית דין הוא? לכשיפדה – מעשר שני שבעודה פדוי.

עד כדון ביבש [בלח]. בלח וביבש. הנה ליה מאה תאנים, חמשינ רברבין וחמשינ דקיקין, אין מסב מן רברביא – צריד נסיב תשע. מן דקיקתא – צריד מיסב אחת עשר. נסב עשרה מן רברביא – אית תמן חדא חולין. וחס לומר שפא אותה חולין עושה אותה תרומת מעשר למקום אחר! וכתיב: **תרומת ה' מעשר מן המעשר** – ולא חולין מן המעשר!

אמר רבי בון בר פהנא: מתנה ואומר: מעשר הנה שהפירות הללו תייבות – הרי הוא קבוע בתהלת כל עוקץ ועוקץ, ומחלה, עד שהוא מגיע בכל עשר. מסב, אית בהון חדא תרומת מעשר, וכל שהוא חולין.

עד כדון דבר מרובה, היה דבר ממועט. הנה ליה עשר תאנים, המש רברבין והמש דקיקין, אין יסב מן רברבתא – צריד מסב חדא פרא ציבחר. מן דקיקתא – צריד מסב חדא ועוד ציבחר נסיב חד מן רברבתא – אית תמן

[דף כ"א ע"ב]

כל שהוא חולין, וחס לומר שפא אותו החולין עושה תרומת מעשר למקום אחר, וכתיב: **תרומת ה' מעשר מן המעשר** – ולא חולין מן המעשר!

אמר רבי אבא קרתיגנייא: מתנה ואומר: המעשר הנה שהפירות הללו תייבות – הרי הוא קבוע בתהילת העוקץ, ומסויים, ואומר לפהו: "עד כאן סיימתי".

הרי הוא בצד זה חולין טבל. ויאמר: "הרי הוא בצד זה מעשר!" נמצא מקדים. ויאמר: "הרי הוא בצד זה תרומה!" – נמצא או פוחת על התרומה או מוסיף על התרומה. מתוך שהוא אומר: "הרי הוא בצד זה חולין טבל", או פוחת מן התרומה או מוסיף על התרומה – אין בכך פלוס.

הלכה ג'

מתני' הלוקח מן הנחתום - מעשר מן החמיה על הצוננת, ומן הצוננת על החמיה. אפילו מדפוסים הרבה; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אוסר, שאני אומר: הפוס של אמש - היו משל אחר, ושל היום - היו משל אחר. רבי שמעון אוסר בתרומת מעשר, ומתיר בחלה.

גמרא עד היכן? תלמודי של רבי היא בשם רבי יהושע בן לוי: עד שלשים יום. הו' עבדא? לקח ממונו בתחלת שלשים, ובאמצע שלשים, ובסוף שלשים, ראשון על גבי (שלישי) שני - מין אחד הוא. ראשון על גבי שלישי - שני מינין הן.

רבי שמעון אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה. ורבי יהודה אוסר בחלה? ולא אצלו? היא נטבלת? אלא בשואל שאור טמא לעשות עיסתו.

אפילו כן, לא אצלו? היא נטבלת? אלא בשואל כפר טמא למלאות תנורו. ואם בשואל כפר טמא למלאות תנורו - מעשר מפל כפר וכפר! אלא ודלא! כרבי יוחנן, דרבי יוחנן אמר: כאן - בעושה בטהרה, כאן - בעושה בטומאה.

[דף כ"ב ע"א]

אלא כרבי אלעזר, דרבי אלעזר אמר: כאן וכאן - בעושה בטהרה.

ואמר רבי מתניא: בלוקח מן הפלטר היא מתניתא. אמר רבי יודן אבוי דרבי מתניא: בעושה בטומאה קיימינן, ואצלו נטבלת, אוף רבי יודה מודה בהו ותני כן: רבי יהודה ורבי שמעון אוסרין בתרומת מעשר, ומתירין בחלה.

הא רבי יודה אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה, רבי שמעון אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה, מה בינייהו? על דעתיה דרבי יהודה - אינו מפריש לא משל היום על של אמש, ולא משל אמש על של היום, ומפריש מן התנור על התנור. על דעתיה דרבי שמעון, אפילו מן התנור על התנור - אינו מפריש.

הלכה ד'

מתני' הלוקח מן הפלטר - מעשר מפל טפוס וטפוס; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אוסר: מאחד על הכל. ומודה רבי יהודה בלוקח מן הפנפול - שהוא מעשר מפל אחד ואחד.

גמרא רבי מאיר אוסר: נחתום - עושה טפוס אחד, ופלטר - משתמש בכמה נחתומין. רבי יהודה אוסר: נחתום - עושה כמה טפוסין, ופלטר - משתמש בנחתום אחד.

איזהו מנפול? דבי רבי ינאי אמרי: תשעה פלטרין ועשרה נחתומין, תימניא מן דתימניא, וחד מן דתריי.

רבי יונה בעי: הו' לפניו שני טפסין - הוכיח על עצמו שהן שניים. הושוו בלן לעשות טפוס אחד - מעשר מפל כפר וכפר!

רבי יונה בעי: כמה דתימא תשעה פלטרין ועשרה נחתומין – תימניא מן דתימניא, וחד מן דתריי. ודכוותה, תשעה נחתומין ועשרה פלטרין – תימניא מן דתימניא וחד מן דתריי, או תשעה מן דתשעה וחד מן כולהון מעישר מכל כפר וכפר.

הלכה ה'

מתני' הלוקח מן העני, וכן העני שגיתנו לו פרוסות או פילחי דבילה – מעשר מכל אחד ואחד.

[דף כ"ב ע"ב]

בתמרים ובגרוגרות – בולל ונטל. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שהמתנה מרובה. אבל בזמן שהמתנה מועטת – מעשר מכל אחד ואחד.

גמרא רבי יוסי בשם רבי יונה בשם חזקיה: אין בילה אלא לזין ולשמן בלבד. רבי יוחנן אמר: עד פזיתים הניבכלין.

מתניתין פליגא על רבי יוחנן! בגרוגרות ובתמרים – בולל ונטל. פתר לה, עד פזיתין.

רבי יוסי בשם רבי זעירא: בדמאי התיירו. ברבי יהודה. דתנינן: רבי יהודה אומר: אימתי? בזמן שהמתנה מרובה, אבל בזמן שהמתנה ממועטת – מעשר מכל אחד ואחד.

דבי רבי יצאי אמרי: בשעת הגורן שנו. שהכל היו נותנין ממאה סאה. היו הכל נותנין ממאה, ואחד מהמשים – מעשר מהמשים.

היו הכל נותנים מהמשים, ואחד מארבעים – מעשר מארבעים. היו הכל נותנין מארבעים, ואחד משלשים – מעשר משלשים. היו הכל נותנין מעשרים, ואחד מעשרה – מעשר מעשרה. היו הכל נותנין מעשרה, ואחד מאחד – מעשר מכל אחד ואחד.

הלכה ה' (ב')

מתני' הלוקח מן הפיטון, וחזר ולקח ממנו שניה – לא יעשר מזה על זה, אפילו מאותו הפסוג, אפילו מאותו הפיו.

נאמן הפיטון לומר: "משל אחד הן"!

גמרא רבי ירמיה בעי: אפילו השבית לו מקחו? אינין הימניא ודוכנית מינך אתמול – טבין הוין מאינין אינון.

תני: הלוקח מן התנוני, וחזר ולקח ממנו שניה, אם מכיר הוא את החבית שהיא היא – מעשר ממנו עליו. הא אם אינו מכיר אותה חבית – לא בדא. תדא דתימור: באילין אידיתקדימא. ברם באילין שפייא – אורקא מפנתון אילין לגוא אילין.

הלכה ו'

מתני' הלוקח מבעל חבית וחזר ולקח ממנו שניה – מעשר מזה על זה, אפילו משתי קופות, אפילו משתי עיירות.

בעל הבית שהיה מוכר ירק בשוק, בזמן שהן מביאים לו מנגזותיו – מעשר מאחת על הכל. ומגזות אחרות – מעשר מכל אחת ואחת.

גמרא רבי יונה בעי: וכרבי מאיר מעשר מכל קלח וקלח? דתנינן תמן: אמר רבי מאיר: וכי מפני מה טימא? אלא מפני משקה הפה. כמה דתימר תמן: דרף אגודה ליתור, והיא

[דף כ"ג ע"א]

קשורה בפיו. ברם הכא, דרף אגודה ליתור, והוא נותן מה שבפנים לחוץ, ומה שבחוץ בפנים. אמר רבי יונה: לא סוף דבר מנגזותיו, אלא אפילו מגזות אחרות, אם מעשרין הן לדעתו – מעשר מזה על זה. ואם לאו – אין מעשר מזה על זה.

הלכה ז'

מתני' הלוקח טבל משני מקומות – מעשר מזה על זה, אף על פי שאמרו: "אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך".

גמרא אמר רבי יונה: ביני מתניתאי: אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך. ובלבד לחבר. מעתה, עם הארץ שנתערב טבלו בחולין – אין לו תקנה! כיצד הוא עושה? הולך אצל חבר, והוא לוקח לו טבל ומעשרו לו.

הלכה ח'

מתני' מעשרין משל ישראל על של עכו"ם. ומשל עכו"ם על של ישראל. ומשל ישראל על של כותים. ומשל כותים על של כותים. רבי אליעזר אוסר משל כותים על של כותים.

עציץ נקוב – הרי הוא בארץ. תרם מן הארץ על עציץ נקוב ומעציץ נקוב על הארץ – תרומתו תרומה. ומשאינו נקוב על שאינו נקוב – תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות.

תרם מן הדמאי על הדמאי, ומדמאי על הדמאי – תרומה ויחזור ויתרום. מן הדמאי על הדמאי – תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות.

גמרא מתניתא דרבי מאיר. דרבי מאיר אמר: אין קניין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיעו מיד מעשר. רבי יודה ורבי שמעון אומרים: יש קניין לעכו"ם בארץ ישראל לפטרו מן המעשר.

רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש: טעמא דרבי מאיר, והתנחלתם אותם לבניכם אחרים לרשת אחוזה. הקיש אחוזה לעבדים. מה עבדים – אתם קונין מהם והן אינם קונין מכם, אף אחוזה – אתם קונין מהם והם אינן קונין מכם.

אמר רבי אלעזר בי רבי יוסי קומי רבי יסא: ודא מסויגא לרבי מאיר, והארץ לא תמכר לצמיתות בי לי הארץ. לחולקנית.

אמר ליה: כל גרמא אמר דהוא מסייעא לרבי שמעון? לא תמכר, הא אם נמכרה – הלויטה היא.
 רבי הונא רובא דציפורין אמר: הנהיג רבי הנינא בציפורין בהדא דרבי שמעון. רבי זעירא אמר:
 הנהיג רבי הנינא בציפורין בהדא כרבי שמעון.

רבי זעירא אמר קומי רבי אבהו בשם רבי אלעזר, אף על גב דרבי מאיר אמר: אינן קנין לעבדו?
 בארין ישראל לפוטרו מן הפעשרות, מודה הוא הכא דיש לו קנין נכסים.
 אמר רבי בא, אוכלת פירות.

[דף כ"ג ע"ב] והתנינן: הלוקח – מביא ביפורין מפני תיקון העולם. וביאי ביפורים דבר תורה!

רבי יונה, רבי סימן בשם רבי יהושע בן לוי: הלוקח פירות תלושין מן עבדו – מפריש תרומה
 ותרומת מעשר מהלכה, ונותן לשבט, ונוטל דמים מן השבט. והלוקח פירות מחוברין מן העבדו –
 מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה, ונותן לשבט, ואינו נוטל דמים מן השבט. מה טעם?
 (במדבר י"ח, כו) כי תקחו מאת בני ישראל – את מוציא, ואין את מוציא מיד מכרי
 בהונה ולווייה.

ואתיא כדמר רבי אלעזר: כי תקחו מאת בני ישראל. מאת בני ישראל את מוציא, ואין את
 מוציא מיד העבדו.

אמר רבי אחא: בימי רבי הושעיה ביקשו להימנות על הר המלך לפוטרו מן הפעשרות. אמרו:
 יבא רבי הושעיה! לא הספיק לבא עד שנטרפה השעה.

רבי יהודה בר פוי בשם רבי הושעיה: הלכה כרבי שמעון. דלא כו, מה נן אמרין? רבי מאיר ורבי
 שמעון אינן הלכה כרבי שמעון? אלא בגין דתני, אמר רבי שמעון שזורי: מעשה שנתערבו פירות
 טבולין בפירותי, ושאלתי את רבי טרפון, ואמר לי: צא ולקחם מן העבדו ועשר עליה! ותני עליה:
 רבי יהודה ורבי שמעון אמרו: יש קנין לעבדו בארין ישראל לפוטרו מן הפעשר. דלא תסבור
 מימר תריי כל קבל תריי אינו, לפום בן צריך לומר: הלכה כרבי שמעון.

ועוד מן הדא דאמר רבי זעירא: אבא אנטולי זבין פירי מן דארמאי, אתא לגבי דרבי יודה בן לוי,
 שלח למנחם בריה דיתמן ליה ויהב ליה מעשריה. מי אתי, קם עימיה רבי יהושע בן לוי, אמר ליה:
 מאן יעביד דא? אלא אבדו.

מהלפיה שישתיה דרבי יהושע בן לוי! תמן הוא אמר: הלוקח פירות תלושין מן העבדו – מפריש
 תרומה ותרומת מעשר מהלכה, ונותנה לשבט, ונוטל דמיו מן השבט. והכא הוא אמר הכין? אמר
 רבי אבא בר זמינא קומי רבי זעירא: רבי סימן לא אמר כן? אלא, מי אתי, קם עימיה רבי יהושע
 בן לוי, אמר: לית אילין דאבדו, ואיקפד.

[דף כ"ד ע"א]

רבי זעירא, רבי אחא, רבי תנחום בר חייא בשם רבי יהושע בן לוי: שלשה הן שהן מעשרין שלא
 ברשות: זה שנתערב טבלו בהולין. וזה שהוא לוקח מפסקיה של כותני. ותרומת הויץ לארין.

אמר רבי זעירא: זאת אומרת, שאינו נוטל דמין מן השבט, אם אמר את שהוא נוטל דמין מן השבט, הרי (שלא) ברשות תרם!

אמר רבי יוחנן: טעמא דרבי אלעזר, כשם שעשו פירות ארץ ישראל דמאי אחר רובן – אין תורמין ומעשרין מזה על זה. כך עשה פירות פותי ודאי אחר רובן – אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה. [דף כ"ד ע"ב]

רבי בון בר חייא בשם רבי זעירא: עציין – עשו אותו ספק. והתנינן: עציין נקוב – מקדש בפרם, ושאינו נקוב – אינו מקדש בפרם. (ויקדשו) מספק! כמה דתימר: מן הודאי על הדמאי – תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות. ואמר מן הדמאי על הדמאי בן.

רבי בון בר חייא בשם רבי שמואל בר רב יצחק: זאת אומרת, ספק דימוע כספק תרומות מעשר של דמאי – פטור מן הודאי.

הדרן עלה הלוקח מן הנחתום

[דף כ"ה ע"א]

פירק ששי

הלכה א' מתני' המקבל שדה מישראל, מן העכו"ם, מן הפותי – חולק לפניו. החוכר שדה מישראל – תורם ונותן לו. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שנתן לו מאותה השדה, ומאותו המין. אבל אם נתן לו משדה אחרת, או מפין אחר – מעשר ונותן לו.

החוכר שדה מן העכו"ם – מעשר ונותן לו. רבי יהודה אומר: אף המקבל שדה אבותיו מן העכו"ם – מעשר ונותן לו.

גמרא אמר רבי יוחנן: זו דברי רבן שמעון בן גמליאל. אבל דברי חכמים, מישראל – חולק. מן העכו"ם – תורם.

ותני בן: החוכר (המקבל) שדה מן העכו"ם – תורם (מעשר) ונותן לו. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה אם ירצה העכו"ם הזה שלא לעשר פירותיו – אינו רשאי? אלא חולק ומניח לפניו.

רבי זעירא, רבי יוחנן בשם רבי ינאי: אתם, גם אתם (במדבר יח), לרבות שלוחכם. מה אתם – בני ברית, אף שלוחכם – בני ברית. אתם – עושין שליח, ואין העכו"ם עושה שליח.

רבי יסא סבר מימר: אין העכו"ם עושה שליח ביד אחר חבירו. הוא בישראל – עושה. אמר רבי זעירא: ומינה, אותן (אתם) עושין שליח. ולא בישראל? ודכותה, אין העכו"ם עושה שליח אפילו בישראל.

התיב רב הושעיה: והא מתניתא מסייע לרבי יוחנן, אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה אם ירצה העכו"ם הזה שלא לתרום אינו תורם! אמר רבי בא: במאמין על ידיו.

החוכר – בפירות. השוכר – בקמעות. המקבל – למחצה לשליש ולרביעי.

עד בְּדוֹן עכו"ם, פותי? נישמעניה מן הדא: הנותן שדהו בקבלה לעכו"ם ולכותי, עד [אף על פי] שלא באו לעונת המעשרות – אינו צריך לעשר על ידיו. משבאו לעונת המעשרות – צריך לעשר על ידיו.

עד בְּדוֹן במקום שישראל מצויים. במקום שאין ישראל מצויין? נישמעניה מן הדא: רבי סימון היו לו שדות בהר המקדש. שאל לרבי יוחנן, אמר ליה: הבירן ואל תשפירם לעכו"ם. שאל לרבי יהושע בן לוי, ושרא ליה. סבר רבי יהושע בן לוי: מקום שאין ישראל מצויין – בהדא סוריא.

דהדא סוריא נישמעניה מן הדא: רבי חגי נחית לחמין, אתון שאלון ליה, אילין דכר עשתור, בגין דלית ישראל שכיחי ואנן מוגרין לעפמים, צריכין לעשר אנן על ידיהון? שלח שאל לרבי זעירא. שאל רבי זעירא לרבי אימי. אמר ליה: אינו צריך לעשר על ידיהן. מינה את שמע: להשפיר פרבי יוסי.

ועוד מן הדא דאמר רבי חנינא בריה דרבי אבהו: אבא הוה ליה עובדא, שלח שאל לרבי חייא ולרבי יסא ולרבי אימי, והורין ליה להשפיר, ברבי יוסי. הא לעשר על ידיהן – אינן מעשרין על ידיהן.

קיבל ממנו שדה לקצור בחיטים. ענבים לכצור ביין. זיתים למסוק בשמן – מעשר ונותן לו. איתא חמי, עד שלא זרע – תורם (הולקן). משזרע – מעשר!

[דף כ"ה ע"ב]

אמר רבי חנינא: תיקנו במקבל שלא תבור ארץ ישראל. ברם הכא – זרעה [זרועה] הוא.

קבל ממנו שדה לקצור בשחתי ושבולים. ענבים לכצור בסלי ענבים. זתים למסוק בסלי זתים – מניח כמות שתן. הא מאותה המין שלא מאותה השדה, מאותה השדה שלא מאותה המין – מעשר ונותן לו! תני רבי חייא: מאותה השדה, בין מאותה המין בין ממין אחר – תורם ונותן לו. משדה אחרת, בין מאותה המין בין ממין אחר – מעשר ונותן לו.

מתניתא – בְּרַבֵּן שמעון בן גמליאל, מה דתני רבי חייא – בהכמים! ופליגא? איתנין, מתניתין במקום פלוני נהגו לעשות שעורין בפללים בהפסים. מה דתני רבי חייא – במקום שננהגו לעשות שעורין בהפסים.

הכא את אמר: תורם ונותן לו, וכא את אמר: מעשר ונותן לו!

הכריא בשם רבי יוחנן: קנסו חכמים בחוכר מן העכו"ם, ולא קנסו בחוכר מישראל.

רבי לא בשם רבי יוחנן: תפשה מדת הדיון בחוכר מן העכו"ם, ולא תפשה בחוכר מישראל.

מתניתא מסייעא לדין, ומתניתא מסייעא לדין. מתניתא מסייעא לחבריא ולרבי אילא, החוכר שדה מישראל – תורם ונותן לו. רבי מאיר אומר: מעשר ונותן לו. הא רבנן אמרין: קנסו חכמים בחוכר מן העכו"ם, ולא קנסו חכמים בחוכר מישראל. ויש קנס בישראל?

אלא הא חכמי, רבנן אמרי, תפשה מדת הדין בחוכר מישראל. ורבי מאיר אומר: אין, תפסה מדת הדין בחוכר מישראל.

מתניתא מסייע לרבי לא וחבריא, החוכר שדה מן העכו"ם – מעשר ונותן לו. רבי שמעון אומר: תורם ונותן לו. הא רבנן אמרי: תפשה מדת הדין בחוכר מן העכו"ם, ולא תפשה מדת הדין בחוכר מישראל, רבי שמעון אומר:

[דף כ"ו ע"א]

לא תפשה מדת הדין בחוכר מן העכו"ם. אית בר נש דיימר הדיא מילתא? אלא, חכמי, קנסו חכמים בחוכר מן העכו"ם, ולא קנסו חכמים בחוכר מישראל. רבי שמעון אומר: לא קנסו חכמים בחוכר מן העכו"ם.

לפיקה, אם תור העכו"ם ונתגיר, או שמכרן לישראל אחר – מותר (תורם). מאן דאמר תפשה – ניקח. מאן דאמר קנסו, בידו.

אמר רבי יוחנן: מן המסיקין שנו. מתוך שאת אומר לו בן, אף הוא דוחק עצמו ופודה אותה.

הלכה ב'

מתני' כהן ולוי שקיבלו שדה מישראל, בשם שחולקין בחולין – בך חולקין בתרומה.

רבי אליעזר אומר: המעשר שלהן, שעל מנת בן באו.

גמרא מתיבין רבנן לרבי אליעזר: במה קנו? אומר להם: אין אתם מודין לי שאם התנה לו ביניהן, שהן חולקין במעשרות. אפילו התנה, במה קנו? סתמא נעשה באומר: "תלוז מן הפרקע הזה שתיקנו לך מעשרותיו".

אמר (אמרין) ליה: אופנא לית לון, אופנא לית לסתמא, נעשה באומר: "תלוז מן הפרקע הזה שיקנה לך אהד מעשרה שבו".

תני: כהן מכהן. לוי מלוי. ישראל מישראל – חולקין למעשרות. למי נצרכה? לרבי אליעזר! אף על גב דרבי אליעזר אומר: מעשר שלהן שעל מנת בן באו, מודי הוא הכא שהן חולקין במעשרות.

ישראל שקיבל שדה מכהן, אומר לו: "על מנת שיהיו המעשרות שלי", או "שלה", או "שלי ושלה" – מותר.

כהן שקיבל שדה מישראל, אומר לו: "על מנת שיהיו המעשרות שלי" – מותר. "שלה" – אסור. "שלי ושלה" – אסור. קיבלה מפניו בדרך המקבלין – מותר, ואם לאו – אסור.

בלא כד אין המעשרות שלקח? אלא הכני: "שלי - שלי - שלד - שלי ושלד", אם קיבלה מפנו כדרך המקבלין - מותר. ואם לא - אסור.

ישראל שקיבל שדה מישראל "על מנת שיהו המעשרות של זה" - אסור. "שאמלם אני ואתנם לזה" - מותר.

ולא דא היא קדמיתא? אמר רבי אחא: אם תירצה ביניהן.

[דף כ"ו ע"ב]

אמר רבי יוסי: הא דתימר מותר - כשקיבלה כדרך המקבלין. והן דאת אמר אסור - בשלא קיבלה מפנו כדרך המקבלין.

אתיא דרבי יוסי - כרבי יוחנן, ודרבי אחא - כרבי יוסי בי רבי חנינא. דרבי יוסי בי רבי חנינא אמר: אדם נותן מעשרותיו בטובת הנזיה. רבי יוחנן אמר: אין אדם מביא מעשרותיו בטובת הנזיה.

מאי טעם דרבי יוסי בן חנינא? (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו. מה עכיד ליה רבי יוחנן? יתנם לכל מי שירצה.

מתניתין פליגא על רבי יוסי בי רבי חנינא! קונים כהנים ולוים נהנין לי - יטלו בעל כרחו! פתר לה: באומר: "אי איפשי ליתן מתנה כל עיקר!" תדע לך שהוא בן דתנינן: כהנים אלו, לוים אלו נהנין לי - יטלו אחרים.

מתניתין פליגא על רבי יוחנן! אמר הוא ישראל לישראל: "הילך סלע זה, ותן בכור זה לבן בתי כהן". פתר לה: ברוצה ליתנו לשנים כהנים, ובן בתו אהד מהו, והוא אמר: "הילך סלע זו ותן כולן לבן בתי כהן".

בעון קומי רבי ועירא: בהדא כהן לישראל מה דרבי יוסי בן חנינא אמר? לא אגיבון.

רבי חזקיה בשם רבי אחא אמר: הכין אמר לון, על דעתיה דרבי יוסי בן חנינא, כהן לישראל למה הוא אסור? מפני מראית העין אוף רבי יוחנן אית ליה: ישראל לישראל אסור - מפני מראית עין.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: הילול קדשים יש כאן ותמר מפני מראית עין?

ועוד מן הדא דתני: הכהנים והלוים המסיעין בבית הגרנות - אין להן לא תרומה ולא מעשר, ואם נתן - הרי זה חילול, שנאמר: ולא יחללו את קדשי בני ישראל, והן מחללין אותן.

יותר מיפן אמרו: תרומתן - אינה תרומה, ומעשרותן - אינן מעשר, והקדישן - אינן הקדש! ועליהן הכתוב אומר (מכילת ג, יא): ראשיה בשחד ושפטו, וכהניה במחיר יורו - המקום מביא עליהן שלש פורענות. הדא הוא דכתיב (שם פסוק יב): לבן בגללכם ציון שדה תחרש וגו'.

מתניתין פליגא על רבי יוחנן! המקדש בתרומות ובמעשרות, ובמתנות, ובמי הטאת, ובאפר הטאת - הרי זו מקודשת, אף על פי ישראל!

פּתַר לָהּ: בְּתֵרוּמָה שֶׁנִּפְלְגָה לוֹ מֵאֲבִי אִמּוֹ בְּחֵן.

כֵּהֵן שֶׁמּוֹכֵר שְׂדֵה לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ: "עַל מִנְתַּ שְׂיֵהִיו הַמַּעֲשָׂרוֹת שְׁלִי" – הַמַּעֲשֵׂר שְׁלוֹ. כִּהְיוּ שְׂיִמְכְרָהּ לְכֵהֵן?

נִישְׁמַעִינָהּ מִן הָדָא דְרַבִּי אֶבְהוּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ: הַמּוֹכֵר מַעֲשָׂרוֹת שְׂדֵהוּ לְחֵבִירוֹ – לֹא עָשָׂה בְּלוּם. וְלֹדֵי שִׁפְחָתוֹ לְחֵבִירוֹ – לֹא עָשָׂה בְּלוּם. עוֹבְרֵי בְּהֶמְתּוֹ לְחֵבִירוֹ – לֹא עָשָׂה בְּלוּם. אֲוִיר הוֹרְכָתוֹ לְחֵבִירוֹ – לֹא עָשָׂה בְּלוּם.

אֵלָּא מוֹכֵר לוֹ שְׂדֵה, וּמְשִׁיר לוֹ מַעֲשָׂרוֹתֶיהָ. מוֹכֵר לוֹ שִׁפְחָה, וּמְשִׁיר לוֹ וְלֹדָהּ. מוֹכֵר לוֹ בְּהֶמְתָּה, וּמְשִׁיר לוֹ עוֹבְרָהּ. מוֹכֵר לוֹ הוֹרְכָהּ, וּמְשִׁיר לוֹ אֲוִירָא.

[דף כ"ז ע"א]

וְהֵיכַד אֶפְשֵׁר לְאָדָם לְמַכּוֹר אֲוִיר הוֹרְכָתוֹ לְחֵבִירוֹ? תִּפְתָּר: בְּאִמְרַי: "תְּלוּשׁ מִן הַחֶרֶבָה הַזֶּה שְׂתַקְנָה לְךָ אֲוִירָה". וְכֹא – קָרַקַע לְפָנָיו, שֶׁהוּא אֹמֵר לוֹ: "תְּלוּשׁ מִן הַקָּרַקַע הַזֶּה שְׂתַקְנָה אֶחָד מַעֲשָׂרָה שָׁבוּ".

כֵּהֵן שֶׁמּוֹכֵר שְׂדֵה לְיִשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ: "עַל מִנְתַּ שְׂיֵהִיו הַמַּעֲשָׂרוֹת שְׁלִי" – הַמַּעֲשָׂרוֹת שְׁלוֹ. מַת – אֵין לְכַנְיֹו בְּמַעֲשָׂרוֹת. "לִי וּלְכַנְיֹו" לִי וּלְיוֹרְשִׁי" – יֵשׁ לוֹ בְּמַעֲשָׂרוֹת, וּלְכַנְיֹו בְּמַעֲשָׂרוֹת, וּלְיוֹרְשִׁי בְּמַעֲשָׂרוֹת.

רַבִּי יוֹדֵן בַּר שְׁלוֹם בְּעָא קוּמֵי דְרַבִּי יוֹסִי: עַד בְּדוֹן בְּיוֹרְשִׁין שֶׁהֵן מְדַבֵּר תּוֹרָה. אֶפְיִלוּ בְּיוֹרְשִׁין שְׂאִינָן מְדַבֵּר תּוֹרָה?

"שְׂיֵהוּ כָּל הַמַּעֲשָׂרוֹת שְׁלוֹ כָּל זְמַן שֶׁהוּא לְפָנָיו" – יְהִי הַמַּעֲשָׂרוֹת שְׁלוֹ כָּל זְמַן שֶׁהוּא לְפָנָיו. מְכָרָה לְאַחֵר – אֵין לוֹ בְּמַעֲשָׂרוֹת. חוֹר וְלִקַּח מִמֶּנּוּ – תַּנִּי רַבִּי הֵיכָא: אֵין לוֹ בְּמַעֲשָׂרוֹת. תַּנִּי רַבִּי הוֹשִׁיעָא: יֵשׁ לוֹ בְּמַעֲשָׂרוֹת.

אֶתְיִין אֵילִין פְּלוּגְתָא בְּאֵילִין פְּלִגְוָתָא. דְּתַנִּינָן תַּפּוּן: שֶׁהַמַּגְרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְהַחֲזוּרָה – עַל מִנְתַּ בְּתוֹבְתָהּ הֵרָאשׁוּנָה הַחֲזוּרָה. תַּנָּא רַבִּי חֲנַנְיָ קוּמֵי רַבִּי לֹא: תַּרְיִין אַמּוֹרָאִין, חַד אָמַר: לְבַתּוּבָה אֶכֶּל לֹא לְתַנְאִין. וְהַרְנָא אָמַר: בֵּין לְבַתּוּבָה בֵּין לְתַנְאִין. מֵאֵן דְּאָמַר לְבַתּוּבָה אֶכֶּל לֹא לְתַנְאִין – יֵשׁ לוֹ [אֵין לוֹ] בְּמַעֲשָׂרוֹת. וּמֵאֵן דְּאָמַר בֵּין לְבַתּוּבָה בֵּין לְתַנְאִין – אֵין לוֹ [יֵשׁ לוֹ] בְּמַעֲשָׂרוֹת.

וְהַתַּנִּי: קִיבַל שְׂדֵה מִכְּהֵנַת – הַמַּעֲשָׂרוֹת שְׁלָהּ. נִישְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל – חוֹלְקִין בְּמַעֲשָׂרוֹת. נְתַאֲרַמְלָה אוּ נְתַגְרָשָׁה – חוֹרָה לְתַהִילְתָּהּ! כָּאֵן – שֶׁמּוֹכֵר. כָּאֵן – שְׁקִיבַל. וְהַתַּנִּי רַבִּי הֵיכָא: "מְכָרָה" אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבְדִּימָא: תַּפּוּן – יִצְאָת מְרֻשׁוֹת שְׁנִיחָם. בְּרַם חֵבָא – יִצְאָת מְרֻשׁוֹת מוֹכֵר וְלֹא יִצְאָת מְרֻשׁוֹת לֹקַח.

כֵּהֵן שֶׁמּוֹכֵר שְׂדֵה לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ: "עַל מִנְתַּ שְׂיֵהִיו הַמַּעֲשָׂרוֹת שְׁלוֹ אַרְבַּע אוּ חֲמִשׁ שָׁנִים" – יְכוֹל הוּא לְמַחוֹת בְּיָדוֹ שְׁלֹא לִימְעָה בְּרַם, שְׁלֹא לְזוֹרְעָה אִיסְמִים, שְׁלֹא לְעִשׂוֹתָהּ שְׂדֵה קָנִים. "שְׁלִי לְעוֹלָם" – אֵינוֹ יְכוֹל לְמַחוֹת בְּיָדוֹ שְׁלֹא לִימְעָה בְּרַם, שְׁלֹא לְזוֹרְעָה אִיסְמִים, שְׁלֹא לְעִשׂוֹתָהּ שְׂדֵה קָנִים.

אתא עובדא קומי רבי אחא בר לא: ותייבב מיתן ליה חד מן עשרתי דקניא.

ישראל שמכר שדה לכהן, ואמר לו: "על מנת שיהיו המעשרות שלי ארבע וחמש שנים" – מותר. לעולם – אסור, שאין בהן עושה בהן.

כהן שמכר שדה לישראל, ואמר לו: "על מנת שיהיו המעשרות שלך ארבע או חמש שנים" – אסור. הלא את אמר: מותר, והלא את אמר: אסור! כאן – זיכהו בדבר שהוא ברשותו. וכאן – זיכהו בדבר שאינו ברשותו!

הלכה ג'

מתני' ישראל שקבל מכהן ומלוי – המעשרות לבעלים. רבי ישמעאל אומר: הפרתני שקיבל שדה מירושלמי – מעשר שני של ירושלמי. והכמים אומרים: יכול הוא הפרתני

[דף כ"ז ע"ב]

לעלות ולקבלו בירושלים.

גמרא על דעתיה דרבי ישמעאל, אילו בהן טמא שהיה שותף עם בהן טהור, שפוא אין חולקין במעשרות? תמן – יכול הוא לומרן לכהן טהור אחר. ברם הלא – יכול [צריד] הפרתני לעלות ולקבל בירושלים.

הלכה ד'

מתני' המקבל זיתים לשמן, בשם שחולקין ובהולין – כד חולקין בתרומה. רבי יהודה אומר: ישראל שקבל מכהן ומלוי זיתים לשמן, או למחצית שכן – המעשרות לבעלים.

גמרא רבי יהודה עבד זיתים בקרקע, ורבניו לא עבדו זיתים בקרקע. מעתה, אין יסבור רבי יהודה כרבי אליעזר, ורבי אליעזר אומר: המעשרות שלהן, שעל מנת בן באו, והכי בהן ולוי שקבלו שדה מישראל – המעשרות שלהן, שעל מנת בן באו.

פרתו של כהן שהיתה שימא אצל ישראל, וילדה בכור – תכבור לכהן; דברי רבי יהודה. והכמים אומרים: אין תכבור אלא לשניהן.

אמר להן רבי יהודה: אי אתם מודים לי במעשרות שדהו שהוא שלוי? אמרו לו: מפני שהשדה – גופה לכהן, והפרה – גופה לשניהן. אף הפרה, אם היתה גופה לכהן – תכבור לכהן.

ותני בן: השם באחריות שניהן, והמוכר [והמקבל] באחריות הנותן.

כהן שנתן מעות לישראל ליקח לו בהן פירות למחצית שכן, אומר לו: "הותירו או פחתו – שלי, והמעשרות – שלך" – מותר.

ישראל שנתן מעות לכהן ליקח לו בהן פירות למחצית שכן, אומר לו: "הותירו או פחתו – שלי, והמעשרות – שלך" אם נתן לו שכן – מותר, ואם לאו – אסור.

ישראל שהיה מוזר ותיים בששים לוג טבולים, אמר לו: תנם לי, ואני נותן לך ששים לוג מתוקנין – מותר. ששים לוג טבולין, ואני ואת חולקין את הפעשרות – אסור. כדו – יהב ליה פוליה מותר, כדו – יהב לה פלגא אסור!

אמר רבי יוסי: באן – במרויח לו, ותני בן: אם הניח מרויח לו – אסור משום רבית, ומשום ביוון קדשים.

הלכה ה'

מתני' בית שמאי אומרים: לא ימכר אדם את זיתיו אלא לחבר. בית הלל אומרים: אף למעשר. וצנועי בית הלל היו נוהגין כדברי בית שמאי.

גמרא אמר רבי יוחנן: טעמא דבית הלל, דרף בני אדם לזבל זיתיהן עמונין אלא על ידי עילה. בית הלל פדענתו, דתנינן: לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית, ובית הלל מתירין מפני שיכולין לשחמו, ואורחיה דבר נש מיכוס תורא דידיה? על ידי עילה.

ושוין, שהוא מוכר לו שיפלין לעיסתו, אף על פי שיודע שאינו עושה אותו בטהרה.

[דף כ"ח ע"א]

תני: שוין, שאין מוכרין גדיש של חטין ועביט של ענבים ומעטן של זתים אלא לחבר, ולמי שהוא יודע שהוא עושה אותו בטהרה.

ועביט של ענבים לא תורה היא? לית הדיא פליגא על רבי יוחנן? דרבי יוחנן אמר: בשם שאמרו: קטן – חומריין. כד אמרו: מעטין של זיתים – חומריין.

רבי חזקיה אמר רבי יונה בשם רבי ירמיה: מה פליגינן? בחיבורין, לפי שבכל מקום נשוד – חיבור. מעוד – אינו חיבור. וכא, אפילו מעוד – חיבור. הא הכשירן – תורה.

קם רבי יונה עם רבי ירמיה, אמר לו, את אמרת הדיא מילתא? אמר ליה: אין מיני, אפילו הכשירן – הן חומריין.

והתני: שוין, שאין מוכרין גדיש של חטין ועביט של ענבים ומעטן של זתים אלא לחבר, ולמי שהוא יודע שהוא עושה אותו בטהרה. ועביט של ענבים לא תורה היא? ודכוותה, מעטן של זתים תורה היא!

מאי כדון? תיפתר ברבי מאיר, דרבי מאיר אמר: המזהל – במשקה. אמר רבי זעירא: טעמא דבית שמאי, אין דרף חבר לחיות מוכר זיתים אלא למעשר.

מהו צנועי? בשירי. אמר רב הסדא: כד שנינו, שהבשר – נקרא צנועי.

הלכה ה'

מתני' שנים שבצרו את פרמיהן לתוך גת אחת, אחד מעשר ואחד שאינו מעשר, המעשר – מעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא.

גמרא אמר רבי אלעזר: דרבי מאיר היא! דרבי מאיר אמר: לא התירו למפור דמאי אלא לסיטון בלבד. הוא פתר לה: המעשר מעשר את שלו – ודאי, והלקו בכל מקום שהוא – דמאי. רבי יונה בעי: מוכר ודאי ומתקן דמאי?

[דף כ"ח ע"ב]

אין לך אלא פההיא דאמר רבי יוחנן: דברי הכל היא! המעשר מעשר את שלו – ודאי, והלקו בכל מקום שהוא – דמאי. וחצי חלקו שביד חבירו משליו [שבידו משל חבירו] – דמאי.

הלכה ו'

מתני' שנים שקבלו שדה באריות, או שירשו, או שנשתתפו – יכול הוא לומר לו: "טול אתה הפנים שבמקום פלוני, ואני הפנים שבמקום פלוני". "אתה יין שבמקום פלוני, ואני יין שבמקום פלוני". אכל לא יאמר לו: "טל אתה הפנים, ואני שעורים". "טול אתה יין, ואני אטול את השמן".

חבר ועם הארץ שירשו אביהם עם הארץ – יכול הוא לומר: "טול אתה הפנים שבמקום פלוני, ואני הפנים שבמקום פלוני". "אתה יין שבמקום פלוני, ואני יין שבמקום פלוני". אכל לא יאמר לו: "טול אתה הפנים, ואני שעורים". "טול אתה חלה, ואני אטול את הניבש".

גמרא תני: ישראל ועכו"ם שקנו שדה בסוריא – הרי הוא כמטב וקמעשר מעורבין זה בזה; דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: חלקו של ישראל – הניב, חלקו של עכו"ם – פטור.

רבי יסא בשם רבי הנינא: מה פליגינן? בשחלקו שדה בקמתה. אכל אם חלקו גדיש, אף רבן שמעון בן גמליאל מודה לרבי, שכל קלח וקלח – של שותפות היא.

אמר רבי יונה, רבי יוסי בשם רבי יוחנן: מה פליגינן? בשחלקו שדה בקמתה. אכל אם חלקו עמרים, אף רבן שמעון בן גמליאל מודה לרבי, שכל קלח וקלח – של שותפות היא.

על דעתיה דרבי יונה, מה בין גדיש מה בין עמרים? בקוצר כל שהוא ומניח לפניו.

אמר רבי הושעיא: תדא דתימא – שקנו על מנת שלא לחלוק. אכל אם קנו על מנת לחלוק, אף רבי מודה לרבן שמעון בן גמליאל – שזה חלק מגיע לו משעה ראשונה.

אמר רבי יוסי: מליהון דרבנן פליגינן! דאמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן: והאחיזן השותפין – מהלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל. האחיזן השותפין לא לחלוק הו?

הלכה ז'

מתני' גר ועכו"ם שירשו את אביהן עכו"ם – יכול הוא לומר לו: "טול אתה עבודה זרה, ואני אטול את המעות". "אתה יין נסך, ואני פירות". אם משבאו לרשות הגר – אסור.

המוכר פרות בסוריא, ואמר: "משל ארץ ישראל הן" – חייב לעשר. "מעושרין הן" – נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. "משלי הן" – חייב לעשר. "מעושרין הן" – נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אם ידוע הוא שיש לו שדה בסוריא – חייב לעשר.

גמרא ישראל ועבדו"ם שקנו ביתו של עבדו"ם והיה שם בין נסד ועבודה זרה ומעות – לא יאמר לו: "טול אתה בין נסד ועבודה זרה, ואני מעות".

אמר רבי יוחנן: לא סוף דבר בין נסד ועבודה זרה ומעות, אלא אפילו היו שם שני צלמין, אחד עשוי כמין דלופקי, ואחד שאינו עשוי כמין דלופקי – לא יאמר לו: "טול אתה את שאינו עשוי כמין דלופקי, ואני נטיל את העשוי כמין דלופקי".

אמר רבי זעירא: ויאותו! אילו חבר ועם הארץ שירשו את אביהן עם הארץ, והיו שם פירות מוכשרין ופירות שאינו מוכשרין, שפא אומר לו: "טול אתה את המוכשרין ואני נטיל את שאינו מוכשרין?"

והא מתניתא פליגא: "טול אתה עבודה זרה, ואני מעות". "אתה בין נסד, ואני פירות!" אמר סיפא ולית היא פליגא. אם משבאו לרשות הגר – אסור. והכא מפנין שקנה – כמי שנכנס לרשותו!

עקימם הגר הילק עם אחיו, והחמיר על עצמו והוליד הננייה לים המלח.

תלתא אמורין, חד אמר: דמי עבודה זרה הוליד לים המלח, והרנא אמר: דמי חלקו של עבודה זרה הוליד לים המלח. והרנא אמר: עבודה זרה עצמה הוליד לים המלח. אלא בשביל לעקור עבודה זרה מבית אבא.

[דף כ"ט ע"א]

מתני' עם הארץ שאמר לחבר: "קח לי אגודת ירק". "קח לי גלוסקין אחד" לוקח סתם – פטור. אם אמר: "זו שלי, וזו של חברי" ונתערבו – הויב לעשר אפילו הן מאה.

גמרא תמן תנינן: נאמנין על הלקט ועל השכחה ועל הפאה בשעתן. והכא את אמר הכין? תמן – שתיקונו [שתיקותו] – פטור. ברם הכא שתיקונו [שתיקותו] – חייב. ותני בן: את שתיקונו [שתיקותו] – פטור. נאמן להקל [להחמיר]. ברם הכא, פירושו להקל – (אינו) נאמן.

תני: עבדו"ם שהיה צונח ואומר: "בואו וטלו לכם ממני פירות" "ערלה הן" "נמט רבעי הן!" – אינו נאמן. אם אמר: "מעבדו"ם פלוני הבאתים" – נאמן להחמיר; דברי רבי. והכמים אומרים: דברי העבדו"ם לא מעלין ולא מורידין.

רבי יודן בעי: יהיה צונח לפי תוכו. רבי יודן בעי: ממה דתימא כותי – כעבדו"ם. דאיתפלגון: כותי – אינו כעבדו"ם; דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כותי – כעבדו"ם לכל דבר.

אמר רבי בון בר חייא: והוא שיהא רוב מכנסו משלו.

ישראל שהיה לו ארים בסוריא ושילח לו פירות, ואמר: "הרי אלו מעושירין" – אני אומר: מן השוק לקח. והוא – שיהא אותו המין מצוי בשוק. לא סוף דבר בשאין לו מאותו המין בתוך שדהו, אלא אפילו יש לו מאותו המין בתוך שדהו, מפנין שאותו המין מצוי בשוק – מותר.

מתניתין דרבי יוסי דתני: הלוקח סתם – צריך לעשר; לדברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אין צריך לעשר. מה נן קיימין? אם כשאמר לו: "צא ולקח לי" – שלוחו הוא! "צא ולקח לך" – שלו חזן! אלא פי נן קיימין: בסתם. רבי יודה אומר: לא נתפונן המוכר לזכות אלא ללוקח. רבי יוסי אומר: לא נתפונן המוכר לזכות אלא לבעל הפעות, לפיכך, אם נתן אחת יתירה – רבי יהודה אומר: של לוקח. רבי יוסי אומר: של שניהן.

מחלפא שיטתיה דרבי יוסי! תפון הוא אומר: לא נתפונן המוכר לזכות אלא לבעל הפעות, וכן – את אמר הכין! כאן – על ידי מעותיו של זה, ועל ידי רגליו של זה – שניהן חולקין.

תני: רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם החליף את הפועה – צריך לעשר.

[דף כ"ט ע"ב]

אמר רבי יוסי: הדיא אומר: הנותן מעות לחבירו והחליפן ואבדו – חייב באחריותו.

שמואל אומר: במחלק בידו. אמר רבי אלעזר: והוא שנמל חלקו בפוף. אמר רבי יונה: צורכה לדין וצורכה לדין! חילק בידו ונמל חלקו בתחלה – אינו צריך לעשר אלא על שלו. לא חילק בידו ונמל חלקו בפוף – אינו מעשר אלא על שלו.

תני: אומר הוא אדם לפועל: "הילך דינר זה ואכול בו!" "הילך דינר זה, שתה בו!" ואינו הושש על שכרו לא משום שביעית, ולא משום מעשרות, ולא משום יין נסוף. אבל אם אמר לו: "צא ולקח לך כפר, ואני נותן לך דמים." "צא ולקח לך רביעית של יין, ואני נותן לך דמים" – הוששין על שכרו משום שביעית, ומשום מעשרות, ומשום יין נסוף.

אמר רבי זעירא: נעשה החנווני שלוחו של בעל הבית לזכות לפועל. אמר רבי הילא: פועל זכה לבעל הבית משל החנווני, וחזור וזכה לעצמו.

מה נפקא מבניהון? תיה החנווני חרש. על דעתיה דרבי זעירא – לא חשש, שאין שליחות לחרש. על דעתיה דרבי הילא – הושש.

תני: לא יאמר אדם לחבירו: "הילך מאתים דינר ושקול על ידי לאוצר". אלא אומר הוא לו: "פרשני מן האוצר". וכן לא יאמר אדם לחבירו: "הילך מאתים וזו ושקול על ידי לאומנות". אלא אומר הוא לו: "פרשני מן האומנות".

הדרן עלה תמקבל שדה

פרק שביעי

הלכה א' מתני' הפוזין את חבירו שיאכל אצלו, והוא אינו מאמינו על הפעשרות – אומר מערב שבת: מה שאני עתיד להפריש למהר – הרי הוא מעשר, ושאר מעשר כסוף לו. זה שעשיתי מעשר – עשוי תרומת מעשר עליו, ומעשר שני – בצפונו או בדרומו, ומחולק על הפעות.

גמרא אומר רבי יוחנן: מתניתין – בדמאי. הא בודאי – לא. הא מתניתין אומר: אפילו בודאי! דתנינן תמן: הוי לז תאנים של טבל בתוך ביתו, והוא בבית המדרש או בשדה. אין תימר: בדמאי אנן קיימין – לית יכול! דתנינן: הוי (הא) דמאי.

מה אומר רבי יוחנן בדמאי לא בודאי, לא אומר אלא מתניתא בדמאי.

מה בין דמאי ומה בין ודאי? דמאי – אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו. ודאי – אין אדם מתנה אלא על דבר שהוא ברשותו.

רבי ינאי הוה ליה תנאי ודאי. שאל לרבי חייה רובא: מאי מתקנא בשבתא? אומר ליה: (דברים יד) למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים – ואפילו בשבת.

מהו דתמת מיכל בלשי תלוי בוי? אומר ליה: עתיד את להנהיג שררה על ישראל!

רבי הושעיא הוה לז תנאי ודאי. הוה איתא בשלה ירק, אנשיית מתקנתה. אתת לגבי רבי הושעיא, ושלה לזבדי בן לוי דיתמן לילא.

[דף ל' ע"א]

רבי בא בר מפל בעי: ולא הוה זבדי בר לוי צריך מוזבאי לרבי הושעיא בירקא?

רבי זעירא בעי: מה נן קיימין? אי בשיש לז תנאי עליו ועל אחרים – אינו צריך לזכותו בירקא. ואם באין לז תנאי לא (אלא) עליו ולא על אחרים – צריך לזכותו בירק!

רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו: איתתבת, ולא זפי זבדי בן לוי לרבי הושעיא בירקא!

אמר רבי ינאי: צריך שיהא זכור תניו. שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן: וצריך להלחיש בשפתיו.

רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא: ולא נמצא כמתקן בשבת? אומר ליה: אדחי תנא.

רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא: ואינו אסור מפני אובדן אוכלים? אומר ליה: מפררו כל שהוא.

רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא: ואינו אסור משום גזל? אומר ליה: רוצה הוא שיהא לז נחת רוח.

מיליהון דרבנין פליגינן! דאמר רבי שמואל בר רב יצחק: רבי ורבי יוסי בי רבי יהודה נתארחו אצל בעל הבית אחד. אול לישנא בישא, אומר ליה הב דעתך דאינון מהשדונה. יתיב ליה מעייני לז, והוון עבדין נפשין מורקין אילין לאילין ומתקנין. ואינו רוצה הנחת רוח? רוצה הוא, אלא דלא בעי דחשדוניה.

תני: רבי יהודה אסר. מה טעמא דרבי יודה? ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו?

מודה רבי יודה, שהוא הולך ולזקח ממקום שלקח זה, ומעשרין. ויש אדם מפריש על דבר שאינו שלו? רבי אבהו בשם רבי יוחנן: עשו אותו כמזכר פירות טבולין להכיר.

בהדא דתני: המוכר פירות טבולין להבירו – הרי זה רץ אחריו ומתקנו. לא מצא, אם ידוע שהפירות קיימין – מעשר עליהן. ואם לא – אינו צריך לעשר עליהן. ספק קיימין ספק אין קיימין – מעשר עליהן, וקורא שם למעשרותיהם.

הלכה ב'

מתני' מזוגו לו את הכוס, אומר: מה שאני עתיד לשויר בשולי הכוס – הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר – עשוי תרומת מעשר עליו. ומעשר שני בפיו, ומחולל על הפעות.

גמרא ביני מתניתא: לענין מזינת הכוס.

מה נן קיימין? אם באומר, מכבד – משקה מעורב הוא! ואם באומר לכשישתה – למפרע טבל שתה! אלא כי נן קיימין: באומר: "מכבד לכשישתה".

ולא נמצא מטלטל תרומה טמאה בשבת? אמר רבי אלעזר, משייר כל שהוא חולין כהוא דתנינן תמן: מטלטלין תרומה טמאה עם החולין.

ולא דמייזן! תמן – טמאה לצורך טהורה. ברם הכא – חולין לצורך טמאה. אמר רבי יוסי בי רבי בון: עם יציאתו מן הכוס קדיש.

[דף ל' ע"ב]

תמן תנינן: הלוקח יין מבין הכותים, תני: רבי יוסי ורבי שמעון אוסרין, שמוא תפקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע. והדא מתניתא לא כרבי יוסי ורבי שמעון היא? אמר רבי יעקב בר אידי: הכל מודין על הכוס, שהוא על אתר.

הלכה ג'

מתני' פועל שאינו מאמין לבעל הבית – נטיל גרוגרת אחת ואומר: זו ותשע הפאות אחריה – עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל, וזו עשויה תרומת מעשר עליהן, ומעשר שני באהרונות, ומחולל על הפעות. והושף גרוגרת אחת.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא יחשוף, מפני שהוא ממעט מלאכתו של בעל הבית. ורבי יוסי אומר: לא יחשוף מפני שהוא תנאי בית דין.

גמרא רבי אלעזר בשם רבי הושעיא: עשו אותו [כפועל] שאינו מאמין לבעל הבית.

פשיטא הדא מילתא: נשרפו הפירות – התרומה בטיבולה. נשרפה התרומה, לכשיאכלו הפירות – קדשה תרומה למפרע.

מהו חשוף? מן מיכלה הוא מפיק תרומת מעשר.

תני: לא יתרוש אדם בפרתו בלילה וישפירנה ביום. לא יעשה בתוך שלו בלילה, וישפיר עצמו ביום. לא ירעוב עצמו, ולא יסגף עצמו, מפני שהוא ממעט במלאכתו של בעל הבית.

רבי יוחנן אול לחד אתר, אשכח ספרא איינזום. אמר להו: מהו בן? אמרו ליה: צינים. אמר ליה: אסור לך! ומה אם מלאכתו של בשר ודם – את אמר אסור, מלאכתו של הקדוש ברוך הוא – לא כל שבין? רב הויא בר אשי בשם רב: תנאי בית דין – שתהא תרומת מעשר – משל פועל [בעל הבית], ומעשר שני – של בעל הבית [פועל].

הלכה ד'

מתני' הלוקח יין מבין הכותים – אומר: שני לוגין שאני עתיד להפריש – הרי הן תרומה, ועשרה – מעשר, ותשעה – מעשר שני, ומיחל ושותה.

גמרא תני: רבי יוסי ורבי שמעון אוקרין שמא תבקע הנוד ונמצא שותה מכלים למפרע.

לא כמעמיה דהדין מעמיה דהדין! מעמא דרבי יוסי – שמא יסייע [שיהא מסיים]. טעמא דרבי שמעון – שמא ישכח וישתה את השאר.

[דף ל"א ע"א]

בהדא דתני: "מעשר שני שבחפינן זה מהולל על סלע שבכים זה" – חילל. רבי יוסי אומר: לא חילל. מאי טעמא דרבי יוסי? שאם אמר על הסלע הישנה ועל הדינר הישן – שחילל. מודים חכמים לרבי יוסי שאם אמר על הסלע שאטול מיד בני ועל הדינר שאטול מיד בני – שלא חילל, שלא היה בידו באותה שעה.

תמן תנינן: הפניח פירות להיות מפריש עליהן מעשר שני. והדא מתניתין דלא כרבי יוסי וקרבי שמעון? אמר רבי זעירא: תמן – למפרעו נתקלקלו. גרם הכא – מאובדן והילך נתקלקלו.

[דף ל"א ע"ב]

תמן תנינן: פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס, או שאמר: "פרוטה בפיס זה הקדש". תנא: על הראשונה – מעל בספק. ועל השנייה – מעל בודאי; דכרי רבי עקיבא. וחכמים אוקרין: על פולן מעל בספק, ועל האחרונה מעל בודאי.

אמר רבי יודן אבוי דרבי מתנאי: הדא דתימר – בשחיו עשר. אבל אם היו שתים, על הראשונה – מעל בספק, ועל השנייה – מעל בודאי.

רבי שמעון בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן: מה בין האומר בפיס, מה בין האומר מן הכיס? [כאן – תלוי בהפרשה].

רבי שמעון בן לקיש אומר: אפילו הוציא את כל הכיס – לא ימעול! כמה דתימר: למפרעו – טבל שתה, ואמר אוק הכא: למפרעו – חולין הוציא! אלא: כאן – תלוי בהפרשה.

אמר רבי יונה: כאן וכאן – תלוי בהפרשה. נעשה כאומר: "אל יצא הכיס הזה מידי פרוטה הקדש". מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש! תמן הוא אומר: מועלין בפרוטה לפי השבון שלשה לוגין. והכא הוא אמר הכין! מן דאצרכת ליה, חזר ופשטה.

[דף ל"ב ע"א]

אמר רבי יצחק בר אלקעזר: אדם עומד מערב שבת ואומר: "הרי זו תרומה למחר". ואין אדם עומד ואומר: "הרי זו תרומה למחר".

אמר רבי יוסי בי רבי בון: אין אדם עומד מערב שבת ואומר: "הרי זו תרומה למחר".

מתניתין פליגא על רבי יוסי בי רבי בון: לגין שהן טבול יום ומילאהו מן הנחית מעשר טבל.

אם אומר: "הרי זו תרומת מעשר" מחלל, אומר: "הרי זו תרומה" – מחלל.

אם אומר: "הרי זה עירוב" – לא אומר כלום! פתר לה: לשעבר.

והתני, רבי הויה אומר: אית לך מימר לשעבר? וקור ביה.

הלכה ה'

מתני' היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו, והוא בבית המדרש או בשדה – אומר: "שתי תאנים שאני עתיד להפריש – הרי הן תרומה. ועשרה – מעשר. ותשעה – מעשר שני".

היו דמאי – אומר: "מה שאני עתיד להפריש למחר – הרי הוא מעשר. ושאר מעשר – סמוך לו. זה שעשיתי מעשר – עשוי תרומת מעשר עליו, ומעשר שני – בצפונא או בדומא" ומחולל על הפעות.

גמרא מיי בדין? מכבר לכשאפרישנה. הגע עצמך! שהיתה תרומה טהורה! מכבר לכשאוכלנה. הגע עצמך! שהיתה תרומה טמאה! מכבר לכשאניחנה בזוית.

תני: מטלטלה, אחד תרומה טהורה, ואחד תרומה טמאה.

אמר רבי ועירא: הדין אמרה: טבל שיש עליו תניי – מותר למטלה בשבת. כיצד הוא עושה? נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר.

[דף ל"ב ע"ב]

הלכה ו'

מתני' היו לפניו שתי בלבלות של טבל, ואמר: "מעשרות של זו בזו, ושל זו בזו" הראשונה – מעושרת. "מעשרותיהן מעשרות בלבלה בהכירתה" – קרא שם.

גמרא ותני עלה: נוטל מן השנייה שתי תאנים, ושני עשורין, ועישורו של עישור.

שמואל אומר: לא מצי תניתה! אין יסב תדא לעשר – צריך מיסב תדא למאת. אין יסב תדא למאת – צריך מיסב תדא לאלף. אין יסב תדא לאלף – צריך מסב תדא לעשרה אלפין.

אמר רבי יוסי בר חנינה: על הראשונה – עובר בעשה. ועל השנייה – בעשה ולא תעשה.

על הראשונה עובר בעשה – שקבע שני שמות באחד. ועל השנייה בעשה ולא תעשה – שקבעו שני שמות באחד, ושהקדים שני שבראשונה, לראשון שבשנייה.

אמר רבי אליעזר: דרבי מאיר היא! דרבי מאיר אמר: אין את תופס אלא ראשון ראשון בלבד.

תמן תנינן: "הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים" – הרי זו תמורת עולה; דברי רבי מאיר.

אמר רבי יוסי: הוינן סברין מימר: מה פליגון רבי מאיר ורבנן? לאחר כדי דבור, אכל בתוך כדי דבור – לא. מן מה דאמר רבי אליעזר: רבי מאיר היא! הדיא אמרה: אפילו בתוך כדי דבור – אינו חוזר בו.

דתני: "מעשרותיהן מעשרות בלפלה בתכירתה" – קרא שם. מפני שקבע שני שמות באחת, הא זה אחר זה – אין תופס אלא ראשון בלבד.

אמר רבי אבינא: מודה רבי מאיר לחכמים באומר: "בהמה זו תמורת שני זבחים אלו" – שחלו שניהם, מפני שקבע שני שמות באחת. הא זה אחר זה – אין את תופש אלא ראשון ראשון בלבד. לא כן אמר רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב הונא: אמר: "זו תמורת עולה" – חוזר בו (אפילו) בתוך כדי דבור! כאן – במתבנין לפחות, כאן – במתבנין להוסיף.

אמר: "הרי זו תרומה" אפילו בתוך כדי דבור – אינו חוזר בו. אדם נשאל על הקדישו, ואין אדם נשאל על תרומתו!

[דף ל"ג ע"א]

פיצד הוא עושה? נוטל עשרים תאנים מאיזה מהן שירצה, וכל עשר דיסב – אית בהון תרומת מעשר.

עד דון – בשוות. הדיה בוז מאה ובזו מאתים, אם לשם מאה – הוא נוטל אחת עשרה. אם לשם מאתים – הוא נוטל שלשים תאנים.

בזו מאה ובזו אלה, אם לשם מאה הוא נוטל – נוטל חמש עשרה. אם לשם אלה הוא נוטל, אפילו הוא נוטל את כולה – אינו משלים!

מי שיש לו בלפלה והוא מבקש לעשרה – נוטל שני תישועין, ותשוע של תשוע, שהו עשר – מעשר, ותשע – מעשר שני.

ויאמר: תשע עשרה! אמר רבי זעירא: (משלי א) **דברי חכמים וחדיתם.**

הרוצה להכניס מאה תאנים מתוקנות לתוך ביתו – הרי זה נוטל על כל תאינה ותאינה שני תישועין, ותישוע של תישוע, שהו עשרים ושלש תאינים, ארבעה אמר, ותישוע של תישוע.

הלכה ז'

מתני' מאה טבל מאה חולין – נוטל מאה ואחת.

מאה טבל מאה מעשר – נוטל מאה ואחת.

מאה חולין מתוקנים מאה מעשר – נוטל מאה ועשר.

[דף ל"ג ע"ב]

מאזה טבל ותשעים מעשר, ותשעים טבל ושמונים מעשר – לא הפסיד כלום.

זה הכלל: כל זמן שהטבל מרוכה – לא הפסיד כלום.

גמרא רבי שמעון בן לקיש אומר: צריך להתנות ולומר: "אם טבל עלה בדי – הוא מעשר, ואם מעשר עלה בדי – הרי הוא עשוי תרומת מעשר".

אמר רבי יונה: צריך לכפול תניין ולומר: "ואם לאו – לא עשיתי כלום!"

רבי יוחנן אומר: אינו צריך לכפול תניין.

דין בדיעתיה, ודין בדיעתיה. דאיתפלגין: תרומת שני בריים באחת מהן – רבי יוחנן אומר: קדשו מדומעין. ורבי שמעון בן לקיש אומר: לא קדשו.

אמר רבי מנא: מוז חולקין על רבי אלעזר בן ערד. דתני: מעשר טבל שנתערב בחולין, אם יש לו פרנסה ממקום אחר – מוציאיו לפי חשבון. ואם לאו, רבי אלעזר בן ערד אומר: יקרא לה שם לתרומת מעשר שבו. ועלה באחד ומאה! אומר רבי בא בר מפל: תיפתר, בדברים שאין להן עלייה.

רבי הילל בן פזי בעי: ויפצע! אומר רבי יונה: מותר לפצע? לא בן תנינן: נתפצעו האגוזים – לשעבר, הא בתחילה – לא!

אמר רבי יונה: ביני מתניתין, כל זמן שהטבל מרוכה על המעשר, עשר – לא הפסיד כלום.

רבי לוינטי בשם רבי יונה: כל טבל דאנן קיימינן הכא – טבל לראשון ולשני.

רבי אבהו אומר: איתפלגון רבי ורבי דוסתי בי רבי ינאי, חד אומר: עושה אותה שני למקום אחר. וחרנא אומר: עושה כולו שני למקום אחר, ומפריש עליו ראשון למקום אחר.

מה נן קיימי? מאזה (טבל) מעשר, ותשעים (מעשר) טבל – נוטל תשעים ושתים חסר עישור אחד. מאזה (טבל) מעשר, ושמונים (מעשר) טבל – נוטל שמונים ושלש חסר שני עשרונים. מיכן והילך – לפי חשבון.

הלכה ח'

מתני' מי שהיו לו עשר שורות של עשר עשר בדי וין, ואמר: "שורה החיצונה אחת – מעשר", ואינו ידוע איזו היא – נוטל שתי חביות לזכמן.

[דף ל"ד ע"א]

"הצי שורה החיצונה אחת – מעשר", ואין ידוע איזו היא – נוטל ארבע חביות מארבע זויות.

"שורה אחת – מעשר", ואינו ידוע איזו היא – נוטל שורה אחת לזכמן.

"חצי שורה אחת - מעשר", ואין ידוע איזו היא - נוטל שתי שורות לזכמן.

"חצי חבית אחת - מעשר", ואינו ידוע איזו היא - נוטל מכל חביות וזכביות.

גמרא ויטול שתיים! רבי כהן בשם רבנן דמיסריין: בשהפריש חציין ממקום אחר.

תני: הוּוּ לַפְּנֵי שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת, אַחַת שֶׁל מַעֲשֵׂר טָבֵל טְהוֹר, וְאַחַת שֶׁל מַעֲשֵׂר טָבֵל טָמֵא - הָרִי זֶה מִכֵּיּא שְׁנֵי לְגִינִין, וְנוֹטֵל מִזֶּה כְּדֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁתִּיחָן, וּמִזֶּה כְּדֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁתִּיחָן. וְהוֹזֵר וּמִגְבִּיחַ אֶת הַלְּגִינִין וְאָמַר: "אִם זֶהוּ טְהוֹר - הָרִי הוּא עֲשִׂיתִי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְאִם לֹא - לֹא עֲשִׂיתִי כְּלָוִם". וְהוֹזֵר וְעוֹשֶׂה בֶן בְּשֵׁנֵי, וְנוֹכַל וְשׁוֹתֵהוּ דְבָרֵי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵינִי נוֹכַל אֶלָּא לְבִסּוּף.

מאי טעמא דרבי? אני אומר: שפא שתה משקין טמאין תחילתה. ומאי טעמא דרבי אלעזר בי רבי שמעון? אני אומר: שפא שתה משקין טמאין בסוף.

הכל מודין בשותה משקין טמאין - שהיא אסור לזבל אפילו ספק תרומה. ספק משקין - כל עמא מודין שהיא מותר לזבל אפילו תרומה ודאי. אלא בן אגן קיימין בהדא מתניתין, מאי טעמא דרבי אלעזר בן רבי שמעון? מאחר שעל ידי זה ועל ידי זה נתבררה הטומאה - טעון טבילה.

מה טעמא דרבי? שלא יבא לידי רביעית. ומה טעמא דרבי אלעזר בי רבי שמעון? בשותה פחות מרביעית.

ולית ליה לרבי אלעזר בי רבי שמעון שלא יבא לידי רביעית? אמר רבי יוסי בי רבי בון: אין לך אלא בהדין פיתרא קדמיא, דרבי חיש שפא שתה משקין טמאין בתחילתה, ורבי אליעזר בי רבי שמעון חש שפא שתה משקין טמאין בסוף.

הדרן עלה פרק המזמין ופליקא לה מסכת דמאי

הֵדְרִין עַלְךָ מִסְכַּת דְּמָאֵי וְהִדְרִיךְ עֲלֶיךָ, דַּעֲתֵן עַלְךָ מִסְכַּת דְּמָאֵי וְדַעֲתֵךְ עֲלֶיךָ, לֹא נִתְנָשִׂי מִנֶּךָ מִסְכַּת דְּמָאֵי
וְלֹא תִתְנָשִׂי מִנִּי, לֹא בַעֲלָמָא הִדְרִין וְלֹא בַעֲלָמָא דְאַתִּי: (ג' פ'עמ"ח)

יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא תּוֹרַתְךָ אֲמִנּוּתֵנוּ בְּעוֹלָם הַהוּא, וְתֵהֵא עִמָּנוּ לְעוֹלָם
הַבָּא:

חֲנִינָא בַר פְּפָא. רְמִי בַר פְּפָא. נַחְמֵן בַר פְּפָא. אַחָאֵי בַר פְּפָא. אַבָּא מְרִי בַר פְּפָא. רַפְרָם בַר פְּפָא.
רְכִישׁ בַר פְּפָא. סוּרְחַב בַר פְּפָא. אַדָּא בַר פְּפָא. דְּרוּ בַר פְּפָא:

הַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תּוֹרַתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפּוֹת עַמְךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה כְּלָנוּ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ
וְצִאֲצֵאֵי עַמְךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרַתְךָ: מֵאִיבֵי תַחֲפִמְנִי מִצְּוֹתֶיךָ, כִּי לְעוֹלָם הִיא
לִי: יְהִי לְבִי תָמִים בְּחַקֶּיךָ, לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֲשַׁפַּח פְּקוּדֶיךָ, כִּי כִּם חִיֵּיתֵנִי: בְּרוּךְ אַתָּה
יְיָ, לְמַדְנֵי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סְלַח וְעַד:

מִוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁשָּׁמַתְתָּ חֻלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שָׁמַתְתָּ
חֻלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שְׂאֵנוּ מְשַׁפְּימִים וְהֵם מְשַׁפְּימִים. אָנוּ מְשַׁפְּימִים לְדִבְרֵי תּוֹרָה, וְהֵם מְשַׁפְּימִים
לְדִבְרֵים בְּטָלִים. אָנוּ עֹמְלִים וְהֵם עֹמְלִים. אָנוּ עֹמְלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר, וְהֵם עֹמְלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים
שָׂכָר. אָנוּ רְצִים וְהֵם רְצִים. אָנוּ רְצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רְצִים לְבָאָר שַׁחַת, שְׁנֹאֲמַר וְאַתָּה
אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לְבָאָר שַׁחַת, אֲנִשִּׁי דְמִים וּמְרַמָּה לֹא יִחְצוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֲבִטַח בְּךָ:

יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי, כְּשֶׁם שֶׁעֲזַרְתָּנִי לְסִיִּים מִסְכַּת דְּמָאֵי, כֵּן תַּעֲזֹרֵנִי לְהִתְחִיל מִסְכַּתוֹת וּסְפָרִים
אַחֵרִים וְלְסִימָם, לְלַמּוֹד וְלִלְמַד לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַבֵּל אֶת כָּל דְּבָרֵי תְלִמּוֹד תּוֹרַתְךָ בְּאַהֲבָה:

וּזְכוֹת כָּל הַתְּנָאִים וְאֲמוּרָאִים וְתְלִמִּידֵי חֻכְמִים, יַעֲמוּד לִי וְלִזְרָעִי, שְׁלֵא תִמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי
זְרָעִי וְזָרַע זְרָעִי עַד עוֹלָם.

וְתִתְקַם בִּי, בְּהִתְחַלְכֵךְ תְּנַחֶה אִתְּךָ, בְּשִׂכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, וְהִקְיִצוֹת הִיא תְּשִׁיחֵךְ: כִּי כִי יִרְבוּ יְמֶיךָ,
יְוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד: יְיָ עַז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יְבָרֵךְ אֶת
עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

מִסְכַּת פְּלָאִים

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

הֲלָכָה א' מִתְנִי' תַּחֲטִימִים וְהַזְוִינִי – אֵינָם פְּלָאִים זֶה בְּזָה. הַשְּׁעוּרִים וְשִׁבְלַת שׁוּעֵל, הַכֶּסֶּמֶן וְהַשִּׁיפּוֹן, הַפּוֹל וְהַפְּסִיר, וְהַפְּרָקָדָן וְהַמַּפֶּת, וּפּוֹל הַלֶּבֶן וְהַשְּׁעוּעִית – אֵינָם פְּלָאִים זֶה בְּזָה.

גִּמְרָא בְּתִיב (ויקרא יט, ט): שְׂדֵד לֹא תִזְרַע פְּלָאִים. הֵייתִי אֹמֵר: אֶפִּילוּ שְׁנֵי מִינֵי חַטִּימִים, וְאֶפִּילוּ שְׁנֵי מִינֵי שְׁעוּרִים.

(סם) בְּהַמְתֵּד לֹא תִרְבִּיעַ פְּלָאִים. הֵייתִי אֹמֵר: אֶפִּילוּ שׁוֹר שְׁחֹר עַל גְּבִי שׁוֹר לָבָן, אוֹ שׁוֹר לָבָן עַל גְּבִי שְׁחֹר.

(סם) וּבְגֵד פְּלָאִים שְׁעֻטָּנוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ. הֵייתִי אֹמֵר: אֶפִּילוּ שְׁנֵי מִינֵי צִמָּר, וְאֶפִּילוּ שְׁנֵי מִינֵי פִשְׁתִּים!

פִּירֵשׁ בְּבִגְדִים (דברים כב, יא): לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעֻטָּנוּ צִמָּר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּיו. מַה פְּלָאִי בְּבִגְדִים שְׁאִסְרָתִי לָךְ, שְׁנֵי מִינֵי – לֹא זֶה מִמִּין זֶה וְלֹא זֶה מִמִּין זֶה, אִם פְּלָאִים שְׁאִסְרָתִי לָךְ בְּכָל מְקוֹם – לֹא זֶה מִמִּין זֶה וְלֹא זֶה מִמִּין זֶה.

הַחִיטִּים וְהַזְוִינִי – אֵינָן פְּלָאִים זֶה בְּזָה. הֵא עִם הַשְּׁעוּרִים – פְּלָאִים.

הַחִיטִּים וְהַזְוִינִי – אֵינָן פְּלָאִים זֶה בְּזָה. דְּבַר שְׂאִינֵי אוֹכֵל תּוֹיֵנָן מִטְעִי וּמִתְנִי פְּלָאִים?

אָמַר רַבִּי בָּא פֶּר זְבֻדָּא: שְׁבֵן מְקוֹמוֹת מְקַיְימִין אוֹתָן לַיּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי בָּא פֶּר זְבֻדָּא בְּרַבִּי לִיעֲזָרָא? דְּתַנִּינָן תַּמָּן: הַמְקַיְיִם קוֹצִים בְּבָרָם – רַבִּי לִיעֲזָרָא אֹמֵר: קִידֵּשׁ. וְחַמְטִים אֹמְרִים: לֹא קִידֵּשׁ. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: טַעֲמָא דְרַבִּי לִיעֲזָרָא, שְׁבֵן מְקוֹמוֹת מְקַיְימִין אוֹתָן לְגַמְלִים, בְּעַרְבֵיא.

מַה דְּרַבְּנִין סְבָרִין מִימְרָא? אֵין מְקוֹמוֹת מְקַיְימִין אוֹתָן לְגַמְלִים בְּעַרְבֵיא? וַיְבַדְּקוּ! רַבְּנִין אָמְרִין: מְקוֹם שְׁמֻקְיָמִין אוֹתָן – אֲסוּרִין, וּמְקוֹם שְׂאִין מְקַיְימִין אוֹתָן – מוֹתְרִין. מַה טַּעֲמָא דְרַבִּי לִיעֲזָרָא? מִפְּיֵין שְׁמֻקְיָמִין אוֹתָן בְּמְקוֹם אֶחָד – נְאֻסוֹר מִינָן בְּכָל מְקוֹם שְׁהוּא.

וְלֹא רַבִּי בָּא פֶּר זְבֻדָּא בְּרַבִּי לִיעֲזָרָא? תַּמָּן – אֵין דְּרֵד בְּגֵי אֲדָם לְהַבִּיא קוֹצִים מִמְּקוֹם לְמְקוֹם. בָּרָם הִבָּא – דְּרֵד בְּגֵי אֲדָם לְהַבִּיא זְוִינִין מִמְּקוֹם לְמְקוֹם.

מַעֲתָה, יְחוּ פְּלָאִים עִם תַּחֲטִימִים! אָמַר רַבִּי יוֹנָה: מִין חַטִּימִין הֵם, אֲלֵא שְׁהַפִּירוֹת מְזַנִּין.

בְּהֵדָא דְתַנִּי: וְלֹא תוֹנָה הָאָרֶץ (ויקרא יט, כט), מִיֵּבֶן – שֶׁהַפִּירוֹת מוֹנִין.

רבי יעקב בר זבדי בעא קומי רבי ירמיה: מתניתין דרבי ישמעאל בי רבי יוסי? דתני: רבי ישמעאל בי רבי יוסי אומר משום אבי: תורמין מן תיין על החומץ אבל לא מן החומץ על תיין. עבר ותרם – תרומתו תרומה. רבי אומר: תיין והחומץ – שני מינין הן, אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה. והנה מסתפל ביה! אמר ליה: מה את מסתפל ביה? תבא לך רצועה בכאן! תמן – למעשרות, וכאן – לכלאים.

אמר רבי יונה: הא בן תהו צריך מסתפל ביה! פד תוין רבנין קדמאי בעין מקיימא תדא מילתא, תוין מקיימין לה: תמן – למעשרות, וכאן – לכלאים.

רבי יוסה בשם רבי יוחנן: פולחון – זוגות וזוגות.

מה? על פל פירקא אתאמרת, או על תדא הלכתא?

מז מה דאמר רב: תמשה ירקות שאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח – פולם מותרין ליורע בערוגה. ואמר: תדא דרב – פליגא על רבי יוחנן! תדא אמרה: על פל פירקא איתאמרת.

רבא בשם רב: פולחון – זוגות וזוגות. מחלפא שיטתיה דרב! תמן הוא אמר: כולן – מין אחד, והכא הוא אמר הכין!

לא דרב אמר: כולן מין אחד, לא אמר אלא: מיני ירקות הן, וכולן מותרין ליורע בערוגה.

רבי יוסי בשם רבי הויה בר ווא: אשכחון בתיב על פינקסיה דרבי הלל בי רבי אלם. רבי יונה בשם רבי הויה בר ווא: אשכחון בתיב על פותלא דרבי הלל בי רבי אלם. פילה, פישונה, גילבונה, מילותה, סרפונא, פסילתה.

פיני מתניתא: הלכן והשעועית.

אמר רבי יונה: למה נקרא שמה שעועית? שהיא משעשעת את הלב ומהלכת את בני מיעים.

הלכה ב'

מתני' תקשות והמלפפון – אינם פלאים זה בזה. רבי יהודה אומר: פלאים.

חורת וחורת גליו, עלשין ועלשי שדה,

[דף ב' ע"א]

פרישים פרישי שדה, פוסקר ופוסקר שדה, חרדל וחרדל מצרי, ודלעת מצרית והרמוצה, ופול המצרי והחרוב – אינם פלאים זה בזה.

גמרא אמר רבי יודן בר מנשה: דברי חכמים, אדם נוטל מעה אחת מפיתמה של קישות ונוטעה והיא נעשית אכמיה. אדם נוטל מעה אחת מפיתמה של אכמיה ונוטעה והיא נעשית מלפפון.

רבי יודה אומר: עיקרו פלאים. אדם נוטל מעה אחת מפיטמה של אבטיה, ומעה אחת מפיטמה של תפוח, ונותנו בתוך גומא אחת, והן נתאחזו ונגעשו פלאים. לפום פן צווחין ליה בלישנא וינא: מולפפון.

הקישות והאבטיה מה אמר בה רבי יודה? נישמעניה מן הדא: הקישואין והאבטיהין והמקלפנות – אינן פלאים זה בזה. רבי יהודה אומר: פלאים.

נאמר הקישואין והמקלפון – אינן פלאים זה בזה. האבטיה והמקלפון – אינן פלאים זה בזה. רבי יודה אומר: פלאים. הקישות והאבטיה – צריכה.

חזרת וחזרת גלים. רבי הנגיה אומר: הדיגרון והסא דאגרון. שמעון בריה דרבי אבי אומר: אנמוכין. רבי יוסי בי רבי בון אומר: יסי חלי.

עולשין – מרוקסמוזן.

עולשי השדה – עולתין.

בריתין ברתי שדה – קפלוטין.

דלעת מצרית. מתניתין (דלא) דרבי, אלא כרבי נחמיה. דתני בשם רבי נחמיה: דלעת ארפית, היא דלעת מצרית – פלאים עם היונית, פלאים עם הרמוצה.

והרמוצה. אומר רבי חיננא: כמין דלעת מרה היא, והן ממתקין אותה כרמין.

והחרוב. אומר רבי יונה: כמין פול מצרי, פרסי הוא, וקצוץ דמין לחרובה.

הלכה ג'

מתני' הלפת והנפוס, והכרוב והתרבותור, התרדים והלעונים – אינן פלאים זה בזה.

הוסיף רבי עקיבא: השום והשומנית, הכצל והכצלצול, והתרמום והפלסום – אינן פלאים זה בזה.

גמרא הלפת והנפוס, הכרוב, והתרבותור – כרוב דקיק.

התרדיון והלעונין – המעויין.

הוסיף רבי עקיבא: השום והשומנית – תומניתה.

הכצל והכצלצול – פללגולה.

התרמום והפלסום – פרמועה, ואין פלאים זה בזה.

הלכה ד'

מתני' ובאילן, האגסין והקרוסתמליו, והפרישים והענרדים – אינן פלאים זה בזה. התפוח ותחנורד, והפרסקין והשקדיו, השיזפין והרימון, אף על פי שדומין זה לזה – פלאים זה בזה.

גמרא פרישין – אומר רבי יונה: אספרלגין. ולמה נקרא שמן פרישין? שאין לה מין אילן פריש לקדחה אלא מין זה בלבד.

שלמן בר לוי אחוי דובדי בר לוי בשם רבי יהושע בן לוי: פולחון – זוגות זוגות. רב אמר: פולחון – מין אחד. מתניתין פליגא על רב, דתני: אף

[דף ב' ע"ב]

הבבאים.

התיב רבי יוסי בי רבי בון: והתני: אף הרזינינים.

בשוקי של ציפורין היו מרביבין קרוסטמלין על גבי אגם. ראם תלמיד אחד, אמר להן: אסורים אתם! הלכו וקצצום. ובאו ושאלו ביבנה. אמר להן: מו שפגע בכם – מתלמידי בית שמאי הווי, לא אמרו אלא קרוסטמיל על גבי אגם, הא אגם על גבי חיוור – לא.

בתחום אריה היו מרביבין תפוח על גבי חיוור. ובא תלמיד אחד, אמר להן: אסורין אתם! הלכו וקצצום. ובאו ושאלו ביבנה. אמר להן: יפה אמר התלמיד. לא אמר אלא התפוח על גבי חיוור, הא חיוור על גבי אגם – לא! מה דתוה עובדא תוה עובדא.

תני: גוי שהרביב אגוז על גבי פרסק, אף על פי שאין ישראל רשאי לעשות בן – נוטל ממנו ויהור והולך ונטע במקום אחר. מה נפק מינהו? קדריה פרסקיה.

הרביב תריד על גבי דרבון, אף על פי שאין ישראל רשאי לעשות בן – נוטל הימינו זרע, והולך וזרע במקום אחר. מה נפק מינהו? פורבי לבנון.

זרגון ולפת, מה נפק מינהו? פטר פיטרא.

סילינן לזוזן ובוטמין, מה נפק מיניהו? פיסקין. זיתין ורימון ורימין מה נפק מיניהו? שויפין.

הלקה ה'

מתני' הצנן והנפום, ההרדל והלפסן, ודלעת ויונית עם המצרית והרמוצה, אף על פי שדומין זה לזה – פלאים זה בזה.

גמרא אמר רבי יונתן: יש מהן שהילכו אחר הפרי, ויש מהן שהילכו אחר העלין. הלפת והצנן – הילכו בהן אחר הפרי. הלפת והנפום – הילכו בהן אחר העלין.

התיבון: הרי צנן ונפום, הרי פרי דומה, והעלין דומין, ותימר פלאים? אמר רבי יונה: בזה הילכו בהן אחר טעם הפרי.

הלקה ו'

מתני' תואב והכלב, בלב הכפרי והשושעל, העזים והצבאים, היעלים והרחלים, הסוס והפרד, הפרד והחמור, החמור והערוד, אף על פי שדומין זה לזה – פלאים זה בזה.

גמרא הא בלב עם בלב פופרין – אינן פלאים. ודלא פרבי מאיר, דרבי מאיר אמר: פלאים. אף על גב דרבי מאיר אמר: בלב – מין בהמה, מודה בכלב פופרי שהוא מין היה. הא בלב עם בלב פופרי, על דעתיה דרבי מאיר – פלאים.

עוף – לא תנתיחה! אמר רבי יוחנן: אייתיתה מן דבר דליה: תרנגול עם הפיסיוני, תרנגול עם הפסוס, אף על פי שדומין זה

[דף ג' ע"א]

לזה – פלאים זה בנה.

רבי שמעון בן לקיש אמר: משנה שלימה שנה לנו רבי, וכן היה ועוף פיוצא בהון

אמר רבי יונה: צרכה להרא דרבי יוחנן, תנינן הכא היה ופרשנתה תמן. תנינן בהמה הכא, ופרשנתה תמן. עוף – תנתיחה תמן, אתא ופרשנתה הכא.

אמר רבי יוסי: ויאות! בא להודיעך שהעוף אסור בכלאים.

רבי ירמיה אמר: בהנא שאל לריש לקיש, המרביע בהיות הים מהו? אמר ליה: עוד הן פתיב בהון למיניהן.

רבי אחא לא אמר כן. אלא הוה אמר רבי אחא בשם ריש לקיש: כל שכתוב בו למיניהו – פלאים נזהג בו. ועל זה התיב בהנא, הרי חיות הים, הרי פתיב בהון למיניהו, מעתה, פלאים נזהג בהון?

אמר רבי יוסי בי רבי בון: הכא פרס בהנא מצודתיה על ריש לקיש וצדייה.

אמר רבי יונה: יכול אנא פתר לה: משום מנהיג. מייתי הוט וקטר באודניה ולקיסא ובאודניה דירקא, ואינון שייפין דין עם דין ומורעין.

הלכה ז'

מתני' אין מביאין אילן באילן, ירק בירק, ולא אילן בירק, ולא ירק באילן.

רבי יהודה מתיר ירק באילן.

גמרא מחלפה שיטתיה דרבי יודה! תמן הוא אמר, נוטל הוא אדם מעה אחת מפיטמה של אבטיה, ומעה אחת מפיטמו של תפוח, ונותנן לתוך גומא אחת, והן מתאחיז ונגעשין פלאים. וכא

הוא אמר הבין!

תמן – על ידי שהוא נותן זה בצד זה – הן מתאחיז ונגעשין פלאים. פרס הכא – ירק באילן הוא.

[דף ג' ע"ב]

תני: מניין שאין מרביבין עץ סרק על גבי עץ מאכל, ולא עץ מאכל על גבי עץ מאכל? מין בשאינו מינו, מניין? תלמוד לומר (ויקרא יח): את חקתי תשמרו.

רבי יונה, רבי לעזר בשם פהנא: דרבי לעזר היא! משום חוקים שחקקתי בעולמי.

מעתה, אסור לאדם הראשון!

רבי יוסי בשם רבי הילא: דברי הכל היא, משום חוקים שחקקתי בעולמי.

מעיתה, אסור להרביב תאינה שחורה על גבי תאינה לבנה! אמר רבי אבין: ולא מפלאי הנגדים למדת, מה פלאי בנגדים שאסרתי לה – שני מינין, לא זה ממיין זה ולא זה ממיין זה. אף פלאים שאסרתי לה בכל מקום – לא זה ממיין זה ולא זה ממיין זה.

תני בשם רבי לעזר: מותר הוא גוי לזרוע ולקבוע פלאים. אבל לא להרביע בהמות פלאים, ולא להרביב אילנו פלאים. למה? מפני שכתוב בהן (בראשית א, יא, כה) **למיניהן**.

והרי דשאין פתיב בהן (שם יב) **למיניהן**? אין פתיב בציווי אלא בהוצאה.

ואם בן למה נתקללה הארץ? רבי יודן בר שלום אמר: על ידי שעברה על גזרותיו של הקדוש ברוך הוא: **תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע ועץ פרי**. והיא לא עשת אלא ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למיניהו.

רבי פינחס אמר: שמחה בציוויה והוסיפה אילני סרק.

על דעתיה דרבי יודן בר שלום – יפה נתקללה הארץ. על דעתיה דרבי פינחס – למה נתקללה הארץ? פאינש דאמר: ליט ביזא דבן איינק.

ואתניא פיי רבי נתן: שלשה נכנסו לדין, וארבעה יצאו מקולליו, **ארוה האדמה בעבורך**.

עד כדון לית פתיב אלא: **בהמתך לא תרביע פלאים**. עוף מנזן אית תניי תני: מאת חוקותי תשמורו. ואית תני: **מבהמתך לא תרביע פלאים**.

הרביב אילן והרביע עוף, מאן דאמר מחקותי תשמורו – חייב שתים. מאן דאמר מבהמתך לא תרביע – אינו חייב אלא אחת.

שהרביב אילן והרביע עוף מאן דאמר מחקותי תשמורו – חייב שתים. מאן דאמר מבהמתך לא תרביע פלאים – אינו חייב אלא אחת.

בשהרביע בהמה והרביע עוף, מאן דאמר מחקותי תשמורו – אינו חייב אלא אחת. מאן דאמר מבהמתך לא תרביע פלאים – חייב שתים.

תני: אין מרביבין זיתים ברכב של תמרה, מפני שהוא אילן באילן.

רבי יודן בעי: ולית הדיא פליגא על רבי לוי? (תהלים קכח) **אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך, כגיד כשתילי זיתים סביב לשלחך**. מה זיתים – אין בהן הרפכה, אף

[דף ד' ע"א]

כגיד – לא יהא בהן פסולת. הא מכלל שיש בהן פסולת.

שננייא היא הכא, שהוא עתיד למתקה. כהדא רבי שמעון ברבי הוה משקי פרסתקיה וזן מבושל בשביל למתקה.

מתני' אין נוטעין ירק בתוך סדן של שקמה.

אין מרפיכין פיגם על גבי קדה לכנה, מפני שהוא ירק באילן.

אין נוטעין ויהור של תאנה לתוך החצוב שיהא מקורו.

אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האכטיח שתהא זורקת מימיה לתוכו, מפני שהוא אילן בירק.

אין נתנין זרע דלעת לתוך החלקיית שתהא משמרתו, מפני שהוא ירק בירק.

גמרא רבי זכריה חתניה דרבי לוי בעי: בלא כד אינו אסור משום זרעים תחת הנפן?

אמר רבי יוסי: תיפתר, במעמיק שורש למטה משלשה טפחים הוין לששה.

כהדא דתני: שרשי פיאה הנכנסים לתוך ארבע אמות שבכרם, למטה משלשה טפחים – הרי אילו מותרין.

הלכה ט'

מתני' הפומן לפת וצננות תחת הנפן, אם היו מקצת העליו מגולין – אינו הושש, לא משום פלאים, ולא משום שביעית, ולא משום מעשרות. ונטלים בשבת.

הזרע היטה ושעורה באחת – הרי זה בלאים.

רבי יודה אומר: אינו בלאים עד שיהו שתי הפים ושעורה, או היטה ושתי שעורים, או הטה ושעורה וכוסמת.

גמרא חזקיה אומר: לא שנו אלא לפת וצננות. הא שאר דברים – לא.

רבי יוחנן אומר: לא שנייא, היא לפת, היא צננות, היא שאר כל הדברים.

[דף ד' ע"ב]

מה נן קיימין? אי משום זרעים באילן, למה לי גפן? אפילו שאר כל הדברים האלו [האילן] אי משום שאינו רוצה בהשרשתו, למה לי לפת וצננות? אפילו שאר כל הדברים! מן מה דתני רבי הויה: בגון אגודה של לפת ואגודה של צננות – הוין לית טעמא, דלא, משום שאינו רוצה בהשרשתו.

תני: פגה שטמנה בטבל [בתבן], וחררה שטמנה בגחלים, אם היו מקצתן מגולין – ניטלין בשבת, ואם לאו – אין ניטלין בשבת. רבי לעזר בן תדאי אומר: בין כד ובין כד תוחב בשפוד או בסבין ונטלן.

אתיא דרבי לעזר בן תדאי ברבי שמעון! דתני: לא יגור אדם את הכפא ואת המטה ואת הקתידרה, מפני שהוא עושה חריץ. רבי שמעון מתייר.

רבא בשם רב הונא, רבי חגי בשם רבי זעירא, רבי יוסי בשם רבי הילא: מודין חכמים לרבי שמעון בכפא שרגליו משוקעות בטיט – שמוותר למלטלו. וכמה דתימר: מותר למלטלו, ודכוותה: מותר לתחזירו.

אמר רבי יוסה: אוף נן נמי תנינן: ניטלין בשבת. אמר רבי יוסי בי רבי בון: דרבי שמעון היא! והא תנינן: שביעית, אית לך מימר שביעית? דרבי שמעון פתר לה שביעית, דרבי שמעון מתיר בכפייה שביעית, והכא את אמר דבן!

אף על גב דרבי שמעון מתיר בכפייה שביעית – אית ליה משום קדושת שביעית. אוף הכא – אינו הושש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית.

[דף ה' ע"א]

זרע שני מינין בבקעה, שני מינין בחורבה, שני מינין והלקן גדר – רבי יוחנן אמר: פטור. רבי שמעון בן לקיש אמר: חייב. מודה רבי שמעון בן לקיש בזורע על גבי היס, על גבי פטרה, על גבי סלעים, על גבי טרשים – שהוא פטור. מודה רבי שמעון בן לקיש בזורע על מנת לחלקו גדר – שהוא פטור.

אמר רבי בא קרתנגנא: מודה רבי שמעון בן לקיש לענין שבת עד שתנחה.

מתניתין פליגא על רבי יוחנן! הזורע היטה ושעורה פאחת – הרי זה פלאים! פתר לה: בנתוינים בתוך ששה על ששה. דאמר רבי יוחנן: אינו חייב עד שיהו ששה על ששה מוקרחין בתוך ששה בתוואה, או מוקפים גדר.

בהדא, רבי יודה אומר: אינו פלאים? אמר רבי זעירא: רבי יחודה פדעתיה, דרבי יודה אמר:

[דף ה' ע"ב]

בשדה ירק טפה.

אמר רבי יוסי: מאן דבעי מקשיא על הדא דרבי זעירא – יליף הדא דרבי יודה מן דרבנן. כמה דרבנן אמרין באיסור בית רובע: ללקות ששה על ששה – בן רבי יודה אמר באיסור ששה על ששה: ללקות טפה. והתני: רבי יודה מתיר! ומשיא.

מה טעמא דרבי שמעון בן לקיש? מפיון שהוציא מתוך ידו לזרע – חייב. והא תנינן: רבי יודה אומר: אינו פלאים! פתר לה, עד שעה שתנחה. והתני: רבי יודה מתיר! לא אפילו נחה רבי יחודה מתיר? אמר רבי הילא: רבי שמעון בן לקיש פדעתיה, דאמר רבי שמעון בן לקיש בשם חזקיה: ראש תור מחורבה – מותר.

מעתה, אפילו שני היטין ושעורה! וכן היא? והתנינן: עד שיהו שני היטין ושעורה, או היטה אחת ושני שעורין, או היטה אחת ושעורה וכוספת! פתר לה: היטה מכאן והיטה מכאן, גדר מיכן וגדר מיכן, ושעורה חבושה באמצע.

אמר רבי מתניה: הדין דתימר: שאין שם חורבה. אבל יש שם חורבה – מותר.

תְּדַרְזוּ עֲלֵיהֶם פֶּרֶק חֲחֻמִּים וְחֻזְיָנִין

פֶּרֶק שֵׁנִי

הַלְכָה א' מִתְנִי' פל סאה שיש בה רבע מפין אחר – ומעט. רבי יוסי אומר: יבור, בין מפין אחד בין משני מיניו. רבי שמעון אומר: לא אמרו אלא מפין אחד. והכמים אומרים: כל שהוא כלאים בפאה – מצטרף לרבע. במה דברים אמורים? תבואה בתבואה, וקטנית בקטנית, תבואה בקטנית, וקטנית בתבואה.

באמת אומר: וירעוני גינה שאינן נאכלין – מצטרפין אחד מעשרים וארבע, בגופל לבית סאה. אמר רבי שמעון: כלשם שאמרו להחמיר, אף להקל, הפשתן בתבואה – מצטרפת אחד מעשרים וארבעה.

[דף ו' ע"א]

בגופל לבית סאה.

גמרא אָנֹכִי תְנִינִי: "שֵׁשׁ בְּה". אית תני תני: "שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָהּ". אמר רבי מנא: מאן דאמר "שֵׁשׁ בְּה" – אחד מעשרים וארבעה. מאן דאמר "שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָהּ" – אחד מעשרים והמשה. אמר רבי יוסי בי רבי בון: בין כמאן דאמר "שֵׁשׁ בְּה", בין כמאן דאמר "שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָהּ" – אחד מעשרים וארבעה.

מאי כדון? מאן דאמר "שֵׁשׁ בְּה" – בתלוש. מאן דאמר: "שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָהּ" – בכחובר.

מה נן קימין? אם במתכונן לזרע – אפילו היטה אחת אסור! אם לערב – אפילו כל שהוא אסור לערב!

רבי יעקב בר אחא, אבא בר חייא בשם רב: הבורר צרורות מתוך פיריו של חבירו – חייב להעמיד לו חטין יפות תחתיהן.

אמר רבי יוסי: זאת אומרת: שהוא אסור לערב. אם אמר את שמונת לערב, למה לי חטין יפות תחתיהן?

מכר לו היטין יפות ונמצאו ברורות מהו שינקה לו דמי אותו הרובע? מליהון דרבנין אמרין: אינו מנקה לו דמי אותו הרובע. דאמר רבי יעקב בר אחא, אבא בר הניא בשם רב: הבורר צורות מתוך היטין של חברו – חייב להעמיד לו היטין יפות תחתיהן.

בירר רובע אחד ומקצה, מהו שינקה לו דמי אותו [הצ"ח] הרובע? רבי חיננא ורבי מנא, רבי חיננא אמר: מנקה לו. רבי מנא אמר: אינו מנקה לו, דהוא אמר ליה: אילו יהבתון לי, הוינא צרר לון בסירקי, מה דהוה ובונה חמי הוה זבן.

אלא, בשנתערבו דרך מכנס. והא תנינן: באמת אמרו, זירעוני גינה שאינן נאכלין – מצטרפין אחד מעשרים וארבעה, בנזבל לבית סאה. ותני עלה: בגזן קב וחצי קב, ואחד מעשרים וארבעה לחצי קב, טב

[דף ו' ע"ב]

הוא פלוס? עד כאן – חשו למראית העין, מיכן ואילך – לא חשו למראית העין.

ימעט. פאיזה צד הוא ממעט? או פוחת מן רובע, או מוסיף על הפאה? לא בן אמר רבי יוחנן, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: כל האיסורין שריפה עליהן, שזגג – מותר, מזיד – אסור; תמן – את מרבה לבטל איסור תורה. ברם הכא – את מרבה לבטל מפני מראית עין.

רבי יוסי אמר: יבור. מאי מעמא דרבי יוסי? מפיון שהתחיל ברובע – צריך להשלים את כל הרובע.

מודה רבי יוסי שאם היה שם פחות מן הרובע משעה ראשונה – אינו זקוק לו.

היאך עבדה? היה שם רובע אחד משני מינין – בורר מין אחד ודין, או צריך לבור את כולו?

רבי שמעון אמר: לא אמרו אלא מין אחד. שני מינין – לא. עד היכן? עד רובה של סאה. חזר והוסיף – חזרה תבואה להתירה. כמה דרבי שמעון אמר: אין שני מינין מצטרפין לאסור – בן הוא אומר הכא: אין שני מינין מצטרפין להיתר.

היאך עבדה? היה שם עשרים ושנים רבעים ומקצה של חטים, וחצי רובע שעורין, ונפל לתוכו פחות מרובע עדשים, אפילו בן אין שני מינין מצטרפים להיתר.

במה דברים אמורים כו'. ותני עלה: בגזן שלשת קבין וארבעת קבין. הא קביים – אחד מעשרים וארבע.

באמת. אמר רבי לעזר: כל מקום ששנו "באמת" – הלכה למשה מסיני.

ותני עלה: בגזן קב וחצי קב. הא קביים – ברובע.

הכא את אמרת: קביים – ברובע, והכא את

[דף ז' ע"א]

אמר: קביים – אחד מעשרים וארבעה!

רבי זעירא רבי אבונא בשם רב הונא, חד אמר: עד תשעה קבין, וחרנא אמר: עד שמונה. תשעה ועשרה מהו שיצטרפו? איתא חמי: תשעה ושלשה – מצטרפין, תשעה ועשרה – לא כל שבין!

רבי אבין ורבי חנינה, תרויהוון אמרין: סאה חולקת ביניהון, ורובע סאה – אסור בשלשת קבין, ורובע שלשת קבין – אסור בסאה.

[דף ז' ע"ב]

רובע סאה – אסור בתשעת קבין, ורובע תשעת קבין – אסרין בסאה.

שלשת רבעים של פשתן – אסרין בסאה. היאך עבידא? אתר דזרע רובע דהיטין, זרע תלתא רובעין דכיתין.

הלכה ב'

מתני' היתה שדהו זרועה חטים, ונמלך לזרעה שעורין – ימתין לה עד שיתליע, ויפד, ואחר כך זרע.

אם צמחה – לא יאמר: "אזרע ואחר כך אפד!" אלא, הפד ואחר כך זרע.

פמה יהא חורש? בתלמי הרביעה, אבא שאול אומר: כדי שלא ישיר רבע לבית סאה.

גמרא עד פמה היא מזרעת ומתלעת? עד כדי שתהא בארץ שלשה ימים במקום הפינא. אכל לא במקום הקריד, בעיא היא יתר.

ותני בן: מקצת היום ככילו במקום הפינא.

ואם צימחה, והוריד בהמתו לתוכה, וקירטמתה – תרי זו מותרת.

מה טעמא דרבנן? מפנין שנתן דעתו להרוש, אפילו לא רצף.

תני: אבא שאול אומר: אין מחייבין אותו להיות חורש דק אלא בתלמי הרביעה.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: ונב חטים היתה נקראת, כדי שיהא סוף עפרה של זו נוגע בזו, וסוף עפרה של זו נוגע בזו.

מה טעמא דאבא שאול? מפנין שהתחיל ברובע – דיו. מהו אבא שאול כרבי יוסי? כרבנן הוא. דרבנן אמרי: מפנין שנתן דעתו להרוש, אפילו לא רצף.

אבא שאול אומר: מפנין שהתחיל ברובע – דיו.

רבי יוסי אומר: צריף להשלים את כל הרובע.

הלכה ג'

מתני' זרועה ונמלך לזמעה – לא יאמר: "אטע ואחר כך אפד!" אלא הפד ואחר כך נזמע.

נמועה ונמלך לזרעה – לא יאמר: "זרע ואחר כך אשרש!" אלא משרש ואחר כך זרע.

אם רצה, גומם עד פחות מטפח וזרע, ואחר כך משרש.

היתה שדהו זרעה קנבוס, או לוף – לא יהא זרע וכו' על גביהו, שאין עושין אלא לשלש שנים.

תבואה שעלו בהן ספיתו אסמים, וכן מקום הגרנות שעלו בה מינין הרבה, וכן תלתן שהעלת מיני עשבים – אין מהייבין אותו לנבש.

ואם נבש או ביסה – אומרים לו: עקור את הכל, חוץ ממין אחד.

גמרא תני: סומכין עומרין בצד גפנים.

אמר רבי יוסי: הדיא אמרה, שאסור ליטע בצד

[דף ח' ע"א]

קמה ובשה – גפן.

מהו לזרע בצד גפנים ובשות? נשמעינה מן הדיא: גפן שייבשה – אסורה ואינה מקדשת. ואמר רבי לעזר: דרבי מאיר היא! דרבי מאיר אמר: אפילו גפן הצמור – אסור ואינו מקדש. הדיא אמרה: שמותר לזרע בצד גפנים ובשות.

ואם צמחו – מותרות לשעבר, ואסורות לעתיד לבוא. כהדיא רבי שמעון בן יהודה, גם כרמייא, אמר לאריסיה: "פוק זרע!" מן דזרע צמחין, אמר ליה: "פוק הצוד!" מן דתצד, ארמבין, אמר ליה: "פוק סמד!"

רבי זעירא בעי: עד בדון פרבי שמעון בן יהודה, שהוא אמר לדעת גמורה. שאר בני אדם שאין אומרין לדעת גמורה.

חזר ואמר: אפילו רבי שמעון בן יהודה אינו אוסר אלא משום מראית העין.

תני יהושע, היו מלקמין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יצחק בר נחמן: בשזרעה לעמיר היא מתניתא. והא תנינן: וכן תלתן שהעלת מיני עשבים – אין מהייבין אותו לנבש. רבי יעקב בר

[דף ח' ע"ב]

אחא בשם גרמיה: בשתעלת לזרע.

אמר רבי יוסי: וכי לא בא יהושע לפרש אלא לעוברי עבירה? עבר עבירה – אסור משום גזל, לא עבר עבירה – מותר משום גזל: הוי: לא שנייא, היא שזרעה לזרע, היא שזרעה לעמיר.

והתנינן: וכן תלתן שהעלת מיני עשבים – אין מהייבין אותו לנבש. אם את, שדעתו עליהן – יחייבו אותו לנבש! רבי אחא בשם רבי מנייא: רוצה הוא בהן כאלו עקורין ומינחין לפניו.

מעשה, מצא פלאים בפרם – יהו אסורים משום גזל שהוא רוצה בהן כאלו עקורים ומינחין לפניו!

רבי יוסי לא אמר בן, אלא שבפסוק הוא רוצה בהן פאילו עקורין ומונחין לפניו. מעתה, מוצא פלאים בפרם - יהו אסורין משום גזל, שבפסוק הוא רוצה בהן פאילו עקורין ומונחין לפניו פאן - יש לו עם מי להכנס, וכאן - אין לו עם מי להכנס.

רב נחמן אמר, רבי מנא בעי: הגע עצמך! שהיה שם שדה אהרת של תלתן כמוכה לו - הרי יש לו עם מי להכנס!

מיליהון דרבניו פליגינן! דאמר רבי זריקן בשם רבית רבי ינאי: כל הספחין (מותרין) אסורין, הוין מן העולין בשדה בור, בשדה ניר, בשדה פרם [בשדה זרע], ואמר: הוין משדה תלתן שזרעו לזרע.

אמר רבי יוסי: מילתא דרבי יוחנן מסייע לוי מעשה באחד שלקח ירקה של גינה מן הגוי, אתא ושאל לרבי יוחנן, אמר ליה: צא ולקומי, ולפי השוק מכור.

הותיב רבי אבהו קומי רבי יוחנן: והא תנינן: וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין הרבה! אמר ליה: מקומו מוכיח עליה שאינו רוצה בקימו. ויתבינא: פאן - אסור משום גזל, וכאן - מותר משום גזל. היאך אתה משיבני דבר שהוא אסור משום גזל,

[דף ט' ע"א]

עם דבר שהוא מותר משום גזל! פההיא דאמר רבי אימי: עשירים היו בתשובות. או ייבא פההיא דאמר רבי נסא: פאינש דאית ביה תרין מעמין, והוא מתיב חד מנהון.

הלכה ד'

מתני' הרוצה לעשות שדהו משר משר מכל מין, בית שפאי אומרים: שלשה תלמים של פתית. ובית הלל אומרים: מלוא העול השרוני. וקרוכים דברי אלו להיות פדברי אלו.

גמרא רבי זעירא, רבי לעזר בשם רבי תייה רובה: עושה שתי אמות על שתי אמות, ומיצר והולך אפילו כל שהוא.

אמר רבי יונה: הך דתימר: בעשייה משרין משרין, אבל בעשייה משר אחד - צריך להרחיק שיהיה ביניהם בית רובה.

ואתיא בני דאמר רבי ינאי: וכל אנה זרע חקלי חמשינן מינין עשרים וחמשה מיבא, ועשרין וחמשה מיבא. אף בשתי (שורות) שדות בן.

מעתה, אפילו בינו לבין חברו מותר.

אף בהורבה בן? או ייבא בני דאמר ריש לקיש בשם תוקיה: ראש תור הפא מהורבה - מותר. רבי אומר: מתחיל בית רובה, ומיצר והולך עד שלשה תלמין של פתית.

ולית ליה לרבי [להו לרבנן] תבואה בתבואה בית רובה? תמן - בפרובע, וכאן - בפיישר.

ולית לרבניו [לרבי] מיישר? אמר רבי יודן: סוף מיישר לרבי - תחילת משר לרבניו.

רבי לעזר שאל: היתה שדה קטנה מהו?

נישמעינה מן הדא: רבי לעזר בר שמעון, אבא יוסי

[דף ט' ע"ב]

בן יוחנן איש ינוח אומר: בגדולה - חמשים אמות, ובקטנה - על פי רובה. מה אם אלו שנתנו שיעור לגדולה - לא נתנו שיעור לקטנה, חמשים שלא נתנו שיעור לגדולה - לא כל שכן שלא נתנו שיעור לקטנה.

הלכה ה'

מתני' הוה ראש תור חטים נכנס בתוך של שעורים - מותר, מפני שהוא נראה בסוף שדהו.

שלו חטים, ושל חבירו מין אחר - מותר לסמוך לו מאותו המין.

שלו חטים, ושל חבירו חטים - מותר לסמוך לו תלם של פשתן ולא תלם של מין אחר.

רבי שמעון אומר: אחד זרע פשתן ואחד כל המינין.

רבי יוסי אומר: אף באמצע שדהו מותר לבדוק בתלם של פשתן.

גמרא ריש לקיש בשם חזקיה: ראש תור הבא מהורבה - מותר.

אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא הוה ראש תור, הא ראש תור הבא מהורבה - אסור. חזקיה אומר:

מי שיש לו בית רובע וכל שהוא - אותו כל שהוא זרע לתוכו כל מין שירצה.

אמר רבי יוחנן: אינו זרע לתוכו אלא מין אחד לבד.

אמר רבי זעירא: מודה רבי יוחנן שאם היה בית רובע ומחצה - שהוא זרע חצי רובע מכאן וחצי

רובע מכאן. אותו חצי רובע - גידון לכאן ולכאן.

מתניתא פליגא על רבי יוחנן! הוה רבי יוחנן שתי שדות, אחת זרועה חטים ואחת זרועה שעורין - מותר

להביא תלם בנתיים, ולזרע אחת חטים ואחת שעורה, מפני שהחטים נראות בסוף שדהו של חטים,

ושעורין בסוף שדהו של שעורין!

מה עבד לה רבי יוחנן? פתר לה רבי לעזר בן יעקב. דרבי אליעזר בן יעקב אומר: אפילו היטה

אחר היטה נכנסת לתוך של שעורין, ושעורה אחר שעורה נכנסת לתוך של חטים - מותר, מפני

שהיטה אחר היטה הנכנסת לתוך של שעורין - היטה. ושעורה

[דף י' ע"א]

אחר שעורה נכנסת לתוך של [חטים] - שעורה. אבל אם היטה היטה אחת מובלעת לתוך של

שעורה, או שעורה אחת מובלעת בשל חטים - הרי זה אסור.

שלו חטים וכו' - מותר לסמוך לו תלם של פשתן. מה נן קיימין? אם במתכוין לבדוק, אפילו

באמצע שדהו - מותר. אם בשאינו מתכוין לבדוק - למה לי זרע פשתן? אפילו שאר כל המינין!

במתכוין לבדוק אנו קיימין. רבי יוסי לא חשש למראית העין. ורבנן חששו למראית העין.

רבי שמואל בשם רבי זעירא: דרבי שמעון היא! דרבי שמעון אמר: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. רב אמר: אין אדם חובש דבר שאינו שלו.

אמר רבי יונה: אתיא דרב - ברבי שמעון. כמה דרבי שמעון אמר: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו - בן רב אמר: אין אדם חובש דבר שאינו שלו. ברם ברבנן לא אתיא.

הלכה ו'

מתני' אין סומכין לשדה תבואה הרדל והריע. אבל סומכין לשדה ירקות הרדל והריע.

סומך לבור, ולגיר, ולגפא, ולדרה, ולגדר, שהיא גבוה עשרה טפחים, ולחריץ שהוא עמק עשרה ורחב ארבעה, ולאילן שהוא מיסד על הארץ, ולפלע שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה.

[דף י"ע"ב]

גמרא אין סומכין בו. מהו חריע? מוריקא.

פיני מתניתא: אין מקיפין, הא לפמוף - סומכין. מתניתין דרבי יודה! דתני: אין מקיפין הרדל והריע אלא לחסיות בלבד; דברי רבי מאיר. רבי יודה אומר: לכל מקיפין הרדל והריע, חוץ מן התבואה. רבי שמעון אומר: לכל מקיפין הרדל והריע. רבן שמעון בן גמליאל אומר: ערוגות קמנות של ירק מקיפין אותן הרדל והריע.

תני: מותר הוא אדם לזרע בתוך שדהו שורה של הרדל והריע, ובלבד שיעשה אורך שורה, אורך עשר אמות ומחצה, על רוחב מלואו.

אמר רבי לעזר: לא שנו - אלא שדה קמנה, הא בגדולה - לא. איזו היא גדולה ואיזו היא קמנה? אם יש בין בד לכד בית רובע - זו היא גדולה. ואם לאו - זו היא קמנה.

לית הדיא פליגא על רבי יוחנן? דרבי יוחנן אמר: ראש תור הכא מהורבה - אסור!

תמן - לזרעין, וקאן - לירקות. אף על גב דרבי יוחנן פליג בזרעים - מודה הוא הכא בירקות.

גריד - מותר לזרע בו כל מין שירצה. אמר רבי יוחנן: ובלבד שיעשה שלשה בתוך ששה, ושלשה ששן סמוכין לגדר - בגריד.

היו שלשה בתוך ששה, ואחד חוץ לששה - מאחר שהוצלו אלו, אף זה הוצל.

היו שנים בתוך ששה, ואחד חוץ לששה - מאחר שלא הוצלו אלו, אף זה לא הוצל.

היה שם גריד שורה, ושורה גדר, ושורה חובשין את השורה גבו ונגנו] של גדר בשדות [בשדות].

שתי שדות זו על גבי זו, העליונה סמוכה לחריץ, והתחתונה

[דף י"א ע"א]

סמוכה לגדר. דבי רבי יצאי אמרי: גדר - מותר לזרע בו כל מין תורכבינה [שירצה].

וגדר, יש בו להקל ויש בו להחמיר. היך עבידא? פחות מבית רובע מוקרה בתוך שדה תבואה – אסור לזרוע בו. הקיפו גדר – מותר. בית רובע בבקעה – מותר לזרוע בו שני מינין. הקיפו גדר – אסור.

גדר וזרוען מהו שיציל את הזרעים? גרד זרוע, רבי שמואל בשם רבי זעירא, שמע להן מן הדא: וסומך לשרשי אילן שיבשו. לא אמר אלא יבשו, הא לח – אסור.

רבי יוסי שמע לה מן הדא: סומך לבור ולגיר ולגפה, לדרך ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים. הדא אמרה: שגדר זרוע מציל את הזרעים! אפילו תימא: ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים, שנגייה היא הכא – שהוא גדר זרוע, ואין גדר זרוע מציל את הזרעים.

רבי יודן בעי: גרד ומשך מהו שיצטרפו? היאך עבידא? היה שם מקום אורף גשר אמות ומחצה על רחב ששה – אינו צריך גרד. עשה גרד מיכן, מהו לסמוך משתי רוחותיו? תני: רבי יונתן בן יוסי אמר: היה שם סלע ארוכה עשרה ורחב ארבעה – מותר לסמוך לה משתי רוחותיה. היתה עשרה על עשרה – מותר לסמוך לה מארבע רוחותיה.

הלכה ז'

מתני' הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת מכל מין – עושה עשרים וארבע קרחות לבית סאה. מקרחת – בית רובע. וזרוע בתוכה כל מין שירצה.

היתה קרחת אחת או שתים – זורען הרדל. שלש – לא יזרעם הרדל, מפני שהיא נראית בשדה הרדל; דברי רבי מאיר.

וחכמים אמרים: תשע קרחות – מותרות, ועשר – אסורות.

[דף י"א ע"ב]

רבי אליעזר בן יעקב אמר: אפילו כל שדהו בית פור – לא יעשה בתוכה חוץ מקרחת אחת.

גמרא רבי חזקיה, רבי יסא בשם רבי יוחנן; על ראשה. רבי מאיר אמר: אפילו חבושות, אפילו סמוכות. ורבנן אמרין: ובלבד שלא יהו לא חבושות ולא סמוכות. היאך עבידא? תלת, ותרתיי, ותדא, ותרתיי, ותדא.

הלכה ח'

מתני' כל שהוא בתוך בית רובע – עולה במידת בית רובע.

אכילת הנפן והקבר והסלע – עולין במידת בית רובע.

תבואה בתבואה – בית רובע. ירק בירק – ששה טפחים. תבואה בירק, וירק בתבואה – בית רובע. רבי אליעזר אמר: ירק בתבואה – ששה טפחים.

תבואה נוטת על גבי תבואה, וירק על גבי ירק, תבואה על גבי ירק, וירק על גבי תבואה – הכל מותר הויז מדלעת ונונית. רבי מאיר אומר: אף הקישות ופול המצרי, ורואה אני את דבריהן מדבריי.

גמרא רבי בון בר חיה בשם רבי זעירא: לא שנו אלא אכילת הנפן. הא גפן עצמה – לא. למה? מפני שהיא אסורה בהננייה.

והרי הסקר אסור בהננייה? כבר – אין איסורו ניכר. ועבודת הנפן אין איסורה בהננייה? אלא פרבי ישמעאל, דרבי ישמעאל אומר: אין עבודה לנפן

[דף י"ב ע"א]

יהודית.

תבואה בתבואה בית רובע. ובלבד שלא תהא תבוישה מארבע ריהותיה. רבי זעירא בעא קומי רבי יסא: בי גז אמרין: תדא בקעת סימוניא – אין זורעין לתוכה אלא מין אחד בלבד?

מתיב רבי אליעזר לרבנן: כמה דאית לכוז קל בשורה והומר במרובע! הן, אשכחן קל בשורה והומר במרובע. בתדא דתני, הרוצה לעשות שורה של ירק לתוך שדה תבואה – הרי זה עושה אורף שורה, אורף עשר אמות ומחצה על רוחב ששה.

אמר רבי יוחנן: אינו זורע לתוכה אלא מין אחד בלבד. אמר רבי זעירא: מודה רבי יוחנן פשהו שבעה – שהוא זורע טפה מיכן וטפה מיכן, ואת הטפה הקיצוני לצד מערב ממין אחר, ואילו אותן המשה נידונין לכאן ולכאן. מן מה דרבי זעירא מתיב על דרבי יוחנן תפן.

נטע תצי שורה ועמד לו, וביקש להתהיל בשורה אחרת, רב הסדא אמר: אסור. אומר לו: עקור את השורה, או מלא את השורה.

רבי יודן אמר: איתפלגון רבי חייא בר בא ורבי שמואל בר רב יצחק. חד אמר: אפילו שלשה לתוך ששה. והרנה אמר: אפילו אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע. ולא ידעין מאן אמר דא, ומאן אמר דא.

מן מה דאמר רבי יוסי רבי חייא בשם רבי יוחנן: ובלבד שלא יהא שם הרבה – הוי: רבי שמואל בר רב יצחק הוא דאמר אפילו אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע.

אם הוי צדין רבה על ההרבה – מותר.

תני: המשה דברים נאמרו בדלעת ונונית. אין מסבכין אותה על גבי ירעים. ומביאה את הטומאה. והוצצת את הטומאה.

[דף י"ב ע"ב]

ועוקצת טפה. ואוסרת כל שהוא. והנודר מן הדלועין – אינו אסור אלא בדלעת ונונית בלבד.

רבי יונה בעי: ולמה לית אנן אמרין: מביאה את הטומאה והוצצת את הטומאה – תרתני.

תְּנִי בֵּר קַפְרָא: שְׁבַע. אִינן מְסַבְּכִין אוֹתָהּ עַל גְּבִי זְרָעִים. וּמְכַיָּאָה אֶת הַטּוֹמְאָה. וְהוֹצֵצְתָּ אֶת הַטּוֹמְאָה. וַיְהִי טַפַּח. וְנִתְּנִין לָהּ עֲבוּדָתָהּ. וְכִלְאִים עִם אֲרָמִית. וְכִלְאִים עִם הֶרְמוּצָה. וְלֹא תְּנִי אוֹמְרָת, וְלֹא תְּנִי גְּדָרִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: רַבִּי גְּמַלְיָאֵל בְּרַבִּי נֶפֶק לְשׁוּקָא, אֲתוּן שְׁאֵלוּן לִיה: סִיבוּד שְׁאָמְרוּ – בְּנוּגַע? אֲתָא שְׁאֵל לְאָבוּי, אָמַר לִיה: סִיבוּד שְׁאָמְרוּ – בְּנוּגַע.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה: רַבִּי הֵלֵל בִּי רַבִּי וּלְמָסָה נֶפֶק לְשׁוּקָא, אֲתוּן שְׁאֵלוּן לִיה: סִיבוּד שְׁאָמְרוּ – בְּנוּגַע? אֲתָא שְׁאֵל לְאָבוּי, אָמַר לִיה: סִיבוּד שְׁאָמְרוּ – בְּנוּגַע.

מַהוּ וְרוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵיהֶם מִדְּבָרֵי? אָמַר רַבִּי הִינְנָא: אִם דְּלַעַת מִצְרִית שְׁהִיא מְסַבְּכָת – אֶת אָמַר מוֹתֵר, קִישׁוֹת וּפּוּל הַמְצָרִי – לֹא כָּל שְׁבָן!

אָמַר רַבִּי אָבָא מְרִי: לֹא בֵּן הָיָה רַבִּי מְנָא אוֹמֵר: כָּל הֵן דְּתַנְיִין קִישׁוֹת וּפּוּל הַמְצָרִי – אִף דְּלַעַת מִצְרִית בְּכָלֵל.

מַהוּ רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵיהֶם מִדְּבָרֵי? שְׁאִין בּוֹלֵן מְסַבְּכִין בְּדַלְעַת יוּנִית.

חֲדָרִין עֲלֵךְ פֶּרֶק כָּל סָאָה

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

הַלְכָה א' מִתְּנִי' עֲרוּגָה שְׁהִיא שְׁשָׁה עַל שְׁשָׁה מְפָחִים – זוֹרְעִים בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זְרָעוּנִים, אֲרַבְעָה בְּאֲרַבַּע

[דף י"ג ע"א]

רוּחוֹת הָעֲרוּגָה, וְאֶחָד בְּאֲמָצַע. הֵיחָה לָהּ גְּבוּל גְּבוּל טַפַּח – זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי, שְׁלֹשָׁה עַל כָּל גְּבוּל וְגְּבוּל, וְאֶחָד בְּאֲמָצַע.

לֹא יִטַּע רֹאשׁ הַלְפֵת בְּתוֹךְ הַגְּבוּל, מִפְּנֵי שְׁהוּא מְמַלְאָהוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁשָׁה בְּאֲמָצַע.

גְּמָרָא (יְשׁעִיָּה סא, יא) זְרוּעִיָּה. מִיעוּט זְרָעִים – שְׁנַיִם.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר יִסְרָאֵל: מִשְׁנַיִם אֶת לְמֹד אֲרַבְעָה. מַה שְׁנַיִם – אֶת נֹתֵן בְּתַחֲלִיל שְׁשָׁה, וּמִצָּר וְהוֹלֵךְ, אִף אֲרַבְעָה – אֶת נֹתֵן בְּתַחֲלִיל שְׁשָׁה, וּמִצָּר וְהוֹלֵךְ. אִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יְהִי שֵׁם נֶקֶב אֶחָד פְּנּוּי לִיטַע בּוֹ אֶת הָאֲמָצַעִית.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה: עֲבוּדָה פּוֹנֵעַ בְּעֲבוּדָה, וְאִין מִיּוֹן פּוֹנֵעַ בְּחִבְרִו לְחוֹכְשׁוֹ.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן

[דף י"ג ע"ב]

לִוִי: זְרִיעָה זְרִיעָה זְרוּעִיָּה. וְכַרְבִּי יוֹדֵת. דְּרַבִּי יוֹדֵת אָמַר: שְׁשָׁה. זֶרַע זְרָעָה זְרוּעִיָּה.

רבי חגי אמר: זרעיה – חמשה. כל הן דאנא משבח לה וי [ונו יוד] אנא מחק ליה? אשתאילת לרב הונא ספרא דסידרא, ואמר זירועיה – מלא!

רבי יוחנן בשם רבי יצחק – בולחון – בתוך ששה. בהנא בשם רבי שמעון בן לקיש: בולחון – חוץ לששה. אם בולחון חוץ לששה,

[דף י"ד ע"א]

ניתני תשעה! אמר רבי תנחום בוצרייא: וכן היא, בערוגה שבערוגות – היא מתניתא.

רבי יצחק ורבי אימי חוין יתבין מקשיי, תנינן: היה לה גובל גבוה טפה – זורעין בתוכה שלשה עשר, שלשה על כל גובל וגובל, ואחד באמצע. ניתני ששה באמצע! תיפתר, שהגובלין ממעטין ששה. אם בששהגובלין ממעטין ששה, בדה תנינן רבי יודה אומר: ששה

[דף י"ד ע"ב] באמצע? ומימנו, ולא ידעין אי חבריא קיימנוה, אי רבי אימי קיימה על ראשה. ואין על ראשה, בדה תני רבי יהיה, רבי יודה אומר: שמונה עשר?

מהו להקריח בית רובע ולזרע בתוכו חמשה מיני תבואה? מה אם ששה על ששה שלוקין עליו דבר תורה – את אמר מותר, באן שאין לוקין עליו דבר תורה – לא כל שבין?

מהו להקריח בתחילת ששה להיות מיצר והולך? מה אם בששה שעבודה פוגעת בעבודה – את אמרת מותר, באן שאין עבודה פוגעת בעבודה – לא כל שבין?

לא צורכה די לא, מהו להקריח בתחילת בית רובע להיות מיצר והולך? מה אם ששה על ששה שלוקין עליו דבר תורה – את אמר מותר, באן שאין לוקין עליו דבר תורה – לא כל שבין?

רבי נסא שאל: לא מסתברא בגגו של גובל שני טפחים – מותר לזרע בו שני מינין.

רבי נסא שאל: עשה פאה (סאה) זרע בגומסין.

משכו בכמה? מן מה דאמר רבי יצחק ורבי אימי, תיפתר שהגובלין ממעטין ששה. הדיא אמרה אפילו פרח מכאן.

עד היכן? נישמעניה מן הדיא: גוממיות שהן עמוקות טפה – זורעין לתוכה שלשה זירועין, אחד מיפן ואחד מיפן ואחד באמצע. הדיא אמרה: עד טפה.

רבי בא בר בהנא, שמעון בר נגרייה בשם רבי שמעון בן לקיש: בגומים לחורבה שנו.

אמר רבי יעריא: כל טפה וטפה של גובל – עשו אותו מקום בפני עצמו. ויהיו עשרים ותמשה! ששה על כל גובל וגובל ואחד באמצע, וכן הוא?

התיב רבי בון בר חייא בשם רבי שמואל בר רב יצחק: והתנינן: תלם ואמת הפנים שהן

[דף ט"ו ע"א]

עמוקין טפח – זורעין לתוכן שלשה זירעונין, אחד מיפן ואחד מיפן ואחד באמצע. ונתני חמישה! שנים מיפן ושנים מיפן ואחד באמצע! לית יכיל, צד שבאן וצד שבאן חובש את האמצעי.

רבי בון בר חייא בשם רבי שמואל בר רב יצחק בעי: גובל מהו שניציל את הירק מיד מוקשה? מה אם זרעים בורעים שהן ניצולין בעשר אמות ומחצה – אין הגובל מצייל מידם, מוקשה שהוא ניצול בשתים עשרה – לא כל שבין!

מוקשה עצמו, מהו שניציל בראש הגובל? מה אם זרעים בורעים שהן ניצולין בעשר אמות ומחצה – אינן ניצולין בראש הגובל, מוקשה שהוא ניצול בשמונה אמות – לא כל שבין!

אמר רבי יודן אבוי דרבי מתילאי: והן הוא כל שבין? אלא הכן הוא: מה אם זרעים בורעים שניצולין בעשר אמות ומחצה – אינן ניצולין בראש הגובל, מוקשה שהוא ניצול בשתים עשרה – לא כל שבין!

הלכה ב'

מתני' כל מין זרעים – אין זורעים בערוגה, וכל מין ירקות – זורעין בערוגה.

הרדל והאפונין השופין – מין זרעונין. האפונין הנמלנין – מין ירק.

גובל שהיה גבוה טפח ונתמעט – בשר, שהיה בשר מתחלתו.

התלם ואמת הפנים שהם עמוקין טפח – זורעין לתוכן שלשה זירעונים, אחד מיפן ואחד מיפן ואחד באמצע.

גמרא כל מין זרעים וכו'. הרדל והאפונין השופין – מין זרעים [אף על פי] שזרעו לירק. אין נותנין אותן על גבי ערוגה.

האפונין הנמלנין ופול המוצרי שזרעו לזרע – אין נותנין אותן על גבי ערוגה. זרעו לירק – נותנין אותן על גבי ערוגה. וישאר זירעוני גינה שאין נאכלין, אף על פי שזרעו לזרע – נותנין אותן על גבי ערוגה.

נתמעט – בשר. אמר רבי אימי: הדיא דאת אמר לזרעים שבו, היא לזרע בו בתחילה – אסור. עבר וזרע,

[דף ט"ו ע"ב] מאחר שאלו מותרין – אף אלו מותרין.

רבי ירמיה בעי: ניהא נעקרו השניים – הראשונים מותרין. נעקרו הראשונים, השניים מה הן?

נישמעינה מן הדא: המיטה שנימלו שתי ארוכות שלה, ועשה לה את החדשות, ולא שינה את הנקבים, נשתברו חדשות – טמיהא, וישנות – טהורה, שחבל חולץ אחר הישנות.

הדיא אמרה: נעקרו השניים – הראשונים מותרין. נעקרו הראשונים – השניים אסורין.

רבי יונה אמר רבי זעירא ורבי אימי, תרוויחון בשם רבי יוחנן. חד אמר: סומכין לגדר ואין סומכין לגובל. והרנה אמר: גובל שנתמעט – כשר, הא גדר שנתמעט – פסול. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא.

מן מה דאמר רבי יוסי רבי זעירא בשם רבי יוחנן: סומכין לגדר ואין סומכין לגובל, הוי: רבי אימי דו אמר גובל שנתמעט – כשר, הא גדר שנתמעט – פסול.

אמר רבי יוסי: אוף אגן תנינן תרתיהון, גובל שנתמעט – כשר. הא גדר שנתמעט – פסול.

סומכין לגדר, דתנינן: הפסוק לבור ולגיר ולגפא ולדרדך ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים.

אין סומכין לגובל, דתנינן: התלם ואמת הפנים שהן עמוקין טפח – זורעין לתוכה ששה מיני זירעונין, אחד מיפן ואחד מיפן ואחד באמצע.

אם אומר את: שפומכין לגובל, יזרע למפן פמה שורות!

אמרין חבריא קומי רבי שמואל בר אבין: תיפתר, שהיה זרע בראש הגובל.

אמר לו: אין ביני, יעקור אותו הקלח וזרע למפן פמה שורות! לא מוטב לעקור קלח אחד ולזרע למפן פמה שורות!

[דף ט"ז ע"א]

הלכה ג'

מתני' היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה ירק אחר – מותר, מפני שהוא נראה פסוף שדהו.

היתה שדהו זרעה ירק והוא מכבש לפע בתוכה שורה של ירק אחר – רבי ישמעאל אומר: עד שיהא התלם מפולש מראש השדה ועד ראשו. רבי עקיבה אומר: ארף ששה טפחים ורוחב מלואו. רבי יהודה אומר: רוחב מלואו רוחב הפרסה.

גמרא היה ראש תור בוי. תני בר קפרא: אינו זרע לתוכה אלא מין אחד בלבד. מה אמר רבי ישמעאל ברוחב? מה אין רבי עקיבה חובש בשלש שורות (רוחות) – אית ליה רוחב מלואו, רבי ישמעאל שהוא חובש בשתי שורות (רוחות) – לא כל שבין!

מה אמר רבי ישמעאל בשורה של ירק בשדה תבואה? מה אין רבי עקיבה דהוא מיכל הכא – הוא מחמיר תפון, רבי ישמעאל דהוא מחמיר הכא – לא כל שבין דיחמיר תפון! לא צורכא דלא, מה דאמר רבי ישמעאל תפון ברוחב, כמה דאת אמר תפון: לא שנייא, היא רבי עקיבה, היא רבי ישמעאל. ברוחב.

שמואל אמר: לא שנו אלא שורה אחת, הא שתיים – אסור. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, תרוויחון אמרי: לא שנייא, היא אחת, היא שתיים.

רבי שמעון בן לקיש אמר: מותר להבקייע ארבע שורות בבקעה.

אמר רבי יוחנן: ובלבד שיהו שתי שורות החיצונות נידונות בערוגה. אמר רבי זעירא: ובלבד שלשה בתוך ששה.

אמר רבי הונא: טעמא דרבי יודה (דברים יא) והשקית בגזלך בגז הירק. וכמה היא שיעורה של פרסה? טפה.

תנינן הכא דרבי יודה, ותנינן תפון! אילו תנייתה הכא ולא תנייתה תפון, תנינן אמרין: מה אין רבי יודה דהוא מחמר הכא – מיכל תפון, רבנין דאינון מקילין הכא – לא כל שפן יקילון תפון! הוי, צורכא מתני תפון.

או אילו תנייתה תפון ולא תנייתה הכא, תנינן אמרין, מה אין רבנין דאינון מחמרין תפון – אינון מקילין הכא, רבי יהודה דהוא מיכל תפון – לא כל שפן דיקיל הכא! הוי, צורכא מתני הכא וצורכא מתני תפון.

הלכה ד'

[דף ט"ז ע"ב]

מתני' הנוטע שתי שורות של קשואין, שתי שורות של דלועים, שתי שורות של פול המצרי – מותר. שורה של קשואים, שורה של דלועין, שורה של פול המצרי – אסור. שורה של קשואין, שורה של דלועין, שורה של פול המצרי ושורה של קשואין – רבי יעזר מתיר, וחקמים אסרין.

נוטע אדם קשות ודלעת לתוך גומא אחת, ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו, וזו נוטה לצד זו. ונוטע שער של זו לכאן. שפן מה שאסרו חכמים – לא גזרו אלא מפני מראית העין.

גמרא הנוטע שתי שורות כו. הוקמה אמר: במחלוקת. מאן דאמר תפון: שתיים עשרה – אוף הכא שתיים עשרה. מאן דאמר תפון: בשמונה – אוף הכא בשמונה.

אמר רבי יוחנן: דברי הפל היא! יפה פה מוקשה בין המוקשות להציל בשמונה.

אורכו בכמה חובש? אמר רבי זעירא: גלמדינה מן הפרם. כמה דתימר גבי פרם: לא שנגייא, היא ארבו היא הפליגו, אף הכא – לא שנגייא, היא ארבו היא הפליגו.

על דעתיה דהוקמה ניהא, מאן דאמר תפון בשמונה, אוף הכא בשמונה.

על דעתיה דרבי יוחנן, אורכו בכמה חובש? אין תימר בשמונה קל וחומר למוקשה בין הפצלים שלא יחביש אלא שתיים עשרה (שמונה). מה אם מוקשה בין המוקשות, שיפיתה פוחו להציל

[דף י"ז ע"א]

בשמונה – נחבש בשמונה, מוקשה בין הפצלים, שהורעת פוחו להציל בשתיים עשרה – לא כל שפן שלא יחבש אלא בשמונה!

אין תימר מוקשה בין הפצלים – אין נחבש אלא בשתיים עשרה, קל וחומר למוקשה בין המוקשות – שלא יחבש אלא בשתיים עשרה.

עד גדון ברוצף. בעושה קלחים יהודים? כמה דתימר גבי פרים: לא שנייא, הוא רוצף, הוא עושה קלחים יהודים, אף הכא – לא שנייא, הוא רוצף, הוא עושה קלחים יהודים.

רבי יצאי אומר: במחלוקת. שני מיניו – מצטרפין להציל, ואין שני מיניו מצטרפין ליאסר. רב אמר: דברי הכל היא! כלשם ששני מיניו מצטרפין להציל, כך שני מיניו מצטרפין ליאסר.

מתניתין מסייעא לרבי יצאי. דתנינן: רבי ליעזר מתיר. מתניתין פליגא על רב. שורה של קישואין, שורה של דילועין, שורה של פול המצרי, ושורה של קישואין, עד שלא נטע את הרביעית, לא כבר נאסר? תיפתר, שנטע ארבעתן כאחת.

נטע אדם קישות. תני: מותר הוא אדם לעשות בתוך שדהו גומא קטנה עמוקה טפה, ולזרע בתוכו ארבע זירעוניו, ולהפקן לארבע ריהותיה.

רבי אבא בר כהנא, שמעון גרשטייה בשם רבי שמעון בן לקיש: בגומין להורבה שנו. רבי מנא בעי: אם בגומין להורבה – ניתני שמונה, שנים מיכן ושנים מיכן, ושנים מיכן ושנים מיכן!

הלכה ה'

מתני' היתה שדהו זרועה בצלים וביקש ליטע בתוכה שורות של דילועין, רבי ישמעאל אומר: עוקר שתי שורות ונטע שורה אחת, ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות, ועוקר שתי שורות ונטע שורה אחת. רבי עקיבא אומר: עוקר שתי שורות ונטע שתי שורות, ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות, ועוקר שתי שורות, ונטע שתי שורות.

[דף י"ז ע"ב] והכמים אומרים: אם אין בין שורה להכירתה שתיים עשרה אמה – לא יקיים זרע של בינתיים.

גמרא כהנא אומר: דברי רבי ישמעאל, פעמים שש עשרה, פעמים שתיים עשרה, פעמים שמונה. בשעה שהוא נותן כל העבודה מכפנים – שש עשרה. מקצתה בפנים ומקצתה בחוץ – שתיים עשרה. פולה מבחוץ – שמונה.

שמואל אומר: לעולם שתיים עשרה. ותני בן: קוצב על דברי שניהן. רבי עקיבא אומר: שמונה.

הא רבי ישמעאל אומר: שתיים עשרה. ורבנן אמרין: שתיים עשרה, מה ביניהון? סמיכה. על דעתיה דרבי ישמעאל – אסור לסמוך. ורבנן אמרין: מותר לסמוך.

הלכה ו'

מתני' דלעת בירק – ירק בתבואה, נותנין לה בית רובע.

[דף י"ח ע"א]

היתה שדהו זרועה תבואה, וביקש ליטע לתוכה שורה של דילועין – נותנין לעבודתה ששה טפחים. ואם הגדילה – יעקר מלפניה. רבי יוסי אומר: נותנין לה עבודתה ארבע אמות.

אמרו לו: התקמיר זו מן הגפנן? אמר להן: מצינו שזו המורה מן הגפנן, של גפן יהודית – נותנין לה עבודה ששה טפחים, ולדלעת יהודית – בית רובע.

רבי מאיר אמר משום רבי ישמעאל: כל שלשה דילועין לבית סאה – לא יביא זרע לתוך בית סאה. רבי יוסי בן החוטף אפרתים משום רבי ישמעאל: כל שלשה דילועין לבית פור – לא יביא זרע לתוך בית פור.

גמרא אמר רבי יוחנן: דברי רבי ישמעאל, אפילו שורה יהודית – נותנין לה עבודה. מהו ליתן עבודה לראשון [לראשון]? כמה דתימר גבי פרום, נותנין עבודה לראשון [לראשון].

מהו לזרוע בין הגומות? כמה דתימר גבי פרום אסור לזרוע בין הגפנים – אוף הכא אסור לזרוע בין הגומות.

רבי יונה בעי: נטע המשה דילועין וסמכן לגדר, מהו ליתן להן הלכות ערים?

בכל הדילועין, משערין או לא? כל מקום שעשית קישות ופול המצרי בדלעת וזונית – אף עושה דלעת מצרי בדלעת וזונית.

ויתביניה: הרי המקיים קלחים לחין לזרע.

[דף י"ח ע"ב]

יהודים, צריך להפנות להם בית רובע, או לעשות להם מהיצה גבוהה עשרה טפחים. קל הוא בשורה.

מן מה דלא מתיב ליה, הוי בן, רבי יוסי סבר מימר: היא שורה, היא מרובע. דאמר רבי יונה ורבי יוסי גלילאה בשם רבי יוסי בי רבי חנינה: המקיים קלה אחד בתוך שלו לזרע – צריך להפנות לו בית רובע, או לעשות לו מהיצה גבוהה עשרה טפחים. אפילו מין כמינו.

התיב רבי בון בר חייא קומי רבי זעירא: והתנינן: כוסבר שזרעה לזרע – ורקח פטור. אמר ליה: שנייא היא כוסבר, שהיא וזרעה נאכלין.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: בוא וראה מה בין תחילת רבי ישמעאל לסופו. שתחילתו – בבית פור, וסופו – בבית סאה.

הדרן עלך פירק ערוגה

פירק רביעי

הלכה א' מתני' קרחת הפרם, בית שמאי אומרים: עשרים וארבע אמות. ובית הלל אומרים: שש עשרה אמה.

מחול הפרם, בית שמאי אומרים: שש עשרה אמה. ובית הלל אומרים: שתים עשרה אמה.

ואי זו היא קרחת הפָּרָם? פָּרָם שֶׁחָרַב מֵאֲמָצְעוּ, אִם אֵין שֵׁם שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אָמָה – לֹא יָבִיא זָרַע לְשָׁם. הָיָה שֵׁם שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אָמָה – נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ, וְזוֹרַע אֶת הַפּוֹתֵר.

ואי זהו הוא מחול הפָּרָם? בֵּין פָּרָם לְגֵדֵר, אִם אֵין שֵׁם שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה אָמָה – לֹא יָבִיא זָרַע לְשָׁם. הָיָה שֵׁם שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה אָמָה – נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ, וְזוֹרַע אֶת הַפּוֹתֵר.

רבי יהודה אומר: אֵין זֶה אֱלָא גֵדֵר הַפָּרָם. וְאֵין זֶהוּ הוּא מַחֲוֹל הַפָּרָם? בֵּין שְׁנֵי פָּרָמִים.

ואי זהו גֵדֵר? שֶׁהוּא גְבוּהַ עֲשָׂרָה טַפְחִים. וְחַרְיִין? שֶׁהוּא עֵמֶק עֲשָׂרָה וָרַחֵב אַרְבַּעַה.

גמרא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קַרְחַת הַפָּרָם – הוּא פָּרָם שֶׁחָרַב. קַרְחַת הַפָּרָם – מִקְרִיחִים אוֹתוֹ מֵאֲמָצְעוּ. פָּרָם שֶׁחָרַב – מִקְרִיחִין אוֹתוֹ מִכָּל צַדָּיו.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהוּא שֶׁבֵּא מִמַּטֵּעַ פָּרָם גָּדוֹל. אֲכָל אִם בָּא מִמַּטֵּעַ פָּרָם קָטָן – אֵין זֶה קַרְחַת

[דף י"ט ע"א]

הַפָּרָם. וְהַתְּנִינָן אֵי זֶהוּ קַרְחַת הַפָּרָם? פָּרָם שֶׁחָרַב מֵאֲמָצְעוּ וְנִשְׁתַּיֵּיר בּוֹ כְּדֵי פָּרָם. בֵּין מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֵּין מִשְׁלָשׁ בֵּין מִשְׁתַּיִם זֶה כַּנֶּגֶד זֶה.

הֵיאָדָּה עֵבִידָא? חֲמִשׁ שוֹרִין מִן שׁוֹבֵעַ שׁוֹבֵעַ, נֶסֶב חֵד פְּרָמִין, כִּי אֵית אַרְבַּעַה פְּרָמִין, וְתִלְתָּא בִּינֵינָן, נֶסֶב חֵד חוֹרָן – אֵית תַּמּוֹן תִּלְתָּא פְּרָמִין, וְתִרְוִין בִּינֵינָן. נֶסֶב חֵד חוֹרָן – אֵית תַּמּוֹן תִּרְוִין פְּרָמִין (וְתִרְוִין) וְחֵד בִּינֵינָן.

כַּהֲנָא אָמַר: כַּתְּחִילַת מַטְעָתוֹ עוֹשִׂין אוֹתוֹ. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: תַּחֲלִילַת מַטְעָתוֹ – עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע, וְחוֹרְבָנּוֹ – עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בֵּית שְׁמַאי מַחְמִירִין בְּחוֹרְבָנּוֹ יוֹתֵר מִמַּטְעָתוֹ! תַּחֲלִילַת מַטְעָתוֹ – שֶׁשׁ עֲשָׂרָה, וְחוֹרְבָנּוֹ – עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע.

וְכָל הַדְּבָרִים בֵּית שְׁמַאי מוֹסִיפִין שְׁלִישׁ. מַחֲוֹל הַפָּרָם, עַל דַּעְתֵּיהּ דְּבֵית שְׁמַאי – שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּבֵית הֵלֵל – שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה. וְהַתְּנִינָן: מַחֲוֹל הַפָּרָם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אָמָה, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה אָמָה.

אֵית דְּבָעֵי מִימַר: צֵא מִהֶן אַרְבַּע אַמּוֹת לְעֲבוֹדָהּ, נִמְצְאוּ שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה עַל דַּעְתֵּיהּ דְּבֵית שְׁמַאי, וְשְׁמוֹנֶה עַל דְּבֵית הֵלֵל.

וְעֲבוֹדוֹת הַנֶּפֶן, אֲדַעְתֵּיהּ דְּבֵית שְׁמַאי – שֶׁשׁ אַמּוֹת, וְאֲדַעְתֵּיהּ דְּבֵית הֵלֵל – שֶׁשׁ אַמּוֹת. וְהַתְּנִינָן: לְפִיקָהּ, הַזּוֹרַע אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבְּכַרְבָּם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: קִידֵשׁ שׁוֹרָה אַחַת. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: קִידֵשׁ שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת.

נִימַר, כַּגֵּן בֵּית הֵלֵל תְּנִיחָהּ. וְהַתְּנִינָן: אֵי זֶהוּ עָרִיס? הַזּוֹמֵעַ שׁוֹרָה שֶׁל חֲמֵשׁ גְּפָנִים! שְׁנִיָּא הִיא, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: בְּעָרִיס הַמְעוֹקֵם שָׁנָה, עַל יְדֵי עֲקִימָה תִּרְתִּי מִתְּבַלְעִין.

[דף י"ט ע"ב]

לא סוף דבר גדר, אלא אפילו עשה פסיו, אם אין בין פס לחבירו שלשה טפחים – נידונין בגדר. אפילו קמה, ואפילו קשיין? ואתיא כפי דאמר רבי חנינא: אין האסור נעשה מהוצה להציל! סברין מימר: האיסור נעשה מהוצה ליאסר.

על דעתיה דרבי יהודה, עשה כבתוך הפרס, ויוסר ביש עשרה!

אמר רבי יונה: הדין דתימר, כשאין הפרתים מכוונים. אבל אם היו הפרתים מכוונים – אוסר ביש עשרה.

עד שיהא מוקף גדר

[דף כ' ע"א]

מארבע רוחותיו? מן מה דתנינן: בין שני פרמים, הדין אמרה: אפילו מרוח אחת.

עד שיהא מוקף גדר כל אותו הרוח? נישמענה מן הדין דאמר רבי זעירא, רבי יסא בשם רב מתנה: אין זנב לכרם גדול, ולא מחול לכרם קטן. אין זנב לכרם גדול, שאי אתה זקוק לו. ולא מחול לכרם קטן, לוסר הוצה לו יותר מתוכו. תוכו – שמונה, וחוצה לו – שתיים עשרה.

ואי זהו פרס קטן? שלש כנגד שלש. הא שלש כנגד שלש כנגד שלש – יש לו מחול.

אמר רבי זעירא: הדין אמרה, עשה פסין כנגד שלש גפנים – יש לו מחול.

רבי יודן בעי: עשה גדר לפנים

[דף כ' ע"ב]

מגדר נאמר, אם יש שלשה טפחים – מותר להביא זרע לשם. ואם לאו – אסור להביא זרע לשם.

רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש: היה שם מקום שתיים עשרה אמה – ניטל המחול.

אמר רבי חזקיה: ובלבד שתיים עשרה על שתיים עשרה.

אמר רבי מנא: אפילו מיצר והולך.

הלכה ב'

מתני' מחצת הקנים, אם אין שם בין קנה לחבירו שלשה טפחים כדי שייכנס הגדי – הרי זו כמחצה. וגדר שנפרץ עד עשר אמות – הרי הוא פתוח. יותר מיכן, כנגד הפרצה – אסור.

נפרצו בו פרצות הרבה, אם העומד מרובה על הפרוץ – מותר. ואם הפרוץ מרובה על העומד, כנגד הפרצה – אסור.

גמרא עשה פסין כנגד הפניין, ויש בעומד ארבעה, והעומד רבה על הפרוץ, כנגד העומד – מותר, כנגד הפרצה – אסור.

עשה פסין כנגד הגפנים, (ואין) ויש בעומד ארבעה, והפרוץ רבה על העומד. פשיטא כנגד העומד – מותר, כנגד הפירצה – אסור [מותר].

רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יודה בן חנינה: נעין ארבעה קנים בארבעה זויות שבפרס, וקשר גמי מלמעלה – מצייל משום פיאח.

אמר רבי יונה: במהיצת שבת – בן מהיצת פלאים [במהיצת פלאים – בן מהיצת שבת].

אמר רבי יוחנן: מעשה שהלך רבי יהושע בן קרחה אצל רבי יוחנן בן נורי לנגניר, הראו שדה אחת, ובית הביתרה היתה נקראת, והיו שם פרצות יותר מעשר, והיה נטל אעין וסותם, דוקרנין וסותם, עד שפועטן פחות מעשר.

אמר: גזה – בן מהיצת שבת.

אמר רבי זעירא: מודה רבי שמעון בן לקיש לענין שבת, שאין הפיאח מצלת יותר מעשר.

אמר רבי חגי: מתניתא אמרה בן מקיפין שלשה הכלים זה למעלה מזה, וזה למעלה מזה, אם אמר את: שהפיאח מצלת יותר מעשר – דין חבל אחד!

רבי

[דף כ"א ע"א]

יונה אמר, רבי יאשיה בעי: הדיא פיאח מה את אמרת, מלמעלן, מן הצד? אין תימר מלמעלן, הא כל שכן מן הצד. אין תימר מלמעלן – לא אמר רבי חגי כלום. מה נפשה, אם מלמעלן – הרי מלמעלן. אי מן הצד – הרי מן הצד.

רבנין דקיסרין בשם רבי ירמיה: תיפתר, בעשויון כמין דוקרן. רבי זעירא, רבי אבנדמא דתיפה בשם רבי שמעון בן לקיש: לגובה – אפילו עד מאה אמה.

אמר רבי יודן: הדיא דאת אמר – לענין פלאים, אבל לענין שבת – לא תהא פיאח גדולה מן הקורה. אמר רבי יוסי: היא פלאים היא שבת.

על דעתיה דרבי יוסי, מה בין קורה מה בין פיאח? פיאח – אינה מצלת מרוח אחת, עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה. קורה – מצלת מרוח אחת. ואתיא כההיא דמר רבי זעירא בשם רב המנונא: הפיאח – אינה מצלת, עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה.

אמר רבי בא בר ממל: מיטרפלויות שבפרמים – אסור לטלטל תחתיהן, מפני שהן סוף תקרה, ואין סוף תקרה מצייל משום פיאח. אמר רבי פינחס: אתא עובדא קומי רבי ירמיה בארבעה עמודין, ועליהן ארבעה פיסמליות, והתיר לטלטל תחתיהן משום פיאח.

רבי בון ורבנין בעון קומי רבי זעירא: פיאח, מהו שתציל בסוכה? אמר לון: פיאח – מצלת בסוכה. סוף סכה, מהו שציל בסוכה? אמר לון: אין סוף סכה מצייל בסוכה. מה בין זה לזה? זה – נעשה לכף, וזה – אינו נעשה לכף.

אמר רבי אבהו: כל אילין מיליא – לענין משא ומתן, הא להורות – אסור להורות. מה אם סוכה קלה – את אמר אסור, שבת החמורה – לא כל שכן.

רבי בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא: מאן תנא פיאה מצלת? לא רבי יוחנן בן נורי! אמר ליה: אדחי תנא.

נמצאת אמר לענין פלאים, כל הפחות משלש – בכתום.

משלשה ועד ארבעה, אם העומד רבה על הפרוץ – מותר, ואם הפרוץ רבה על העומד – אסור.

מארבעה ועד עשר, אם עומד מרובה על הפרוץ – מותר, ואם פרוץ מרובה על העומד, כנגד העומד – מותר, כנגד הפרוץ – אסור.

יותר מעשר, אף על פי שהעומד רבה על הפרוץ, כנגד העומד – מותר, כנגד הפרוץ – אסור.

לענין שבת, כל הפחות משלשה – בכתום.

משלשה ועד ארבעה, מארבעה ועד עשר, אם העומד רבה על הפרוץ – מותר, ואם הפרוץ רבה על העומד – אסור. יותר מעשר, אף על פי שהעומד רבה על הפרוץ – אסור. רבי חנניה, רבי יודה בר פי בשם רבי יוחנן:

[דף כ"א ע"ב]

לית כאן משלשה ועד ארבעה, יש כאן פירצה שלשה – אין כאן מקום ארבעה.

מתיב רבי מנא: והתנינן: מקיפין בקנים. וקנה יש לו מקום? אמר ליה: לא תתיבני פחות משלשה, שכל הפחות משלשה – בכתום הוא.

רבי יוסי בי רבי בון בשם רב: מכל מקום, מכיון שהעומד רבה על הפרוץ – מותר.

הלכה ג'

מתני' הנזמק שורה של חמש גפנים, בית שמאי אומרים: כרם. ובית הלל אומרים: אינו כרם. עד שיהו שתי שורות. לפיכך, הזורע ארבע אמות שבכרם, בית שמאי אומרים: קידש שורה אחת. ובית הלל אומרים: קידש שתי שורות.

גמרא והוא – שזרע כנגד כולם. זרע כנגד האמצעי, על דעתיה דבית שמאי – אסור את כל השורה. על דעתיה דבית הלל – אסור שלש כנגד שלש.

זרע כנגד הכניין שבאמצעי, על דעתיה דבית שמאי – אסור שתיים מיכן ושתיים מיכן. חמישית אי זו היא? נאמר אם היו זרעים קרובין לאחת מהן – הרי היא אסורה, ואם לאו – הרי אלו מותרות [אסורות]. על דעתיה דבית הלל – אסור ארבע כנגד שתיים.

[דף כ"ב ע"א]

זרע כנגד קרו הנויית, על דעתיה דבית שמאי אי זו שורה אסורה? זו וזו. על דעתיה דבית הלל – אסור שתיים כנגד שתיים, ואחת יוצאת זנב מכאן, ואחת יוצא זנב מכאן.

זרע פנגד הביניין שבפגרון הזוית, על דעתיה דבית שמאי – אוסר את כל השורה. על דעתיה דבית הלל – אוסר שתים פנגד שתים, ואחת יוצאת זנב מיכן. שישית אי זו היא? שלישית שפראשונה, שנייה שבשלישית.

הלכה ד'

מתני' הנוטע שתים פנגד שתים, ואחת יוצא זנב – הרי זה פָּרַם. שתים פנגד שתים ואחת בינתיים, או שתים פנגד שתים ואחת באמצע – אינו פָּרַם, עד שיהיו שתים פנגד שתים, ואחת יוצא זנב. **גמרא** רבי יהיה בר בא בשם רבי יהיא בר יוסף: (במדבר לד) **אָרֶץ פִּנְעוּן לְגִבְלַתֶּיהָ** – גבולות שפדו להם הפנעניים.

רבי אימי בעי: ולמידין מן הפנעניים? שמואל אומר: במוזרד לכסן. רבי יוסי בר זמינא בשם רבי יוחנן: את רואה פילו אחת נטועה פאן.

רבי יונה בעי: נטע שתים פנגד שתים, ואחת יוצאת זנב. שתים פנגד שתים, ואחת יוצאת זנב – את רואה פילו אחרת נטועה פאן, ואחרת נטועה פאן.

נטע שלש פנגד שלש, ואחת מכוונת פנגד האמצעי – את רואה פילו אחרת נטועה, פאן ואחרת נטועה פאן. לעשותו פָּרַם גדול. לא פן את אומר: אין זנב לכָּרַם גדול! בשעיה שהוא גדול. מהו ליתן זנב לכָּרַם קטן ולעשותו גדול?

הלכה ה'

מתני' הנוטע שורה אחת בתוך שלו, ושורה אחת בתוך של חברו, ודרך תיחיד ודרך הרבים באמצע,

[דף כ"ב ע"ב]

וגדר שהוא נמוק מעשרה טפחים – הרי אלו מצטרפין. גבוה מעשרה טפחים – אינן מצטרפות. רבי יהודה אומר: אם ערסן מלמעלה – הרי אלו מצטרפות.

גמרא רבי אחא בעי: לית הדיא פלינא על רבי שמעון? דרבי שמעון אומר: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו! תמן – אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. פָּרַם הכא – שלו ושל חברו מצטרפין לאסור את האמצעי.

רבי מנא לא אומר בן? אלא, לא פן אומר רבי שמואל בשם רבי זעירא: רבי שמעון בדעתיה, כמה דרבי שמעון אומר: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, פן הוא אומר: אין אדם חובש דבר שאינו שלו! תמן – אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. פָּרַם הכא – שלו ושל חברו מצטרפין לאסור את האמצעי.

הלכה ו'

מתני' הנוטע שתי שורות, אם אין ביניהן שמונה אמות – לא יביא זרע לשם. הוי שלש, אם אין בין שורה להקרתה שש עשרה אמה – לא יביא זרע לשם.

רבי ליעזר בן יעקב אומר משום חנינא בן חכינאי: אפילו חרבה האמזעית ואין בין שורה לחברתה שש עשרה אמה – לא יביא זרע לשם, שאילו מתחלה נמטען – הויה מותר בשמונה אמות.

הנוטע את פרמו על שש עשרה אמה – מותר להביא זרע לשם. אומר רבי יהודה: מעשה בצלמון, באחד שנטע את פרמו על שש עשרה שש עשרה אמה, והיה הופך סער שתי שורות לצד אחד, וזרע את הניר. ובשנה אחרת היה הופך את הפער למקום הזרע, וזרע את הבור. וביא מעשה לפני חכמים, והתירו.

רבי שמעון ורבי מאיר אומרים: אף הנוטע את פרמו על שמונה אמות – מותר.

גמרא אומר רבי זעירא: שמונה – הוין מקום פרתין. כמה דתימר שמונה הוין מקום פרתין, ודכוותה ארבע הוין מקום פרתין.

אמר רבי לעזר: החרירו תוכו יותר מחוצה לו. אומר רבי זעירא: עד דאנא תמן קיימננה, תוכו – שש עשרה, חוצה לו –

[דף כ"ג ע"א]

שש עשרה. אומר רבי לעזר: מארבע אמות ועד שמונה – אסור, ומקדש. משמונה ועד שש עשרה – אסור ואינו מקדש

רבי יוסי בשם רבי יוחנן: אתיא דרבי ליעזר בן יעקב בבית שמאי. כמה דבית שמאי אמרו: שורה אחת – פרום, בן רבי ליעזר בן יעקב אמר: שורה אחת – פרום. מה נפשוך, פרום גדול – הוא אסור בשמונה, פרום קטן – הוא אסור בשמונה.

רבי יודן לא אומר בן! אלא, שמונה אמות – אסור, שמונה אמות וכל שהוא – מותר.

אית דבעי מימר: שאילו מתחילה נמטעו מטע שש עשרה על שש עשרה – הויה מותר בשמונה אמות.

רבי יהודה בן פזי בשם רבי יוחנן: אתיא דרבי ליעזר בן יעקב בבית שמאי. כמה דבית שמאי מחמירין בו בהורבנו יותר מפתעתו, בן רבי ליעזר בן יעקב מחמיר בהורבנו יותר מפתעתו.

רבי יונה בשם רב: מותר הזרע ואסור לזרוע. רבי יוסי בשם רב: הלכתא, מותר הזרע ומותר לזרוע.

רב הויה בר אשי בשם רב: הלכה כרבי מאיר ורבי שמעון.

מה? מותר הזרע ומותר לזרוע, או מותר הזרע ואסור לזרוע? מן מה דאמר רבי בא: משה לי רבי הויה בר אשי פרום מטע שמונה על שמונה, הויה אסור: מותר הזרע ומותר לזרוע.

רב הויה זרע פרום פרתין. ואינו אסור משום פלאים? מערבין הוין.

ואין עבודה לגפן יהודית? אלא פרבי ישמעאל, דרבי ישמעאל אומר: אין עבודה לגפן יהודית! דברי חכמים רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה כדברי מי שהוא מיכל בהוצה לארץ. אמר רבי יעקב בר אבא: ותני תפון: הלכה כדברי מי שהוא מיכל בהוצה לארץ.

הדרן עלון פירק קרחת הפרם

[דף כ"ג ע"ב]

פירק חמישי

הלכה א' מתני' פרם שחרב, אם יש בו ללקט עשר גפנים לבית סאה ונטועות פהלקתן - הרי זה נקרא פרם דל. פרם שהוא נטוע ערבוביא, אם יש בו לכויין שתים כנגד שלש - הרי זה פרם. ואם לאו - אינו פרם. רבי מאיר אומר: הואיל והוא נראה כתבנית פרמים - הרי זה פרם.

גמרא אמר רבי יוחנן: היא קרחת הפרם, היא פרם שחרב. קרחת הפרם - מקריהין אותו מאמצעו. פרם שחרב - מקריהין אותו מפל צדדיו. רבי זעירא מחוי להברייא תלשע שורין מן שובע שובע, נסב שורה, פרא שורה לשתי, נסב שורה פרא שורה לערב. נשתירו שם עשרים גפנים. נסב תרתיי מיבן ותרתיי מיבן, הדיא מיפא וחדא מיפא, נשתירו שם עשרים [עשר] גפנים באמצע.

הדיא דתנינן: עשר גפנים לבית סאה. נמצאו שתים כנגד שתים, אחת יוצא זנב. שתים כנגד שתים, ואחת יוצא זנב. שתים כנגד שתים, ואחת יוצא זנב. שתים כנגד שתים, ואחת יוצא זנב. את רואה פילו אחרת נטועה פאן, פילו אחרת נטועה פאן.

ליטע פאן אין את יכול, שהוא זנב, ואין זנב לזנב. ליטע פאן אין את יכול, שהוא זנב, ואין זנב לזנב. הדיא אמרה: שאין זנב לזנב גדול ושנותנים זנב לזנב קטן לעשותו גדול.

[דף כ"ד ע"א]

הדיא פשיטא שאילתיה דרבי יוסי בר זמינא בשם רבי יוחנן, את רואה פילו אחרת נטועה פאן. נמצאו ששים וארבע על ארבעים ושמנה, נסב תרתי מיפא ויהב לזן הכא, נמצאו ארבעים ושמנה על ארבעים ושמנה. חד ביניי עקר, חד ביניי יהב.

חד קרח, שש עשרה על שש עשרה. עבודתו - בשמונה

[דף כ"ד ע"ב]

אמות.

מה את עבד לה? הוא ועבודתו לתוך בית סאה, או חוץ לעבודתו? אין תעבדינה הוא ועבודתו בתוך בית סאה - אשפח חסר תלת מאון וארבעין ותמניא. ואין תעבדינה חוץ לעבודתו - אשפח יתר מארבע מאון וחמשים ותרתיי.

ובכמו פלגות ביהידיות ובכמופלגות – ביהידיות] הן.

אין תימר: ברוצף, לא תנינן אלא

[דף כ"ה ע"א]

עשר גפנים לבית סאה. הוי, לא מצי תנייה.

הכורת מכון, והנזף אינו מכון – הרי זה פָּרַם. הנזף מכון, והכורת אינו מכון – אינו פָּרַם. הוי דקות ואינן מכונות, העכו והרי הן מכונות – הרי זה פָּרַם.

פיצד הוא יודע אם מכונות הן? מכיא חוט ומותח. אית תניי תני: מבפנים. ואית תניי תני: מבחוץ.

אמר רבי יונה: מאן דאמר מבפנים – בתוך טפח. מאן דאמר מבחוץ – צריף שיהא נוגע בהן.

שורה החיצונה שאינה מכוננת כנגד הכרתין – נותנין לה עבודתה וזרע את המותר. אמר רבי יוסי: שאם הוי זרעין בתוך ששה – הפל אסור. חוץ לששה, הגפנים – מותרות, והפרם – אסור. ואי זהו פָּרַם דל? אמר רבי יונה: דל בגפנים, ועשיר בעבודות.

הלכה ב'

מתני' פָּרַם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות, רבי שמעון אומר: אינו פָּרַם. והכמים אומרים: פָּרַם. ורואין את האמצעיות באילו אינן.

גמרא אמר להם רבי שמעון: אותם שאתם אומרים: "רואין את האמצעיות פילו אינן" – הרי הן עיקרו של פָּרַם.

אמר רבי חנניה: הדיא אמרה: כשהוי שש כנגד שש. אבל אם הוי חמש כנגד חמש – כל עפא מודיי: שהן רואין את האמצעיות פילו אינן.

אמר רבי מנא: הדיא דתימר: כשהוי חמש כנגד חמש. אבל אם הוי שש כנגד שש, אילו את רואה את האמצעים פילו אינן – אלו אלו.

מהו הדיא דתנינן: "רואין את האמצעיות פילו אינן"? אמר רבי הונא: שמותר להדלותן על גבי

[דף כ"ה ע"ב]

גפנים [זרעים].

אמר רבי מנא: הדיא מסייעא להא דאמר רבי יוסי: אם הוי זרעים בתוך ששה – הפל אסור. חוץ לששה, גפנים – מותרות, והפרם – אסור.

שמעון בר בא בשם רבי יוחנן: בשם שהן חלוקין באו, כד חלוקין בשכינת קברות.

אמר רבי יונה: ולא דמיא: תמן, מרווחין ורצפן – יש להן שכינת קברות. רצופין ורווחן – אין להן שכינת קברות. פרם הקא, מרווחים ורצפן – כמהלוקת. רצופין ורווחן – דברי הפל.

ברם הָבָא מַה פְּלִיגִין? בְּשָׂבָא וּמִצְאָן רְצוּפִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אָמַר רַבִּי אֲנִי: גַּל נָפַל עֲלֵיהוֹן וְרִצְפָן.
וּרְבָנָן אָמְרִי: כְּרֻוּדֵיהוֹן הוּן וְרִצְפָן.

הַלְכָה ג'

מתני' תְּרִיזֵין שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּכַרְם, עִמָּק עֲשָׂרָה וְרַחֵב אַרְבַּעָה – רַבִּי לִיעֲזָר בְּזוּ יַעֲקֹב אָמַר: אִם הָיָה
מִפְּלֶשֶׁת מֵרֵאשׁ הַכְּרָם וְעַד סוּפוֹ – תְּרִי זֶה נִרְאָה בְּבֵין שְׁנֵי כְרָמִים, זֹרְעִים בְּתוֹכוֹ. וְאִם לֹא – תְּרִי
הוּא כְּנֵת.

הַגְּתָה שֶׁבְּכַרְם עִמָּקָה עֲשָׂרָה וְרַחֵבָה אַרְבַּעָה – זֹרְעִין בְּתוֹכָהּ; דְּבָרֵי רַבִּי לִיעֲזָר. וְהַכְּמִים אוֹסְרִין.

שׁוֹמְרָה שֶׁבְּכַרְם גְּבוּהָה עֲשָׂרָה וְרַחֵבָה אַרְבַּעָה – זֹרְעִין בְּתוֹכָהּ.

[דף כ"ז ע"א]

וְאִם הָיָה סַעַר בּוֹתֵשׁ – אָסוּר.

גַּפְזוֹ שֶׁהוּא נְטוּעָה בְּנֵת אוֹ בְּנֶעֱמַק – נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדָתָהּ, וְזוֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אִם אֵין
שֵׁם אַרְבַּע אַמּוֹת – לֹא יִכְיֵא זֶרַע לְשָׁם. וְהַבֵּית שֶׁבְּכַרְם – זֹרְעִין אוֹתוֹ.

גמרא עַד שֶׁיְהֵא מְכָרִיק, כְּדִי הוּא וְעֲבוּדָתוֹ? מִזֶּה מַה דְּתַנִּי: מוֹדִין חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֲזָר בְּזוּ יַעֲקֹב
בְּתַרְיִין מְכָרִיק כְּדִי הוּא וְעֲבוּדָתוֹ, הָיוּ בְּזוּ רַבִּי לִיעֲזָר בְּזוּ יַעֲקֹב סַבֵּר מִימֵר: אֲפִילוּ אֵינוּ מְכָרִיק כְּדִי
הוּא וְעֲבוּדָתוֹ.

מַה פְּלִיגִין? בְּשִׁהוּי שְׁתֵּי שׁוּרוֹת מִיבֵן וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת מִכָּאן. אֲכַל אִם הָיְתָה שׁוּרָה אַחַת מִיבֵן וּשְׁוֹרָה
אַחַת מִכָּאן, מִכָּיִן שֶׁהוּא מוֹנִיעַ נֶגֶד שְׁלֹשׁ גְּפָנִים – כְּמַל הַכְּרָם.

תַּנִּי: פְּחוֹת מִיבֵן – אָסוּר, דֵּל בְּזוּ, מַה אָנָּן אָמְרִין: עֲשָׂרָה – אָסוּר, תַּשְׁעָה – לֹא כָּל שְׁבִין! אֲלֵא מַהוּ
פְּחוֹת מִיבֵן, לְרוֹחֵב, דֵּל בְּזוּ, מַה אָנָּן אָמְרִין? יַעֲשֶׂה כְּסֵתוּם וְתֵהָא מוֹתֵר!

וְיַעֲשֶׂה כְּסֵתוּם וְתֵהָא מוֹתֵר! לֹא בְּזוּ תַנִּי: שְׂרָשֵׁי פִיאָה נִכְנָסִין לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבְּכַרְם, לְמַטָּה
מִשְׁלֶשָׁה טְפָחִים – תְּרִי אֵילוּ מוֹתֵרִין. שְׁנֵיִיא הוּא, שְׁאֲוִיר הַכְּרָם מִסְּרִיף.

אָמַר לְהוּן רַבִּי לִיעֲזָר: אֵין אַתָּם מוֹדִין לִי, שְׁעֵמוּק – כְּגִבּוּבָה? וְאָמְרוּ לוֹ: אֵין! אֲלֵא שְׁאֲוִיר הַכְּרָם מִסְּרִיף.

מִסְּתַבְּרָא, רַבִּי לִיעֲזָר מוֹדָה לְרַבִּי לִיעֲזָר בְּזוּ יַעֲקֹב. רַבִּי לִיעֲזָר בְּזוּ יַעֲקֹב לֹא יוֹדִי לְרַבִּי לִיעֲזָר. רַבִּי
לִיעֲזָר מוֹדִי לְרַבִּי לִיעֲזָר בְּזוּ יַעֲקֹב, שְׁעֵמוּק – כְּגִבּוּבָה. רַבִּי לִיעֲזָר בְּזוּ יַעֲקֹב לֹא יוֹדִי לְרַבִּי לִיעֲזָר, שְׁאֲוִיר
הַכְּרָם מִסְּרִיף.

רַבִּי חֵיִיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: צְרִיד שֶׁיְהֵא שֵׁם חֲלָל אַרְבַּעַ. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: הֲדָא דְתִימְר
בְּעַגּוּלָה, אֲכַל בְּמַרְבַּעַת – אֵינוּ צְרִיד שֶׁיְהֵא שֵׁם חֲלָל אַרְבַּעַה.

רַבִּי חֲלַפְתָּא בְּזוּ שְׁאוּל אָמַר: צְרִיד שֶׁיְהֵא שֵׁם שְׁלֶשָׁה טְפָחִים עֶפְר מִלְּמַעְלָן. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הֲדָא
דְתִימָא בְּעַגּוּלָה, אֲכַל בְּמַרְבַּעַת – אֵינוּ צְרִיד שֶׁיְהֵא שֵׁם שְׁלֶשָׁה טְפָחִים עֶפְר מִלְּמַעְלָה.

משלשה ועד ארבעה - היא מתניתין. פחות משלשה - בסתום. משלשה ועד ארבעה - משלים ארבעה וזורע מיד. רבי אבין בשם שמואל: (ישעיה מב) **ובבתי כלאים הוחבאו** - בית שמחביאים בו את הכלאים.

[דף כ"ז ע"ב]

הלכה ד'

מתני' הנוטע ירק בכרם, או המקיים - הרי זה מקדש ארבעים וחמש גפנים. אימתי? בזמן שהן נטועות על ארבע ארבע, או על חמש חמש. היו נטועות על שש שש, או על שבע שבע - הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח. עגלות לא מרבעות.

גמרא רבי יוסי בן חנינא אומר: והוא שזרע בנגד האמצעית. רבי אבין בשם שמואל: והוא שתהא האמצעי עגולה ירק.

היאך עבידא? שובע שורין מן שובע שורין, צא מהן ארבע גפנים לארבע זויות הפרם - נשתירו שם ארבעים וחמש גפנים. הךא היא דתנינן: **הרי הוא מקדש ארבעים וחמש גפנים. אימתי? בזמן שהן נטועות ארבע על ארבע, או חמש על חמש.**

הךא מסייע לרבי זעירא! דרבי זעירא אומר: שמונה חוץ ממקום כרתין.

היו נטועות שש על שש או שבע על שבע. הךא מסייע לרבי לעזר, דרבי לעזר אומר: מארבע אמות ועד שמונה - אסור ומקדש. משמונה ועד שש עשרה - אסור ואינו מקדש.

הלכה ה'

מתני' הרוצה ירק בכרם, ואמר: "כשאניע לו אלקטנו" - מותר. "כשאחזור אלקטנו" אם הוסיף בכמותים - אסור.

[דף כ"ז ע"א]

גמרא רבי יוסי בר חנינא אומר: בפועל שנו. בעל הבית שהוא עוסק במלאכתו - עשו אותו בפועל.

בעל הבית שקיים ירקות שדה בכרם - אסורין בין לו בין לאחר. פועל שקיים ירקות שדה בכרם - אסור לו ומותר לכל אדם.

וקשיא, אם אסור לו - יהא אסור לכל אדם! אם מותר לכל אדם - יהא מותר לו! אלא ברבי שמעון דאמר: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. אף על גב דרבי שמעון אומר: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, מודה הוא הכא שאסור לו. בשלקטן אחר. אבל אם ליקט הוא - אסור בין לו בין לכל אדם.

ואם הוסיף בכמותים - אסור. דבי רבי ינאי משערין בהדין ירבונה. ביצד הוא בודק? רב ביבי בשם רבי חנינא: לוקט אחד ומניח אחד, מה שזה פוחת - זה מוסיף.

הלכה ו'

מתני' היה עובר בפרס ונפלו מפניו זרעים, או שיצאו עם הזבלים או עם הפנים. הזורע וסיערתו הרוח, לאחוריו – מותר. סיערתו הרוח לפניו, רבי עקיבא אומר: אם עשבים – יופה. ואם אביב – ינפין. ואם הביאה דגן – ידלק.

גמרא אומר רבי לעזר: מתניתין – בעומד בשדה לכן וסיערתו הרוח לשדה פרס.

רבי זעירא בעי: מה איתאמרת? בעומד, או 'אפילו' עומד? אין תימר בעומד בלבד, הא בשדה פרס – לא. אין תימר 'אפילו' עומד – היא הדין היא הדין.

נישמענה מן הדין, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: הזורע וסיערתו הרוח לאחוריו – מותר, מפני שהוא אונס. מה נן קיימינ? אם בעומד בשדה פרס – עובר עבירה, ואת אמרת מותר? אלא פי נן קיימינ בעומד בשדה לכן וסיערתו הרוח לשדה פרס.

רבי זעירא, רבי שמעון בן לקיש

[דף כ"ז ע"ב]

משום רבי הושעיא: אם עשבים – יופה, הכל מותר. אם אביב – ינפין, הפשין – מותרין, וחדגן – אסור. אם הביאה דגן – תדלק, הכל אסור.

רבי יוחנן אומר: הכל אסור. מהו הדין דתנינן: אם עשבים – יופה, אם אביב – ינפין, ואם הביאה דגן – תדלק? בההיא דתנינן תפון: הערלה וכלאי הפרס, את שדרבו לשורף – ישרף. את שדרבו ליקבר – יקבר.

רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש: פעמים שהקשין מותרין, וחדגן אסור. פעמים שהקשין אסורין וחדגן מותר. היאך עבידא? זרע בהיתר וסיפה על גבן – הקשין מותרין, וחדגן אסור. זרע באיסור והעביר את הסכך – הקשין אסורין, וחדגן מותר.

רבי זעירא בעי: ניהא הקשין מותרין, וחדגן אסור. הקשין אסורין וחדגן מותר, גדל מתוך איפור, ואת אמרת חדגן מותר? רבי זעירא – פדעתיה, דאמר רבי זעירא בשם רבי יונתן: בצל של פלאי הפרס שעקרו ושטלו, אפילו מוסף פמה – אסור, שאין גידולי איפור מעלין את האיפור.

מתני' המקיים קוצים בפרס, רבי לעזר אומר: קידש. והכמים אומרים: לא קידש, אלא דכר שפמחהו מקיימין.

האירום, והקיסום, ושושנת המלך, וכל מין זרעים – [אינם] פלאים בפרס.

הקנבם, רבי טרפון אומר: אינו פלאים. והכמים אומרים, פלאים. והקינרם – פלאים בפרס.

גמרא אומר רבי אבהו: טעמא דרבי לעזר, שכן מקיימין אותן לגמלים בערבא.

האירום – אירסיה. הקיסום – קיסוסא. ושושנת המלך – קרינמון.

הקנין והאגין והנורד והאטדין – מין אילן ואינו פלאים בפרס. השיפה והאיטן והגמי, ושאר כל הגדלים באפר – מין דשאים ואינו פלאים בפרס.

והתני רבי הושעיה: אילו הן מיני דשאים? הקינרם והחלקמה והדימוע והאסד! תמן – לברכה, וכאן – לפלאים.

אמר רבי יוסי: הדיא אמרה: אתרוג, אף על פי שאמהא אומר עליו: "בורא פרי העין", אתה אומר על התמורות שלו: "בורא מיני דשאים"

הצלת, בית שמאי אומרים: פלאים בפך ואינו פלאים בורעים. בית הלל אומרים: אינו פלאים לא בפך ולא בורעים. הכל מודין שהוא חייב בערלה.

תני רבי חיננא בר פפא: את שהוא עולה מוגעו – מין אילן. משרשיו – מין ירק.

התיבון: הרי הפרוב, הרי הוא עולה מוגעו! פאן – בודאי, פאן – בספק.

הדרן עלך פרק פרים שחרב

[דף כ"ח ע"א]

פרק ששי

הלכה א' מתני' איזהו עריס? הנוטע שורה של חמש גפנים בצד הגדר שהוא גבוה עשרה טפחים, או בצד הריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה – נותנין לו עבודתו ארבע אמות.

בית שמאי אומרים: מודדין ארבע אמות מעיקר גפנים ולשדה. ובית הלל אומרים: מן הגדר ולשדה.

אמר רבי יוחנן בן נורי: טועין כל האומרים כן! אלא, אם יש שם ארבע אמות מעיקר גפנים ולגדר – נותנין לו את עבודתו וזורע את המותר. וכמה היא עבודת הגפן? ששה טפחים לכל רוח. ורבי עקיבא אומר: שלשה.

גמרא וקשיא על דעתיה דבית שמאי, בלא כן אינו אסור משום פך? רבי שמעון בן לקיש אומר: בערים המעוקם שנו, אם בערים המעוקם שנו – בלא גדר אינו אסור משום פלאים.

רבי יונה בעי: מהו לזרע בנתיים? במקבונות הן, ואתה אומר (אסור) מותר לזרע בנתיים? מהו לזרע בין הגפנים? כמה דתימר גבי מוקשה: אסור לזרע בין הגומות, אף הכא אסור לזרע בין הגפנים.

רבי יוחנן אומר: בערים המקבון שנו, אם בערים המקבון שנו, בלא גדר אינו אסור משום פך? נימר: בגין בית הלל תנייה.

אמר רבי הנגיה: מסתברא, מודה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן – בערים המקבון שנו, בגין בית הלל. ומודה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש – בערים המעוקם שנו, בגין רבי יוחנן בן נורי. דרבי יוחנן בן נורי אומר: טועין כל האומרים כן! אין תימר בערים המקבון שנו.

[דף כ"ח ע"ב]

מה אית בה טועין?

בין כמאן דאמר: מעיקר הגפנים מושחין, ובין כמאן דאמר: מעיקר הגדר מושחין. מה ביניהון?
אמר רבי יונה: תיפתר שהיו הכרתין נתונין מקצתן בתוך ארבע אמות, ומקצתן הוין לארבע
אמות. מאן דאמר: מעיקר הגפנים מושחין – ניהא. מאן דאמר: מעיקר הגדר מושחין, מקום שהחוט
בלה – אסור, והשאר – מותר.

היו שם שתי אמות, מאן דאמר: מעיקר הגפנים מושחין – אינו אסור אלא שתי אמות. מאן דאמר:
מעיקר הגדר מושחין – אסור עד שתי אמות אחרות.

אמר רבי יוחנן: רבי יוסי, ורבי ישמעאל, ורבי יוחנן בן נורי – שלשתן אמרו דבר אחד! רבי
ישמעאל, דתנינן: על גנה קטנה שהיא מוקפת ערים, אם יש בה כלא בוצר וסלו מיפן, ומלא בוצר
וסלו מיפן – תיזרע, ואם לאו – לא תיזרע. אמר רבי יונה: אמה בוצר, ואמה סלו. אמה בוצר,
ואמה סלו.

הוון בעיי מימר: מאן דאמר: מעיקר הגפנים מושחין – ניהא. מאן דאמר: מעיקר הגדר מושחין –
אין אותן הכרתין ממעטין ארבע? תיפתר: שהיו חבוקין לכותל.

לא, ארבע – אינן בלום. הלכת ערים – בחמש!

אמר רבי הנגיה: תיפתר: שהיו שתי גפנים נתונים בקרן זוית אחת, שאם ימתחם – הן נראים
כארבע ביניין.

רבי יוסי, דתנינן רבי יוסי אומר: אם אין שם ארבע אמות – לא יביא

[דף כ"ט ע"א]

זרע לשם. מאן דאמר: מעיקר הגפנים מושחין – ניהא. מאן דאמר: מעיקר הגדר מושחין, אין אותו
הכותר ממעט ארבע? תיפתר: שהיה חבוק לכותל. והכין רבי יוחנן בן נורי דהכא.

מסתברא, רבי יוסי ורבי ישמעאל יודין לרבי יוחנן בן נורי, ורבי יוחנן בן נורי לא יודי לרבי יוסי
ורבי ישמעאל. רבי יוסי יודי לרבי ישמעאל, רבי ישמעאל לא יודי לרבי יוסי.

רב יהודה בשם רב: הלכה ברבי עקיבה. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה כדברי
מי שהוא מיגל בהוצה לארץ.

אמר רבי יעקב בר אהא: ותניי תמן: הלכה כדברי מי שהוא מיגל בהוצה לארץ.

הלכה ב'

מתני' ערים שהיא יוצא מן המדרגה, רבי ליעזר בן יעקב אומר: אם עומד בארץ ובוצר את פולה
– הרי זה אסור ארבע אמות בשדה. ואם לאו – אינו אסור אלא כנגדו.

רבי ליעזר אומר: אף הנזטע אחת בארץ ואחת במדרגה, אם גבוהה עשרה טפחים – אינה מצטרפת
עמה. ואם לאו – הרי זו מצטרפת עמה.

גמרא רבי שמואל בר נחמן, רבי יונתן בשם רבי ליעזר: הגומם את פרמו פחות מטפח – חייב בערלה משום מראית העין. דברי חכמים: עד שיגום מעם הארץ.

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בשם רבי ליעזר בן יעקב: העושה כרי מן הלקט ומן השבחה ומן הפיאה – חייב בתרומה גדולה מפני מראית העין.

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן, ורבי ליעזר בן יעקב משום בית שמואי: הפת – מטמא ארבע אמות ברשות הרבים מפני כבודו.

רבי מנא אמר תדא אחריייתא משום בית שמואי. רבי יוסי בי רבי בון אמר כולחון משום בית שמואי.

אמר רבי יונה: אוף תדא דתנינן: מפני מראית

[דף כ"ט ע"ב]

העין. דלא בן, מה בין העומד בארץ, מה בין העומד במדרגה גבוהה?

מה? גבוהה שורה? גבוה מדרגה? אין תימר גבוהה שורה, שופע המדרגה כלמטון. אין תימר גבוהה המדרגה, שופע השורה מלמעלה.

והתני: שתי שורות במדרגה! אית לך מימר גבוהה שורה, לא גבוהה מדרגה.

אמר רבי מנא: כל אותן עשרה טפחים שבמדרגה – עשו אותם מקום בפני עצמו.

תמן תנינן: הזורק ארבע אמות בפתל, למעלה מעשרה טפחים – בזורק באויר. למטה מעשרה טפחים – בזורק בארץ. רב חסדא אמר: במודד לכסן. ואין סופה לירד? רבי חייא בשם רבי יוחנן: תיפתר: שהיתה דבילה שמינה והיא ניטוחה.

רבי חגי בעי קומי רבי יוסי: לית תדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטון? אמר ליה: תמן – זרעין נהנין מן המדרגה. פרם תכא – דרף בני אדם להיות שפין בה והיא נופלת. אילו אמר: בשתייה שם חור והיא נהנה מן החור. בשם שהזרעין נהנין מן המדרגה יאות.

שתי גינות זו על גב זו, התחתונה עשויה פרם, והעליונה אינה עשויה פרם – זרע את העליונה עד שהיא מגיע לאויר עשרה.

רבי בון בר חייא בעי קומי רבי יעריא: לית תדא אמרה: שיפוע המדרגה כלמטון? אמר ליה: משום זרעים נטיין לאויר הפרם.

העליונה עשויה פרם, והתחתונה אינה עשויה פרם – זרע את התחתונה ואת המדרגה עד שהיא מגיע לעיקר הגפנים. אמר רבי יוסי: לית כאן לעיקר הגפנים, אלא למטה משלשה. בהדא דתני: שרשי פיאה נכנסין לתוך

[דף ל' ע"א]

ארבע אמות שבפרם, למטה משלשה טפחים – הרי אלו מותרין.

הלכה ג'

מתני' המודלה את הגפן על מקצת אפיפירות - לא יביא זרע אל תחת המותר. אם הביא - לא קדש. ואם הלך החדש - אסור. וכן המודלה על מקצת אילן סרק.

המודלה את הגפן על מקצת אילן מאכל - מותר להביא זרע אל תחת המותר. ואם הלך החדש - יחזירנו.

מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי ישמעאל מכפר עזוי, הראהו גפן שהיה מודלה על מקצת תאנה. אמר ליה: מה אני להביא זרע אל תחת המותר? אמר ליה: מותר. והעלהו משם לבית מנינייא, והראהו גפן שהיא מודלה על מקצת הקורה וסדן של שקמה, ובו קורות הרבה. אמר ליה: תחת הקורה הוא - אסור. והשאר - מותר.

אי זהו אילן סרק? כל שאינו עושה פירות. רבי מאיר אומר: הכל אילן סרק, הוין מן הזית ומן התאנה. רבי יוסי אומר: כל שאין פסחוהו נומעין שדות שלימות - הרי זה אילן סרק.

גמרא חזקיה אומר: משלשה ועד ארבעה - היא מתניתא. פחות משלשה - כסתום. משלשה ועד ארבעה - משלים. ארבעה - נחת הוא לה.

עד היכן? רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש: עד ארבע אמות. רבי אחא, רבי חיננא בשם רבי שמעון בן לקיש: עד שש אמות.

אמר רבי מנא: אזלית למיסרין ושמעית רבי הושעיה בר שמי בשם רבי יצחק בן לעזר: אם היו שתי פיפות - מותר. אמר רבי חיננא: ותני ופליג, אם היה דרכו לפסע - אסור. ותני בן: רבי שמעון בן לעזר אומר: אם היה דרכו לפסע בין פיפור לפיפור - כפיפור אחד הוא.

מה בין אילן סרק, מה בין אילן מאכל? אדם מכבול אילן סרק על גבי גפנו, ואין אדם מכבול אילן מאכל על גבי גפנו.

תמן תנינן: כל חמתות צרורות - טהורות, הוין משל ערביים. רבי מאיר אומר: צרור השעיה - טהורות, צרור עולם - טמאות. רבי יוסי אומר: כל חמתות צרורות - טהורות.

אית תניי תני: מחלה. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא. כמתניתין. אמר רבי יודן: סימנא דכלים - בלאים. דלכו, מה בין צרור עולם, מה בין צרור

[דף ל' ע"ב]

שעיה? דבי רבי ינאי אמרי: צרור עולם - צריף חיתופה. צרור שעיה - אינו צריף חיתופה.

הלכה ד'

מתני' פסקי ערים - שמונה אמות ועוד. וכל מדות שאמרו חכמים בפירושם, אין בהם 'עוד' הוין מפסקי ערים.

אלו הן פיסקי ערים? ערים שהרב מאמצעו ונשתתירו בו המש גפנים מיפן והמש גפנים מיפן, אם יש שם שמונה אמות – לא יביא זרע לשם. שמונה אמות ועוד – נותנין לו עבודתו וזורע את המותר.

ערים שהוא יוצא מן הכתל מתוך קרן, וכלה – נותנין לו עבודתו וזורע את המותר. רבי יוסי אומר: אם אין שם ארבע אמות – לא יביא זרע לשם.

הקנים היוצאים מן הערים, והם עליהן לפסקו, כנגדן – מותר. עשאן כדי שיהלך עליהן החדש – אסור. הפרח היוצא מן הערים – רואין אותו כאילו מטופלת תלויה בו, כנגדו – אסור. וכן בדלית.

המותח ומורה מאילן לאילן – תחתיה אסור. ספקה בחבל או בגמי, תחת הסיפק – מותר. עשאן כדי שיהלך עליו החדש – אסור.

גמרא לית הדיא פליגא על רבי ועירא? דרבי זעירא אומר: שמונה חוץ ממקום פרתין! פתר לה: שמונה אמות וכל שהוא. ולמה לא תנייתה? ולא תיסבור בההיא דאמר רבי יוחנן: כל מידות שאמרו חכמים 'עוד' – טפה. וההין – ריבה ציבחה, לפום בן לא תנייתה.

רבי יונה בעי: למה לי אגן אמרין כל מידות שאמרו חכמים אין בהן 'עוד' חוץ מפיסקי ערים? והתנינן: עשרת קבין ירושלמיים, שהן ששה עשרוניין ועדויין! תפן – למידות, וכאן – לאמות. והתנינן: רבי יוסי בן משולם אומר: 'עוד' קב למאה, סאה, שתות למדמע! תפן – למידות, וכאן – לאמות.

והתנינן: אומר רבי יודה בן בבא: הגינה והקרפף שהיא שבעים ושיריים על שבעים ושיריים! שמואל אומר: בשני שלישי אמה שנו. ולא שנייא, בין שבנה גדר ואחר כך נטע אחת עשרה גפנים, בין שנטע אחת עשרה גפנים ואחר כך בנה גדר, ואחר כך נפסקה האמצעית – יש כאן ערים ויש כאן

[דף ל"א ע"א]

פיסקי ערים. הרב הגדר – אין כאן ערים ולא פיסקי ערים. רבי אבדמי אחיה דרבי יוסי בעי: חזר ובנייה, את אמר: חזר ערים למקומו. ודכוותה, חזרו פיסקי ערים למקומן.

רבי יוסי בשם רבי יוחנן: מעשה ששרף רבי יוחנן בן נורי כנגניגר. מה שרף? פיסקי ערים שרף. רבי חייא בשם רבי יוחנן: מעשה ששרף רבי יוחנן בן נורי כנגניגר. מה שרף? בין ערים לגדר שרף.

אמר רבי יוסי: קשייתה קומי רבי יעקב בר אהא: ניהא פיסקי ערים שרף, דברי חכמים הלוקין עליו. בין ערים לגדר שרף, דברי חכמים הלוקין עליו?

ולא שמיע דאמר רבי יעקב בר אהא: איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, ערים עצמו מהו? רבי יוחנן אומר: אסור ומקדש. רבי שמעון בן לקיש אומר: אסור ואינו מקדש.

והוא שיהא בקרן זוית ארבעה מופחים כדי מקום.

תנינן הכא דרבי יוסי, ותנינננה תפון. אילו תנינננה הכא ולא תנינננה תפון – תוינן אמרין: הכא, על ידי שהיא הלכת ערים – את אמרת אסור. תפון, על ידי שאינו הלכת ערים – את אמר מותר. הוי, צורכה מתני תפון.

או אלו תנינננה תפון ולא תנינננה הכא – תוינן אמרין: תפון, על ידי שהוא מגופף מארבע רוחותיו – את אמר אסור. הכא, על ידי שאינו מגופף מארבע רוחותיו – את אמר מותר. הוי, צורכא מתנינא הכא וצורכא מתנינא תפון.

תפון אמר: את רואה פילו שפוד של מתכת תחוב בו.

שמעון בר בא בשם רבי יוחנן: עד מקום שהוא נקמן.

רבי חמא בר

[דף ל"א ע"ב]

עוקבא בשם רבי יוסי בן חנינא: תחת האשכולות, אסור ומקדש. תחת העלין – לא. אמר רבי יוסי: אפילו תחת העלין – אסור ומקדש.

הדרן עלה פרק איזהו ערים

פרק שביעי

הלכה א' מתני' המכריח את הנפן בארץ, אם אין עפר על גבה שלשה מופחים – לא יביא זרע עליה.

אפלו הכריכה בלעת או כסילון. הכריכה בסלע אף על פי שאין עפר על גבה אלא שלש אצבעות – מותר להביא זרע עליה.

הארבעה שבנפן – אין מודדין אלא מעיקר השני.

גמרא לא יביא זרע עליה. הא מן הצד – מותר. מה נן קיימין? אי משום זרעים באילן, למה לי נפן? אפילו שאר כל האילן אי משום עבודה – ניתני ששה! אלא ברבי עקיבה, דרבי עקיבה אמר: שלשה. אין ברבי עקיבה, אפילו מן הצד, ניתני שלשה.

רבי ירמיה בשם רבי הויה בר אבא: משום זרעים על גבי הנפן.

תפון תנינן: מרחיקין את הזרעים ואת המהרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה מופחים.

רבי ירמיה אמר, רבי חמא בר עוקבא מקשי: תפון את אמר: אין השרשין מהלכין מן הצד. והכא את אמר: השרשין מהלכין מן הצד!

אמר רבי יוסי: באן וכאן – אין השרשין מהלכין מן הצד. אלא שהן עושין עפר תחום והן מלקין ארעיתו של כותל.

תדע לך שהוא כן, דתנינן תמן: מי רגלים! ומי רגלים מהלכין מן הצד?
התיב רבי יוסי בי רבי בון: והתנינן: מהרישה! אית לך מימר: מהרישה

[דף ל"ב ע"א]

מהלכת מן הצד?

אפילו הבריכה בדלעת או בסילון. הדיא דתימר, בסילון של חרם. אבל בסילון של אכר – אינו צריך, עד שיהא שם שלשה טפחים עפר מלמעלה.

הבריכה בסלע. הדיא דתימא, בהדין צלמא. ברם בהדין רפיכה מתפתחת היא.

והאי, בשאין הראשון נראית. אבל אם היה הראשון נראה – נותן ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן.

תדע לך שהוא כן, דתנינן דבתרה: המכריד שלשה גפנים ועיקריהן נראין. ותני עלה: כמה דברים אמורים? לענין הפרם. אבל לענין עבודה – נותן ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן.

הלכה ב'

מתני' המכריד שלש גפנים ועיקריהם נראין. רבי ליעזר בי רבי צדוק אומר: אם יש ביניהם מארבע אמות ועד שמונה – הרי אלו מצטרפות. ואם לאו – אינן מצטרפות.

גפן שיקבשה – אסורה ואינה מקדשת. רבי מאיר אומר: אף צמר גפן – אסור ואינו מקדש. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר משמו: אף על גבי הגפן – אסור ואינו מקדש.

אלו אסרין ולא מקדשין: מותר הרבן הפרם. מותר מחול הפרם. מותר פסקי ערים. מותר אפיפירות. אבל תחת הגפן ועבודת הגפן, וארבע אמות שבפרם – הרי אלו מקדשין.

גמרא אמר רבי ליעזר: הלכה דרבי מאיר היא. ניהא בסיתווא. אבל בקייטא?

[דף ל"ב ע"ב]

אית אתרין דמתרן טרפיהן אפילו בקייטא.

רבי שמואל בשם רבי זעירא: על גבי זמורה – היא מתניתא.

רבי בון בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק: לאויר עשרה – היא מתניתא.

אמר רבי יוסי: הוינן סכרין, כרם – יש לו אויר. גפן יהודית – אין לה אויר. מן מה דאמר רבי בון בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק: לאויר עשרה – היא מתניתא, הדיא אמרה: אפילו גפן יהודית – יש לה אויר.

מוֹתֵר מְחוּל הַפָּרֶם – אַרְבַּע אַמּוֹת. מוֹתֵר הוֹרְבֵן הַפָּרֶם – אַרְבַּע אַמּוֹת. מוֹתֵר פִּיִּסְקֵי עָרִים – שֵׁשׁה מִפְּהֵים. מוֹתֵר אִפִּיפִירוֹת – שֵׁשׁה מִפְּהֵים.

בְּנֵתִים מֵהוּ? רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: אֲסוּר וּמְקַדֵּשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֲסוּר וְאִינוּ מְקַדֵּשׁ.

מָה נִפְשָׁדוּ! פָּרֶם גָּדוֹל הוּא, לָמָּה לִי הוֹרְבֵנָה? אִפִּילוּ מִטְּעָתוֹ! פָּרֶם קָטָן הוּא, אִין לֹא מְחוּלוֹ! אֲלֵא כִּי נִן קְרִימִין: בְּכֶרֶם גָּדוֹל שְׁנִטְעוּ עַל מִטְּעַע פָּרֶם קָטָן. אָמַר רַבִּי זְעִירָא:

[דף ל"ג ע"א]

הֵדָא אָמְרָה: פָּרֶם גָּדוֹל שְׁנִטְעוּ שְׁמִנָּה עַל שְׁמִנָּה – אִין [יש] לֹא מְחוּל. אִין תִּימַר: מִטְּעַע שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה – תוּכֹחַ אֲסוּר וּמְקַדֵּשׁ, הוֹצֵחַ לֹא – לֹא כֹל שְׁכָּן?

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִין לֹקִין אֲלֵא עַל עֵיקַר הַפָּרֶם.

הַלְכָה ג'

מִזְתַּנִּי הַמְּסַבֵּף אֶת גִּפְנוֹ עַל צִבִּי תְבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ – הָרִי זֶה קִידֵשׁ, וְחַיִּיב בְּאַחֲרֵיאוֹ. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: אִין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁזָרַע אֶת פְּרֻמוֹ בְּשַׁבִּיעִית, וְכֹא מַעֲשֶׂה לְפָנָי רַבִּי עֲקִיבָא, וְאָמַר: אִין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ.

גְּמֵרָא בְּתִיב (דברים כב): לֹא תִזְרַע פְּרֻמָּךְ בְּלֵאִים. אִין לִי אֲלֵא פְּרֻמָּךְ, פָּרֶם אַחַר מִנְיָן? תְּלַמּוּד לֹאמַר: פָּרֶם וְלֹא בְּלֵאִים.

אָמַר רַבִּי לְעֹזֵר: דְּרַבִּי מֵאִיר

[דף ל"ג ע"ב]

הִיא. דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר: אִין לְגוֹי קִנְיָן בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְפוֹטְרוֹ מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת.

אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: דְּכָרִי הַכֹּל הִיא. תִּיפְתַּר, בְּגוֹי שְׁזָרַע פְּרֻמוֹ בְּלֵאִים וּלְקַחוּ מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵה תְרוּוְהוֹן אָמְרִי: דְּרַבִּי מֵאִיר הִיא.

הַנְּעֻבָה, אֵית תַּנְיִי תַנְיִי: בֵּין שְׁלוֹ בֵּין שְׁלֹ אַחֲרִים – אֲסוּר. אֵית תַּנְיִי תַנְיִי: שְׁלוֹ – אֲסוּר. שְׁלֹ אַחֲרִים – מוֹתֵר.

הוּוֹן כְּעֵיי מִימַר: מֵאֵן דְּאָמַר: בֵּין שְׁלוֹ בֵּין שְׁלֹ אַחֲרִים אֲסוּר – רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹדָה. מֵאֵן דְּאָמַר: שְׁלוֹ אֲסוּר וְשְׁלֹ אַחֲרִים מוֹתֵר – רַבִּי יוֹסֵה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן.

רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי לֹא: דְּכָרִי הַכֹּל הִיא! מָמָה דְּתִימַר תַּמּוֹן: דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ נְאָסַר לְהִדְיוּט – נְאָסַר לְגִבּוּת. וְדִכְוּוֹתָהּ, דְּבָר שְׂאִינוּ שְׁלָהּ, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ נְאָסַר לְהִדְיוּט – נְאָסַר לְגִבּוּת.

רבי שמעון בן לקיש אומר: קנסיה דרבי מאיר. ועבד עובדא דכוותיה. מן הדא, המסבף את גפנו על גבי תבואתו של חבירו. וכי מה עשה מעשה? אלא, בשהוסיף, לפי דעתו הוא מוסיף.

חד בר נש חוי סלעיה לרבי לעזר, אומר ליה: טבא היא! ויפסלית. אתא עובדא קומי רבי שמעון בן לקיש, וקנסיה. מן הדא: המראה דינר לשולחני, ונמצא רע – חייב לשלם, מפני שהוא נושא שכר.

ורבי לעזר נושא שכר? רבי יעקב בר אחא בשם רבי אבונא, המהזיק בו – בנושא שכר.

רבי יוסי בי רבי בון לא אומר בן, אלא רבי לעזר אומר: קנסיה דרבנין. רבי שמעון בן לקיש אומר: קנסיה דרבי מאיר.

בד אתא עובדא, שאל רבי שמעון בן לקיש לרבי לעזר: ההן קנסא

[דף ל"ד ע"א]

דמאן? אומר ליה: דרבנין. אומר ליה: פוק שלם.

אמר רבי יוחנן: הכל מודים בענבים – שהן אסורות. אומר ליה רבי לעזר: האוסר – אינו נאסר, ושאינו אוסר – נאסר!

מה פליגינן? במסבף את גפנו על גבי תבואתו של חבירו. אבל המסבף את גפנו של חבירו על גבי תבואתו – כל עמא מודיי: שהאוסר נאסר.

המסבף גפנו של חבירו על גבי תבואתו של חבירו – נישמעניה מן הדא: אומר רבי יוסי: מעשה באחד שזרע את פרמו בשביעית, ובא מעשה לפני רבי עקיבה ואמר: "אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו". הרי אין הגפן שלו, ואין התבואה שלו! ואיתתבת.

הלכה ד'

מתני' האנס שזרע את הפרם ויצא מלפניו – קוצרו אפילו במועד.

עד כמה הוא נותן לפועלים? עד שליש. יותר מיפן – קוצר בדרבו והולך אפילו לאחר המועד. מאימתי הוא נקרא אנס? משיששקע.

גמרא רבי בא בר יעקב בשם רבי יוחנן: ביני מתניתא, מותר לקוצרו אפילו

[דף ל"ד ע"ב] במועד.

עד כמה הוא נותן לפועלים? עד שליש. רב הונא ורב ששת, חד אומר: שליש לשכר. והרנא אומר: שליש לדמים.

מאימתי נקרא אנס? משיששקע. אומר רבי אחא: נשתקעו הפעלים ולא נתייאשו הפעלים – איסורו דבר תורה. נתייאשו הפעלים ולא נשתקעו הפעלים – איסורן מדבריהן.

ויש קרקע נגזל? אומר רבי לא: אף על פי שאין קרקע נגזל – יש ייאוש לקרקע.

הלכה ה'

מתני' הרוח שעלעלה את הנפנים על גבי תבואה – יגדור מיד. ואם אירעו אונם – מותר.

תבואה שהיא נוטה תחת הנפן, וכן פירק, – מחזיר ואינו מקדש.

מאימתי תבואה מתקדשת? משתשליש. וענבים – משיעשו כפול הלפן.

תבואה שניבשה כל צרפה, וענבים שבשלו כל צרפן – אינן מתקדשות.

גמרא וכך עזאי – יספר. אשכח תני, רבי עקיבה אמר: יחזיר. בן עזאי אמר: יספר.

מאימתי מתקדשת? משתשליש. אית תני תני: 'משתשריש'. מאן דתני 'משתשריש' – מסייעא

לרבי יוחנן. מאן דאמר 'משתשליש' – מסייעא לרבי הושעיא.

וענבים – משיעשו כפול הלפן. אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל: דכתיב (דברים כב) **ותבואת הפרם.**

פיני מתניתין: אינן מתקדשות.

הלכה ו'

מתני' עציץ נקוב – מקדש בפרם. ושאינו נקוב – אינו מקדש.

רבי שמעון אומר: זה וזה אסורין ולא מקדשין.

המעביר עציץ נקוב בפרם, אם הוסיף במאתים – אסור.

גמרא תני: אין בין עציץ נקוב לעציץ שאינו נקוב – אלא הכשר זרעים בלבד.

כרבי שמעון. ברם פרבנן, אית הורגין. עציץ נקוב – מקדש בפרם, ושאינו נקוב – אינו מקדש.

התולש מעציץ נקוב – חייב, משאינו נקוב – פטור.

עציץ נקוב – אינו מכשיר את הזרעים, ושאינו נקוב – מכשיר את הזרעים.

רבי יוסי אמר לה סתם. רבי חנינא ממי בה בשם רבי שמואל בר רב יצחק: התורה ריבתה במהרת

זרעים. מה טעם? (ויקרא יא) **וכי פל מנבלתם על כל זרע זרוע אשר**

[דף ל"ה ע"א]

זרע, טהור הוא.

תני: עציץ שאינו נקוב – מעשרותיו מהלכה, ותרומתו אינה מדמעת, ואין חייבין עליה חומש.

רבי יוסי בעי: מהו לומר על פיתו המוציא לחם מן הארץ?

רבי יונה בעי בן: דלעת, בתלוש הוא לסבך בה?

רבי יודה בר פזי בעי: נטע חמש גפנים בחמושה עציצין, ועשאן שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב

– את אמר פרם הוא, הפכו – אינו פרם. ויש פרם מיפלטל?

שמואל אמר: במעביר תחת כל גפן וגפן. אמר רבי יוחנן: לאויר עשרה היא מתניתא.

העביר המשה עציצין (שאינן) נקובים תחת נפן אחת -

[דף ל"ה ע"ב]

תפלוזתא דרבי לעזר ורבי יוחנן. האוסר - אינו נאסר. ושאינו אוסר - נאסר?
אבל אם העביר עציץ אחד תחת המש גפנים - כל עמא מודיי: שהאוסר נאסר.

חדרו עלה המכריה את הגפן

פרק שמיני

הלכה א' מתני' פלאי הפרם - אסורין מלזרע ומלקטים, ואסורין בהנאה.

פלאי זרעים - אסורים מלזרע ומלקטים, ומותרין באכילה, וכל שכן בהנאה.

פלאי בגדים - מותרין בכל דבר, ואינן אסורין אלא מללבוש.

פלאי בהמה - מותרין לגדל ולקיים, ואינן אסורים אלא מלהרביע. פלאי בהמה - אסורין זה עם זה.

גמרא פלאי הפרם אסורין כו'. כתיב (דברים כג, ט): לא תזרע ברמך פלאים. אין לי אלא הזרע. מקיים מניין? תלמוד לומר: וברם, ולא פלאים.

מה, כרבי עקיבה? דרבי עקיבא אומר: המקיים - עובר בלא תעשה. אמר רבי יוסה: דברי הפל היא! הפל מודים באסור שהוא אסור. בשלא קיים על ידי מעשה. אבל אם קיים על ידי מעשה - לוקה. פהדא דתני: המחפה בכלאים - לוקה.

מניין שהוא אסור בהננייה? נאמר פאן: פן תקדש. ונאמר לחלן: פן תוקדש בו וכל הנוגע במזבח יקדש, מה פן האמור לחלן - אסור בהננייה, אף פן שנאמר פאן - אסור בהננייה.

ואית דבעי מימר: נאמר פאן פן תקדש, ונאמר לחלן (דברים כג, יח): ולא יהיה קדש מבני ישראל. מה קדש שנאמר

[דף ל"ו ע"א]

לחלן - אסור בהננייה, אף פאן אסור בהננייה. וקדש אסור בהננאה? אמר רבי חונא: ביאתו - אסורה בהננייה.

אית דבעי נישמעניה מן הדא: דאמר רבי חנינא: פן תקדש - פן תוקד בראש.

כתיב: לא תזרע ברמך פלאים - מלמד שאינו חייב עד שיוזרע שני מינים בברם; דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר: אפילו מין אחד.

על דעתיה דרבי יונתן, בתיב: שְׂדֵדָה לֹא תִזְרַע בְּלֵאִים. לְאִיזָה דְבַר נְאֻמָּר לֹא תִזְרַע בְּרִמְדָּה בְּלֵאִים? לְהַחֲמִיר עָלָיו, אֲפִילוּ מִיֵּן אֶחָד.

על דעתיה דרבי יאשיהו, שְׂדֵדָה לֹא תִזְרַע בְּלֵאִים. לְאִיזָה דְבַר נְאֻמָּר לֹא תִזְרַע בְּרִמְדָּה בְּלֵאִים? לְהַתְרִיבָהּ, שְׂאֵם הַתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם שְׂדֵדָה – לֹקָה. מִשּׁוּם בְּרִמְדָּה – לֹקָה.

אָמַר רַבִּי בּוֹן בְּרַחֲמֵי: לִיתָן לֹא שִׁיעוּר אַחֲרֵת. תַּמּוֹן – שְׂשָׁה טַפְּהִים, וְכֹאן – אַרְבַּע אַמּוֹת.

מַה נֵּן קַיִמִין? אִם בְּשַׁעֲשֻׁה גְדַר מִכַּפְּנַיִם – בְּמַל הַפָּרֶם. אִם בְּשַׁעֲשֻׁה גְדַר מִכַּחוּץ – זֶהוּ הַמְּחֹל! אֵלֶּא כִּי נֵן קַיִמִין: בְּשֻׁדָּה שְׁתֵּיהָ שֵׁם שְׂדָה תְּבוּאָה וְהַקְרִיחַ לְתוֹכָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת. וְאַתֵּיא בְּדֹאמַר רַבִּי חֲנִינְיָה: אִין הָאוּסַר

[דף ל"ז ע"ב]

נַעֲשֶׂה מְחִיצָה לְהַצִּיל. סְבָרִין מִימַר: אוּסַר נַעֲשֶׂה מְחִיצָה לִיאֻסַר.

על דעתיה דרבי יונתן, בתיב: שְׂדֵדָה לֹא תִזְרַע בְּלֵאִים, לְאִיזָה דְבַר נְאֻמָּר לֹא תִזְרַע בְּרִמְדָּה בְּלֵאִים? כִּי הָא דֹאמַר רַבִּי חֵילָא: הֵן דֹּאתְ אָמַר, לֹא אָמַרְתָּ, לְמַה אֶתְ אָמַר.

אוּ פְהָא דֹאמַר רַבִּי זְעִירָא: לֹא תִזְרַע בְּרִמְדָּה בְּלֵאִים – עֵיקַר בְּרִמְדָּה בְּלֵאִים לֹא תִזְרַע.

רַבִּי יִדִּין קְפֻדְקַיָּא בְּעֵא קוּמִי רַבִּי יוֹסִי: תַּמּוֹן אֶתְ אָמַר: אִין זְרַעֵי אֵילָן קְרוּיִין זְרַעִים. וְהִכָּא אֶתְ אָמַר: זְרַעֵי אֵילָן קְרוּיִין זְרַעִים!

אָמַר לִיה: תַּמּוֹן מִיַּעַט הַתְּתוּב אֶתְ שְׂאִין דְרַדָּךְ בְּנֵי אָדָם לְהֵיוֹת קוֹרִין זְרַעִים. בְּרַם הִכָּא – רִיבָה הַתְּתוּב כֹּל זֶרַע וְרוּע אֲשֶׁר יִזְרַע.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק: הַמְּחַפֶּה בְּכֻלָּאִים – לֹקָה. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן: וְלֹא מִתְּנִיתָא הֵיא, בְּלֵאִים בְּכָרֶם? אֵיךְ אֲפָשֶׁר בְּלֵאִים עַל יְדֵי חֲרִישָׁה? לֹא בְּמַחְפָּה!

וְהוּוּ רַבִּי יַנְיָ מִקְלָם לִיה: (ישעיה טו, ח) הַזְּלִים זָהָב מִכִּיס וְגוֹי. (משלי ג, כא) בְּנֵי אֵל יִלְווּ מַעֲיִנֶיךָ. (שם ט, ט) תֵּן לַחֲכָם וַיְחַכְּם עוֹד. (שם א, ה) יִשְׁמַע חֲכָם וַיּוֹסֶף לָקַח.

אָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: בְּתַר כֹּל אֵילָן קַיִלוּמֵיא, יְכִיל אֲנָא פִתַר לָהּ בְּרַבִּי עַקִּיבָה, דְרַבִּי עַקִּיבָה אָמַר: הַמְּקַיִם

[דף ל"ז ע"א]

בְּלֵאִים – עוֹבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. בְּלוּם אָמַר רַבִּי עַקִּיבָה אֵלֶּא לְעַבּוֹר, שְׂמָא לְלִקוּת? וְהִכָּא – לְלִקוּת אֲנָן קַיִמִין.

וְעוֹד מִן הֵדָא דְתַנְיָן: שְׁבִיעִית. אֵית לָהּ מִימַר: שְׁבִיעִית – דְרַבִּי עַקִּיבָה? פִתַר לָהּ: שְׁבִיעִית – דְרַבִּי לָעוֹר. דְרַבִּי לָעוֹר אָמַר: לֹאִין עַל הַחֲרִישָׁה בְּשְׁבִיעִית. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אִין לֹאִין עַל הַחֲרִישָׁה בְּשְׁבִיעִית.

מה טעם דרבי לעזר? ושבתה הארץ שבת לה' - כלל. שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור - פרט. הזרע והזמור בכלל היו, ולמה יצאו? להקיש אליהו ולומר לה, מה זרע וזמור - מיוחד שהן עבודה בארץ ובאילן, אף כל דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן. מה עבד לה רבי יוחנן? שני דברים הם, ושני דברים יצאו מן הכלל - אינן חולקין.

ולית ליה לרבי אלעזר ואינן חולקין? אית ליה: לחלוק - אינן חולקין, הא ללמד - מלמדיו.

ולית ליה לרבי יוחנן מלמדיו? שנייא היא, שהכלל - בעשה, ופרט - בלא תעשה, אין עשה מלמד על לא תעשה, ואין לא תעשה מלמד על עשה.

על דעתיה דרבי לעזר - ניהא, מותר להפוך בה בורות שיהיו ומערות. על דעתיה דרבי יוחנן - מהו להפוך בה בורות שיהיו ומערות? בשם שאין מלמדיו לענין איסור, כך לענין היתר לא ולמדו!

אמר רבי בא קרתינגייה: טעם דרבי יוחנן, שש שנים תזרע שדך - לא בשביעית. ושש שנים תזמור ברמך - לא בשביעית. כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה - עשה הוא. ועובר בעשה? רבי ירמיה אמר: עובר בעשה. ורבי יוסה אמר: אפילו עשה אין

[דף ל"ז ע"ב]

בו! ליהיא מילה פתיב ושבתה הארץ שבת לה? לענין לא תעשה שבו.

יכול יהו לזקין על התוספות שבו. רבי יוחנן פתר מתניתא: יכול יהו לזקין על חרישה בשביעית? רבי לעזר פתר מתניתא: יכול יהו לזקין על איסור שני פרוקים הראשונים?

אית תניי תני: שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור ברמך. אית תניי תני: שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור.

מאן דאמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור ברמך, מסייעא לרבי לעזר. מאן דאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור מסייעא לרבי יוחנן.

מתניתא פליגא על רבי לעזר! השמר (דברים יב, יג) - לא תעשה. וכתוב (בפסוק יד) שם תעלה, שם תעשה. בגין דכתיב, הא אילו לא פתיב, עשה הוא! שלא תאמר: כמה דתימא גבי שבת, הפר הרין נעין - אינו חייב אלא אחת. ודכוותה, שחט זרק והעלה - לא יהא חייב אלא אחת! לפום כן צריך מימר: חייב על כל אחת ואחת.

רבי זעירא, רבי הויה בר אשי בשם כהנא: הנוטע בשבת - חייב משום זרע.

רבי זעירא אמר: הזומר - בנוטע. נטע וזמר בשבת, על דעתיה דכהנא - חייב שתים. על דעתיה דרבי זעירא - אינו חייב אלא אחת.

כלום אמר רבי זעירא אלא הזומר - בנוטע. שפא הנוטע - בזומר? הכל היה בכלל זריעה, יצאת זמירה להחמיר על עצמה. מפני שייצאת זמירה להחמיר על עצמה, את פומרו משום זרע? הויה, לא שנייא, בין על דעתיה דכהנא, בין על דעתיה דרבי זעירא - חייב שתים.

הַלְכָה ב'

מתני' בהמה עם בהמה, וחייה עם חיה, בהמה עם חיה, וחייה עם בהמה. טמאה עם טמאה, וטהורה עם טהורה. טמאה עם טהורה. וטהורה עם טמאה – אסורין לחרוש, ולמשוך ולהנהיג. המנהיג – סופג את הארבעים. והיושב בקרון – סופג את הארבעים. רבי מאיר פוטר. והשלישית שהיא קשורה לרצועותיהן –

[דף ל"ח ע"א]

– אסורה.

גמרא בהמה עם בהמה כו'. יכול לא יהא מעמיד זכרים אצל הנקבות ונקבות אצל הזכרים? תלמוד לומר (ויקרא יט): **בהמתך לא תרביע**. אין את אסור אלא מלהרביע. אבל מעמיד את זכרים אצל נקבות ונקבות אצל זכרים. וכי מה עשה מעשה? לא בשחטיל, ולפי דעתו הוא מטיל.

איסי בן עקיבא אמר: אסור לרכב על גבי פרדה, מקל וחומר, ומה אם בבגדים שאת מותר לכוש זה על זה – את אסור בתערוכתן. בהמה שאת אסור להנהיג בה בזו עם זו – לא כל שבן את אסור לרכוב עליה! והא פתיב (שמואל ב, יג) **וירכבו איש על פרדו וינסו!** אין למדין מן המלכות.

והא פתיב (מלכים א, א): **והרפבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי** בריה מיששת ימי בראשית היתה.

רבי חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בי רבי הנינה אמר: המנהיג קולו [בקול] ככלאים – לוקה. ונתני בן: הנהיגה, המשיכה, קרא לה ובאת אחריו – נתחייב בה לשלם פשואל. והתני שמואל: היתה עומדת חוץ לתחום וקרא לה ובאת אחריו – הרי זה פטור! תמן – לדעתה היא מהלקת. ברם הכא – על פורחה היא מהלקת.

והתני: טיפח פגגד עינו וסימיה, פגגד אונו וחרשה – לא יצא להורות. אמר רבי לעזר בי רבי יוסי קומי רבי יוסי שגניא היא, שהוא יכול לברוח. תדע דף שהוא בן, דתני: תפש בו – הרי זה חייב.

היושב בקרון. רבנין אמרין: משקל הוא. רבי מאיר אמר: אינו משקל. בראשונה לא היו אלא שתים, דכתיב (בראשית מא): **וירכב אתו במרפבת המשנה אשר לו**. עמד פרעה ועשה שלש, דכתיב (שמות יד): **ושלשם על בלו**. עמדה מלכות הרשעה ועשה אותן ארבעה¹.

הַלְכָה ג'

מתני' אין קשורין את הסוס לא בצדדי תקרין, ולא לאחר תקרין. ולא את הליבדקס לגמלים.

רבי יהודה אומר: כל הנולדים מן הסוס, אף על פי שאביהן חמור – מותרין זה עם זה. וכן הנולדין מן החמור, אף על פי שאביהן סוס – מותרין זה עם זה. אבל הנולדים מן הסוס עם הנולדין מן החמור – אסורין זה עם זה.

¹ גירסת הגר"א: עמד שלמה ועשה ארבעה. עמדה מלכות הרשעה ועשתה אותן המשעה.

גמרא אין קושרין את הפוסם לא לצדדי תקרון ולא לאחר תקרון. תני: רבי מאיר פוטר. אם היה מסויעו בין פמעלה בין בירידה – הכל מודין שהוא

[דף ל"ח ע"ב]

אסור.

אמר רבי יוחנן: מפני שנה נושא עצלותו של זה, ונה נושא עצלותו של זה. רב אמר: מפני שנושאין את החבל שבנתים.

רבי ירמיה בעי: קשרו בשערן מה נז קיימין? אם בשקשרו בשערו, כה אנו אומרים אסור להרכיב בהמה על גבי חכירתה? אם בשקשרו החבל בשערו, נאמר מפני שהן נושאין את החבל שבנתים!

רבי יונה אמר: איתפלגון רב ורבי יוחנן. רבי יוחנן אמר: מפני שנה נושא עצלותו של זה, ונה נושא עצלותו של זה. רב אמר: מפני שהן נושאין את החבל שבנתים.

מה נפק מן ביניהון? קשרו בחבל. אבל קשרו בשערו, בין על דעתיה דרב בין על דעתיה דרבי יוחנן – פטור.

ולא חליבדקס. אית תניי תני: ניברקום. מאן דאמר: ליבדקס, שם ליבוי, על שם (דניאל א): **לבים וכשים במצעדיו.** מאן דאמר: ניברקום, אבהטם. מהו אבהטם? חמר סלק.

רבי יונה, רב הושעיא בעי: גרים הבאים מליבוי, מהו להמתין להם שלשה דורות?

אמר רבי יונה בוצרייה: מן מה דאנן המון ההון פולא מצריי, בד רטיב – אינון צווחין ליה לזבי. פד הוא נגיב – אינון צווחין ליה פול מצריי. הדיא אמרה: היא לזב – היא מצרים. הדיא אמרה: גר מלזבי – צריף להמתין שלשה דורות.

רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה: הלכה בדברי התלמיד. דברי חכמים; כל מין פרידות אחד. ואלו הן הסימנים? אמר רבי יונה: כל שאזניו קטנות – אמו סוסה ואביו חמור. גדולות – אמו חמורה ואביו סוס.

רבי מנא מפחד לאילין דרבי יודן נשיאה: אין בעיתון מיזבון מולוון – אתון זבנין לו אזניהון דקיקין, שאמו סוסה ואביו

[דף ל"ט ע"א]

חמור.

הלובן – מן האיש, שממנו מזה ועצמות והגידים. והאודם – מן האשה, שממנו העור והבשר והדם. והרות והנפול והנשמה – משל הקדוש ברוך הוא. ושלשתן שותפין בו.

רבי בא, רבי יהודה בשם רב: מודים חכמים לרבי יהודה בסוס בן חמור, עם חמור בן חמור בן חמור בן חמור.

רבי חגי, רבי זעירא בשם רבי איסי: בני עוים, בני רחלים – אסורים זה עם זה. דלא בן מה אגז אמרי? עז בן עז בן רחל, עם רחל בן רחל בן עז.

הלכה ד'

מתני' הפרוטיות – אסורות, והרמף – מותר. ואדני השדה – היה. רבי יוסי אומר: מטמאות באהל באדם.

הקופד והלדת הפנאין – היה. הולדת הפנאין, רבי יוסי אומר: בית שמאי אומרים: מטמא בכזית במושא, וכעדשה במגע.

שור הבר – מין בהמה. רבי יוסי אומר: מין היה.

פלב – מין היה. רבי מאיר אומר: מין בהמה. החזיר – מין בהמה. הערוד – מין היה. הפיל והקוף – מין היה.

ואדם מותר עם פולן לחרוש ולמשוד.

גמרא הפרוטיות – אסורות, והרמף – מותר כו'. רבי אימי בשם רבי לעזר: רמפה דלא פליגס, פמה דתימור (אסתר ח): **בני הרמכים.**

אדני השדה – היה. ייסי ערקי: בר נש דטור הוא, והוא הני מן טיבורייה. איפסק טיבורייה – לא הני.

רבי קמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בן חנינה: טעמא דרבי יוסי (במדבר יט): **וכל אשר יגע על פני השדה – בגדל על פני השדה.**

הירודות והנעמית – הרי הן בעוף לכל דבר. והנחש – הרי הוא בהמה.

רבי חייא בשם רבי יוחנן: ששה ספיקות הן. הצלף באילן – בבית שמאי. פלי תרם בכלי נתר – בבית שמאי. הולדת הפנאים בשרצים – בבית שמאי. פול

[דף ל"ט ע"ב]

מצרי בורעים, ואנדרוגינוס באדם. כוי בהמה. דברי הכל.

רבי קמא בר עוקבא אומר: ואמה טריקסין. מהו ואמה טריקסין? רבי יונה בוצרייה אומר: טריקסין. מהו? מבפנים, מבחוץ?

אמר רבי יוסי: מן מה דכתיב (מלכים א, ו) **וארבעים באמה היה הבית**, הוא ההיכל לפני. הך אמרה: מבפנים. אמר ליה רבי מנא: והכתיב (דברי הימים ב, ג) **ויעש את בית קדש הקדשים עשרים אמה אורך ועשרים רוחב.** הך אמרה: מבחוץ.

שור בר – מין בהמה. רבנין אמרי: מיפא הוה, וערק לתמן. רבי יוסי אומר: עיקריה מן תמן הוה.

הָא שוֹר עִם שוֹר בָּר – אֵינָן פְּלָאִים. דְּלָא בְּרַבִּי יוֹסֵה, דְּרַבִּי יוֹסֵה אָמַר: בְּלָאִים. וְאֵילִין דְּמִתְרַגְּמִין וְתוֹרֵי בָר וְרַאמְנִין – בְּרַבִּי יוֹסֵה.

רַבִּי בָא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל: אַוּוֹ עִם אַוּוֹ מְדַבֵּר – בְּלָאִים זֶה בְּזֶה.

אַוּוֹ עִם אַוּוֹ הֵינִים, תַּנִּי רַבִּי יוֹדֵה בְּן פּוּז דְּבַר דְּלִיָּהּ, וְלֹא יוֹדְעִין מֵאֵן תַּנִּי. קַל וְחוֹמְרוֹ! מַה אִם בְּשַׁעֲהָ שְׁשִׁנְיָהּ בִּיבְשָׁה – אֶתְּ אָמַר אֶסוּר, בְּשַׁעֲהָ שְׁאֶחָד בִּיבְשָׁה וְאֶחָד בֵּינֵם – לֹא כָּל שְׁבָן!

וְאָדָם מוֹתֵר בְּכוּלָּן לְחַרְוֵשׁ וְלִמְשׁוּדָּהּ. כְּתִיב (דְּבָרִים כב) לֹא תַחְרֹשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמוֹר יַחְדָּו. בְּשׂוֹר וּבַחֲמוֹר אֵין אֶתְּ חוֹרֵשׁ. אֲבָל חוֹרֵשׁ אֶתְּ בְּשׂוֹר עִם אָדָם, בַּחֲמוֹר עִם אָדָם.

חֲדָרִין עֲלֵיהּ בְּלָאִי הַכָּרִים

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

הַלְכָה א' מִתַּנִּי' אֵינִין אֶסוּר מִשׁוּם בְּלָאִים – אֵלֶּא צְמֹר וּפְשָׁתִים.

וְאֵינִין מִטְּמֵא בְּנִגְעִים – אֵלֶּא צְמֹר וּפְשָׁתִים.

אֵין הַכְּהֵנִים לוֹבְשִׁין לְשִׁמְשׁ בְּמִקְדָּשׁ – אֵלֶּא צְמֹר וּפְשָׁתִים.

צְמֹר גְּמֻלִים וְצְמֹר רְחֵלִים שְׁטָרְפָן זֶה בְּזֶה, אִם רַב מִן הַגְּמֻלִים, – מוֹתֵר. אִם רוֹב מִן הַרְחֵלִים – אֶסוּר. מְחַצֵּה לְמַחְצֵה – אֶסוּר. וְכֵן הַקֶּנֶפֶס וְהַפְּשִׁתָּן שְׁטָרְפָן זֶה בְּזֶה.

הַשִּׁירִיִּין וְהַכֶּלֶף – אֵין בָּהֶם מִשׁוּם בְּלָאִים, אֲבָל אֶסוּרִין מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵינַן.

הַכָּרִים וְהַכְּסָתוֹת – אֵין בָּהֶן מִשׁוּם בְּלָאִים, וּבְכַלְבֵּד שְׂלֵא יִהְיֶה בְּשָׂרוֹ נוֹגַע בָּהֶן.

אֵין עֲרָאִי לְכָלֶּאֱסוּרִים. לֹא יִלְבַּשׁ בְּלָאִים אֶפְלוֹ עַל גְּבִי עֲשָׂרָה, אֶפְלוֹ לְגִנָּב אֶת הַמָּכֶס.

גְּמֵרָא אֵינִין אֶסוּר מִשׁוּם בְּלָאִים כּוּי. כְּתִיב (דְּבָרִים כב, יא): לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צְמֹר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו. הֵייתִי אוֹמֵר: אֵינִין אֶסוּר אֵלֶּא מִלְּכַבּוּשׁ! תְּלִמּוּד לּוֹמַר: לֹא יַעֲלֶה עֲלֵיךָ².

אִי לֹא יַעֲלֶה עֲלֵיךָ, הֵייתִי אוֹמֵר: לֹא יִפְשִׁיל אֶת הַקּוֹפֵס לְאַחוֹרָיו! תְּלִמּוּד לּוֹמַר: לֹא תִלְבַּשׁ. מַה מִּלְּבוּשׁ מִיּוֹחָד דְּבָר שֶׁהוּא מְהַנֶּה אֶת הַגּוּף, אִם אֵין לִי אֵלֶּא דְּבָר שֶׁהוּא מְהַנֶּה אֶת הַגּוּף.

לֹאִי זֶה דְּבָר נֶאֱמַר לֹא יַעֲלֶה עֲלֵיךָ? רַבִּי נִיחָה בַר סָבָה, רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא: שְׂאֵם הֵיָה בְּגָד גְּדוּל, קֶצְתוֹ יֵשׁ בּוֹ בְּלָאִים וּמוֹנַח בְּאַרְיָן, וּמִקְצָתוֹ אֵין בּוֹ – לֹא יִכְסֶה בּוֹ מִצַּד הַשָּׁנִי.

הֵייתִי אוֹמֵר: אֶפְלוֹ פְּשִׁתָּן שֶׁל יָם, אֶפְלוֹ קֶנֶפֶס! תְּלִמּוּד לּוֹמַר:

[דף מ' ע"א]

² וּבְגָד בְּלָאִים שְׁעִטָּנוֹ לֹא יַעֲלֶה עֲלֵיךָ (ויקרא יט יט).

צמר ופשתים. מה צמר שאין לו שם לוויי, אף כל דבר שאין לו שם לוויי.

מנין שאין לו שם לוויי? אמר רבי יהושע בן לוי: כתיב (מלכים ב, ג, ד) ומישע מלך מואב היה נקד. מהו נקד? רועה. והשיב למלך ישראל מאה אלף ברים ומאה אלף אלים צמר. אין לך קרוי צמר – אלא צמר אלים בלבד.

אין מיטמא בנגעים אלא צמר ופשתים. דכתיב, בבגד צמר או בבגד פשתים. יכול יהו מטמאין בין צבועין בין שאינן צבועין? תלמוד לומר: בגד צמר או בגד פשתים. מה פשתים – בכרייתתה, אף צמר – בכרייתו. אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים? תלמוד לומר: לפשתים ולצמר. מה פשתים – לבנה, אף צמר – לבן.

תנינן תרין קליון, ולא דמיין דין לדיו. תנינן: אין אסור משום פלאים אלא צמר ופשתים, בין צבועין בין לבנין. תנינן: אין מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים, ובכלבד לבנים.

רבי יונה בוצרייה בעי קומי רבי מנא: תמן את אמר: בין צבועין בין לבנים. והכא את אמר: ובכלבד לבנים! אמר ליה: שנייה היא ששנה עליו הכתוב צמר צמר שני פעמים, מה פשתן – בכרייתתה. אף צמר – בכרייתו.

אמר רבי יצירא: כתיב (ויקרא טז, ד): כתונת בד קודש ולבש. בד שהוא עולה יחידי. ותרין צמר עולה יחידי! פירש בפבולה (יחזקאל מד, יז) ולא יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי הפנימית וביתה. הא מבחוין – מותר לעלות עליהם.

מנין שהן מותרין בכלאים? שנאמר: ואת המצנפת שש. ואת פארי המגבעות שש. ואת מכנסי הבוד שש משזור. ואת האבנט שש משזור תכלת וארגמן ותולעת שני. וכתיב: פארי פשתים יהיו על ראשם, ומכנסי פשתים יהיו על מתניהם, ולא יחגרו ביזע. את דרש שש משש, שש מפארי, פארי מפארי. מה שני תולעת – דבר שיש בו רוח חיים, אף כל דבר שיש בו רוח חיים. מה צמר – שאין לו שם לוויי, אף פשתים – שאין להם שם לוויי.

רבי יונה, עולה בר ישמעאל בשם רבי לעזר: צמר ופשתים שטרפן – אסור. כיצד הוא עושה? מכיא ליטרא ועוד צמר גמלים, ומבטלן.

אבא בר רב הונא בשם רבי ירמיה: צמר ופשתים שטרפן – בטלן. רב אמר: אסור בתערובתן. מה מפליג? מה דאמר רב – בששעשאו בגד בפני עצמו. מה דאמר רבי ירמיה – בהחיא דבעי מערבתה עם חורן.

רבי הלל בי רבי וולס היה לו בגד בשלשים ריבוא דינר, ויהביה לרבי,

[דף מ' ע"ב]

ומצא בו פלאים, ושרפו. רבי מנא היה לו בגד בשלשים ריבוא דינר, ויהביה לרבי חייא בר אבא, אמר ליה, זבנית למית, וקיים עלוי עד דהוא מברך (מברך).

אמר רבי חגי: רבי שמואל בר יצחק מייתי מואנא מבי קצרא ומייתב עלוי עשרה הייטין מפשפשיין ליה.

אמר רבי חגי: רבי שמואל בר רב יצחק הוה מפקד גו בייתיה דלא מוקמה נבל דעמר מיקמי נבל דכיתן בגין פיפה.

השיריון והכלד כו. השיריון – מטמכה. והכלד – אנגין קיסריי.

אמר רבן שמעון בן גמליאלף הנורתי על כל מפרשי הים, ואמרו: בלפה שמו.

אבל אסורין מפני מראית העין. רב אמר: כל שהוא אסור מפני מראית העין, אפילו בחדרי החדרים – אסור.

מתניתא פליגא על רב! פשתן שאצבעה בחרת – לא יעשה ממנה אימרה מפוקסמה. בכרים ובכסתות – מותר.

מתניתא פליגא על רב! נתפזרו מעותיו לפני עבודה זרה – לא יהא שוחח ומלקטן, שלא יהא כמשתתוה לעבודה זרה. ואם היה מקום צנוע – מותר!

מתניתא פליגא על רב! פרצופות שהן מטילין מים בכרבים – לא יתן פיו על פיו שלא יהא כמנשק לעבודה זרה. ואם היה מקום צנוע – מותר!

מתניתא פליגא על רב! אין שוחטין בגומא. אבל עושה הוא גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם בתוכו. ובשוק לא יעשה בן שלא יתקה את המינין.

מתניתא פליגא על רב! הגיע לחצר החיצונה – שוחטין בחמה, אבל לא בנגד העם.

מתניתא פליגא על רב! ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים – אין שופכין לתוכו מים בשבת. ותני עלה: אם היה מזהילה – מותר. עונת גשמים – מותר. צינורות מקלחין – אסורין. תני בר קפרא: אם היה מקום צנוע – מותר.

אילין פליגין על רב ולית להון קיים.

בכרים ובכסתות – מותר. הדא דתימר – בריקן. אבל בפלא – אסור. בנתון על גבי מסטווה. אבל בנתון על גבי המיטה, אפילו ריקן – אסור.

הרי שהיה מולד בשוק ונמצא לבוש בלאים. תרין אמוזאין. חד אמר: אסור. וחרנה אמר: מותר. מאן דאמר אסור – דבר תורה! מאן דאמר מותר – כההיא דאמר רבי זעירא: גדול כבוד הרבים, שהוא דוחה את המוצוה בלא תעשה שעה אחת.

תני: אין מדקדקין בכות, ולא בכלאים בבית המדרש.

רבי יוסי הוה יתיב מתני, והוה תמן מיטא. מאן דנפק ליה – לא אמר בלום. מן דיתבי ליה – לא

[דף מ"א ע"א]

אמר ליה כלום.

רבי אימי הוה יתיב מתני. אמר חד להכריה: את לבוש פלאים! אמר ליה רבי אימי: שלח מאנד ויתב ליה.

תני: אין עראי בכלאים בבית המקדש. והא תני: כהן שיצא לדבר עם הכירו, אם הפליגו – טעון טבילה. אם לשעה – טעון קדוש ידים ורגלים!

פאן – בבגדי זהב, פאן – בבגדי לבן.

לא יעלה עליך – מותר להציעו תחתיד. אבל אמרו חכמים: לא יעשה כן, שלא תהא נימא אחת עולה על בשרו.

הלכה ב'

מתני' מטפחות הידים, מטפחות הספרים, ומטפחות הספג – אין בהן משום פלאים. רבי לעזר אוסר. ומטפחות הספרים – אסורות משום פלאים.

גמרא תמן תנינן: שלש מטפחות הן. של ידים – טמאה מדרם. ושל ספרים – טמאה טמא מת. של תכריף נכלי בני לוי – טהורה מכלום.

רבי לא בשם רבי יוחנן: מפני שהוא נותנה על הפסת וישן עליה. רב אמר: מפני שהוא נותנה תחת אצילי ידיו.

רב אמר: אסור, והלכה בדברי האוסר. ולמה לא אמר רבי לעזר? אית תניי תני מהלף.

רבי יוחנן יתב מפה על מנוי. ואינו אסור משום פלאים? דלא ינבלון מנוי.

אמר רבי וריקן: יהיבו לרבי אבונא ביעתא במפה דאית ביה פלאים, והוא לא מקבל. עד שלא יתפוונו בתפוח מפני התפוח ובגשמים מפני הגשמים.

מטפחות ספרים. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: מפני שהוא עושה אותה כמין תיק ונמשיכה בתיקו ונותן ספר תורתו עליה.

רבי פא, רבי הניא בר יוסף בשם רב: מפני שהוא מחמם בה ידיו.

אמר רבי בון בר הניא לרבי פא: ולמה אינו אסור משום פלאים? אמר ליה: לא רב הוא? ורב אמר: אסור, והלכה בדברי האוסר.

[דף מ"א ע"ב]

אמר רבי יונה לרבי פא: ולמה לא אמר ליה מלא מסלקתה? אלו אמר ליה בלא כד אינה אסורה בהננייה? מה הוה ליה מימור ליה?

מטפחות הפסגה. פעמים שהיא רואה את רבו ומתעטף בה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: בלגרי נשים – אמרין משום פלאים. היא בלגרי נשים, היא בלגרי אנשים. מהו בלגרי נשים? רבנין דקיסרין אמרי: אנטימית.

מטפחות הפסגים. הוּא דתימר במתפנין לשם מלבוש. אבל אם אינו מתפנין לשם מלבוש – לא בָּדא.

הלכה ג'

מתני' תכריכי הפות ומרדעת של חמור – אין בהם משום פלאים.

לא יתן את הפרדעת על כתיפו, אפילו להוציא עליה את הזבל. מוכרי כסות – מוכרין בדרבן, ובלבד שלא יתפנו בהמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. והצנעין – מפשילין לאחוריהן במקל.

תופרי כסות – תופרין בדרבן, ובלבד שלא יתפנו בהמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. והצנעיים – תופרים בארץ.

גמרא **תכריכי הפות כו'.** דכתיב (תהלים פח, ו): **במתים חפשי** – ביון שאדם מות – נעשה חפשי מן המצות.

רבי ציוה שלשה דברים בשעת פטירתו מן העולם. אל תזוז אלמנתי מביתי. ואל תספדוני בעיירות. ומי שניטפל בי בחיי – יטפל בי במותי.

אל תזוז אלמנתי מביתי. ולא מתניתא היא? אלמנתי שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי! אמר רבי דרוסא: דלא יימרון לה: ביתה דנשייתה – הוא משועבד הוא לנשייתה.

אמר רבי לעזר בר יוסה: בהדא דתני: דרה בבתים, בשם שהיתה דרה בהן ובעלה נתון במדינת הים. ומשתמשת בכלי כסף ובכלי זהב בשם שהיתה משתמשת ובעלה נתון במדינת הים. וניזונת בשם שהיתה ניזונת ובעלה נתון במדינת הים.

ואל תספדוני בעיירות – מפני המחלוקת.

ומי שניטפל בי בחיי – יטפל בי במותי. אמר רבי חנניה דציפורין: כגון ימי אפרתי ויוסף חפנים.

רבי חזקיה מוסף: אל תרבו עלי תכריכין. ותהא ארוני נקובה.

[דף מ"ב ע"א]

בארץ. מילתא אמרין: בסדין אחד נקבר רבי. דרבי אמר: לא במה דבר אינש אזל – הוא אתי. ורבנין אמרין: במה דבר אינש אזיל – הוא אתי.

תני בשם רבי נתן: כסות היוזרת עם אדם לשאול – היא באה עמו. מה טעמא? (איוב לח, יד) **תתהפך בחמר חותם ויתיצבו כמו לבוש.**

אנמולינום שאל לרבי: מהו תתהפך בחמר חותם? אמר ליה: מי שהוא מביא את הדור – הוא מלבישו.

רבי יוחנן מפסד: מלבשוני בנדיקא, לא היוורין ולא אוכמיין. אין קמית ביני צדיקייא – לא נבחת. אין קמית ביני רשיעיא – לא נבחת.

רבי יאשיה מפסד: אלבשוני תוורין תפיתין. אמרין ליה: ומה את טב מן רבך? אמר לון: ומה, אנא בהית בעבדאי?

רבי ירמיה מפסד: אלבשוני תוורין תפיתין, אלבשוני בנרסיי, יהבון מסנא ברגליי, וחוטרא בנדיי, ויהבני על סיטרא. אין אתא משיחא – אנא מעתד.

ציפריא אמרין: מאן דאמר לון: רבי דמוך, אנן קמלין ליה. אדיק לון בר קפרא. רישיה מפסי, מאנני מבנעין. אמר לון: מצוקים ואראלים תפוסין בלוחות הברית, ונברה ידן של אראלים והמפו את הלוחות. אמרין ליה: דמוך רבי? אמר לון: אתון אמריתון! וקרעון. ואזל קלא דקרעון לגו פפתה מהלך תלתא מילין.

רבי נחמן בשם רבי מנא: מעשה ניסין נעשו באותו היום! ערב שבת היתה, ונתפנסו כל העיירות להספידו. ואשירוניה תמני עשרה בנישו, ואחתוניה לבית שריי, ותלה לון יומא עד שהיה כל אחד ואחד מגיע לביתו וממלא לו חבית של מים ומדליק לו את הנר.

ביון ששקעה החמה, קרא הנגבר. שרון מציקין, אמרין, דילמא דחללינן שבתאי! יצתה בת קול ואמרה להן: כל מי שלא נתעצל בהספדו של רבי – יהא מבושר לחיי העולם הבא. בר מן קצרא. ביון דשמע בן, סליק ליה לאיגרא ומלך גרמיה ומית. נפק בת קלא ואמרה: ואפילו קצרא!

רבי הוה יתיב ליה בציפורין שבע עשרה שנין, וקרא על גרמיה (בראשית מו, כח) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. ויחי יהודה בציפורין שבע עשרה שנה.

ומן גובעין עבד תלת עשרה שנין חשש בשניו. אמר רבי יוסי בי רבי בון: כל אותן שלש עשרה שנה – לא מתה היה בארץ ישראל, ולא הפילה עוברתה בארץ ישראל.

ולמה חש שינוי? חד זמן עבר חמא חד עיגל מנכס. נעה ואמר ליה, רבי, שזיבני אמר ליה: לכה נוצרת!

ובסופה איה אינשמת? חמתון קמלין חד קן דעכברין, אמר, ארפונון! ורחמי על כל מעשיו בתיב.

רבי הוה ענוון סגין. והוה אמר, כל מה דיימר לי בר נשא – אנא עביד, חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני, דשרון גרמון מנשיאאותיה ומנוניה. אין סליק רב הונא ריש גלותא להכא, אנא מותיב ליה לעיל מיניי, דהוא מן יהודה, ואנא מבבבמיין. דהוא מן דכריא, ואנא מן נוקבתא.

חד זמן אצל רבי חייא רובה גביה. אמר ליה: הא רב הונא לבר! נתפרקמו פניו של רבי. אמר ליה: ארונו בא. אמר ליה: פוק וחמי מאן בעי קך לבר. ונפק ולא אשכח בר נש, וידע דהוא פעים

עלוי. עבד דלא עליל לגביה תלתין יומין. אמר רבי יוסי בר בון: כל אינון תלתין יומין – יליף רב מיניה פללא דאורייתא.

לסוף תלת עשרתי שניא ותלתתוי יומיא. עאל אליהו לגביה בדמות רבי הייא רובה. אמר ליה: מה מרי עביד? אמר ליה: חד שניי מעיקא לי. אמר ליה: חמי לה לי. וחמי לה ליה ויהב אצבעתיה עלה ואינשמת.

למחר עאל רבי הייא רובה לגביה, אמר ליה: מה עביד רבי? האי שינך מה היא עבידה? אמר ליה: מן ההוא שעתא דיהבת אצבעתך עלה אינשמת. באותה שעה אמר: אי לכם היות שבארץ ישראל, אי לכם עוברות שבארץ ישראל!

אמר ליה: אנא לא הוינא. מן ההיא שעתא הוה נהיג ביה ביקר. כד הוה עליל לבית וועדא, הוה אמר: יבגם רבי הייא רובה לפנים. אמר לו רבי ישמעאל בי רבי יוסי: לפנים מפני? אמר לו: חס ושלום. אלא רבי הייא רובה – לפנים, ורבי ישמעאל בי רבי יוסי – לפני לפנים.

רבי

[דף מ"ב ע"ב]

הוה מתני שבחיה דרבי הייא רובה קומי רבי ישמעאל בי רבי יוסי. חד זמן חמי גו בני ולא איתבנע מן קומוי. אמר ליה: אהנו דאת מתני שבחיה? אמר ליה: מה עבד לך? אמר ליה: חמתי גו בני ולא איתבנע מן קומוי! אמר ליה: למה עבדת בך? אמר ליה: ייעול עלי, דאין סחית לא ידעית, בהיאי שעתא אשגרת עיניי בכל ספר תילים אנדה. מן ההוא שעתא מסר ליה שני תלמידין דיהלכון עימיה בגין סכנתא.

רבי יוסי צם תמניי יומין למיחמי רבי הייא רובה. ולסופא חמא, ורגזן ידיה, וכהו עינוי.

ואין תימר דהוה רבי יוסה בר נש זעיר, חד גרדיי אתא לגבי דרבי יוחנן, אמר ליה: חמית בחילמי, דרקייעא נפל, וחד מן תלמידך סמד ליה. אמר ליה: וחכים את ליה? אמר ליה: אין אנא חמי ליה אנא חכים ליה. עבר כל תלמידוי קומוי, וחכים לרבי יוסה.

רבי שמעון בן לקיש צם תלת מאוון צומין למיחמי רבי הייא רובה, ולא חמיתה. ובסופא שרא מצמער. אמר: מה, הוה לעי באורייתא סגין מיניי? אמר ליה: ריבין תורה בישראל יותר מןך. ולא עוד, אלא דהוה גלי. אמר לו: ולא הוינא גלי? אמרין ליה: את חוית גלי מילך, והוא הוה גלי מלפה.

כד דמדך רב הוינא ריש גלותא, אסקניה להכא. אמרי, אן אנן יתכין ליה? אמרין, נייטיניה גבי רבי הייא רובה דהוא מן דידהון. אמרין, מאן בעי מיתב ליה? אמר רבי חיי: אנא עליל יתיב ליה. אמרו ליה: עילתך את בעי דאת גבר סב ואת בעי מיעול מיתב לך תפון. אמר לו: יתכין משיחיתא ברגליי, ואין עניית אתון גרשין.

עאל ואשבה תלת דני, והודה בני – אתריד ואין עוד. חזקה בני – אתריד ואין עוד. אתריד – יוסף בן ישראל ואין עוד. תלת ענוי מסתפלה, אית אמר ליה, אפיך אפיך. שמע קליה דרבי הייא רובה.

אמר לרב יהודה בריה: נפיש לרב הונא יתיב ליה ולא קביל עלוי מתיב ליה. אמרין: "כמה דלא קביל עלוי מתיב ליה – בן ורעיתיה לא פסקה לעולם". ויצא משם. והיה בן שמונים שנה, ונכפלו לו שניו.

בתיב (בראשית מז, לו): ונשאתי ממצרים וקברתי בקברתם. יעקב כל הן דהוא, מה הוא מנבי? רבי לעזר אמר: דברים בגב. רבי חנינא אמר: דברים בגב. רבי יהושע בן לוי אמר: דברים בגב.

מהו דברים בגב? רבי שמעון בן לקיש אמר: (תהילים קטו, ט) אתהלך לפני ה' בארצות החיים. והלא אין ארצות החיים אלא צור וחרבותיה, ומיסרין וחרבותיה! תמן וזלת, תמן שובכא.

רבי שמעון בן לקיש משום בר קפרא: ארץ שפיתיה חיון תהילה לימות המשיח. ומה טעם? (ישעיה מב, ה) נתן נשמה לעם עליה.

אלא מעתה, רבותינו שבגולה הפסידו? אמר רבי סימיי: מחליד הקדוש ברוך הוא לפניהן את הארץ והן מתגלגלין בנודות. וכיון שהן מוגיעין לארץ ישראל – נפשו חוזרות עליהן. ומה טעם? (יחזקאל לו, יד) והנחתי אתכם על אדמת ישראל, ונתתי רוחי בכם וחייתם.

רבי ברכיה שאל לרבי חלב, רבי חלב שאל לרבי אימי, רבי אימי שאל לרבי אלעזר, רבי לעזר שאל לרבי חנינה. ואית דאמרין: רבי חנינה שאל לרבי יהושע בן לוי. אפילו בגון ירבועם בן נבט וחרבירי? אמר ליה: (דברים כט, כב) גפרית ומלח שרפה כל ארצה.

אמר רבי ברכיה: מה הו שאל להו, והו שאל להו? לא שמעינן מינה כלום! מיי בדון? פיון שנשרפה ארץ ישראל – נעשה בהו מידת הדין.

תני בשם רבי יהודה: שבע שנים עשת ארץ ישראל נשרפת. הדיא הוא דכתיב (דניאל ט, כז): והגביר ברית לרבים שבוע אחד. כותים שבה מה היו עושים? מטליות מטליות היתה נשרפת.

בתיב (ירמיה כ, ו): ואתה פשחור, וכל ישבי ביתך תלכו בשבי, ובבל תבוא ושם תמות ושם תקבר. רבי אבא בר זמינא אמר: רבי חלב ורבי חמא בר חנינא. חד אמר: מת שם ונקבר שם –

[דף מ"ג ע"א]

יש בידו שפתים. מת שם ונקבר פאן – יש בידו אחת. וחרנה אמר: קבורה שבכאן מכפרת על מיתה שלהו.

רבי יונה בשם רבי חמא בר חנינה: ריגלי דבר נשא – ערבתייה למיקמתייה כל הו דהוא מתבע. בתיב (מלכים א, כב, ט): ויאמר מי יפתה את אחאב ועל ויפל ברמת גלעד. וימות בתוך ביתו, ולא תמן!

אליחורף ואחיה תרין איסבטיריי דשלמה, חמא מלאך מותא מסתפל בון, וחריק בשינוי. אמר מלה, ויחבון בקללא, אול ונסבון מן תמן. אתא קאים ליה גחיד לקיכלה. אמר ליה: הויה שעמא הויתא איחרוק בשינייד, וכדון את גחיד לן? אמר ליה: רחמנא אמר דינסב לאליחורף ואחיה מן קללא, ואמרייה, מאן יהיב לי? אול ואיטפל בון זמן תמן.

תרין ברוי דרבי ראובן בר איסטרוֹבילוס, תלמידו דרבי חמא, מלאכה דמותא מסתבל בון, וחרק בשינוי, ואמר, נגלינון לדרומה שמוא הגלות מכפרת. אול ונסכון מן תפון.

עולא נחותא הוה אידמוך תפון, שרי בכי. אמרין ליה: מה לך בכי? אנו מסקין לך לארעא דישראל! אמר לון: ומה הננייה לי? אנה מוכד מרגליתני גו ארעא מסאבתא. לא דומה תפולטה בחיק אמו, תפולטה בחיק נכרית!

רבי מאיר הוה אידמוך ליה באסייא. אמר: אימורין לבני ארעא דישראל, הא משיחכון דיכון! אפילו בן, אמר לון: והבי ערסי על גיף ימא.

בתיב (תהלים כד, ט): **כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה**. שבעה ימים סוכבין את ארץ ישראל. ימא רבא. ימא דטיבריא. ימא דסמכו. ימא דמילחא. ימא דחולתא. ימא דשליית. ימא דאפמיא.

והא איבא ימא דחמין! דיקלטינוס תקוה נהרות ועשא.

בתיב (במדבר כא, ט): **ונשקפה על פני הישימון**. אמר רבי חייא בריא כל מי שהוא עולה לחר ושימון ומצא במין כברה בים טיבריא – זו היא בורה של מרים.

אמר רבי יוחנן: שערונה רבנין, והא היא מכוונא כל קבילת תרעא מציעיא דכנישתא עתיקתא דסרונגין.

רבי בר קוריא ורבי לעזר הוון מטיילין באיסטרוין, ראו ארזות שהיו באין מחוצה לארץ לארץ.

אמר רבי בר קוריא לרבי לעזר: מה הועילו אלו? אני קורא עליהם (ירמיהו ב, ט): **ונחלתי שמתם לתועבה בחייכם ותבואו ותטמאו את ארצי** – במיתתכם!

אמר ליה: ביון שהו מוגיעין לארץ ישראל – הן נוטלין גוש עפר ומניחין על ארזין, דבתיב (דברים לב, ט): **וכפר אדמתו עמו**.

הלכה ד'

מתני' תברסין, ותברדסין, ותדלמטיקון, ומנעלות הפנון – לא ילבשם עד שיבדוק. רבי יוסי אומר: תבאים מחוף הים וממדינת הים – אינן צריכין בדיקה, מפני שהוקטנו בקנבם. ומנעל של נרד – אין בו כושם פלאים.

גמרא תבורסין – בריה. תברדסין – דילמא. תדלמטיקון – קובלין ומעפורין. ומנעלות הפינון – דרדסין.

רבי יוסי אומר: אף תבאים מחוף הים וממדינת הים. מה, חוף הים וממדינת הים? או מחוף הים שממדינת הים? מן מה דתני: כגון צור ותברותיה, קיסרין ותברותיה – הדיא אמרה: מחוף הים שממדינת הים.

אינן צריכה בדיקה. הדין דתימר – בראשונה, שלא היתה הפשתן מצויה בכל מקום. אבל עכשיו שהפשתן מצויה בכל מקום – צריכין בדיקה.

מנגעל של זרב – אית אתרין דזרבין

[דף מ"ג ע"ב]

עימרה מן גו, בהדין דרבי זעירא מפקד לרבי אבא בר זבינא: ויאמר לבר ראשון: דלא יהוט ליה מסאניה בכיתן אלא ברצועה. מודי רבי זעירא באהן דאסר פיסקי דעמר על דכיתן – דהוא שרי, דהוא שנין גרמיה, דהיא נהתא לה.

בעון קומי רבי לא: מהו מיהוט מסאניה בכיתן? אמר לון: למה לא? אמרו ליה: בגין דרבי זעירא, דרבי זעירא אמר: אסור.

מודה רבי אילא, בהן דילבש דרדסין דעמר על גבי דרדסין דכיתן – דהוא אסור. דלא שלח עילויא – לא שלח ארעייה.

אבוי דרב ספרא שאל לרבי זעירא: מהו מיתן פריטין גו גולתה ומיקטרינןו בכחוס דכיתן? מהו מיתן פריטין גו סדיניה, ומיקטרינןו בכחוס דעמר?

אמר ליה חכם רבי לרב הונא? דרב הונא אמר: אסור. רבי אבינא אמר: אסור. שמואל אמר: מותר. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא אמר: מותר.

הלכה ה'

מתני' אין אסור משום פלאים אלא טווי וארוג. שנאמר (דברים כב, יא) לא תלבש שעטנז – דבר שהוא טווי ונוז.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: גלזו, ומליו את אביו שבשמים עליו.

הלכדין – אסורין, מפני שהם שועין.

פיה של צמר בשל פשתן – אסור, מפני שהן חוזרין באריג.

רבי יוסי אומר: משיחות של ארנמן – אסורות, מפני שהוא מולל עד שלא קושר.

לא יקשר קרט של צמר בשל פשתן לחגר בו את מתניו, אף על פי שהרצועה באמצע.

אותות הנרדין ואותות הכוכסין – אסורות משום פלאים.

גמרא נתני 'שעז' ולא נתני 'מני'! אילו תנינן: 'שעז' ולא תנינן 'מני' – הוינן אמרין: הא טווי – מותר. מתניתא לא אמרה בן! אלא אין אסור משום פלאים אלא טווי

[דף מ"ד ע"א]

ואריג. נתני 'שעט' ולא נתני 'נוז'! אילו תנינן 'שעט' ולא תנינן 'נוז' – הוינן אמרין: הא נוז – מותר. מתניתא לא אמרה בן! אלא פיה של צמר בשל פשתן – אסור מפני שהן חוזרין לאריג.

ניתני טגו ולא ניתני שע! אילו תנינן טגו ולא תנינן שע' - הוינן אמרין: הא שע - מותר. מתניתא לא אמרה פו! אלא, הלכדין - אמרין, מפני שהן שועין.

משיחות של ארנמן - אמורות. אית תניי תני: אמורות. אית תניי תני: מותרות.

מאן דאמר: אמורות, כגון אילין טרסייה דהוא מכפת ביה.

מאן דאמר מותרות, דהוא שניץ גרמיה והיא נהתא לה.

הלכה ו'

מתני' התוכף תכיפה אחת - אינה חבור ואין בה משום פלאים. והשומטה בשבת - פטור.

עשה שני ראשיה בצד אחד - חבור, ויש בה משום פלאים. והשומטה בשבת - חייב. רבי יהודה אומר: עד שתשלש.

והשק והקופה - מצטרפין לכלאים.

גמרא רבי חנינה אומר: עד יחות כל סיטרה.

אמר רבי ינאי: אמרו לו לרבי חנינא: צא וקרא! והתנינן: עשה שני ראשיה לצד אחד! מעתה, עד יחות ויפוק. והתני: רבי יהודה אומר: עד שישלש. מעתה, עד יחות ויפוק ויחות! אלא הכין והכין.

הוט שהשהוילו! לפחט אפילו קשור מיכן ומיכן - אינו חיבור לכגד.

[דף מ"ד ע"ב]

החוט - חיבור לכגד, ואינו חיבור לפחט.

רבי יונה ורבי יוסה תרויהון אמרין: בקשור מיכן ומיכן.

מיליהון דרבנן פליגי! דאמר רבי בא, רבי ירמיה בשם רב: הפמתיח צדדין בשבת - חייב משום תופר. וימר משום תופר ומשום קושר!

אמר רבי סימון: טעמא דרבי יהודה, על ידי שלישי - מלאכתו מתקיימת.

מה, רבי יודה פרבי אליעזר? דתנינן תמן: רבי ליעזר אומר: האורג שלשה חוטין בתהילה, ואחת על האריג - חייב! אמר רבי עולא: טעמא דרבי ליעזר, תמן - על ידי שלישי מלאכתו מתקיימת. ברם הכא - פחות מיכן ולא מסתתר הוא.

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: לא שנו אלא שק. הא סל - לא. אשבה תני: הפל והשק והקופה - מצטרפין בכלאים. אוהלים - אין בהן משום פלאים.

רבי ירמיה בעי: הוא ובגו, מהו שייצטרפו בכלאים. האיך עבידא? הוא לכיש מאנין דעמר, ובגריה לכיש מאנין דכיתון, נכס פיסקי דעמר ועגלה על תריהון. אמר רבי יוסי: וההן נו נשוד?

רבי חניי בעי: הוא עצמו מהו שייצטרף בכלאים? האיך עבידא? הוא לכיש דרדסין דעימר בתדא רינגלייא, ודרדסין דכיתון בתדא רינגלייא. אמר רבי יוסי: וההן נו נשוד?

לא צורכה דלא, היו בראשו פצעיות, יהב סיפלגי דסמרטוט דעמר על חדא, וספלגי דסמרטוט דכיתן על חדא. אמר רבי יוסי: ויהזן נו נשוד? אין לה אסור אלא נשוד בלבד!

הדרן עלה אינו אסור וסליקא לה מסכת פלאים

הדרן עלה מסכת פלאים והדרן עלן, דעתן עלה מסכת פלאים ודעתן עלן, לא נתנשי מנה מסכת פלאים ולא נתנשי מנה, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמנותנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא.

חגיגא בר פפא, רמי בר פפא, נחמן בר פפא, אחאי בר פפא, אבא מרי בר פפא, רפרם בר פפא, רכיש בר פפא, סורחב בר פפא, אדא בר פפא, דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיסיות עמך בית ישראל, ונהיה כלנו אנהנו ונאצאינו ונאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך:

מאיבי תחקמי מצותך, כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקך, למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך, כי גם חייתי: ברוך אתה יי, למדני חקך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנהנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ונאני אבטח בך.

יהי רצון מלפניך יי אלהי, כשם שעזרתני לסיים מסכת פלאים, כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, נעמוד לי ולזרעי, שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקום בי, בהתהלךך תנחה אתך, בשכבך תשמר עליך, ותקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימך, ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד: יי עז לעמו יתן, יי וברך את עמו בשלום:

מִסְכֵּת שְׁבִיעִית

פֶּרֶק ראשון

הֲלָכָה א' מִתְנִי' עַד אֵימְתֵי הוֹרְשִׁין בְּשֹׁדֵה הָאֵילָן עֶרֶב שְׁבִיעִית? בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: כָּל זְמַן שֶׁהוּא יִפֶּה לְפָרִי. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: עַד הָעֶצְרָת. וְקָרוּכִים דְּבָרֵי אֱלֹו לְהִיּוֹת כְּדַבְּרֵי אֱלֹו.

אָמְרָא עַד אֵימְתֵי הוֹרְשִׁים כּוּ'. כְּתִיב (שְׁמוֹת כג, יב): שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת, וּכְתִיב (שְׁמוֹת לד, כא): בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת. מַה אָנֹכִי קִיּוּמִים? אִם לְעִנְיָן שִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית, וְהֵלֵא כִּכָּר נֶאֱמַר, (שְׁמוֹת כ, ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֹאכֶתְךָ. וְאִם לְעִנְיָן שִׁבְתוֹת שְׁנַיִם, וְהֵלֵא כִּכָּר נֶאֱמַר (ויקרא כה, ב) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרִמּוֹד!

אֵלֵא, אִם אֵינִי עִנְיָן לְשִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית, וְלֹא לְעִנְיָן שִׁבְתוֹת הַשְּׁנַיִם, תִּנְהוּ עִנְיָן בְּאִיפּוֹר שְׁנֵי פְּרָקִים הֲרֵאשׁוֹנִים.

בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת, בְּחָרִישׁ שֶׁקָּצְרוּ אֶסוּר. וְאֵיזוֹהָ זֵה? זֶה חָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁהוּא נִכְנָם לְשְׁבִיעִית. וּבִקְצִיר שֶׁחָרִישׁוֹ אֶסוּר, וְאֵיזוֹהָ זֵה? זֶה קָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁהוּא יוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

וְאִם כֵּן לְמַה נֶאֱמַר הוֹרְשִׁים עַד רֵאשׁ הַשְּׁנָה? רַבִּי קְרוֹסְפִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחֲנָן: רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל וּבֵית דִּינֹו הִתִּירוּ בְּאִיפּוֹר שְׁנֵי פְּרָקִים הֲרֵאשׁוֹנִים.

רַבִּי יוֹחֲנָן בְּעֵי: לֹא כֵּן תִּנְיָנֵן? אֵינִי בֵּית דִּין וְכֹל לְכַפֵּל דְּבָרֵי בֵּית דִּין חֲבִירוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה גְּדוֹל מִפְּנֵי בְּחֻקָּהּ וּבְמִנְיָן!

רַבִּי קְרוֹסְפִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחֲנָן: שֵׁאִם בְּקִשׁוֹ לְהַרְוֶשׁ – יִהְרֶשׁוּ. וְעַקְרוֹ אוֹתָן מִן הַמִּשְׁנָה! רַבִּי קְרוֹסְפִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחֲנָן: שֵׁאִם בְּקִשׁוֹ לְחַזֵּר – יִחַזְרוּ.

הֲתִיב רַבִּי יוֹנָה: הֲרֵי פֶרֶשֶׁת הַמִּילּוּאִים, הֲרֵי פֶרֶשֶׁת הוֹר הַמַּבּוּל, הֲרֵי אֵינִי עֵתִידִין לְחַזְרוּ! מַעֲתָה יַעֲקֹרוּ אוֹתָן מִן הַמִּשְׁנָה? אֵלֵא כְּדִי לְהוֹדִיעָהּ. וְכֹא כְּדִי לְהוֹדִיעָהּ.

אָמַר רַבִּי מִנָּא: כִּי דִתְנִינֵן תְּפוּז: שֵׁאִם יֹאמֵר אָדָם: "כֶּךָ אֲנִי מְקוּבֵּל" – אוֹמֵר לוֹ: "כְּדַבְּרֵי רַבִּי אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁמַּעֲתָה!" וְכֵן, שֵׁאִם יֹאמֵר אָדָם: "שֶׁמַּעֲתָה שֵׁאִם לְהַרְוֶשׁ עַד רֵאשׁ הַשְּׁנָה" – יֹאמֵר לוֹ: "בְּאִיפּוֹר שְׁנֵי פְּרָקִים הֲרֵאשׁוֹנִים שֶׁמַּעֲתָה!"

רַבִּי אֲדָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: בְּשַׁעֲרֵי שֵׁאִסְרוּ – לְמַקְרָא סְמִכּוֹ. וּבְשַׁעֲרֵי שֶׁהִתִּירוּ – לְמַקְרָא סְמִכּוֹ.

בְּשַׁעָה שְׁאֶסְרוּ לְמִקְרָא סְמִכּוֹ, (שְׁמוֹת ל"ד, כ"א) **בְּחָרִישׁ וּבְקִצִיר תִּשְׁבֹּת** – בְּחָרִישׁ שְׁקִצִירוֹ אִסּוּר, וְאִי זֶה זֶה? זֶה חָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁהוּא נִכְנָס לְשְׁבִיעִית. וּבְקִצִיר שְׁחָרִישׁוֹ אִסּוּר, וְאִי זֶה זֶה? זֶה קִצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁהוּא יוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

וּבְשַׁעָה שֶׁהִתִּירוּ לְמִקְרָא סְמִכּוֹ, (שְׁמוֹת כ"ט, ט) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעִשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתְּךָ**, מִה עֶרֶב שֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית – אֶת מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמֹה. אִם עֶרֶב שֶׁבֶתוֹת שָׁנִים – אֶת מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמֹה.

וְלָמָּה עַד עֲצֵרְתָּ? עַד כָּאֵן הוּא יָפֵה לְפָרִי. מִכָּאֵן וְאֵילָף – הוּא מְנַבֵּל פְּרוֹתָיו. וְהָא תְּנִינָן: אֶחָד אֵילָן סָרֵק וְאֶחָד אֵילָן מֵאֲבָלוֹ! עַד כָּאֵן הוּא מְעַבֵּה אֶת הַבּוֹרֵת. מִכָּאֵן וְאֵילָף – הוּא מֵתִישׁ אֶת כּוֹחוֹ. וְיִחְרוּשׁוּ! מֵתוֹף שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מֵתִישׁ כּוֹחוֹ שֶׁל אֵילָן, אִם הוּא אֵינוֹ מֵתִפְּוִיין לַעֲבֹדֵת הָאָרֶץ.

וְלָמָּה לֹא תְּנִיתָא מְקוּלֵי בֵּית שְׁמוּאֵי וּמְהוּמְרֵי בֵּית הַלֵּל? פְּעֻמִּים שְׂאִין הַגְּשָׁמִים מְצוּיִין וְאֵין חֲלִיקָה מְצוּיָה, וְהוּא עֲתִיד לְחָרוּשׁ קוֹדֵם לַעֲצֵרְתָּ כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמוּאֵי, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: עַד הַעֲצֵרְתָּ.

הַלְּבָה ב'

מֵתִנִּי אֵיזָה שְׂדֵה הָאֵילָן? כָּל שְׁלִשָּׁה אֵילָנוֹת לְבֵית סָאָה, אִם רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת כֶּפֶר דְּבִילָה שֶׁל שְׁשִׁים מְנָה בְּאֵיטְלָקִי – חוֹרְשִׁים כָּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלֵן. פְּחוֹת מִיכֶן – אֵין חוֹרְשִׁין לְהֵן אֱלָא הָאוֹרְהָ וְסִלּוֹ הוֹצֵה לוֹ.

גְּמֵרָא רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, רַבֵּי אֲבָהוּ:

[דף א' ע"ב]

בְּשֵׁם רַבֵּי יוֹחָנָן: הַקּוֹנֵה שְׁלִשָּׁה אֵילָנוֹת בְּתוֹף שֶׁל חֲבִירוֹ, רְהוּקִים מִמֶּנּוּ עֶשֶׂר לְבֵית סָאָה, קְרוּבִים כְּדִי שִׁיחָא הַבְּקָר עוֹבֵר בְּכִלְיוֹ – קִנְיָה קְרָקַע שֶׁתִּתְחַיְהוּ, קְרָקַע שְׁבִיעִיתָהּ, שֶׁהוֹצֵה לְהֵן – מְלוּא הָאוֹרְהָ וְסִלּוֹ.

רַב אֱמֵר: בְּעֶשְׂרִיין צוּבֵר. וְשְׁמוּאֵל אָמַר: בְּעֶשְׂרִיין שוֹרֵה.

אָמַר רַבֵּי יוֹסִי: תִּפְּוִן אֵיתְּאִמְרַת, וְכֹא לָא אֵיתְּאִמְרַת.

אָמַר רַבֵּי יוֹנָה: אִפִּילוּ הִכָּא אֵיתְּאִמְרַת, בְּקְרוּבִים.

אָמַר לִיה רַבֵּי מִנְאֵ: וְאִם בְּקְרוּבִים, וְהָא תְּנִינָן: כְּדִי שִׁיחָא הַבְּקָר עוֹבֵר בְּכִלְיוֹ!

אֵיתְּא חֲמִי, בְּשַׁעָה שֶׁהַבְּקָר עוֹבֵר בְּכִלְיוֹ – הַשְּׂרָשִׁים מֵהִלְכִין מִן הַצַּד. וּבְשַׁעָה שְׂאִין הַבְּקָר עוֹבֵר בְּכִלְיוֹ – אֵין הַשְּׂרָשִׁים מֵהִלְכִין מִן הַצַּד.

רַבֵּי לִיעֲזָר שָׂאל: מוּז לֹזוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, וְלִצַּד עֶשְׂרִין וְחֲמִישׁ?

רַבֵּי שְׁמוּאֵל פֵּר רַב יִצְחָק בְּעֵי: הָיוּ נְתוּנִים בְּצַד הַגְּדֵר – חוֹרְשִׁים כָּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלֵן?

אָמַר רַבֵּי יוֹסִי: אֵין בְּעֵי נִיתָן לְהֵן אַרְבַּע סָאֵין, סָאָה מִכָּאֵן וְסָאָה מִכָּאֵן, סָאָה מִכָּאֵן וְסָאָה מִכָּאֵן.

רבי ירמיה בְּעֵי: הֵיטָה גַּפֵּן אַחַת מוֹדְלָה עַל גְּבֵי שְׁתֵּי סְאִי, אֶת הוֹרֵשׁ קִרְקַע שְׁתַּחֲתִיָּה וְקִרְקַע
שְׁהוּצָה לוֹ מְלוּאָה הָאוֹרָה וְסֵלוֹ הוּצָה לוֹ?

בְּאִיסוּר שְׁנֵי פְּרָקִים הֶרְאִישׁוּנִים אֵלָיו, מְלֻמְעֵלָן – הוֹרְשִׁין בּוֹ מְלֻמְטָן. וְאֵלָיו מְלֻמְטָן – הוֹרְשִׁין בּוֹ
מְלֻמְעֵלָן.

נִיחָא, אֵלָיו מְלֻמְעֵלָן – הוֹרְשִׁין בּוֹ מְלֻמְטָן. אֵלָיו מְלֻמְטָן – הוֹרְשִׁין בּוֹ מְלֻמְעֵלָן?

נִשְׁמִיעֵינָה מִן הָדָא: מִרְהִיקִים אֶת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ אַמָּה; וְתַנִּי

[דף ב' ע"א]

עֲלִיה: בֵּין מְלֻמְעֵלָן בֵּין מְלֻמְטָן. אוֹ גִימַר, בֵּין שְׁהֵאֵילָן לְמַעְלָן וְהַבּוֹר מְלֻמְטָן, בֵּין שְׁהֵאֵילָן וְהַבּוֹר
מְלֻמְטָן? וְהַתַּנִּי: אֵילָן מְלֻמְעֵלָן וְהַבּוֹר מְלֻמְטָן, אֵילָן מְלֻמְטָן וְהַבּוֹר מְלֻמְעֵלָן.

נִיחָא אֵילָן מְלֻמְעֵלָן וְהַבּוֹר מְלֻמְטָן. אֵילָן מְלֻמְטָן וְהַבּוֹר מְלֻמְעֵלָן? וְדַרְדְּרָה הַשְּׂרָשִׁים לְעֹלוֹת מְלֻמְעֵלָן?

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לֹא מִפְּנֵי הַשְּׂרָשִׁים. אֲלָא, שָׁהֵן עוֹשִׂין עֶפֶר תִּיחֻחַ, וְהֵן מִלְּמִין אֲרַעִיתוֹ שֶׁל בּוֹר.

אֶתָּא עוּבְדָא קוּמֵי רַבִּי יִסָּא בִּי רַבִּי בּוּז, אָמַר: יְחִידִי הוּא וְלֹא סְמִכּוֹן עֲלָיו. דְּתַנִּי עֲלָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן
אָמַר: כְּשֵׁם שְׁאֲמָרוֹ מְלֻמְעֵלָן – כִּד אָמְרוּ מְלֻמְטָן.

הַלְכָה ג'

מִתַּנִּי אֶחָד אֵילָן סָרַק וְאֶחָד אֵילָן מֵאֶכַל – רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלוֹ הֵן תְּאִינִים. אִם רְאוּיָן לַעֲשׂוֹת כֶּכֶר
דְּבִילָה שֶׁל שְׁשִׁים מְנָה בְּאִיטְלָקִי – הוֹרְשִׁין כָּל בַּיִת סָאָה בְּשִׁבְלֵן. פְּחוֹת מִכָּאן – אֵין הוֹרְשִׁין לָהֶם
אֲלָא צוֹרְכָן.

הֵיךְ אֶחָד עוֹשֶׂה כֶּכֶר דְּבִילָה, וְשְׁנַיִם אֵין עוֹשִׂין. אוֹ שְׁנַיִם עוֹשִׂין, וְאֶחָד אֵינוֹ עוֹשֶׂה – אֵין הוֹרְשִׁין לָהֶן
אֲלָא לְצוֹרְכָן, עַד שֶׁיְהִי מִשְׁלֶשֶׁה וְעַד תְּשַׁעַה. הֵיךְ עֲשָׂרָה, וּמַעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה, בֵּין עוֹשִׂין בֵּין שְׁאֵינָן
עוֹשִׂין – הוֹרְשִׁין כָּל בַּיִת סָאָה בְּשִׁבְלֵן.

שְׁנַאָמַר (שְׁמוֹת לז, כא): בְּחֶרֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת. אֵין צְרִיף לֹמַר חֶרֶשׁ וְקִצִּיר שֶׁל שְׁבִיעִית, אֲלָא
חֶרֶשׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנַס לְשְׁבִיעִית, וְקִצִּיר שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁהוּא יוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר: מִה חֶרֶשׁ – רְשׁוּת, אִף קִצִּיר – רְשׁוּת. יוֹצֵא קִצִּיר הַעוֹמֵר.

גַּמְרָא אֶחָד אֵילָן סָרַק. וְלָמָּה אָמְרוּ תְּאִינִים? עַל יְדֵי שְׁפִירוֹתֵיהֶן גָּסִין וְהֵן עוֹשׂוֹת הַרְבֵּה. הֵרִי אֶתְרוּג
פִּירוֹתֵיהֶן גָּסִין וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה הַרְבֵּה! הֵרִי זֵיתִין עוֹשִׂין הַרְבֵּה וְאֵין פִּירוֹתֵיהֶן גָּסִין! וְאֵלָיו עוֹשׂוֹת הַרְבֵּה
וּפִירוֹתֵיהֶן גָּסִין.

אָמַר רַבִּי הֵינָא בַר אֲדָא: כָּל אֵילָנָא עֲבָדִין שְׁנָה, פְּרָא שְׁנָה. וְהָדָא תְּאִינָתָא עֲבָדָא כָּל שְׁנָה.

הָיָה עוֹשֶׂה כּוֹי. רַבִּי יְבִיבִי בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא: וּבִלְבָד שְׁלֵא יַפְחוֹת מַחְשָׁבוֹן מְשׁוּלָשִׁים. זְעִירָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: וּבִלְבָד שְׁלֵא יַפְחוֹת מַחְשָׁבוֹן מְתוּשָׁעִין. הָיוּ אֲרַבְעָה וְהִבְקָר עוֹבֵר בְּכִלְיוֹ, שְׁנַיִם וְאֵין הִבְקָר עוֹבֵר בְּכִלְיוֹ, מִפְּיֹן שְׁאִין הִבְקָר עוֹבֵר בְּכִלְיוֹ, אֵת רֹאֵה אִיתָן כְּאֵלוֹ הַמִּשָּׁה.

הָיוּ הַמִּשָּׁה תְּפִלוּגָתָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבְּנָן. דְּתַנִּינן תַּמְן: בְּרַם שֶׁהוּא נְמוּעַ עַל פְּחוֹת מְאָרְבַּע אַמּוֹת, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵינוֹ בְּרַם. וְרַבְּנָן אָמְרִים: בְּרַם, וְרֹאִין אֵת הָאֲמִצְעִית כְּאֵילוֹ אֵינָן, וְחוֹרְשִׁין בְּלִית סָאָה בְּשִׁבְלִין.

שְׁנַאֲמַר בְּהַרְיֵשׁ וּבִקְצִיר תְּשֻׁבַת. לֹא אֵתִיָּא דְלֹא עַל רִישָׁא, אֵין חוֹרְשִׁין לְהֹן אֱלֵא צוֹרְכֵן, שְׁנַאֲמַר בְּהַרְיֵשׁ וּבִקְצִיר תְּשֻׁבַת, אֵין צְרִיף לֹמַר כּוֹי.

[דף ב' ע"ב]

רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל – בְּדַעַתִּיהָ. דְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאל אָמַר: אֵין הַעוֹמֵר בָּא מִסוּרְיָא. יֵצֵא קָצִיר הַעוֹמֵר שֶׁהוּא מִצּוּחַ.

הַלְקָה ד'

מִתַּנִּי שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים – הָרִי אֵלוֹ מִצְטַרְפִּין, וְחוֹרְשִׁין כֹּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלִין.

וּכְמוֹהִי יֵהָא בִּינְיָהוֹן? רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: כִּדִּי שֵׁיחָא הִבְקָר עוֹבֵר בְּכִלְיוֹ.

גְּמַרָא תַנִּי רַבִּי חֵייה: אֵילָנוֹת שֶׁל אָדָם אַחַד, וְקָרְעַת שֶׁל אָדָם אַחַד – מִצְטַרְפִּין, וְחוֹרְשִׁין כֹּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלִין.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִף אֲנִי נְמוֹ תַנִּינן דְרַבְּהָ, שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים – הָרִי אֵלוֹ מִצְטַרְפִּין, וְחוֹרְשִׁין כֹּל בֵּית סָאָה עַד רֹאשׁ הַשְּׁנָה.

הַלְקָה ה'

מִתַּנִּי עֶשֶׂר נְטִיעוֹת מִפּוּזְרוֹת תּוֹד בֵּית סָאָה – חוֹרְשִׁין כֹּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלִין, עַד רֹאשׁ הַשְּׁנָה. הָיוּ עֲשׂוּיֹת שׁוֹרָה וּמִקְפּוֹת עֲטָרָה – אֵין חוֹרְשִׁין לְהֹן אֱלֵא צְרָכֵן.

גְּמַרָא רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי אִילָא, רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עֲרֵבָה – הַלְקָה לְמוֹשָׁה מִסִּינַי. וְדִלָּא בְּאֵבָא שְׁאוּל, דְּאֵבָא שְׁאוּל אָמַר: עֲרֵבָה – דְּבַר תּוֹרָה! (ויקרא כג, ט) **וְעֲרֵבִי נַחַל** – שְׁתִּים. הוּד עֲרֵבָה לְלוּלָב, וְעֲרֵבָה לְמִקְדָּשׁ.

רַבִּי בָּא, רַבִּי חֵייא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עֲרֵבָה וְנִיסוּד הַמַּיִם – הַלְקָה לְמוֹשָׁה מִסִּינַי. וְדִלָּא בְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: נִיסוּד הַמַּיִם – דְּבַר תּוֹרָה! בְּשֵׁנִי וְנִסְבִּיחָם (במדבר כט, כ) בְּשֵׁנִי וְנִסְבִּיחָה, בְּשִׁבְעֵי **כְּמוֹשֶׁפֶטֶם**, מַיִם יוֹ"ד מַיִם – מַיִם.

רַבִּי חֵייא בַר אֲבָא בְּעֵי קוּמֵי רַבִּי יוֹחָנָן: וְעַכְשָׁיו, לְמָה הֵן חוֹרְשִׁין בְּזַקְיָנוֹת? אָמַר לֵיהּ: בְּשַׁעֲרָה שְׁנִיתָנָה הַלְקָה, נִיתָנָה, שְׁאֵם בְּקָשׁוֹ לְחָרוֹשׁ – יַחְרוֹשׁוּ.

רבי בא בר זבדי בשם רבי הוננה דבבקעת חוורן: ערבה וניסוד המים ועשר נטיעות – מיסוד הנביאים הראשונים.

מה, ופליגי? רבי יוסי בן רבי בון בשם לוי: קד היתה הלכה בידו, שכחיה, ועמדו השניים והסבימו על דעת הראשונים.

ללמוד, שכל דבר שבית דין נותנין נפשם עליו – סופו להתקיים בידם, כמה שנאמר למושה מפיני! ואתיא ביי דמר רבי מנא: (דברים לב, מז) **כי לא דבר רק הוא מכס**. ואם דבר רק הוא – **מכס**. למה? שאין אתם יגיעין בו!

כי היא חייכם. אימתי היא חייכם? בשעה שאתם יגיעים בו!

רבי יוחנן אמר לרבי הויא בר גוא בבבליא: תרין מילין סלקין בידכו, מפשוטיא דתעניתא. וערבתא דיומא שביעיא.

ורבנן דמיסרין אמרין: אף הדיא מקנתה.

תני: נטיעה – מעין עשר. זקינה – מעין שלוש.

אתא חמי: נטיעה שהיא נראית כזקינה – את נותן לה כזקינה, ואת אמרת נטיעה מעין עשר? אמר רבי הוננה: מהו מעין עשר? שאין נטיעה מעין שלוש. שלא תאמר, שלש נטיעות שהן עושות – כעשר שאינן עושות.

ודכוותה, שלוש זקינות שהן עושות – כעשר שאינן עושות. לפום בן צריד מימר: נטיעות מעין עשר.

שדה קנים – גדונות בשדה תבואה.

רבי אבהו בשם רבי יוסה ברבי חנינה: בסאתים שנו.

[דף ג' ע"א]

לית הדיא פליגי על שמואל? דשמואל אמר: בעשוין שורה! תמן על ידי שהן מפוזרות בתוך בית סאה – את רואה כאלו מליאה. ברם הכא – כולן נתונים במקום אחד.

הלכה ו'

מתני' הנטיעות והדלועין – מצטרפין לתוך בית סאה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עשרה דילועין לתוך בית סאה – הורשין כל בית סאה עד ראש השנה.

עד אימתי נקראו נטיעות? רבי ליעזר בן עזריה אומר: עד שיחלו. רבי יהושע אומר: בת שבע שנים. רבי עקיבא אומר: נטיעה בשמה.

אילן שנגמם והוציא חליפיו, מטפח ולמטון – כנטיעה. מטפח ולמעלן – כאילן; דברי רבי שמעון.

גמרא הנטיעות והלועיין. והן שיהיו נטיעות רבות על דלועיין. רבי הנניא בריה דרבי הילל בעיי: לא מסתברא בדלעת וונית.

התיב רבי מנא: והתני: שלשה קישועין ושלשה דלועיין וארבע נטיעות – מוצטרפין, והורשין כל בית סאה בשבילן? לא אתיא דלא על סיפא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עשרה דלועיין לבית סאה – הורשין כל בית סאה עד ראש השנה. עליה רבי הנניא בריה דרבי הילל בעיי: לא מסתברא בדלעת וונית!

עד אימתי נקראו נטיעות כו'. מהו שיחלוף? עד שיפדו או עד שיעשו חולין מאליהן. רבי אבא בר יעקב בשם רבי יוחנן: ביני מתניתא, עד שיעשו חולין מאליהן.

ואתיא כרבי יהושע, כדתני, רבי יהושע אומר: אף שאמרו: בנות חמש, בנות שש, בנות שבע, אלא בגפנים – בנות חמש. בתאנים – בנות שש. בנות – בנות שבע. ואנן חמיין הדא מרביתא דתאינתה אתיא בפוריא. אומר רבי יודן: כד מריפן לעוביה.

רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב – שניהם אמרו דבר אחד! דאמר רבי שמואל בר נחמן, רבי יונתן בשם רבי אליעזר בן יעקב: הגומם את פרמו פחות מטפח – תייב ערלה, מפני מראית עין. דברי חכמים – עד שיגום מעם הארץ.

הָדָרוּ עַל־יָד שְׂדֵה אֵילָן

פֶּרֶק שִׁנִי

הלכה א' מתני' עד אימתי הורשין שדה חלבן ערב שביעית? משתכלה הליחה. כל זמן שבגני אדם הורשין ליטע מקשאות ומדלעות.

אמר רבי שמעון: נתת תורת כל אחד ואחד בידו! אלא בשדה לבן – עד הפסח. ובשדה אילן – עד העצרת.

גמרא עד אימתי הורשין. מאן תנא ליה? רבי מאיר הוא.

[דף ג' ע"ב]

ורבי מאיר – בבית שמאי. ורבי שמעון – בבית הלל. וכן אתינן מתניתין? רבי מאיר בבית שמאי ורבי שמעון בבית הלל? אלא, רבי מאיר – כמשנה ראשונה. ורבי שמעון – כמשנה אחרונה. וכן אתינן מתניתין? רבי מאיר כמשנה ראשונה, ורבי שמעון כמשנה אחרונה?

אלא, רבי מאיר שנייא מחלוקת, ורבי שמעון שנייה כדברי חבל. הוי: מאן תנא עד אימתי הורשין שדה חלבן (האילן) ערב שביעית? רבי מאיר. ברם כרבי שמעון – דברי חבל עד העצרת.

לא סוף דבר פשוט מוקשה ומודלה, אלא אפילו מאחר שבגני אדם עתידין ליטע במוקשיות ובמודלעות – מותר.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: נִתְּתָה תּוֹרַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּיָדוֹ! זֶה אָמַר: כָּלָה לִיחָה שְׁלִי, וְזֶה אָמַר: לֹא כָּלָה לִיחָה שְׁלִי

אֵלֶּא בְּשֵׁדָה לְכוּ – עַד הַפֶּסַח, וּבְשֵׁדָה אֵילָן – עַד עֲצֵרֶת. מַה בֵּין שְׁדָה לְכוּ לְשֵׁדָה אֵילָן? שְׁדָה הַלְכוּ, עַל יְדֵי שֶׁהוּא עֲתִיד לְזוֹרְעָה בַּתְּחִילָה – צָרִיד שֶׁתְּהֵא הַלִּיחָה מְיִימָת. אֲבָל שְׁדָה הָאֵילָן, עַל יְדֵי שֶׁהוּא נִטְוָעָה מִפְּכָר – אֵינּוּ צָרִיד שֶׁתְּהֵא רֹב הַלִּיחָה מְיִימָת.

הַלְּכָה ב'

מִתְּנִי מוֹבְלִין וּמַעֲדָרִין בְּמִיקְשָׁאוֹת וּבְמוֹדְלָעוֹת – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

וְכֵן בְּבֵית הַשְּׁלֶחִים, מוֹבְלִין וּמַפְרָקִין וּמְאֲבָקִין וּמַעֲשֵׂנִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵף נֹטֵל הוּא אֶת הָעֵלָה מִן הָאֲשָׁכּוּל בְּשָׁבִיעִית.

מִסְקָלִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. מְקַרְסָמִין וּמוֹרְדִין וּמַפְסָלִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: כְּזִירוּדָה וּכְפִיסוּלָה שֶׁל חֲמִישִׁית – כֵּן שֶׁל שִׁשִּׁית. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי רִשָּׁאִי בְּעִבּוּדַת הָאֵילָן – אֲנִי רִשָּׁאִי בְּפִיסוּלוֹ.

גְּמָרָא מוֹבְלִין וּמַעֲדָרִין בְּמִיקְשָׁאוֹת. מַהוּ לְהַרְוֵשׁ לָהֶם? תְּנִי: כָּל זְמַן שֶׁאֲתָ מוֹתֵר לְהַרְוֵשׁ – אֲתָ מוֹתֵר לְזַבֵּל וּלְעֵדֵר. אִם אֵין אֲתָ מוֹתֵר לְהַרְוֵשׁ – אֵין אֲתָ מוֹתֵר לֹא לְזַבֵּל וְלֹא לְעֵדֵר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וּמִתְּנִיתָא אָמַרְתָּ

[דף ד' ע"א]

כֵּן, מוֹבְלִין וּמַעֲדָרִין בְּמִקְשָׁאוֹת וּבְמוֹדְלָעוֹת – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְכֵן בֵּית הַשְּׁלֶחִין. וְתְּנִי עָלֶיהָ: הוֹרְשִׁים בֵּית הַשְּׁלֶחִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי אָמַר: עַד לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּדֵי שְׁיִזְרַע וַיִּשְׂרַשׁ וַיִּטַּע וַיִּשְׂרַשׁ. וְאֵילָן עוֹשֶׂה שְׂרָשִׁים לְשֹׁלֶשָׁה יָמִים? רַבִּי אָמַר: עַד לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כְּדֵי שְׁיִזְרַע אוֹרְזוֹ וַיִּשְׂרַשׁ, וַיִּטַּע אוֹרְזוֹ וַיִּשְׂרַשׁ.

מַעֲבִירִין אֶת הַיְּבוּלָת. מַפְרָקִין בְּעֵלִין. מְאֲבָקִין – עוֹשִׂין לָהּ אֲבָק. מַעֲשֵׂנִין – מִתְּנִינָן לָהּ.

תְּנִי: מְכוּוֹנִין, מְצַדְדִין. מְכוּוֹנִין לָהּ. מְצַדְדִין, חֲכַרְיָא אָמַרְי: עוֹשִׂין לָהּ דוֹקְרִין. רַבִּי יוֹסֵה אָמַר: תּוֹלָה לָהּ אֲבָן.

תְּנִי: מוֹתְרִין וּמְשַׁמְטִין. כִּינִי מִתְּנִיתָא, מוֹתְרִין בְּנִפְנִים, וּמְשַׁמְטִין בְּקָנִים.

מְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לְוֹתֵר וּלְשַׁמֵּט קוֹדֵם לְחַג – מוֹתְרִין וּמְשַׁמְטִין קוֹדֵם לְחַג. לְאַחַר הַחַג – מוֹתְרִין וּמְשַׁמְטִין לְאַחַר הַחַג.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: וּבְלִבְד מִן הַבְּקָעָה וּלְמַעְלָה. רַבִּי יְרֵמְיָה בֵּשֵׁם רַבִּי הוֹשְׁעִיָה: נֹטֵל אֶת הַקְּבוּצִין עִמָּוָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵף נֹטֵל הוּא אֶת הָעֵלִים מִן הָאֲשָׁכּוּל בְּשָׁבִיעִית.

מִחֻלְפָּא שִׁיטְתִּיהָ דְרַבִּי שְׁמַעוֹן? תְּנִינָא תַּמּוּן: מְמַרְסִין אֶת הָאוֹרְזוֹ בְּשָׁבִיעִית; דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אֲבָל לֹא מְכַחְחִין. וְכֹא הוּא אָמַר אֲכִינּוּ? שְׁנִיָּא הוּא חֲכָא, שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִן הַדְּלִיקָה.

מִסְקְלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה בּוֹי. תַּמָּן תַּנְיִנָּן: הַמִּסְקָל – נוֹטֵל אֶת הָעֲלִיזוֹת, וּמַנִּיחַ אֶת הַנוֹגְעוֹת בְּאַרְצֵי. וְכֹא אֵת אָמַר הֲכִיז? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: כֹּאן בְּתַלוּשׁ כֹּאן בְּמַחוּבָּר.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הַיּוֹנָן סָבְרִין מִימַר, דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן – דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּקִירוֹסוֹם. דְּאִינוּן תְּרִין תַּנְאִין. מִסְקְלִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מְקַרְסְמִין וּמְזַרְדִּין מִפְּסָלִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּרַבָּנָן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: כְּזִירוּדָה וּכְפִיסוּלָה שֶׁל חֲמִישִׁית, וְכֵן שֶׁל שְׁשִׁית.

הָיוּ תַלְתָּא תַנְאִין אִינוּן. מִסְקְלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מְקַרְסְמִין וּמְזַרְדִּין וּמְפָסְלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בְּרַבָּנָן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: כְּזִירוּדָה וּכְפִיסוּלָה שֶׁל חֲמִישִׁית, וְכֵן שֶׁל שְׁשִׁית, וְאִפְלוּ יוֹתֵר מְכָאן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: כֹּל זְמַן שְׁאֵנִי רִשְׁאֵי בְּעִבּוּדַת הָאֵילָן – רִשְׁאֵי אֲנִי בְּפִיסוּלוֹ עַד הַעֲצָרַת.

הַלְכָה ג'

מִתְנִי' מְזַהְמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת, וְכוּרְכִין אוֹתָן, וְקוֹטְמִין אוֹתָן, וְעוֹשִׂין לָהֶן בְּתִים, וּמְשַׁקִּין אוֹתָן – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

רַבִּי אֱלֶעָזָר בַּר צְדוּק אָמַר: אִם מְשַׁקָּה הוּא אֶת הַנוֹף בְּשְׁבִיעִית, אֲכָל לֹא אֵת הָעֵיקָר. סְכִין אֵת הַפְּגִין וּמְנַקְבִין אוֹתָן – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

פְּגִי עָרַב שְׁבִיעִית שְׁנַכְנְסוּ לְשְׁבִיעִית, וְשֶׁל שְׁבִיעִית שְׁנִיצָא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – לֹא סְכִין וְלֹא מְנַקְבִין אוֹתָן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: מְקוּם שְׁנַהְגוּ לְסוּד – אִין סְכִין, מִפְּגִי שְׁחִיָּא עֲבוּדָה. מְקוּם שְׁנַהְגוּ שְׁלֹא לְסוּד – סְכִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר בְּאֵילָן, מִפְּגִי שְׁחִיָּא רִשְׁאֵי בְּעִבּוּדַת הָאֵילָן.

גְּמָרָא מְזַהְמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת. מִתְנִיתָא – דְּרַבִּי. בְּרַם בְּרַבָּנָן – מְזַהְמִין. מִתְלִיעִין בְּשְׁבִיעִית, אֲכָל לֹא בְּמוֹעֵד.

[דף ד' ע"ב]

כֹּאן וְכֹאן – אִין מְגֻזְמִין, אֲכָל נוֹטֵל הוּא אֶת הַרְוָאָה.

רַבִּי יוֹסֵה אָמַר, רַבִּי אֲבוּנָה בְּעֵי: מַה בֵּין הַמְּזַהְמִין לְעוֹשֵׂה לָהּ בֵּית? הַמְּזַהְמִין – אִינוּן אֱלָא כְּמוֹשִׁיב שׁוּמֵר. בֵּית – עוֹשֵׂה לָהּ צֵל וְהִיא גְדִילָה מִחֻמְתָּן.

תַּמָּן תַּנְיִנָּן: הַמְּכַבֵּעַ בְּזִית – לֹא יִחַפֵּה בְּעֵפֶר. אֲכָל מְכַסֵּה הִיא בְּאֲבָנִים וְקֹשׁ. רַבִּי יוֹנָה אָמַר, רַבִּי אֲבוּנָה בְּעֵי: מַה בֵּין קֹשִׁין מַה בֵּין עֵפֶר? קֹשִׁין – אִינוּן אֱלָא כְּמוֹשִׁיב שׁוּמֵר. עֵפֶר – עוֹשֵׂה לָהּ מִינְאָה וְהִיא גְדִילָה מִחֻמְתָּהּ.

תַּנִּי: רַבִּי יוֹסִי בֶּן כִּיפּוּר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי לְעוֹזֵר בֶּן שְׁמוּעִ: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מְשַׁקָּה עַל הַנוֹף, וְיִזְרַד עַל הָעֵיקָר. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְשַׁקָּה בֵּין עַל הַנוֹף בֵּין עַל הָעֵיקָר.

דְּבֵית רַבִּי יְנָאִי: מְשַׁקָּה בְּסֵלָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלָיָא: מְשַׁקָּה בְּסֵלָא. אָמַר רַבִּי הִיָּיא בַּר כָּא: רַבִּי יוֹדֵן בַּר גּוֹרְיָא מְשַׁקָּה בְּסֵלָא, וְעֵדֵר. וְכִי מִתְבַּוִּין לְעִבּוּדַת הָאֲרָץ?

כְּיוּמֵי דְרַבִּי הִיָּיא בַּר כָּא, הוּוּן מְשַׁקִּין דִּיקְלָיָא בְּכַנְיִשְׁתָּא חֲתָתָא וְהַרְוֹתָא.

סָבִין אֶת הַפְּגִיזוֹ. אֲנִי תַנְיִנִן: סָבִין אֶת הַפְּגִיזוֹ. תַנְיִן דְּבֵית רַבִּי: וְאֵלֹו הֵן פְּגִי עַרְב שְׁבִיעִית שְׁנַכְנְסוּ לְשְׁבִיעִית.

רַבִּי אֲלֶעָזָר – בְּמַתְנִיתָן. רַבִּי יוֹהָנָן – בְּהֵדָא דְתַנְיִן דְּבֵית רַבִּי.

עַל דְּעֵתִיּה דְרַבִּי אֲלֶעָזָר – לֹא בָּא רַבִּי יְהוּדָה אֱלָא לְהַקְלֵי. עַל דְּעֵתִיּה דְרַבִּי יוֹהָנָן – לֹא בָּא רַבִּי יְהוּדָה אֱלָא לְהַחְמִיר.

הַלְכָה ד'

מַתְנִי' אִין נִטְעִין, וְאִין מְכַרְיָן, וְאִין מְרַבִּיבִין עַרְב שְׁבִיעִית, פְּחוּת מִשְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְאִם נִטַּע אִו הַכְּרִיךְ אִו הַרְכִּיב – יַעֲקוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כָּל הַרְכִּבָה שְׁאִינָה קוֹלְטַת לְשַׁלְשָׁה יָמִים – שׁוֹב אִינָה קוֹלְטַת. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמְרִים: לְשֵׁתִי שְׁבָתוֹת.

גְּמָרָא אִין נִטְעִין וְאִין מְרַבִּיבִין כּוּי. רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בַר זִמְרָא: מַתְנִיתִין – בְּסַתָּם. הָא דְּכַר בְּרִי שְׁנַשְׁתַּרְשׁ – מוֹתֵר.

אִין נִטְעִין וְאִין מְכַרְיָן וְאִין מְרַבִּיבִין עַרְב שְׁבִיעִית פְּחוּת מִשְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאִם נִטַּע אִו הַכְּרִיךְ אִו הַרְכִּיב – יַעֲקוֹר. לֹא עָקַר פִּירוּתֵי מַח הֵן? רַבִּי בָּא, רַבִּי לֹא הָווּ יִתְבִּין בְּצוּר. אֲתָא עוֹבְדָא קוּמִיהוֹן. הוֹרִי רַבִּי לֹא: יִשְׁפְּכוּ פִירוּתֵי.

אָמַר רַבִּי בָּא: אֲנִי לֹא נִמְנִיתִי עִמָּהֶן בְּעֵלְיָה. אָמְרִין: נִצָּא לְחוּץ נְלֻמוֹד. נִפְקוּן וְשְׁמַעוּן רַבִּי יוֹנָה רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלִיָּא בְּשֵׁם רַבִּי אֲלֶעָזָר: אִין מְחַדְשִׁין עַל הַגְּזִירָה. רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלִיָּא בְּשֵׁם רַבִּי אֲלֶעָזָר: אִין מוֹסִיפִין עַל הַגְּזִירָה.

נִטְעוּ וּמָת, בְּנֵו מַהוּ שְׂיָהָא מוֹתֵר לְקִימוֹ? תַנְי רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲבִי דְּכַר דְּלֵיה: נִטְעוּ וּמָת – בְּנֵו אָסוּר לְקִימוֹ. וְאֲתֵיא כְּמֵאן דְּאָמַר: מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד. אֲבָל מִפְּנֵי הַבְּנִיין – אֲב בְּנֵו בּוֹנָה.

תַנְי: הַנִּטְעֵי, הַמְכַרְיָה, הַמְרַבִּיבֵי שְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – עֵלְתָה לֹו שָׁנָה תְּמִימָה, וּמוֹתֵר לְקִימוֹ בְּשְׁבִיעִית. פְּחוּת מִשְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – לֹא עֵלְתָה לֹו שָׁנָה תְּמִימָה, וְאָסוּר לְקִימוֹ בְּשְׁבִיעִית. אֲבָל אָמְרוּ: פִּירוּתֵי נִטְעָה זֹו – אָסוּרִין עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּת.

וּמַה טַעֲמָא? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהָנָן: וּבְשָׁנָה. מַה אֲתָ שְׁמַע מִינָה? אָמַר רַבִּי זְעִירָא: (ויקרא יט, כג) שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֲרָלִים, לֹא יֵאבֵל, וּבְשָׁנָה.

[דף ה' ע"א]

אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר מִפְּל קוּמִי רַבִּי זְעִירָא: נְרֵאִין הַדְּבָרִים – בְּשִׁנְטֵעוּן לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. הָא אִם לֹא נִטְעוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲתֵיא חֲמִי, שָׁנָה שְׁלִימָה [לֹא] עֵלְתָה לֹו, וְאֲתָ אָמַר הַבְּנִי!

אָמַר לֵיה: וְאִין בִּינִי, וְאִפִּילוּ נִטְעוּ שְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – יְהֵא אָסוּר עַד שְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה! מִי בְּדוּן? אָמַר רַבִּי מְנַא: מִבְּיִין שְׁעוּמוֹד בְּתוֹךְ שְׁנַתוֹ שֶׁל אֵילָן – מִשְׁלִים שְׁנַתוֹ.

הַלְכָה ה'

מתני' האורז והדוחן והפרגין, והשומשמן שהשרישו לפני ראש השנה – מתעשרין לשעבר, ומותרין בשביעית. ואם לאו – אסורין בשביעית, ומתעשרין לשנה הבאה.

רבי שמעון שזורי אומר: פול המצרי, שזרעו לזרע בתחילה – פיוצא כהן. רבי שמעון אומר: אפונים הגימלונים – פיוצא כהן. רבי אלעזר אומר: אפונים הגימלונים שתרכלו לפני ראש השנה.

גמרא האורז והדוחן כו'. בפירות – הלכו אחר שלישי. ובאורז – אחר השרשה. ובגרק – בשעת לקיטתו איסורו.

מניין שהילכו בפירות אחר השלישי? (דברים טו, יג) **מגרגר מוקבד. מגרגר** – ולא כל גרגר. **מוקבד** – ולא כל יקבד. מעתה, אפילו פחות משלישי! אמר רבי זעירא: כתיב (דברים יד, כב): **עשר תעשר את כל תבואת זרעך** – דבר שהוא נזרע ומצמיח, יצא פחות משלישי – שאינו נזרע ומצמיח.

מעתה, שלישי הראשון לשעבר, ושלישי השני לבא! אמר רבי יוחנן: מחג הסופות, מה חג הסופות – לבא ואת מהלך בו לשעבר, ואלו, הואיל וזה לבא – את מהלך בהן לשעבר.

נאמר אף באורז ובדוחן ופרגין ובשומשמן כן! רבי הונא בר חייה אומר: שאי אפשר לעמוד עליו. מתיבין להונא בר חייה: והתני, צובר את גורנו לתוכו, ונמצא מעשר מזרעו על ירקו, ומירקו על זרעו! אמר רבי יוסה: קיימא הונא בר חמא. רבי יונה, הונא בר חייה בשם שמואל: כתיב (דברים יד, כב) **עשר תעשר את כל תבואת זרעך** – מעשר אחד את מעשר בשנה אחת, ואין את מעשר שתי מעשרות בשנה אחת.

התיבין: הרי פול המצרי, הרי הוא שני מעשרות בשנה אחת! דתני, צובר את גורנו לתוכו ונמצא מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו.

[דף ה' ע"ב]

אמר רבי זעירא: כתיב (ויקרא כה, ג): **שש שנים תזרע שדך ואספתה**, ששה זרעין וששה אספין, לא ששה זרעין ושבעה אספין. אמר רבי יונה: בשיתיה לינן וכלין קיימן אלא בשבעה! אלא ביני ששה זרעין וששה אספין, לא ששה זרעין וחמשה אספין.

התיבין: הרי פול המצרי, הרי ששה זרעין וחמשה אספין! דתני, צובר גורנו לתוכו, ונמצא מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו.

מניין שהילכו בגרק אחר לקיטתו עישורו? (דברים טו, יג) **מגרגר ומוקבד**, מה גורן וקב שהן היין ממי השנה שעברה – את מהלך בהן לשעבר. ואלו, הואיל והן היין ממי השנה הבאה – את מהלך בהן לבא.

התיבין, הרי פול המצרי, זרעו לזרע – מתעשר לשעבר. זרעו לגרק – מתעשר לבא. וקסמיה בדיה? זרעו לזרע – הוא חיי ממי השנה שעברה, זרעו לגרק – הוא חיי ממי השנה הבאה?

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי אָמַר כּו'. מַהוּ תְרַמְיָלוּ? עֲבָדִין קְנָקוּלִין. רַבִּי בָּא בַר זְבָדִי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הִלְכָה פְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַשְּׁזוּרִי.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: הוֹרִי רַבִּי לְעוֹר רַבִּי שׁוֹבְתִי דְצְדוֹקִי, כִּתְדָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי.

תְּנִי: שֵׁשׁ מִיּוֹדוֹת אָמְרוּ הַכֹּמִים בְּפֹל מִצְרִי. זָרְעוּ לְזֶרַע – מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר. זָרְעוּ לְיֶרֶק – מִתְעַשֵּׂר לְבָא. זָרְעוּ לְזֶרַע וְלֶרֶק, אוֹ שְׁזָרְעוּ לְזֶרַע וְהִישִׁיב עָלָיו לְיֶרֶק – מִעֵשֶׂר מִיֶּרֶקוֹ עַל זָרְעוֹ וּמִזָּרְעוֹ עַל יֶרֶקוֹ. בְּשֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲכָל אִם הֵבִיא לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה – זָרְעוּ מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר וְיֶרֶק מִתְעַשֵּׂר בְּשַׁעֲת לְקִיטָתוֹ עִישׂוּרוֹ.

בְּשֶׁלֶקְמָא מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲכָל אִם לֶקְמָא מִפְּנֵי לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בֵּין זָרְעוּ בֵּין יֶרֶקוֹ – מִתְעַשֵּׂר לְבָא. זָרְעוּ לְזֶרַע וְהִישִׁיב עָלָיו לְיֶרֶק – בְּאִין מִחֻשְׁבָּה.

זָרְעוּ לְיֶרֶק וְהִישִׁיב עָלָיו לְזֶרַע – לְעוֹלָם אִין מִחֻשְׁבַּת זָרַע חֲלָה עָלָיו אֵלֶּא אִם בֶּן מִנַּע מִפְּנֵי שְׁלֵשׁ מוֹרְבִיּוֹת.

כְּשֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲכָל אִם הֵבִיא שְׁלִישׁ לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אִפִּילוּ (לֹא) מִנַּע מִפְּנֵי שְׁלֵשׁ מוֹרְבִיּוֹת.

זָרְעוּ לְזֶרַע, וְעָשָׂה כּוּלֵּוּ קְצָצִין גְּמוּרִים לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – זָרְעוּ מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר. יֶרֶקוֹ – מִתְעַשֵּׂר בְּשַׁעֲת לְקִיטָתוֹ עִישׂוּרוֹ. מִקְצָתָן עָשָׂה קְצָצִין גְּמוּרִים, וּמִקְצָתָן לֹא עָשָׂה – הִדָּא הוּא: צוֹבֵר גוֹרְנֵוּ לְתוֹכוֹ וּנְמַצָּא מִעֵשֶׂר מִזָּרְעוֹ עַל יֶרֶקוֹ וּמִיֶּרֶקוֹ עַל זָרְעוֹ.

תְּנִי רַבִּי אֲבָדוּמִי דְחִיפָּה: אִפִּילוּ לֹא עָשָׂה כּוּלֵּוּ קְצָצִין גְּמוּרִין לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – זָרְעוּ מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר. וְיֶרֶקוֹ – בְּשַׁעֲת לְקִיטָתוֹ עִישׂוּרוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וְהוּא שֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לְמַחֲשַׁבַּת זָרַע. אֲכָל אִם הֵבִיא שְׁלִישׁ לְמַחֲשַׁבַּת יֶרֶק – אִפְשָׁר לֹאֵר זָרְעוּ מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר, וְיֶרֶקוֹ בְּשַׁעֲת לְקִיטָתוֹ עִישׂוּרוֹ?

[דף ו' ע"א]

וְאֵת אֲמַרְתָּ: צוֹבֵר אֵת גוֹרְנֵוּ לְתוֹכוֹ, וּנְמַצָּא מִתְעַשֵּׂר מִזָּרְעוֹ עַל יֶרֶקוֹ וּמִיֶּרֶקוֹ עַל זָרְעוֹ!

זָרְעוּ לְזֶרַע לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּנְכַנְסָה שְׁבִיעִית – בֵּין זָרְעוּ בֵּין יֶרֶקוֹ מוֹתֵר. זָרְעוּ לְיֶרֶק לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, וּנְכַנְסָה שְׁבִיעִית – בֵּין זָרְעוּ בֵּין יֶרֶקוֹ אִסוּר. זָרְעוּ לְזֶרַע וְלֶרֶק לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, וּנְכַנְסָה שְׁבִיעִית – פְּשִׁיטָא זָרְעוּ מוֹתֵר. יֶרֶקוֹ מַהוּ? תְּנִי רַבִּי חֵיטָא: אִסוּר. תְּנִי רַבִּי חֵלְפָתָא בֶּן שְׂאוּל: מוֹתֵר. מֵאֵן דְאָמַר מוֹתֵר – דְּבַר תּוֹרָה. מֵאֵן דְאָמַר אִסוּר – מִפְּנֵי מְרָאִית עֵינַי.

רַבִּי סִימּוֹן בַּר זְבָדִי בְּעֵי קוּמִי רַבִּי יוֹסֵי: וְאִפִּילוּ לְהֵאָכִיל אֵת בְּהֵמָתוֹ יֵהָא אִסוּר מִפְּנֵי מְרָאִית עֵינַי! אָמַר לֵיהּ: לֹא יִתֵּן לֹא לְבָנֵוּ וְלֹא לְשְׁלוּחֵוּ, וְלֹא יֵהָא לֹקֵט עַל הָאוּמָן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בַר רַבִּי בּוֹז: אִם נִעְקְרָה הַגּוֹמָא – מוֹתֵר. וְאִפִּילוּ בְּמֵאֵן דְאָמַר אִסוּר, הִיָּה לֹקֵט וּנְמַצָּא בְּתוֹכוֹ יֶרֶק – מוֹתֵר.

בהדא בר נש גאל טעון עשר מיסרין דלובי מעשר לרבי ירמיה. אמר ליה: לא תיעבד בן! לא תלקוט אלא צורכה דלפצה.

זרעו לפני ראש השנה השמינית, ונכנסה שמינית – בין זרעו בין ירקו אסור.

זרעו לירק לפני ראש השנה השמינית, ונכנסה שמינית – בין זרעו בין ירקו מותר.

זרעו לזרע ולירק לפני ראש השנה השמינית, ונכנסה שמינית – זרעו אסור וירקו מותר.

הלכה ו'

מתני' בצלים הפריסים ופול המוצרי, שפונע מהם מים שלשים יום לפני ראש השנה – מתעשרים לשעבר, ומותרין בשביעית. ואם לאו – אסורין בשביעית, ומתעשרין להבא.

ושל בעל – שפונע מהם מים שתי עונות; דברי רבי מאיר. והכמים אומרים: שלוש.

גמרא מהו בצלים הפריסים? אילין בצלייא פופרייא דלא עבדון זרע. אמר רבי מנא: בין שפונע מהם מים שלוש יום לפני ראש השנה – נעשו כבעל.

רבי יונה בעי: למפרע הוא נעשה זרע? מכן לבא?

מה נפק מביניהון? קלט בתוך שלושים ולאחר שלושים. אין תימר למפרע הוא נעשה זרע – מעשר מזה על זה. אין תימר מכן ולבא – אינו מעשר מזה על זה.

הלכה ז'

מתני' הדילועין שקיימון לזרע, אם הוקשו לפני ראש השנה ונפסלו מאכל – מותר לקיימו בשביעית. ואם לאו – אסור לקיימו בשביעית. התומרות שלחן – אסורות בשביעית.

מרבצין בעפר לבן; דברי רבי שמעון. רבי אליעזר בן יעקב אסור.

ממריסין באורז בשביעית; דברי רבי שמעון, אכל לא מכסהין.

גמרא למה לי הוקשו? אפילו לא הוקשו! מביין שהוקשו – נעשו כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין.

פיצד הוא בודק? רבי יוסי בן חנינא אומר: עוקצו, אם נתאחה – אסור. ואם לאו – מותר.

רבי יונה בוצרייא אמר: קרמולין – פטורין מן המעשר. הדיא דתימר: עד שלא עשו דילועין, אכל אם עשו דילועין – פירק הן.

מאן הורי בן? רבי יוסי באילין עלי קולקסייא, שאסור לגמות בהן מים, מפני שהצבאים אוכלין אותן.

מרבצין בעפר לבן;

[דף ו' ע"ב] **דברי רבי שמעון. רבי אליעזר בן יעקב אסור. אתיא דרבי שמעון – פרבגו, ודרבי אליעזר בן יעקב – כשיטתיה. דתנינן תמן: מושכין את הפנים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקו את כל השדה בולה.**

רבי מנא אמר לה סתם. רבי אבין בשם שמואל: בסתם חולקין.

מה נן קיימין? אם במרווחין – דברי הכל אסור. אם בריצופין – דברי הכל מותר!

אלא כי נן קיימין, בנמועין מטע עשר לבית סאה. רבי אליעזר בן יעקב עבד לזן במרווחין, ורבנן עבדין לזן בריצופין.

הא רבנן אמרין: במרווחין אסור להשקות, מהו להמשיך? גילף הדיא דרבנן מן דרבי אליעזר בן יעקב. כמה דרבי אליעזר בן יעקב אמר: במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך, בן רבנן אמרין מותר להמשיך ואסור להשקות.

לא בן סכרינן מימר במרווחין דברי הכל אסור! והן עפר לא במרווחין הוא? אלא, פאן – בשביעית, וקאן – במועד.

מה בין שביעית מה בין מועד? שביעית, על ידי שהוא מותר במלאכה – התירו בין דבר שהוא מותר בין דבר שאינו מותר. מועד, על ידי שאסור במלאכה – לא התירו אלא דבר שהוא אכד, ובלבד דבר שאינו מותר.

ואית דבעי נשמעינה מן הדיא: שביעית, על ידי שזמנה מרובה – התירו. מועד, על ידי שזמנה קצר – אסור.

ואותן שבעת ימים אחרונים – לא מסתברא מייעבדינן בשבע ימי הרגל, ויהיו אסורין!

אשכח תני: מרביצין בעפר לכן בשביעית, אבל לא במועד; דברי רבי שמעון, ורבי אליעזר בן יעקב אוסר.

הדרו עלה שדה לכן

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

הלכה א' מתני' מאימתי מוציאום ובלים לאשפתות? משויפסקו עובדי עבודה; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: משיבש המתוק. רבי יוסי אומר: משויקשר.

עד כמה מזבלין? עד שלוש אשפתות לבית סאה של עשר עשר משפלות ושל לתה לתה.

מוסיפם על המשפלות, ואין מוסיפין על האשפתות. רבי שמעון אומר: אף על האשפתות.

גמרא מאימתי מוציאין כו'. עד שלא פסקו עובדי עבודה, מהו שיהא מותר לעשות אשפה על פתח חצירו? סילני שאל לרבי חייא בר בא, ואמר ליה.

רבי אומר: שרא ליה, והוון אמרין: דו נסב מעשר. והורי על גרמיה לצאת להוין לארץ, דלא למיסב מעשר.

מעתה, אפילו משפסקו עובדי עבודה והא אסור מפני מראית עין, שלא יהו אומרים לתוך שדה בית השלחין שלו הוא מוציא! יודעין הן בני עירו אם יש לו בית השלחין אם אין לו.

אמר רבי יוסי: הדין אמרה, לא השו לעוברין ושבין מפני מראית עין.

באיסור שני פרקים מהו שיהא מותר לעשות כפדר הוזה?

נישמענא מן הדין: מוכרין ומוציאין זבלים עם העושיין שביעית עד ראש השנה. עם העכו"ם עם הכותי אפילו בשביעית, ובלבד שלא יפרוק את המשפלות. לא אמר אלא "ובלבד שלא

[דף ז' ע"א]

יפרוק את המשפלות" הא לצאת – מוציא! הדין אמרה: שהוא מותר. ואין תימר שהוא אסור, יהא אסור מלהוציא.

משויבש המתוק. פקועה. אמר רבי מנא: התיק פקועה דבקעתא.

משויקשר. משיעשה קשרין קשרין. אמר רבי חנניא: מפיון שנתקשר בו קשר העליון – מיד הוא יבש. ותני עלה: קרובים דבריהם להיות שווין.

אמר רבי ירמיה: בפוחת מן המשפלות. הא שתים – מותר. רבי יוסי בעי: אם בפוחת מן המשפלות, הא שתים אסור! אלא כי נן קיימין, העושה יותר מן פשיעור. בהדיא דתני: אין מוספין לא על המשפלות ולא על האשפתות; דברי רבי מאיר. והכמים אומרים: מוספין על המשפלות, ואין מוספין על האשפתות. לא בפשיעור? ודכוותה, אין מוספין על האשפתות אפילו בפשיעור.

הלקה ב'

מתני' עושה אדם את שדהו שלש שלש אשפתות לבית סאה. יותר מכאן – (אסור) מותר; דברי רבי שמעון. והכמים אומרים: עד שיעמיק שלשה או עד שייגביה שלשה.

עושה אדם את זבלו אוצר. רבי מאיר אומר עד שיעמיק שלשה או עד שייגביה שלשה. היה לו דבר מועט – מוסף עליו והולד. רבי אלעזר בן עזריה אומר עד שיעמיקו או עד שייגביה שלשה, או עד שיתן על הפלע.

גמרא ולמה תנייה תריין וימנין? כאן – בפוחת מן המשפלות, ברם הכא – בעושה פשיעור. ותני כן על דרבי שמעון, ובלבד שלא יפחות לאשפה משלש משפלות.

ורבי מאיר אומר.

[דף ז' ע"ב]

בעושה יותר מכפשיעור, אכל בפשיעור, בשלשה מקומות – מותר, במקום אחד – לא כל שבין! פתר לה תרין פתריין. כשהיה לו דבר מועט בתוך שדהו בשביעית – הרי זה מוסף עליו והולד. משפסקו עובדי עבודה. רבי ליעזר בן עזריה אומר. מאי טעמא דרבי אלעזר בן עזריה? שפוא לא ימצא לו זבל ונמצא מובל את אותו מקום.

פֶּתֶר לָהּ פֶּתֶר חוֹרֵן, בְּשִׁתְיָהּ לֹא דָבַר מוֹעֵט בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שְׁבִיעִית וְהוּא מִבְּקֵשׁ לְהוֹצִיאָו בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ בְּשְׁבִיעִית – הָרִי זֶה מוֹסִיף עָלָיו וְהוֹלֵךְ, מִשְׁפָּסְקוֹ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹסֵר, שְׂמָא לֹא יִמְצָא לוֹ זָבֵל וְנִמְצָא מוֹבֵל אֶת אוֹתוֹ הַמְּקוֹם.

וְלֹא כִּבְרָה הוּא מוֹזַבֵּל מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית? רַבִּי בָּא, רַבִּי יִרְמְיָה בַּר רַבִּי בּוֹן בַּר הֵיִיא בְּשֵׁם רַבִּי בָּא בַּר מַמְלֵ: מַפְנֵי מַרְאִית עֵינָיו. עַד שִׁיּוּצִיא עֵשֶׂר מִשְׁפָּלוֹת בְּאַחַת.

וְלִית לְרַבְּנָן מַפְנֵי מַרְאִית עֵינָיו? אָמַר רַבִּי אִידִי דְחוּמְרָא: סֵלֹ וּמְגִרִיפֹו מוֹכִיחִין עָלָיו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אִשְׁפָּה.

רַבִּי יוֹסִי בַּר רַבִּי בּוֹן אָמַר: אֵילִין שְׂמוּעֵתָא דְהֵכָא, בֵּי דְתַנְיִנּוּ, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמַר: אֵין עוֹשִׂין אֶת הָאִמְפָּה בְּתַחֲלִיחָה בְּמוֹעֵד וּבְשְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: מַפְנֵי שֶׁהוּא מְכַשִּׁיר אֶת צְדָדִיָּה לְזוֹרֵיעָה. רַבִּי יִרְמְיָה, רַבִּי בּוֹן בַּר הֵיִיא בְּשֵׁם רַבִּי בָּא בַּר מַמְלֵ: מַפְנֵי מַרְאִית עֵינָיו.

הוֹזֵן בְּעֵינָי מִימַר: מֵאֵן דְּאָמַר תַּמָּן מַפְנֵי מַרְאִית עֵינָיו, וְהֵכָא – מַפְנֵי מַרְאִית עֵינָיו. מֵאֵן דְּאָמַר מַפְנֵי שֶׁהוּא מְכַשִּׁיר אֶת צְדָדִיָּה לְזוֹרֵיעָה, הֵכָא מֵאֵן אֵית לָךְ לְמִימַר? לִית לָךְ אֶלָּא כְּהָדָא, שְׂמָא לֹא יִמְצָא לוֹ זָבֵל, וְנִמְצָא מוֹבֵל אֶת אוֹתוֹ הַמְּקוֹם.

מַה נֶּפֶס מִבְּיַחְדָּו? הִפֵּר לַעֲשׂוֹת אִמְפָּה שֶׁל בְּנֵינָיו. הוֹזֵן בְּעֵינָי מִימַר: מֵאֵן דְּאָמַר מַפְנֵי מַרְאִית עֵינָיו, וְהֵכָא – מַפְנֵי מַרְאִית עֵינָיו. וּמֵאֵן דְּאָמַר תַּמָּן מַפְנֵי שֶׁהוּא מְכַשִּׁיר אֶת צְדָדִיָּה לְזוֹרֵיעָה, הֵכָא – הָרִי אֵינוֹ מְכַשִּׁיר אֶת צְדָדִיָּה לְזוֹרֵיעָה.

הַכֹּל מוֹדִים, שְׂאֵם הִיָּה לֹא שֵׁם סִיד אוֹ צְרוּרוֹת אוֹ אֲבָנִים אוֹ גִּיפְסוּם – מוֹתֵר.

הַלְכָה ג'

מִתְנִי' הַמְדִייר אֶת שְׂדֵהוּ – עוֹשֶׂה סֹהַר לְבֵית סְאִתִּים. עוֹקֵר שְׁלֹשׁ רוּחוֹת, וּמְשִׁיר אֶת הָאֲמָצְעִיּוֹת. נִמְצָא מְדִייר בֵּית אַרְבַּעַת סְאִין. רַבֵּן שְׂמִיעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: בֵּית שְׂמוֹנֶת סְאִין.

הַיְתֵה כֹּל שְׂדֵהוּ בֵּית אַרְבַּעַת סְאִין – מְשִׁיר מִמֶּנּוּ מִקְצֵת, מַפְנֵי מַרְאִית עֵינָיו. וּמוֹצִיא מִן הַסֹּהַר וְנֹתֵן לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ בְּדֶרֶךְ הַמְּזַבְּלִין.

גְּמָרָא תַּמָּן תַּנְיִנּוּ: שְׂדֵה שְׁנַתְכּוּצָה – תּוֹרַע לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. נִיטְיִיבָה אוֹ שְׁנִידִירָה – לֹא תוֹרַע לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה: פִּינֵי מִתְנִיתָא, הַרְוִצָה לְהַעֲמִיד צֵאן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ – עוֹשֶׂה סֹהַר בֵּית סְאִתִּים.

כֹּכַל עוֹשִׂין סִיְהָרִין, בְּמַחְצָלוֹת, וּבְקֵשׁ, וּבְאֲבָנִים, אֶפִּילוּ שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, וּבִלְבַד שִׁיָּהָ בֵּין סֹהַר לְסֹהַר

[דף ח' ע"א]

בְּמִלּוּא סֹהַר – אוֹתוֹ הַמְּקוֹם חוֹלֵב בּוֹ, גּוֹזֵן בּוֹ, וּמוֹלִיד וּמְבִיא אֶת הַצֵּאן דֶּרֶךְ עָלֶיהָ.

תְּנִי: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָעָזָר אָמַר: אִם רָצָה – תִּזְקַע אֶת הַיְתֵד בְּאַרְצֵי, וְעוֹשֶׂה סְהָרִין בְּאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ שֶׁל שְׁמוֹנֵת סְאִין.

אֵין מְדִירִין לֹא בְּשִׁבְתוֹת, וְלֹא בְּיָמִים טוֹבִים, וְלֹא בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֲפִילוּ בְּמוֹכָה. וְאֵינּוּ רִשְׁאֵי לְהוֹשִׁיב שׁוֹמֵר, וְלֹא לְנַעַר אֶת הַצֵּאֵן. וְאִם בָּאוּ מֵאִלִּיהֶן – אֵין מְסִיעִין אוֹתָן. וְאִם הָיוּ עוֹשִׂין עִמוֹ בְּשִׁבְתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים – הוּא רִשְׁאֵי לְהוֹשִׁיב שׁוֹמֵר, וְלְנַעַר אֶת הַצֵּאֵן. וְאִם בָּאוּ מֵאִלִּיהֶן – מְסִיעִין אוֹתָן.

תְּנִי, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: בְּשִׁבְת – מְדִירִין בְּמוֹכָה. וּבְיוֹם טוֹב – בְּמוֹזוֹנוֹת. וּבְחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד – אֲפִילוּ בְּשִׁבְר.

תְּנִי: הַשׁוֹבֵר אֶת הַצֵּאֵן – אֲסוּר לְנַעֲרָה. מַהוּ "לְנַעֲרָה"? מוֹלִיכָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. הֲדָא אָמְרַה: בְּשִׁבְכָרָה לְזִמְן מוֹעֵט. אֲבָל בְּשִׁבְכָרָה לְזִמְן מְרוּבָה – מוֹתֵר. אוֹתוֹ יוֹם הַאֲחֶרוֹן – אֲסוּר.

רַבִּי הוֹנָה בְּשֵׁם רַבִּי נַחֲמָן בַּר יַעֲקֹב: הֵחֵן דְּאֹזֵל לִיהַ לְצוֹרְכָה וְלֹא מִתְעַנֵּי – יִזְוִיל מִן אֲתֵר לְאֲתֵר וְהוּא מִתְעַנֵּי. רַב הוֹנָה בְּשֵׁם מַר עֲזַקְבִּין: הַפְּרִיטָה עֵיקָר – טַב לְמַעֲיָא.

רַבִּי חֵיִיא בַר בָּא שְׂאֵל: עַד שְׂלֵא פָּסְקוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה מַהוּ שְׂיֵהָא מוֹתֵר לְהוֹצִיא מִן הַפֶּהר וְלִיתָן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ בְּדֶרֶךְ הַמְּזוּבְּלִין?

הַלְכָה ד'

מִתְנִי' לֹא יִפְתַּח אָדָם מִחֻצַּב בְּתַחֲלִילָה לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, עַד שְׂיֵהָא כּוּ שְׁלוֹשׁ מוֹרְבִיּוֹת, שְׁהֵן שְׁלוֹשׁ עַל שְׁלוֹשׁ עַל רוּם שְׁלוֹשׁ. שִׁיעוּרָן – עֲשָׂרִים וְשִׁבְעֵי אֲבָנִים.

גְּדֵר שְׂיֵישׁ בּוּ עֲשָׂר אֲבָנִים שֶׁל מִשׁוּי שְׁנַיִם שְׁנַיִם – הָרִי אֵילוּ וְנִמְלוּ. שִׁיעוּר גְּדֵר – עֲשָׂרָה טַפְחִים. פְּחוֹת מִכָּאֵן – מִחֻצַּב וְגוֹמְמוֹ עַד פְּחוֹת מִן הָאָרֶץ טַפַּח.

בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִתוֹךְ שְׁלוֹ. אֲבָל מִתוֹךְ שֶׁל חֲבִירוֹ – מַה שְׂהוּא רוֹצֵה יִטוֹל. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׂלֵא הַתְּחִיל בּוּ עָרַב שְׁבִיעִית. אֲבָל אִם הַתְּחִיל בּוּ מִעָרַב שְׁבִיעִית – מַה שְׂהֵיהָ רוֹצֵה יִטוֹל.

גְּמֵרָא הֵיאֵךְ עֲבִידָא? תִּלְתָּא זְמַנִּין מִן תַּשְׁעֵי. תַּשְׁעָה זְמַנִּין מִן תִּלְתַּי – עֲשָׂרִין וְשִׁבְעֵי. תְּנִי: מִחֻצַּב שְׁבִינּוּ לְבִין חֲבִירוֹ, וּפְתַח בּוּ חֲבִירוֹ בְּהִיתֵר – מוֹתֵר. וְאִם הִיתֵה רִיקָה – אֲסוּר.

תַּמָּן תְּנִינָן: הָיוּ מְבִיא אֶת הַטּוֹמְאָה – בְּכָל שְׂהוּא. הַגְּזֵרָה וְהַגּוֹבְלִית – בְּפּוֹתַח טַפַּח. אָמַר רַבִּי חֵיִיה בַּר בָּא: הֲדָא אָמְרַה: זֶה שְׂהוּא מְקַבֵּל נְדָבָךְ מִחֲבִירוֹ – צָרִיךְ לְעֲשׂוֹת לוֹ אַרְבַּעַת טַפְחִים גְּדֵי מָקוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מִתְּנִיתָא אָמְרַה בְּזִין וּבְמַה אָמְרוּ: "הָיוּ מְבִיא אֶת הַטּוֹמְאָה בְּכָל שְׂהוּא?" בְּזִין שְׂהוּא גְּבוּהָ מִן הַפְּתַח שְׁלִשָּׁה נְדָבְכִין, שְׁהֵן שְׁנַיִם עֲשָׂר טַפַּח. וְלָמָּה תְּנִינָן נְדָבְכִין? לְמַדַּת הַדִּין.

רַבִּי חֵיִיה בַּר בָּא שְׂאֵל: אֵינּוּן שִׁיעוּרִין בְּאֵינּוּן שִׁיעוּרִיאָא? הֲכָא אֵת אָמַר: שִׁיעוּר גְּדֵר – עֲשָׂרָה טַפְחִים, פְּחוֹת מִכָּאֵן – מִחֻצַּב. וְכָא אֵת אָמַר חֲכִין! מַה אָנּוּן קִימִין? אִם בְּשְׂהִיו שְׁנַיִם נְדָבְכִין – נִיתְנִי

שמונה טפחים! אם בשתי שלשה – גיתני שנים עשר טפחים! אמר רבי יוסי: צא וציי טפח למיתות
מכאן, וציי טפח למיתות מכאן, וכן לחבריה, נמצא

[דף ח' ע"ב]

שלשה נדבכים של עשרה טפחים.

פחות מכאן – אינו לא גדר ולא מהצב. תני: אמר רבי יודא, במה דברים אמורים? בזמן שנתפזין
לתיקון שדהו. אבל אם לא נתפזין לתיקון שדהו, אפילו יותר מכאן – מותר. אמר רבן שמעון בן
גמליאל: במה דברים אמורים? בזמן שלא נתפזין לתיקון שדהו. אבל אם נתפזין לתקן שדהו,
אפילו פחות מכאן – אסור. אמר רבי ביבי: הורי רבי יוסי בהדא תניא לקולא.

הלכה ה'

מתני' אבנים שזיעזעטן הפהרישה, או שהיו מכוסות ונתגלו, אם יש בהן שתים של משוי שנים
שנים – הרי אלו ינטלו. והמסקל את שדהו – נוטל את העליונות, ומניח את הנזעזעזת בארץ. וכן
גרגיר של צרורות, או גל של אבנים – נוטל את העליונות, ומניח את הנזעזעזת בארץ. אם יש
תחתיהן סלע או קש – הרי אלו ינטלו.

גמרא לא סוף דבר בשזיעזעטן הפהרישה, אלא אפילו מהרישה עתידה לזעזען. אמר רבי יוסי:
מתניתא אמרה בזו, אם יש בכל אחת ואחת של משאוי שנים שנים – הרי אלו ינטלו.

רבי יעקב בר בון בשם רבי שמעון בן לקיש: זאת אומרת, אסור לקט צרורות מתוך שדה חכירו,
דו מנפש ויהב עיספיה עליהן. הדיא דתימא: בבקעה. אבל בהרים וברשים – מותר וטיבו חשב ליה.

הלכה ו'

מתני' אין בזנין מדריגות על פי גיאיות ערב שביעית משפסקו הגשמים, מפני שהוא מתקנו
לשביעית. אבל בזנה הוא בשביעית משפסקו הגשמים, מפני שהוא מתקינו למוצאי שביעית.

ולא יסמוך בעפר, אבל עושהו חייץ. כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו ולימלה – הרי זו תינטל.

גמרא רבי קריספא בשם רבי יוחנן, הננייה בן גמליאל: באיסור שני פרקים היא מתניתא. תני:
רבי יהודה ורבי נחמיה אוקרין. לא באיסור שני פרקים? וכא באיסור שני פרקים. רבי שמאי בעי:
אם באיסור שני פרקים, בהדא תנינן: לחרוש מותר, ולבנות אסור?

[דף ט' ע"א]

אלא: בהיתר שני פרקים. אם בהיתר שני פרקים, בהדא תנינן: אבל בזנה הוא בשביעית משפסקו
הגשמים, מפני שהוא מתקינו למוצאי שביעית!

אמר רבי מנא: יאות אמר רבי שמאי: הדיא קפיייתא, לחרוש – מותר מפני שהוא מתקינו למוצאי
שביעית. לבנות – אסור, מפני שהוא מתקינו לשביעית.

מתניתא לא אָמרה בְּנֵי אֵלָא, אָכַל בּוֹנָה הוּא בְּשִׁבְעִית מִשְׁפָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקִינָן לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

לא יִסְבֵּךְ בְּעַפְרָא אָכַל עוֹשֶׂהוּ חַיִּין. מהו חַיִּין? חַיִּין לֵה כְּמוֹה דְתִימֹר: (יחזקאל יג, ט) **וְהוּא בּוֹנָה חַיִּין.**

הַלְכָה ז'

מתני' אֲבָנֵי כֶתֶף – בָּאוֹת מִכָּל מְקוֹם. וְהַקּוֹבְלִין – מִכִּיּאִין מִכָּל מְקוֹם.

ואילו הֵן אֲבָנֵי כֶתֶף? כָּל שְׂאִינָה יְכוּלָה לְהִזְנִיטַל בְּיַד אַחַת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֲבָנֵי כֶתֶף – בְּשָׂמֹן, כָּל שֶׁהֵן נִיטְלוֹת שְׁלוֹשׁ אוֹ שְׁתַּיִם עַל הַכֶּתֶף.

הַבּוֹנָה גָּדַר בֵּינוֹ וּבֵין רְשׁוֹת הָרַבִּים – מוֹתֵר לְהַעֲמִיק עַד הַפְּלֵעַ. מַה יַעֲשֶׂה בְּעַפְרָא צוֹכְרֵי בְרִשׁוֹת הָרַבִּים וּמִתְקַנּוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: כְּדֵרֵךְ שְׂאִיִן מְקַלְקְלִין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, כֵּף לֹא יִתְקַן. מַה יַעֲשֶׂה בְּעַפְרָא צוֹכְרֵי בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ כְּדֵרֵךְ הַמְזַבְּלִין. וְכֵן הַחֹפֵר בּוֹר וְשִׁיחַ וּמַעְרָה.

גמרא אֲבָנֵי כֶתֶף – בָּאוֹת מִכָּל מְקוֹם אֲפִילוּ מִתּוֹךְ שְׁלוֹ. וְהַקּוֹבְלִין – מִכִּיּאִין מִכָּל מְקוֹם אֲפִילוּ פְחוֹת מֵאֲבָנֵי כֶתֶף.

רַבִּי חֵיִיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהָנָן; לֹא שָׁנֵי אֵלָא בֵּינוֹ לְבֵין רְשׁוֹת הָרַבִּים. הֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבִירוֹ – אָסוּר. בְּשִׁבְעִית, אָכַל בְּמוֹעֵד אֲפִילוּ בֵּינוֹ לְבֵין רְשׁוֹת הָרַבִּים – אָסוּר. בְּפִירְצָה שֶׁהִיא סְגָה אֶת הָעַפְרָא. אָכַל בְּפִירְצָה שְׂאִינָה סְגָה אֶת הָעַפְרָא – מוֹתֵר לְגוֹדְרָה בְּשִׁבְעִית. וְתַנִּי בְּנֵי: כָּל פִּירְצָה שֶׁהִיא סְגָה בְּעַפְרָא – אָסוּר לְגוֹדְרָה בְּשִׁבְעִית. וְשְׂאִינֵי סְגָה אֶת הָעַפְרָא – מוֹתֵר לְגוֹדְרָה בְּשִׁבְעִית.

שְׂאִינָה מְכַשֶּׁלֶת אֶת הָרַבִּים. אָכַל אִם הָיְתָה מְכַשֶּׁלֶת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא סְגָה אֶת הָעַפְרָא – מוֹתֵר לְגוֹדְרָה בְּשִׁבְעִית.

כְּתִיב (תהלים ג, כג): **וְשֵׁם דְרֵךְ אֲרָאֵנוּ בִישַׁע אֱלֹהִים;** שְׁנֵיִיא הִיא הִכָּא שֶׁהוּא תִיקוֹן וְסוּפֹ לְקִילְקִיל. דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ: שְׂאִיל לֹא זָכָה

[דף ט' ע"ב]

לְמַלּוּכָה אֵלָא עַל יְדֵי שֶׁהָיָה זְקִינוּ מְדֻלֵּק גַּר לְרַבִּים. נִקְרָא שְׁמוֹ גַּר. כְּתוּב אֶחָד אָמַר (דברי הימים א ת, א): **וְגַר הוֹלִיד אֶת קִישׁ.** וְכְתוּב אֶחָד אָמַר (שמואל א ט, א) **וְקִישׁ בֶּן אֲבִיאל.** וְהֵלֵא אֲבִיאל הָיָה שְׁמוֹ! אֵלָא עַל יְדֵי שֶׁהָיָה זְקִינוּ מְדֻלֵּק גַּר לְרַבִּים – נִקְרָא שְׁמוֹ גַּר.

רַבִּי אֲבִין בְּעֵי: עַד שְׂלֵא פִסְקוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה, מַהוּ לְצַבּוֹר עֵפֶר בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ כְּדֵרֵךְ הַמְזַבְּלִין?

הֲדָרִן עֲלֵךְ מֵאִימַתִּי מוֹצִיאִין

פֶּרֶק רְבִיעִי

הַלְכָה א' מִתְנִי' בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: מִלְקַט אֲדָם עֲצִים וְאֲבָנִים וְעֹשְׂבִים מִתּוֹךְ שָׁלוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מִלְקַט מִתּוֹךְ שָׁל חֲבִירוֹ, אֵת הַגֶּס הַגֶּס. וּמִשְׂרָבוֹ עוֹבְרֵי עֲבִירָה – הִתְקִינוּ שֶׁיְהִי זֶה מִלְקַט מִתּוֹךְ שָׁל זֶה, וְזֶה מִלְקַט מִתּוֹךְ שָׁל זֶה שְׁלֹא בְּמוֹכָה, וְאִין צְרִיךְ לומר שֶׁיִּקְצֹץ לְהֵן מוֹזְנוֹת.

גמרא בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים כו'. אָמַר רְבִי יוֹנָה: הֵכִין צוֹרֵכָה מִיתְנִי: בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: מִלְקַט אֲדָם עֲצִים וְעֹשְׂבִים מִתּוֹךְ שָׁלוֹ, אֵת הַגֶּס הַגֶּס, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מִלְקַט בְּשָׁל חֲבִירוֹ בֵּין דְּקִים וְנִפְסִים. נִחְשְׁדוּ לְהִיּוֹת מִלְקָטִין דְּקִים, וְהָן אוֹמְרִים: "בְּגִסִין לִיקְטֵנוּ!" – הִתְקִינוּ שֶׁיְהִי זֶה מִלְקַט מִתּוֹךְ שָׁל זֶה, וְזֶה מִלְקַט מִתּוֹךְ שָׁל זֶה שְׁלֹא בְּמוֹכָה. נִחְשְׁדוּ לְהִיּוֹת מִלְקָטִין בְּמוֹכָה, וְהָן אוֹמְרִין: "שְׁלֹא בְּמוֹכָה לִיקְטֵנוּ!" הִתְקִינוּ שֶׁיְהִי מְבִיאִין מִן הַקְּרוֹב וּמִן הַמְּצוּי.

אָמַר רְבִי זְעִירָא: רֵאשׁוֹנָה רֵאשׁוֹנָה מִתְקַיְמָת.

הִיְתָה בְּהִמְתּוֹ שָׁם – בְּהִמְתּוֹ מוֹכַחַת עָלָיו. הִיְתָה פִּירְתּוֹ שָׁם – פִּירְתּוֹ מוֹכַחַת עָלָיו. לִיקַט בְּגִסִין, מִהוּ שֶׁיִּחְזֹר וְלִיקַט מִן הַגִּסִים שֶׁבְּדִקְסִים? אִם אָמַר אֵת בְּנֵי, אִף הוּא מִלְקַט כָּל שְׂדֵהוּ בְּשְׁבִיעִית!

הִיְתָה שְׂדֵהוּ מְלִיאָה גִסִין, תְּרַתִּין מִתְנַיִין, הִדָּא אֲמַרֵי שְׂרִי, וְהִדָּא אֲמַרְהָ אָסוּר.

הַמְסַקֵּל שְׂדֵהוּ – נוֹטֵל אֵת הָעֲלִיּוֹנִים וּמְנִיחַ אֵת הַנּוֹגְעוֹת בְּאֶרֶץ – הִדָּא אֲמַרְהָ: שְׂרִי.

אֵיזְהוּ הַמִּידֵל, אַחַת אוֹ שְׁתֵּים – הִדָּא אֲמַרְהָ: אָסוּר.

אִף בְּמוֹעֵד בְּזֵ? אִשְׁכַּח תְּנִי: מִלְקַט אֲדָם עֲצִים וְעֹשְׂבִים מִתּוֹךְ שָׁלוֹ, אֵת הַגֶּס הַגֶּס, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מִלְקַט מִתּוֹךְ שָׁל חֲבִירוֹ, בֵּין דְּקִין בֵּין גִּסִין. בְּשְׁבִיעִית, אֲבָל לֹא בְּמוֹעֵד.

אִף בְּאֲבָנִים בְּזֵ? אִשְׁכַּח תְּנִי: אִף בְּאֲבָנִים.

[דף י' ע"א]

הֲלֵב יוֹדַע, אִם לְעַקֵּל אִם לְעַקְלָלוֹת.

רְבִי יוֹסִי בְּשֵׁם מְנַחֵם: רְבִי עֲקִיבָא עֲבַד כְּשִׁיטְתִּיהּ. חָמָא הוּד אִיזְמַר כְּרָמָא, אָמַר לִיהּ: וְלִית אָסוּר? אָמַר לִיהּ: לְעַקְלִין אֲנָא בְּעִי! הֲלֵב יוֹדַע אִם לְעַקֵּל אִם לְעַקְלָלוֹת.

הַלְכָה ב'

מִתְנִי' שְׂדֵה שְׁנַתְקוּצָה – תִּזְרַע לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. שְׁנִיפְיִיבָה אוֹ שְׁנִידִיבָה – לֹא תִזְרַע לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

שְׂדֵה שְׁנִיפְיִיבָה, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אִין אוֹכְלִין פִּירוּתִיהּ בְּשְׁבִיעִית. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אוֹכְלִין.

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אִין אוֹכְלִין פִּירוּת שְׁבִיעִית בְּמוֹכָה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: בְּמוֹכָה וְשְׁלֹא בְּמוֹכָה.

רְבִי יְהוּדָה אוֹמַר: הִילּוּף הִדְבָרִים! זוּ מְקוּלֵי בֵּית שְׁמַאי וּמְהוּמְרֵי בֵּית הַלֵּל.

גמרא שְׂדֵה שְׁנַת־קִנּוּצָה כ"ו. תַּמּוֹן אֲמַרְיִן: בְּשִׁנְיָמְלוֹ קוֹצִיָה. וּרְבִנְנָן דְּהִכָּא אֲמַרְיִן: מִשְׁתַּרְשׁ. עַל דִּיעֲתִיָהּוּ דְרַבְּנָן דְּהִכָּא אֵינְהוּ הַטְיִיב? כֹּל הָעַם הוֹרְשִׁין פְּעַם אַחַת וְהוּא הוֹרֵשׁ שְׁנֵי פְעָמִים.

וְכָא בְּנֵי אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בִי רַבִּי בּוֹן: תַּמּוֹן – אֵינן הַמְלָכוֹת אוֹנָסְתָּ, בְּרַם הִכָּא – הַמְלָכוֹת אוֹנָסְתָּ.

בְּרֵאשׁוֹנָה בְּשִׁהוּ הַמְלָכוֹת אוֹנָסְתָּ, הוֹרִי רַבִּי יִצְחָק שֵׁינְהוּ הוֹרְשִׁין חַרִּישָׁה רֵאשׁוֹנָה. חַד רִשִׁיעָא הָוָה, אֲנִי עֵבֶר, חֲמִיתוֹן רַמְיִין קוֹבְעָתָא. אֲמַר לוֹ: הַאיִסְטוּ שְׂרָא לְכוֹן מִירְדִי? שְׂרָא לְכוֹן רַמְיִין קוֹבְעָתָא?

אֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר זְבִדִי קוֹמִי רַבִּי אֲבָהוּ: לֹא בֵּן אֲמַר רַבִּי זְעִירָא וְרַבִּי יוֹחֲנָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק, רַבִּי יְרֵמְיָה, רַבִּי יוֹחֲנָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹצְדָק: נִמְנָו בְּעַלְמִית בֵּית נְתוּזָה בְּלוֹד, עַל כֹּל הַתּוֹרָה, מִנִּיין אִם יֵאמַר עַבְדֵי לְיִשְׂרָאֵל לְעִבּוֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמּוֹרוֹת בַּתּוֹרָה, הוּיִן מְעַבְדֵיהּ זָרָה וְגִילּוּי עֲרִיזוֹת וְשִׁפְיַכַת דְּמַיִם, יַעֲבּוֹר וְלֹא יִהְרַג?¹

הָדָא דְתִימָר – בֵּינֵי לְבִין עֲצָמוּ. אֲבָל בְּרַבִּים – אֲפִילוּ מִצְוָה קִלְחָ לֹא יִשְׁמַע לוֹ! בְּגוֹן לולִינּוֹם וּפְפּוּם אֲהוּי שְׁנַתְנּוּ לְהֵם מַיִם בְּכָלִי זְכוּכִית צְבוּעָה וְלֹא קִיבְלוּ מַהוּ?

אֲמַר: לֹא מִתְבּוּיִן מִשְׁפָּדְתוֹן, וְלֹא אִיתְבּוּיִן אֵלָא מִיגְבִי אַרְנוֹנִין?

כַּמָּה הֵם רַבִּים? רַבְּנִין דְקִיסְרִין אֲמַרְיִ: עֲשֵׂרָה, דְכַתִּיב

[דף י' ע"ב]

(ויקרא כב, לב): וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי אֲבוּנָה זְעִירָא, חֲמִנְנָנְיָה פְּרִי חוֹרֵי חֲמַרָא בְּשִׁבְתָּא.

רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסִי הוֹרִין מִפִּי לְאַרְסָקִינִם בְּשׁוֹבְתָא. אֲמַר רַבִּי מְנָא: קִשִּׁיתָה קוֹמִי רַבִּי יוֹנָה אֲבָא, לֹא בֵּן אֲמַר רַבִּי זְעִירָא, רַבִּי יוֹחֲנָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק, רַבִּי יְרֵמְיָה, רַבִּי יוֹחֲנָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹצְדָק, נִמְנָו בְּעַלְמִית בֵּית נְתוּזָה בְּלוֹד, עַל כֹּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה מִנִּיין אִם יֵאמַר עַבְדֵי לְיִשְׂרָאֵל לְעִבּוֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמּוֹרוֹת בַּתּוֹרָה הוּיִן מִן הַעֲבֻדָה זָרָה וְגִילּוּי עֲרִיזוֹת וְשִׁפְיַכַת דְּמַיִם – יַעֲבּוֹר וְלֹא יִהְרַג.

הָדָא דְתִימָא – בֵּינֵי לְבִין עֲצָמוּ. אֲבָל בְּרַבִּים – אֲפִילוּ מִצְוָה קִלְחָ לֹא יִשְׁמַע לוֹ! בְּגוֹן לולִינּוֹם וּפְפּוּם אֲהוּי שְׁנַתְנּוּ לְהֵם מַיִם בְּכָלִי זְכוּכִית צְבוּעָה וְלֹא קִיבְלוּ מַהוּ?

אֲמַר: לֹא אִתְבּוּיִן מִשְׁפָּדְתוֹן וְלֹא אִתְבּוּיִן אֵלָא מִיכָל פִּיתָא חֲמִימָה.

כַּמָּה הֵם רַבִּים? רַבְּנִין דְקִיסְרִין אֲמַרְיִ: עֲשֵׂרָה, דְכַתִּיב (סו): וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי אֲבוּנָה בְּעֵי קוֹמִי רַבִּי אִימִי, עַבְדֵי מַהוּ שֵׁינְהוּ מִצְוּוִין עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם? אֲמַר לִיה: וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל מִצְוּוִין עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם וְאֵינן הַעֲבָדִים מִצְוּוִין עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם.

רַבִּי נָסָא בְּשֵׁם רַבִּי אֲלַעְזָר שְׁמַע לָהּ מִן הָדָא: (מלכים ב ה, יח) לְדַבֵּר הַזֶּה יִסְלַח ה' לְעַבְדְּךָ וְגו'. יִשְׂרָאֵל מִצְוּוִין עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם, וְאֵינן הַעֲבָדִים מִצְוּוִין עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם.

¹ שְׁנַתְנּוּ: וְחֵי בְהֵם – וְלֹא שְׁמִימֵת בְּהֵם (בבלי סנהדרין ע"ד:).

רבי אבא בר זמינא הוה מחייט גבי חד ארפאי ברומי. אייתי ליה בשר דנבילה, אמר ליה: אכול! אמר ליה: לינא אכילו! אמר ליה: אכול, דלכו, אנא קטילנא לד! אמר ליה: אין בעית מוקטל קטיל, דאנא לינא מיכל בשר דנבילה!

אמר ליה: מהן מודע לד, דאילו אכלת – הוינא קטיל לד! או יהודיי, יהודיי! או ארפאי, ארפאי! אמר רבי מנא: אילו הוה רבי אבא בר זמינא שמוע מיליהון דרבנן – מיכל הוה.

*

מייבא, ומת, בנו מהו שיהא מותר לזורעה? רבי יעקב בר אהא, רבי אימי בשם רבי יוסי בי רבי חנינא: מייבא ומת – בנו מותר לזורעה. מייבא ומכרה – אסור לזורעה. עבר וזרעה – מותר, שלא גזרו אלא על הגדר שהוא יכול לעמוד בו.

מייבא בזמן הזה מהו? רבי ירמיה סבר מימר: שרי. אמר רבי יוסי: ולא שמיע רבי ירמיה שהוא לוקה! לא שמיע שהוא פסול מן העדות?

חזר ואמר: אין דהוא שמיע, אלא באינש דשמע מילה ומקשי עליה. אמר רבי חזקיה: אתיתבת קומי רבי ירמיה דאמר, וכי אין זה בית דין עמד וביטל?

הייליה דרבי ירמיה מן הדא: בת ישראל שבאת להדליק מן הפהנת – טובלת את הפתילה בשמן שריפה ומדלקת.

רבי חונא בשם דבית רבי ינאי: שעת משלחת זאבים היתה, ולא עמד בית דין וביטל. פמה דתימר תמן: לא עמד בית דין וביטל, וכא – לא עמד בית דין וביטל.

ודכוותה, מאימתי אדם זוכה בפירותיו בשביעית? רבי ירמיה סבר מימר: משיתנם בתוך פליו. רבי יוסי סבר מימר: אפילו נתנם לתוך פליו – לא זכה בהו, דהוא סבר דאינון דידיה, ולית אינון דידיה.

בהדא רבי טרפון ירד לאכול קציעות מתוך שלו שלא בטובה בבית שמאי,

[דף י"א ע"א]

חמוניה סנטוריה ושרון חבטון עלוי. בד חמא גרמיה בסכנה, אמר לון: בהיכוון! אמרין גו בייתיה דטרפון, עתדין ליה תכריכין!

בד שמעון גו, אישתמחונו על אפיהו, אמרין ליה: רבי! שרי לון! אמר לון: ייתי עלי, על כל חוטרא וחוטרא דהוה נחית עלי – הוינא שרי לכו על קדמיא!

באילין תרתין מיליהו נהג רבי טרפון בבית שמאי, וסבין. בהדא, ובקריאת שמע.

רבי אבהו בשם רבי חנינא בן גמליאל: כל ימיו של רבי טרפון הוה מתענה על הדבר הזה, ואמר: "אזי לי שנתפברתי בכתרה של תורה!"

מתני' חוקרין גירין מן העכו"ם בשביעית, אבל לא מישראל.

ומחזיקים ידי עכו"ם בשביעית, אבל לא על ידי ישראל.

ושואלין בשלומן; מפני דרכי שלום.

גמרא רבי חייה, רבי אימי. חד אמר: הרוש בה טבאות, ואנא נסב לה מנד בטר שמיטתא. וחרנא אמר: אישר. מאן דאמר: הרוש בה טבאות ואנא נסב לה מינד בטר שמיטתא, מהו "שואלין בשלומן"? אישר! מאן דאמר: אישר, מהו "שואלין בשלומן"? בשלום ישראל "שלום עליכם".

דלמא, רבי היננא בר פפא ורבי שמואל בר נחמן עברין על חד מחורשי שביעית, אמר ליה רבי שמואל בר נחמן: "אישר!" אמר ליה רבי היננא בר פפא: לא בן אילפן רבי, (תהלים קכט, ח) **ולא אמרו העוברים – מפאן שאסור לומר לחורשי שביעית "אישר"**. אמר ליה: לקרות אתה יודע, לדרוש אין אתה יודע? **ולא אמרו העוברים – אלו עובדי כוכבים שהן עוברין מן העולם, ולא אמרו לישראל ברבית ה' עליכם.** מה ישראל אומרים? **ברכנו אתכם בשם ה'.** לא הייכם כל הברכות הבאות לעולם בשבילנו, ואין אתם אומרים לנו: "בואו וטלו לכם מן הברכות הללו!" ולא עוד, אלא שאתם מגלגלין עלינו פיסים וזימיות גולגוליות וארנוניות.

הורה רבי אימי לרדות עמו.

הַלְכָה ד'

מתני' המידל בזיתים, בית שמאי אומרים: וגום. ובית הלל אומרים: ישרש. ומודים במחליק – עד שיגום. ואיזהו המידל? אחד או שנים. המחליק? שלשה זה בצד זה. במה דברים אמורים? מתוך שלו, אבל מתוך של חברו, אף המחליק – ישרש.

המבקיע בזיתים – לא יחפזו בעפר. אבל מכפזו באבנים או בקש.

אין קוצצין בתולת שקמה בשביעית, מפני שהיא עבודה. רבי יהודה אומר: בדרבו – אסור. אלא, או מנביה עשרה טפחים, או גומם מעל הארץ.

גמרא המידל בזיתים. מהו המידל? נוטל אחד ומניח שנים, או נוטל שנים ומניח אחד.

תני דבית רבי: נוטל אחד ומניח שנים, והא תנינן: המחליק בגפנים, שלשה זה בצד זה, הא מידל – נוטל שנים ומניח אחד! אמר רבי יונה: מתניתא – במידל בה בתהילה. ומה דתני דבית רבי – במידל מפבר.

אין מציתין את האור באישת של קנים, מפני שהיא עבודה. רבן שמעון בן גמליאל מתיר. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: נוטעין אילן סרק בשביעית.

ואין מלמדין את הפרה לרוש אלא בחולות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אפילו בתוך שדה – מותר, ובלבד שלא יסמוך את המענה.

תני: אבא שאול אומר: מברין בחרשים, וגומם מעם הארץ, ובלבד שלא יקוץ בקרדום.

אין בודקין את הורעים באדמה בעציץ. אבל בודקין אותן בגללים בעציץ. ושורין אותן בשביעית למוצאי שביעית. ומקיימין את האלווי בראש הנגב, ולא משקין אותן.

[דף י"א ע"ב]

אין תולין תוכין בתאנה. כיצד הוא עושה? מיייתי יהור מתאנה [וכותב] שטר ותולה בה, ואמר לה, הדיא עבדת, ואת לית את עבדת.

ולא בן תנא: אילן שהוא מנבל פירותיו – סוקרין אותו בסקרא, וממעינן אותו אכנים, ומכהתין ליה דייעבוד! אמרי: תמן – דלא יתן פירותיו. והכא – דייעבוד בתהילה.

אין מרפיבין דקלים, מפני שהיא עבודה. שלא תאמר: הואיל והוא רובה – שרי הוא, לפום בן צריך מימר: אסור.

משלשה ועד תשעה – היא מתניתא.

הַלְכָה ה'

מתני' המזנב בגפנים, והקוצץ בקנים, רבי יוסי הגלילי אומר: ירחיק טפה. ורבי עקיבא אומר: קוצץ בדרבו בפרדום במגיל ובמגירה ובכל מה שיירצה.

אילן שנפסח – קושרין אותו בשביעית, לא שיעלה, אלא שלא יוסף.

גמרא תני: הקוצץ בקנים, רבי יודה אומר: מקום שנהגו לקוץ – יתוק. לתוק – יקוץ, ומגביה טפה וקוצץ.

הקוצץ בקורות – לא יהא מחליק ומדרוג ומדרוג ומחליק, אלא מתכווין שיהא קציצתן שונה.

תני: רבן שמעון בן גמליאל אומר: מקום שנהגו להחליק – ידרג. לדרג – יחליק. וגומס עם הארץ, ובלבד שלא יקוץ בקורדם.

רבי יוסי הגלילי – כבית שמאי, ורבי עקיבא – כבית הלל.

וכן אתיבן מתני, רבי יוסי הגלילי – כבית שמאי, ורבי עקיבא – כבית הלל? אלא רבי יוסי הגלילי חשש לעבודת הארץ ורבי עקיבא לא חשש לעבודת הארץ.

הַלְכָה ו'

מתני' מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית? הפנין – משזהזריחו אוכל בהם פתו בשדה. בחלו – פונים לתוך ביתו. וכן פוצא בהם, בשאר שני שבוע – הייבין בפעשרות.

הבוסר משתכיא מים – אוכל בו פיתו בשדה. הכאיש – פונים לתוך ביתו. וכן פוצא בו, בשאר שני שבוע – הייבין בפעשרות.

גמרא מהו ביחלו? רבי הויה בר בא אומר: הויתה. כמה דאת אמר (זכריה יא, ח) **וגם נפשו בחלה בי.**

[דף י"ב ע"א]

כְּתִיב (ויקרא כה, ז): וְלִבְהִמְתָּךְ וְלִחֵיה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ, תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָה לֶאֱכֹל. רַבִּי חֵינְיָ בַר בָּא אָמַר: שְׁתֵּי תְבוּאוֹת, אַחַת מִן הַבֵּית, וְאַחַת מִן הַשָּׂדֶה, וְכִתִּיב (שם, יב): מִן הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָהּ.

רַבִּי יוֹסִי בֶן חֲנִינְיָ בָּעִי: פֶּגְזֵי מַהוּ לַעֲשׂוֹת מִהֶן מְלוּגְמָא? מַאֲחַר שְׁהוּא אוֹכֵל בְּהֵן פִּתּוֹ בַּשָּׂדֶה – יְהֵא אָסוּר, אוֹ מַאֲחַר שְׁאִין מְכַנְיֵסן לְתוֹךְ הַבֵּית – יְהֵא מוֹתֵר?

תַּמָּן תַּנְיֵנן: הַפֶּגְזֵי וְהַבּוֹסֵר, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מְטַמָּא טוּמְאָת אוֹכְלִין. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: מִשְׁבָּא: לְעוֹנֵת הַמַּעֲשָׂרוֹת! תַּנִּי בְּאֵן מִידָּה, וְלִית בְּאֵן מִידָּה.

רַבִּי חֲנִינְיָ בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ: בְּפִגְזֵי תְּאֵנִים – הִיא מִתְּנִיתָא, הִיא בְּשָׂרָא כֹּל הַפֶּגְזֵי – אֵינָן מְטַמְּאִין טוּמְאָת אוֹכְלִין עַד שְׁיִבְא: לְעוֹנֵת הַמַּעֲשָׂרוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מִתְּנִיתָא אֲמָרָה בְּנֵי הַפֶּגְזֵי מִשְׁזָרְיָהוּ – אוֹכֵל בְּהֵן פִּתּוֹ בַּשָּׂדֶה.

רַבִּי פְּדָת בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הַכֹּל מוֹדִין בְּשְׁבִיעִית. הַכֹּל מוֹדִים? חֲכָרִיא אֲמָרִין שְׁאִינָן מְטַמְּאִין טוּמְאָת אוֹכְלִין.

הַקּוֹר – פֶּעֶז לְכָל דְּבָר, אֵלָּא שְׁהוּא נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר. וְכַפְנִיּוֹת – לְאוֹכְלִין וְנִפְטָרִין מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת. דִּרְשׁ רַבִּי יוֹדָה בֶּן פּוּי בְּבֵית מִדְרָשׁ: הַקּוֹר – אֵין קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית חֲלָה עָלָיו. רַבִּי יוֹסֵה מְפָקֵדִין עַל שׁוֹאֲלֵיהֶּ, אֲמָרִין לֹזֵן מִן לְכוּן מִימַר בְּנֵי וְהוּוֹן אֲמָרִין, הוּוּא, אָמַר לֵן רַבִּי יוֹסֵה: מִתְּנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹדָה בֶּן פּוּי. וּמִסְיַע לֵן דְּתַנִּי, הַפֶּגְזֵי שֶׁל שְׁבִיעִית – אֵין שׁוֹלְקִין אוֹתָן. וּבְכִסּוּיָפוֹת – מוֹתֵר מְכַנְיֵי שְׁהוּא מְלַאכְתָּן.

קוֹר וְכַפְנִיּוֹת – הָרִי הֵן פֶּעֶז! וְכֵן אֲנִי אֲמָרִין וְעֵין אָסוּר לְשׁוֹלְקֵי? אֵלָּא בְּנֵי דְקְדוּשַׁת שְׁבִיעִית חֲלָה עָלָיו, לְפִיּוֹם בֶּן צָרִיד מִימַר אָסוּר [מוֹתֵר].

גַּבִּי בּוֹסֵר מַה אֵית לָךְ מִימַר? אָמַר רַבִּי אֲבוּן: שְׁכֵן דְרֵךְ הַקִּיחוֹת אוֹכְלוֹת אוֹתוֹ.

[דף י"ב ע"ב]

הַלְכָה ז'

מִתְּנִי' יוֹתִים שְׁהַכְּנִיסוּ רְבִיעִית לַפֶּאֶה – פּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל בַּשָּׂדֶה. הַכְּנִיסוּ חֲצִי לֹג – כּוֹתֵשׁ וְסָךְ בַּשָּׂדֶה. הַכְּנִיסוּ שְׁלִישׁ – כּוֹתֵשׁ בַּשָּׂדֶה וְכוּנֵם לְתוֹךְ בֵּיתוֹ.

וְכֵן פּוֹצֵעַ בְּהֵם בְּשָׂרָא שְׁנֵי שְׁבוּעַ – חֵיבִין בַּמַּעֲשָׂרוֹת. וְשָׂרָא כֹּל פִּירוֹת הָאֵילָן – כְּעוֹנֵתָן לַמַּעֲשָׂרוֹת כֶּךָ עוֹנֵתָן לְשְׁבִיעִית.

גְּמָרָא יוֹתִים שְׁהַכְּנִיסוּ רְבִיעִית לַפֶּאֶה. מַהוּ שְׁלִישׁ? לֹג. מִתְּנִיתָא – שְׁהֵן עוֹשִׂין שְׁלוּשֵׁת לֹגִין לַפֶּאֶה.

כְּתִיב (ויקרא כה, יב): כִּי יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְכֶם וְגו', מַה הִיא קוֹדֶשׁ – אֵף תְּבוּאָתָה קוֹדֶשׁ.

רַבִּי יוֹסִי בֶּן חֲנִינְיָ מְנַשֵּׁק לְכִיפְתָא דְעַבּוּ, עַד כַּה הִיא אֲרַעָא דִּישְׂרָאֵל. רַבִּי זְעִירָא עֵבֵר יִרְדְּנָא בְּמַנְזִי.

רבי חייא בר בא מתענגל בְּהָדָא אֱלִיסִים דְּמִבְרֵיא. רבי חייא רבא מתקל ביפי. רבי חנניא מתקל גושייא. לְקַיִים מַה שְׁנֵאמַר (תהלים קב, טו): **כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יַחֲנֹנוּ.**

הַלְכָה ח'

מתני' מאימתי אין קוצצין את האילן בשביעית? בית שמאי אומרים: כל האילן – משויציא. ובית הלל אומרים: ההרובין – משוישלו. והגפנים – משויגרעו. והזיתים – משויניצו. ושאר כל האילן – משויציא. וכל האילן בין שָׁבָא לעונת המעשרות – מותר לקוצצו.

ובפסח יהא בִּית וְלא יקצנו? רובע. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הכל לפי תזית.

גמרא תני רבי חנניא בר פפא: הרובין, שלשולן – היא הנמן.

גפנים משויגרעו. אומר רבי יונה: משויחילו מים. כְּמַה דְּאֵת אִמַר (איוב לו, טו): **כִּי יִגְרַע נֹטְפֵי מַיִם, יִזְקוּ מִטֵּר לְאָדוּ.**

זיתים משויניצו. אומר רבי יונה: משחקניסו רובע. מה? רובע נץ או רובע זיתים? אומר רבי יונה: לאי דו נץ שהוא עושה רובע זיתים.

אומר רבי יונה: בְּתִיב (דברים כח, ט): **כִּי יִשַׁל זֵיתְךָ.** חד תלת מאה וארבעין קיים בה.

אומר רבי יונה: בְּתִיב (יואל ב, כב): **כִּי עָץ נֶשֶׂא פְרִיו – מִגִּיד, שְׁלֵא נֶשֶׂא פְרִיו בְּעוֹלָם הַזֶּה. תֵּאֲנַח וְגִפְן נִתְּנוּ חִילָם – מִגִּיד שְׁלֵא נִתְּנוּ חִילָם בְּעוֹלָם הַזֶּה.** אומר רבי יונה בשם רבי חמא בר חנינא: המות בשבע שני גוג – אין לו חלק לעתיד לבא. מימנא, דאכיל פרוטגמניא – אכיל משתיקא. שמע רבי יוסי ואמר: וְיֵאוֹת?! עַד בְּדוֹן אֵית תּוֹתְבָה לְעֵלְמָא דְאַתִּי!

רבי יונה בשם רבי חייא בר אשי: עתידין הן חבירין להתינגע מבתי

[דף י"ג ע"א]

בְּנִסִּיּוֹת לְבֵתֵי מִדְרָשׁוֹת. מַה טַּעַם? (תהלים פד, ח) **וְלָכֹן מִחִיל אֵל חֵיל, יִרְאֶה אֵל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן.**

רבנן דְּמִסְרִין אַמְרֵי, קִטְנֵי עֵבֹרִים וְחִיּוּלֹתֵי שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר – לֹא חֵיין וְלא נִידוּנִין. ועליהן הוא אומר (ירמיה גא, ט): **וְיִשְׁנוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלא יקיצו.**

מאימתי קטני ישראל חיוין? רבי חייא רובא ורבי שמעון ברבי. חד אומר: משוילדו. וחד אומר: משוידברו. מאן דְּאָמַר מְשִׁינְלָדוּ – (תהלים כב, לב) **יִבְאוּ וְיִגִּידוּ צְדָקְתוֹ לְעַם נוֹלָד כִּי עָשָׂה.** מאן דְּאָמַר מְשִׁינְדְּבְרוּ – (שם) **זֶרַע יַעֲבֹדְנוּ יִסְפַּר לֵה' לְדוֹר.**

תני בשם רבי מאיר: משהוא יודע לענות אמן בבית הכנסת. מה טעמא? (ישעיה כו, ב) **פֶּתַח שַׁעֲרִים וְיָבֹא גוֹי צְדִיק שֹׁמֵר אֲמָנִים.**

תַּמּוֹן אָמְרִי: מְשִׁימוֹלוּ – (תהלים פח, טז) **נִשְׁאֲתִי אִמִּיד אֶפּוֹנָה**. וְרַבְּנָן דְּהִקְא אָמְרִין: מְשִׁימוֹלוּ – (שם) וּלְצִיּוֹן יֹאמֶר, אִישׁ וְאִישׁ יֵלֵד בָּהּ, וְהוּא יְכוּנְנָה עַלְיוֹן.

רַבִּי אֲלֶעָזָר אוֹמֵר: אֶפְיֵלוּ נְפִלִים, מַה טַּעַם? (ישעיהו מט, ו) וּנְצוּרֵי יִשְׂרָאֵל לְהָשִׁיב.

הַרְרֵן עַלֶּךָ בְּרֵאשׁוֹנָה

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

הִלְכָה א' מִתְנִי' בְּנֹת שׁוּחַ, שְׁבִיעִית שְׁלֶחֶן – שְׁנֵייהָ, שְׁחֵן עוֹשׂוֹת לְשָׁלוֹשׁ שָׁנִים. רַבִּי יְהוּדָא אוֹמֵר: הַפְּרֻסִיּוֹת, שְׁבִיעִית שְׁלֶחֶן – מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, שְׁחֵן עוֹשׂוֹת לְשָׁנֵי שָׁנִים. אָמְרוּ לוֹ: לֹא אָמְרוּ אֵלָּא בְּנֹת שׁוּחַ.

גמרא מַהוּ בְּנֹת שׁוּחַ? פִּימְרִיָּה.

מַה? בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הֵן עוֹשׂוֹת, אוֹ אַחַת לְשָׁלוֹשׁ שָׁנִים? בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הֵן עוֹשׂוֹת, אֵלָּא שְׂאֵין פִּירוּתֵיהֶן מִגְּמָרִין אֵלָּא לְאַחַר שְׁלוֹשׁ שָׁנִים. בְּיַצַּד הוּא יוֹדֵעַ? רַבִּי יוֹנָה אָמַר: מְשִׁיקְשׁוֹר עַלְיוֹ הוּט. תַּנִּי שְׁמוּאֵל: תּוֹחֵב בְּהֵן קִיסְמִין.

תַּנִּי, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵילָן שְׁחֵנַט קוֹדֵם חֲמִישָׁה עֶשֶׂר בְּשָׁבָט – מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר. לְאַחַר חֲמִישָׁה עֶשֶׂר בְּשָׁבָט – מִתְעַשֵּׂר לְבָא. תַּנִּי, אָמַר רַבִּי נְחֵמְיָה: בְּפֹה דְּכָרִים אָמְרוּרִים? בְּאֵילָן שְׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁתֵּי גֹרְנוֹת בְּשָׁנָה. אֵבֶל בְּאֵילָן שְׁהוּא עוֹשֶׂה גֹרֶן אֶחָד בְּשָׁנָה, כְּגוֹן זֵיתִים וְתַמְרִים וְחֲרוּבִין, אַף עַל פִּי שְׁחֵנַטוֹ קוֹדֵם לְזִמְן הָיָה – הָרִי הֵן בְּלַעֲתִיד לְבֹא.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נִהְגוּ בְּחֲרוּבִין כְּרַבִּי נְחֵמְיָה. מוֹתִיב רַבִּי שְׁמַעוֹן קוּמִי רַבִּי יוֹחָנָן: וְהָא תַּנִּינָן: בְּנֹת שׁוּחַ, שְׁבִיעִית שְׁלֶחֶם – שְׁנֵייהָ, שְׁחֵן עוֹשׂוֹת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים. עַל דְּעֵתְהָ, מַה שְּׁעֵשׂוּ בְּשְׁבִיעִית – יְהוּ שְׁבִיעִיתוֹ! וְהוּא מְקַבֵּל מִיְנִיָּה.

אָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר כְּהֵנָא: וְתַמְרִיָּה אָנָּא, אֵיךְ הָיָה מוֹתִיב רַבִּי שְׁמַעוֹן קוּמִי רַבִּי יוֹחָנָן וְהוּא מְקַבֵּל מִיְנִיָּה? וְתַכְיִינִיָּה, אָנָּא אָמַר חֲרוּבִין, וְאַתָּה אָמַר בְּנֹת שׁוּחַ! אָנָּא אָמַר מְנַהֵג, וְאַתָּה אָמַרְתָּ הִלְכָה! אָנָּא אָמַר רַבִּי נְחֵמְיָה, וְאַתָּה אָמַר רַבְּנָן! אֵלָּא, הִיא חֲרוּבִין הִיא בְּנֹת שׁוּחַ. הִיא מְנַהֵג הִיא הִלְכָה. הִיא רַבִּי נְחֵמְיָה הִיא רַבְּנָן.

תַּמּוֹן אָמְרִין: אֵילָן שְׁחֵנַט קוֹדֵם רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל עוֹלָם – מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר. וְלֹאֲחַר רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל עוֹלָם – מִתְעַשֵּׂר לְבָא. הַתִּיב רַבִּי יוֹדֵן בַּר פְּדִיא קוּמִי רַבִּי יוֹנָה: הָרִי חֲרוּבִין הָרִי הֵן הוֹנְטִין קוֹדֵם רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל עוֹלָם, וְהֵן מִתְעַשְׂרִין לְבָא! וְלֹא שְׁמִיעַ דְּאָמַר רַבִּי חִינְנָא בַר פֶּפְאָה:

[דף י"ג ע"ב]

חֲרוּבִין, שְׁלֹשׁוֹן – הִיא חֲנֻטָּה!

אָמַר רַבִּי יוֹסֵא: הֵבִיא שְׁלִישׁ לַפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל עוֹלָם – מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר. אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל עוֹלָם – מִתְעַשֵּׂר לְבָא. הַתֵּיב רַבִּי זְעִירָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹסֵא: פְּעָמִים שְׁהַשָּׁנִים מְאֻפְלוֹת וְתַמְרִים מְטִילוֹת שְׂאֹר אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל עוֹלָם, וְהֵן מִתְעַשְׂרוֹת לְשַׁעֲבֵר! אָמַר רַבִּי זְעִירָא: לֹא מִן דְּעִתִּיהּ הָוָה רַבִּי יוֹסֵא אָמַר הֵדָא מִלְתָּא, אֲלָא מִן הֵדָא דְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲהוּא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל בַּר אָבָא: הֵבִיא שְׁלִישׁ קוֹדֵם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּט – מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר. אַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּט – מִתְעַשֵּׂר לְבָא. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: וְיֵאוּתִי! הֲרֵי אֶתְרוּז עֲקֶרְתָּהּ הִנְטוּ וְלֹא עֲקֶרְתָּהּ שָׁנְתָה? וְכֵן עֲקֶרְתָּ שָׁנְתָה וְלֹא עֲקֶרְתָּהּ הִנְטוּ?

רַבִּי בּוּז בַּר חֵיָא בְּעֵי קוֹמֵי רַבִּי זְעִירָא: מַעֲתָה, שְׁלִישׁ הֲרֵאשׁוֹן – לְשַׁעֲבֵר, שְׁלִישׁ הַשְּׁנִי – לְבָא! אָמַר לֵיהּ: שְׁלִישׁ הֲרֵאשׁוֹן קָשָׁה לְבָא, מִבְּיָן שֶׁהוּא בָּא – מִיָּד הוּא גָּדֵל. אָמַר רַבִּי בָּא: בְּאָרְסִים אוֹמֵן וְלֵיף לָהּ רַבִּי זְעִירָא. שְׁמוּאֵל אָמַר: שִׁיתִּין יוֹמִין – שִׁיתָא עֲלֵי. שִׁיתָא יוֹמִין – שִׁיתִּין עֲלֵי.

תַּנְי, רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִן צֵאת עֲלוֹן וְעַד חַפְגִּין – חֲמִשִּׁים יוֹם. מִן חַפְגִּין וְעַד הַשִּׁיתִּין הַנּוֹכְלוֹת – חֲמִשִּׁים יוֹם. מִן שִׁיתִּין הַנּוֹכְלוֹת עַד הַתְּאָנִים – חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי אוֹמֵר, בְּיֶלְהֵן – אַרְבָּעִים אַרְבָּעִים יוֹם.

לְקַט תְּאֵנָה וְאִינוּ יוֹדְעֵי אִימְתֵי הִנְטָה? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: מוֹנָה מוֹאֵה יוֹמִין לְמַפְרַע. אִם הָלַל לְתוֹכָן חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּט, וְהוּא יוֹדְעֵי אִימְתֵי הִנְטָה. אָמַר לֹא: וְהֲרֵי עָמֵד בְּמִכְרֵי, וְהֵן עוֹשׂוֹת לְשָׁנָה אַחֲתָא! אָמַר לְהֵן: וְהֲרֵי עִמְכֶם בְּצִיפּוּרֵי, וְהֵן עוֹשׂוֹת לְשִׁיתֵי שְׁנִים!

הַלְכָה ב'

מִזְתַּנִּי הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוֹף בְּשִׁבְעִיעִית, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לֹא יַפְחוֹת מִפְּאֵתִים, עַד גֹּבֵה שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, וְטַפַּח עֶפֶר עַל גְּבִי. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא יַפְחוֹת מֵאַרְבַּעַה קַבִּין, עַד גֹּבֵה טַפַּח, וְטַפַּח עֶפֶר עַל גְּבִי. וְטוֹמְנוּ בְּמָקוֹם דְּרִיסַת בְּנֵי אָדָם.

לוֹף שְׁעֵבְרָה עֲלוֹי שְׁבִיעִיעִית, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם לְקַטּוּ הַעֲנָנִים אֶת עֲלוֹי – לְקַטּוּ. וְאִם לֹא – יַעֲשֶׂה הַשְּׁבוּן עִם הַעֲנָנִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אִם לְקַטּוּ עֲנָנִים אֶת עֲלוֹי – לְקַטּוּ. וְאִם לֹא – אִין לַעֲנָנִים עֲמוּ חֲשְׁבוּן.

לוֹף שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִיעִית שֶׁנִּכְנַס לְשִׁבְעִיעִית, וְכֵן בְּצֵלִים חֲקִיצוֹנִים, וְכֵן פּוּאָה שֶׁל עֵידִית, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: עוֹקְרִין אוֹתָן בְּמֵאֲרוּפוֹת שֶׁל עֵין. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: בְּקַרְדּוּמוֹת שֶׁל מִתְּכּוֹת. וּמוֹדִים בְּפוּאָה שֶׁל צִלְעוֹת – שְׁעוֹקְרִין אוֹתָן בְּקַרְדּוּמוֹת שֶׁל מִתְּכּוֹת.

מֵאִימְתֵי מוֹתֵר אָדָם לִקַּח לוֹף בְּמוֹצָאי שְׁבִיעִיעִית? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִיָּד. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִשְׁיַרְבָּה הַחֲדָשׁ.

גְּמֵרָא הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוֹף. עַד כְּדוֹן לוֹף. בְּצֵלִים? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: הִיא לוֹף, הִיא בְּצֵלִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵא: מִסְתַּבְּרָא בְּבְצֵלִים, אֲפִילוּ פְחוֹת מִכָּאֵן – מוֹתֵר, דְּאִינִין שְׁפִין.

לוֹף שְׁעֵבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית כּוֹי. רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֲתֵיָא דְרַבִּי יְהוּדָה – פְּרַבִּי לִיעָזָר, וְדְרַבִּי יוֹסִי – פְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּתַנִּינָן תַּמּוּן: הָעֲנָנִים – אוֹכְלִין אַחַר הַבִּיעוּר, אֲכָל לֹא עֲשִׂירִים; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֶחָד

[דף י"ד ע"א]

עֲנָנִים וְאֶחָד עֲשִׂירִים – אוֹכְלִין אַחַר הַבִּיעוּר.

רַבִּי אִימִי בְּעֵי קוּמֵי רַבִּי יוֹחָנָן: מִתְנִיתָא עַד שְׁלֹא גְזָרוּ עַל הַסְּפִיחִים? אָמַר לֵיהּ: וְכִי בַּעֲלִיָּה הָיִיתָ? סָבַר רַבִּי אִימִי: אִיסוּר סְפִיחִים – תּוֹרָה! אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: בַּעֲלִי לֹף שׁוֹטָה – הִיא מִתְנִיתָא.

אֵינִי רַב הוֹשִׁיעוּא מִתְנִיתָא דְּבַר קַפְרָא מִן דְּרוּמָא, וְתַנִּי: עָלִי לֹף [שׁוֹטָה] וְעָלִי בְּצָלִים! אֵינִי לָךְ מִימֵר: עָלִי בְּצָלִים הַשּׁוֹטִינָן?

מִילְתֵּיהּ דְּרַבִּי יְרֵמְיָה אָמְרָה: דְּבַר שֵׁישׁ לֹא בִיעוּר שְׁנַמְצָא בְּתוֹךְ דְּבַר שְׁאִין לֹא בִיעוּר – יֵשׁ לֹא בִיעוּר. מַה עָבַד לָהּ רַבִּי יְרֵמְיָה? פֶּתֵר לָהּ: בְּשִׁשְׁיָקָף בַּעֲלִין.

רַבִּי יוֹסִי פֶּתֵר לָהּ מִתְנִיתָא – לִפְנֵי רֹאשׁ הַשְּׁנָה הַשְּׁבִיעִית. נִטְעוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשְּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, וְעָשָׂה בִּיצִים לִפְנֵי שְׁבִיעִית, וְדִיכְנֹו בְּשְׁבִיעִית, וְעָקְרוּ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אִין תִּימֵר: דִּיכּוֹן בְּעִיקוּר – כּוּלֹו לְעֲנָנִים. אִין תִּימֵר: אִין דִּיכּוֹן בְּעִיקוּר – אִין כּוּלֹו לְעֲנָנִים. מִסְפֵּק – יַעֲשֶׂה הַשְּׁבוּן עִם הָעֲנָנִים.

רַבִּי הוֹקִיָּה פֶּתֵר מִתְנִיתָא – עָרַב רֹאשׁ הַשְּׁנָה שְׁבִיעִית. נִטְעוּ עָרַב רֹאשׁ הַשְּׁנָה שְׁבִיעִית, וְעָשָׂה בִּיצָה בְּתַחֲלִיל שְׁבִיעִית, וְדִיכְנֹו בְּשְׁבִיעִית, וְעָקְרוּ בְּסוֹף שְׁבִיעִית, אִין תִּימֵר: דִּיכּוֹן בְּעִיקוּר – כּוּלֹו לְכַעַל הַפִּית אִין תִּימֵר: אִין דִּיכּוֹן בְּעִיקוּר – אִין כּוּלֹו לְכַעַל הַפִּית, לְפִיכֶךָ אִין לְעֲנָנִים עִמּוֹ הַשְּׁבוּן.

עָשָׂה בְּאַרְצֵן שְׁלֹשׁ שָׁנִים – נִתְּנָן לְעֲנָנִים רֹבְעֵי. שְׁתֵּי שָׁנִים – נִתְּנָן לְעֲנָנִים שְׁלִישִׁי. שְׁנָה אַחַת – נִתְּנָן לְעֲנָנִים מִחֶצְהָ.

רַבִּי יוֹסִה פֶּתֵר מִתְנִיתָא – לִפְנֵי רֹאשׁ הַשְּׁנָה שְׁבִיעִית.

רַבִּי הוֹקִיָּה פֶּתֵר מִתְנִיתָא – עָרַב רֹאשׁ הַשְּׁנָה שְׁבִיעִית.

לוֹף שֶׁל עָרַב שְׁבִיעִית כּוֹי. רַבִּי בּוֹן בַּר חֲזִיא בְּעָא קוּמֵי רַבִּי זְעִירָא: אַף בְּשִׂאָר

[דף י"ד ע"ב]

שְׁנֵי שְׁבוּעֵי בְּזֵן? וְהָא תַנִּי: הֵיטְהָ שְׁנִיָּה נִכְנַסְתָּ לְשְׁלִישִׁית – אִינוּ מִדְּכְנֹו, וְאִינוּ מוֹנְעֵי מִמֶּנּוּ מִיֵּם בְּשִׁבִיל שִׁיחָא מְעֵשֵׁר שְׁנִי. הֵיטְהָ שְׁלִישִׁית נִכְנַסְתָּ לְרַבִּיעִית – מִדְּכְנֹו וּמוֹנְעֵי מִמֶּנּוּ מִיֵּם בְּשִׁבִיל שִׁיחָא מְעֵשֵׁר עֲנִי. הֲדָא אָמְרָה: שְׁדִיכּוֹן בְּעִיקוּר! רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי: לֹא תִפְתָּר שְׁעָקְרָן עַד שְׁלֹא צִימְחוּ.

וְכֹן בְּצָלִים הַקִּיצוּנִים. קְטִינָאֵי.

מוֹדִים בְּפִיָּה שֶׁל צִלְעִית. פִּיטְרָה. וְתַנִּי עָלֶיהָ: מְקוֹם שְׁנַהֲגוּ לְחֵרוּשׁ – יְהוֹרֹשׁ. לְנֶפֶשׁ – וְנֶפֶשׁ.

מֵאַיִמִי מוֹתֵר אָדָם לִיְחָ לֹחֵף בּוֹ. מַה טַעְמָא דְרַבִּי יוֹדֵה? גָּזְרוּ עַל הַלּוּף, וְלֹא גָזְרוּ עַל הַיֶּרֶק. מַעֲתָה, אֲפִילוֹ בְּשִׁבְעִית יֵהָא מוֹתֵר! בְּמִזְמוֹן אֲנִי קְיָיִמִינָן, שְׁלֵא יִלְךְ וְיִבִיא מִן הָאִיסוּר, וַיֹּאמֶר: מִזְמוֹן הִבְאֵתִי!

תְּנֵי, אָמַר רַבִּי יוֹדֵה: מַעֲשֶׂה שֶׁהֵינּוּ בְּעֵין פּוֹשֵׁיין, וְאֶכְלְנוּ לֹחֵף עַל פִּי רַבִּי טְרַפּוֹן בְּמוֹצָאֵי הַחֵג שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי: עַמּוּד הָיִיתִי, וְלֹא הָיָה אֵלָּא מוֹצָאֵי הַפֶּסַח!

הַלְכָה ג'

מִתְנִי' אֵלּוּ בָלִים שְׁאִין הָאוּפֵן רִשְׁאֵי לְמוֹכְרֵן בְּשִׁבְעִית: מַחְרִישָׁה וְכַל בְּלִיָּה, הַעוֹל, וְהַמְזוּרָה, וְהַדְּקָר. אֲכַל מוֹכֵר הוּא מִגַּל יָד, וּמִגַּל קָצִיר, וְעִנְיָה וְכַל בְּלִיָּה. זֶה הַכֵּל: כָּל שֶׁמֶלֶאכְתּוֹ מִיּוֹדֵת לַעֲבוּדָתוֹ – אָסוּר. לְאִיסוּר וּלְהִיתֵר – מוֹתֵר.

הַיּוֹצֵר – מוֹכֵר חֶמֶשׁ בְּדֵי שְׁמֹן, וְחֶמֶשׁ עֶשְׂרֵה בְּדֵי יַיִן, שֶׁכֵּן דָּרְכוֹ לְהִבִּיא מִן הַהַפְקָר. אִם הִבִּיא יוֹתֵר מִכָּאן – מוֹתֵר. וּמוֹכֵר לְעַבְדִּים בְּאַרְיָן, וְלִישְׂרָאֵל בְּחוּצָה לְאַרְיָן.

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: לֹא יִמְכּוֹר לוֹ פְּרָה הוֹרֶשֶׁת בְּשִׁבְעִית, וּבֵית הַלֵּל מוֹתֵרִין מִפְּנֵי שִׁיכּוֹל לְשׁוֹחֲטָהּ וּמוֹכֵר לוֹ פִּירוֹת אֲפִילוֹ בְּשַׁעַת הַזֶּרַע. וּמִשְׁאֵיל לוֹ סֵאתוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֹזֶרֶן. וּפּוֹרַט לוֹ מַעוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ פּוֹעֲלִין, וְכוּלֵן, בְּפִירוּשׁ – אָסוּרָה.

גְּמָרָא אֵילּוּ בָלִים בּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: בִּינֵי מִתְנִיתָא, אֵילּוּ בָלִים שְׁאִין הָאוּפֵן רִשְׁאֵי לְמוֹכְרֵן בְּשִׁבְעִית לְהַשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית.

סֵתְמוֹן מַהוּ? מִן פּוֹה תְּנֵי: "לְאִיסוּר וּלְהִיתֵר – מוֹתֵר" הִדָּא אָמְרָה: סֵתְמוֹן – מוֹתֵר.

הַיּוֹצֵר מוֹכֵר בּוֹ.

[דף ט"ו ע"א]

וְחָשׁ לֹמֵר שְׁמוֹא הַחֲלִיתִי! אָמַר רַבִּי יוֹנָה: נִיפְרוֹת הֵן, אֵילּוּ שֶׁל יַיִן וְאֵילּוּ שֶׁל שְׁמֹן. אָמַר רַבִּי עִזְלָא: אֲדָרָא דְאֵילּוֹן חֲכִימָא וְאֲדָרָא דְאֵילּוֹן חֲכִימָא.

מוֹכֵר לְעַבְדִּים בְּאַרְיָן. וְאֲפִילוֹ יוֹתֵר מִכָּאן.

וְלִישְׂרָאֵל בְּחוּצָה לְאַרְיָן. אֲפִילוֹ מִן הַקְּנֵי בְּאַרְיָן.

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים בּוֹ. תְּנֵי: הַמּוֹכֵר שׁוֹר לְחִבְרֵי וְנִמְצָא נִגְחָן, רַב אָמַר: מִקַּח טַעוֹת הוּא. וְשְׁמוּאֵל אָמַר: יִכּוֹל הוּא מִימֵר: "לְשִׁחִיטָה מְכַרְתִּיו לָךְ". מַה אֲנִי קְיָיִמִי? אִם בְּשִׁמְכְרוּ לְאָרִים – דְּבָרֵי הַכֵּל לְחִרְשָׁה מְכַר. אִם בְּשִׁמְכְרוּ לְטִבַּח – דְּבָרֵי הַכֵּל לְשִׁחִיטָה מְכַר. אֵלָּא פִּי נֵן קְיָיִמִי: בְּשִׁמְכְרוּ לְסַרְסוּר. רַב אָמַר: מִקַּח טַעוֹת הוּא. שְׁמוּאֵל אָמַר: יִכּוֹל הוּא מִימֵר: "לְשִׁחִיטָה מְכַרְתִּיו לָךְ".

מַחֲלָפָא שִׁטְתִּיהָ דְרַבּוּ: מַחֲלָפָא שִׁטְתִּיהָ דְשְׁמוּאֵל! דְּאִיתְּפַלְגוּן: מְכַרָה לוֹ בִּיבֵל עֲצָמוֹ – רַב אָמַר: קָנָה וַיּוֹצֵא מִיָּדוֹ בִּיבֵל. שְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא קָנָה.

מחלפא שיטתיה דרבו! תפון אמר: קנה, וכא הוא אמר: לא קנה! תפון – ביזבל מפורסם הוא. ברם הקא – מקח טעות הוא.

מחלפא שיטתיה דשמואל! תפון הוא אמר: לא קנה, וכא הוא אמר: קנה! לאיזה דבר מכרה לו, לא לזריעה? ברם הקא – יכול הוא מימר ליה: "לשהיטתה מכרתני לך".

רב – בבית שמאי, ושמואל – בבית הלל! רב בבית שמאי, ואפילו יסבור בבית הלל, לית אורחא משתתה תלתין יומין? ויתין תלתתי יומיא לא מקח טעות הוא?

ושמואל בבית הלל, ואפילו יסבור בבית שמאי, לית אורחא דבר נשא מיכוס תורא רדייא?

רבי אחא, רבי תנחום בר חיאי בשם רבי יוחנן: השאיל לו סאתו, וכא ומצאו מודד בה – אינו זקוק לו. כל שכן במושכירה לו.

הַלְכָה ד'

מתני' משאלת אשה להכיירתה החשודה על השביעית נפה וכברה וריחיים ותנור. אבל לא תבור ולא תמחן עמה.

אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה, ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה. אבל משתטיל את המים – לא תגע אצלה, שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום.

ומחזיקין ידי עבדים בשביעית, אבל לא ידי ישראל. ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום.

גמרא רבי זעירא בעי קומי רבי מנא: מתניתא – בסתם, אבל במפרש – לא? אמר ליה: וסתמו – לאו כפירושו הוא? אני אומר: נפה – לספור בו מעות, כברה – לכבור בה חול, ריחיים – למחון בו סממניו, תנור – לממון בו אונין של פשתן.

רבי הנחם בעי: במה קנסו? במקום שזורעין ואוכלין, או במקום שזורעין ולא אוכלין?

[דף ט"ו ע"ב]

מה נפק מביניהון? ראו אותו לוקח מן הסירקי, אין תימר במקום שזורעין ואוכלין, ראו אותו לוקח מן הסירקי – אסור. אין תימר במקום שזורעין ולא אוכלין, ראו אותו לוקח מן הסירקי – מותר.

רבי יוסי בר חנינא בעי: על כל פרקא איתאמרת, או על הדה הלכתא איתאמרת? רבנן דקיסרין בשם רבי יודא בר טיטוס, מן מה דלא תנינן בגיטין אלא תדא הלכתא, תדא אמרה: על תדא הלכתא איתאמרת.

תפון תנינן: נחתום שהוא עושה בטומאת, לא לשון, ולא עורכין עמו. ותני עלה: לא בוררין, ולא מוחנין, ולא מרקדין עמו. והקא הוא אמר הכין? אמר רבי לא: כאן – להולין, כאן – לתרומה. אית לך מימר: נחתום בתרומה?

חבריאי אמרי: כאן – בלותת, וכאן – בשאינו לזנת.

מתניתא מסייע לחבריאי! אבל משתטיל מים – לא תגע אצלה, שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה.

וְכוּלֵן לֹא אָמְרוּ אֵלָא מִפְּנֵי דְרַבִּי שְׁלֹום. רַבִּי הֵיילָא וְרַבִּי אִימִי. חַד אָמַר: חֲרוּשׁ לָהּ טַבְּאוֹת, וְאַנָּה נִסַּב לָהּ מִנְּהַר בְּתַר שְׁמִיטָתָא. וְחֲרָנָא אָמַר: אִישׁוּר. מֵאֵן דְּאָמַר טַבְּאוֹת, מַה שׁוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּמֵן? אִישׁוּר. מֵאֵן דְּאָמַר לְעַבְדֵי אִישׁוּר, מַה שׁוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּמֵן, יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹום עֲלֵיכֶם.

דְּלָמָא, רַבִּי הֵינְנָא בְּרַ פְּפָא וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נְהֻמְנִי עֵבְרוּן עַל חַד מְחוּרְשֵׁי שְׁבִיעִית. אָמַר לִיהּ רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נְהֻמְנִי: אִישׁוּר!

אָמַר לִיהּ רַבִּי הֵינְנָא בְּרַ פְּפָא: וְלֹא בְּן אֹלְפֵן רַבִּי (תְּהֵילִים קַסֵּט, ח) וְלֹא אָמְרוּ הָעֵבְרִים בְּרַבַּת ה' אֲלֵיכֶם – שְׁאָסוּר לִזְמַר לְחֻרְשֵׁי שְׁבִיעִית "אִישׁוּר"!

אָמַר לִיהּ: לְקֻרוֹת אַתְּהָ יוֹדַע, לְדְרוּשׁ אֵין אַתְּהָ יוֹדַע? וְלֹא אָמְרוּ הָעוֹבְרִים, אֵלֹו עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים שְׁעוֹבְרִין מִן הָעוֹלָם, וְלֹא אָמְרוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּרַבַּת ה' עֲלֵיכֶם.

מַה יִּשְׂרָאֵל אוֹמְרַת לְהֵן? בְּרַכְנוּ אֶתְכֶם בְּשֵׁם ה'. לֹא הֵיִיכֶם שְׁפַל הַפְּרָכוֹת הַפְּאוֹת לְעוֹלָם – בְּנוֹכְתֵינֵן, וְאֵין אַתְּם אוֹמְרִים לָנוּ: בָּאוּ וְטַלוּ לָכֶם מִן הַפְּרָכוֹת הָאֵילוּי וְלֹא עוֹד, אֵלָא שְׁאַתְּם מְנַלְגְּלִין עֲלֵינוּ פִּיסִים וְיִמּוֹת וְנִלְגְּלוּיּוֹת וְאַרְנֻנִיּוֹת.

הַדְרָן עֲלֵהּ בְּנוֹת שׁוּחַ

פֶּרֶק שְׁשִׁי

הַלְכָה א' מַתְנִי' שְׁלֹשׁ אַרְצוֹת לְשְׁבִיעִית: כָּל שְׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי כְּבֵל מֵאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עַד גְּזִיב – לֹא נֶאֱכַל וְלֹא נֶעְבַד.

כָּל שְׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי מִצְרַיִם מִגְּזִיב וְעַד הַנְּהַר וְעַד אֲמֵנָה – נֶאֱכַל אֲכַל לֹא נֶעְבַד. מִן הַנְּהַר וּמֵאֲמֵנָה וְלַפְּנִים – נֶאֱכַל וְנֶעְבַד.

גְּמֵרָא בְּתִיב (דְּבָרִים יב, א): אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאַרְצֵי. בְּאַרְצֵי – אַתְּם הַיִּיבִין לַעֲשׂוֹת, וְאֵי אַתְּם הַיִּיבִים לַעֲשׂוֹת בַּחוּצָה לְאַרְצֵי.

עֲדִיין אֵנוּ אוֹמְרִים: מִצְוֹת שְׁחֵן תְּלוּיוֹת בְּאַרְצֵי – אֵינֵן נוֹהֲגִין אֵלָא בְּאַרְצֵי. יְכוּל אֲפִילוּ מִצְוֹת שְׁאֵינֵן תְּלוּיוֹת בְּאַרְצֵי – לֹא יְהוּ נוֹהֲגוֹת אֵלָא בְּאַרְצֵי? תְּלֻמוּד לִזְמַר (דְּבָרִים יא, טו-יז): הַשְּׁמֹרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְחָרָה אַף ה' בְּכֶם וּגְוִמֵר, וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וּגו'. מַה אֵיִת לְדָ? בְּגוֹן תְּפִילִין וְתֻלְמוּד תּוֹרָה. מַה תְּפִילִין וְתֻלְמוּד תּוֹרָה שְׁאֵינֵן תְּלוּיין בְּאַרְצֵי – נוֹהֲגִין בֵּין בְּאַרְצֵי בֵּין בַּחוּצָה לְאַרְצֵי, אַף כָּל דְּבַר שְׁאֵינֵן תְּלוּי בְּאַרְצֵי – יְהֵא נוֹהֵג בְּאַרְצֵי וּבַחוּצָה לְאַרְצֵי.

מַעַתָּה, מִשְׁגְּלוּ – יְהוּ פְּטוּרִין בְּתִיב (נַחֲמִיָּה ח, יז) וַיַּעֲשׂוּ כָל הַקְּהָל הַשְּׂבִים מִהַשְּׁבִי סִבּוֹת, וַיִּשְׁבוּ בְּסִבּוֹת, כִּי לֹא עָשׂוּ מִימֵי יִשׁוּעַ בֶּן נוּן. וְלָמָּה "יִשׁוּעַ"? רַבִּי הִלֵּל בְּרִיָּה דְרַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נְהֻמְנִי: פְּגַם הַכְּתוּב כְּבוֹד צְדִיק כְּבוֹד פְּקוּרָא, מִפְּנֵי כְּבוֹד צְדִיק בְּשַׁעְתּוֹ! הַקִּישׁ בִּיאָתָן בִּימֵי עֲזָרָא לְכִיאָתָן בִּימֵי

יהושע. מה ביאתן בימי יהושע – פטורין היו ונתחייבו, אף ביאתן בימי עזרא – פטורים היו ונתחייבו.

מזה נתחייבו? רבי יוסי בר הנינה אומר: מדבר תורה נתחייבו; הדין הוא דכתיב (דברים ל, ה): **והביאת ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה**. הקיש ירושתך לירושת אבותיך. מה ירושת אבותיך – מדבר תורה, אף ירושתך – מדבר תורה.

והיטבד והרפד מאבותיך. אבותיך – פטורין היו ונתחייבו, ואתם – פטורים הייתם ונתחייבתם. אבותיך – לא היה עליהם עול מלכות, ואתם, אף על פי שיש עליכם עול מלכות.

אבותיכם – לא נתחייבו אלא לאחר ארבע עשרה שנה, שבע שכבשו ושבע שחלקו. אבל אתם – כיון שנכנסתם, נתחייבתם.

אבותיך – לא נתחייבו עד שעה ששקנו כולה. אבל אתם – ראשון ראשון קונה ומתחייב.

[דף ט"ז ע"א]

אמר רבי לעזר: מאיליהן קיבלה עליהן את המעשרות. מה טעם? (נחמיה י, א) **ובכל זאת אנתנו כדתים אמנה וכתבים. ועל החתום שרינו לוינו כהנינו**. מה מקיים רבי לעזר (שם לו) **ואת בכרות בקרינו וצאנינו**? מפיון שסיקלו עליהן דברים שלא היו חייבין עליהן, אפילו דברים שהיו חייבין עליהן – העלה עליהן כאלו מאיליהן קיבלו עליהן.

מה מקיים רבי יוסי בר הנינה **ובכל זאת**? מפיון שסיקלו עליהן בסכר פנים יפות – העלה עליהן הכתוב כאלו מאיליהן קיבלו עליהן.

מה מקיים רבי לעזר **מאבותיך**? פתר לה: לעתיד לבא. דאמר רבי הלבו, שמעון בר בא בשם רבי יוחנן: אבותיך ירשו ארץ של שבעת עממים, ואתם עתידין לירש ארץ של עשר עממים.

תלתי הורגייטא אילין אינון (בראשית טו, יט): **את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני**. רבי יודה אומר: ערבית, שלמניא, נבטייא. רבי שמעון אומר: אסיא, ואספמיא, ודמשק. רבי לעזר בן יעקב אומר: אסיא, וקרתנינגי, ותורקי. רבי אומר: אדום, ומואב, וראשית בני עמון.

מאבותיך. אבותיך, אף על פי שנגאלו – חזרו ונשתעבדו. אבל אתם, משאתם נגאלין – עוד אין אתם משתעבדין. מה טעם? (ירמיה ל, ו) **שאלו נא וראו אם ילד זכר**. בשם שאין הזכר יולד, כך אתם, משאתם נגאלין – עוד אין אתם משתעבדין.

המהלך מעבו לאכזיב, מימינו למזרח – הדרך שהורה משום ארץ העמים, ותיבת במעשרות ובשביעית, עד שתיוודע לה שהיא פטורה. משמאלו למערב – הדרך ממאה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשרות ומן השביעית, עד שתיוודע לה שהיא חייבת, עד שהוא מוגע לאכזיב. רבי ישמעאל בי רבי יוסי אומר משום אביו: עד ללבנו.

עבו עצמה מה היא? רבי אהא בר יעקב בשם רבי אימי: מן תרין עיבדוי דרבי אנו ילפין, עבו – יש בה ארץ ישראל, ויש בה חוצה לארץ.

רבי הוה בעבדו, חמתו אכלון פיתא נקיה. אמר לון: מה אתון לתין? אמרו ליה: תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו על מי ביצים שאין מכשירין. סברין מימר, ואנן שלקין ביעין ולתין במיהן. סברין מימר: מי שלק של ביצים. ולא אמר אלא מי ביצים עצמן. אמר רבי יעקב בר אידי: מאותה שעה גזרו, שלא יהא תלמיד מורה הוריייה. רבי הייא בשם רב הונא: תלמיד שהורה, אפילו כהלכה – אין הוראתו הוריייה.

תני: תלמיד שהורה הלכה לפני רבו – חייב מיתה. תני בשם רבי ליעזר: לא מתו נדב ואביהו – אלא שהורו בפני משה רבן.

מעשה בתלמיד אחד שהורה לפני רבי ליעזר רבו. אמר לאימא שלום אשתו: אינו יוצא שבתו. ולא יצא שבתו עד שמת. אמרו לו תלמידיו: רבי! נביא אתה? אמר להן, לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך אני מקובל, שפל תלמיד המורה הלכה בפני רבו – חייב מיתה.

תני: אמור לתלמיד להורות הלכה בפני רבו, עד שיהא רחוק ממנו שנים עשר מיל כמחנה ישראל. ומה טעם? (במדבר לג, ט) **ויחננו על הירדן מבית הישמת עד אבל השטים**. וכמה הן? שנים עשר מיל.

כהדא רבי תנחום בר חייה הוה כהפר, והוון שאלין ליה – והוה מורה, שאלין ליה – והוה מורה. אמרין ליה: ולא בן אילפן רבי, שאסור לתלמיד להורות הלכה לפני רבו עד שיהא רחוק ממנו שנים עשר מיל, כמחנה ישראל! והא רבי מנא רבך יתיב בציפורין! אמר לון: ייתי דלא ידעית. מן ההיא שעתה – לא הורי.

רבי הוה בעבדו, חמי חד בר נש סלק מן ביפְתָא ולעיל. אמר ליה: לית את בריה דפלן כהנא? לא הוה אבדו כהן? אמר ליה: עיניו של אבא היו גבוהות, ונשא אשה שאינה הוגנת לו, וחילל את אותו האיש.

תחומי ארץ ישראל – פל שהחוקו עולי בכל: פּרשת אשקלון, חומת מגדול שיר, ושינא דרור, ושורא דעבו, וקציריא דגלילא, וכברתה, ובית וניתה, וקובעיא, ומילתה דכיר, ובורי רבתא, תפנים, וספנתה, ומרתא דיתיר, ומקציא דאבהתא, וראש מי געתון, ונגעתון עצמה, מי ספר, ומרחשת, ומגדל הרוב, ואולם רבתא, ונוקבתא דעיון, ותוקרת ברכה רבא, ובר סנגדא, ותרגולא עילאה דלמעלה מן קסרין, וטרכונא דמתחם לבוצרה, ומלח דזרפאיי, ונמרין, ובית סבל, וקנת, ורפיח דחגרא, ודרד הגדולה ההולכת לפודר. חשבון, ויבא, ונהלא דרד, ויגר שהודתא, ורקס דגועה, ונניא דאשקלון.

אשקלון עצמה? רבי יעקב בר אהא בשם רבי זעירא: מן מה דתני: גנייה דאשקלון, הדא אמרה: אשקלון – כלהין. רבי סימון בשם חילפיי: רבי ורבי ישמעאל בי רבי יוסי וכן הקפר נמנו על אויר אשקלון – וטיהרוהו. מפי רבי פינחס בן יאיר שאמר: יורדים היינו למידין של

אֲשָׁקְלוֹן, וְלֹקְחִים חֲטִיף, וְעוֹלִין לְעִירָנוּ וְטוֹבְלִין וְאוֹכְלִין בְּתַרוּמָתֵינוּ.

לְמַחֵר נִמְנָו עָלֶיהָ לְפוֹטְרָה מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת. מִשָּׁד רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל בְּרַבִּי יוֹסִי אֵת יְדֵיו מִמִּסְתַּמֵּד עַל בֶּן הַקֶּפֶר. אָמַר לוֹ: בְּנִי, לָמָּה לֹא אָמַרְתָּ לִּי מִפְּנֵי מַה מְשַׁכְּתָה אֵת יְדֶיךָ מִפְּנֵינוּ? תֵּייתִי אוֹמֵר לָךְ, אֲתָמוּל, אֲנִי הוּא שְׁטַמְאֲתִי אֲנִי הוּא שְׁטַהֲרֵתִי, וְעַכְשָׁיו אֲנִי אוֹמֵר, שְׁמֹא נִתְכַּבְּשָׁה מִדְּבַר תּוֹרָה, וְהִיאֵךְ אֲנִי פּוֹטְרָה מִדְּבַר תּוֹרָה?

אֵימְתִי הִיא טְמִיאָה מִשׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים? אָמַר רַבִּי סִימוֹן: מִשְׁתַּשְׁהָא הַגְּזוּרָה אַרְבַּעִים יוֹם. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָהוּ: וְלֹא בְּמַעוֹת אֲנִי מַחְזִיקִים? אֵלָּא מִיַּד הִיא טְמִיאָה מִשׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים.

אָמַר רַבִּי מְנָא: לֹא בֶן אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא: מִן מַה דְּתַנִּי: גְּנֵיִיא דְאֲשָׁקְלוֹן, הֲדָא אָמְרָה: אֲשָׁקְלוֹן – בְּלַחוּיָן. וְכִי צוּר אֵינִי אֲסוּר לִילָךְ לְשֵׁם? וְהַקּוֹנָה שֵׁם אֵינִי מִתְחַיֵּיב? דְּלֹא תִסְבּוֹר מִימֹר: אוֹף הָכֵא בֶן – לְפִיכָד נִמְנָו עָלֶיהָ לְפוֹטְרָה מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת.

רַבִּי סִימוֹן וְרַבִּי אֶבְהוֹ הוּוֹן יְתִיבִין, אָמַר, הָא בְּתִיב (שׁוֹפְטִים א, יח): **וְלִכְבֹּד יְהוּדָה אֵת עֲזָה וְאֵת גְּבוּלָהּ: לִיתִי עֲזָה. אֵת אֲשָׁקְלוֹן וְאֵת גְּבוּלָהּ! לִיתִי אֲשָׁקְלוֹן. מַעֲתָה, הֲהֵן נַחַל מִצְרַיִם! לִיתִי נַחַל מִצְרַיִם.**

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: בְּתִיב (שׁוֹפְטִים יא, א) **וַיְבָרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֲחִיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב.** זֶה מוֹסִיתָא. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה טוֹב? שְׁיַפְטוֹר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת.

רַבִּי אִימִי בְּעִי: וְלֹא מוֹמַעְלִי מִיִּסְיִן הָן? סָבַר רַב אִימִי: כְּמִי שֶׁנִּתְכַּבְּשׁוּ. דְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: שְׁלֹשׁ פְּרַסְמִינִיּוֹת שִׁילַח יְהוֹשֻׁעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד שְׁלֹא יִבְנֶסּוּ לְאֶרֶץ. מִי שֶׁהוּא רוֹצֵחַ לְהַפְנוֹת – יִפְנֶה. לְהַשְׁלִים – יִשְׁלִים. לְעַשׂוֹת מַלְחָמָה – יַעֲשֶׂה. גְּרַגְשִׁי – פִּינָה וְהַאֲמִין לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִלָּךְ לוֹ לְאַפְרִיקָי, (מַלְכִים ב, יח, לב) **עַד בָּאִי וְלֹקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ כְּנָעַנִים** – זֶה אַפְרִיקָי.

גְּכַעֲזִיבִים – הַשְׁלִימוּ (יהושע י, א) **וְכִי הִשְׁלִימוּ יוֹשְׁבֵי גְבַעוֹן אֵת יִשְׂרָאֵל.** (יהושע י, יב) שְׁלֵשִׁים וְאַחַד מְלָךְ – עָשׂוּ מַלְחָמָה וְנָפְלוּ.

מִפְּנֵי מַה לֹא גְזָרוּ עַל אוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁבַגְרִיקוּ? רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: מִפְּנֵי שְׁנִינִיּוֹת רַע. עַד תִּיבֵן? רַבִּי חֲנִין בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: עַד נַחַל מִצְרַיִם. וְהָרִי עֲזָה נִינְיָה יִפְהוּ!

פִּישְׁפֹּשָׁה אָמַר קוּמִי רַבִּי יוֹסִי: שְׂאֵלִית לְרַבִּי אַחָא, וְיִשְׂרָאֵל. רַבִּי זְעִירָא אוֹל לְחַמְתָּא דְּפַחַל וְהוּהוּ חֲמִי גְרַמִּיָּה וְהִיב לְבַר מִן מִדִּיקְלָא דְּבַבְלָא. שְׁלַח שְׂאֵל לְרַבִּי חֵיִיא בַר וּוּא לְתַרְוִין בְּנֵי דְרַבִּי אֲבִיתָר דְּדִמְא, אָמְרִין לֵיהּ: נְהִיגִין בְּהַנְיָא מְטִי עַד תַּמּוֹן.

בְּהַנְיָא שְׂאֵלוֹן לְרַבִּי יוֹנָתָן: הֲהֵן חוּטָא דְנֻחָה? אָמַר לוֹן רַבִּי יוֹנָתָן בְּשֵׁם רַבִּי חוּנְיָה דְבֶרְתַּת חוּרְזִין: נְהִיגִין בְּהַנְיָא מְטִי עַד דְרִי. וְהֵן חוּטָא דְבוּצְרִיָּה – עַד דְּפְרִדִּיסָא. אָמַר רַבִּי אֶבְהוֹ: יֵשׁ עֵירוֹת שֶׁל כּוֹתִים שְׁנַהֲגוּ בְּהֵן הֵיתַר מִימֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן, וְהֵן מוֹתְרוֹת.

רבי יוסי בעי: מעתה לא יחושו פתנים על חלתו! ואנן חמיי רבנין הששינו! אמר רבי יודה בן פזי: לא בגין מילתא דאת אמרת, אלא בגין דלא הלמתון מלכותא בידיא. רבי יסא שמע דאתת אימיה לבוצרה. שאל לרבי יוחנן: מהו לצאת? אמר ליה: אם

[דף י"ז ע"א]

מפני סגנת דרכים – צא. אם משום כבוד אפך – איני יודע. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: עוד היא צריכה לרבי יוחנן. אמרה עלוי, ואמר: גמרתה לצאת, תבוא בשלום! שמע רבי לעזר ומר: אין רשות גדולה מזו.

רבי שמעון בן לקיש שאיל לרבי הנינה, הקונה בעמון ומואב מהו? אמר ליה: אני לא שמעתיה מרבי חיייה הגדול אלא מפרשת אשקלון ולחוי. וקשיא דהוא שאיל ליה הדיא ומר ליה הדיא! אלא בגין דלית רבי הנינה אמר מילא דלא שמע מן יומי, ובגין דלא מפיסקתיה ריקו, בגין בן שאל ליה הדיא, ומגיב ליה הדיא.

רבי שמעון בן לקיש אול לבוצרה, אתון לגביה. אמרי ליה: חמי לן בר נש דריש דיון, ספר, תון, עביד כל צורכינן. חמא חד בבליי, אמר ליה, חמית לך חד אתר טוב! אתא לגבי רבי יוחנן אמר ליה: "מן בכל לבכל!"

אמר רבי יעקב בר אבא: מן מה דאמר רבי יוחנן: "מן בכל לבכל" הדיא אמרה: הקונה שם – אינו מתחייב. וכי צור אינו אסור לילך לשם? והקונה שם אינו מתחייב?

אשכח תני: סימן לעמון ומואב ולאריץ מצרים – שתי ארצות, אחת נאכלת ונגעבת, ואחת נאכלת ולא נגעבת. סבר רבי יוחנן מימר: (דברים ד, ט) **את בצר במדבר**. שאל לרבי שמעון בן לקיש: בצר בוצרה?

רבי יצחק בר נחמן ורבי שמעון בן לקיש שאל לרבי הנינא: הקונה מעמון ומואב מהו? אמר ליה, קשיתה קומי רבי יסא: לית עמון ומואב דמשה? אמר רבי מנא: קשיתה קומי רבי חגי: לית עמון ומואב דמשה? לית עמון ומואב דרבי לעזר בן עזריה?

אמר רבי יוסי בי רבי בון: פתיב (במדבר כא, כ) **בי חשבון עיר סיחון מלך האמרי היא**. צריכה לרבי שמעון, מהרה מיד סיחון ועוג, אי לא מהרה? אין תימר מהרה – חייבת. אין תימר שלא מהרה – פטורה! אמר רבי תנחומא (דברים ב, לא) **החל רש לרשת את ארצו** – עשיתה את ארצו חילין לפניו.

רבי הונא בעי משרי תהן יבלונה, אתא לגבי רבי מנא, אמר ליה: הא לך, תתום! ולא קיבל עילווי מיחתום. למחר קם עימיה רבי חייא בר מדיא, אמר ליה: יאות עבדת דלא תתמת, דרבי יונה אבדך הוה אמר: אנמונינום והבה לרבי תרין אלפין דשנין באריסו, לפיקה נאכל אכל לא נעבד פסורא [פסוריא] ופטור מן המעשרות מפני שהיא כשדות גוים.

רב הונא אומר: ביני מתניתאי: מגזיב ועד הנהרה, מגזיב ועד אמנה. תני: איזו היא הארץ, ואי זו היא חוץ לארץ? כל ששופע מטורי אמנה ולפנים – ארץ ישראל. מטורי אמנה ולחוץ – חוץ לארץ. הניסים שביים, את רואה אותן כאילו חוט מתוח מטורי אמנה עד נחל מצרים. מהחוט ולפנים – ארץ ישראל. מהחוט ולחוץ – חוץ לארץ. רבי יודה אומר: כל שהוא כנגד ארץ ישראל – הרי הוא כארץ ישראל, שנאמר (במדבר לד, ו): **וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול**. שבצדדין מהן – את רואה אותן כאילו חוט מתוח מקלפריא ועד אוקיינוס. מחוט ולפנים – ארץ ישראל, מהחוט ולחוץ – חוץ לארץ.

אמר רבי יוסטא בר שונם: לכשיגיעו הנלויות לטורי אמנה – הן עתידות לומר שירה. מה טעם? (שיר השירים ד, ח) **תשורי מראש אמנה**.

הלכה ב'

מתני' עושיין בתלוש בסוריא, אבל לא במחופר. דשים, וזורים, ודורכים ומעמרין, אבל לא קוצרים, ולא בוצרין, ולא מוסקין.

כלל אומר רבי עקיבה: כל שפיצא בו מותר בארץ – עושים אותו בסוריא.

גמרא עושים בתלוש בסוריא כו'. אומר רבי אבהו: שלא יהו הולכין ומשתקעין שם. בתלוש לפה הוא מותר? מן גו דו חמי רווחא קריב, לא נפק.

רבי יוסי בר רבי בון בעא קומי רבי מנא: מהו למחון עם הגוי בארץ? אומר ליה: מתניתא אומר שהוא אסור! דתנינן: עושיין בתלוש בסוריא אבל לא במחופר. הא בארץ, אפילו בתלוש – יהא אסור.

מקום שהוא נאכל ולא נעבד, מהו להשכיר בהמתו שם? רבי לוי צנבריא שאל לרבי יצחק ורבי אימי, ואסרון. רבי הושעיא

[דף י"ז ע"ב]

יהב לעממיא פריטין, לא משום דהוא אסור, אלא שלא לייחד בהמתו עם הגוי.

ומה נן קיימין? אם בפירות ששית שנכנסו לשביעית – אפילו בארץ מותר. אם בפירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית – להרוש מותר ולקצור אסור! אלא פי אנן קיימין, בפירות שביעית בשביעית.

רבי הונא אול לצור, ואסר לון הדא אשקיייה. שמע רבי יוסי ואמר, ויאותו והדא לא במחופר היא? והא תנינן: משקון בית השלחין במועד ובשביעית! אומר רבי יודן: לורעים שבו. רבי מנא בעי: מעתה יהא מותר להרוש להן.

הלכה ג'

מתני' בצלים שִׁירְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים וְצִימוּחוּ, אִם הָיוּ הָעֵלִיץ שֶׁלֹּהֶן שְׁחוּרִים – אֲסוּרִין. הוֹרִיקוּ – הָרִי אֵלּוּ מוֹתְרִין.

רבי חנינא בן אנטיגנס אומר: אם יכולין להיתלש בעליון שלֹהֶן – אֲסוּרִין. בְּגֵגֵד בֵּן מוֹצְאֵי שְׁבִיעִית – מוֹתְרִין.

גמרא ביני מתניתא, שְׁחוּרִין – אֲסוּרִין, וִירוּקִין – מוֹתְרִין.

רבי יוסי בשם רבי יוחנן: בְּצֹל שֶׁעָקְרוּ וּשְׁתָּלוּ, מִפְּיֹן שֶׁהִשְׁחִיר – מִתְעַשֵּׂר לְפִי כּוֹלוֹ. רבי הוּה בְּשֵׁם רבי יוחנן: בְּצֹל שֶׁעָקְרוּ וּשְׁתָּלוּ, מִפְּיֹן שֶׁהִשְׁרִישׁ – מִתְעַשֵּׂר לְפִי כּוֹלוֹ.

וְלֹא שֶׁנִּיּוּא בֵּין שֶׁעָקְרוּ בְּשְׁבִיעִית וּשְׁתָּלוּ בְּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית, בֵּין שֶׁעָקְרוּ בְּשְׁבִיעִית.

רבי זעירא אומר: מִפְּיֹן שֶׁרָבָה עָלָיו הַחֹדֶשׁ – מוֹתֵר. רבי לא, רבי אימי, תְּרוּיָהוּן אָמְרִי: אֲסוּר. מתניתא פליגא על רבי לא ועל רבי אימי? דתני (תרומת טוף פרק ה) זַה הַכֶּלֶל שֶׁהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כֹּל דְּבַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מוֹתְרִין, כְּגוֹן טָבֵל וּמְעַשֵּׂר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ וְחֹדֶשׁ – לֹא נִתְּנוּ לָהֶן חֻכִּים שִׁיעוּר, אֲלֵא מִיּוֹן בְּמִינוֹ – כָּכֵל שֶׁהוּא, וְשֹׁאֵינוֹ בְּמִינוֹ – בְּנֹתֵן טַעַם. וְכֹל דְּבַר שֶׁאֵין לוֹ מוֹתְרִין, כְּגוֹן תְּרוּמָה וְחֻלָּה וְעֶרְלָה וְכֵלָאִים – נִתְּנוּ לָהֶן חֻכִּים שִׁיעוּר, מִיּוֹן בְּמִינוֹ, וְשֹׁלֵא בְּמִינוֹ – בְּנֹתֵן טַעַם.

התיבון: הָרִי שְׁבִיעִית, הָרִי אֵין לָהּ מוֹתְרִין, וְלֹא נִתְּנוּ לָהּ חֻכִּים שִׁיעוּר! אָמַר לָהֶן: לֹא! אִם אֲמַרְתֶּם בְּשְׁבִיעִית – שֹׁאֵינָה אוֹסֶרֶת כֹּל שֶׁהוּא אֲלֵא כְּבִיעוּר. אָבֵל לֹאכִילָה – בְּנֹתֵן טַעַם.

מה עבדין לה רבי הילא ורבי אימי? פתרין לה בעירובין. אָבֵל בְּגִידוּלִין, הוֹמֵר הוּא בְּגִידוּלִין. דְּאָמַר רבי זעירא בשם רבי יונתן: בְּצֹל שֶׁל כֶּלָּאִי הַכֶּרֶם שֶׁעָקְרוּ וּשְׁתָּלוּ, אֲפִילוּ הוֹסִיף כְּמָה – אֲסוּר, שֹׁאֵין גִּידוּלֵי אִיסוּר מַעֲלִין אֶת הָאִיסוּר.

מתניתא פליגא על רבי זעירא! דתנינן: גִּידוּלֵי תְּרוּמָה – תְּרוּמָה. וְגִידוּלֵי גִידוּלִיָּהוּן – הוּלִין. אָבֵל טָבֵל, וּמְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן, וְסַפִּיחֵי שְׁבִיעִית, וְתְּרוּמַת מְעַשֵּׂר, וְתְּרוּמַת מְעַשֵּׂר, וְהַכֹּפּוּרִין, וְגִידוּלִיָּהוּן – הוּלִין. וְתַנִּי עֲלֵה: כְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁזָּרְעוּ כֶּלָּה. אָבֵל בְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֶּלָּה, גִּידוּלֵי גִידוּלִין – אֲסוּרִין. מה עבד לה רבי זעירא? פתרין לה בקדושת שְׁבִיעִית כְּבִיעוּר, אָבֵל לֹאכִילָה – בֵּינָן שֶׁרָבָה עָלָיו הַחֹדֶשׁ – מוֹתֵר.

רבי אבהו על לַאֲרַבֵּל, וְאִיתְקַבֵּל גְּבִי אָבָא בַר בְּנִימִן. אֲתוֹן וּשְׁאֲלוֹן לִיה בְּאֵילִין בְּצִלְיָא, וְהוֹרִי לֹון הָדָא דְּרַבִּי זְעִירָא, מִפְּיֹן שֶׁרָבָה עָלָיו הַחֹדֶשׁ – מוֹתֵר. חֲמוּתוֹן סְמוּכִין עָלָיו, אָמַר לֹון: אֲנִי לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא כְּמוֹרְבָנִין.

אָמַר רבי יודא בְּן פּוּי: אֲנִי יָדַע רֵאשָׁה וְסוּפָה, כִּד דְּשַׁמַּע רַבִּי לֹא וְרַבִּי אִימִי פְּלִיגִין, שְׁרַע מִינָה.

[דף י"ח ע"א]

הַלְכָה ד' מתני' מאימתי מותר אדם ליקח ירק במוצאי שְׁבִיעִית? מַשְׁיַעֲשֶׂה כִּיּוֹצֵא כּוֹ. עֲשֶׂה חֲפִיבִיר – הַתִּיר הָאֶפֶל. רַבִּי, הַתִּיר לִיקַח יָרֵק בְּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית כּוֹד.

אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מהארץ לחוצה לארץ. אמר רבי שמעון: שמעתי בפירוש, שמוציאין לסוריא ואין מוציאין חוצה לארץ.

אין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ. אמר רבי שמעון: שמעתי בפירוש, שמביאין מסוריא ואין מביאין מחוצה לארץ.

גמרא בראשונה היה הירק אסור בספרי ארץ ישראל. התקינו שיהא הירק מותר בספרי ארץ ישראל, אף על פי בן היה אסור להביא ירק מהוין לארץ לארץ. התקינו שיהא מותר להביא ירק מהוין לארץ לארץ. אף על פי בן היה אסור ליקח ירק במוצאי שביעית מיד.

רבי, התיר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד. בר מן קפלוטא. מה עבדון ליה ציפראיי? אלקשוניה סקא וקיטמא ואייתוניה קומי רבי, אמרין ליה: מה חטא דין מן כל ירקא? ושרא ליה לון.

עולא בר ישמעאל בשם רבי חנינא: רבי ורבי יוסי בר רבי יהודה, נהתון לעכו ואתקבלון גבי רבי מנא. אמר להו רבי: "עשה לנו לפס אחד של ירק!" עבד ליה קופד. למחר אמרין ליה: "עשה לנו לפס אחד של ירק!" עבד לון תרנגולתא. אמר רבי: ניבר הוא זה שהוא מפתח של שמואל. אמר ליה רבי יוסה בי רבי יודה: אפילו מפתיה של שמואל אינו! ולמה עבד בן? הו תלמיד מן תלמידוי דרבי יודה, דרבי יודה אמר: הירק – אסור בספרי ארץ ישראל.

פד אתא לגבה, תני לה עובדא, אמר ליה: צריך הויתה עביד בנותין.

תמן תנינן (נדרים פרק 1 משנה א): מן הירק – מותר בירקות השדה שהוא שם לווי. ותני עלה: הנזדר מן הירק בשביעית – אסור אף בירקות שדה. תני רבי קריספא בשם רבי חנניה בן זמילאל: ואמר מעמא, הדיא דתימר – עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ. אבל משהתיר רבי להביא ירק מהוין לארץ לארץ – היא שביעית, היא שאר שני שבוע.

רבי יוסי בר חנינא אומר: עולשין – השוכות הן לטמא מומאת אוכלין בשביעית. הדיא דתימר – עד שלא התיר רבי. אבל משהתיר – היא שביעית, היא שאר שני שבוע.

הוון בעיין מימר: לא פליגינן! אשבח תני, רבי יודה אמר: עד גזיב. רבי שמעון אומר: עד אמנת. תני: פירות הארץ שיצאו הוין לארץ – מתבערין במקומו; דברי רבי שמעון. רבי שמעון בן אלעזר אומר: מביאין לארץ ומבערין, דכתיב (ויקרא כה, ט): **בארצך תהיה כל תבואתה לאכל**. אמר רבי יעקב בר אהא: הורי רבי אימי בהן תניא קמיה לקולא. אמר רבי הילא: ובלבד שלא יעבירם ממקום למקום.

תמן תנינן: אריסטון הביא בפורים מאספמא וקיבלו ממנו. וביא תרומה! אמר רבי הושעיא: ביפורים – באחריות בעלים, תרומה – אינה באחריות בעלים. אם אמר את בן, אף הן מרדפים אחריהם לשם.

הדרן עלה שלש ארצות

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

הַלְכָה א' מִתְנִי' כָּלֵל גְּדוֹל אָמְרוּ בְּשִׁבְעִית: כֹּל שֶׁהוּא מֵאֵכֶל אָדָם וּמֵאֵכֶל בְּהֵמָה, וּמִמִּין הַצּוֹבְעִים, וְאִינוּ מִתְקָיִים בְּאַרְצֵי – יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וְלִדְמִיו שְׁבִיעִית. יֵשׁ לוֹ בִיעוֹר וְלִדְמִיו בִיעוֹר. וְאִיזָה זֶה? זֶה עֵלָה הַלּוֹף הַשּׁוֹטֵה, וְעֵלָה הַרְגָּדָנָא, הָעוֹלְשִׁין, וְהַפְּרִישִׁין, הַרְגִילָא, וְגַן הַחֵלֶב.

וּמֵאֵכֶל בְּהֵמָה – הַחוֹחִים וְהַדְּרָדְרִים.

וּמִמִּין הַצּוֹבְעִים – סְפִיחֵי אֶסְמִים וְתִקּוּצָת. יֵשׁ לָהֶן שְׁבִיעִית, וְלִדְמִיהֶן שְׁבִיעִית. יֵשׁ לָהֶן בִיעוֹר, וְלִדְמִיהֶן בִיעוֹר.

עוֹד כָּלֵל אַחַר אָמְרוּ: כֹּל שֶׁהוּא מֵאֵכֶל אָדָם וּמֵאֵכֶל בְּהֵמָה וּמִמִּין הַצּוֹבְעִין, וּמִתְקָיִים בְּאַרְצֵי – יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וְלִדְמִיו שְׁבִיעִית. אִין לוֹ בִיעוֹר, וְאִין לִדְמִיו בִיעוֹר.

אִיזָה זֶה? זֶה עֵימָר הַלּוֹף הַשּׁוֹטֵה, וְעֵימָר הַרְגָּדָנָה, הָעֶרְקָבִלִין, וְהַחֲלָבִצִים, וְהַבּוֹכְרִיא.

וּמִמִּין הַצּוֹבְעִים – הַפּוֹאֵה וְהַרְכָּפָה. יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלִדְמִיהֶן שְׁבִיעִית. אִין לָהֶם בִיעוֹר וְאִין לִדְמִיהֶן בִיעוֹר.

רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: דְּמִיהֶן מִתְפַּעְרִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אָמְרוּ לוֹ: לָהֶן – אִין בִיעוֹר, קָל וְחוֹמֵר לְדְמִיהֶן; קְלִיפֵי רִימּוֹן וְהַנָּץ שְׁלוֹ. קְלִיפֵי אַגְזוּזִים וְהַגְּלֵינִין – יֵשׁ לָהֶן שְׁבִיעִית וְלִדְמִיהֶן שְׁבִיעִית.

הַצֶּבַע – צוֹבַע לְעֵצָמוֹ. לֹא יִצְבַּע בְּשֶׁכֶר, שְׂאִין עוֹשִׂין סְחוּרָה בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית.

וְלֹא בְּכּוֹרוֹת וְלֹא בְּתַרְמוֹת, וְלֹא בְּנִבְלוֹת, וְלֹא בְּפִרְפוֹת, וְלֹא בְּשֶׁקְצִים, וְלֹא בְּרִמְשִׁים.

וְלֹא יִהְיֶה לוֹקֵחַ יִרְקוֹת שְׂדֵה וּמוֹכֵר בְּשׁוּק. אֲבָל הוּא לוֹקֵט,

[דף י"ח ע"ב]

וּבְגוֹ מוֹכֵר עַל יְדוֹ. לֵקַח לְעֵצָמוֹ וְהוֹתִיר – מוֹתֵר לְמוֹכְרוֹ.

לֵקַח כְּכוֹר לְמִשְׁתֵּה בְּנוֹ אוֹ לְרַגֵּל, וְלֹא צְרִיף לוֹ – מוֹתֵר לְמוֹכְרוֹ. צִיִּדֵי תֵיבָה עוֹפּוֹת וְדָגִים, שֶׁנִּתְמַנּוּ לָהֶן מִיָּנִין טְמִיאִין – מוֹתֵר לְמוֹכְרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם מִשְׁנַתְמָנָה לוֹ לְפִי דְרָבּוֹ – לוֹקֵחַ וּמוֹכֵר, וּבִלְבָד שְׁלֹא תִהְיֶה אוֹמְנוֹתוֹ לְכָד. וְהַכֹּמִים אוֹסְרִין.

גְּמָרָא צְבִיעִין לְאָדָם, מַהוּ שֵׁיחָא עֲלֵיהֶן קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית? נִישְׁמַעְנָא מִן הָדָא (ויקרא כה, ו): **לָכֵם** – כֹּל שֶׁהוּא צְרִיף לָכֵם. וְתַנִּי עֲלָה: בְּגוֹן אֲכִילָה וְשִׁתִּיה וְסִיכָה וְצִבְיָה. יִצְאָת מְלוֹגְמָא שְׂאִינָה אֵלָא לְחוּלִין. יִצְאָת אֲלִינְתִין שְׂאִינָה אֵלָא לְתַפְלִין.

רַבִּי יוֹנָה בְּעֵי: וְלָמָּה יִצְאָת מְלוֹגְמָא שְׂאִין עֲלֵיהֶן קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית? וְהַתְנִי: דָּן, וְצַד, וְזוֹרַע אֶסְמִים שׁוֹרְעִין אוֹתָן בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית חֲלָה עֲלֵיהֶם. מִיִּי בְּדוֹן? **לָכֵם** – הַשְּׁוֹהַ לְכוֹלְכֵם.

רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי לֹא שְׁמַע מִן הָדָא; (ויקרא כה, ו) **תִּהְיֶיהָ** – אִם לְהַדְלִיקָתָהּ הִנֵּר וְלִצְבוּעַ בְּהָ צֶבַע.

ולא נמצא מאבד את אוכלי בהמה? תיפטר, בצבועין לאדם. אמר רבי מנא: תיפטר, באוכלי בהמה לאדם, ולית שמע מינה בלום.

צבועין לבהמה, מהו שיהא עליהן קדושת שביעית? נשמענא מן הדא: עיקר תנודה, ועיקר האנה, ועיקר האוג – אין בהן קדושת שביעית. מיני כביסות מהו שיהא עליהן קדושת שביעית? נשמענא מן הדא: היררענין והבורית והאהל – יש להן קדושת שביעית.

בשמים, מהו שיהא עליהן קדושת שביעית? נישמענא מן הדא: הפרח לבן והארוז – אין עליהן קדושת שביעית. חברייא דרבי שמעון הוא! דרבי שמעון אמר: אין לקטף שביעית, מפני שאינו פרי. רבי שמואל בשם רבי אבהו: תיפטר דברי הכל בהדא נסורתה. מיני אדלקות מה אית לה? בגון ההן פקועה וההן ונרד.

תני בה תלת מילין! עלין שלו – יש להן שביעית ולדמיהן שביעית, יש להן ביעור ולדמיהן ביעור. פיקה שלו – יש להן שביעית ולדמיהן שביעית, אין לו ביעור ולא לדמיהן ביעור. עיקר שלו – אין לו שביעית ולא לדמיו שביעית, אין לו ביעור ולא לדמיו ביעור.

רבי ירמיה בעא קומי רבי אבהו: מהו לכבול מן ההן ונרד? אמר לו: וכי יש לו מלאכה אחרת? תני רבי חייא: אוכל אדם הוא. הורי רבי מנא: אורוסטין – שרי. אודורודוסטין – שרי. קיטרטון – שרי. מירסנטון – שרי. דרמינון – שרי. אידרומירון – אסיר. דיומירון – אסיר.

ציפריי שאלון לרבי אמי: מהו לחטן בחוטינן? אמר לו: אתון אמרין בשם רבי חנינא: אפילו עלי קורקטייה – שרי. אמר רבי יאשיה לעובדה וסמוך עלוי. אמר רבי יאשיה: אין לה מיוחד לבהמה אלא הציר בלבד.

ושלקהו לחטן בו – מותר לחטן בו. ותני [בן]: הציר וכל שאר ירקות שלקחן לחטן בהן – מותר לחטן בהן. הישב עליהן לאכל אדם – אסור לחטן בהן.

תני בר קפרא: מותר לחטן בהן, ואסור ללוות מהן. למה? שיש עליהן קדושת שביעית. ואוכלי בהמה אין עליהן קדושת שביעית? דאת אמר עושין מהן מלוגמא לאדם? אמר רבי יוסי: שמעינן שעושין מהן מלוגמא לאדם, ושמעינן שמוותר לסוחטן ולעשותן מהן סממנין לאדם.

תמן תנינן (עוקצין פרק 1 משנה ד): לילבי ורדיו ושל גדלה, ועלי לוף שוטה – אין מטמאין טומאת אוכלין עד שימתיקו. למה? שהן מרין. ותורמוסין לאו אינן מרין? שנייא היא תורמוסין שעיקרן אוכל אדם. לא צורכה דלא, שמעינן שאין קדושת שביעית חלה עליהן עד שימתיקו.

לא בן אמר רבי יוסי בן חנינה: עולשין חשוכות הן – לטמא טומאת אוכלין בשביעית. ואיתמר, מעמא הדא אמרה, עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ. אבל משתתיר רבי להביא ירק מחוץ לארץ לארץ – היא שביעית היא שאר שני שבוע. וכא לא יהו חשוכות עד שיהשב עליהן.

וּמְצִינוּ דְבַר בְּתַחֲלִילָה אֵין קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית הָלָה עֲלָיו, וּבְסוּף קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית הָלָה עֲלָיו? הַתִּיבּוֹן:
הָרִי

[דף י"ט ע"א]

הַפִּיּוּחַ וְהַזּוּב וְהַקּוּרְנִית שֶׁלְקָטָן לְעֵצִים – אֵין קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית הָלָה עֲלֵיהֶן. הַיֵּשֶׁב עֲלֵיהֶן לְאוּכְלִין – קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית הָלָה עֲלֵיהֶן! אָמַר רַבִּי הֲנִנְיָה: שֶׁבֶן אִם לְקָטָן מִתְחִילָה לְאוּכְלִין – קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית הָלָה עֲלֵיהֶן מִיָּד.

הַפִּיּוּחַ – צַתְרָה, אֲזוּב אֲזוּבָא, קוּרְנִית קוּרְנִיתָא, מַהוּ חֲלֻבְצִין? מַהוּ בִּיצֵי גִץ חֲלֵב.

אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: מִחֲמִיר אָנִי בְדַמִּין מִן הָעִיָּקָר, שֶׁהַשְּׁמֹן שֶׁל שְׁבִיעִית – מְדֻלְקִין בּוֹ, מְכָרִין וְלָקָח בּוֹ שְׁמֹן – אֵין מְדֻלְקִין בּוֹ! רַבִּי אֵימִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הַחֲלִיף שְׁמֹן בְּשְׁמֹן – שְׁנִיחָן אֲסוּרִין, בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? רַבִּי הוֹקֵהָ בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה: מִחֲלִיף שְׁנִיחָן שֶׁל חוּלִין.

הַחֲלִיף יוֹן בְּשְׁמֹן, בְּמַה דָּאֵת אָמַר: יוֹן – אֵין סְבִין אוֹתוֹ, וְדַכּוּתִיָּה שְׁמֹן – אֵין מְדֻלְקִין.

הַחֲלִיף עֲלִין בְּלוּלָבִין, בְּמַה דְתִימֵר: עֲלִין – יֵשׁ לָהֶן בִּיעוּר, וְדַכּוּתִיָּה לּוּלָבִין – יֵשׁ לָהֶן בִּיעוּר. הַחֲלִיף אוּכְלִי אָדָם בְּאוּכְלִי בְּהֵמָה, בְּמַה דְתִימֵר: אוּכְלִי אָדָם – אֵין עוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגָמָא, וְדַכּוּתִיָּה אוּכְלִי בְּהֵמָה אֵין עוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגָמָא.

וְהַתְּנִינָן: מוֹכְרִין אוּכְלִי אָדָם וְאוּכְלִי בְּהֵמָה לִקְחָה בְּהֶן אוּכְלִי אָדָם, אֲכָל לֹא אוּכְלִי בְּהֵמָה. אוּכְלִי בְּהֵמָה לִקְחָה בְּהֶן אוּכְלִי בְּהֵמָה, וְכָל שֶׁבֶן אוּכְלִי אָדָם לִקְחָה בְּהֶן אוּכְלִי בְּהֵמָה! וְהָדָא קְנִיבְתָא דִּירְקָא מִסְקִין לָהּ לְאִיגְרָא וְהִיא יִבְשָׁה מִן גְּרָמָה.

רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹצְדָק: בֵּינָן – עַד הַפֶּסַח, בְּשְׁמֹן – עַד הָעֶצְרַת, וּבְגֵרוּזוֹת – עַד הַפּוּרִים, רַבִּי בִּיבִי בְּשֵׁם רַבִּי הֲנִינָא: וּבִתְמָרִין עַד הַחֲנוּפֶת.

רַבִּי אֵילָא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר וּוַא: רַבִּי יוֹחָנָן וְחַבְרַתִּיָּה הוּוּן יִתְבִּין מְקַשְׂיִין: יֵשׁ לָהֶן בִּיעוּר אוֹ אֵין לָהֶן בִּיעוּר? עֵבֶר רַבִּי יִנְאִי, אָמַר: הָא גְּבֵרָא מִישְׁאֲלִינִיָּה, אָתוּ שְׁאֲלִינִיָּה! אָמַר לָהֶן: כָּל דְבַר שְׁדַרְבּוֹ לִישׁוּר – יֵשׁ לוֹ בִּיעוּר, וְשֶׁאֵין דְרַבּוֹ לִישׁוּר – אֵין לוֹ בִּיעוּר, וְאֵלּוּ מִהֶן שְׁדַרְבּוֹ לִישׁוּר וּמִהֶן שְׁאֵין דְרַבּוֹ לִישׁוּר? וְשֶׁרַע תַּנְיָיָה מִיָּנָה.

מַהוּ לְצַבּוּעַ בְּמוֹכֶת הֲנִיָּיָה? מִן מַה דְתַנְיָי: הַשְּׁלֹשׁוֹשִׁית וְחֲלֻבְצִין – הַצַּבְעַת עוֹשֶׂה לְעֵצָמוֹ, הָדָא אָמַרְהָ: שְׁאִסוּר לְצַבּוּעַ בְּמוֹכֶת הֲנִיָּיָה.

בְּתִיב (וּיְקָרָא יֵא, כַח) טְמֵאִים הֵמָּה לְכֶם, מַה תְּלֻמוֹד לִזְמֵר וּטְמֵאִים יִהְיוּ לְכֶם? אֵלָא, אֶחָד אִיסוּר אֲכִילָה, וְאֶחָד אִיסוּר הֲנִיָּיָה, כָּל דְבַר שְׁאִיסוּרוֹ דְבַר תּוֹרָה – אִיסוּר לְעִשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, וְכָל דְבַר שְׁאִיסוּרוֹ מְדַבְּרִיָּהן – מוֹתֵר לְעִשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, וְהָרִי חֲמוּר! לְמִלְאֲכַתּוֹ הוּא גְדֵל, וְהָרִי גְמֵל!

[דף י"ט ע"ב]

למלאכתו הוא גדל. רבי יהושעיא נסב ויהב בהדין מוריים. רבי חזנא נסב ויהב בהדין הלתותא. תני: לא יהו המשה מלקטין ירק ואחד מוכר. אבל מוכר הוא שלו ושל חברו. המשוין אחיו מלקטין, ואחד מוכר על ידיהן. אמר רבי יוסי בר רבי בון: ובלבד שלא יעשו פליטר שלא יהא מזבין בהוא אחר בכל שנה. ואית דבעי מימור: דלא יהא מזבין בכל שעה.

תני: ההנווני שהיה מבשל ירקות בשביעית – לא יהא מחשב שכרו על דמי שביעית. אבל מחשב הוא על תיו ועל השמן ועל האבטלה. רבי לא מפסיד לאילוני חלטוריא: לא תהווין מחשבין אגריכון על מישקא אלא על הימא:

תמן תנינן (סנהדרין פרק 3 משנה א): אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שאין לו אומנות אלא הוא, אבל יש לו אומנות שלא היא – הרי זה מותר. הוה עבידא? היה יושב ובטל ממלאכתו כל שני שבוע, בין שבאת שביעית, התחיל מפשיט ידו ונושא ונותן בפירות עבירה, אם יש עמו מלאכה אחרת – פשר, ואם לאו – פסול. אבל אם היה יושב ועוסק במלאכתו כל שני שבוע, בין שבאת שביעית – התחיל מפשיט ידו ונושא ונותן בפירות עבירה, אף על פי שאין עמו מלאכה אחרת – מותר.

רבי בא בר זבדא, רבי אבהו בשם רבי לעזר: הלכה פרבי יודה דמתניתן. אקלם רבי בא בר זבדא דמר שמועה בשם זעיר מיניה. תני רבי יודה להורא. הוה עבידא? היה יושב ועוסק במלאכתו כל שני שבועות, ובשביעית התחיל ומפשיט את ידו לישא וליתן בפירות עבירה, אם יש עמו מלאכה אחרת – מותר. ואם לאו – אסור. אבל אם היה עוסק במלאכתו כל שני שבועות, בין שבאת שביעית, התחיל מפשיט ידו ונושא ונותן בפירות עבירה, אף על פי שיש עמו מלאכה אחרת – אסור. לא בדא רבי בא בר זבדא, רבי אבהו בשם רבי לעזר: הלכה פרבי יודה דמתניתן, אקלם רבי בא בר זבדא דמר שמועה משום זעיר מיניה. אוף הכא כן? אמר רבי יוסי בר רבי בון: תמן – אין המלכות אונסת. ברם הכא – המלכות אונסת.

הַלְכָה ב'

מתני' לולבי זרדים וחרובין – יש להן שביעית ולדמיהן שביעית. יש להן ביעור ולדמיהן ביעור. לולבי האלה והבומטא והאטדים – יש להן שביעית, ולדמיהן שביעית. אין להן ביעור ולא לדמיהן ביעור. אבל לעלים – יש להן ביעור מפני שהן נושרין מאביהן.

הנורד, והבופר, והקטוף, והלוטם – יש להן שביעית ולדמיהן שביעית. רבי שמעון אומר: אין לקטוף שביעית, שאינו פרי.

ונרד חדש שכבשו בשמן ישן – ילקט את הנורד. וישן בהדש – חייב בביעור. הרובים חדשים שכבשו בין ישן וישנים בהדש – חייבין בביעור. זה הכלל: כל שהוא בנותן טעם – חייב לבער, מין בשאינו מינו. ומין במינו – כל שהוא. שביעית – אוקרת בכל שהוא במינה, ושלא במינה – בנותן טעם.

גמרא בראשה דפירקא את אמר: אין אוכלין על העיקר, וכא את אמר: אוכלין על העיקר. אמר רבי פנחס: תמן – אין סופו להקשות, ברם הכא – סופו להקשות. מפיון שהקשו – נעשו כאביהן. תני: וכוזן שנכנסו מששית לשביעית – שישית.

[דף כ' ע"א]

הוֹיָן מִן הַעֲדָל מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֹרֶק. רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: לֵית כְּפֹאן מִשְׁשִׁית לְשַׁבְּעִית – שְׁשִׁית, אֲלֵא, שְׁבִיעִית. וְהַתְּנִי: הַסִּיאָה וְהַאִיוּב וְהַקּוֹרְנִית שֶׁהוֹבִילוּ לְחַצְרָא. אֲבָל אִם הִיתָה שְׁנִייה נִכְנָסָת לְשְׁלִישִׁית – שְׁלִישִׁית. מִשְׁשִׁית לְשַׁבְּעִית – שְׁשִׁית.

הֲכֵא אֵת מִנֵּי לְחֹרִיָּה, וְכֵא אֵת מִנֵּי לְקוֹמִיָּה? אָמַר רַבִּי יוֹסִי: שְׁלִישִׁית וְשְׁשִׁית, אִפֵּי עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי – יֵשׁ בְּהֵן מַעֲשֵׂרוֹת. שְׁבִיעִית – אִין בַּהּ מַעֲשֵׂרוֹת כֹּל עֵיקָר! לֹא בֵּן אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: לֵית כְּפֹאן מִשְׁשִׁית לְשַׁבְּעִית – שְׁשִׁית, אֲלֵא שְׁבִיעִית. תַּמָּן – בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים, כְּרַם הֲכֵא – בְּרִשׁוֹת הַעֲנִי הֵן. מוֹטָב לִיתָן לִיה אֶחָד בְּיָדָאִי, וְלֹא שְׁנַיִם בְּסַפָּק.

עֲלִין שְׁכַבְשֹׁן עִם לוֹלָבִין, אֵית תְּנַיִ תְּנַיִ: בֵּין אֵלוֹ וּבֵין אֵלוֹ – יֵשׁ לְהֵן בִּיעוּר. וְאֵית תְּנַזִּי תְּנַיִ: בֵּין אֵלוֹ בֵּין אֵלוֹ – אִין לְהֵן בִּיעוּר. וְאֵית תְּנַיִ תְּנַיִ: עֲלִין – יֵשׁ לְהֵן בִּיעוּר, לוֹלָבִים – אִין לְהֵן בִּיעוּר. מֵאן דְּאָמַר אִין לְהֵן בִּיעוּר – רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. מֵאן דְּאָמַר עֲלִין יֵשׁ לְהֵן בִּיעוּר, לוֹלָבִין אִין לְהֵן בִּיעוּר – רַבִּין גְּמִלְיָאֵל.

[דף כ' ע"ב]

רַבִּי פְּדָת, רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֲתֵיִיא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּתַנְיִנָן תַּמָּן (ועלה פרק א משנה ו) אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁמַעְתִּי שֶׁהַמַּעֲמִיד בְּשָׂרָף הָעֲלִין, וּבְשָׂרָף הָעֵיקָרִין – מוֹתֵר, בְּשָׂרָף הַפְּגִין – אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי. אָמַר רַבִּי זְעִירָא לְרַבִּי פְּדָת: כְּמָה דְתִימָא תַּמָּן – הֲלֵכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְכֵא אָמַר הֲלֵכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: וְדַמֵּיא הִיא כֹּל רַבָּה? קָטָף – כְּמַל עַל גְּבִי שָׂרְפוֹ, אִילָן – אִינוּן כְּמַל עַל גְּבִי שָׂרְפוֹ.

אוֹכְלֵי בְּהֵמָה – קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית חֻלָּה עֲלֵיהֶן, וְאִין קְדוּשַׁת עֶרְלָה חֻלָּה עֲלֵיהֶן.

[דף כ"א ע"א]

אָמַר רַבִּי אֲבִין: אֵית לָךְ חוֹרִי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: שְׁמוּעָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשֵׁם גְּרַמְיָה אָמְרָה. לְמָה? שָׂרָף – פִּירִי, פְּגִין – פִּירִי. וְאִין תִּימַר שָׂרָף פִּירִי, עֲשֵׂה בֵּן בְּתַרוּמָה – מוֹתֵר. וְאִין תִּימַר פְּגִין – פִּירִי, עֲשֵׂה בֵּן בְּתַרוּמָה – אָסוּר. לְמָה? שֶׁהִנֵּית תְּרוּמָה – מוֹתֵרָת, וְהִנֵּית עֶרְלָה – אָסוּרָה.

הֲכֵא אֵת אָמַר: יִלְקַט אֵת הַנּוֹרֵד, וְכֵא אֵת אָמַר: תֵּיב בְּבִיעוּר. רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: תְּרִין תְּנַיִין אִינוּן. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: יָכִיל אֲנָא פִּתֵר לְהֵן וּנְרַד בְּתַרִּי פְתֵרִי, וּנְרַד חֲדָשׁ שְׁכַבְשׁוֹ בְּשִׁמּוֹן יִשָּׁן – וּנְרַד שֶׁל שְׁבִיעִית שְׁכַבְשׁוֹ בְּשִׁמּוֹן שֶׁל שְׁשִׁית. וְיִשָּׁן בְּחֲדָשׁ – וּנְרַד שְׁבִיעִית שְׁכַבְשׁוֹ בְּשִׁמּוֹן שֶׁל שְׁמִינִית.

חֲדָרִין עֲלֵךְ בְּלָל גְּדוּל

פֶּרֶק שְׁמִינִי

הלכה א' מתני' בְּלָל גְּדוֹל אָמְרוּ בְּשִׁבְעִיּוֹת, כֵּל הַמְּיוּחָד לְאוֹכֵל אָדָם – אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגְמָא לְאָדָם, וְאֵין צוֹרֵף לֹמֵר בְּהִמָּה. וְכֵל שְׂאִינּוּ מְיוּחָד לְאוֹכֵל אָדָם – עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגְמָא לְאָדָם, אֲבָל לֹא לְבִהמָה.

וְכֵל שְׂאִינּוּ מְיוּחָד לֹא לְאוֹכֵל אָדָם וְלֹא לְאוֹכֵל בְּהִמָּה, הַיֹּשֵׁב עָלָיו אוֹכֵל אָדָם וְאוֹכֵל בְּהִמָּה – נוֹתְנִין עָלָיו הוֹמְרֵי אָדָם וְהוֹמְרֵי בְּהִמָּה. הַיֹּשֵׁב עָלָיו לְעֻצִים – הָרִי הוּא פְּעֻצִים, כְּגוֹן הַסִּיאָה וְהָאִיזוּב וְהַקֹּרְנִית.

גמרא בְּלָל גְּדוֹל אָמְרוּ בְּשִׁבְעִיּוֹת כו'. רבי בון בר הנייה בעא קומי רבי זעירא: אוֹכְלֵי אָדָם וְאוֹכְלֵי בְּהִמָּה הֵיוּ בְּפִרְשָׁה, מַה תְּמִית מִימֵר: אוֹכְלֵי אָדָם אֵין עוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגְמָא? וְאָמַר לֵיהּ: (ויקרא כה, ט) וְהִיתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָהּ – מִיַּעַם. מַה מִּיַּעַם? אוֹכְלֵי אָדָם אֵין עוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגְמָא.

ומיַּעַם אוֹכְלֵי בְּהִמָּה? אָמַר רבי בון בר הנייה: כֵּל מְדָרְשׁ שְׂאֵת דוֹרֵשׁ וְשׁוֹכֵר מְדָרְשׁ רֵאשׁוֹן – אֵין זֶה מְדָרְשׁ.

רבי יוסי לא אָמַר כֵּן, אֱלֵא (ויקרא כה, ט): וְהִיתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָהּ – מִיַּעַם. לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמָּתְךָ – מִיַּעוֹט אַחַר מִיַּעוֹט, לְרֵבּוֹת אוֹכְלֵי בְּהִמָּה שְׁעוֹשִׂין מְלוּגְמָא לְאָדָם.

וְרַבָּה אוֹכְלֵי אָדָם? כִּי דָאָמַר רבי בון בר הנייה: כֵּל מְדָרְשׁ שְׂאֵתָה דוֹרֵשׁ וְשׁוֹכֵר מְדָרְשׁ רֵאשׁוֹן – אֵין זֶה מְדָרְשׁ. אָמַר רבי מתננייה: כְּשִׁמְעֵתָהּ – אוֹכְלֵי אָדָם מִיַּעֲמָתָהּ! וְכִשְׂרִיבִיתָהּ – אוֹכְלֵי בְּהִמָּה רִיבִיתָהּ.

אוֹכְלֵי בְּהִמָּה, מַהוּ לַעֲשׂוֹת מִהֶן צְבוּעִין לְאָדָם? מַה אִם אוֹכְלֵי אָדָם שְׂאִין עוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגְמָא לְאָדָם – עוֹשִׂין מִהֶן צְבוּעִין לְאָדָם. אוֹכְלֵי בְּהִמָּה שְׁעוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגְמָא לְאָדָם – לֹא כֵּל שֶׁנֶּשֶׁן שְׁעוֹשִׂין מִהֶן צְבוּעִין לְאָדָם!

מִינֵי מְלוּגְמָוִיּוֹת מַהוּ לַעֲשׂוֹת מִהֶן צְבוּעִים לְאָדָם? מַה אִם אוֹכְלֵי אָדָם שְׂאִין עוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגְמָא לְאָדָם – עוֹשִׂין מִהֶן צְבוּעִין לְאָדָם. מִינֵי מְלוּגְמָוִיּוֹת שְׁעוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגְמָא לְאָדָם – לֹא כֵּל שֶׁנֶּשֶׁן שְׁתַּעֲשֶׂה מִהֶן צְבוּעִין לְאָדָם!

לֹא צוֹרְכָה דְלֵא, אוֹכְלֵי בְּהִמָּה מַהוּ לַעֲשׂוֹת מִהֶן צְבוּעִין לְבִהמָה? כְּמָה דְאֵת אָמַר בְּאוֹכְלֵי אָדָם שְׂאִין עוֹשִׂין מִהֶן מְלוּגְמָא לְאָדָם – עוֹשִׂין מִהֶן צְבוּעִין לְאָדָם, וְדַכּוֹתָהּ אוֹכְלֵי בְּהִמָּה שְׂאִין עוֹשִׂין מְלוּגְמָא לְבִהמָה – נַעֲשֶׂה צְבוּעִין לְבִהמָה.

אָמַר רבי יוסי: מִפְּנֵי מַה אוֹכְלֵי אָדָם עוֹשִׂין מִהֶן צְבוּעִין לְאָדָם, שֶׁנֶּשֶׁן צִיבְעֵי אָדָם יֵשׁ לָהֶן קְדוּשָׁה. נַעֲשֶׂה מְאוֹכְלֵי בְּהִמָּה צְבוּעִין לְבִהמָה, וְצְבוּעִין לְבִהמָה אֵין עֲלֵיהֶן קְדוּשָׁה!

נִיחָא הוֹמְרִי אָדָם,

[דף כ"ב ע"א]

והומרי בהמה? שאמור לשולקן.

תני: המוכר – מוכר לאוכלין. והלוקח – לוקח לעצים. לא הכל ממנו. המוכר – מוכר לאוכלין. והלוקח – לוקח לאוכלין, והישיב עליהן לעצים – לא הכל ממנו.

המוכר – מוכר לעצים, והלוקח – לאוכלין, והישיב עליהן לעצים? מה נן קיימין? אם בשנתן לו מעות ואחר כך משך – דמי עצים נתן לו! אם בשמשך ואחר כך נתן לו מעות – דמי אוכלין נתן לו! אלא פי נן קיימין, בשנתן לו מעות, ואחר כך משך – תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. על דעתיה דרבי יוחנן דו אומר: אין המעות קונין דבר תורה – דמי אוכלין נתן לו. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש: המעות קונין דבר תורה – דמי עצים נתן לו.

המוכר – מוכר לעצים, והלוקח – לוקח לאוכלין. הנה זה מעמיד, וזה מעמיד? ובה בהדא: אם המוכר תובע ללוקח – יעשו דבריה הלוקח, ואם הלוקח תובע למוכר – יעשו דבריה המוכר. וכו' – זן.

הַלְבָּה ב'

מתני' שביעית – ניתנה לאכילה ולשתיה ולמסכה. לוכל דבר שדרבו לוכל. ולסוד דבר שדרבו לסוד. ולא יסוד יין והומין. אבל סף את השמן. וכן בתרומה ובמעשר שני. קל מהן שביעית – שניתנה להדלקת הנר.

גמרא פיצד לוכל דבר שדרבו לוכל? אין מחייבין אותו לוכל לא פת שעייפשה, ולא קנבת ירק, ולא תבשיל שנתקלקל צורתו. וכן הוא שפיקש לוכל תרדין חיין, או לכוס חיטין חיות – אין שומעין לו.

פיצד לשתות דבר שדרבו לשתות? אין מחייבין אותו לשתות אנגרוז, ולא איקסגורין, ולא יין ושמרים.

החושש בשנינו – לא יהא מוגמא הומין ופולט. אבל מוגמא הוא ומבלע, ומטבל כל צרכו ואינו חושש.

החושש גרזנו – לא יערענו בשמן. אבל נותן הוא שמן הרבה לתוך אנגורין וגומא.

לא יסוד יין והומין, אבל סף הוא את השמן. החושש את ראשו או שעלו בו חטטין – סף שמן, אבל לא יסוד יין והומין.

אין מפתמין שמן של שביעית. אבל לוקח הוא שמן ערב שביעית ואינו חושש.

[דף כ"ב ע"ב]

רבי אימי סבר מימר: אפילו מן הקהשוד. אמר ליה רבי יוסי: לא אמרו אלא בשאינו יודע אם השוד אם אינו השוד, הא דבך בריא שהוא השוד – אסור.

מהו לפטם וין של שביעית? נישמענינא מן הדא: קל מהן שביעת שניתנה להדלקת הנר. הדא אמרה: שהיא מותר. והתני: אסור! אמר רבי אלעזר: דרבי יהודה היא, דרבי יהודה מתיר מפני שהיא משביחו.

קל מהן שביעית שניתנה להדלקת הנר. ותרומה לא נתנה להדלקת הנר? תרומה טמאה – ניתנה להדלקת הנר, שביעית – אפילו טהורה ניתנה להדלקת הנר.

רבי חזקיה על מסהי, יחב צלוחיתא לזוסימי אודייתא. אמר ליה: אעלליה לי לאשונא. אמר ליה: לית אסור? אתא שאל לרבי ירמיה, אמר ליה: אתא ואמר ליה, למפתנגו, ותני בן: אין סכין שמן של שביעית בפרהין, אבל סף הוא מבוהין ונכנס.

ולא שמן שריפה לא בבתי כנסיות ולא בבתי מדרשות, מפני בויזן קדשים

הַלְכָה ג'

מתני' אין מוכרין פירות שביעית לא במידה ולא במשקל ולא במניין. ולא תאנים במניין. ולא ירק במשקל.

בית שמאי אומרים: אף לא אגודות. ובית הלל אומרים: את שדרכו לאגוד אותו בבית – אוגדין אותו בשוק, כגון הפרישין ונץ החלב.

גמרא למה? כדי שימכרו בזול. וישקלו בליטרא וימכרו בזול! אם אמר את בן, אף הוא אינו נוהג כהן בקדושה.

תני: פירות הוין לארץ שנכנסו לארץ – לא יהו נמכרין לא במדה ולא במשקל ולא במניין, אלא בפירות הארץ. ואם היו ניכרין – מותר. אמר רבי יוסי בי רבי בון: אילין קורדקיא דסקלון ומודבנין מן כוסיתא לטיבריא.

רבי חזקיה בשם רבי אבא בר ממל: זה שהוא מודד בכפישה ונסתיימה לו שנים ושלשה פעמים – אסור למוד בה. אמר רבי הושעיא: אסור מימר: "עבד אצבעד".

טבח כהן שנתמנה לו בכור, מהו מקטעתה קופדין ומזבנתה גזא שוקא? רבי ירמיה סבר מימר: שרי! מן הדא: את שדרכו ליאגד בבית – אוגדין אותו בשוק. אמר רבי מנא: כל גרמה היא אמרה דהוא אסור – שלא יהא בעושה סחורה בגופו.

הַלְכָה ד'

מתני' האומר לפועל: "הילך איפר זה ולקט לי ירק היום" – שָׁכְרוּ מוֹתֵר. "לקט לי בו ירק היום" – שָׁכְרוּ אִסוּר.

לְקַח מִזֶּה הַנְּהִיטוֹת בְּכַף בְּפִינְדִיּוֹן "בְּשִׂאֲלָקוֹט יִרְקוֹת שְׂדֵה אֲבִיָּא לֵךְ" – מוֹתֵר. לְקַח מִפְּנֵי סֵתָם – לֹא יִשְׁלַם מִדְּמֵי שְׁבִיעִית, שְׂאִין הוֹרְעִין חוֹב מִדְּמֵי שְׁבִיעִית.

גמרא מִה בֵּין הָאוֹמֵר "לְקַט לִי", מִה בֵּין הָאוֹמֵר "לְקַט לִי בּוֹ"? רַבִּי אֲבִין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶּן הַנִּינְהָ: מִהֲלִכּוֹת שֶׁל עֵימָעוּם הִיא.

תַּמָּן תְּנִינָן (מַעֲשֵׂר שְׁנֵי פָרָק 3 מִשְׁנָה א): לֹא יֹאמֵר אָדָם לְחִבְרֵי: "הֲעַל אֶת הַפִּירוֹת הָאֵלֶּה לִירוּשָׁלַם לְחֶלֶק", אֵלֶּה אוֹמֵר לוֹ: "הֲעַלְם שְׁנֵאֲכֵלְם וְנִשְׁתַּם בִּירוּשָׁלַם". מִה בֵּין הָאוֹמֵר "לְחֶלֶק" מִה בֵּין הָאוֹמֵר "הֲעַלְם שְׁנֵאֲכֵל וְנִשְׁתַּם בִּירוּשָׁלַם"? רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: מִהֲלִכּוֹת שֶׁל עֵימָעוּם הִיא.

תַּמָּן תְּנִינָן (שֶׁבֶת פָּרָק כג מִשְׁנָה א): שׂוֹאֵל אָדָם מִהֲבִירוֹ בְּדֵי יוֹן וְכַדִּי שְׂמֹן, וְכִלְכַּד שְׂלֵא יֹאמֵר לוֹ: "הֲלוֹינִי". מִה בֵּין הָאוֹמֵר "הֲלוֹינִי" מִה בֵּין הָאוֹמֵר "הֲשִׂיאִלְנִי"? אָמַר רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: מִהֲלִכּוֹת שֶׁל עֵימָעוּם הִיא.

[דף כ"ג ע"א]

פִּיתָן, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: עוֹד הִיא מִהֲלִכּוֹת שֶׁל עֵימָעוּם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: קְשִׁייתָהּ קוּמִי רַב אֲחָא בַּר יַעֲקֹב: כִּךְ אֲנִי אוֹמֵר בְּמִקּוֹם שְׂאִין פֶּת יִשְׂרָאֵל מְצוּיָה, בְּדִין הִיא שְׁתַּהֲא פֶת גּוֹי מוֹתֵרָת, וְעֵימָעוּמוֹ עֲלֶיהָ וְאַסְרָהּ.

אָמַר רַבִּי מְנָא: וְיֵשׁ עֵמָעוּם לְאִיסוּר? וּפֶת לֹא כְּתַבְשִׁילֵי גוֹיִם הִיא? כִּךְ אֲנִי אוֹמְרִים בְּמִקּוֹם שְׂאִין תַּבְשִׁילֵי יִשְׂרָאֵל מְצוּיִין, שֵׁם בְּדִין הִיא שִׁיחַו תַּבְשִׁילֵי גוֹיִם מוֹתֵרִין, וְעֵימָעוּמוֹ עֲלֶיהָ וְאַסְרָה! אֵלֶּה בֶּן הִיא בְּמִקּוֹם שְׂאִין פֶּת יִשְׂרָאֵל מְצוּיָה, בְּדִין הִיא שְׁתַּהֲא פֶת גּוֹיִם אֲסוּרָה, וְעֵימָעוּמוֹ עֲלֶיהָ וְהִתִּירוּהָ מִפְּנֵי חַיֵּי נַפְשׁ.

רַבְּנִין דְּקִיסְרִין בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא: כִּדְבָרֵי מִי שֶׁהוּא מוֹתֵר. וְכִלְכַּד מִן הַפְּלִטָּר. וְלֹא עֲבָדִין בֶּן רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ אָמַר: בְּמִרְאָה לֹא אֶת הַקּוֹלֶחַ – שְׂאִינוֹ אֵלֶּה בְּנֹתָן לֹא שְׂכַר רַגְלוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילוֹ לֹא הִרְאָה לֹא – כְּמִי שֶׁהִרְאָה לֹא.

מִתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רִישׁ לְקִישׁ! דְּתַנִּי: מִשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְחִבְיָא יוֹן לְחוֹלָה, אוֹ תַפּוּחַ לְחוֹלָה, אִם חִבְיָא – חֵיִב לִיתָן לוֹ. וְאִם לֹא – אִינוֹ חֵיִב לִיתָן לוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: "יוֹן לְחוֹלָה מִמְּקוֹם פְּלוּגִי", "תַּפּוּחַ לְחוֹלָה מִמְּקוֹם פְּלוּגִי", בֵּין שֶׁחִבְיָא בֵּין שְׂלֵא חִבְיָא – חֵיִב לִיתָן לוֹ, שְׂכַר רַגְלֵי הוּא נֹתָן לוֹ. מִה עֲבִיד לָהּ רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ? פֶּתֵר לָהּ, בְּמִרְאָה לֹא.

מִתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן! דְּתַנִּי: לֹא יֹאמֵר אָדָם לְחִבְרֵי: "הֵא לֵךְ דִּינָר זֶה וְחִבְיָא לִי לְקַט הַיּוֹם!" "חִבְיָא לִי פִּיאָה הַיּוֹם!" אֵלֶּה אוֹמֵר לוֹ: "בְּלִקְטָא שְׁתַּבְיָא לִי הַיּוֹם!" "כְּפִיאָה שְׁתַּבְיָא לִי הַיּוֹם!" וְכֵן אֶת מוֹצָא בְּכֵן לוֹ. וְהָרִי לֹא הִרְאָה לוֹ, וְאֶת אָמַר כְּמִי שֶׁהִרְאָה לוֹ! מִה עֲבַד לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן? קַל הִיָּקִילוֹ בְּשְׁבִיעִית שֶׁהִיא מְדַרְבְּנָן.

לָקַח מִן הַנְּהַתוּם בְּפֶרַךְ בְּפוּנְדִיּוֹן, "בְּשֵׁאֲלֵקוּמַ יִרְקוֹת שְׂדֵה אַבִּיָא לָךְ" – מוֹתֵר. תְּנִי: רַבִּי יוֹדֵה וְרַבִּי נְהֻמָּה אוֹסְרִין. מַה נֵּן קְיָמִין? בְּהֵוָה דְאָמַר: "חֵב לִי, וְכַרְי לִי אֲנָא יְהֵב לָךְ!" רַבִּי יוֹדֵה וְרַבִּי נְהֻמָּה אוֹסְרִין, שְׂאֵין יִרְקוֹת שְׂדֵה מְצוּיִין. וְחֻכְמִים מִתִּירִין, מִפְּנֵי שְׂיִרְקוֹת שְׂדֵה מְצוּיִין.

הַלְכָה ה'

מתני' אין גותנין לא לבייר, ולא לבלן, ולא לספר, ולא לספן. אבל גותנן הוא לבייר לשתות. ולכולם הוא גותנן מתנות חיצים.

גמרא תְּנִי, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אַף לֹא לְמַבְיֵר. מִחֻלְפָּא שְׂיִטְתִּיהָ דְרַבִּי יוֹסִי! תַּפְּן (לעיל פרק ו) הוּא אָמַר: אֵין לִקְחִין הִימֵינוּ מִים וְמִלָּה. וְהֵכָא הוּא אָמַר הֵכָן! אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מַה פְּלִגְנִין? בְּשֵׁתְשִׁמְשׁוּ. אֲבָל בְּשֵׁתִיָּה – אוֹף רַבִּי יוֹסִי מוֹדֵה. הָוִי: מֵאֵן תִּנָּא אֲבָל גוֹתְנָן לְבִיֵיר לְשֵׁתוֹת? רַבִּי יוֹסִי אָמַר רַבִּי יוֹסִי: דְּכַרִּי הַבֵּל הִיא.

[דף כ"ג ע"ב]

פֶּאן – לְאָדָם, וְכֵאֵן – לְכַהֲנָה.

תְּנִי: מַעֲיִין שֶׁל בְּנֵי הָעִיר, הֵן וְאַחֲרֵים – קוֹדְמִין הֵן לְאַחֲרֵים. אַחֲרֵים וְכַהֲמָתָן – אַחֲרֵים קוֹדְמִין לְכַהֲמָתָן. בְּכִיסְתָּן וְחִנֵּי אַחֲרֵים – בְּכִיסְתָּן קוֹדְמֵת לְחִנֵּי אַחֲרֵים. אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: מֵאֵן תִּנָּא בְּכִיסָה – חִי נִפְשָׁ? רַבִּי יוֹסִי דְתְּנִי: אֵין גוֹתְנִין מֵהֵן לֹא לְמִשְׁרָה וְלֹא לְכַבִּיסָה. וְרַבִּי יוֹסִי מִתִּיר בְּכַבִּיסָה.

מִחֻלְפָּא שְׂיִטְתִּיהָ דְרַבִּי יוֹסִי! תַּפְּן (נדרים פרק יא משנה א) הוּא אָמַר: אֵין רְחִיצָה חִי נִפְשָׁ. וְכֵא הוּא אָמַר: הַכַּבִּיסָה – חִי נִפְשָׁ! אָמַר רַבִּי מְנָא: אֲדָם מְנַלְגַל בְּרְחִיצָה, וְאֵין אֲדָם מְנַלְגַל בְּכַבִּיסָה!

יְהוּדָה אִישׁ הוֹצִי עֶבֶד טְמִיר בְּמַעֲרֵתָא תְּלֵתָא יוֹמִין. בְּעֵי לְמִיקָם עַל הַדִּין טַעֲמָא, מְנִיין שְׁחֵי הָעִיר הַזֹּאת קוֹדְמִין לְחֵי עִיר אַחֲרֵת?

אָתָּא לְגַבֵּי רַבִּי יוֹסִי בֶּן חֲלַפְתָּא, אָמַר לֵיהּ: הֵן הוֹיֵתְהָ? אָמַר לֵיהּ, עֲבַדְתָּ טְמִיר בְּמַעֲרֵתָא תְּלֵתָא יוֹמִין, בְּעֵי לְמִיקָם עַל הַדִּין טַעֲמָא, מְנִיין שְׁחֵי הָעִיר הַזֹּאת קוֹדְמִין לְחֵי עִיר אַחֲרֵת.

קָרָא לְרַבִּי אַבְרָהָם בְּרִיהּ, אָמַר לֵיהּ: אֲגִיב הֵהוּן טַעֲמָא, מְנִיין שְׁחֵי הָעִיר הַזֹּאת קוֹדְמִין לְחֵי עִיר אַחֲרֵת? אָמַר לֵיהּ: (ירושע כא, ט) תַּהֲיִינָה הָעָרִים הָאֵלֶּה, תַּחֲיִינָה עִיר וְעִיר, וְאַחַר כֵּן וּמַגְרָשִׁיהָ סְבִיבוֹתֶיהָ.

אָמַר לֵיהּ: מַה גָּרַם לָךְ? דְלֹא פִלְתָּה עִם חֲבִירֶיךָ.

הַלְכָה ו'

מתני' תאנים של שביעית – אין קוצין אותן בפוקצה, אבל קוצה הוא אותם בחרבה.

וְאֵין דוֹרְכִים עֲנָבִים בְּנֵת, אֲבָל דוֹרְךָ הוּא בְּעֵרִיבָה.

וְאֵין עוֹשִׂין זִיתִים בְּבֵד וּבְקוֹטְבִי, אֲבָל כּוֹתֵשׁ וּמְכַנִּים לְבוּדִידָא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר אַף מוֹחֵן הוּא בְּבֵית הַבֵּד וּמְכַנִּים לְבוּדִידָא.

גמרא כְּתִיב (ויקרא כה, ח): **וְאֵת סְפִיחַ קִצְיֹרֶךְ לֹא תִקְצֹר**, הֵיא קִצְיֹרְהָ כְּנֶגֶד הַקּוֹצְרִים – לֹא. אָמַר רַבִּי לֹא: אִם אֵינִי עֲנִין לְסַפִּיחֵי אִיסוּר, תְּנִיחוּ עֲנִין לְסַפִּיחֵי הַיֵּתֵר. אָמַר רַבִּי מְנָא: לְכֹה נִצְרָכְהָ, בְּשַׁעֲלוּ מֵאִילֵיהֶן, שְׁלֵא תֵאמֵר, הוּאִיל וְעָלוּ מֵאִילֵיהֶן – יְהוּ מוֹתֵרִין, לְפָנֵם בְּן צְרִיד מִימֵר: אִיסוּר.

אֵת סְפִיחַ קִצְיֹרֶךְ לֹא תִקְצֹר, וְאֵת עֲנְבֵי נִזְרֶךְ לֹא תִבְצֹר. מִן הַשְּׂמוּר בְּאַרְזֵי – אִין אֵת בּוֹצֵר, אֲכַל בּוֹצֵר אֵת מִן הַמּוֹבְקָר.

לֹא תִבְצֹר – בְּדֶרֶךְ הַבּוֹצְרִין. מִיכָן אָמְרוּ: תֵּאנִים שֶׁל שְׁבִיעִית – אִין קוֹצִין אוֹתָן בְּמוֹקְצָה, אֲכַל קוֹצָה הִיא בְּחֶרֶבְהָ. אִין דּוֹרְכִין עֲנְבִים בְּנֵת, אֲכַל דּוֹרֵךְ הִיא בְּעֶרְיָבָה. אִין עוֹשִׂין זְתִים כְּבֹד וּבְקוֹטְבֵי, וְרַבּוּתֵינוּ הַתִּירוּ לַעֲשׂוֹת בְּקוֹטְבֵי.

רַבִּי יוֹחָנָן הוֹרִי לְאִילֵין דְּרַבִּי יִנְאִי: לְטַחוּן בְּרִיחִים – כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְלַעֲשׂוֹת בְּקוֹטְבֵי – כְּרַבְּנָן.

רַבִּי יוֹחָנָן הוֹרִי לְאִילֵין דְּבֵית רַבִּי יִנְאִי: שְׁלֵא יְהוּ נוֹטְלִין שְׂכַר בְּדִיהֶן שְׁמוֹן, אֲלֵא מְעוֹת. כְּרַבִּי יוֹדָה וְכַרְבִּי נַחְמֵיָא הוֹרִי לוֹן.

תְּנִי: הַחֶמְרִין וְהַפְתָּפִין, וְכַל הָעוֹשׂוֹת שְׁבִיעִית – שְׂכָרָן שְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: בְּפִירוֹת הַיֵּתֵר הִיא מוֹתְנִיתִין.

מַהוּ "שְׂכָרָן שְׁבִיעִית"? שְׂיָהוּ נוֹטְלִין מִמָּה שְׂיָהוּ עוֹשִׂין, שְׂכָרָן שְׁבִיעִית. וְהִיא דְּהוֹרִי רַבִּי יוֹחָנָן לְאִילֵין דְּבֵית רַבִּי יִנְאִי: שְׁלֵא יְהוּ נוֹטְלִין שְׂכַר בְּדִיהֶן שְׁמוֹן אֲלֵא מְעוֹת – כְּרַבִּי יוֹדָה וְכַרְבִּי נַחְמֵיָא הוֹרִי לוֹן.

רַבִּי הִילָא: בְּמַפְתָּפֵי פִירוֹת עֲבִירָה הִיא מוֹתְנִיתָא. וּמַה הִיא "שְׂכָרָן שְׁבִיעִית"? כִּי דָאֵמַר רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: יוֹן נָסֹד – קָנָם קָנְסוּהוּ. וְכֹא, קָנָם קָנְסוּהוּ.

הַלְכָה ז'

מתני' אִין מְבַשְׁלִין יֶרֶק שֶׁל שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, שְׁלֵא יִבְיַאֲנוּ לִידֵי פְסוּל. רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹתֵיר. וְהֵאחֲרוֹן אַחֲרוֹן – נִתְפָּס

[דף כ"ד ע"א]

בְּשְׁבִיעִית, וְהַפִּירִי לַעֲצוּמוֹ – אִיסוּר.

גמרא תַּמָּן תְּנִינָן (ובחים פרק י משנה ז): וּבְכֹלָן – הַכְּהֻנִים רִשְׁאִין לְשַׁנּוֹת בְּאֲכִילָתָן, וְלֹאֲכֹלָן צְלוּיִין שְׁלוּקִין וּמְבוּשְׁלִים, וְלִיתָן לְתוֹכָן תְּבִילֵי חוּלִין וְתְבִילֵי תְרוּמָה; דְּבַרִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן, שְׁלֵא יִבְיֵא אֵת הַתְּרוּמָה לִידֵי פְסוּל. אֲתֵיָא דִּיהִידִיָא דְהִכָּא בְּסַתְמָא דְתַמָּן וְדִיהִידִיָא דְהִכָּא בְּסַתְמָא דְתַמָּן? אֲלֵא דְסַתְמָא דְהִכָּא – רַבִּי מֵאִיר, דְתַמָּן – רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן!

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֲשַׁתְּאֲלִית לְאִילֵין דְּבֵית רַבִּי יִנְאִי, אָמַר: נַהֲיִינָן הוֹינָן מְבַשְׁלִין עַל יַד עַל יַד וְאוֹכְלִין. מִי כְּדוֹן? הַלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר דְתַמָּן, הִיא רַבְּנָן דְהִכָּא.

האחרון אחרון נתפש בשביעית, והפירי עצמו אסור. הא כיצד? לקח בפירות שביעית בשר – אלו ואלו מתבערין בשביעית. לקח בכשר דגים, יצא בשר נתפשו דגים. לקח בדגים שמן, יצאו דגים ונכנס שמן. האחרון אחרון – נתפס בשביעית, והפירי עצמו – אסור.

בעי מיניה מרבי יוחנן: שביעית מהו שתצא דרך חילול? אמר ליה: ולמה לא! אמר רבי לעזר: אין שביעית יוצא דרך חילול אלא דרך מכירה.

מתניתא מסייעה לדיו, ומתניתא מסייעה לדיו. מתניתא מסייעא לרבי יוחנן, כל מי שיש לו מעות מדמי שביעית והוא רוצה לחללן על עיסתו – מחללו.

מתניתא מסייעא לרבי לעזר, מי שיש לו סלע מדמי שביעית והוא רוצה ליקח לו חלוק – חולף אצל התנווני הרגיל אצלו ואומר: "תן לי בון פירות!" והוא נותן לו. והוא אומר לו: "הרי פירות האלו נתונים לך במתנה!" והתנווני אומר לו: "הרי סלע זו נתונה לך במתנה!" וחוזר לזקח לו חלוק.

רבי יוחנן שתי חמרא ויהיב פרימוי. עד כדון רבי יוחנן דהוא מתיהמון, הא שאר כל אדם דלא מתיהמון.

רבי יעקב בר אחא בשם רבי אבינא, מחוי לה בהדא ונסיב בהדא. רבי חזקיה הוה אמר, אמר ליה: הב לי מן קומי, מן גזא דו אמר ליה. הב לי מן קומי במאן דלא יחב ליה מדמי שביעית.

הלכה ח'

מתני' אין לזקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית. ואם לקח – יאכל כנגדן. אין מכיאיז קיני זבין וקיני זבות קיני יולדות מדמי שביעית. ואם הכיא – יאכל כנגדן.

אין סכין בלים בשמן של שביעית. ואם סף – יאכל כנגדן.

עזר שפכו בשמן של שביעית, רבי ליעזר אומר: ידלק. וחכמים אומרים: יאכל כנגדן. אמרו לפני רבי עקיבה: אומר היה רבי ליעזר, עזר שפכו בשמן של שביעית – ידלק. אמר להם: שתוקו! לא אמר לכם מה רבי ליעזר אומר בו.

ועוד אמרו לפניו: אומר היה רבי ליעזר, האוכל פת פותי – באוכל בשר חזיר. אמר להם: שתוקו! לא אמר לכם מה רבי ליעזר אומר בו.

מרחין שהוסקה בתבן וכקש של שביעית – מותר לרחוץ בה. אם מתחשב הוא – הרי זה לא ירחוץ.

גמרא אמר רבי יוסי: זאת אומרת, שאסור ליקח לו אשה מדמי שביעית, דלכו, מה בין הקונה אשה מה בין הקונה שפחה!

תני: שמן של שביעית – אין חוסמין בו תנור ופיריים, ולא סכין בו מנעלים וסנדלים. ולא יסוד אדם את רגלו והוא בתוך מנעלו והוא בתוך סנדלו, אבל סף הוא את רגלו ונותנה לתוך מנעלו ולתוך סנדלו. סף שמן ומתעגל על גבי קטבליא ואינו חושש. לא יתננה לא על גבי מבקה של שייש להתעגל בה. רבן שמעון בן גמליאל מתיר.

[דף כ"ד ע"ב]

עזר שִׁסְכוּ בְשִׁמּוֹן מַה אָמַר בּוּ רַבִּי לִיעֲזָר? אָמַר רַבִּי יוֹסִי: עֲצֻמוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ יִשְׁרְפוּ. רַבִּי חֲזַקְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֲחָא אָמַר: מוֹתֵר.

וְעוֹד אָמְרוּ לְפָנָיו: אָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֹאת אוֹמְרֵת, שְׁאִסּוֹר לִיקַח בְּתוֹ שֶׁל עִם הָאָרֶץ.

רַבִּי חֲזַקְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֲחָא: מוֹתֵר הָיָה רַבִּי לִיעֲזָר חֲמִיצָן שֶׁל כּוֹתִים לְאַחַר הַפֶּסַח מִיָּד. הֲדָא דְתַיְמָא בְּאֵילִין דְּיִמְסִיָּא. בְּרַם, בְּאֵילִין פְּרִיבְטָה – אָסוּר.

אִם מִתְחַשֵּׁב הוּא – הָרִי זֶה לֹא יִרְחוּץ. וְאִם הָיָה אָדָם שֶׁל צוּרָה – הָרִי זֶה לֹא יִרְחוּץ. כִּהְדָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוי אָזַל מִן לוֹד לְבֵית גְּבַרְיִן בְּגִין מִיסְחִי.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָיָה בְּבוּצָרָה, חֲמָתוֹן מְזוֹלְפִין לְהִדָּא אַפְרוּדִיטִי. אָמַר לוֹן: לִית אָסִיר? אֲתָא שְׁאֵל לְרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר לִיה: רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹזָדָק: אֵין דְּכָר שֶׁל רַבִּים אָסוּר.

הַדְרָן עֲלֵךְ כָּלֵל גְּדוֹל אָמְרוּ

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

הַלְכָה א' מִתַּנִּי' הַפִּיגָם, וְהַרְיָבוּזִין הַשׁוֹטִיין, וְהַלּוֹגְלוֹגוֹת, כּוּסְפָר שְׁבִהָרִים וְכוּסְפָר שְׁבִנְהָרוֹת, וְגַרְגָר שְׁבִנְהָרוֹת שֶׁל אָפֶר – פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, וְנִלְקָחִין מִכָּל אָדָם בְּשִׁבְעִיעִית, שְׂאִין פִּיּוּצָא כְּהֵן נִשְׁמָר.

רַבִּי יְהוֹנָדָה אוֹמַר: סְפִיחֵי חֶרְדֵּל – מוֹתֵרִין, שְׁלֵא נְחַשְׁדוּ עֲלֵיהֶן עוֹבְרֵי עֲבִירָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: כָּל הַסְּפָחִין מוֹתֵרִין, חוּץ מִסְּפָחֵי כְּרוֹב שְׂאִין פִּיּוּצָא כְּהֵן בִּירְקוֹת שְׂדֵה.

וְחֻקִּים אוֹמְרִים: כָּל הַסְּפָחִין – אָסוּרִין.

גְּמָרָא הַפִּיגָם וְהַרְיָבוּזִין כּו'. אָמַר רַבִּי חֲגַיִי: סִירוּגִין. וְהַלּוֹגְלוֹגוֹת, וְמִי גְדוֹל כְּהַכְמָה וּבְשָׁנִים, אֲצָרְכַת לְחַבְרִיָּא, אָמְרִין, נִיסוּק וְנִשְׂאָל לְאֵילִין דְּבֵית רַבִּי. סְקוּן מִיִּשְׂאֹל, וְנִצָּאת שְׁפָחָה מִשֶּׁל בֵּית רַבִּי וְאִמְרָה לְהֵן: "הִיכְנְסוּ לְשָׁנִים!" אָמְרִין: יִיעוּל פְּלָן כְּדִמְאִי, יִיעוּל פְּלָן כְּדִמְאִי. שׁוֹרוֹן עֲלִילִין קְטַעִין קְטַעִין, אִמְרָה לְהֵן: "מִפְּנֵי מַה אַתֶּם נִכְנְסִין סִירוּגִין סִירוּגִין!"

חַד רַבִּי הוּוֹ טַעִין פֶּרְפָּחִינִיהַ בְּגוֹלְתִיָּה, וְנִפְלוֹן מִינִיהַ. אִמְרָה לִיה: "רַבִּי רַבִּי, נִתְפָּרוּ חַלּוֹגְלוֹגוֹתִיד!"

מַהוּ פֶּרֶם שְׁבִנְהָרוֹת? רַבִּי יוֹסִי בַר הַנִּינְהָ אָמַר: פִּיטְרוֹסְלִינוֹן.

וְלָמָּה לֹא תַנִּינָן הַסִּיאָה וְהָאָזוּב וְהַסְּוֹרְנִית עַמְהוּן? שְׁלֵא תֵאמַר אֵלּוּ נִשְׁמְרִין כְּחֶצֶר וְחִיבִין, וְאֵלּוּ נִשְׁמְרִין כְּחֶצֶר וּפְטוּרִין, אֵלּא אֵלּוּ וְאֵלּוּ אִם הֵיוּ נִשְׁמְרִין כְּחֶצֶר – חִיבִין; אֵלּוּ נִשְׁמְרִין כְּגִינָה וְאֵלּוּ נִשְׁמְרִין כְּגִינָה וּפְטוּרִין, אֵלּא אֵלּוּ וְאֵלּוּ אִם נִשְׁמְרִין כְּגִינָה – פְּטוּרִין!

וְלָמַד לֹא תַנְיִין אֵלָא אֵילִין? הוּא שְׁלֵא תֵאמַר, הוּאִיל וְרוּב הַמִּינִין תַּלְלוּ נְזַרְעִין וְכֵאִין מִן הָאִיסוּר – יְהוּ אֲסוּרִין, לְפֻם בְּן צְרִידָה מִימְרָא: מוֹתְרִין.

[דף כ"ה ע"א]

מַהוּ שְׁיֵהוּ אֲסוּרִין מִשּׁוּם סְפַחִין? נִישְׁמַעֵינָה מִן הָדָא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: סְפַחֵי הַרְדֵּל – מוֹתְרִין, שְׁלֵא נְחָשְׁדוּ עֲלֵיהֶן עוֹבְרֵי עֲבִירָה וְאֵלוּ הוּאִיל וְלֹא נְחָשְׁדוּ עֲלֵיהֶן עוֹבְרֵי עֲבִירָה – יְהוּ מוֹתְרִין.

עַד כְּדוּן זֵרְעוּ, יִרְקוּ? אִיפְשָׁר מִימְרָא? זֵרְעוּ מוֹתְרָא, יִרְקוּ לֹא כָּל שְׁבִין!

רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ הָוָה בְּהִיקוּק, חֲמַתוֹן מִגְּלָגְלִין בְּהַדִּין הַרְדְּלָא, נָפַל מִינֵיהּ וְהוּא לֹא נָסַב לֵיהּ. אָמַר: מֵאֵן דְּמִייתֵי לִי הַרְדְּלָא – אֲנָא מוֹרֵי כְּרַבִּי יְהוּדָה! אָמַר רַבִּי בָּא בַר זְבֵדָא: הוֹרֵי רַבִּי הוֹינָא דְמִן חוּרְוָא, בְּבִית חוּרְוָן בְּהַדָּה דְרַבִּי יוֹדָה. עֵאל רַבִּי יוֹחָנָן וְדַרְשׁ כְּרַבְּנִין דְּהִכָּא וְכְרַבְּנִין דְּתַמְנָן.

רַבִּי אֶבְרָא בַר זְמִינָא בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק: מִן קוּמוּי אֵילִין תַּרְתִּין מִלִּינְיָא, נַחַת לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן מְצִיפוּרִין לְמַבְרִיא. אָמַר מַה אֲתִיתוּן לִי הַדִּין דִּינָא סְבָא, דְּאֵי אֲנָא שְׂרִי וְהוּא אָסֵר, אֲנָא אָסֵר וְהוּא שְׂרִי.

אָמַר רַבִּי וּוּא: אֲתָא עוֹבְדָא קוּמֵי רַבִּי יִסָּא וּבְעָא מֵיעֲבַד כְּרַבִּי יוֹחָנָן, כַּד שְׁמַע דְּרַב וְרַבִּי הַנִּינָא מִתְפַּלְגִין – שְׂרַע מִינָהּ. דְּאִיתְפַּלְגוּן: שְׂרִי פְתִילָה, שְׂרִי מְדוּרָה, שְׂרִי שְׁמֹן שְׁכָבוּ בְּשֶׁבֶת מַהוּ לְהַדְלִיקוֹן בְּיוֹם טוֹב? רַב וְרַבִּי הַנִּינָא, תַּרְיְהוּן אֲמַרִין: אָסֵר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מוֹתְרָא. אָמַר רַבִּי יוֹדָן קוּמֵי רַבִּי מְנָא: מִפְּכָא לֵה גַבִּי בִּיצָה. אָמַר לֵיהּ: מִן מַה דְּאֲנִן חֲמִי רַבְּנִין מְדַמְּי לֵה, הָדָא אֲמַרְהּ: הִיא הָדָא הִיא הָדָא.

מִשּׁוּם אַרְבַּע זְקָנִים אָמְרוּ: כָּל הַנֶּאֱכָל עִירוּבוּ בְּרֵאשׁוֹן – הָרִי הוּא פְּכֵנִי עִירוּ בְּשַׁנִּי, רַב הוֹינָא בְּשֵׁם רַב: הִלְכָה בְּאַרְבַּע זְקָנִים.

רַב חֲסֵדָא בְּעֵי: מִחֲלָפָא שְׂיטְתִיָּה דְרַב! תַּמָּן הוּא עֲבַד לֵה שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת, וְכָא הוּא עֲבַד לֵה קְדוּשָׁה אַחַת. דְּאִיתְפַּלְגוּן: שְׂרִי פְתִילָה, שְׂרִי מְדוּרָה, שְׂרִי שְׁמֹן שְׁכָבוּ בְּשֶׁבֶת מַהוּ לְהַדְלִיקוֹן בְּיוֹם טוֹב? רַב וְרַבִּי הַנִּינָא תַרְיְהוּן אֲמַרִין: אָסֵר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מוֹתְרָא.

אָמַר רַבִּי מְנָא קוּמֵי רַבִּי יוֹדָן: מַה אֲפַכְהָ לֵה פְתִילָה גַבִּי בִּיצָה? אָמַר לֵיהּ: מִן מַה דְּאֲנִן חֲמִי רַבְּנִין מְדַמְּי לֵה, הָדָא אֲמַרְהּ: הִיא הָדָא הִיא הָדָא.

שְׂאִין בִּיצָא בְּהֵן בְּיַרְקוֹת הַשְּׂדֵה. וּמִפְּנֵי שְׂאִין בִּיצָא בְּהֵן בְּיַרְקוֹת הַשְּׂדֵה – יְהוּ אֲסוּרִין? רַבִּי חֲמָא בַר עֲזַרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בַר הַנִּינָא: מִפְּנֵי שְׂדֵרְכֵן לְגַדְלָא אֲמָהוֹת, וּמִפְּנֵי שְׂדֵרְכֵן לְגַדְלָא אֲמָהוֹת יְהוּ אֲסוּרִין? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כָּל הַיֵּרֶק – אֲתָּ יוֹכֵל לְעַמּוּד עֲלָיו אִם הָדָשׁ הוּא אִם יִשָּׁן הוּא, בְּרַם חֵכָא – שְׁלֵא יִלְךְ וְיִבִּיא מִן הָאִיסוּר, וְיֵאמַר: "מִן הָאֲמָהוֹת חֵבַתִּי.

אִין מַחֲיִיבִין אוֹתוֹ לְעַקוֹר אֶת הַחוֹפּ בְּשִׁבְעִיעִית, אֲבָל מַנִּיחוּ כְּמוֹת שְׁהוּא. אִם צִימַח מוֹצְאֵי שְׁבִיעִיעִית – מוֹתְרָא. אִין מַחֲיִיבִים אוֹתוֹ לְשַׂרְשׁ הַתְּנִינִים בְּשִׁבְעִיעִית, אֲבָל מְשַׁקֵּף בְּעֵלִים, אִם צִמְחוּ מוֹצְאֵי שְׁבִיעִיעִית – מוֹתְרָא. וְלֹא נִמְצָא מֵאֶבֶד אוֹכְלֵי בְּהֵמָה? מֵאִילֵיהֶן הֵן אֲבִידִין.

רבי שמעון בן יוחי הוזה עבר בשמיטתא, והמא חד מלקט שביעית. אמר ליה: ולית אסור? ולא ספחין אינון? אמר ליה: ולא אתה הוא מתירן? אמר ליה: ואין חבריי חלוקין עלי? קרא עליו

[דף כ"ה ע"ב]

(קהלת י, ח) ופּוֹרֵץ גֵּדֵר וּשְׂכֵנוֹ נָחַשׁ. וכן הוות ליה.

רבי שמעון בן יוחי עבד טמיר במערתא תלת עשר שנין במערות הרוכין דתרומה³, עד שהעלה גופו חלודה. לסוף תלת עשר שנין אמר, לינה נפיק חמי מה קלא עלמא? נפק ויתבי ליה על פומא דמערתא.

המא חד צייד צייד ציפריין. פרס מצודתיה, שמע ברית קלא אמרה: "דימוס" ואישתניבת. אמר: "ציפור, מבלעדי שמיא – לא יבדא, כל שבן בר נשא".

כד המא דשרבן מיליאי, אמר: ניהות ניהמי בהדין דימוסין דטבריא. אמר, צריכין אנו לעשות תקנה כמו שעשו אבותינו הראשונים (בראשית לג, יח) וַיַּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר, שהיו עושין איטליסן ומוכרין בשוק. אמר: "נידבי טיבריא!" והוזה נסב תורמסין ומקצין ומקליק, וכל הן דהוה מיתא – הוזה טיפף וסליק ליה מן לעיל.

המתיה חד פותי, אמר: לינא אול מפלי בהדין סבא דיהודאי! נסב חד מית אול ואטמריה הן דדבי. אתא לגביה רבי שמעון בן יוחי, אמר ליה: לא דכית אתר פלן? איתא ואנא מפיק לך מיתא מן תפון. צפה רבי שמעון בן יוחי ברוח הקודש, שנתנו שם. אמר: גוזר אני על העליונים שיירדו, ועל התחתונים שייעלו. וכן הוות ליה.

מי עבר קומי מוגדלא, שמע קליה דספרא אמר, הא בר יוחי מדפי טיבריא! אמר ליה: יבוא עלי אם לא שמעתי שטיבריה עתידה ליטהר! אפילו בן, לא הימנין הייתו! מיך נעשה גל של עצמות.

הַלְכָה ב'

מתני' שלש ארצות לפיעור. יהודה, ועבר הירדן, וגליל.

ושלש שלש ארצות לכל אחת ואחת. גליל העליון, וגליל התחתון, והעמק. מכפר חנניא ולמעלן כל שאינו מגדל שקמין – גליל העליון. ומכפר חנניא ולמתן כל שהוא מגדל שקמין – גליל התחתון. ותחום טבריא, והעמק.

וביהודה, החר השפלה והנגב, ושפילת לוד – בשפילת הדרום. והחר שלה – פתר המלך. מבית חורון ועד תים – מדינה אחת.

ולמה אמרו שלש ארצות? שיהו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האהרון שבה.

³ הגר"א מוחק תיבת "דתרומה".

רבי שמעון אומר: לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה. ושאר כל הארצות – פהר המלך. וכל הארצות באחת לזיתים ולתמרים.

גמרא (ויקרא כה, ז) **וּלְבַהֲמַתְךָ וּלְחֵיהּ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ** כו'. כל זמן שחיה אוכלת מן השדה – הבחמה אוכלת מן הבית. פלה לחיה מן השדה – פלה לבהמתך מן הבית. רבי חמא בר עקיבא בשם רבי יוסי בר חנינא: שיערו לומר, אין החיה שבהר גדילה בעמק, ולא גדילה חיה שבעמק בהר.

דיקלטיאנוס אעיק לבני פגניים. אמרין ליה: אנון אלוני. אמר ליה סופיסטה: לא אלוני לון, ואין אלוני לון, חורון לון. ואי בעית מיבדקא, אייתי טביון ושלחון לארעא דרחיקא, ובסוף אינון חורין לאתריהון. עבד בן, אייתי טביון וחי קרנתהון בכסף, ושלחון לאפריקי, ובסוף תלתין שנין חורון לאתריהון.

תני, רבן שמעון בן גמליאל אומר: סימן להרים – מילין. לעמקים – תמרים. לנחלים – קנים. לשפלה – שקמים. ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, (מלכים א, י, כז) **וְאֵת הָאֲרָזִים נָתַן בְּשָׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשְּׁפֵלָה לְרַב.** אית דבעי מימר: למידת הדין איתמר. ואית דבעי מימר: לעגלה ערופה איתמר.

אי זהו עמק בגליל? בגון בקעת גינוסר וחרותיה, וכן פיוצא בהן. אי זהו הר שביהודה? זה הר המלך. ושפלתו – זו שפלת דרום. ועמק שלו – מעין גדי ועד יריחו.

אי זהו הר שבעבר הירדן? תני, רבי שמעון בן אלעזר אומר: בגון הרי מכוור וגדור, וכן פיוצא בהן. ושפלתו – השבון וכל עריה אשר בפישור, דיבון, ובמות בעל, ובית בעל מעון, וכן פיוצא בהן. ועמק שלו – בית הרן ובית נמרה, וכן פיוצא בהן. ובעמק – בית הרן ובית נמרה, וסופות וצפון יתר, ממלכת סיהון מלך האמורי אשר מלך בשבון. בית הרם – בית רמתה. בית נמרה בית נמרין. סבות – דרעלה. צפון – עמותו.

שפלה שבהר – פהר? ושפלה – בשפלה? מן מה דתני: הר והרם, עמק ועמק, שפל ושפלתו, הריא אמרה: שפלה שבהר – פהר, והר שבשפלה – בשפלה. אמר רבי יוסי: מתניתא אמר בן! וההר שפלה – פהר המלך.

מבית חורון ועד ים – מדינה אחת. פרא בורין. אמר רבי יוחנן: עוד היא – יש בה הר ושפלה ועמק. מבית חורון ועד אמאום – הר. מאמאום ועד לוד – שפלה. מלוד ועד הים – עמק. ניתני ארבע! מעורבות הן.

תני: אין בסוריא שלש ארצות

[דף כ"ו ע"א]

איתא חמי, אילין עמק שביהודה – אינו אוכל עד הר יהודה. ועמק שבגליל – אוכל עד הר יהודה? **כל הארצות באחת לזיתים ולתמרים.** תני: אף להרובין. תני: אוכלין על התמרים – עד שיכלו מזריחו. ועל הזיתים – עד שיכלו כמרוזן ומגוש חלב.

הֲלָכָה ג'

מתני' אוכלין על המופקר אבל לא על השמור. רבי יוסי אומר: אף על השמור.

אוכלין על הטפחין ועל הדיפרא, אבל לא על הסיתונגיות. רבי יהודה מתיר כל זמן שביכרו עד שיכלה תניין.

גמרא מתניתא – דרבי שמעון! כתיב (ויקרא כה, יב): מן השדה תאכלו את תבואתה. כל זמן שאת אוכל מן השדה – את אוכל מן הבית. פלה מן השדה – פלה מן הבית. מה טעמא דרבי שמעון? את הוא שגרמת לך שלא לוכל.

מתניתא – דרבי יוסי! דתני: אין אוכלין על הטפחין שבכפו. רבי יוסי אומר: אוכלין על הטפחין שבכפו. אמר רבי יוסי: תנינן סברין מימר, מה פליגין רבי יוסי ורבני? בסיתונגיות, אבל בדפרין – לא. אשכח תני: רבי יודה מתיר בדפרים, והם שבכרו עד שלא יכלה תניין.

הֲלָכָה ד'

מתני' הכובש שלשה ככשים בכבית אחת. רבי ליעזר אומר: אוכלין על הראשון. ורבי יהושע אומר: אף על האחרון. רבן גמליאל אומר: כל שפלה מינו מן השדה – יבער מינו מן הכבית. רבי שמעון אומר: כל ירק אחת לביעור.

אוכלין ברוגזילא עד שיכלו סגריזות מבקעת בית נטופה.

גמרא מה טעמא דרבי ליעזר? הראשון – נותן טעם באחרון. מה טעם דרבי יהושע? האחרון נותן טעם בראשון. וקשיא על דרבי יהושע: אין הראשון נותן טעם באחרון?

רבן גמליאל אומר: כל שפלה מינו בשדה – יבער מינו מן הבית. תני: והלכה כדבריו.

חזקיה אומר: מכיון שהתחיל באוצר – כמבוער הוא. אתא עובדא קומי רבי יסא והורי כחזקיה. אמר: לא דאנא סבר כוותיה, אלא מן מה דאנן חמיין רבנין עבדין עובדא כוותיה.

רבי יצחק בר רדיפה תוה ליה עובדא, אתא שאל לרבי ירמיה. אמר ליה: מה? אריוותא קמיך ואת שאל לתעלייא! אתא שאל לרבי יאשיה. אמר ליה: חמי לך תלתא רחמיין ואבקררה קומיהון.

קפודקאי דציפורין שאלין לרבי אימי: בגין דלית לאילין עמא רחם ולא שאל שלם איך צורכה מייעבד? אמר לון: בד תחמון רגלא צלילא – תהוון ספקין לה לשוקא ומבקרין ליה, והורין וזכייין ביה.

רבי חגיי מפלג לה צלוחיין צלוחיין. רבי אליעזר מפלג לה צלוחיין צלוחיין.

רבי חזקיה סלק גבי רבי ירמיה. אמר ליה: זכיתי בהן אוצרה! אמר ליה: צור לי אילין פריטייא גביד. אמר ליה: הרי מקומן מושפך לוי! אמר ליה: לא כן אפקתד! חור וזכיתת בה.

[דף כ"ז ע"ב]

הֲלָכָה ה'

מתני' המלקט עשבים לחים – עד שיכבש המתוק. והמגבב ביבש – עד שתירד רביעה שנייה.

עלי קנים ועלי גפנים – עד שיישרו מאביהן. והמגבב יבש – עד שתירד רביעה שנייה.

ורבי עקיבא אומר: בכלום – עד שתירד רביעה שנייה. ביוצא בו, המשפיר בית לחבירו עד הגשמים – עד שתירד רביעה שנייה.

המוזר הנזיה מחבירו עד הגשמים עד שתירד רביעה שנייה.

עד אימתי נכנסין עניים לפרדסים? עד שתירד רביעה שנייה. עד אימתי נהנין ושוזרפים בתבן ובקש של שביעית? עד שתירד רביעה שנייה.

גמרא רבי אבין בשם רבי יוחנן: לית כאן עלי קנים, אלא עלי גפנים. עלי קנים – אין להן ביעור. ותני כן: עלי קנים ועלי האוג ועלי הרובין – אין להן ביעור, מפני שאין מינן בלה.

רבי זעירא בעי: אמר: "עד הגשם" עד שירד הגשם אחר? תמן תנינן (שקלים פרק ו' משנה ו') האומר: "הרי עלי עצים" – לא יפהות משני גזירין. רבי יוסי בי רבי בון אמר, רבי בא בר ממל בעי: אמר: "הרי עלי עין" מכיא גזיר אחר? אמר רבי ליעזר: מתניתא אמרה כן! שזה קרבן בפני עצמו, וזה קרבן בפני עצמו. דתנינן (יומא פרק ב' משנה ה') שנים בידן שני גזירי עצים.

תני רבי יוסי אומר: כל דבר שהוא תלוי ברביעה – עד שתירד רביעה שנייה. ושאינו תלוי ברביעה – עד שייגע וזנה של רביעה. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר: שבעת ימים שירדו בהן גשמים ולא פסקו – יש בהן כדי רביעה שנייה. תני רבי הויה בשם רבן שמעון בן גמליאל: ולמה נקרא שמה רביעה? שהיא רובעת את הארץ.

אמר רבי חנינה: מפיון שתסרח מה שבשדה – הותר מה שבבית.

תני רבי הושעיה: אפילו לאחר שלש שנים – אסור עד שיתסרח.

תבן של שביעית – אין שורין אותו בטיט. שרייו בטיט – בטל, והוא שגבול.

תבן של שביעית – אין נותנין אותו בפר. נתנו בפר – בטל, והוא שישן עליו.

תבן של שביעית, מה שיהא אסור משום ספיקו? רבי לוי צנפריא שאל לרבי בא בר זבדא, ושרא. אמר רבי זעירא: ואנא דלא סמכית עליה אשתאלת לאילין דבית פרסנה, ואמרין: נהנין הוינא בנשיו תבן מן ערובת שמיטתא, וכד מחכרין, מייתי מן שוריא. אמר רבי ירמיה: מתניתא אמר שהוא מותר. דתני: הצבעין והפטמין – לוקחין מורסן מפל מקום. ואינן חוששין. רבי ירמיה סבר מימור: אפילו מן החשוד. אמר ליה רבי יוסי: לא אמרו אלא בשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד, הא דבר ברין שהוא חשוד – אסור.

אמר רבי שמאי, מתניתא אמרה שהוא אסור. דתנינן תמן (תרומות פרק י' משנה ה') ובשביעית, ובכלאי הכרם, והקדש – אם יש בורע ובקעץ כדי ליתן טעם. לא נמצא מאבד אוכלי בהמה? תיפתר באוכלי בהמה לאדם. אמר רבי מנא: תיפתר בקדושת שביעית בביעור, ולית שמע מינה בלום.

[דף כ"ז ע"א]

הִלְכָה ו'

מתני' מי שהיו לו פירות שביעית והגיעה שעת הביעור – מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד. והעניים אוכלין אחר הביעור, אבל לא עשירים; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור.

מי שהיו לו פירות שביעית שנפלו לו בירושה או שניתנו לו מתנתו, רבי ליעזר אומר: יניתנו לאוכליהן. והכמים אומרים: אין החוטא נשפר, אלא ימכרו לאוכליהן ודמיהן יתחלקו לכל אדם.

האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה – חייב מיתה.

גמרא מה טעמא דרבי יודה? (שמות כג, יא) ואכלו אביני עמך, ויתרם. מה טעמא דרבי יוסי? ואכלו אביני עמך, ויתרם.

תני, רבי שמעון אומר: עשירין אוכלין מן האוצר אחר הביעור. מה טעמא דרבי שמעון? (שמות כג, יא) ואכלו אביני עמך, עד יתרם.

רבי שמעון בן לקיש אומר: בפירות עבירה היא מתניתין. והתני: המוציא פירות עבירה – אסור ליבע בהן! שנייא היא מציאה, שנייא היא שנפלו לו על פרחו.

רבי יוחנן אומר: בפירות היתר היא מתניתא. בהדא תנינן רבי ליעזר אומר: יניתנו לאוכלי! רבי ליעזר דהוא שמותי. דתנינן, אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה; כדברי בית שמאי. בהדא רבנן מתביבין ליה שאין חוטא נשפר? בשיטתו השיבוהו, בשיטתך שאת אומר יניתנו לאוכליהן שאין החוטא נשפר!

אמר רבי ביבי: הורי רבי יוסי באילין קונדסיא – שילכו מעותיהן לים המלח. רבי מנא שאל לרבי חזקיה: מהו מייכלא בפוגיין לאשקלון? אומר ליה: אסור. רבי חזקיה הוה קאים בשוקא דקיסרין, תמא חד טעין עלל מן איסורא, תפף אפוי דלא מיהמיניה תני פרק. כל כך למה? כדי שיעשה מקומו הזכיה. שמע רבי יעקב בר אחא ואמר:

[דף כ"ז ע"ב] אמה דהן ילדת ברי!

רבי יהושע בן לוי הוה מפקד לתלמידיה: לא תזבון לי ירק אלא מן גינתא דסיסרא!

קם עמיה זכור למוב, אומר ליה: איזיל אמור לרבך, לית הדא גינתא דסיסרא, דיהודיי תוות, וקמלה ונסבה מיניה! אין בעיתא מחמרא על נפשך – אשתוויי לחברך.

חד בר נש הוה חשיד על שמיטתא. אומר לאיתתיה: "אפקין חלתה!" אמרה ליה: ההוא גברא חשיד על שמיטתא ואת אמר אפקין חלתה! אמר לה: חלה – מדבר תורה, שביעית – מדרבן גמליאל וחכירין.

הדרן עלך הפיגם והריבוזין

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

הַלְכָה א' מִתְנִי' הַשְּׁבִיעִית – מִשְׁמַטָּת אֵת הַמְלוּחַ בַּשְּׂטֵר וְשֵׁלָא בַשְּׂטֵר.

הַקְּפַת הַחֲנוּת – אֵינָה מִשְׁמַטָּת. וְאֵם עֲשָׂאָה מְלוּחַ – הָרִי זֶה מִשְׁמַטָּת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: הָרֵאשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן מִשְׁמִיטָה.

שְׂכָר שְׂכִיר – אֵינוֹ מִשְׁמֵט. וְאֵם עֲשָׂאוֹ מְלוּחַ – הָרִי זֶה מִשְׁמִיטָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: כָּל מְלֶאכֶה שֶׁהִיא פּוֹסְקַת בַּשְּׁבִיעִית – מִשְׁמַטָּת. אֵינָה פּוֹסְקַת בַּשְּׁבִיעִית – אֵינָה מִשְׁמַטָּת.

הַשּׁוֹחֵט אֵת הַפֶּה וְהִילְקָה בְּרֹאשׁ הַשְּׁנֵה, אִם הָיָה הַחֹדֶשׁ מְעוּבָר – מִשְׁמִיטָה. וְאִם לֹא – אֵינוֹ מִשְׁמִיטָה.

הָאוֹנֵם, וְהַמְפַתֵּה, וְהַמוֹצִיא שֵׁם רַע, וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין – אֵינָן מִשְׁמִיטִין.

הַמְלוּחַ עַל הַפּוֹשְׁבוֹן וְהַמוֹסֵר שְׁטְרוֹתָיו לְבֵית דִּין – אֵין מִשְׁמִיטִין.

גְּמָרָא הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת כּוּ'. נִיחָא שֵׁלָא בַשְּׂטֵר. בַּשְּׂטֵר? וְיַעֲשֶׂה כְּמְלוּחַ עַל הַפּוֹשְׁבוֹן וְלֹא יִהְיֶה מִשְׁמֵט! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תִּפְתָּר בַּשְּׂטֵר שְׂאִין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים, וְכַרְפֵי מְאִיר. אֵתָא עוֹבְדָא קוּמִי רַבִּי יוֹחָנָן בַּשְּׂטֵר שְׂאִישׁ בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים, וְהוֹרִי מִשְׁמֵט. אָמַר: מַפְנֵי שְׂאֵנוֹ לְמִדִּין מִן הַהֶלְכָה – אָנוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ?

אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ: בְּשֵׂאִין לוֹ קַרְקַע. הָא אִם יֵשׁ לוֹ קַרְקַע – אֵינוֹ מִשְׁמֵט. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֶפִּילוּ יֵשׁ לוֹ קַרְקַע – מִשְׁמֵט. אֵתָא דְרַבִּי יוֹסִי – כָּרַב. דְּאָמַר רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב: יִיחַד לוֹ קַרְקַע – אֵינוֹ מִשְׁמֵט. לֹא אָמְרוּ אֵלָּא יִיחַד לוֹ, הָא אִם לֹא יִיחַד – אֵינוֹ מִשְׁמֵט.

הַמְשַׁעֲבֵד שְׂדֵה לְאִשְׁתּוֹ, וְהִלְךְ וּמְכָרָהּ, אִם רָצְתָה לְגַבּוֹת מִפְּנֵי מִשְׂאֵר נְכָסִים – גּוֹבָה. אָמַר רַבִּי הִילָּא: הוֹרִי רַבִּי לְעֹזֵר כְּהֵן תַּנְיִיא.

חֲבֵרִיאֵי כְּעִיין: לֹא תִגְבֶּה אֵלָּא מִנְכָסִים מִשׁוּעֲבָדִין! אָמַר לוֹן רַבִּי יוֹסִי: בְּנֵי הוֹרִין לְפָנֶיהָ, וְאֵת אֲמֵרַת מִשׁוּעֲבָדִין? מִתְנִיתָא – בְּשֵׁלָא אָמַר לָהּ: "לֹא יִהְיֶה לָךְ פִּירְעוֹן אֵלָּא מִזֶּה". אַבְּל אִם אָמַר לָהּ: "לֹא יִהְיֶה לָךְ פִּירְעוֹן אֵלָּא מִזֶּה" – אֵינָה גּוֹבָה אֵלָּא מִפְּנֵהָ.

הַמְשַׁעֲבֵד שְׂדֵה לְחֵבִירוֹ וְהִלְךְ וּמְכָרָהּ, רַבִּי אַחָא אָמַר: מְכוּרָה לְשַׁעָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֵינָה מְכוּרָה לְשַׁעָה. תִּיּוּלִיהָ דְרַבִּי יוֹסִי מִן הָדָא: שׁוֹר – מְצוּי הוּא לְהַכְרִיחוֹ, שְׂדֵה – אֵינוֹ מְצוּי לְהַכְרִיחוֹ. הַנֶּעַע עֲצָמָה! שְׁהִיתָה מְכוּרָה לְכַעְלֵי וְרוּעֵי! אָמַר רַבִּי יוֹדָן אֲבִי דְרַבִּי מִתְנִיָּה: מְצוּיין הֵן

[דף כ"ח ע"א]

כַּעְלֵי וְרוּעֵי לִפְּוֹל.

תְּנִי: הַכּוֹתֵב שֶׁדָּה אֶפּוֹתִיקוֹ לְאַשָׁה בְּכַתּוּבָתָהּ, וְלִכְעַל חוֹב בְּחוּבוֹ, מְכַרָּה – תְּרִי זֹה מְכוּוֹרָה. וְהַלּוֹקָה – יְחוּשׁ לְעַצְמוֹ. מִתְּנִיתָא – בְּשֹׁאֵמֵר לָהּ: "יְהֵא לָךְ פִּירְעוֹן מוֹזֵז". מַה פְּלִיגִין? בְּשֹׁאֵמֵר לָהּ: "לֹא יְהֵא לָךְ פִּירְעוֹן אֱלָא מוֹזֵז".

רַב אָמַר: פְּנָמָה לֹא זָקְפָה, זָקְפָה אַף עַל פִּי שְׁלֹא פְּנָמָה. תְּנִי רַבִּי הֵיחָה: עַד שֶׁתְּפָגוּם וְתִזְקֹף. וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקוּף לֹא פַעַם שְׁנֵייה – נַעֲשִׂית הַקְּפָה רֵאשׁוֹנָה מְלוּחָה אָמַר רַבִּי לְעָזֵר: דְּרַבִּי יוֹדָה הִיא! וְרֵאוי לְתוֹבְעוֹ בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה? רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא: בְּמִמוֹן שֶׁהוּא רֵאוי לְהֶאֱמִינוּ, וּמִכִּיּוֹן שֶׁהוּא רֵאוי לְתוֹבְעוֹ – בְּמִי שֶׁהוּא רֵאוי לִיתֵן לֹא מַעוֹת.

וְכֵאן, הוֹאִיל וְרֵאוי לִיתֵן לֹא מַעוֹת וְלֹא נִתַּן – נַעֲשִׂית רֵאשׁוֹנָה מְלוּחָה.

רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: בְּגִין הַרִישָׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: בְּגִין בְּנִיּוֹן. עַל דַּעֲתִיּה דְרַבִּי יוֹחֲנָן – כָּל מְלֻאכָה שֶׁהִיא פּוֹסְקַת בְּשִׁבְעִיעִית. עַל דַּעֲתִיּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ – כָּל מְלֻאכָה שֶׁהִיא פּוֹסְקַת מֵאִילּוּיָהּ. מַה? רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יוֹדָה? דְּרַבִּי יוֹסִי אָמַר: כָּל מְלֻאכָה שֶׁהִיא פּוֹסְקַת בְּשִׁבְעִיעִית – מִשְׁמַמְטָה, וְשֶׁאִינָה פּוֹסְקַת בְּשִׁבְעִיעִית – אִינָה מִשְׁמַמְטָה.

[דף כ"ח ע"ב]

וְלֹא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יוֹדָה! אַף עַל גַּב דְּרַבִּי יוֹדָה אָמַר: אִין דְּרַף הַשְּׁלוּחָנִי לְהִיּוֹת נוֹתֵן אִיפֶר עַד שְׁיִטוֹל דִּינָר, מוֹדִי הוּא בְּשֹׁכֵר שְׁכִיר – שְׁאִינוּ אֱלָא בַּסּוּף!

רַבִּי אוֹמַר: נִיָּסָן – לֹא נִתְעַבֵּר מִיָּמִיו. וְהֵא תְּנִינָן (שְׁקָלִים פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה ה) אִם בָּא חוֹדֵשׁ בְּזִמְנוֹ! אִם בָּא, לֹא בָּא.

רַב אָמַר: תִּשְׁרִי – לֹא נִתְעַבֵּר מִיָּמִיו. וְהֵא תְּנִינָן: אִם הָיָה חוֹדֵשׁ מְעוּבָר! אִם הָיָה, לֹא הָיָה.

וּכְשֶׁיִּקְדְּשׁוּ אֶת הַשָּׁנִים בְּאוֹשָׁא בַּיּוֹם הַרְּאשׁוֹן, עֶמֶד רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָה, אָמַר בְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן נוּרִי. אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא הֵינִינּוּ נוֹהֲגִין בֶּן בְּבֻנָּה.

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי עֶבֶר רַבִּי הַנְּנִיָּה בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי, אָמַר בְּדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בֶּן הֵינִינּוּ נוֹהֲגִין בְּבֻנָּה. וְהַתְּנִי: קִידְשׁוּהוּ בְּרֵאשׁוֹן וּבְשֵׁנִי רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַב הַסְּדָא: אוֹתָהּ הַשְּׁנָה נִתְקַלְקְלָה. מַה בֵּין הַרְּאשׁוֹן וּמַה בֵּין הַשְּׁנֵי? רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב: שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה וְשְׁנָה שְׁנֵייה. וְהַתְּנִי: יוֹם הַרְּאשׁוֹן וְיוֹם הַשְּׁנֵי.

קִידְשׁוּהוּ קוֹדֵם לְזִמְנוֹ אוֹ אַחַר עֵיבוּרוֹ יוֹם אֶחָד, יָכוֹל יְהֵא מְקוּדֵשׁ? תְּלֻמוֹד לֹמַר: אוֹתָם (וַיִּקְרָא כג ה) אוֹתָם – אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי. לְפָנֵי זִמְנוֹ – אִין אֵלֶּה מוֹעֲדֵי. לְפָנֵי זִמְנוֹ – עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה יוֹם. לְאַחַר עֵיבוּרוֹ – שְׁלֹשִׁים וְשָׁנִים יוֹם.

וּמִנִּיּוֹן שְׁמַעְבְּרִין אֶת הַשְּׁנָה עַל הַגְּלִיּוֹת שְׁיִצְאוּ וְעִדְדִין לֹא הִנְיָעוּ? תְּלֻמוֹד לֹמַר (וַיִּקְרָא כג, ה): בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹעֲדֵי – עֲשָׂה אֶת הַמוֹעֲדוֹת שְׁיַעֲשׂוּ אוֹתָן כָּל יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: וְהֵן שֶׁהִנְיָעוּ לְנַהֵר פְּרָת.

רבי יעקב בר אבהו, רבי אימי בשם רבי יודה בר פזי: קידשוהו ואחר כך נמצאו העדים זוממין – הרי זו מקודש. קם רבי יוסה עם רבי יודה בן פזי, אמר ליה: את שמעת מן אבוה דא מילתא? אמר ליה, בן.

רבי אבא אמר בשם רבי יוחנן: אין מוקדקין בעדי החדש. אמר רבי לעזר: דרבי יודה היא. וראוי לתובעו בראש השנה? רבי בא בר ממל, עמרם, רב מתנה בשם רב: המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו – שביעית משמטתו.

השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה, אמר רבי לעזר: דרבי יודה היא. וראוי לתובעו בראש השנה? ביי דאמר רבי בא בשם רבי זעירא: מפיון שהוא ראוי לתובעו – כמי שהוא ראוי להאמינו, ומפיון שהוא ראוי להאמינו – כמי שהוא ראוי ליתן לו מעות. וכאן, הואיל וראוי ליתן לו מעות ולא נתן – נעשית ראשונה מלוה.

רבי יוסי בי רבי בון בשם רב: המלוה את חבירו על מנת שלא תשמיטנו שביעית – אין השביעית משמטתו. והתנינן (מכות פ"ק א' משנה ב') בין נותנין מיפן ועד שלשים יום, ובין נותנין מיפן ועד עשר שנים! ויש עשר שנים בלא שמיטה? אמר רבי הונא: איתפלגון רב נחמן בר יעקב ורב ששת, חד אמר: במלוה על המשכון. והרנא אמר: בכותב לו פרוזבול.

[דף כ"ט ע"א]

תני: שלשים יום לא איתי. מהו "שלשים יום לא איתי"? שמואל אמר: במלוה את חבירו סתם – שאינו ראוי לתובעו עד שלשים יום. עאל רב יהודה ואמר טעמא, (דברים טו, ט) **קִרְבָּה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה** – לא היא שנת שבע ולא היא שנת השמיטה? מה תלמוד לומר: **קִרְבָּה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה**? שלא תאמר כל שלשים יום אינו ראוי לתובעו, לאחר שלשים יום – בהשטמ כספים הוא ולא יגבינו, לפום בן צריך מימר: קִרְבָּה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה.

לא בן אמר רבי בא בר ממל, עמרם, רב מתנה בשם רב: המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו – השביעית משמטתו. אשכח תני רבי ישמעאל: **קִרְבָּה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה**, לא היא שנת השבע שנת השמיטה? ומה תלמוד לומר **קִרְבָּה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה**? שלא תאמר כל שש שנים שדהו לפני, כרמו לפני, ולאחר שש שנים בהשטמ כספים הוא ולא יגבינו, לפום בן צריך מימר: **קִרְבָּה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה**.

הַאֲזִינָם וְהִמְפַתְּהוּ וְהַמְצִיא שֵׁם רַע, רב, יהודה אמר רב: דרבי מאיר היא! דרבי מאיר אמר: במלוה הדבר תלוי.

וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין, אילו גזרי דינין. פשיטא דא מילתא מלוה שהיא נעשית כפרנית – אינה משמטת. כפרנית שהיא נעשית מלוה – משמטת.

רבי ירמיה בעי: אם למידת הדין בן? לא צורכה דלא, מלוה [כפרנית] שהיא נעשית מלוה – גובה בכינות.

המלצה על המשכון, שמואל אומר: אפילו על הפוחט. (דברים טו, ג) **וְאִשֶּׁר יִהְיֶה לָךְ אֶת אַחִידָךְ תִּשְׁמַט יָדְךָ** – פרט למה שיש לאחיד תחת ידיך. **וְאִשֶּׁר יִהְיֶה לָךְ אֶת אַחִידָךְ תִּשְׁמַט יָדְךָ** – ולא הפוסק שטרותיו לבית דין.

[דף כ"ט ע"ב]

הִלְכָה ב'

מתני' פרוזבול – אינו משפט. זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן, בשראה שנמנעו העם מלקלוות זה את זה ועוברין על מה שכתוב בתורה (דברים טו, ט): **הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעַל לְאֹמֵר וְגו'** – התקין הלל פרוזבול.

זהו גופו של פרוזבול: "מוסר אני לכם איש פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי, שאנחנו כל זמן שארצה". והדיינים הותמין למטן, או העדים.

גמרא מיכן סמכו לפרוזבול שהוא מן התורה. ופרוזבול דבר תורה? בשהתקין הלל, סמכוהו לדבר תורה.

אמר רבי חונת: קשיייתה קומי רבי יעקב בר אחא, כמאן דאמר מעשרות מדבר תורה, והלל מתקין על דבר תורה? אומר רבי יוסי: וכי משעה שגלו ישראל לכבל לא נפטרו מן המצות התלויות בארץ? והשטמ כספים נוהג בין בארץ בין בהוצה לארץ דבר תורה.

חזר רבי יוסי ואמר: (דברים טו, ג) **וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָה שְׁמוּטָה**, בשעה שהשמיטה נוהגת דבר תורה – השטמ כספים נוהג בין בארץ בין בהוצה לארץ דבר תורה. ובשעה שהשמיטה נוהגת מדבריהן – השטמ כספים נוהגת בין בארץ בין בהוצה לארץ מדבריהם.

תמן אמרין: אפילו כמאן דאמר: מעשרות – דבר תורה, מודה בשמיטה – שהיא מדבריהן. דתני (דברים טו, ב): **וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִיטָה שְׁמוּטָה**. רבי אומר: שני שמיטין הללו, שמיטה ויובל. בשעה שהיובל נוהג – שמיטה נוהגת דבר תורה. פסקו היובלות – שמיטה נוהגת מדבריהן.

אימתי פסקו היובלות? **יושביה** (ויקרא כה, י) – בזמן שיושביה עליה, לא בזמן שגלו מתוכה.

היו עליה אבל היו מעורבבין, שבת יהודה בבנימין ושבת בבנימין ביהודה, יכול יהו היובלות נוהגין? תלמוד לומר: **יושביה, לכל יושביה**. נמצאת אומר: בין שגלו שבת ראובן וגד וחצי שבת המנשה – בטלו היובלות.

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה: ואפילו נתנינו ברומי. רבי בא בשם רבנין דתמן: שלשה שדנו זמת אחד מהן – הותמין בשנים. ואמר, אף על פי שהתמנו בשנים, דננו בשלושה.

אמר רבי חיי: מתניתין אומר בן! והדיינין הותמין מלמטה או העדים. ולמדיין מידת הדין מפרוזבול? אשכח תני הוא, מידת הדין – למד מפרוזבול. אין לו קרקע, ולתיבין לו קרקע – בותבין לו פרוזבול. הוה עבידא? ראובן תיב לשמעון, ולוי תיב לראובן, ראובן אין לו קרקע וללוי יש לו קרקע, בותבין לשמעון על נכסיו של לוי.

הַלְכָה ג'

מתני' פְּרוּזְבוּל הַמוּקְדָּם – בְּשֶׁר, וְהַמְאוּחָר – פְּסוּל. שְׁטָרֵי חוֹב הַמוּקְדָּמִין – פְּסוּלִין, וְהַמְאוּחָרִין – בְּשָׂרִין.

אָחַד לֹוֹה מִחֻמְשָׁה – בּוֹתְבִין פְּרוּזְבוּל לְכָל אָחַד וְאָחַד. חֻמְשָׁה לֹוִין מִן אָחַד – אֵינּוּ כּוֹתֵב אֶלָּא פְּרוּזְבוּל אָחַד לְכוּלָן.

אֵין בּוֹתְבִין פְּרוּזְבוּל – אֶלָּא עַל הַפְּרָקַע. אִם אֵין לוֹ – מוֹנֵה הוּא בְּתוֹף שְׂדֵהוּ כֹּל שֶׁהוּא. הֵיתָה לוֹ שְׂדֵה מְמוּשְׁכָּנַת בְּעִיר – בּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוּזְבוּל.

רַבִּי חוּצְפִית אָמַר: בּוֹתְבִין לְאָדָם עַל גְּכָסֵי אֶשְׁתּוֹ, וְלִיתְוָמִים עַל גְּכָסֵי אֶפֶיטְרוּפִין.

בְּנֵת דְּבוּרִים, רַבִּי לֵיעֲזָר אָמַר: הָרִי הוּא כְּפָרְקַע וְבוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוּזְבוּל. וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה בְּמִקּוּמָהּ. וְהַרְוּדָה מְנַחֵה בַשֶּׁבֶת – חַיִּיב. וְהַכְּמִים אָמְרִים: אֵינָהּ כְּפָרְקַע, וְאֵין בּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוּזְבוּל. וּמְקַבֶּלֶת טוּמְאָה בְּמִקּוּמָהּ. וְהַרְוּדָה מְנַחֵה בַשֶּׁבֶת – פְּטוּר.

הַפְּחוּזִיר חוֹב בַּשְּׁבִיעִית – אָמַר לוֹ: "מְשֻׁמֵּט אָנִי". אִם אָמַר לוֹ: "אֵף עַל פִּי כֵן" – יִקְבֵּל הַיְמִינוֹ, שְׁנָאֲמַר (דְּבָרִים טו, א): **זֶה דְּבַר הַשְּׁמֵטָה.**

פִּיּוּצָא בּוֹ, רֹוּצָה שְׁנֵגְלָה לְעִיר מְקַלֵּט וְרִצּוֹ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ – יֹאמַר לְהֵן: "רֹוּצָה אָנִי". אָמַר לוֹ: "אֵף עַל פִּי כֵן" – יִקְבֵּל מִהֵן, שְׁנָאֲמַר (דְּבָרִים יט, ד): **זֶה דְּבַר הַרֹוּצָה.**

גמרא פְּרוּזְבוּל הַמוּקְדָּם – בְּשֶׁר

[דף ל' ע"א]

מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹרַע כּוּחַ. וְהַמְאוּחָר פְּסוּל – מִפְּנֵי שְׁמִיּיפָה כּוּחַ. שְׁטָרֵי חוֹב הַמוּקְדָּמִים פְּסוּלִין – מִפְּנֵי שְׁמִיּיפָה כּוּחַ. וְהַמְאוּחָרִין בְּשָׂרִין – מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִירַע כּוּחַ. מִי מִידַע? שְׁמַעוֹן בַּר וּוּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחֲנָן: הִתְתּוּמִין בַּשֶּׁטֶר. לֹא כֵן אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: עֲשׂוּ דְבָרֵי הַחֲתוּמִין כְּמִי שְׁנֵגְהִקְרָה עִידוּתָן בְּבֵית דִּין! תְּפֹן – אוֹתָן שְׁאָמְרוּ: "לֹא חֲתַמְנוּ כֹּל עֵיקָר". בְּרַם הָכָא – אָמְרֵי: עַל זֶה חֲתַמְנוּ, וְלֹא חֲתַמְנוּ עַל זֶה.

רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: פְּסוּלִין מְמוּשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֵינּוּ מוֹנֵה אֶלָּא מִשְׁעַת הַכְּתָב. וְהִתְנִי: פְּרוּזְבוּל בֵּין מוּקְדָּם בֵּין מְאוּחָר בְּשֶׁר, וְאֵינּוּ מוֹנֵה אֶלָּא מִשְׁעַת הַכְּתָב! אִם אָמַר אֶת כֵּן בַּשְּׁטָרוֹת, מַה בֵּין פְּרוּזְבוּל מַה בֵּין שְׁטָר?

שְׁטָר שְׁזַמְנוּ כְּתוּב בַּשֶּׁבֶת אוֹ בְּעֶשְׂרָה בְּתִשְׂרֵי – רַבִּי יוֹדֵה מְכַשִּׁיר וְרַבִּי יוֹסִי פּוֹסֵל. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹדֵה: מַעֲשֶׂה בָּא לְפָנֶיךָ בְּצִיפּוּרֵי וְהַכְּשָׁרְתָה? אָמַר לוֹ: אָנִי לֹא הַכְּשָׁרְתִּי, וְאִם הַכְּשָׁרְתִּי – הַכְּשָׁרְתִּי. הוּוֹן בְּעֵי מִימֵר: מֵאֵן דְּאָמַר פְּסוּל – מֵשׁוּם מְאוּחָר. וּמֵאֵן דְּאָמַר בְּשֶׁר – מֵשׁוּם מוּקְדָּם. אֶלָּא, מֵאֵן דְּאָמַר פְּסוּל, מֵשׁוּם זִיוָף.

רב אָמר: וְהוּא שְׂיָהָא קַרְקַע לְמַלְלוּה וְלַלְלוּה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמר: לְמַלְלוּה אַף עַל פִּי שְׂאִין לְלוּה. לְלוּה אַף עַל פִּי שְׂאִין לְמַלְלוּה.

אִין לֹא קַרְקַע, וְלַחֲיִיבִין לֹא קַרְקַע – בּוֹתְבִין לֹא פְרוּזְבוּל.

רַבִּי בָא בְּשֵׁם רַב: מִי שְׂאִין לֹא אֵלָא קִלְח אֶחָד בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ – בּוֹתְבִין לֹא פְרוּזְבוּל. וְהַתְנִי: הַשּׁוֹתְפִין וְהַאֲרִיסִין וְהַאֲפִטְרוּפִין – אִין לְהֵם פְרוּזְבוּל. אֶמְרִין, תַּמָּן – כָּל קִלְח וְקִלְח שֶׁל שׁוֹתְפוֹת הוּא. בְּרַם הֵבֵא – הוּא שְׂלוֹ.

מַהוּ לִיכְתוּב לְאַפִּטְרוּפִין עַל גִּבְסֵי יְתוּמִין? נְשַׁמְעִינָה מִן הַדָּא: בּוֹתְבִין לְאִישׁ עַל גִּבְסֵי אֲשֶׁתוֹ. מַהוּ לְכַתוּב לְאִשָּׁה עַל גִּבְסֵי בְעֵלָהּ? נְשַׁמְעִינָא מִן הַדָּא, וְכֵן לְיְתוּמִין עַל גִּבְסֵי אֲפִטְרוּפִין.

רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: טַעְמָא דְרַבִּי לִיעֶזֶר (שְׁמוּאֵל א', י"ד, כ"ו) וְיָבֵא הָעֵם אֶל הַיַּעַר וְהֵנָּה הַלֵּךְ דְּבִשׁ. מַה אֶתְּ שְׁמַע מִיָּנָה? אָמר רַבִּי מְנָא, הוֹרְשָׁא מִפִּיק דְּבִשׁ. וְאֵילוּ: אָמר (שֵׁם פְּסוּק כ"ו) וְיִטְבַּל אוֹתָהּ בַּיַּעַר הַדְּבִשׁ – יֵאוֹת. רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמר: שְׁמַעָה יֵתָה בֶּן, וְיִטְבַּל אוֹתָהּ בַּיַּעַר הַדְּבִשׁ.

מַה נֵּן קַיִמִין? אִם בְּמַחֲוֶבְרַת לְקַרְקַע – כָּל עֵפָא מוֹדִי שְׂהִיא כְּקַרְקַע! אִם בְּנִתְוִינָה עַל גִּבֵּי שְׂתֵי יְתִידוֹת – כָּל עֵפָא מוֹדִי שְׂאִינָה כְּקַרְקַע! אֵלָא, בִּי נֵן קַיִמִין: בְּמוֹנַחַת עַל גִּבֵּי קַרְקַע. וְאֵתִיבָא בִּי דְאָמר רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה: בּוֹתְבִין פְרוּזְבוּל עַל מְקוֹמוֹ שֶׁל תַּנּוּר וְעַל מְקוֹמָהּ שֶׁל פִּירָה. רַבִּי הִיֵּיא בַר אֲדָא אָמר: אַף עַל מְקוֹמוֹ שֶׁל נֵר.

אַף בִּפְתַּח בֶּן מַחְלוּקַת רַבִּי לִיעֶזֶר וְהַכְּמִים? דְּבִשׁ – גִּידוּלִי

[דף ל' ע"ב]

בְּנִוְרַת, פֶּת – אִינָה גִידוּלִי תַנּוּר.

הַפְּחֻזִיר הוּב בְּשְׁבִיעִית וְאָמר לֹא מְשַׁמֵּיט אֲנִי – רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ. רַב הוֹנָא אָמר: בְּשִׁפְהָ רַפָּה, וְהֵימִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל.

אָמר רַבִּי יוֹסִי: הַדָּא אֶמְרָה: בַּר נֵשׁ דְּתַנִּי הַדָּא מִיכְלָא, וְהוּא אָזַל לְאַתְרָא, וְאִינוּן מוֹקְרִין לֵיהּ בְּגִין תַּרְתֵּי – צְרִיד מִימַר לֹא: אֲנָא הַדָּא מִיכְלָא אֲנָא חַפִּים.

הַלְבָּה ד'

מַתְנִי' הַפְּחֻזִיר הוּב בְּשְׁבִיעִית – רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ.

הַלּוּחָה מִן הַגֵּר שְׁנַתְגַּיְרוּ: כְּנִי עַמּוֹ – לֹא יַחְזִיר לְכְּנִי. וְאִם הַחְזִיר – רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ.

כָּל הַמִּיטְלָמִלִין נִקְנִין בְּמִשְׁכָּה, וְכָל הַמְקַנִּים אֶת דְּבָרוֹ – רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ.

גַּמְרָא רַבִּי לִיעֶזֶר אָמר: וּבִלְבָד לְכְּנִי. רַבִּי יוֹסִי בְּעֵי: מַהוּ וּבִלְבָד לְכְּנִי? אִם יֵשׁ לֹא בְּנִים – יַחְזִיר לְכְּנִי. אִם אִין לֹא בְּנִים – יַחְזִיר לְכְּנִיתִי. שְׁלֵא תֵאמַר: הוּאִיל וְאִין יְרוּשַׁת הַגֵּר דְּבַר תּוֹרָה יַחְזִיר

לבגו. פיצא פמוי שמת סוף משפחתו, ואין לו יורש אלא אמו – לא תחזור, ואם תחזור – רוח חכמים נזחה הימנו.

הגזול שעשה תשובה וביקש לתחזור את הגזילה, המקבל הימנו אין רוח חכמים נזחה הימנו.

רבי חייה בשם רבי יוחנן אמר: הנושא והנותן בדרךים, זמנין דאת אמר אין רוח חכמים נזחה הימנו, וזמנין דאת אמר אין מוסרין אותו אלא למי שפרע.

רבי זעירא, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: הנותן גירבון טבעת לחבירו וביקש לחזור בו – חוזר בו. רבי זעירא פגי קומי רבי אבהו: זהוב? אמר ליה טבעת! מה בין זהוב מה בין טבעת? זהוב – דרבו להשתנות, טבעת – בעינה הוא.

רבי יעקב בר זבדי, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו – חוזר בו. קם רבי יוסי עם רבי יעקב בר זבדי: אמר ליה, התיק (ויקרא יט, לו) לא צדק והין צדק! אמר: בשעה שאמר – הין של צדק היה!

רב פליגי דרב אמר: פד אנא אמר לבני ביתי ליתן מתנה לבר נש – לינה חזר פי. מתניתא פליגא על רב!

[דף ל"א ע"א]

אימתי אמר: "המפלטלין – נקנין במשיכה"? ברשות הרבים, או בהצר שאינה של שניהן. ברשות הלוקח – פיון שקיבל עליו. ברשות המוכר – לא קנה עד שגביה או עד שימשוה ויצא את כל מרשות הבעלים. ברשות זה שהיו מופקדין אצלו – לא קנה עד שזופינו בהן או עד שישפיר לו את מקומו.

מה עבד לה רב? פאן – פשהעמידו עמו, פאן – בשלא העמידו עמו.

רב פליגי דרב אמר: פד אנא אמר לבני ביתי ליתן מתנה לבר נש – לינה חזר פי. תדע לה, חד בר נש אפקיד גירבון על מילתא ויקרת, אתא לגביה רב, אמר ליה: או יתן לו כל גירבונא, או ימסור לו למי שפרע.

מחלפא שיטתיה דרב! תמן הוא אמר: פד אנא אמר לבני ביתי ליתן מתנה לבר נש – לינה חזר פי. וכא הוא אמר הבין! תמן – למידת הדין הוא, ומה דרב נהיג – למידת חסידות.

הדרן עלה השביעית משמטת ומליקא לה מסכת שביעית

תְּלִמוּד

מִסְכַּת שְׁבִיעִית

יְרוּשָׁלַיִם

הֵדְרִן עֲלֵךְ מִסְכַּת שְׁבִיעִית וְהִדְרִךְ עֲלֵךְ, דַּעְתָּן עֲלֵךְ מִסְכַּת שְׁבִיעִית וְדַעְתָּן עֲלֵךְ, לֹא נִתְנָשִׂי מִנֶּךָ מִסְכַּת שְׁבִיעִית וְלֹא תִתְנָשִׂי מִנֶּךָ, לֹא בְעֵלְמָא הֵדְרִין וְלֹא בְעֵלְמָא דְאַתִּי : (ג' פ'ע"מ)

יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתֵּהֵא תוֹרַתְךָ אֲמִנּוּתָנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְתֵהֵא עִמּוֹנוּ לְעוֹלָם הַבָּא.

תְּנִינָא בַר פֶּסָא, רְמִי בַר פֶּסָא, נִחְמֵן בַר פֶּסָא, אַחְאִי בַר פֶּסָא, אַבָּא מְרִי בַר פֶּסָא, רַפְרָם בַר פֶּסָא, רְכִישׁ בַר פֶּסָא, סוּרְחָב בַר פֶּסָא, אַדָּא בַר פֶּסָא, דְרוּ בַר פֶּסָא :

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ וּבְסִיפּוֹת עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה כְּלָנוּ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֵךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ :

מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנִי מְצוֹתְךָ, כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי : יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶיךָ, לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ : לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פְּקוּדֶיךָ, כִּי כִם חִיִּיתִנִּי : בְּרִיךְ אַתָּה יְיָ, לְמַדְנִי חֻקֶיךָ : אָמֵן אָמֵן אָמֵן סְלַח וְעַד :

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁשָּׂמַתָּ חֻלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שָׂמַתָּ חֻלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שְׂאֲנוּ מְשִׁימִים וְהֵם מְשִׁימִים, אָנוּ מְשִׁימִים לְדְבָרֵי תוֹרָה וְהֵם מְשִׁימִים לְדְבָרִים בְּטָלִים. אָנוּ עֲמָלִים וְהֵם עֲמָלִים, אָנוּ עֲמָלִים וּמְקַבְּלִים שְׂכָר וְהֵם עֲמָלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שְׂכָר. אָנוּ רְצִים וְהֵם רְצִים, אָנוּ רְצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רְצִים לְבָאָר שַׁחַת, שְׂנֵאֲמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תוֹרִידֵם לְבָאָר שַׁחַת, אֲנִשִּׁי דְמִים וּמְרַמָּה לֹא יַחְצוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֲבַטַח בְּךָ.

יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי, כְּשֶׁשָּׂעִזְרַתְנִי לְסִיִּים מִסְכַּת שְׁבִיעִית, כֵּן תַּעֲזֹרְנִי לְהַתְחִיל מִסְכַּתוֹת וּסְפָרִים אַחֲרֵים וּלְסִיִּים, לְלַמּוֹד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקַבֵּל אֶת כָּל דְּבָרֵי תְלִמוּד תוֹרַתְךָ בְּאַהֲבָה. וְזוֹכֵר כָּל הַתְּנָאִים וְאֲמוּרָאִים וְתְלִמֵי דִי חֲכָמִים, נַעֲמוּד לִי וְלְזַרְעִי, שְׁלֵא תִמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזַרְעֵי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַנֵּם בִּי, בְּהַתְּלַכְךָ תִּנְחָה אֶתְךָ, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, וְהַקִּיצוֹת הִיא תִשְׁחַדְךָ : כִּי בִי יִרְבוּ יְמֵיךָ, וְיוֹסִיפוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים : אוֹרְךָ יְמִים בְּיַמֵּינָהּ, בְּשִׂמְלֵה עֶשֶׂר וְכַבּוּד : יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ זְכָרְךָ אֶת עַמּוֹ בְּשִׁלּוּם :

תְּלִמּוֹד

מִסְכַּת שְׁבִיעִית

יְרוּשָׁלַיִם